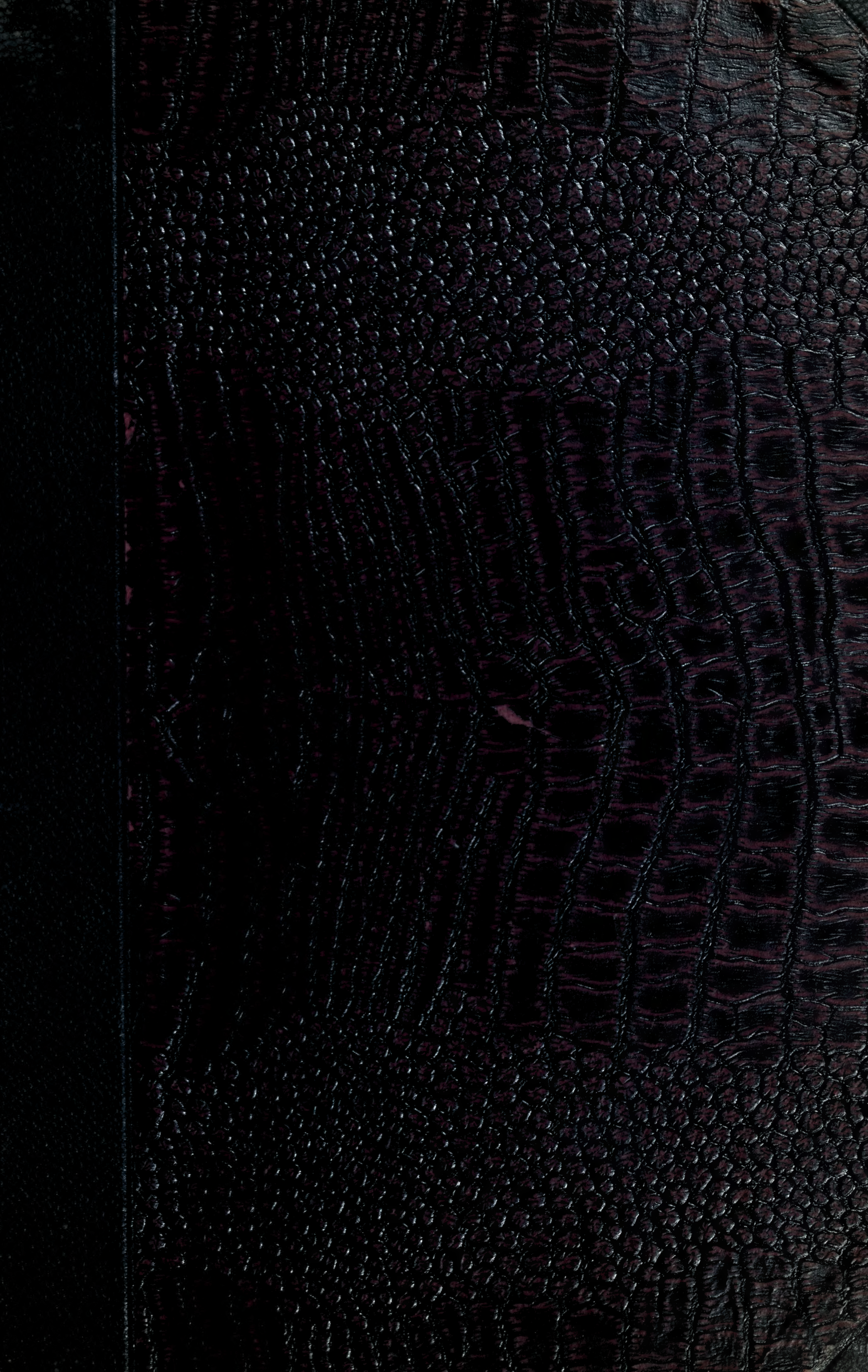

PRAMENY SOUČASNÝCH DĚJIN ČESKÝCH.
REDIGUJE A VYDÁVÁ DR. ZDENĚK V. TOBOLKA.
ČÍSLO II.

Dotaz německých poslanců o chování se českého národa za války.

Díl I.

V Praze 1918.
Tiskem Lidové knihtiskárny (J. Skalák a spol.) v Praze, Hybernská 7.
Nákladem vlastním.

LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO

1749
I.

Dotaz

poslanců Dra Schürffa, Golla, Hartla, Dra z Langenhahnu, Knirsche, Wolfa a soudruhů k Jeho Excellenci panu ministerskému předsedovi a Jeho Excellenci panu ministrovi zemské obrany, týkající se chování se Čechů za světové války.

O B S A H:

ÚVOD VYDAVATELŮV.

Dne 5. prosince r. 1917, v 94. schůzi 22. zasedání poslanecké sněmovny říšské rady ve Vídni, podalo 83 německých poslanců obsáhlý, 276 stran v 4° čítající dotaz na ministerského předsedu a ministra zeměbrany o chování se Čechů v světové válce. Těchto 83 německých poslanců náleželo pěti německým, nacionálním stranám v poslanecké sněmovně říšské rady: 23 německé straně radikální, 27 německé straně agrární, 19 německé nacionální straně, 12 německému nacionálnímu sdružení, 2 německé straně dělnické. Ani jediný z členů všeněmeckého sdružení, křesťansko-sociálního sdružení, německého centra, německého svobodomyslného sdružení a německých sociálních demokratů dotaz nepodepsal. Podavateli dotazu byli: za stranu německo-nacionální vídeňský poslanec dr. Hans Schürff, za německou stranu agrární německý rolník z Čech Josef Goll, za německo-nacionální sdružení ředitel c. k. státní průmyslové školy v Liberci Hans Hartl a vídeňský velkokapitalista dr. Filip v. Langenhan, za německou radikální stranu vídeňský žurnalista Karel Heřman Wolf a za německou stranu dělnickou sekretář okresní rady německé národní rady v Duchcově, Hans Knirsch. Již z právě uvedených okolností jde na jevo, že dotaz jest dílo německého šovinismu v Rakousku.

Mimo úvod a zakončení skládá se dotaz z osmi hlav. Daly by se spojiti v několik skupin, z nichž by pak jako hlavní vynikala skupina o chování se Čechů v zázemí, skupina o chování se Čechů v nepřátelské cizině a skupina o chování se českých čet ve válečném poli. Tyto skupiny tvoří také podstatu celého dotazu.

V úvodu dotaz uvádí české hlasy poslanecké, které tvrdí, že výtky proti chování se Čechů v zázemí, cizině a frontě jsou bezpodstatné a že Češi vyplnili své povinnosti k státu stejně jako jiní národové, ne-li měrou větší. V hlavě I. citují se projevy, které před válkou varovaly před panslavistickou propagandou. Jsou to projevy nejen německé, nýbrž i českého konservativního velkostatku. V hlavě III. se doslovně otiskují důvody zatčení dra Kramáře, podepsané arcivévodou Bedřichem. V dru Kramářovi a dru Scheinerovi a ideách, jimi hlásaných, byla hledána příčina nespolehlivosti českých vojsk ve frontě. Hlava IV. má v rysech všeobecných charakterisovati chování se Čechů za války. Činí to podstatnou reprodukcí situační zprávy c. a k. vojenského velitelství v Praze o pro-

jevech smýšlení Čechů v Praze v březnu r. 1915. Promlouvá se v ní nejen o chování se obyvatelstva v celku, nýbrž i zvláště o chování českých vojínů, o účasti Čechů při válečné péči, o chování se českých státních úředníků. Chování se Čechů označeno jest ve všech směrech za státu nepřátelské. Že zpráva líčí správně skutečný stav věcí, má se dokázat hlasem švýcarského listu a zápisky zemřelého poslance národně sociálního Václava Fresla. Na základě dotazu českých poslanců pojednává se v hlavě IVb o persekuci českých učebnic školních a prohlašuje se jejich duch za státu nebezpečný. Persekuci učebnic jako dílo německého světa dotaz odmítá a připočítává ji na účet českého klerikalismu. V hlavě IVc odmítá se české tvrzení, že by čeští státní úředníci byli pronásledováni a zjišťuje se, že se od nich žádalo jen to, co prý se musí žádati od každého státního úředníka. Obsáhle jest pojednáno v hlavě IVd o organisaci sokolské, která se prohlašuje za organisaci politickou, ačkoliv se tomu Češi brání, a stojící ve službách novoslovanské politiky, podstatou velezrádné; schvaluje se ve všech směrech vystoupení státních úřadů proti Sokolstvu. V hlavě IVc otiskuje se podání c. a k. vojenského velitelství litoměřického, které má vrhnouti ostré světlo na velezrádné smýšlení české školní mládeže a vybídnouti k radikální změně výchovy a vyučování. Hlava IVf konstatuje, že Čechové své státu nepřátelské smýšlení dali na jevo i při válečných půjčkách státu, jednak boykotujíce je, jednak chovajíce se k nim pasivně. Jako nejmarkantnější příklad tohoto českého chování se v tomto směru probírá se v hlavě IVg chování se »Živnostenské banky« v Praze k válečným půjčkám. Dle hlavy IVh »Živnostenská banka« prováděla finanční politiku, jasně státu nepřátelskou, nejen při válečných půjčkách, nýbrž i v cenných papírech, ve zlatě, penězích a p. Dle hlavy IVi Češi i při válečných akcích pomocných prováděli pasivní resistenci. Nepodporovali dostatečně zemský pomocný spolek Červeného kříže, ačkoliv by to byli bývali dovedli, jak ukázalo se za války balkánské, kdyby byli jen chtěli, neúčastnili se, jak měli, válečné sbírky kovů. Chování se Čechů i v otázce vyživovací, jak vypráví hlava IVk, nese pečeť pasivní resistence. Česká území neodevzdávala prý úmyslně na výživu tolik, kolik měla. V hlavě V. a jejích pooddělenich a b c d e f líčí se státu nepřátelské chování Čechů v nepřátelské cizině. Jest to pevně organisované hnutí, které směřuje k rozbití habsburské monarchie a k zřízení samostatného státu československého. Jsou v něm různé směry, monarchistický a republikánský, jeden spoléhající se na evropský východ, druhý na evropský západ. Své organisace hnutí to má ve Francii, Anglii, Rusku, Americe a Švýcařích. Hlavou veškeré činnosti Čechů za hranicemi je bývalý říšský poslanec a vůdce české strany realistické prof. T. G. Masaryk, nejhorlivějším jeho pomocníkem jest jeho politický stoupenec dr. Eduard Beneš, bývalý profesor československé obchodní akademie a universitní

docent v Praze. Mezi českými organisacemi v cizině, na západě i na východě, a Čechy v jejich domovině byla zjištěna tajná, soustavná, zpravodajská služba. V hlavě VI. se dovozuje, že chování se českých čet v poli bylo v souladu s českým, státu nepřátelským smýšlením, projeveným doma a v nepřátelské cizině. České čety v poli ukázaly se nespolehlivými, čeští vojáci desertovali, v cizině i ze zajatých vojáků českých utvořily se družiny a legie, bojující v nepřátelských řadách proti vlastnímu státu. Na válečné zajatce národnosti české bylo jinak pohlíženo nežli na německé z Rakouska. Jaké škodlivé důsledky to vše mělo pro brannou moc státu, to má dokázati hlava VII., v níž se otiskuje vojenské dobré zdání o této otázce. Hlava poslední, VIII., přináší dodatky k jednotlivým hlavám, zvláště k hlavě o chování se českých vojsk ve frontě a o činnosti prof. Masaryka a Dr. Beneše. Formálními otázkami na ministerského předsedu a ministra zeměbrany, datem a 83 podpisy jest dotaz ukončen.

Dotaz v celé podstatě své není dílem některého z podepsaných německých poslanců. Jest to celkem jen snůška tendenčně vybraných, doslovných citátů z prací jiných, při níž vlastní tvůrčí činnost podavatelů po stránce formální i věcné ustupuje úplně do pozadí. Citáty tyto jsou po způsobu novinářském proti originálům tendenčně po vnějším vzhledu upraveny a jsou opatřeny poznámkami, plnými nenávisti k české uvědomělosti a vyspělosti v ohledu kulturním, hospodářském a zvláště finančním, plné jízlivosti a nesnášelivé nevraživosti. Poznámky ty mají mnoho podobného s vášnivými výkřiky na bouřlivých schůzích voličských.

Citáty dotazu prýští se z několika studnic: Ze stenografických protokolů delegací, poslanecké i panské sněmovny říšské rady, z německo-nacionálních časopisů rakouských a listů českých, ze zahraničních časopisů švýcarských, francouzských, anglických a ruských, z tištěných projevů zahraničních Čechů, ale hlavně a především ze soudních spisů v procesech českých a ruských lidí. Tyto soudní spisy jsou hlavní prameny, z nichž převážně jest sestaven dotaz německých poslanců. Které pak jsou z těchto soudních spisů nejhlavnější? Jsou to:

1. Rozsudek c. k. zeměbraneckého divisijního soudu ve Vídni z 21. srpna r. 1915, vynesený s obšírným odůvodněním nad rusofilskými politiky z Haliče dr. Dimitrijem A. Markovem, kandidátem advokacie a říšským poslancem, Vladimírem Kurylowiczem, vrchním soudním radou a říšským poslancem, Dimitrijem Jančeveckým, rodilým Rusem, vídeňským zástupcem ruského deníku »Nového Vremene« ve Vídni, Dr. Cyrillem Czerlansakiewiczem, advokátem z Przemyślu, dr. Ivanem N. ryt. Howorou Sas Drohomierzkim, advokátem ze Zloczowa, Tomášem Diakówem, haličským rolníkem a Gabrielem Mulkiewiczem, haličským kovářem. Všichni byli uznáni vinnými zločinů velezrády a proti válečné moci

státu a všichni byli odsouzeni k trestu smrti provazem. Jejich zločiny spočívaly prý v tom, že jako lidé smýšlení rusofilského náleželi k rusofilským organisacím v Haliči, pracovali vědomě pro odtržení Haliče, Bukoviny a uherské části Karpat, obydlené Rusíny, od habsburské monarchie a podnikali zrádné akce ve prospěch nepřítele a v neprospěch branné síly vlastního státu. Autorem tohoto rozsudku byl řidič hlavního přelíčení nadporučík-auditor dr. Robert Peutlschmid, v civilu soudní inspektor ve Vídni.

2. Rozsudek obrovských rozměrů v procesu říšských poslanců národní strany svobodomyslné dr. K. Kramáře a dr. Al. Rašína, redaktora »Národních Listů«, Vincence Červinky a účetního Jos. Zamazala, kteří vesměs byli dne 3. června r. 1916 odsouzeni k trestu smrti provazem, první dva pro zločiny velezrády a proti válečné moci státu, druzí dva pro zločin vyzvědačství. Dr. Kramář dopustil se prý zločinů těch jako vůdce panslavistické propagandy a českého rusofilského hnutí vyslovením a šířením zásady všeslovanské vzájemnosti, pěstováním styků s nepřátelskou cizinou a vědomým spolupůsobením s podniky, tam organisovanými k rozbití státu a odtržení zemí koruny české a Slovenska a jiných území, Slovany obydlených, od habsburské monarchie, dr. Rašín jako účinný pomocník dra Kramáře v těchto snahách. Oba prý za války, aby dosáhli svých cílů, sváděli české obyvatelstvo a české čety k pasivní resistenci proti úspěšnému vedení války. Vincenc Červinka a Josef Zamazal ve vzájemné dohodě za války přímo a prostřednictvím jiných osob prý vyzvídali vše, co slouží k vojenské obhajobě státu a činili tak v zřejmém úmyslu, aby o tom podali nepříteli zprávu. Autorem tohoto rozsudku a jeho odůvodnění jest výše uvedený dr. Rob. Peutlschmid, který hlavní přelíčení řídil.

3. Rozsudek c. k. zeměbraneckého divisijního soudu ve Vídni, vynesený dne 30. července r. 1916 nad národně-sociálními poslanci českými, Václavem Chocem, Frant. Buřívalem, Janem Vojnou a Josefem Netolickým. Byli uznáni vinnými spoluviny na velezrádě, neoznámením podniku velezrádného, a odsouzeni: Václav Choc k trestu šestiletého těžkého žaláře, Fr. Buříval k trestu pětiletého těžkého žaláře, Jan Vojna a Josef Netolický k trestu ročního těžkého žaláře. Dopustili se prý zločinu výše uvedeného tím, že na schůzi dne 1. října r. 1914 v Praze, kde byli spolu s profesorem dr. T. G. Masarykem, o níž zanechal ve svých spisech prof Masaryk písemnou zprávu, dozvěděli se o velezrádných úmyslech Masarykových a neučinili o tom úřadům oznámení, ačkoliv jim v tom nic nepřekáželo. Autorem tohoto rozsudku byl řidič hlavního přelíčení nadporučík auditor dr. Filip August Charwath.

4. Obsáhlá žaloba, podaná dne 2. srpna r. 1916 c. k. vojenským zastupitelstvím vojenského velitele ve Vídni na redaktory pražského realistického deníku »Čas«, Jana Hájka a Cyrilla Duška, říšského poslance sociálně demokratického dr. Frant. Soukupa, obchodního

sluhu Bohumila Mareše, Aloisii Linhartovou, ženu šafhúského kresliče ve Švýcařích, Václava Oliče, c. k. dvorního radu na odpočinku při policejním ředitelství pražském, a Annu Benešovou, choť profesora obchodní akademie pražské a universitního docenta dra. Eduarda Beneše, který za války uprchl do ciziny. Hájek, Dušek, dr. Soukup, Mareš a Linhartová byli obžalováni ze zločinu velezrády, jehož se prý dopustili tím, že prý r. 1915 v Praze účinně podporovali hnutí, směřující k zřízení samostatného československého státu, že působili při zprostředkování tajných zpráv mezi vůdci tohoto organisovaného hnutí v cizině a doma, Olič a Benešová ze zločinu ukrývání, jež prý spáchali účastí při odstranění spisů prof. T. G. Masaryka, stíhaného pro zločin velezrády, Olič také tím, že Anně Benešové poskytl možnost, aby zničila spisy svého chotě, také pronásledovaného z velezrády. Autorem této žaloby byl nadporučík-auditor dr. Felix Frank, v civilu náměstek státního zástupce při c. k. vrchním státním zastupitelství ve Vídni.

5. Obsáhlá žaloba, podaná dne 12. února r. 1917 c. k. vojenským zástupcem vojenského velitele ve Vídni na vedoucí úředníky Živnostenské banky v Praze, dra. Jaroslava Preisse, náměstka vrchního ředitele v Praze, Apollona Růžičku, vrchního ředitele, dra. Lad. Šourka, náměstka ředitele, Antonína Tilleho, ředitele, Rudolfa Piláta, náměstka ředitele a na Josefa Jandu, prokuristu a správce vídeňské směnárny Živnostenské banky. Všichni byli obžalováni pro zločin proti válečné moci státu, dr. Preiss vedle toho pro zločin velezrády. Dr. Preiss, Růžička, dr. Šourek a Ant. Tille dopustili prý se zločinu proti válečné moci státu úmyslným jednáním proti válečným půjčkám, dr. Preiss, Růžička a Rud. Pilát protistátní finanční politikou v cenných papírech, zlatě a v penězích, Josef Janda zrazováním z upisování válečné půjčky. Dr. Preiss velezrádu prý spáchal hlásáním a šířením zásady všeslovanské vzájemnosti a prováděním této zásady ve své funkci náměstka vrchního ředitele v Živnostenské bance, a tím, že pracoval pro zřízení samostatného československého státu. Autor tohoto obžalovacího spisu jest týž, jako při žalobě předcházející. Jest jím dr. Frank.

To jsou vesměs soudní akta z doby vojenského absolutismu, utlačovavšího v každém směru český národ.

Všechny uvedené prameny německého dotazu uvádějí se v něm beze vší kritiky. Autoři dotazu nepřipouštějí si pochyb a nestaví si otázky: Co odpovídá skutečnosti z toho, co listy píší? Co jest nevývratně dokázanou pravdou z rozsudků tendenčních procesů? Co jest prokázáno z toho, co žaloby, které neprošly ohněm hlavního přelíčení, tvrdí o obžalovaných? Na základě kterého spolehlivého materiálu dospěly úřady civilní a vojenské k Čechům nepřátelstvím dýšícímu vylíčení nálady v českém lidu? Co se dokazuje novým přetiskováním starých dotazů německých poslanců věcně nesprávných? Co jest míněním jednotlivců a co míněním celého národa?

Kdyby si byli otázky ty připustili, sotva by pak byli bývali mohli dotaz podati.

Účel dotazu není tedy kriticky, bez vášně i bez hněvu, sebrati historická fakta a hodnotiti je, účel dotazu jest zcela jiný, vyplývající z celé linie německé šovinistické politiky před válkou i za války. Má dokázati, že ne snad jen jednotliví Čechové, nýbrž celý český národ za války vůči státu neučinili, jak prý Němci hned před válkou předvídali, zadost svým povinnostem, že jejich chování se k státu v kritické době pro stát nedá se ani v dálce srovnati s výkony rakouských Němců, že proto jest pro stát příkazem, aby se choval jinak k Čechům nežli k Němcům. Češi jsou živel státu nebezpečný, dnešní jejich politika, jejímiž hlavními representanty jsou moravský lidovo-pokrokový poslanec dr. A. Stránský a český agrární poslanec K. Prášek, jest politika velezrády, pohybující se v stejných zásadách a v stejné taktice jako velezrádné snažení Čechů za hranicemi.. Češi prý nebyli persekováni neprávem a bezdůvodně, nesprávný a neodůvodněný jest prý proto dotaz českých poslanců z 6. června r. 1917, zakrývající pravý stav v českém národě a stěžující si na persekuci českého národa za války.

Účel a význam dotazu tím není vyčerpán. Němečtí šovinisté chtějí dotazem nejprve způsobiti, aby Češi se otevřeně k svému jednání, které prý jest velezrádné, přihlásili, ale hlavně usilují o to, aby persekuce českého národa, která polevila, jakmile byl svolán parlament, zase byla obnovena. Němečtí šovinisté udávají český národ za jeho snažení po nejvyšších cílech každého národa, volají vládu, aby jednání Čechů netrpěla ani doma, ani v cizině. Nenaučili se ničemu z nejbližší minulosti habsburské monarchie. Nepostřehli dosud, že dnešní doba nebývalé světové války, kdy heslem velké většiny válčících států a většiny lidstva, stalo se heslo spravedlnosti a práv národů, není již způsobilá, aby v ní vítěziti mohlo národnostní utlačování, německý program centralistický, zásady násilí a zotročení, a že každé pokračování na této cestě a v tomto duchu způsobuje nové a nové obtíže a bolesti, a znemožňuje přerod choré habsburské monarchie ve spolek svobodných národů, pilně, radostně a klidně vedle sebe pracujících na své kultuře národní a kultuře všelidské.

Cena dotazu německých poslanců jako historického pramene jest druhého až i třetího řádu, pokud se týče vylíčení skutečností, v něm uvedených. Dějepisec českého hnutí za dnešní světové války sáhne přirozeně hned k těm pramenům, na nichž dotaz jest zbudován a nedá se másti pyšným upozorněním dotazu, že jest pra-

cován na základě dokumentů originálních, úředních sdělení a zjištění a zahraničních časopisů, upozorněním, které seslabováno jest zase žádostí v dotazu za předložení dokumentů úředních, které by autoritativně pověřily tvrzení dotazu. Jen do té doby, do kdy bude odepírána veřejnosti, ba i vědeckým badatelům, možnost přímo studovati příslušná soudní akta a do kdy zahraniční časopisy z doby válečné nebudou směti se u nás čísti a studovati, bude dotaz mít jistou svou cenu jako historický pramen. V tomto ohledu tudíž dotazu nenáleží místo prvotřídního historického pramene. Ale jistě mu bude vždy náležeti, pokud se bude jednati o významný dokument k charakteristice ducha a politiky německého šovinismu za války světové. V tomto ohledu poskytne dotaz ne jedno poučení.

Dotaz německých poslanců v českém překladě jest nezkrácený. Pro informaci širších kruhů čtenářských přidány byly na nutných místech vydavatelem poznámky. Jsou na rozdíl od vlastního textu dotazu uvedeny vždy v hranatých [] závorkách. Dotaz vydává se proti originálu v dvou dílech, rozdělených dle látky.

Kr. Vinohrady, 15. února r. 1918.

Dr. Zdeněk Tobolka.

V četných řečech v rakouské poslanecké sněmovně, hlavně po výkladech Jeho Excellence býv. pana ministra zem. obrany, svobod. pána z Georgi, v immunitním výboru,* tvrdili čeští poslanci, že fakta, uvedená proti chování se Čechů v zázemí, v cizině a na frontě, jsou tvrzení bez důkazů, že Čechové své povinnosti dostáli, ano v jednotlivých případech i více, než ostatní národové mocnářství.

Zvláště c. a k. tajný rada, ministr m. s., poslanec [Karel] Prášek v 10. schůzi XXII. sezení poslanecké sněmovny rakouské dne 26. června 1917, uvedl dle stenogr. protokolu (str. 446) toto:

»Bývalý ministr Georgi předčítal v immunitním výboru různé klepy, jimiž naše mužstva a naše vojáky vinil z nedostatečného vlastenectví. Než, pohleďte, pánové; já na příklad bez dokladů připouštím, že to všechno je pravdou. Zda si však, pánové, položily vlády a vojenská správa i vládnoucí Němci kdy otázku, jak to přijde, že podobné zjevy jsou vůbec možny? Snad by bylo lze zaříditi, aby se tímto thematem obíral některý osvědčený a zručný vojenský návladní, na př. vrchní auditor Preminger.** Musil by docela jistě dospěti k přesvědčení, že by na lavici obžalovaných patřili ne [Dr. Karel] *Kramář*, [Václav] *Klofáč* a soudruzi, ale rakouské vlády a němečtí inspiratoři Rakouska. Slovanům bylo učiněno nemožnou věcí, aby se cítili dobrými Rakušany.«

V stejném smyslu pravil v 11. schůzi dne 27. června 1917 poslanec [Dr. Adolf] *Stránský:* »Poslanec Dr. v. *Mühlwerth**** odvolával se, k podpoře svých výkladů o domnělé nespolehlivosti českého lidu a českých pluků v této válce, na řeč býv. ministra barona Georgiho, kterou tento přednesl v immunitním výboru.

Oproti tomu dovoluji si věcně opraviti, že baron Georgi své tam přednesené výroky ani jediným, buďsi jakýmkoliv důkazem nepodepřel a nedoložil. (Slyšte! Slyšte!) Výklady ministra Georgiho nejsou ničím jiným, než až dosud neslýchaným výbuchem vzteku

* [Ministr zemské obrany Bedřich v. Georgi podal dne 22. června r. 1917, těsně před svým odstoupením, v immunitním výboru sdělení o chování se českých čet ve frontě. Zpráva ta otiskuje se dále v hlavě VI.]

** [Nadporučík-auditor Dr. Markus Preminger, který jest autorem žaloby na Dra K. Kramáře, Dra Al. Rašína, V. Červinku a Zamazala.]

*** [Německý radikální poslanec za 90. volební okres království Českého do rady říšské Dr. Albert Ritter v. Mühlwerth, obhájce v Kremži.]

ministra (Zcela správně!), jenž — poněvadž se těžce loučil se svým ministerským křeslem — v poslední chvíli ještě chtěl se pomstíti na tom, jemuž měl co děkovati za svůj vynucený a vypáčený odchod. A tu ministr Georgi smíchal všechny možné i nemožné jedy a domníval se, že tímto travičstvím zničí veřejnou vážnost českého lidu. To se však nestalo. Ministr Georgi může však odejíti ze svého úřadu s vědomím, že si z něho odnáší kromě své pense i nejhlubší pohrdání českého národa.« (Živý souhlas a výkřiky.)

Předseda: »Musím pro tento výrok volati pana řečníka k pořádku.« (Živé výkřiky. — Poslanec Dr. *Michl:** »Nesnesou fakt!«)

Poslanec Dr. *Stránský:* »Dokázaná fakta sneseme klidně, ale nedokázaných, překroucených a vylhaných fakt nesneseme.« (Dlouhotrvající výkřiky.)

Ve známém »Dotazu poslance *Staňka*** a soudruhů, stran chování se vládních kruhů za války vůči »českému národu« z 3. července 1917 stojí: ». . . . a to teď, v době světové války, kdy příslušníci všech národů stejně prolévají svou krev a kdy »český« národ v otázce hospodářského vytrvání prokazuje státu tak obrovské služby.«

A v řeči posl. [Dra Eduarda] *Koernera*, pronešené v 14. schůzi dne 4. července 1917 jsou tato místa:

»Když poutník odbude obtížný pochod a stane na místě odpočinku, aby nabral svěžích sil, tu jistě ohlédne se ještě zpět po vykonané cestě. A tak i já dnes hledím zpět na ona 3 leta policejní a vojenské justice. Byly to, pánové, zlé dny v Čechách, ony nás upomínaly a podobaly se časům římských císařů, časům Tiberiovým. Za Tiberia byl t. zv. císařský zákon, o němž Montequieu píše (čte:)

»Pod tento zákon spadaly nejen činy, ale i slova, znamení, ba i myšlenky, neboť ony srdečné pozdravy, jež vyvolává hovor mezi dvěma přáteli, mohou býti považovány pouze za myšlenky. Následkem toho nebylo důvěrností při hostinách, nebylo důvěry mezi příbuznými, nebylo věrnosti u otrokův.«

Dopisy dětí rodičům a rodičů dětem, uzavřené dopisy staly se předmětem obžaloby dle § 65., ačkoliv se dle zákona k tomu předpokládá veřejnost a sdělení více osobám. Montesquieu pravil dále: »Není krutější tyranie nad onu, jež jest vykonávána pod pláštíkem zákonů a se zdáním spravedlnosti (Souhlas), neboť je to totéž, jako když utopíme nešťastníky na fošně, na které se chtěli zachrániti.« (Tak jest!)

---

* [Německý radikální poslanec za 93. volební okres království Českého do rady říšské, městský lékař ze Stříbra Dr. Viktor Michl.]

** [Dotaz poslanců Fr. Staňka, Dra Zdeňka Tobolky a soudruhů na J. E. p. ministerského předsedu v příčině chování se vládních kruhů k českému národu za doby válečné, podepsaný poslanci »Českého Svazu« a podaný dne 6. června r. 1917.]

A co praví Montesquieu dále? On dí: »A nikdy se nestalo, aby tyranu se nedostávalo prostředků k tyranii a Tiberius nalezl vždy soudce, kteří byli ochotni, odsouditi tolik lidí, kolik jich za vinné považoval.« A Saint Evremond praví: »Až posud viděli jsme zločiny, jak je podezření falešné politiky zrodilo; naproti tomu teď ukazuje se zjevně krutost a nezakrytá tyranie. Nespokojováno se jen tím, že jsou dobré zásady odstraňovány; byly odstraňovány i dobré zákony a vydáváno zato množství nových, jich zdánlivým účelem je blaho císařovo, skutečným však účelem jest odstranění poctivců (!), jací ještě v Římě zbyli. Všechno je zločinem proti majestátu. Dříve bylo trestáno skutečné spiknutí, teď se trestá i nevinné slovo, záludně vyložené. Žaloby, jež těmto nešťastníkům k ulehčení jejich utrpení dovoleny, slzy, tento přirozený výraz bolu, vzdechy, jež nám bezděky uniknou, prosté pohledy, to vše je záhubno. Otevřená řeč dala poznati zlé úmysly, zdrželivé mlčení zakrývalo zlé záměry...« »Výraz bázně byl považován za svědectví zlého svědomí...« »Měl-li kdo pověst muže zmužilého a odhodlaného, byl obáván co odvážlivec, jenž je schopen všeho. Mlčení i mluvení, radost i smutek, bázeň i sebedůvěra, vše bylo zločinem, a vše mělo často za následek nejtěžší tresty. Podezření... stávalo se už vinou.«

Tak tomu bylo i v Čechách. A proč? Poněvadž se vláda odvážila při vypuknutí války a za války obviniti český národ z velezrády a poněvadž se domnívala k tomuto obvinění míti důvody. Ptám se sama sebe: Je to vůbec pochopitelně možno, obviniti národ z velezrády? Je možno viniti národ z nepřátelství k státu? Čím vlastně zde jsme? Nejsme-liž také státem? Může-li národ, jenž tvoří součástku státu, dopustiti se velezrády vůči tomuto státu? Tu tedy byly pomluvy, tu byla obvinění, jež musela býti přednesena, aby byl nalezen důvod k utlačení českého národa, jehož se vláda z dobrých důvodů, nebo i bezdůvodně bála. Bylo to, velectění pánové, zlé svědomí. (Souhlas.) Pochybená politika dřívějších dob, ta byla příčinou a náladou národa po vypuknutí války. To byl následek a ne naopak, nálada v národě příčinou, nutnou příčinou k opatřením, jichž se proti národu uchopeno. Národové nejsou školáčky a ona láska, jež chce upoutati tresty, stěsněním svobody, nevyvolá nikdy opětovnou lásku. (Souhlas.)

My nechceme a nemusíme se spokojiti s tím, co — jak se nám namítá — v plné míře máme, totiž s možností rozvoje naší národnosti a s možností našeho dalšího rozvoje v kultuře. To nám nestačí. K tomu nepotřebujeme nikoho. My chceme žíti politicky, my chceme svá politická práva co národ, my chceme svá politická práva a svůj vliv v tomto státě. Neodpovídalo by skutečnosti, kdybych chtěl popírati, že nebylo v českém národě nálady, jež by vyznívala proti válce. Ne, nechci falšovati fakta. Ale ptám se, vážení pánové, kde se tato nálada vzala? A tu

po většině musím říci: jako se v Čechách vůbec všechno dá redukovati na národnostního jmenovatele, tak i tato nálada vznikla po většině z národních podkladů. Proč se přišlo s provokačními průvody, proč se přišlo s projektem celní unie, se státoprávním spojením s německou říší? Proč jsme při každé příležitosti, kdy se Češi s Němci ve veřejnosti setkali, museli cítiti: Jen počkejte, teď dostanete! (Souhlas.)

Tu se nesmíte diviti, že v národě vznikla nálada, jež přirozeně nemohla býti nazvána nadšením pro válku. Vytýkalo se nám, že jsme nejevili nadšení? Nuže, s nadšením se to má podivně: za těchto 3 let jsem shledal při mnoha příležitostech, kde jen jsem mohl tak trochu studovati duši lidu, že nejen u nás není nadšení, i jinde nebylo nadšení příliš veliké, jednalo-li se hlavně o to, přinésti oběti. Ale svou povinnost jsme vykonali (Výborně!) a ten, kdo vykonal svou povinnost, platí, doufám více, než ten, kdo jen jako sláma vzplanul ve svém »nadšení«.

Pánové! Bylo nám předhazováno, že v Čechách byla provedena spousta odsouzení. Ano, to je skutečně pravdou. K těmto odsouzením však nemuselo dojíti, kdyby nebylo vzneseno mnoho zbytečných obžalob pro věci, jež jinak bývají trestány co pouhé policejní přestupky. Tyto rozsudky nebyly by bývaly proneseny, kdyby nebyli bývali obvinění odňati svému pravému soudci. Tato odsouzení zde byla, ale proč? Byla to vždy jen slova, nebyly to nikdy činy. Neobjevilo se nikdy, že u těchto mnoha odsouzených byla organisace, svaz mezi odsouzenými. Je možno, že by za 3 leta, při toliku obviněných a toliku svědcích nebyl by ani jediný, jenž by si zahrál na zrádce a jenž by byl domnělou organisaci prozradil? A přece se domnívala vojenská správa a domníval se stát a domnívá se snad ještě dnes, že existovala nějaká organisace, nějaká revoluční propaganda. A manifesty, jež byly rozšiřovány! Ano, velectění pánové, to je to zvláštní, že nikdy jsme neviděli originál těchto manifestů. Byla to vždy jen kopie na malých lístcích, jež byly rozšiřovány. Ano, kde se vzaly tyto manifesty? Náš národ ani v těchto těžkých dobách neztratil svůj humor a tu se vyprávělo, že byl kdysi za jistá domovní vrata položen balík s těmito manifesty, aby ho někdo našel. A nedaleko stál strážník a dával pozor. A tu přišel domovník, ani balík neprohlížel, a poněvadž se domníval, že to je něco nebezpečného, vzal balík a dal jej policistovi. Pak přišel druhý strážník, jenž měl balík odnésti na policejní ředitelství a onen řekl tomuto: »Spočítejte je, jsou-li všechny.« (Veselost.)

Měli jsme býti za každou cenu prohlášeni velezrádci, proto byla velezráda hledána.

Připadá mi to věru, jako historka o cnostné ženě, jež je viněna z nevěry a jíž se nevěří, že by opravdu byla cnostna. Hlavně její žárlivý muž nevěří její cnosti. Konečně má tato žena dosti obvinění a lituje, že skutečně zůstala cnostnou.

Deserce vojínův a přebíhání, je — velectění pánové — se skutečného stanoviska také temnou historkou. V procesu Dra Kramáře, jejž jsem prodělal co obhájce, nebylo lze příslušných akt dostati. Přes přímý návrh nebylo lze jich dostati. A na otázku, jak se to zjišťuje, že někdo přeběhl a nebyl zcela normálně zajat, řekl znalec: To bylo by nutno konstatovati válečným soudem. Praví se, že určité pluky byly zrušeny císařským nařízením. To je správné, to je pravdivé a skutečné faktum, že pluky byly zrušeny. Ale podklad pro to není tak zcela úplný. Ale dejme tomu, že to tak bylo — nemohu provésti důkaz, že tomu tak nebylo; ostatně může z toho mnohého, co zde bylo mluveno, psáno, konstatováno — něco býti pravdou — jaké důvody a jaké motivy mohly k tomu vésti, že se nějaká část mužstva vzdává?«

Bylo proneseno ještě mnoho podobných řečí, jež zde uváděti, vedlo by příliš daleko.

Odpovíme níže hlavně na otázku, jaké důvody a jaké motivy vedly Čechy k činům státu nepřátelským, jak se stalo, že podobné zjevy byly možny, po případě kým tyto zjevy byly podníceny.

Tímto materiálem fakt bude směšné tvrzení, že k tomu přispělo německé obyvatelstvo, naprosto přivedeno ad absurdum. Neboť tyto zjevy objevily se v tu- i cizozemsku hned při vypuknutí války, kdy na př. o celní unii nebylo ještě ani řeči.

Dále bude ukázáno na to, zda skutečně tvrzení ta byla činěna bez jakýchkoliv důkazů, zda byla skutečně jen travičstvím, namícháním všech možných i nemožných jedů, zda dále jsou jen nedokázanými, zkroucenými, nebo vylhanými fakty, zda skutečně to byla jen tak nevinná slova, jež byla trestána, zda opravdu v Čechách bylo tak docela bez důvodu se vší přísností jednáno, zda vše byly jen pomluvy, a bezdůvodná obvinění, temné historky, nepotřebné obžaloby, jež se vždy týkaly jen slov a nikdy činů, a zda konečně Češi skutečně, jak Dr. *Koerner* tvrdil, dostáli své povinnosti.

Dále bude konstatováno, co je v skutečnosti pravdy na tom, že »všichni národové stejně prolévali svou krev«, a že »český« národ v otázce hospodářského vytrvání koná státu tak ohromné služby.«

Oproti těmto tvrzením jsou podepsaní v zájmu historické pravdy povinni z nepřehledného materiálu aktů, jenž zjišťuje fakta před celým světem, uvésti jen několik málo důkazů, jež jsou s to, aby uvedené řeči českých poslanců příslušným způsobem opravily. Při tom je vzat zřetel k tomu, aby co možno nejvíce soukmenovců citovaných řečníků nebo uznaných přátel českého národa v cizině přišlo k slovu. Neboť těmto nebude jistě vytýkána předpojatost, neznalost věcí, nebo zlomyslnost.

Nelze tvrditi, že by nebyla bývala rakouská vláda varována, a že by nebyla měla povědomost o nebezpečnosti českého rusofilského

hnutí, jakož i že by byla překvapena událostmi, jež se hnedle po vypuknutí války udály mezi českými mužstvy, jakož i v zázemí, a jež, jak je úředně zjištěno, branné moci způsobily nejtěžší škodu.

Sám bývalý ministr zem. obrany Georgi ve svém výkladu v immunitním výboru uvedl, že už r. 1912 v branném výboru varoval před antimilitaristickými rejdy *Klofáče* a soudruhů a je všeobecně známo, že jak vojenská správa, tak i vláda před válkou obdržela v sezeních říšské rady i v delegacích četné

I.

VÝSTRAHY PŘED NÁSLEDKY TRPĚNÍ PANSLAVISTICKÉ PROPAGANDY.

I k tomu musí býti poukázáno, že všichni ti, kdož na tato nebezpečenství poukázali, byli nejsprostším způsobem co »denuncianti« zhanobeni, mezi jinými bohužel i od »Arbeiter-Zeitung« a od několika vůdců německo-rakouských sociálních demokratův. Jak bohužel události ukázaly, měli oni poctiví varovatelé jenom pravdu. Veškery hrozné následky této agitace pro vedení války našeho státu, hlavně ztráta mnoha lidských životů, ztroskotání strategických operací, a brzdění našeho vedení války — vše to bylo jasně předpověděno. Především budiž zde uvedena nejdůležitější část řeči posl. *Doberniga** ve 4. schůzi 44. sezení delegací rakouské říšské rady dne 10. listopadu 1910,** v níž poprvé bylo poukázáno na nebezpečenství, jež musela vzniknouti státu z propagandy poslance Dra Kramáře a hlavně z jeho činnosti pro novoslovanství, a jež také skutečně vznikla.

V řeči té čteme mimo jiné toto:

»Slavná delegace! S německé strany poslanecké sněmovny nebylo ještě k velkým otázkám světové politiky zaujato stanovisko. Tato úloha připadá mně. Ale přiznávám se otevřeně, že k rozřešení tohoto úkolu přikročuji s úzkostí a to tím větší, ježto se ještě nalézám pod dojmem poslední části řeči svého bezprostředního pana předřečníka.***

Za svých vývodů, v nichž vyložím stanovisko Němců, či abych se přesněji vyjádřil: stanovisko stran v »Německém národním svazu poslanecké sněmovny« sdružených, k politice hrab. Aehrenthala,†

* [Německý poslanec strany lidové, Josef Wolfgang Dobernig, žurnalista a spisovatel v Štýrském Hradci, zvolený poslancem na radu říšskou za 1. volební okres korutanský.]

** Sten. prot. str. 208—218.

*** Dra Karla Kramáře.

† [Alois Leopold Lexa z Aehrenthalu, od r. 1906 ministr zahraničních záležitostí, který v zahraniční politice se přičiňoval o dohodu mezi Ruskem a Rakouskem a který proto byl podezříván, jako by byl nepřítelem trojspolku.]

budu nucen mluviti o novoslavismu, a to proto, aby veškerá německá veřejnost, jež až posud — alespoň německo-rakouská veřejnost — si této otázky nevšímala, byla o tom jasně poučena, v jakém nebezpečenství octli se Němci v Rakousku.

Nuže, pánové, pochopíte mé city, vy všichni, kdož jste slyšeli řeč pana Dra Kramáře, řeknu-li, že je nekonečně těžko, oproti statečnému bojovníku, jenž na hrobě svých nadějí* zapěl svou labutí píseň, zastupovati opačné stanovisko, a sledovati pana Dra Kramáře na spletitých cestách, jimiž se pokoušel slovanský svět Rakouska uvésti do náruče novoslavismu nebo panslavismu.

Dříve však, než dospěji k této své vlastní úloze, musím učiniti několik poznámek o naší dnešní situaci.

Za své dlouholeté činnosti v delegacích, nemohl jsem nikdy tak bezpodmínečně souhlasiti se zahraniční politikou monarchie, jako letos. Pravím toto: Annexe Bosny a Hercegoviny zdá se i nám bezpodmínečnou nutností a přirozeným důsledkem okupace. Naše stanovisko je tím ztíženo, že annexí přibyl monarchii nový element slovanský, jenž německé rovnováze není přízniv; než v otázkách, jež se dotýkají velmocenského postavení říše, musí právě Němci ukázati, že státní zájmy jsou i zájmy Němců v Rakousku, ježto by všemi otřesy státu i nejvznešenější pojítko tohoto státu — německý národ — byl dotčen ve svému nitru.

Dovoltež mi srovnati stanoviska německých delegátů kdysi a dnes.

Politika německých delegátů v r. 1878 byla, jak se ukázalo, jedním z důvodů, ač ne jediným, jenž přivodil onu vnitřně politickou změnu, jejímž hlavním obsahem bylo zatlačení německého vlivu ve všech oborech státního života. Nechci tím našim předchůdcům naprosto činiti nějakých výčitek. Oni trpěli toutéž potíží, o níž jsem se už dříve zmínil, totiž vzrůstem slovanského živlu. A s tohoto

* Dr. Kramář pravil totiž v této řeči mimo jiné: »Chtěli jsme právě upevniti ony svazky mezi Rakouskem a Ruskem. To bylo annexí bohužel znemožněno a drát vede na dlouhou, dlouhou dobu do Berlína, takže budeme nuceni s Petrohradem mluviti přes Berlín. Pro aktivní účast Slovanů při podobné politice není místa. Zůstaneme stále jen pasivními, chladnými až do srdce, a ti, kdož se toho chtějí účastniti, jsou nuceni křečovitě hledati duchaplné formule, aby se dostali přes tento vnitřní rozpor. To je tragikou událostí pro Slovany. My nemáme žádné naděje dostati se na světlo, my zůstaneme vždy ve stínu, s námi se nepočítá. Zahraniční politika dělá se jen pro Němce a pro Maďary. Považte jen, pánové, co to znamená pro slovanské národy, kteří tvoří většinu této říše, vědí-li, že nikdy nebudou míti plná práva, že nikdy nebudou spolurozhodovati o osudech této říše, že tedy nebudou ničím jiným, než občany druhého řádu, — nutným zlem. Domyšlení důsledků těchto poměrů přenechávám zodpovědným činitelům, já mohu pouze s těžkým srdcem konstatovati, že jsem na dlouhou dobu ztratil veškeru důvěru v naši zahraniční politiku.« — »Pasivními, chladnými až do srdce« zůstali Češi i při hrozném boji o budoucnost monarchie. To předpověděl už tehdy Dr. Kramář. Níže vylíčíme ony »důsledky«, jež to mělo. Vylíčovati Slovany jako »občany druhého řádu«, v Rakousku — kde přece byli vždy **hýčkáni! — není nic jiného než poličkováním pravdy.**

hlediska domnívali se, že nemohou podporovati snahy tehdejšího ministra zahraničních záležitostí hraběte Julia Andrássyho. Toto jejich jednání značně přispělo k seslabení německého vlivu v Rakousku. Odvolávám se zde ne na vlastní znalost poměrů a na vlastní soudnost, ale na výroky státníků, jejichž památka je navždy v dějinách parlamentních zvěčněna. Tak cituji výroky Kaiserfeldovy,* bývalého předsedy poslanecké sněmovny, z dopisu Stremayrovi** z r. 1878. Kaiserfeld praví (čte):

»Vlastenectví vlády a zastupitelstva lidu vyžaduje, aby byla daná skutečnost přijata co nezměnitelna. Jednati se může jen o další rozvoj.«

A v jednom dopise téhož Carnerimu*** stojí (čte):

»Čím více se zamýšlím nad otázkou okupace, tím více cítím, že se dá Andrássyho politika lehčeji a skvěleji obhajovati co negativní stanovisko oposice, jež nedovede ničeho uvésti, než ubohý nářek úpadku, jenž nás snižuje v očích Evropy, ježto nás — co se bezmocnosti týče — staví na stejný stupeň s Tureckem.«

A teď uvedu doznání politika dosud žijícího,† nynějšího člena panské sněmovny Alexandra v. Peez, jenž ve své knize »Die Aufgaben der Deutschen in Oesterreich« mimo jiné praví (čte):

»Hledíme-li s vyššího politického stanoviska, tu není pochyby, že obsazení Bosny je součástí dějinného poslání Rakouska. Z toho důvodu tedy byl odpor jedné části ústavní strany chybou a ještě větší chybou byla zavilost, s jakou byl tento boj dále veden, kdy už vlastně byla celá věc rozhodnuta.« (Spisovatel musí doznati, že náležel sám k oněm poslancům, kteří se této chyby dopustili.)

Dnes, po 30 letech, je situace podstatně jinou. Poměr Němců k státu se změnil. V útiscích, jimiž Taaffova vláda se všemi následky proti Němcům v Rakousku vystupovala, probudili jsme se národně, stali jsme se čilejšími, silnějšími, vnitřně utuženějšími. Mezitím však proniklo i všeobecné poznání, že se v Rakousku nedá vládnouti proti Němcům, a že v tomto mnohojazyčném státě jsou přece jen Němci v prvé řadě zachovávajícím a národy pojícím elementem. Národ, jenž tento stát založil, nemůže tento stát opustiti, my nesmíme vydati v šanc svou vlast, a na stanovisku, na které nás postavily dějiny, musíme vytrvati až do posledka.

Z toho vyplývá, že jsouce státním národem, musíme také pěstovati státní politiku. Prosím, aby mi nebylo špatně porozuměno. Nemůže se jednati o vládní politiku, o obchody s ministerskými křesly. Pod státní politikou rozumím neúnavnou práci na duševním,

* [Moritz von Kaiserfeld (1811—1885), štýrský politik smýšlení německo-liberálního, od r. 1872 doživotní člen panské sněmovny říšské rady.]

** [Karel Stremayr, rodák štýrskohradecký, od r. 1870 až do r. 1879 ministr kultu a vyučování.]

*** [Velkostatkářský poslanec štýrský Bartoloměj ryt. Carneri.]

† Mezitím zemřel.

sociálním a hospodářském poli, k rozvoji národa a tím také celého státu; přetvoření státu k tělesu na moderních základech a ne v poslední řadě i pěstění velkých národních otázek, jimž se Němci až posud plaše vyhýbali. Nesmíme v koutku vzdorovati, nesmíme býti pouhou kulturní mrvou, nýbrž musíme spolupůsobiti, musíme přiváděti k plné platnosti veškeru váhu svého postavení ve všech oborech vnitřní i vnější politiky. Musíme dokázati, že bez nás nelze v tomto státě ničeho podnikati. »Není« — cituji slova vynikajícího státníka — »žádného významného státu, jenž by neměl vedoucí politický národ a tím může býti v Rakousku jen německý,« aniž tím, dodávám já, jsou druzí národové v jejich rozvoji ochromováni.

Uznáváme tedy politiku hraběte Aehrenthala, schvalujeme ji a jsme ochotni ji dle svých sil podporovati, pokud se pohybuje dosavadní drahou. Naše důvody proto jsou tyto: První důvod byl uveden už v předchozích řečech a je všemi stranami — německými i neněmeckými — všeobecně uznáván. Proto budete se mnou souhlasiti, řeknu-li, že politika hraběte Aehrenthala probudila v nás — a teď pravím: ne v nás rakouských Němcích, nýbrž v nás Rakušanech — sebevědomí, že v tomto státě přece jen něco máme, že tento stát ještě do té míry nezchřadl, jak se líčívá, že monarchie neocitla se dosud na pokraji záhuby, jak tak často bylo praveno. Ukázalo se, náhle, přes noc se ukázalo, že je naše monarchie mocnou, a proto byly v národech vzbuzeny impulsy k nové, činorodé síle. Ona doba zdá se býti odbytou, kdy jen impotentní fňukalství bylo na denním pořádku, zdá se, že v našem státu začínáme upínati zrak ven, přes hranice svých kolátur, že se chystáme bráti účast na rozvoji světového hospodářství. Jeho Excellence [Paavel] Dr. z Gautschů [jako ministr vyučování] zcela správně poukázal na snahu naší mládeže po státním zaopatření. Souhlasím s ním docela, zrovna jako druzí pp. řečníci. Naše rakouská mládež mi připadá, jako Honza v cizině, jenž když dospěl k poslední chalupě své vesnice, byl by se nejraději vrátil, aby se přidržel máminy sukně. Jen ne ven! Stahuji hranice ještě úžeji, než druzí pp. řečníci, nemluvím jen o bázni před cizinou, nýbrž o bázni i před jednotlivými korunními zeměmi. My jsme tak provinciální, že obyvatel některé z alpských zemí ostýchá se přímo přesídliti do některé ze sudetských zemí a naopak. Přispěla-li zahraniční politika hr. Aehrenthala k tomu, že v nás Rakušanech posílil sebevědomí a nás na to upozornil, že za hranicemi našeho státu jsou ještě jiné země, v nichž bychom mohli se ctí obstáti, pak mu za to musí dějiny Rakouska děkovati.

Spolek s německou říší neměl až posud v delegacích i v našem parlamentu jiných otevřených přátel, kromě Němce samotny a já tu vzpomínám nejedné řeči ctěného pana kollegy Dra Kramáře, jenž o našem jednání vtipkoval, ať nedím, že se mu posmíval. Spolek s Německem neměl žádného otevřeného přítele, jen my jediní

se ho pevně drželi, a dnes můžeme říci, že se naše prozíravost vyplnila. Dospělo to tak daleko, že i největší nepřítel tohoto spojenectví musí jeho cenu uznati, snad jen s výjimkou samotného pana Dra Kramáře. Tvrdí-li se, že jsme ve vleku německé říše, že jsme obepiati a neschopni svobodně se rozvíjeti, tu dovoluji si poukázati na hlasy, jež se v německé říši hlasitěji ozývají, a sice na místě, jež je nám politicky blízkým, že právě politika německé říše je v prvé řadě vedena hrab. Aehrenthalem a že ne Rakousko, nýbrž naopak německá říše se nalézá pod vedením hraběte Aehrenthala. (Výkřiky.)

Mluvil-li dříve p. Dr. Kramář o srdeční záležitosti, tu mu neřeknu nic nového v odvetu, nýbrž něco, co často už v delegacích z německé strany bylo řečeno: Spolek s německou říší je pro nás věcí srdce a tou i zůstane. Těší nás však rovněž, můžeme-li konstatovati, že na slovanské straně proniklo poznání, že tento spolek má pro ně aspoň jistý obchodní význam. Srdeční záležitost, jež je zároveň i obchodní záležitostí, to by mělo býti dvojnásob trvanlivým!

Dr. Kramář míní, že nemáme nejmenší příčiny býti Německu vděčnými a že je od nás nemoudrým o tom mluviti. To, co se stalo ve vídeňské radnici, nazval nechutností. Nuže, pánové, vkročuji na choulostivé území, pravím-li: Nazvete to byzantinismem, nebo čímkoliv, když my Němci se srdečným díkem vzpomínáme oněch slov z trůnní řeči, jež pojednávají o prohloubení spojenectví, když i zde znovu konstatujeme, že ve svém stařičkém císaři spatřujeme stejně přesvědčeného stoupence spolku, jakým je i císař Vilém a když konečně zcela bez okolků pravím, že rozhodnutí města Vídně, aby bylo jméno císaře Viléma zvěčněno pojmenováním jedné z tříd, bylo v německo-rakouském lidu uvítáno s radostí. Spatřuje-li v tom Dr. Kramář pro sebe a své slovanské soukmenovce urážku, tu může zase jinak býti upokojen, půjde-li v Berlíně ulicí, jež nese jméno císaře Františka Josefa . . .

Velectění pánové, chceme pracovati na reálním podkladu, chceme vše přinésti v obět zachování spolku, jehož nutnost je dnes uznávána nejen od německých nacionálů, nebo od německých Rakušanů, ale i od Neněmců, pokud se nedávají zaslepovati nenávistí. Toto politické přátelství osvědčilo se od r. 1878, ba i ty kruhy v Rakousku, jež r. 1870 chtěly vésti válku pro Francii a proti Prusku, jsou snad dnes obráceny na jinou víru. Poněvadž pak jsme bezpodmíneční stoupenci spolku toho, proto pravíme také: byť i nám to bylo za těžko, a byť i zodpovědnost byla velmi značnou, jsme odhodláni nésti důsledky, jež z toho vyplývají.

Přicházím teď, pánové, k pojednání o neoslavismu. Při tom musím, žel bohu, dotknouti se osobní půdy, ježto je p. Dr. Kramář předním nositelem neoslavismu, od něhož jeho jméno nelze odloučiti. Musím mluviti o neoslavismu, aby i německá veřejnost všimla si této otázky, než i proto, aby Slované věděli, že my ra-

kouští Němci vedle svých denních starostí všímáme si horlivě a stopujeme přesně i veškery cizí záležitosti. Je přirozeno, že nemohu mluviti s autoritou badatele, nýbrž jen co prostý pozorovatel různých událostí, jenž se snaží zachytiti jejich souvislost. Mohu se při projednání této otázky odvolati takřka šmahem jen na slovanské, ruské, polské a rusínské prameny a to na vynikající časopisy, jež v slovanském světě požívají největší vážnosti.

Neoslavismus má nebo měl za účel (ode dneška dlužno říci měl) zdánlivě jen kulturní a hospodářské sdružení se všech Slovanů, sledoval tedy čistě ideální cíle, měl ale v skutečnosti naprosto politický ráz a nebyl ničím jiným, než novým vydáním starého, politického panslavismu. Neoslavismus narodil se po pokoření Ruska Japonskem. Jako by to bylo smluveno, šlo tehdy slovanským tiskem heslo slovanské solidarity.

Rakousko bylo tehdy plno hnutí k zavedení všeobecného rovného práva volebního. V čele tohoto hnutí stál Dr. Kramář, jsa při tom veden ne tak ideou na rozšíření volebního práva národů, jako spíše nadějí, že všeobecné a rovné hlasovací právo posílí slovanský vliv v Rakousku. V této době vynořilo se slovo »neoslavismus«: jeho účelem prý bylo sdružování se všech Slovanů k společné činnosti hospodářských a duševních sil. To bylo však jen zástěrkou, jako slovo ono samo. V skutečnosti vězelo za tím daleko více. Co, to nám vysvitne, budeme-li stopovati události na Rusi a všeslovanské sjezdy. V ruské dumě pozorujeme pronikání do popředí strany kadětů. Tato ústavně-demokratická strana jevila už před rusko-japonskou válkou odpor proti politice na dálném východě asijském. Po válce, po které následovala rusko-anglická shoda, jež byla zcela v duchu strany kadětů vytvořena, jež v ní viděla záruku ústavy pro Rusko, nabídla se tato strana [ruskému zahraničnímu ministru] Izvolskému ústy svého publicistického vůdce Pavla Struve formálně co strana vládní. V časopise »Ruskaja Mysl« stálo (čte):

»Spolupracování kadětů pro velké Rusko je možno pod podmínkou změny vnitřní politiky v svobodomyslném smyslu, začež co aequivalent požadují energickou vnější politiku na blízkém východu, jež, opírajíc se o vykořistění uhelných a rudných ložisk v Donské pánvi a o pomoc ruského jihu při nejplnějším opanování Černého moře a všech jeho pobřeží, mohla by rozšířiti své panství po celém Balkánu. Pro tuto svou vnější politiku musela by však vláda vytvořiti zcela nové podklady: smíření s Poláky. Těmto budiž poskytnuta samospráva, aby mohlo Rusko vedle slovanského Rakouska počítati s Poláky. Neboť slovanské Rakousko samo není žádnou zárukou pro bezpečnost Ruska: i dvě německé velmoci srazily se r. 1866 vespolek.« Proto by museli býti Poláci a jejich vliv v Rakousku učiněni povolnými ruským cílům.«

Mezitím se připravoval obrat ve vnější politice Rakousko-Uherska. Po tiché rozjímavosti a klidu následovala aktivní politika,

Aehrenthalem v běh uvedená, jež svůj první výraz nalezla v řeči o Sandžaku v lednu 1908.

O tom nalézáme karakteristické vyjádření v časopise »Věstník Jevropy«, vydávaném Maksimem Kovalevským, členem dumy a stoupencem strany kadětů. (Čte:)

»Onen neobyčejně sebevědomý ton, jímž byl tento nový rakouský program ohlášen, vyvolal v sousedních slovanských státech silné znepokojení a musel i v Rusku způsobiti nemilý dojem, tím více, ježto fikce rakousko-ruské dohody v macedonské otázce zůstala pro diplomacii v platnosti. De facto ztratila ruská politika na Balkáně už dávno veškeren význam a změnila se v pasivní nástroj jednostranného rakouského vlivu. Proto s ní Aehrenthal při svých plánech už dávno nepočítal. Rakousko-uherský ministr, jenž dříve jako vyslanec v Petrohradě udržoval co nejužší styky s nejvlivnějšími osobnostmi naší reakcionářské strany, použil svých pozorování pro příslušné praktické důsledky. Stejně nedbal toho, že se lze na náladu ve dvorských kruzích jen s největší opatrností opírati; ona je ve své podstatě velmi měnlivou, a velmi lehce podléhá vlivu známých sociálních elementů, jež slučují povolnost s vlastenectvím na odiv stavěným. Není vhodno vysloviti veřejně to, co lze bez překážky činem prosaditi. Pozvolné šíření zájmové sféry Rakouska na Balkáně nebylo by ze žádné strany vyvolalo protest, dokud nebylo formulováno officielně doznaným principem, jenž byl spojen s přímou negací nebo s ignorováním cizích zájmů, slovanských a ruských. Neočekávaná akce Rakousko-Uherska dala slovanskému hnutí silný impuls a nové slavofilství nalezlo u nás čilé adepty, k čemuž nemálo přispěl příchod vynikajících českých a srbských politiků do Ruska.«

Na jaře 1908 odbýval se

předběžný sjezd v Poděbradech,

jehož se súčastnili čeští a jihoslovanští poslanci a na němž byl vypracován akční program. (Deleg. dr. *Kramář:* Kde?) V Poděbradech.* Není nedůležito konstatovati, že v oné době měl dr. *Kramář* značný vliv na rakouskou vládu a že mu byl

rakouský ministerský předseda Beck

velice nakloněn. Proto si na Rusi slibovali od neoslávské akce, pod jeho aegidou do života vyvolané, příznivé výsledky.

Po Poděbradské předběžné poradě následoval v časném létě 1908

sjezd v Petrohradě,

kde byly učiněny přípravy pro všeslovanský sjezd v Praze. V Petrohradě žádal člen dumy Roman Dmowski, vůdce Všepoláků, smíření

* **Je Drem Kramářem popíráno.**

Rusů s Poláky proti společnému nepříteli všech Slovanů, proti Německu.

V červenci 1908 setkávají se zástupci různých slovanských národů na

Pražském sjezdu,

na němž byli zúčastněni značnou měrou i Poláci. Hlavním předmětem rokování byla rusko-polská otázka. Ruskými zástupci byly Polákům učiněny různé sliby, aniž k tomu tito měli mandát nebo moc provésti činěné sliby. A přece odjeli polští Neoslované z tohoto sjezdu zklamáni. Dalším důležitým předmětem byla organisace slovanských bank, již navrhl [lublaňský] posl. [Ivan] *Hribar*. To je v úzké souvislosti s akcí hospodářského boykotu Němců.

Nálada slovinských kruhů vysvítá z Lublaňského dopisu, otištěného v lednu 1909 v »Novém Vremeni«, kde stojí (čte): »Bylo by třeba jen půl roku a potřebných prostředků a německý obchod a průmysl bude ze slovinského území zcela vytlačen . . . Podařilo-li by se rakouské Němce odděliti od Adrie, pak bude z tohoto území ve spolku s Chorvatskem, Slavonskem, Bosnou, Hercegovinou a Dalmacií za 30—40 let druhá Lombardie,

zralá k odpadnutí,

(Slyšte, slyšte!), neboť poslovaniti nebo potlačiti Italy žijící v Istrii, Gorici, Gradišce a v Terstu není žádnou obzvlášť těžkou úlohou.«

Mezitím bylo pozorovati, jak Poláci zvolna se neoslavismu vzdalují. Ruské vládě totiž ani nenapadlo změniti svou polskou politiku, čímž Dmowski ztratil půdu, načež se vzdal mandátu do dumy. K tomu přišla annexe Bosny a Hercegoviny, jež působila jako blesk s jasného nebe. Věrni jscuce zásadám neoslavismu, měli se jeho vyznavači postaviti proti annexi. Ale k tomu scházela jim přece jen odvaha, a tak vysvětlujeme si ono poněkud nejisté chování se ctěného kolegy Dra Kramáře v delegacích r. 1908. V tom leží také důvod, proč slovanské strany rakouské říšské rady kladly překážky vyřízení annekční předlohy. Rozevřela se velká propast mezi Jiho- a Severoslovany; první vítali annexi, druzí, hlavně Češi, nesměli jí uznati.

V květnu 1909 konaly se předběžné porady neoslovanského výkonného výboru v Petrohradě. Při tom se ukázalo, v jak křivém postavení octli se Neoslované rakouského parlamentu. Srbští delegáti navrhli resoluci, která sice byla zamítnuta, ale výkonný výbor žádal po slovanských poslancích rakouské říšské rady, aby se zasadili o nejrozsáhlejší autonomii pro Bosnu a Hercegovinu. (Del. Dr. Kramář: Je to nějaké neštěstí? Vy sami jste pro to!) Zajisté. Současně byli delegáti všech svobodných slovanských národů vyzváni, aby vynaložili všechny své síly k rozvoji kulturních vztahů k bratřím v Bosně a v Hercegovině.

Resoluce žádala daleko více. Mám zde její doslovné znění. V tomto dokumentu, ct. pane doktore Kramáři, je důkaz pro politickou činnost neoslavismu, jehož politické cíle — v odporu s tvrzením Dra Kramáře — jsou z ruské strany otevřeně doznávány. [Petrohradský] profesor [Alexander Lvovič] Pogodin vyslovil se v lednu 1909 v článku, otištěném ve »Věstniku Jevropy«, pojednávajícím o příčinách a cílech nejnovějšího slovanského hnutí takto (čte): »Neoslavismus už jen svou existencí je ohrožením rakouského Němectva.« Ano, více ještě, tentýž profesor Pogodin, jenž v loni v létě byl jako emisař panslavistů v Rakousku činným, doznal mimo jiné v moskevském »Ježenědělniku« č. 25 ze dne 27. června (10. července 1909) veřejně, že rusofilští Rusíni v Haliči jsou ruskými penězi načisto zkorumpováni. (Slyšte, slyšte!)

Jako doklad tohoto doznání ruského politika uvádím ony výroky, jež jsme slyšeli v sezení z 18. května 1910 v posl. sněmovně z úst vůdce Rusínů [Mikuláše] ryt. z Wassilků.

Taktika neoslavismu záleží v tom, posíliti rakouské Slovany v jejich nenávisti vůči Němectvu a jejich vynikající postavení v celém státě. Dva z vůdců, kníže Trubeckoj* a Pogodin, otevřeně v moskevském »Ježenědělniku« přiznali, že překážka, jakou tvoří Rakousko na cestě Ruska do Cařihradu, může za dnešní seslabenosti Ruska býti odstraněna jedině s pomocí Slovanů rakouských a s poslovaněním monarchie. V tomtéž čísle citovaného listu — uvádím to bez veškeré zodpovědnosti za to — stojí, že

byly české massy získány s nadšením pro Rusko, ano i pro eventuelní ruské panství v Čechách.

(Smích.)** To jsou authentické překlady z ruského listu. Nepřidávám k tomu ani slova. (Del. Dr. *Kramář:* To číslo mi ukážete!) Je to moskevský »Ježenědělnik« č. 25 ze dne 27. června (10. července) 1909.

V roce 1909 dostává se výkonný výbor neoslovanský do povážlivé situace, ježto se represalie Rusů vůči Polákům stále množí a ježto se z tábora starých panslávů, stojících na pravici, ozývají stále hlasitěji hlasy, jež se smírnou politikou vůči Polákům nesouhlasí. Proto je přirozeno, že Poláci a priori odříkají své účastenství na sjezdu projektovaném na r. 1910 do Sofie. Odřeknutím Poláků nebyly liberální elementy na sjezdu tom zastoupeny a vedení ocitlo se docela v rukou Bobrinského, Florinského, Verguna,*** starých panslávů. (Dr. *Kramář:* Prosím vás, kdo vám nakukal tyhle báchorky? To je neslýcháno!) Mám to z dobrého pramene, pane do-

* [Kníže Evgenij Trubeckoj, universitní profesor a redaktor časopisu »Moskovskij Ježenědělník« v Moskvě.]

** Tehdy se tomu Češi smáli; že tak skutečně smýšleli, dokázalo se u pěšího pluku č. 28, 36 a j. a j.

*** [Člen petrohradské dumy hr. Vladimír Aleksejevič Bobrinskij. — Universitní profesor kijevský Timothej Dimitrijevič Florinskij. — Petrohradský žurnalista Dr. Dimitrij Nikolajevič Vergun.]

ktore *Kramáři!* Chcete snad popříti, že snad na př. Bobrinskij je neoslav? (Del. Dr. *Kramář:* A ten měl něco v rukou?)

Sjezd se sestoupil v lednu 1910. Jak řečeno, hrály na něm vůdčí úlohu ony elementy, jež pražskému sjezdu za jedinou zásluhu pokládaly to, že uvedl v běh haličsko-ruskou otázku, t. j. podporování rusofilského hnutí v Haliči ruskými penězi, ony elementy, jež ze slovanského hnutí chtěly pro Rusko vytloukati i materielní výhody, jež i vytloukly, a sice plovoucí výstavou v Černém moři a výstavou ruské domácí industrie v Bělehradě. Tyto elementy uvítaly před sjezdem s radostí, že vedení ocitlo se v rukou Bobčeva* a ne *Kramáře,* tohoto »přítele Poláků«. A vskutku byl *Kramář* zvolen čestným předsedou sjezdu, kdežto skutečným předsedou byl Bobčev. Kramář, jako čestný předseda sjezdu, pravil na něm mimo jiné: »Ne politiku pěstovati jest axiomatem neoslavistů; jedině možnou a užitečnou politikou jest zjednati solidaritu mezi Slovany.«

Významnou charakteristiku tohoto Sofijského sjezdu nalézáme v článku orgánu knížete Trubeckého v »Ježenědělníku« ze 17. července 1910. Stojí tam (čte):

»Účastníci červnových slavností mohli učiniti trojí pozorování:

1. Náklonnost mezi Slovany je většinou v opačném poměru s materielní a geografickou blízkostí slovanských národův. Tam, kde se v politickém a hospodářském ohledu stýkají, lze pozorovati vzrůst odcizení, nedůvěry a nepřátelství. Tak se chovají Srbové nepřátelsky k Bulharům a k rakouským Slovanům. Poláci k Rusům. Naproti tomu panuje idyllická ochota k bratření se tam, kde jsou Slované od sebe horami a údolími, a cizími národy a raçami odděleni. Chorvaté cítí bratrskou lásku k Rusům, Čechové k Bulharům a Srbové k Polákům. Nejlepší podmínkou sblížení jsou kilometry vzdálenosti a tisknutí si rukou za cizími zády.

2. Slovanská jednota je v opačném poměru k reálnímu významu otázek, jež vyžadují společnou práci bratrských národův. Všude tam však, kde do popředí vystupují aktuelní a důležité politické otázky, provází debaty proucích se sousedů ne přátelské bratrství, ale organická nenávist, jež ničí slovanskou náladu s elementární silou.

3. A na to jest položiti váhu. Jediný případ skutečného sblížení se Slovanů na reálním podkladu nemá za základ poznání slovanské idey, nýbrž prakticky politického zájmu, na raçových pocitech naprosto neodvislého.«

V podobné formě jeví se styky Ruska a Srbska, jež slučuje nepřátelství vůči Rakousko-Uhersku. Na podobné basi všeobecných protiněmeckých zájmů hleděl Kramář vybudovati práci rakousko-uherských Slovanův a my dnes pochopujeme bolest, jaká v jeho řeči zaznívala nad tím, že se mu to nepovedlo.

---

* [Universitní profesor sofijský Štěpán S. Bobčev, smýšlení rusofilského.]

Když Dr. Kramář svůj neoslavism sám nesl k hrobu. (Del. Dr. Kramář:

»Ale to mi ani nenapadlo!«)

Z dnešní řeči dalo by se tak souditi.

Dovolte, pánové, abych vám přednesl další doklad.

Kterým směrem se pohybuje práce nových přátel Dra Kramáře, vysvítá z

*provolání presidenta Slovanské společnosti v Moskvě Čerepa-Spiridoviče.**

Toto provolání bylo otištěno ve větších ruských listech, my je čerpáme z polského listu »Słowo Polskie« č. 465 ze 7. října 1910, jenž jistě není germanofilským pramenem. Tento list otiskuje provolání, ježto nynější panslavistické hnutí nechce míti nic společného s polskou otázkou. Lze se však domnívati, že polský list z ohledu na slovanskou solidaritu potlačil některá místa, jež se týkají agitace v Rakousku.

Čerep-Spiridovič, bývalý srbský generální konsul v Moskvě, je starý agitátor proti Rakousku a Německu, jenž v době annexe proti nám dokonce i v Americe agitoval. Toto provolání je velice zajímavé, a to tím více, ježto Dr. Kramář právě prohlásil, že i v budoucnosti chce setrvati na svém neoslavistickém programu. Provolání je datováno: Moskva, 16. září 1910. A zní (čte):

»Velectěný pane redaktore!

Slovanská společnost v Moskvě, jež mne poctila volbou za předsedu na čtvrté trojletí, má 56 agentur v Evropě a Americe a dostává zprávy, jež jinak nikomu k vědomosti se nedostanou. Mezi jejími 150 čestnými členy jsou slovanští mocnáři, jakož i všichni vynikající ministři a politikové slovanských zemí.

Sestavením těchto zpráv docházíme k přesvědčení, že se Evropě blíží velmi nepokojné časy. Válečná tendence roste každou minutou. Každým dnem blíží se k nám lavina v podobě Číňanů; jejich bezohlednost vůči nám přesahuje všechny meze a povede nás v 5—10 letech k válce.

V této krátké době musíme se v Evropě zajistiti, t. j. musíme ze všech sil pracovati k povalení dvou hlavních spojenců Německa, k povalení Turecka a Rakouska a k podporování separatistických tendencí jejich jednotlivých národův.

Kdybychom byli na jaře za albánského hnutí podporovali Macedonce a kdybychom byli vydali proklamace k Arabům, tu by dnes prožívalo Turecko rozhodně takovou anarchii, že by nemohlo pomýšleti na půjčky (nikdo by mu nebyl půjčil peněz, kdyby se bylo octlo na pokraji záhuby!) a na koupi pancéřových lodí proti nám, jakož i na sesílení své armády. Naše turkofilská politika je ve-

* [Artur Ivanovič Čerep-Spiridovič.]

likým omylem; z popelu vyvoláváme si ještě jednou silného nepřítele. Pro naši bezpečnost naopak je naprosto nutným rozpadnutí Turecka na malé státy.«

Teď teprve chápeme, proč Dr. Kramář varoval před posílením Turecka. (Del. Dr. Kramář: Dovolte, já nečetl, co tento Spiridovič napsal!) Je to však karakteristické!

»Na Macedonii (dle vzoru Švýcarska s Bulhary, Srby a Řeky), Albanii, Arabii, Syrii, Palestinu (všeobecně evropskou) a na vlastní Turecko. Teď jsme se v turecko-řeckém sporu postavili na stranu Turecka. Ale to je nespravedlivé a škodlivé a je nutno, aby se Rusko vrátilo k své slavné, historické

úloze velkého osvoboditele.

V případu války Ruska s Rakouskem a Německem, nebo s Čínou nebo se všemi dohromady bude Turecko sníti vždy o pomstě a bude znepokojovati Kavkaz, Řecko však se bude chovati klidně. Proto tedy je posílení Řecka na útraty Turecka a všemožné seslabení Turecka prostě naší povinností. Vytvoří-li se Slavie, slovanské císařství na způsob německého, tu bude se i Řecko musiti se svým napolo slovanským obyvatelstvem vměstnati do jeho rámce.

Slovanská společnost obrací se tedy k vám, velectěný pane, s prosbou, abyste rozvoj slovanského hnutí mezi ruským obyvatelstvem dle možnosti podporoval. Společnost vás žádá, abyste její prosbu nezamítal z důvodu příslušnosti k té či oné politické straně. Slovanská společnost má ve svém středu členy všech barev, a nezná i nechce znáti vaše názory o ostatních věcech.

Společnost béře do svých řad všechny, kdož vidí prospěch Ruska v úzkém sblížení se ho k 40 milionům Slovanů mimoruských a v sloučení se jich ve Slavii, jež jsouc silna 200 milionů lidí, sáhala by k Adrii, k Egejskému a k Černému moři. Pak ve spolku se Spojenými Státy bylo by lze Čínu zadržeti od útoku.« (Del. Dr. Kramář: Proč nečtete, co píší vaši Všeněmci? Pane bože, to byste četl něco krásného. Když čtu něco podobného, tu jste mi vždy nadávali denunciantův a teď sám čtete takový žvást!*) To tedy nazýváte žvástem? Dobře, chci to konstatovati! (Del. Dr. Kramář: To přece nelze bráti vážně!)

Nechci vás zdržovati čtením další části tohoto dokumentu. Mně se jednalo jen o to, pane Dr. Kramáři, dokázati, že není správno, tvrdíte-li, že neoslavismus nemá politického rázu.

Neoslavismus je politickým.

To vysvítá i z mnoha hlasů rusínských listů a z výroků rusínských poslanců, a z části i slovinských poslanců liberální strany. Podrobnostmi nechci vás dnes déle zdržovati.

* Dnes vidíme s hrůzou, jak měl poslanec *Dobernig* pravdu a jaká propast se před námi rozevřela. Tehdy to nazval Dr. Kramář — **žvástem!**

Vidíme tedy, pánové, cíle německo-nacionální politiky, jež jsem zcela otevřeně vyložil, politiky, která chce stát uchovati (výkřik deleg. Dra Kramáře) a na druhé straně cíle neoslavismu, jenž chce stát otráviti. Rozdíl mezi naší a protivnou politikou je v tom: My chceme držeti dohromady, my chceme dále budovati;

neoslavismus chce bořiti a rozrušovati.

My vidíme bez jakéhokoliv politického, postranního úmyslu v mocném Německu vedle silného Rakouska štěstí pro oba a ochranu všech národností v střední Evropě, záruku světového míru. Stoupenci neoslavismu chtějí stát rozdrobiti a především Rusko posíliti na útraty naší monarchie. Oni chtějí Německo v Rakousku seslabiti v tom správném výpočtu, že osud tohoto státu bude zpečetěn, nebude-li již s Němci počítáno jako s faktorem stát udržujícím.

A teď, velectěný pane doktore Kramáři, dovolte mi ještě osobní poznámku, jež se týká vás. Kdybyste místo honění se po fantomu, za nesplnitelným problémem, s ohněm své vášně se byl přičinil o nutné zjednání klidu zbraní, nebo dokonce dohody Němců s Čechy v Čechách, kdyby tento nadaný politik místo svého otevřeného listu Adolfu Wagnerovi,* v němž Němectvu v Rakousku upírá skoro veškeren význam a popírá, že Němci v Rakousku kdy co cenného na poli umění a vědy vykonali, kdyby, pravím, tento nadaný politik svým soukmenovcům vždy na oči stavěl, jak mnoho Slované v Rakousku příkloněním se k Němcům dosáhli, pak by snad byl zrovna tak málo populárním jako dnes, ale byl by si za to pojistil díky potomstva. Přiznávám rád a každý, kdo Dra Kramáře zná, přizná,

že on vše, co učinil, učinil z lásky k svému národu.

To přiznáváme i my, jeho nejpříkřejší odpůrci z r. 1897.** Ale on to učinil nesprávnou cestou a nepravými prostředky.

Dovolte mi ke konci ještě několik poznámek o

trialismu.

Slyšeli jste už dříve, že neoslavistické snahy cílí i k vytlačení Němcův od moře. Dnes však bylo p. Drem Kramářem výslovně zdůrazněno, že ti, kdož blouznili po trialismu, si toto své blouznění odvykli. Byl by také div, kdyby tomu bylo jinak. Neboť, pánové, kdo by chtěl k potížím, jež má naše monarchie s dualismem, ještě přidružiti nové potíže, totiž trialismus, a hnáti tak monarchii z jedné krise do druhé?

Co se týče Bosny a Hercegoviny, má-li připadnouti jednou

* [V otevřeném listu z r. 1909 berlínskému profesoru národního hospodářství na berlínské universitě Dr. Adolfu Wagnerovi ohradil se Dr. Kramář proti apodiktickému tvrzení, že vše, co u nás jest krásného a dobrého, jest činem německým.]

** [Z doby německé obstrukce proti Badeniho jazykovým nařízením.]

Uhrám nebo Rakousku, či má-li býti samostatným tělesem, to přenecháváme další budoucnosti. Spokojíme se s nynějším stavem, i když se na něj pohlíží jako na provisorium. U nás není nic definitivnějšího, než provisorní opatření. Proto zdá se, že i bosensko-uherské provisorium bude míti hodně dlouhého trvání a že není zapotřebí vyvolati okamžité rozhodnutí. Ale už teď nutno, aby v jedné věci Němci promluvili, a sice hlavně Němci z alpských zemí, t. j., že nemůžeme snésti vytlačení Němců od moře a že se v té věci všemi zbraněmi postavíme na odpor. Němci v Rakousku nedají si zatarasiti cestu k Adrii. Pozorujeme-li vzrůst Slovanstva na jihu, — nestojím na stanovisku přeceňovací theorie, jež vše, co není německé, považuje za nepatrné, nýbrž já stopuji hospodářské a duchovní sesílení Slovanů a hlavně Slovinců s velkou pozorností — pak dlužno dojíti k přesvědčení, že dříve nebo později splní se zmíněný hlas z Lublaně, jenž se v jistém ruském listě vyjádřil, že Italové v Přímoří dříve či později budou poslovaněni, nebo utlačeni. Proto, myslím, bylo by už na čase, aby i Italové došli k poznání, kde mají hledati své přirozené spojence v říši (Souhlas) a aby nám vyšli vstříc.

Co se týče ujištění o dobrých

vztazích naší monarchie ke království Italskému,

tu musím říci: Slyším toto poselství! Diplomatické vztahy mohou a mají býti velice dobrými, ale pozorování, jež my, obyvatelé pohraniční země, máme příležitost konati, nutí nás k jiným závěrům a i projevy vzájemných vojenských zmocněnců nezní nikterak přátelsky. Podotýkám však výslovně, že, jak jsem už dříve řekl, jako obyvatel pohraniční země kladu na to velikou váhu, aby byl zachován mír s Italií, protože právě my Korutanští bychom v první řadě pocítili hrůzy a děs války.

Je, pánové, — a to jsme vycítili z řeči Jeho Exellence pana ministra zahraničních záležitostí, z řeči plné těžkých starostí — velmi těžko zachovati světový mír, hlavně pro

štvanice Anglie,

jež stále trvají, z kteréžto strany se naše monarchie nedočká klidu. Rakousko-Uhersko stálo od krymské války až po naše časy, pokud se týče politiky na blízkém východě, po boku Anglie, od níž bylo velmi neloyálním způsobem opuštěno, když přikročilo k přivtělení Bosny a Hercegoviny. V těchto těžkých dobách vynutilo si Rakousko-Uhersko u všech mocností respekt a tím ohlásilo i svůj oprávněný nárok na hospodářský další vývoj. Každý občan, ať náleží ke kterémukoliv národu, musí si přáti, aby naše monarchie nepropásla tuto příznivou situaci, nýbrž aby jí použila ku prospěchu všech svých národů. Rakousko-Uhersko však také v těchto dobách poznalo své pravé přátele. Kéž by nikdy nezapomnělo této lekce.« (Pochvala.)

Úřední kruhy však nevzaly si z této lekce žádného poučení!

Čteme-li dnes tuto řeč, tu jsme přímo ohromeni tím, jak vysoký stupeň politické prozíravosti poslanec Dobernig dokázal. Jeho obavy ukázaly se v každém ohledu nejoprávněnější.

Dr. Kramář

odpovídal na *Dobernigovu* řeč a popíral všechno. Vzhledem ku pravdě, jež dnes jasně na světlo vystoupila, není nedůležito, přidržeti si před očima tehdejší popírací pokusy. Tato řeč je i proto tak pozoruhodná, ježto v ní dr. Kramář co nejostřeji bojoval proti názoru Dobernigovu, že bezvýsledným Sofijským sjezdem je neoslavismus pohřben. Dr. Kramář konstatoval hned opak toho. A to je proto tak důležito, poněvadž, jak známo, tvrdil ve svém procesu totéž, co Dobernig, aby se očistil z obžaloby, že neoslavismus nese spoluvinu na světové válce. Ve svém procesu tvrdil totiž odvážně, že neoslavismus byl mrtev od r. 1910! Ve své odpovědi na *Dobernigovu* řeč však řekl pravý opak! Ale poslyšme ho samotna:*

»Jsem nucen ještě jednou chopiti se slova, ježto jsem ve včerejší řeči p. delegáta za Korutany našel látku k obsáhlé polemice. Chci se jen omeziti na opravení některých nesprávností a pak pověděti několik slov o důsledcích, jež delegát za Korutany vyvodil.

Jsem zde se svými argumentacemi a vývody takřka opuštěn. Jsem se všech stran napadán a kritisován a musím otevřeně říci, pro někoho, kdo dává přednost klidnému a rozjímavému životu, nebyla by podobná úloha zrovna nejžádoucnější.

Já však, jak řečeno, jsem podobným věcem už zvyklý. Ve svém politickém životě byl jsem málokdy s to, abych zaujal jinou posici, a zaujal-li jsem ji, tu vždy to špatně skončilo.** (Veselost.) Zůstanu tedy už tím, čím jsem byl a i velect. pan zpravodaj bude už nucen se s tím spokojiti.

A teď mi dovolte, abych p. kolegovi *Dobernigovi* odpověděl několika slovy. Musím mu upřímně říci: bylo mi ho líto, když jsem ho poslouchal.

I já zde kdysi pronesl dlouhou řeč o Všeněmectvu. A řeknu zcela otevřeně, že by bylo bývalo daleko chytřejším, kdybych ji nebyl pronesl. (Veselost.) K čemu? Zůstane si to přece stejné. Jednou já mluvím o Všeněmectvu a p. delegát *Dobernig* mluví tedy zas teď o neoslavismu. Nevím, byla-li má data správnějšími, než kolegy *Doberniga*, ale myslím, že ano.

Neboť co kolega Dobernig přednesl, je skutečně pouhou báchorkou.

(Výkřik del. *Doberniga.)* Dovolím si hned vám několika slovy odpověděti.

* Stenogr. prot. jednání delegací, 5. schůze 11. listop. 1910, str. 268—274.

** Snad stane se i tentokrát totéž, když vjel do Prahy jako triumfátor a nekorunovaný král.

Především však prosím, abych nebyl ještě považován za truchlícího pozůstalého, jenž kráčí za svou vlastní rakví. Já skutečně ještě neřečnil nad hrobem, v němž jsem sám ležel. To mi ani nenapadlo.

Neoslavismus — ať se o něm soudí jakkoliv, to je věcí vkusu — není pochován.

Nebude nikdy pochován,

zrovna jako nikdy nevymře velká idea bratrství mezi národy, přes všechny špatné zkušenosti, jež v tom ohledu máme, přes zbrojení, v němž se všichni nalézáme a přes to, že vidíme, že daleko spíše se schyluje ke krveprolití, než k slavnosti mírové. Je snad naivním věřiti, že jednou přijde čas, kdy lidé budou rozumnější. Ale stejně jako nesmíme se vzdáti této naděje pro národy, kteří patří různým kmenům a raçám, nechceme-li se vzdáti veškeré vyšší snahy, zrovna tak platí to i o národech slovanských. Kdybych se musil vzdáti naděje, že jednou přece budou slovanští národové tak rozumní a že

nebudou se vzájemně potírati,

a nebudou se více nenáviděti, než pokud to je při jejich přirozené povaze nutno, pak — to musím upřímně říci — musil bych ztratiti veškeru víru v pokrok lidstva, a to přece jen nechci. Jsem přesvědčen, že ta doba přijde a musí přijíti,

poněvadž je přímo šílenstvím vésti takový bratrovražedný boj, jenž nikomu neprospívá, než odpůrci«

(!! Srv. jeho chování se za světové války!) »a nás do té míry seslabuje, že to až hrůzu budí. Myslíte, že kdyby bylo možno — a to je to jediné politické v neoslavismu — aby slovanští národové jednali mezi sebou jako s bratřími, že by pak bylo možno, aby s nimi bylo zacházeno tak, jak se právě děje? (Souhlas.) To by bylo absolutně nemožno. A my nechceme nic jiného. Račte mi dovoliti, abych to zde tak otevřeně řekl, jako jsem to řekl všude: přestal bych hlásati slovanskou otázku, přestal bych býti Slovanem, kdybych věděl, že Slované jen proto se snaží po sjednocení, aby druhé utlačili. Toho nesmí nikdy a pranikdy Slovan učiniti. Kdo chce nésti jméno Slovana, ten nesmí ani příslušníka jiného slovanského kmene, ani Neslovana potlačovati. To je má víra v Slovanstvo. Ale, pánové, mám-li tuto víru a chovám-li naději, že se uskuteční, tu to opravdu nebude žádné neštěstí pro jiné národy, nýbrž vítězství humanity, toho nejdražšího skvostu, po němž my lidé vůbec se můžeme snažiti.« (Viz Rusy ve vých. Prusku 1914-15.)

»Vracím se k vývodům del. *Doberniga*. On tvrdil, že neoslavismus má politický ráz.

Od prvopočátku — a já jsem přece otcem neoslavismu,

já musím věděti, co v něm vězí — bylo první podmínkou, za jaké jsem s druhými o tom začal mluviti, že musí býti naprosto vyloučena politika, která by se dotýkala hranic států, jimž náležíme, nebo která by se mohla dotýkati našeho poměru k těmto státům, a že tuto politiku provozovati nechceme a nebudeme.« (?) »Nelze to říci již rozhodněji. A když — a tím dospívám k nesprávnostem, jimiž nebudu pány dlouho zdržovati — pan kolega *Dobernig* teď přichází s historkami o ruských kadetech (!), tu nevím, co mají kadeti co činiti s neoslavismem. Musím konstatovati, že právě kadeti měli s neoslavismem co nejméně spojení; kadeti byli vždy stranou a nebylo zapotřebí kadety citovati. Bylo by stačilo citovati mou řeč, kterou jsem pronesl v delegacích — tuším — v Budapešti. Řekl jsem v době, kdy se všechno radovalo nad vítězstvím Japonců nad Ruskem, varovně: »Nejásejte předčasně! Rusko je jednou pro vždy vytlačeno z východní Asie, za to však se bude přirozeně (!) opět obraceti proti západu, a pak budete zde míti slovanské otázky.« To musil viděti každý, kdo v okamžiku, kdy všechno bylo škodolibě naladěno, pomýšlel i na důsledky a na budoucnost. Ale to je právě zjevem velice vzácným.

Tu tedy pan kolega *Dobernig* přinesl jako velkou novinku o neoslavismu i to, že prý řeč Jeho Excelence o Sandžaku vyvolala v ruských kruzích velké roztrpčení. To přece ví celý svět a Jeho Excellence se to přece první dozvěděl, že jeho řeč vyvolala velké roztrpčení. Ale toto roztrpčení ustoupilo přece velmi přátelské náladě pro Rakousko, když jsme po sandžacké affaiře přišli do Petrohradu a tam se účastnili známého banketu s přípitkem našemu císaři a s císařskou hymnou. (!) To, co zde bylo o Kovalevském mluveno, bylo tedy hodně zbytečno.

A teď přichází p. kol. *Dobernig a praví,* že na jaře roku 1908 byl v Poděbradech předběžný sjezd. Ale, pánové, jsem-li otcem neoslavismu, pak snad bych musil i býti na tomto předběžném sjezdu. Tu tedy prohlašuji, že jsem jakživ nebyl v Poděbradech, že jsem vždy jel jen kolem. (Del. *Dobernig:* To bylo koncem května 1908!) Nebyl jsem nikdy v Poděbradech. (Del. *Dobernig:* Naprosto jsem netvrdil, že jste byl při tom!)

Jak by se mohl neoslavistický předběžný sjezd odbývati beze mne? Na to bych se byl podíval!

(Živá veselost.) Já, prosím, konstatuji, že jsem stanici Poděbrady jen drahou projížděl, ale nikdy jsem tam nebyl.

Že Poláci odjížděli z Prahy zklamáni, to je mi také novinkou, kterou slyším po prvé.

*Jel jsem s nimi do Lvova a Lvovští mne uvítali zcela jinak než zklamaně; zcela opačně.**

Zklamání přišlo teprve později.

Dále se praví, že byla Slovanská banka založena proto, aby byl prováděn boykot proti Němcům. To zase je tvrzení, o němž je nepochopitelno, jak mohlo býti vysloveno. (!) Já jsem nejrozhodnější nepřítel každého hospodářského boykotu a také jsem se s tím nikterak netajil, když u nás nastalo — na české i německé straně — boykotové hnutí. Byl jsem vždy naprostým protivníkem tohoto boykotového hnutí, poněvadž je — s odpuštěním! — považuji za nesmysl.

Že v každém národě tkví snaha po hospodářské emancipaci, t. j. po povznesení vlastní industrie, to je přece věc přirozená. To dělají přece páni v Haliči, to dělají i páni na jihu, to se chce dělati všude. To je tak jasné, že nevím, jak lze vůbec býti jiného názoru.

Ale boykotové hnutí je, pánové, — myslím — nejen nepolitickou, ale i velice nehospodářskou věcí, poněvadž se zařezává po většině spíše do vlastního masa, než do cizího.

Je něco zcela jiného, dovolí-li si na př. Turecko boykot. Turecko může dostati zboží se všech stran, a to v stejné kvalitě a snad i laciněji. Snad nejsou na zboží tak přivyklí, snad zde hrají úlohu staré zvyklosti atd. Turecko právě je jen konsumentem, samo prodává velice málo, proto tedy může zcela lehce boykot aranžovati.

U nás však, kteří tvoříme hospodářské území, kde všichni kupují a prodávají, u nás mluviti o boykotu je, dle mého soudu, hospodářským nesmyslem. A k tomu tedy, že jsem pomáhal, zakládati banku pro boykot! Ne, to jsou fantasie a nic jiného a onen pán, jenž to p. koll. *Dobernigovi* sdělil, měl přece jen býti opatrnější ve svých sděleních.

Co vlastně bylo účelem Slovanské banky? Účelem jejím bylo něco, že se věru divím, že lze proti tomu mluviti. Chtěli jsme míti Slovanskou banku hlavně pro Balkán a na Balkáně je za nynějšího průmyslového stavu, stavu naší industrie, český průmysl skoro schopnější soutěže než ruský. Ba i poměry, jak se rozvinuly, jsou právě našemu soupeření příznivější. Kdybychom tedy byli měli Slovanskou banku k podpoře svého vývozu, tu by byl získal hlavně český průmysl. A bylo by to snad neštěstím pro Rakousko? Není český průmysl také průmyslem rakouským? Nejsou-liž číslice vývozu českého průmyslu započítávány do úhrnné číslice vývozu rakouské industrie? Jak lze tedy býti proti tomu? A nebylo-li by i to dobrým, kdyby se nám bylo podařilo na základě slovanské vzájemnosti poraziti na hospodářském poli říšsko-německou soutěž? Bylo by to pro Rakousko tak nevýhodno? Musím tedy upřímně říci: i toto podezření bylo, v celku vzato, velice zbytečné.

* **I toto líčil Dr. Kramář ve svém procesu zcela jinak.**

Dále citoval p. del. *Dobernig* i to, co vůdcové, jako Trubeckoj a Pogodin napsali o novoslavismu. Kníže Sergěj Trubeckoj je jen vysoce vzdělaný pán, jenž zná balkánské záležitosti velice dobře z vlastního názoru. On byl i v diplomacii činným, ale do novoslavistického hnutí rozhodně nepatří, není žádným vůdcem, neboť není ani v žádném výboru ani se aktivně naší věci nezúčastnil. Když jsme byli v Moskvě, byl pouze pasivním posluchačem. Pogodin je založen nadmíru ideálně, ale on pro své postavení v ukrajinské otázce není tím, jenž by mohl býti určen za vůdce novoslávského hnutí. Konstatuji, *že* i v tomto ohledu byl koll. *Dobernig* naprosto falešně informován (!). Stejně nesprávným je, že na Sofijském sjezdu nebyly zastoupeny liberální elementy.* Naopak, napsal jsem tehdy článek, v němž jsem liberálním elementům velmi ostře vytýkal, že nečiní nic jiného, než pasivní politiku. To činí stále a touto chybou škodí nejvíce své vlastní věci.

A že by tam byli hráli pp. Bobrinskij, Florinskij, Vergun atd. rozhodující úlohu, o tom zase nevím ničeho.** Byl jsem čestným předsedou a Bobčev byl předsedou a

*vím, že se nic nedálo, co bychom my nebyli chtěli.****

Expert, kterého si p. koll. *Dobernig* zjednal, přečetl sice pár článků, ale o celé věci nemá ani zdání (!).

A teď musím ještě mluviti o Čerepu-Spiridoviči. Tento pán nepatří naprosto k našemu hnutí a musím si vyprositi, abychom — kdož jsme přece vážnými muži — nebyli činěni zodpovědnými za vše, co se povídá a tiskne. Račte odpustiti, p. kollego *Dobernigu*, kdybych tak vzal vaše listy a předčítal, co se tam tiskne, a kdybych vám řekl . . . (Del. *Dobernig:* To jsou vážené listy, časopisy velkého významu, jaké ani my v Rakousku nemáme!) Moskovskij Ježeněďělník byl dojista jeden z nejlepších listů, ostatně tento list zašel.

Konstatuji tedy pouze, že kníže Trubeckoj a Pogodin nejsou vůdci novoslávského hnutí, a že novoslavismus nelze činiti zodpovědným za vše, co tito dva praví. Vše to, co del. *Dobernig* uvedl, mohlo býti kdesi otištěno, ale s novoslavismem to nemá nic společného. Jak jsem dovodil, je zde řada nesprávností (!) a tak se znovu ukázalo, že je vždy neštěstím, když se někdo pouští do věcí, které sám nesledoval a které má jen z třetí ruky.

A ještě něco. Koll. *Dobernig* řekl také něco, co bylo velmi nehezké, ale to bylo bohužel jeho vlastním výplodem; vše dřívější neznal sám z vlastního názoru, tu se dal prostě napáliti svým důvěrníkem, ale to, co teď řekl, to byl vlastní chov. Koll. *Dobernig* totiž řekl, že jsme se měli postaviti proti annexi, že však nám k tomu scházela odvaha a proto prý to nejisté chování Dra *Kra-*

* I zde se Dr. *Kramář* při procesu od tohoto tvrzení uchýlil.

** Právě toto tvrdil Dr. *Kramář* při svém výslechu. Líčil svou úlohu jako zcela vedlejší.

*** Ve svém procesu pravil Dr. *Kramář* pravý opak.

máře a proto prý zůstaly annekční předlohy v sněmovně nevyřízeny. Zde sedí koll. Dr. *Šusteršič*,* jenž má k té věci nejvíce co mluviti, a já myslím, že on není právě vřelým stoupencem novoslavismu. (Dr. *Šusteršič:* Naprosto ne!) Tedy: naprosto ne! Není také žádné neštěstí. (Veselost.) Když už se o tom mluví, tu chci zcela krátce a otevřeně vyložiti své stanovisko o annexi. Byl jsem vždy toho mínění, že v Bosně zůstaneme. To jsem vždy tvrdil nejen vůči rakouským politikům, ale i vůči ruským a slovanským, vůbec vůči všem politikům, s nimiž jsem vůbec mluvil. To bylo pro mne hotovou věcí. Na Rusi byl jsem vlivnými osobami dotazován, co je s annexí, o níž se mluví a tu jsem pravil, že o tom nemám zdání, ale že myslím, že provedena nebude, ježto nejlepší zásadou v politice jest »Quieta non movere« a ježto by bylo zbytečným, zjednávati si proto potíže, když klidně sedíme v Bosně a Hercegovině, odkud nás nikdo nemůže vytlačiti, aniž by riskoval válku, když máme v moci, zaříditi si poměry, jak chceme. To bylo mé stanovisko před annexí a račte odpustiti, myslím si, že to bylo i stanovisko všech těch, kdož na annexi ani nepomyslili. (Del. Dr. *Šusteršič:* Uherská krise, celá ta krise, měla za následek, že jsme se nedostali k vyřízení annekční předlohy!) Zcela správně. (Výkřik del. Dra *Šusteršiče.)* Ale já mluvím teď o annexi samotné. Když jsem se ze svého letního sídla** vracel do Rakouska, tu jsem se na hranici (!) dozvěděl, že je annexe prohlášena. Řeknu otevřeně, byl jsem ohromen, ježto jsem se domníval, že tím vzniknou velké komplikace, a že následkem toho bude ohrožen mír, ale i proto, že jsem se bál o shodu s Ruskem, tedy o politiku, které jsem se vždy zastával, co jsem vstoupil do delegací, tedy po dobu 15 let, každičký rok. Opakoval jsem stále, že spolek [s Německem] může (!) zůstati, ale že je nutno hledati dobré vztahy k Petrohradu, abychom byli ve spolku stranou hledanou a ne těmi, kdož musí hledati podporu u jiných. To byla politika, kterou jsem vždy hájil a proto jsem měl obavy (!). Když mě však Jeho Excellence p. hrabě Aehrenthal co nejkategoričtějším způsobem ujistil, že co se stalo, stalo se ve srozumění s Ruskem, tu (ač jsem věděl, jak to v Srbsku vře), nebylo pro mne kolísání, hlasoval jsem pro annexi a také mluvil a to nejen ve veřejnosti, v delegacích, ale i ve schůzi slovanských delegátů, která se sešla den před svoláním delegací. A při tom jsem zůstal, ač mi to vyneslo nepřátelství.

Měl jsem ovšem odvahu — jako vždy se odvažuji říci pravdu — prohlásiti, že je to rušením smlouvy a varoval jsem před tím, aby se říkalo něco jiného, neboť by tomu nikdo nevěřil a ježto by v tom tkvělo zbytečné pokrytectví. To jsem řekl už r. 1908. A rovněž tak považoval jsem za svou povinnost říci, že se nemá o Srbsku

* [Kráňský poslanec, vůdce slovinské strany lidové Dr. Ivan Šusterčič.]
** [Letohrádek »Barbo« na Krymu.]

tak mluviti, jako se mluvilo; Srbové krváceli za svobodu Bosny a Hercegoviny, oni tam měli své pokrevní bratry, nelze je tedy jen tak přejíti, naopak dlužno se snažiti, aby jim bylo umožněno, aby se vpravili do nového stavu věcí. Tak jsem mluvil a všude jsem opakoval, co jsem pronesl v delegacích. Schvaloval jsem tehdy úplně politiku hrab. Aehrenthala, a neostýchal jsem se veřejně, i tam, kde to bylo velmi nepříjemné a kde k tomu bylo jistě potřebí odvahy, vystoupiti proti politice p. Izvolského. (!) Teprve pak, když jsem se dozvěděl, že se věci tak neměly, jak jsem se domníval, a že je možno míti jisté pochybnosti o tom, zda také vše, co se z naší strany slibovalo stran formy provedení annexe, bude dodrženo,* teprve pak vyslovil jsem své pochybnosti svými dvěma dotazy, na které mi Jeho Excellence nedala odpovědi. Teprve pak, když jsem viděl hrozné následky této politiky, bojoval jsem ne proti annexi samotné, ne proti faktu annexe, ale proti formě, v jaké byla provedena, neboť forma provedení annexe — a ne annexe sama — zavinila, že stojíme dnes v politice naprosto isolováni, ježto nemáme žádného jiného východiska, než směrem k Berlínu. To bylo mým stanoviskem v otázce annekční. Kde zde byl vliv novoslavismu nebo nějaké kolísání? Já toho nevidím. Konstatuji, že jsem v Petrohradě, kde jsem byl v shromáždění, jež mi pro mou obranu annexe naprosto nebylo nakloněno, bez ohledů, svobodně a otevřeně řekl, že my v této otázce absolutně musíme konati to, co je naší povinností vůči našemu národu** a vůči státu, v němž žijeme. Tak jsem vystoupil a praví-li důvěrník koll. *Doberniga*, že jsme tehdy v Petrohradě zamítli srbský návrh, má úplnou pravdu. Může-li však z toho zkonstruovati nějakou obžalobu vůči nám, je otázkou, kterou si koll. *Dobernig* měl dříve zodpověděti; že však jsme přijali resoluci, dle níž chceme podporovati autonomii Bosny a Hercegoviny, to bylo nejen naším právem, ale i povinností a koll. *Dobernig* bohudíky sám pro tuto samosprávu vystoupil stejně, jako my. A že jsme se vyslovili pro vnitřní (!), kulturní jednotu se slovanskými národy Bosny a Hercegoviny, račte odpustiti, co jsme měli jiného učiniti? Měli jsme přijati opak toho? Musím říci upřímně, že jsem litoval, že kollega, jenž byl vždy tak loyální, jako koll. *Dobernig,* mohl tímto způsobem mluviti.

Ku konci pak řekl — a to také zakončí mé vývody —: Ano, německo-nacionální idea je ideou, jež udržuje stát rakouský, novoslávská idea však chce stát rozdrobiti. Prosil bych pouze koll. *Doberniga,* aby o této věci mluvil poněkud méně decisivně.

Není tomu tak dávno, asi 10—12 let, tehdy se psal rok 1898,

---

* Tyto informace, jak bylo při procesu odhaleno, obdržel Kramář od petrohradského ministra zahraničních záležitostí.

** Dr. Kramář vycházel totiž se stanoviska, že rozmnožení Slovanstva v mocnářství mu ulehčí, vehnati celou zahraniční politiku rakouskou do slovanských vod. Také to tak vyslovil.

tehdy zuřil jazykový boj. Tehdy mluvili pánové o Rakousku zcela jinak, tehdy nebyli takovou oporou Rakouska. Zcela naopak! Myslím, že jsem slyšel něco docela jinak a nemusím ani nahlížeti do stenografických protokolů, abych nalezl, co se tehdy mluvilo. Pánové se zajisté ještě pamatují.

Tehdy jim Rakousko k srdci nepřirostlo. Teď však praví, že silné Německo se silným Rakouskem je nutno k ochraně rakouských národův.

Račte dovoliti, pánové! Má-li nás toto silné Německo tak chrániti, jako chrání Poláky v Poznaňsku, tu musí již odpustiti, že se za tuto ochranu pěkně poděkujeme. A když vidíme, že pro spolek s Německem se teď už po dva roky provozuje protislovanská vnitřní (!) politika — stále se to říkalo a v Brně to řekl kollega Dr. *Lecher*,* že dlužno činiti důsledky ze zahraniční politiky a že Nibelungská věrnost německé říše musí býti splacena rakouským Němcům — tu musím upřímně říci, že se nesmíte diviti, když se co Slovan

za takový spolek upřímně poděkuji.

Ne, tak tomu není. My nemáme potřebí, skládati zde přísahu svého vlastenectví.

*Stojím úplně na stanovisku pana professora Masaryka, že je už přímo odporno, jak se zde s vlastenectvím hází, a že je zrovna chorobným zjevem, že se v Rakousku všude hledají sami velezrádci.*** (Souhlas.)

Já si jen dovolil v Praze vysloviti své mínění o jednotlivostech § 42. budoucího zemského zřízení a hned nato jsem už četl v tak váženém listě, jakým je »Grazer Tagespost«, že tedy už konečně máme v Rakousku ruské veto, poněvadž prý mi bylo z Petrohradu poručeno, postaviti se proti smíření v Čechách. To je přímo chorobné, ano hnusné, něco, co se v jiném státě celého světa nenajde. *S tím věčným shonem po velezrádcích by se už mělo jednou přestati!****

Chtěl jsem to už jednou říci ve výboru delegačním, ale když zde o tom mluvíme, tu pravím, že *je mně naprosto lhostejno, jmenuji-li se velezrádcem nebo Excellencí!*

A hlavně Němcům to nesluší, mluví-li stále o velezrádství. Pro mne není to opravdu žádným uměním, býti vlasteneckými!

Všeněmectví bylo přece sestátněno!†

Jim je však velice lehko, hráti si teď na velké vlastence. Co

* [Německý, pokrokový poslanec za 1. německý volební okres moravský Dr. Otto Lecher, sekretář brněnské obchodní a živnostenské komory.]

** Tentýž souhlas s Masarykem vystoupil pak i za světové války.

*** Bohužel se s tím z oficielní strany vůbec ani nezačalo. To byla spoluvina bývalých vlád.

† Stačí tento nesmysl zaznamenati.

bylo prvním a největším cílem Všeněmcův? Bylo to nezrušitelné společenství Rakouska a Německa ve vnější politice, o kterém by nikdo už nemohl pochybovati, které by nikdo nedovedl roztrhnouti. To byl sen o oněch — nevím už určitě — 5 millionech bajonetů od východního moře až dolů k srbské hranici a k Adrii. Oni se dožili uskutečnění tohoto snu. Proč by teď ještě nebyli spokojeni? Proč by teď netřímali vysoko státní ideu? To je něco, co nemohu pochopiti. Je to tak přirozené a já jim toho ani nezazlívám. Naprosto ne! Bylo by proti přirozenosti, kdyby jinak smýšleli a kdyby se teď nepostavili na toto stanovisko: Teď nechceme býti už bručouny, nýbrž chceme státu dáti vše, když vidíme všechny své sny uskutečněny (!). Je-li toto k prospěchu státu, k lepší jeho budoucnosti, to jest jinou otázkou. Ale, vážení pánové, dopřejte i nám našeho práva, projevujeme-li nespokojenost, nejsme-li nadšeni, dopřejte nám práva tak cítiti, jak cítiti musíme. Je to tak těžko býti vlastenci, provádí-li se politika v našem smyslu?

Je však těžko, dáti státu všechno a konati vůči němu plně své povinnosti, je-li v tomto státu s námi jen zřídka — jen ve vzácných výjimkách (!) — tak jednáno, jak jsme si zasloužili.*

A když jsme si my, Češi, své postavení vynutili, když dnes už se nikdo neodvažuje, s námi tak nakládati (Nu, vida!), jako se s námi nakládalo dříve, po staletí, když jsme dosáhli jisté síly a vybojovali si jistého respektu, tu podívejte se jen na druhé Slovany. Podívejte se, jak se u vás, v Korutanech, jedná se Slovinci. Za to, že s nimi ve jménu německé idey tak jednáte, za to chcete, aby byli tito lidé vlastenečtí? A přece byli právě tito Jihoslované, tito Slovinci vždy nejobětavějšími (!) vlastenci a Rakousko si na ně nemůže věru naříkati. Proto bylo velice nepěkné, když koll. ***Dobernig*** citoval nějaký dopis nebo něco jiného z »Nového Vremene«, dle něhož novoslavismus připravuje Slovince a jihoslovanské země k odpadnutí.

Tento nesmysl neměl věru citovati.**

Podívejte se jen, jak se v Uhrách jedná s ubohými Slováky. A jsou-li Slované přes to věrnými a konali-li stále svou povinnost, tu mají alespoň právo, svobodně souditi o politice státu a tento svůj úsudek svobodně vyslovovati a vy nemáte práva v tom spatřovati nedostatek vlastenectví. (!)

Tak tedy se věci mají a já musím upřímně říci, že lituji, že o všech těchto záležitostech bylo opět takto mluveno a že jsem byl nucen odpovídati. Nechte už toho věčného čenichání po velezrádcích. Nevede to k ničemu a my se tím jen darmo činíme před cizinou směšnými (!). Vy pravíte vždy a i Jeho Excellence pan

* To dokazuje na př. amnestiční výnos.

** Postačí poukázati (jen v malém výběru) na níže uvedené dokumenty o státu nepřátelské propagandě Jihoslovanů (i rakouských občanů) za světové války v nepřátelské cizině, aby byl tento »nesmysl« postaven do pravého světla.

zpravodaj to dnes s velkým sebevědomím řekl, že jisté knihy nebudou vůbec psány, nebo jen v opravených vydáních. Nuže, mohu mu jen říci, že kdyby byl tyto knihy opravdu a pozorně četl, byl by musel shledati, že tyto knihy byly psány opravdu s největší blahovolností pro Rakousko (!) a že v nich bylo jen poukazováno na všeněmeckou ideu jako na nebezpečenství. Budou-li teď, kdy, jak řečeno, je všeněmectví postátněno, jinak psány, toho nevím.

Ku konci chci ještě říci: Máme-li už na půdě vnější politiky tak bezútěšné poměry, tu snažme se alespoň všemožně své vnitřní poměry lépe vytvářiti. A vyzval-li mne pan poslanec *Dobernig*, abych místo fedrování novoslavismu, zasadil se v Praze o to, aby nastal mír, tu mu odpovídám jen tolik, že mi novoslavismus pranic nevadí, vykonati vše možné, aby v Praze nastal mír, právě naopak (!). Zrovna jako chci mír mezi slovanskými národy, zrovna tak chci, abychom tam, kde jsme nuceni žíti s Němci, žili s nimi v míru (!). Já nebudu jistě při tom scházeti, bude-li se o to jednati, nasaditi vše, abychom uzavřeli čestný, ale opravdu čestný mír.« (!)

Bohužel nás toto »čenichání po velezrádcích« naprosto neučinilo před cizinou »směšnými«. Jak světová válka ukázala, pojímala nepřátelská cizina tuto skutečně existující velezrádnost příliš vážně a domnívala se, že pomocí její bude moci nad Rakouskem lehce zvítěziti. V tom se ovšem zklamala následkem neslýchané obětavosti hlavně německého lidu v Rakousku.

Je charakteristickým, že nejen němečtí politikové tak jasně rozpoznali cíle a nebezpečenství novoslavismu, nýbrž že i Neněmci, kteří však stojí na rakouském stanovisku — a těch je stále méně a méně! — Dru Kramáři při této i jiných příležitostech otevřeně řekli, co si myslí o jeho propagandě.

Tak na př. v téže debatě řekl

kníže Schwarzenberg,

jejž jistě nikdo nebude považovati za »denuncianta«, dne 11. listopadu 1910 toto:*

»Něčeho bych se ještě rád dotkl, oné jisté citlivosti právě svých krajanů české národnosti vůči

spolku s Německem,

v němž snad oni vidí příčinu převahy německého kmene v Rakousku, převahy, pod níž, jak tvrdí, oni trpí. Pánové! Není to spojenecký poměr k německé říši, jenž je příčinou jisté nevolnosti českých a slovanských politiků v Rakousku, ne, právě za trvání tohoto spojenectví dosáhli Slované a slovanská politika vlastně největších úspěchů v Rakousku (Výkřik) a já si dovolím při té příležitosti upozorniti velectěné pány kollegy na něco, co mi

---

* Stenogr. protokoly delegací říš. rady, 5. schůze, 44. sezení, str. 289 a 291.

zvěčnělý Dr. Rieger

řekl. (Del. Dr. *Lecher:* Slyšte!) Dr. Rieger, pánové, byl jistě dobrým synem svého národa, byl to nejen vytříbený, ale i osvícený politik a tento muž mi řekl — byl jsem tehdy o hodně mladší a snad i jiného názoru v tomto ohledu než dnes — k mému tehdy ohromnému překvapení: Víte, my musíme býti s Německem za dobré, neboť jen pod střechou dobrých vztahů k německé říši mohou se Slované a hlavně Češi v Rakousku rozvíjeti, neboť při opačném poměru by bylo napětí tak značným, že by tito pod ním právě nejvíce trpěli.

Nechci polemisovati ani se pouštěti do vnitřní politiky. Než dovolte mi aspoň poznámku, že chování se některých, mnou jinak velice vážených kollegů z českého zemského sněmu, právě v té tak kritické době, pokud uznali za vhodno

se tak příliš vřele ujímati Srbů,

nezdá se mi právě způsobilým jejich posici v říši upevniti a učiniti příznivější. Toto jednání upomínalo mne příliš na jednání, jehož se v době okupace Bosny přidrželi právě jejich národní odpůrci, kterýmžto jednáním, jak známo, dostali se na leta do nepříznivé posice. A pohleďte, pánové, títíž, kdož dnes provozovali podobnou politiku a zaujali podobné postavení, cítí se dnes odstavenými a to více, než je jim a snad i mně, milo.«

A na jiném místě pravil kníže Schwarzenberg: »Jako prostředek, zjednati duševní pásku mezi Jihoslovany Bosny a ostatní monarchie, byl uveden i

neoslavismus.

Ale neoslavismus schází, pánové, k této potřebě a k tomu cíli především jistý moment, totiž moment stability, už tím, že Dr. Kramář, otec a centrum neoslavismu, má

své sídlo po jednu část roku zde a po druhou část roku na Krymu,

takže se, bohužel, centrum hnutí nenalézá stabilně v Rakousku. (Veselost.)

Neoslavismus trpí dále ještě jinou chybou a sice nedostatkem, který právě Dr. Kramář prohlásil za jasnou stránku tohoto hnutí, totiž nedostatkem politické důležitosti. Pan Dr. Kramář klade váhu právě na to, že neoslavism není politickým. Ale pánové, k vedení dobrého jihoslovanského hnutí, k hnutí, jež má Jihoslovany připoutati k monarchii, potřebujeme čehosi politického, zde potřebujeme politicum katexochen. Nepolitickými fantasiemi tohoto cíle nedosáhneme. Zde je ještě něco jiného a to dodává věci jistého rázu,

že se hnutí totiž bohužel příliš vyklonuje a
příliš upomíná na rusismus,

aby nám všem a hlavně zdejším Slovanům, mohlo býti sympatickým, neboť bohužel — snad až posud neměli ti lidé šťastné ruky, — slovanské hnutí, které bylo Rusy patronisováno, nemělo

nikdy směr austrofilský.

Snad je to jen nahodilým zjevem, ale je to faktem, že každé slovanské hnutí, které stálo do jisté míry pod patronátem ruským, mělo vždy do jisté míry *ostří proti Rakousku.* Lituji, že Dr. Kramář, jejž znám už dlouho a jejž dlouho ctím a jehož talentu si vážím, nevěnoval tento svůj talent místo neoslavismu, raději austroslavismu. Pamatuji se velmi dobře, že když se objevil na jevišti neoslavismus, že i austroslavismus byl vyvolán. Ale bohužel právě patroni neoslavismu velmi brzo pochovali myšlénku austroslavismu, ačkoliv, dle mého soudu, bylo by bývalo daleko užitečnějším a pro nás Rakušany pochopitelnějším, a pro rakouské Slovany snad i užitečnějším, kdyby místo neoslavismu byl právě austroslavism posílen. Či snad při pohřbení austroslávské myšlenky působil rušivě náboženský moment?«

Nebylo opravdu bezúčelným, že si Dr. Kramář vyvolil za své sídlo právě Krym; kníže Schwarzenberg instinktivně vycítil, že byl neoslavismus hnutím austrofilským. Jak jeho obavy byly oprávněny, to dokázala světová válka.

Ku konci těch varovných hlasů budiž ještě uveden článek jednoho německého listu. Když dnes tento článek čteme, tu vidíme, že byl psán přímo prorockým duchem. Byli přece jen lidé, kteří přesně věděli, co se chystá. Ale tyto lidi jsme ovšem na vládních křeslech marně hledali. Článek tento vyšel v časopisu »Deutsche Warte« v Mor. Šumperku dne 25. června 1914, tedy těsně před zavražděním následníka trůnu, a byl opatřen titulem:

»Markov, Klofáč a Kramář.«

Stálo v něm:

»Z Vídně se nám píše:

Nejpřednějšími zástupci Všeslovanství v rakouské říšské radě jsou beze vší pochyby Rusofil, rusínský poslanec Dr. *Markov*, vůdce českých národních sociálů *Klofáč* a vůdce Mladočechů Dr. *Kramář.* Stojí za to, tyto tři politiky představiti veřejnosti, neboť z jejich osobních vztahů lze vyvoditi velmi důležité důsledky.

Dr. Dimitrij Markov, poslanec za haličský volební okres Sokal—Brody—Zborów—Zaloscie—Mosty Wielkie—Lopatyn, je vůdcem ruského hnutí mezi Rusíny, je vynikajícím bojovníkem za ideu sjednocení Velkorusů s Rusíny. Je přirozeně přítelem hraběte Bobrinského a jeho jméno bylo dosti často jmenováno v posledních soudních líčeních, týkajících se špehounství a ruských rejdů v Haliči. Poslední soudní přelíčení dokázala, že ruské hnutí v Haliči je v úplném souhlasu s vojenskými přípravami ruského generálního

štábu a volba Dra Markova v zmíněném volebním okresu je důkazem, že ruské hnutí je podporováno hlavně v oněch krajích, jež ve válce Ruska proti Rakousku budou hráti vojensky neobyčejně důležitou úlohu. Okresy Brody, Sokal—Zaloscie atd. tvoří severovýchodní hranici Haliče a otevírají cestu do Lvova.* Druhý okres, jejž rusofilští Rusíni dobyli, je volební okres Sanok—Rymanów—Buchowsko—Dukla—Lisko—Dolne, jenž hraničí s Karpaty a v jehož okrsku leží neobyčejně důležitý strategický Dukelský průsmyk.* Není dobře mluviti zde při tomto rozdělení volebních okresů o náhodě, neboť každý, kdo zná haličské volby, ví, že dobytí těchto volebních okresů stálo rusofilské Rusíny statisíce, jež přirozeně nebyly zaplaceny chudými rusínskými sedláky. Zástupce tohoto druhého volebního okresu, jejž rusínští Rusofilové v Haliči mají ve svém držení, je pan Vladimír Kurylowicz, c. k. rada vrchního zemského soudu ve Lvově. Je to týž poslanec, jenž, jak vypravují ukrajinští, t. j. protiruští Rusíni, je sice ruským nacionálem, ale rusky neumí. Dr. Dimitrij Markov, jak sám udává, je spolupracovníkem mnoha ruských listů, hlavně »Nového Vremene« v Petrohradě. V říšské radě patří Markov a Kurylowicz, ježto jsou právem ukrajinskými Rusíny nenáviděni jako velezrádci a opovrženi, jako hosté k svazu českých národních sociálův.

Vůdce českých národních sociálů je spisovatel a redaktor Václav *Klofáč*, vydavatel »Českého Slova« v Praze. U příležitosti balkánských zmatků r. 1908 a 1912 bylo poslanci Klofáči vytčeno, že je podplacen Ruskem a Srbskem. To je málo pravděpodobno, nemění to však ničeho na věci, že on a jeho stoupenci jsou v českém národě nejotevřenějšími advokáty sloučení všech Slovanů pod ruským vedením.

Jeho cesty do Bělehradu jsou známy, rovněž tak je známo jeho zadržení rakouskými pohraničními orgány v Zemuni a marný vliv, jimž Dr. Šviha na Klofáče působil ve smyslu opatrnější, méně zjevné panslávské politiky. V novinářském boji, jenž se rozpoutal při procesu Švihově, bylo konstatováno a nevyvráceno, že r. 1908 vysoký státní hodnostář hledal spojení s *Klofáčem*, aby ho přivedl ve styk s Konopištím, že však tyto snahy ztroskotaly.

Jak sami národní sociálové připouštějí, chtěl totéž i Dr. Šviha, leč i jeho snahy ztroskotaly na houževnatosti, s jakou lpí *Klofáč* na všech svých panslávských názorech. Třeba že je *Klofáčův* vliv ve středním stavu českého národa, přece jen není nejnebezpečnějším mezi stoupenci panslávských ideí v českém národě.

Toto označení dlužno však přiznati Dru *Kramáři*, vůdci Mladočechů, »vždy státu věrných a vlády schopných«. Dr. Kramář je veliký boháč a proto zcela nezávislý politik, jenž nabyl neobyčejného školního vzdělání (i ve Štrasburku a v Berlíně) a jenž beze vší po-

* Srv. s tím skutečné vojenské události v září 1914!

chyby musí býti uznán za nejlepší hlavu mezi českými politiky. Jeho choť je ruská statkářka a Kramář tráví rok co rok delší dobu na statku své paní na Krymu, nedaleko Livadie (v Barbo). Dr. Kramář je v delegacích a v poslanecké sněmovně »nejupřímnějším« Rakušanem, je přítelem ministerského předsedy hraběte Stürgkha, a českého místodržitele kníž. Thuna, je chytrý, rozvážný politik, jenž ve všech svých řečech dbal jistého účinku »nahoru«.

Svou pravou tvář však před nedávnem odhalil, když do ruského listu »Novoje Zveno« napsal článek, v němž zcela otevřeně se vyslovil, že středisko oněch snah, jež chtějí zabrániti, aby se Rakousko stalo slovanským státem, je v Berlíně a že je tudíž nutno všemožně se starati o to, aby toto středisko bylo zničeno. Dr. Kramář tu a tam chápe se i v »Novém Vremeni« slova, třeba že ne vždy pod plným jménem. Pan Kramář je onou osobností, jež bývá často vyhledávána vídeňskými zástupci tisku trojspolku nepřátelského a to je na pováženou. Zvláště často byl pozorován korespondent pařížského listu »Le Journal« (jak známo, jednoho z nejpustějších štváčských listů), a londýnských »Times«, za posledních balkánských štvanic v dlouhém a vážném hovoru s Drem Kramářem. Lze těžko připustiti, že by Dr. Kramář při tom protežoval politiku trojspolku.«

Bohužel však byla tato všechna varování marna. Před válkou nepodnikly rakouské vlády praničeho, aby vystoupily proti těmto panslavistickým rejdům státu nebezpečným. Ano, v četných případech se i stalo, že státu nebezpečná propaganda, nejen před zraky, než i za tichého trpění bývalých vlád byla provozována. Vzpomeňme si jen na účast rakouských ministrů na všeslovanském sokolském sjezdu v Praze r. 1912, kde tito ovšem museli ustoupiti do pozadí před oficielními zástupci vlád čtyřdohody. A následky podobné sebevražedné tolerance, jaká by nebyla provozována v žádném zdánlivě tak velice demokratickém státě čtyřdohody, a hlavně ne ve Spojených Státech amerických, musely se pro náš stát velmi brzo dostaviti.

O tom uslyšíme níže.

II.

„SITUACE NA POČÁTKU SVĚTOVÉ VÁLKY“

nemůže býti lépe vylíčena, než slovy odůvodnění rozsudku proti Dru Kramáři a soudruhům:*

»Plný rozsah všech úloh, jež ve světové válce připadaly armádním velitelstvím, bude lze vyložiti až v příštích dobách jasně. Dnes lze s jistotou říci pouze tolik, že za světových dějin nikdy nepřipa-

* Akt c. k. zeměbr. divis. soudu ve Vídni Dst. 2978/15 z 3. června 1916.

daly vůdcům vojsk ani tak těžké, ani tak všestranné problémy, a že beze vší pochyby připadalo rakousko-uherskému armádnímu vedení řešení obzvláštních potíží.

Slova: »Nepřátelé kolkolem«, — pokud se jedná o nepřítele vnějšího — platila především o naší monarchii: Oba nejbližší nepřátelé, Srbsko a Rusko, dohromady značná přesila, nepřátelé, kteří mimo to v skutečnosti války krátce před tím nabyli vyškolení — před frontou —, záludný spojenec, hotový a chtivý každou slabou stránku monarchie využíti k přepadení — v zádech —, v nejzazším východě skryté nebezpečenství, že tam povstane nový nepřítel, už to bylo takřka nadlidskou úlohou, opatřiti současně všechny ohrožené body.

Nepodaří se tak brzo, plně a úplně oceniti, co za takové situace znamenají ony zjevy, jež bylo lze pozorovati u jisté části vlastních státních příslušníků, co znamená ona zrada, jež — opírajíc se o dlouholeté dohody s vnějšími nepřáteli státu v Srbsku, Rusku, Francii, Anglii, Americe, Italii a o vlastní sílu, čerpanou z těchto dohod — nahražovala tuhým fanatismem a štvaním, co jí scházelo na počtu stoupenců a bezprostřední účinné síle.

Že hnutím ve větším rozsahu ulomen byl hrot, to děkujeme jen tomu, že příslušné vojenské orgány na základě bedlivých pozorování učinily už v míru příslušná opatření a dále předaly účelné návody. K obtížím vedení armády přistoupila následkem učiněných pozorování i další úloha neobyčejné tíže: Pozorování povážlivých událostí u mužstev a v zázemí, jakož i odhalení existujících styků a to v době, kdy válečné události přechodně přivodily situaci, již bylo nutno vážně posuzovati.

Právě, poněvadž, přes jednomyslné nadšení všech národů monarchie, obětovati vše pro císaře a říši, podezřelá hnutí nezmizela hned s vypuknutím války, vyžadovalo správné posouzení těchto zjevů rozhodně odhalení kořenů rejdů, státu nepřátelských.

Nemělo-li nutné soudní líčení snah namířených proti státu utkvěti jen na povrchu, pak bylo především nutno upozorniti na to, že soudní přelíčení proti rusofilským Rusínům — Kabaljukovi a soudr. v Marmarošské Sihoti, bratřím Gerovským v Černovicích, Bendasjukovi a soudr. ve Lvově, Dru Markovu a soudr. ve Vídni —, než i značný počet jiných processů proti příslušníkům českého národa (O. Nr. 991, 996, 999, 1004, 1168),* objevily fakta, jež jsou základem k přesvědčení, že státu nepřátelské snahy nejsou akutní, nýbrž chronické povahy a sice s co nejsilnější podporou z ciziny, hlavně z Ruska, od počátku války i z Francie a Anglie.«

---

* Tyto cifry vztahují se vždy k přílohám z aktového materiálu v procesu proti dru Kramářovi a soudr.

O tomtéž předmětu stojí v obžalobě proti Hájkovi, Oličovi a soudr.:***

Když naši nepřátelé v létě 1914 podnikli dávno připravovaný útok na naši monarchii a na Německo, tu v jejich výpočtech hrála velkou úlohu naděje, že odpor slovanských národů Rakouska proti válce s Ruskem v krátce povede k úplnému rozpadu našeho státu. Povážíme-li, že národnostní boje v našem soustátí nabývaly časem takové formy, jež zdála se takřka hroziti rozdrcením soustavy našeho mocnářství, a že slovanští politikové zcela bez ostychu koketovali s Ruskem a se Srbskem v době, kdy pro agressivní politiku Ruska a neustálé provokace Srbska vypuknutí ozbrojeného konfliktu naší monarchie s oběma těmito státy bylo jen otázkou času, tu musíme uznati, že naděje našich protivníků ve vnitřní rozpadnutí se Rakouska zdály se nepostrádati oprávnění.

Ale životní síla naší monarchie byla, jako už častěji, i tentokráte podceňována. Je pravda, že v Čechách, ve vých. Haliči a v již. částech naší monarchie objevovaly se zjevy, jež musely vzbuditi v každém vlastenci ohnivé rozhořčení, a jež našemu státu přinesly jistě velkou škodu, než láska k vlasti a obětavost všech císaři věrných národův a částí lidu — i oněch dílů slovanských národností, jež zůstaly ušetřeny nesvědomitých štvanic — nabyly skvělého vítězství nejen nad zevním, než i nad vnitřním nepřítelem. Ovšem nesmíme při tom pustiti se zřetele těžké škody, jež naší vlasti z těchto velezrádných hnutí vzrostly a ještě vzrůstají, a nesmíme podceňovati veškeru vážnost nebezpečenství, jež naší monarchii hrozilo vzhledem k významu a rozsahu těchto hnutí.«

Na jaře 1915 dosáhly pobuřující rejdy v českých mužstvech zjevné vzpoury, přebíhání k nepříteli atd. povážlivého stupně. Současně došly zprávy o utvoření se českých legií z rakouských státních občanů, částečně též z válečných zajatců v Rusku, Anglii, Francii a Americe. Pasivní chování se českého obyvatelstva v zázemí zračilo se hlavně ve skrovném účastenství při válečných půjčkách a při jiných válečných pomocných akcích. Armádní vrchní velitelství pátralo po příčinách těchto zjevův, a jako hlavní jich původce byl na rozkaz téhož velitelství dne 21. května 1915 zatčen Dr. Kramář.

III.

„ODŮVODNĚNÍ ZATČENÍ DRA KRAMÁŘE“

obsaženo jest v aktu, podepsaném samotnou

* [Redaktoru »Času« J. Hájkovi a vrchnímu policejnímu radovi pražskému Oličovi.]

** Akt c. k. vojen. návladnictví ve Vídni, A 3641/15, z 2. srpna 1916, strana 6. a násl.

Jeho císařskou Výsostí, polním maršálkem, arcivévodou Bedřichem, kterýžto akt tuto doslovně uvádíme:

C. a k.
armádní vrchní velitelství.
K. Nr. 8395/I.
Zatčení Dra Kramáře
a Dra Scheinera.

Vojenskému návladnímu zeměbranecké skupiny
vojenského velitele

ve Vídni.

Stanoviště 24. května 1915.

C. a k. armádní vrchní velitelství považovalo vzhledem k politickým poměrům v Čechách za nevyhnutelnou nutnost, aby byly určité nebezpečné elementy učiněny neškodnými. Především bylo co nejdůtklivěji nutno bez odkladu dáti zatknouti poslance Dra Kramáře a Dra Scheinera. Tito oba byli už dodáni c. k. zeměbr. divis. soudu ve Vídni, kterýžto soud i na příště bude jednou pro vždy povolán na žádost armádního vrchního velitelství vznesenou k c. k. ministerstvu zem. obrany, všechny podobné vyzvědačské a velezrádné případy prováděti.

Důvody, jež přivodily zatčení Kramáře a Scheinera, jsou tyto:

Armádnímu vrchnímu velitelství bylo již delší dobu známo, že české kolonie, nalézající se v cizině a to jak v Americe, tak i v Rusku a ve Francii vyvíjely živou agitační činnost proti trvání monarchie a že vzhledem k rostoucí nespolehlivosti českých mužstev není pochybnosti, že tyto velezrádné rejdy nalézají ve mnoha českých kruzích nejen nejživější ohlas, nýbrž jsou v Čechách tajně podporovány.

Armádní vrchní velitelství muselo tedy v první řadě pomýšleti na to, přervati spojitost, existující mezi cizinou a Čechy v tuzemsku.

V příčině této spojitosti došly armádního vrchního velení důvěrnou cestou zprávy, jež praví:

»V Čechách existují, až posud úřady ničím nerušeny, tři korporace, jejichž tajným cílem jest uskutečnění českých snů, t. j. samostatnosti zemí koruny české. V první řadě je to česká Národní rada, pak Česká obec sokolská, jež obě stojí na čistě národním podkladu. Nejdůležitějšími osobnostmi obou těchto spolků jsou Dr. Kramář a Dr. Scheiner.

V druhé řadě pak je to »Volná myšlenka«, v kterémžto sdružení jsou národně-české tendence, pomíšeny se zednářsko-republikánskými, pěstovány a fedrovány.

Společným cílem snah výše uvedených spolků jest

samostatnost zemí koruny české

a uherského Slovácka,* ba snad i Pruského Slezska a Lužice, při čemž ponechávají nevyřízeným, v jaké formě tohoto cíle má býti dosaženo. Zdá se, že v této věci panují různá mínění, počínaje habsburskými royalisty a konče republikány. Jisto je tolik, že od války očekává se splnění těchto nadějí, ať už válka skončí šťastně či nešťastně. V případu šťastného skončení války očekávají od přírůstku slovanských zemí posílení slovanského elementu a tím i splnění svých českých snův. V případu porážky doufá se, že ruský vliv bude působiti k zbudování českého státu.

Oznámilo se, že mezi výborem k osamostatnění zemí koruny české, jenž existuje v Americe a mezi oběma výše uvedenými českými spolky, jest stálé spojení.

Pražské úřady následkem důvěrných sdělení mají doklady, jež tato tvrzení sesilují.

Dr. Kramář,

jenž je líčen jako neobyčejně intelligentní a chytrý, zachovával od vypuknutí války neobyčejně zdrželivé chování, a vyvaroval se všeho, co by ho mohlo kompromitovati. Přes tuto svou opatrnost, jak je dokázáno, zmařil svou prací projev loyality, jejž si přálo pražské místodržitelství ještě za knížete Thuna od českých stran a pro nějž již byli získáni čeští klerikálové, národní sociálové a čeští agrárníci; učinil tak zjevně s tendencí, aby tímto projevem neuškodil náladě v Rusku pro Čechy. V poslední době prý se vyjádřil o této záležitosti takto: »Teď jistě nahlédnete, že jsem měl pravdu, když jsem byl toho názoru, že nesmíme podobným projevem loyality vyvolati nějakou praejudici.«

Není zcela jasno, čeho se tento výrok týkal. Když byl výrok ten učiněn, tu byl příznivý stav našich válečných operací uznán již i českými kruhy. Jsou dvě možnosti: Kramář mohl při tom míti na mysli hrozící zakročení Italie, považovati je za nevyhnutelné a proto míti situaci Rakouska za tak nepříznivou, že mohl učiniti tento výrok. Druhá možnost byla by ta, že by se výrok ten vztahoval na hospodářskou situaci. Tato je v českých kruzích posuzována co nejnepříznivější. Dovozuje se, že druhá válečná půjčka může v nejlepším případě krýti jen tříměsíční potřebu. Pak prý však budeme státi před finančními potížemi, jež nebude lze déle zdolati a slovo Lloyda Georgea o posledním millionu, jenž prý tuto válku vyhraje, uplatní prý se k našemu neprospěchu.

* Srv. s tím řeči českých poslanců v rakouské poslanecké sněmovně v červnu 1917 a jejich státoprávní prohlášení; tu teprvé vysvitne, jak ku podivu správně už tehdy posuzovalo armádní vrchní velení toto hnutí. V Kramářově procesu ještě prohlašovali Češi toto tvrzení za těžkou urážku svého národa a za pomluvu!

Dr. Kramář je nejsměrodatnější osobností v »Národní radě«, kde hraje první úlohu. Tím, že byl v čelo této instituce postaven předseda co slaměný panák, bylo Dru Kramáři umožněno, nedati příčiny k zakročení proti jeho vlastní osobě a tím způsobem provozovati dále v skrytu svou agitační činnost. Teprvé v poslední době zanechal Kramář své dosavadní opatrnosti. Bylo nade vši pochybnost zjištěno, že proti svému dosavadnímu zvyku nocoval dvakráte v hotelu »De Saxe« v Praze, kde bydlel i italský konsul Sabetta, při čemž dlužno podotknouti, že obýval pokoj, jenž byl spojen koupelnou s pokojem italského konsula.

Toto jednání dokazuje dostatečně, že mezi oběma byly tajné dohovory.

K další charakteristice Kramářově nechť slouží ještě toto:

Kramář změnil se sice svého času z bývalého ryzího panslávа v t. zv. neo- čili austrosláva, vrátil se však opětně k idei panslavismu, propagované pravými Rusy. Dále je zjištěno, že každoročně ztrávil několik měsíců na Rusi, což ovšem se pokoušel odůvodňovati tím, že je jeho paní Ruska a že má na Krymu statky. Příslušná data o jeho cestách na Rus bude lze dostati u státní policie v Praze. K illustraci dnešních poměrů, na nichž oba zatčení a jejich soudruzi mají valnou část viny, nechť slouží toto vylíčení nálady:

Dnes je i v Praze zcela jasno, že válečná situace je pro nás naveskrz příznivа. Očekává se však zakročení Italie na straně našich protivníků a tím i vytoužený nepříznivý obrat. Nápadno jest, že se uviděl jako hlavní argument z italské strany proti smírnému dohodnutí se s Rakouskem, že by si Rakousko po vítězném skončení této války opět vzalo to, co by teď muselo Italii dáti. Z české strany pak bylo s jistým úmyslem zdůrazňováno, že válka proti Italii byla by u českého obyvatelstva stejně populární, jako u německého, že o této náladě je také italský konsul velmi dobře informován a že v tom smyslu beze vší pochyby referoval domů. Na druhé straně však konány byly v pivovaře »u Fleků« v Praze schůzky českých důvěrníků s italským vicekonsulem Finzim. Z toho důvodu není vyloučeno, že Italii nepřátelská nálada byla jen z toho důvodu zdůrazňována, aby byl podán o jeden argument více proti smírnému vyrovnání s Italií.

Velmi zvláštním je i chování se Čechů v aprovisační otázce. Tomu odpovídá i chování se Čechů k sbírkám na Červený kříž a v upisování válečné půjčky. V obou případech byla vydána parola největší zdrželivosti.

K další illustraci těchto fakt přikládá se ve výtahu opis zprávy c. a k. vojenského velitelství v Praze o náladě.*

Co se pak týče druhého zatčeného, tu jest

Dr. Scheiner

* Tato zpráva i zde následuje.

nejvyšším předsedou sokolských spolků v Čechách. Současně je členem výboru banky »Bohemia« v Praze. Tato banka a tím i »Národní rada« jsou v živém spojení s českou bankou v New-Yorku, jejímž členem, politicky známým, je český notář v New-Yorku Tomáš Čapek, jenž je při tom i funkcionářem amerického výboru k sesamostatnění Čech. Styky Scheinerovy, po případě »Národní rady«, s americkým výborem byly tedy pěstovány pod pláštíkem zdánlivě nevinné finanční korespondence banky bance, takže tato korespondence censoru, do poměrů naprosto nezasvěcenému, musela se zdáti naprosto nezávadnou.

Rozvážíme-li si oproti tomu politickou činnost obou, kterou vyvíjeli po léta před vypuknutím této války, tu se jeví tajná korespondence prostřednictvím bank nesporně jako spojení s převratným americkým výborem a nemůže býti označena jinak, než co velezráda.

Co se týče výše zmíněné funkce Dra Scheinera co nejvyššího předsedy sokolských spolků v Čechách, ať slouží tato

charakteristika sokolských spolků.

Dle důvěrné zprávy, jež došla prvnímu operujícímu armádnímu velitelství, zachází se se zajatci české národnosti, kteří mají u sebe sokolské legitimace, u Rusů zvláště dobře. Toto důvěrné sdělení datuje se z prosince 1914 a vrchní armádní velení sdělilo je všem zúčastněným vojenským velitelstvím s rozkazem, aby byla mužstva stran podobných legitimací prohledána.

Dle sdělení vojenského velitelství v Krakově Praes. č. 3190 z 28. dubna 1915 bylo při prohlídce českých mužstev u náhradních těles nalezeno dosti mnoho sokolských legitimací. Je nepochybno, že výše zmíněné důvěrné sdělení spočívá na pravdě. Neboť Rusové často zcela otevřeně doznali, že s lidmi české národnosti, do zajetí upadlými, jednají obzvláště dobře. Panslavistická sokolská organisace jistě ví o této okolnosti a doporučuje svým členům vzíti s sebou legitimace. Ačkoliv toto je jen domněnka a dosud nebylo lze prokázati, je spojitost mezi ruským chováním se a mezi jednáním sokolských spolků v affaiře legitimací přece jen jasná, ježto není znám ani jediný případ, aby si na př. německá nebo uherská mužstva brala s sebou do pole jiné, než předepsané legitimační papíry, jež by měly Rusům ulehčiti zjištění jejich identity.

I s jiných stran byla učiněna podobná sdělení. Tak sděluje centrála pro defensivní výzvědnou službu (V. H. K.) v Budapešti dne 26. února 1915 pod č. 7344., V. H. K. evidenčnímu bureau generálního štábu: »Pohraniční policejní detektiv hlásí, že u většiny důstojníků a mužstva v Levě byly nalezeny sokolské legitimace. Ježto v kruzích vojenských osob často se slyšelo mínění, že se cítí zcela bezpečnými a že se i v zajetí budou dobře míti, nezdá se býti vyloučeno, že tyto legitimace slouží tomu účelu, aby v případu nut-

nosti v zajetí zajistily lepší, po případě zvláštní zacházení s majiteli legitimací.«

Vojenské staniční velitelství Jičín, č. 297/14.:

Poručík Repons dozvídá se 12. října, že u sokolských spolků byly legitimace vydávány k témuž účelu, jak výše.

Vojenské velitelství Litoměřice, praes. č. 1367/14.:

U zeměbraneckého divisního soudu v Terezíně bylo zavedeno vyšetřování proti jistému Miroslavu Černému, poněvadž rozdílel t. zv. »válečné legitimace«. Positivní výsledek dosud žádný.

Akt válečného dozorného úřadu č. 12.465 k nahlédnutí.

U zeměbraneckého divisního soudu v Terezíně jako zapisovatel zaměstnaný poručík v evidenci Lehař* dozvěděl se při soudním přelíčení o této záležitosti, jel 16. října v automobilu z Terezína do Jičína a prozradil udání jednateli »Sokola« v Jičíně, Františku Klečařovi (oficiálu u okresního výboru), jenž je v podezření, že fungoval jako druhý vystavovatel inkriminovaných legitimací. Okresní hejtmanství v Jičíně se dozvědělo, že prý někteří členové »Sokola« dne 16. října večer u Lehaře odbývali tajnou schůzku. Proti Černému muselo později býti řízení zastaveno pro nedostatek důkazů. V každém případu byl tím, že věc byla Lehařem prozrazena, průkazný materiál zavčas odstraněn.

I u moravských náhradných těles byly u veliké části mužstev nalezeny v české řeči sepsané členské sokolské legitimace.

Zpráva okresního hejtmanství Králové Dvůr válečnému dozorčímu úřadu:

Žena jakéhosi Antonína Rotha, jenž je v Rusku zaměstnán, chce svému muži poslati v dopise sokolskou legitimaci a psala: »Právě mi přinesl pan Jankovec sokolskou legitimaci. Nevím, máš-li ji s sebou, mohla by ti dělati dobré služby.«

V mnoha případech udávají lidé, mezi jinými dobrovolníci, že si s sebou vzali legitimace bez zvláštního úmyslu. To však může ukazovati jen na to, že ústřední vedení sokolských spolků dalo vyhlásiti, aby nebyly udávány žádné důvody, tak aby nikdo nebyl kompromitován.

Scheiner a jeho orgánové byli si právě vědomi své velezrádné činnosti.

Co pak se týče výše uvedených tajných schůzek, Dra Kramáře s italským konsulem Sabettou, tu beze vší pochyby tvořily předmět jejich hovoru rozpravy o chování se Čechů v případě konfliktu Italie s monarchií.

Při tomto tajném styku hovořilo se jistě také i o naší vojenské situaci, ježto jednak Kramář, jemuž byl přístup do všech ministerstev otevřen, musel býti proto považován za osobu nejlépe informovanou a ježto dále italský zástupce měl nejvyšší zájem na tom, aby

* [Správně: JUDr. Jarosl. Lohař, advokát v Jičíně.]

čerpal substrát pro svou zprávu o naší politické a vojenské situaci také ze styků s osobností politicky orientovanou.

Ze všeho, co řečeno, jde tudíž jasně na jevo, že je proti Dru Kramáři pro jeho styky s italským konsulem plně odůvodněno podezření ze špehounství, proti Dru Scheinerovi a proti prvně jmenovanému pro jejich činnost prosáklou ideami stát rozdrobujícími, podezření z velezrády.

C. a k. armádní vrchní velitelství klade velkou váhu na to, aby bylo proti všem těmto elementům zavedeno vyšetřování s největší rigorosností a aby hlavně o to bylo pečováno, aby každé kollisi mezi nimi bylo zamezeno.

Arcivévoda Bedřich,
polní maršálek.«

Budiž hned zde podotčeno, že toto vylíčení chování se Čechů ve světové válce nehledí ke skutkům a činům obžalovaných nebo odsouzených českých poslanců, nehledí k Dru Kramáři a soudruhům, ani k Chocovi a soudr., ani ku všem ostatním za doby války. Dotýká se jich jen tam, kde je toho zapotřebí, aby bylo porozuměno celku, nebo souvislosti. O »činnosti« těchto poslanců, řádnými soudy pro věčné časy zjištěných jako velezrádců, bude lze ještě na jiném místě dostatečně pojednati.

IV.

V souvislosti s těmito zprávami budiž teď nejdříve charakterisováno

CHOVÁNÍ SE ČECHŮ V ZÁZEMÍ.

Chování se českého obyvatelstva v zázemí po vypuknutí války bylo dílem prosto vší účasti, dílem pak přímo nepřátelské k zájmům státu. Tato nálada jevila se všude nošením všeslovanských odznaků, nepatrnou účastí při válečných půjčkách a při akcích dobrovolné válečné pomoci, hromadným rozšiřováním velezrádných provolání, četnými soudními rozsudky z těchto příčin atd. K tomu všemu se ještě obšírně vrátíme.

Zde budiž otištěna v podstatných částech především »zpráva o náladě«, sepsaná c. a k. vojenským velitelstvím v Praze, o níž se zmiňuje výše uvedený spis armádního vrchního velitelství o důvodech zatčení Dra Kramáře:

IVa.

„PROJEVY SMÝŠLENÍ ČECHŮ V PRAZE ZA DOBY VÁLEČNÉ“.

Stav: polovina března 1915.

Chování se obyvatelstva.

»Každodenní pozorování poskytují obraz v nejlepším případě účasti prostého, z části dokonce i přímo nepřátelského chování se českého obyvatelstva, jež tu a tam se dokonce obrátilo i proti raněným. Objevují se účinky nekrocené agitace, po desítiletí trvající, jež dokonce za pomoci veřejné správy rozdmýchala tak velice nenávist proti všemu německému a proti zařízením, státu sloužícím, že vnikla do všech nitek politického smýšlení a cítění širokých vrstev.

Sympathie k Rusům, Srbům a Francouzům rozumějí se samy sebou v tomto městě, jež se stalo střediskem navázání styků rakousko- a německonepřátelských. České obyvatelstvo, jsouc nejprvé překvapeno náhlým vypuknutím války, dalo brzo ve všech svých vrstvách výraz svému všeslovanskému cítění. Četné odznaky všeslovanské nošeny ostentativně.

Hrozivější byla nálada po prvních nezdarech v Haliči. Na Žižkově byli připraveni ku dni sv. Václava na příchod Rusův a pomýšleli na to, oslaviti jej průvodem bíle oděných děvčátek. O čase, kdy Rusové přijdou, byly činěny sázky. Neustále obíhaly nejnesmyslnější pověsti, nejen mezi nižším lidem, než i mezi intelligencí. Dodatečně byl odhalen jeden z pramenů znepokojení. Zřízenci banky »Bohemia« sestavovali z ruských a jiných zahraničních novin pravidelné zprávy a rozšiřovali je; do těchto zpráv se zřejmou tendencí byly pojímány jen nejnepříznivější a vylhané zprávy, jež mohly vzbuditi zdání nebezpečné situace naší armády. České listy, postaveny jsouce pod přísnou censuru, snažily se svou úpravou snižovati hlavně německé úspěchy. Cizí, jinak nepřípustné časopisy kolovaly v kavárně Slavii od ruky k ruce. V knihkupectví Topičově nalézal se ještě dlouho po vypuknutí války ve výkladu francouzsky sepsaný a v Pardubicích vydaný spis, jehož obsahem bylo rozdělení Rakouska a Německa mezi Francii a Rusko, teprvé na zakročení jistého důstojníka byly 3 exempláře z 10 ve výkladu zabaveny. V českém Národním divadle byla hromadně rozšiřována báseň, na psacím stroji zhotovená, v níž byl 6. chebský zeměbranecký pluk obviňován, že vraždil srbské starce a ženy; v básni stojí dále, že jen porážka Němců je vítězstvím Čechův a lid se vyzývá, aby nepodal ruku, ani halíř k tomuto bratrovražednému boji. Na olšanských hřbitovech nalezeny na dušičky letáky s rýmovaným koncem: Marie Terezie prohrála Slezsko, František Josef prohraje všecko. Chování obecenstva jeví se již zevně neozdobováním domů prapory. Na českých budovách byly vystrčeny prapory jen na nátlak místodržitelství, jež po mazurských vítězstvích dostalo teprvé z Vídně na svůj dotaz instrukce.

Z českých soukromých budov vlály prapory jen ve velmi malém počtu a. to jen v českých barvách bílo-červené, aby současně bylo demonstrováno pro české státní právo. Zemská banka vyvěsila (3. prosince) v den bělehradské oslavy jen černý prapor (k vůli

úmrtí svého bývalého ředitele). Toho dne byly staženy prapory, jež byly vyvěšeny v den panovníkova jubilea. Jména ulic: Srbská, Ruská, Černohorská, Petrohradská zůstala v Praze i v předměstí nezměněna. Stejně zůstaly beze změny ruské nápisy na kavárnách a hotelech, jakož i na orientačních tabulkách obce pražské, kde je na prvém místě ruský a teprvé na posledním místě německý text. Pro antidynastické demonstrace musela býti vojenskými úřady zakázána návštěva Lido-Bio. V Bio Koruna bylo při předvádění filmu ústup Němců na Marně tak bouřlivě tleskáno, že další provozování tohoto filmu muselo býti zakázáno. Stejnou pochvalou jsou provázeny vyvěšené zprávy z bojiště méně příznivé, kdežto příznivé jsou dle možnosti zmenšovány. Papírnické obchody se zdráhají dávati za výklady vlastenecké lístky, odvolávajíce se na to, že musí bráti ohled na české odběratelstvo. Poesie lidu vyvíjí se nejurážlivějším způsobem. Četné podobné básničky obíhají v lidu a charakteristickými jsou oba nové literární plody, jež válka vyvolala: 1. Domobranec, které chyby činí neschopným k domobranecké službě. 2. Politické vady. Pokud se excessy dostaly před zeměbr. divisní soud, tu často vyvolalo údiv, že vinníci byli osvobozeni. Mnohé rozsudky první instance musely býti zostřeny, mimo to musel býti personál vojen. návladnictví a vojenského soudu měněn a přesazován. (Srv. hlava Vc.)

V Králové Hradci byla na náměstí vypískána cís. hymna, hraná při vojenské slavnosti.

Chování se českých vojáků.

Hanebného chování se dopustili vojáci, povolaní k oběma pražským plukům (28. pěší pluk a 8. zeměbran. pěší pluk). Mezi českým obyvatelstvem bylo všeobecně rozšířeno, že je o to postaráno, aby české pluky proti svým slovanským bratřím ani nevystřelily, nýbrž aby hned vystrčily bílý praporec. Pochod mužstev ulicemi byl hotovou hanbou rakouské armády. Při odchodu vyhrožovalo mužstvo svým důstojníkům a způsobovalo nevylíčitelný nepořádek. Na puškách byly nastrčeny prázdné láhve od piva. Mnozí vojáci měli demonstrativní odznaky. Uprostřed září neslo oddělení pěchoty, jdoucí Celetnou ulicí, prapor bílo-modro-červený, 1 metr široký a 1½ metru dlouhý. Celá oddělení musela býti eskortována. 1. prosince 1914 kolem 10. hodiny večerní chovalo se odcházející oddělení naprosto bez kázně, křičelo a gestikulovalo, jedni odhazovali pušky, druzí je vláčeli za sebou na řemeni; jeden z vojínů odhodil svítilnu a byl důstojníkem přinucen, aby ji opět zvedl. Už v kasárnech došlo k výtržnostem, na stráž, dole stojící, byly házeny tácky a láhve. Na nádraží museli býti vojáci násilím vpraveni do vagonů, při čemž došlo i ke krvavému zakročení jednoho důstojníka. V jiném případu se na nádraží zjistilo, že schází 58 mužů. Dodatečně přišlo se na to, že mužstvu byly rozdíleny legitimace, jež jim pro případ

zajetí zaručovaly dobré zacházení pro jejich český původ a proto, že jen z přinucení museli válčiti. Mnozí nosili závěsky ze slavnosti Palackého r. 1912 s nápisem: »Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.« Nepochopitelným způsobem vycházelo se často a oficielně vstříc této náladě. Tak na př. při přísaze a odchodu jedné z pochodových setnin byly Újezdské kasárny ozdobeny jen červenobílými praporci a čistě českými nápisy. Černožluté prapory scházely vůbec až na malé praporky ve 2—3 oknech. Mimo to visely tam odznaky Čech, Moravy a Slezska s českými nadpisy. Krátký čas vlála dokonce i bělo-červeno-modrá trikolora. Po přísaze zpívalo mužstvo »Kde domov můj« a »Hej, Slované«, v kteréžto písni je refrain: »Rus je s námi, kdo proti nám, toho Francouz smete«. Smutné zkušenosti, jež byly učiněny na bojišti s tímto oddělením (o tom níže) vedly konečně k přeložení záložních formací do Szegedinu v Uhrách, ale hlídání nádraží zůstalo dále svěřeno mužstvu 28. pluku, ač někteří z nich měli dokonce výstup s jistým německým úředníkem pro své protirakouské výroky. Je jen přirozeno, že se ranění tohoto pluku zdráhají všemi prostředky opětně narukovati. Při tom nalézají u českých lékařů bohužel podpory. Pro bezpečnost německého obyvatelstva není bez významu, že službu bezpečnostní převzal měšťanský ozbrojený sbor. Při přísaze objevili se mnozí z těchto ostrostřelců se srbskými a černohorskými řády a medailemi.

Válečná pomocná péče, válečné oběti.

Zcela dle panující nálady zúčastnilo se české obyvatelstvo válečné pomocné péče jen v rozměrech zcela nedostatečných. I v nejlepších kruzích se tvrdí, že tato válka je válkou německou, po níž Čechům není praničeho, o mužstva v poli a o všechny oběti že se musí stát starati; toto jednání je tím více odsouzení hodno, ježto v balkánské válce se obětavost Čechů vůči Srbům projevila co nejskvělejším způsobem. Pomocné válečné péči jen několik oficielních osobností propůjčilo svá jména. I na účely Červeného kříže zněly sbírky, v novinách uveřejněné, neobyčejně skromně, ač na srbský Červený kříž bylo v balkánské válce odvedeno přes milion korun. Skvělé činnosti německé odbočky úřadu válečné péče nemůže se činnost z české strany ani zdaleka vyrovnati. Mimo to byly české dary učiněny s podmínkou »jen pro česká mužstva«, čímž měli býti němečtí vojíni vyloučeni. Skutek tento měl za následek jen částečnou odvetu z německé strany. Agitace pro válečné půjčky nebyly takřka ani zavedeny, ba některé české peněžní ústavy radily svým klientům, aby půjčku neupisovali; tomu odpovídal i výsledek. V Čechách bylo — přes to, že oficielní tlak vydatně pracoval — při nejpříznivějším výpočtu upsáno jen 15% z české a 85% z německé strany. A upsaný obnos byl zpětným prodejem opět bankám zpět vnucen. I při osobních válečných obětech účastnili se oba národové nestejným účastenstvím. I když dnes ještě nelze přinésti všeobecný

statistický důkaz, přece jen je značně charakteristické, že na př. z justičních úředníků vrchního zemského soudu v Praze, kde je asi jen jedna čtvrtina německých úředníků, padlo v poli 16 Němců a 7 Čechů. Z učitelů padlo z německého území Čech 102, kdežto z Čech i Moravy dohromady padlo jen 77 českých učitelů, ač celkový počet českých učitelů daleko převyšuje počet německých učitelů. (Srv. též hlavu IVi.)

Chování se českých úředních osob.

Mezi českým úřednictvem všech státních úřadů, u soudu a u správních úřadů byly vedeny nevlastenecké řeči, kolportována horlivě domnělá nepřátelská vítězství, vyslovováno politování nad pronásledováním slovanských bratří v Srbsku německou panovačností atd. To bylo na denním pořádku. U jistého vysokého soudu odložili čeští soudci černožluté odznaky válečné péče, které nosili před presidentem na odiv, jakmile tento opustil sál. Jistý c. k. náviadní se vyjádřil, že dle ruských novin, jež čte a dle zpráv ruského generálního štábu, jimž věří víc, než našim zprávám, považuje naši situaci v Haliči za velmi nepříznivou. Při ředitelství c. k. státních drah vedl vrchní revident Michael při úředním výkonu provádění mobilisace velezrádné řeči. Jen nepatrný disciplinární trest ho za to stihl. U téhož ředitelství pokusil se výstředně nacionální inspektor Vyhnal obdržeti přímo z bojiště šifrované zprávy, prý proto, že nevěří oficielním zprávám. Celá věc byla vyřízena přeložením Vyhnala do jiného oddělení. Přednosta topíren v Bubnech rada stát. dráhy Kroupa, jenž zásadně přijal jistého Rusa za železničního zřízence a proto přišel do vyšetřování, obdržel přes to vyznamenání titulem vrchního rady stát. drah.

Všeobecná spolehlivost českého železničního personálu vysvítá z toho, že do Haliče má býti posílán zásadně jen německý personál. U poštovního a telegrafního ředitelství vyjádřili se čeští inženýři velezrádně. České telegrafistky vyznamenávají se nejnestoudnějšími řečmi. Jedna z nich prohlásila, že »je naším neštěstím, že patříme k Rakousku«. V úředních místnostech je studována ruština. Když německá slečna si na psací stůl postavila fotografii obou císařů, poručil jí přednosta úřadu, aby ten »krám« dala pryč. Stejná nálada panuje i mezi ženskými silami obchodní komory pražské. Jedna se vyjádřila, že »je naše štěstí, že je rakouská armáda nejmizernější«. Jistá oficiantka finančního zem. ředitelství, známá agitátorka, musela býti odsouzena pro velezrádu zeměbran. divis. soudem. Při ředitelství císařských statků řídil dvorní rada Ivan Arh současně i slovinský spolek, jenž musel býti rozpuštěn jako státu nebezpečný. Jeho soukromá korespondence se čte. I se strany vojenských úředních osob byly při odvodech slyšeny protiněmecké poznámky. Hnízdo státu nepřátelských úředníků nalézá se při pražském magistrátu, při témže úřadu, jemuž v přeneseném oboru pů-

sobnosti jsou svěřeny vojenské záležitosti, jež tento úřad s trpěním se strany místodržitelství vede jen jazykem českým. Ještě dnes vydává pražský magistrát svou zdravotnickou zprávu a statistické zprávy v jazyce českém a francouzském. V úředních místnostech byly uschovávány manifesty cara a generála Rennenkampfa k českému národu; v souvislosti s tím byl odsouzen pro velezrádu jeden z nejvyšších úředníků, stavební rada* Matějovský a četní spoluvinníci. Jako mezi úředníky, tak i mezi středoškolskými professory jsou státu nepřátelské výroky něčím zcela obyčejným. I čeští klerikové nedovedou potlačiti své nepřátelské smýšlení. V biskupském semináři bylo německým chovancům zakázáno nositi černožluté odznaky válečné péče, poněvadž to čeští klerikové prohlásili za provokaci. (Srv. též oddíl IVb.)

Na důkaz toho, jak o těchto poměrech už tehdy byla zpravena nepřátelská cizina, respektive v neutrálních zemích středním mocnostem nepřátelské kruhy, budiž hned zde uveden článek z 6. prosince 1914, otištěný v známém, čtyřdohodě přátelském

»Journal de Genève«.

Článek, jenž obsahem plně souhlasí se vším, co bylo vylíčeno výše, je zároveň důležitým dokladem správnosti naší zprávy. Článek ten zní:

»Vyprávění Čecha.

Otiskli jsme již první část dopisu jistého žurnalisty o tom, co se dělo v Čechách ve chvíli vypovězení války i dále.

Dnes přinášíme pokračování této nad míru zajímavé zprávy:

Když se vláda pomocí zpráv sta a sta agentů tajné policie plně přesvědčila o naprostém protirakouském smýšlení českého obyvatelstva, tu jala se stále přísněji zakročovati. Po první velké rusofilské demonstraci, jež se odehrála na ulicích pražských ve chvíli, kdy telegramy přinesly zprávy o ruské mobilisaci, provedeny domovní prohlídky u všech starých radikálních poslanců (které rozpuštění říšské rady oloupilo o immunitu), jakož i u všech žurnalistů této strany. Předseda národně sociální strany, poslanec *Klofáč*, byl zatčen a byv z velezrády obviněn, byl dopraven do vězení. Museli bychom napsati celou knihu, abychom mohli uvésti veškera zatčení žurnalistův a funkcionářů politických a dělnických organisací.

Je jistě zajímavo z nesčetných případů zatčení uvésti jeden z nejvíce karakteristických: Choť rektora technické vysoké školy, císařského rady profesora Sto*h*lasy** byla zatčena a po osm dní zavřena, ježto byla obviněna, že prý řekla: »Dej Bůh, aby už Rusové byli v Praze.«

---

* [Stavební rada král. hl. města Prahy M. Matějovský.]
** [Recte: dvorního rady Dra Jul. Stoklasy.]

V tom okamžiku dostali jsme už přese vše zprávy z jižního bojiště o posledních vzpourách českých vojínův.

Především to byly české pluky pražský (č. 28), benešovský (102), písecký (11) a 8. pluk zeměbrany, jež od počátku nepřátelství byly poslány proti Srbsku a tam přispěly v polovici srpna svou pasivitou a dokonce i zjevnou vzpourou k porážce císařských vojsk na srbském území u Šabce a Losnice.

Vídeňská vláda mohla se takto přesvědčiti, že čeští vojáci, kteří 1909 a 1913 už v kasárnech a za transportu revoltovali, teď změnili taktiku a revoltují až na bojišti.

Dojem ve Vídni byl hluboký. Vídeňáci začali prudce demonstrovati proti »českým zrádcům« a vláda chtěla vyhlásiti nad Čechy stav obležení. Použití tohoto opatření bylo však zatím intervencí místodržitele Čech, kníž. Thuna, zabráněno, nebo spíše oddáleno. Místodržitel znal stav smýšlení v Čechách a nepochyboval o tom, že použití ostřejších opatření v této zemi mohlo by způsobiti jen zřejmou českou revoluci.

V českých politických kruzích se také vyprávělo, že kníže Thun se vyjádřil v jistém politickém hovoru: »V této chvíli jsou jen dva druhy Čechů: ti, kteří jsou zjevně rusofily a ti, kteří jsou jimi tajně; není opportuní tyto drážditi.« A tak následkem chytrosti místodržitelovy nevypukla na ulicích pražských krvavá revoluce, ačkoliv o ní na počátku války ruské listy nesprávně referovaly.

Nezdá se však, že zdánlivý klid v Čechách a na Moravě zůstane na dlouho zachován; neboť po bitvách u Lvova a u Grodku, po nichž následoval překotný ústup rakouských vojsk, byl stav myslí v Praze a vůbec po českém a moravském venkově stále víc a více neklidnějším.

Vylíčím tuto, bez nadsázky, některé podrobnosti, které znázorňují duševní stav obyvatelstva, hlavně pak českých mužstev v druhé polovině září a ještě později. Těsně před 28. zářím, kdy je slavena památka sv. Václava, byla po Praze a po celých Čechách zpívána písnička, jejíž obsah byl:

»Pečte husy
pro Rusy
na posvícení,
aby náš tatíček car
měl z nás potěšení.«

Obyvatelstvo, jež se skeptickým úsměvem pro výsledek války sledovalo oficielní zprávy z bojiště a dobře vědělo, že české noviny nemohou zde říci pravdu, čekalo den ode dne příchod Rusův. Rozšířila se — hlavně ve východní Moravě — pověst, že, jakmile se Rusové octnou na české půdě, hned přikročí k zřizování českých legií, jež by se obrátily proti Němcům nebo jež by alespoň zajišťovaly etapy.

Je pochopitelno, že mnozí z těch, kdož rozšiřovali podobné pověsti, nebo podobné písně zpívali, jako výše uvedenou, byli zatčeni. Ale tyto vážné represalie nemohly vésti k žádoucímu výsledku. Ony spíše jen zvýšily nervositu a podrážděnost mezi lidem.

Koncem září odhalila policie v Praze litografovaný časopis, jenž přinášel zprávy z bojiště dle francouzských a ruských novin. Tu a tam se podařilo, podobné časopisy, byť i jen zřídka, propašovati. Tento list přinášel také články, vyjadřující sympatie s věcí čtyřdohody. Čísla tohoto listu byla nalezena v čekárnách, na nádražích, na poště, ve vlacích a na jiných veřejných místech.

Úřady po dlouhém vyšetřování zjistily, že byl tento časopis redigován a tištěn v úředních místnostech pražské městské rady. Městský*) rada M. Matějovský a sedm jiných zřízenců obecních byli po tomto odhalení obžalováni z velezrády a uvrženi do vězení.

Po této afaiře následovala 1. října daleko vážnější episoda při odjezdu dvou doplňovacích bataillonů pražského pluku 28. do Haliče. Podáváme zprávu očitého svědka:

3. territoriální bataillon 28. pěšího pluku (pochodový bataillon) měl býti dopraven 1. října na severní bojiště. Ve chvíli, kdy mužstvo mělo opustiti kasárny, zpozoroval velitel bataillonu, že jeden z vojínů nesl bílo-červený praporec (barvy král. Českého) s tímto nápisem: »Červený prapore, toč se jen, toč, musíme do Ruska, nevíme, proč.«

Plukovník poručil jistému četaři, aby prapor odňal a zničil. Tento chopil se praporu, jakoby ho chtěl odstraniti, odepřel však poslušnost a došed do poslední řady, dal prapor jinému vojínu, jenž ho rozvinul. Plukovník, sám Čech, chtěl nařídíti okamžitý trest provinilci, leč v tomtéž okamžiku začal bataillon nabíjeti pušky. Důstojník, jenž viděl svou bezmocnost, byl nucen sestoupiti s koně a vyjednávati se vzbouřenci. Oni prohlásili rozhodně, že nikdy nepotáhnou proti Rusům a také skutečně toho dne neopustili kasárny. Druhého dne však — za úsvitu, podařilo se — neznámo, jakými prostředky — dostati bataillon na nádraží. Vypráví se, že byl bataillon později decimován, t. j. že byl každý 10. muž zastřelen, což jest velmi pravdě podobným.

Za několik dní na to došla řada na 4. pochodový bataillon 28. pluku (každý řadový pluk má 4 pochodové bataillony, t. j. territoriální bataillony), jenž měl býti dopraven z města na bojiště. O této události zpravuje nás jiný očitý svědek takto:

K 6. hodině večerní byl bataillon veden městem z kasáren z Malé Strany na nádraží, a to středem nesmírného množství. Vojíni, jichž většina byli otcové rodin, muži od 30 do 40 let, měli své čepice ozdobeny slovanskými trikolorami. Mnozí z nich nesli bílo-červené praporce. Rakouských praporců zde nebylo. Zpívali své

* [Správně stavební rada. Viz zde str. 46.]

národní písně a také slovanskou hymnu »Hej, Slované«, v níž jsou podložena slova:

»Rus je s námi,
kdo proti nám,
toho Francouz smete.«

Rozčilení lidu bylo nesmírné. Bylo slyšeti výkřiky: »Nestřílejte!«, »Byli byste zbabělci, kdybyste stříleli na Rusy!«, »Vzdejte se, co nejdřív!« A vojáci, mávajíce bílými kapesníky, odpovídali: »Tady máme už bílé praporce!« Čeští důstojníci zbledli, nereagovali však v tomto množství tyto scény. Nezakročili, neboť věděli, že jen jediná jiskra, jediné slovo, jediné zatčení by bylo stačilo, aby bylo mužstvo desorganisováno a vzpoura vyvolána. Policie ještě méně zakročovala, a četníci, jichž na toto množství bylo velice málo, stáhli se diskretně zpět.

Zdálo se, že stojíme v předvečer revoluce. Jen díky chytré taktice byla při této příležitosti zamezena krvavá srážka.

Co se z tohoto vzbouřeného bataillonu stalo? V Praze se o tom neví nic určitého. Praví se jen, že byl stejně, jako 3. bataillon téhož pluku, decimován.

Tyto episody ukazují pravý stav v Čechách. Jak dlouho ještě bude lze udržeti tento klid, uměle udržovaný, nevím. Jakým by bylo chování země, kdyby se ruské armádě podařilo překročiti české hranice, to si dovedete představiti.«

I když toto líčení ve všech podrobnosech neodpovídá pravdě, přece jsou v podstatě věci jí odpovídající. Jakými cestami se neutrální a nepřátelská cizina, přes censuru dopisů a co nejpřísnější kontrolu hranic, mohla dozvídati o podobných věcech, o tom později.

Ale i přímý důkaz pravého smýšlení velké části Čechů leží před námi. Ve vyšetřování proti poslancům Chocovi, Vojnovi, Buřívalovi a Netolickému*) bylo totiž u vdovy po českém nacionálním poslanci Václavu Freslovi, jenž svého času zemřel ve vazbě, při domovní prohlídce nalezeno 18 volných

listů z deníku posl. Fresla,

jež jsou připojeny k aktům procesu sub č. *b* ad O. Z. 8 a jež dle rozsudku proti Chocovi a soudr.* podávají v hlavních bodech následující obraz doby, kdy válka vypukla:

»Jímavě, ale i tragicky působí objevení se prvních reservistův. Jejich vzezření, s uzlíčkem, ženami a dětmi. Hlad a bída hledí většině z očí. O nějaké náladě pro válku není u těchto lidí vůbec ani řeči. Rozhodujícím byly dva momenty: národní (slovanské cítění) a sociální. Kdo je v bídě, nechce do války, ježto musí se

* [Národně sociální poslanci Choc, Vojna, Buříval a Netolický byli žalováni a odsouzeni proto, že neudali velezrádné úmysly prof. Masaryka, které prý jim projevil na důvěrné schůzce.]

* Srov. str. 107. a násl. onoho rozsudku.

sám o sebe starati, a komu se vede dobře, ten se teprvé bojí o svůj život. Válka se tím způsobem stala velice nepopulární a nenáviděnou i u důstojníků.«

»Veškeren veřejný život přestal následkem mobilisace. Rozčilení a podráždění rostlo. V sobotu 1. srpna šlo mužstvo 35. pluku do Bosny. Slyšel jsem vojáky hlasitě reptati. Nálada velmi stísněná. Velitelova řeč byla přijata vojíny i obecenstvem lhostejně. Jen děti křičeli »sláva« a židi »Hoch«.«

»Zprávě o draze zaplaceném, ale přece jen s námahou dosaženém rakousko-uherském úspěchu proti Srbsku nevěnoval nikdo víry (2000 zajatých a 300 padlých). Naopak po několik dní nedošly ani chlubivé zprávy a to si každý vysvětloval tak, že Srbové postupují.«

»Při odjezdu vojáků 1. srpna z Plzně. Opilec. Před nádražím zabil vojín sebe a svou milou . . .«

»Všeobecná mobilisace, sobota, 1. srpna, byla u domobrany přijata ještě s větším znepokojením, než dříve částečná . . ., teď teprvé viděl lid, čeho se sociální demokrati dopustili tím, že propustili 10. pros. 1912 zákon o mobilisaci.«

»1. srpna došla do Plzně soukromá zpráva, že Srbové v Bosně postupují, že jsou už u Foči a že ve Vídni je už množství raněných . . .! (Kollár: »Co Češi, Rusové, Poláci a Srbové? Smažte to všechno a pište Slované!«) . . .

Fresl: »V těchto těžkých okamžicích je nutno, uplatňovati slovanské cítění spíše skutky a nejen v dobách klidu na banketech. Banketní slovanství nám nepomůže . . . .«

». . . . Došlo k četným zastřelením vojáků, kteří se vzepřeli a prohlásili, že nepůjdou proti Srbům. Jistý Fiala, Vopršálek.«

»Císař řekl v Schönbrunnu 30. července 1914 v přítomnosti Dra *Grosze, Weisskirchnera, Sylvestra* atd., že dle všeho je »vypovězení války« Srbsku dobrou věcí, že tento »čin« se schvaluje se všech stran. Nikdo mu neřekl, že nikomu není dovoleno, neschváliti to.«

»Charakter válečných projevů ve Vídni.

Přestaly hned, když došlo k všeobecné mobilisaci. Válku se Srbskem a tím i evropskou vyvolala křesťansko-sociální strana ve Vídni.«

»V plzeňském městském museu je plakát (?) z roku 1866 o vítězství Benedekovu, ačkoliv byl na hlavu poražen.«

». . . . Poněvadž nedošly žádné zprávy z bojiště, vysvětlila si to veřejnost jako faktum, že Srbové v Bosně a Hercegovině jsou na postupu.«

»Dne 3. srpna bylo v Plzni 6 pohřbů vojáků, kteří se sami zabili ze zlosti, že museli jíti do války. Byli to hlavně . . .

Ale o tom se nesmělo psáti. Mnohé podobné případy zůstanou však vůbec utajeny. Velký zájem veřejnosti vzbudila neutralita

Italie; lidé pravili, že čím všeobecnější bude válka, tím dřív bude skončena.

5. srpna . . . Mnozí litovali, že navštívili »Sokola« atd. Tím sesílili a proto prý byli odvedeni . . . Neopatrný výrok Dra Kramáře v »Národních Listech« 3. srpna 1914 a sice »že prý po dnešní válce nikdo nepozná hranice Evropy.«

K tomu pak poznamenává odůvodnění rozsudku zcela správně:

»Z těchto slov, která do té míry líčí náladu proti válce, která tak nepříznivým, nepřátelským způsobem mluví o chování se obyvatelstva a vojákův a jež snižují vlastní vojenské úspěchy, vyniká nejen neloyální charakter Freslův, jenž hlavně poukazem na »neopatrné« chování se Kramářovo dává na jevo, že je nutno dnes pravé smýšlení skrývati, jenž dle domnělých slov Kollárových (»Co Češi, Rusové, Poláci a Srbové? Smažte to všechno a pište Slované!«) uvádí vlastní své myšlenky a dle něhož je nutno »slovanské cítění« uplatňovati spíše skutky, tak dokazuje tím nejen své vyslovené, státu nepřátelské smýšlení, nýbrž nadto i svoji snahu, obrácenou k jejímu docílení, která chce míti k své službě i výhody tajného, pod maskou opačného přesvědčení skrytého chování se.«

Odůvodnění rozsudku uvádí při této příležitosti i námitky ostatních obžalovaných, že byl Fresl na podzim 1914 a r. 1915 nejen fysicky než i duševně těžce nemocen a předrážděn a že ho obžalovaní již nepovažovali za normálního, a podotýká k tomu: »Jak však Fresl byl r. 1914 stejným, jako dříve, to dokazuje již jen poukaz k faktu, že Fresl, — dle O. Z. 195 — 2. prosince 1908 v den vládního jubilea našeho císaře, za pomoci pouliční luzy, znemožnil konání holdovací slavnosti v českém divadle v Plzni, jež měla sestávati z holdovacího obrazu a z císařské hymny, pročež byla proti němu vznesena žaloba pro zločin veř. násilí a urážky Veličenstva. Účel námitky obžalovaných je tedy průhledným a naprosto neudržitelným.«

Jím samým vyslovené názory vlastní a jeho stoupenců nemohou přece čeští poslanci prohlásiti za »dělání nálady«.

Hlavně si stěžuje známý dotaz *Staňkův* z 3. července na krutou »persekuci«, jež byla podniknuta proti

IVb.)

„ČESKÝM ŠKOLNÍM UČEBNICÍM".

Ale i z tohoto, Čechy jistě k jejich prospěchu vyvoleného materiálu, plynou pro nás přece jen velmi charakteristické vývody o tom, jak je prováděno otravování české mládeže a tím i lidu ideami státu nepřátelskými. Některá z těchto dat tuto uvádíme:

»Na příklad nakladatelské firmě J. Otto v Praze bylo vyloučeno z používání školního celkem 41 knih. Všecky knihy byly mi-

nisterstvem kultu a vyučování prozkoumány a schváleny, některé již ve dvou vydáních, jiné jsou v používání již od roku 1898! Říhova Německá mluvnice, Horčičkova Česká mluvnice 18 let, Paterův Zeměpis v I. vydání 17 let, Moučkův Zpěvník 15 let, Říhova Škola českého jazyka 14 let atd. Horčičkovy Čítanky poprvé vyšly roku 1900, tedy používaly se 16 let. Knihy ty vychovaly celou generaci občanů, konajících svědomitě povinnosti státoobčanské (!!), a nejsou tedy (!) nijak závadny. Jiné knihy téhož nakladatelství byly schváleny po dlouhé a nákladné schvalovací proceduře již v době válečné (III. díl obou Čítanek Horčičkových schválen roku 1915), ale za několik měsíců na to byly tyto knihy prohlášeny za špatné a vyloučeny.

Týž osud stihl též mnoho schválených učebnic školských, jež vydalo nakladatelství »Unie«, I. L. Kober, učitelské družstvo »Komenium«, nakladatelství Rašínovo, Kytkovo v Praze, ba dokonce a zvláště

c. k. knihosklad

sám, kde byly měněny učebnice od základů.

.... A tážeme-li se, kteří to byli odborníci školští, kteří neohlížejíce se ani na ohromné ztráty hmotné ani na úpadek školství a vyučování absolutisticky řádili v období největšího omezení občanských svobod ve věcech, jež rodičům a národu jsou nejsvětějšími, ve věcech výchovy generace národa, ve věcech základů jeho kultury? Provádění censury učebnic dálo se pokoutně, tuto práci nadmíru zodpovědnou konaly osoby, jež zůstávaly veřejnosti utajeny, a co nejsmutnější jest, nebyli to vždy školští odborníci! A jaké byly důvody, jimiž tito nepovolaní censoři svoji očišťovací práci zdůvodňovali? Že prý se málo podporuje rakouská státní myšlenka, že prý učebnice obsahují málo zmínky o vynikajících osobnostech Rakouska, o vojevůdcích a národních hrdinech rakouských, že budí málo lásku k širší vlasti a zato však mnoho k užší vlasti, že budí málo lásky ke stavu vojenskému. Vytýkáno, že slova, věty, nebo celé stati v různých článcích jsou tendence panslavské nebo že se jimi pěstuje u žactva nepřátelství proti našim válečným spojencům. Z tendenčně konstruované idei o rakouské státní myšlence spatřován ve článcích čistě vzdělavacích nedostatek patriotického cítění, korrigovány nejen stati literární, nýbrž i historické, přepracovány údaje zeměpisné, »opravována« historie slavných dob českého národa, jako na příklad historie doby dle jednostranného úzkého hlediska náboženského, vydávány posudky, jak mají býti vlastenecky zařízeny i učebnice odborné, jako na příklad učebnice přírodopisu, fysiky, měřictví, nauky o polním hospodářství a podobné! Základy všech věd, podávané mladistvým duším v nejnižších školách, mají býti zabarveny duchem světové války, čistá věcná kultura má přijati roucho okamžitých nynějších zájmů, vyvolaných

přítomnou tragedií válečnou. A veškeren tento buď již provedený nebo dále chystaný veliký převrat v českém školství se děje úplně bez vlivu občanstva, o jehož dítky se jedná! Téměř všechna opatření vycházejí z praesidií zemských školních rad, nikoli z plenárních usnesení. (O příčinách této »persekuce« viz zde dále.)

Kdybychom měli předvésti všecky křivdy, jež byly spáchány na tomto poli vůči českému školství během války, byla by to kniha rozměrů ohromných. V dotazu svém chceme proto uvésti jen některé ukázky konfiskační a censurní praxe, aby ozřejměno bylo to, nač jsme stručným a objektivním způsobem svrchu žalovali. Některé ukázky z Horčičkovy České čítanky pro měšťanské školy chlapecké, díl III., druhé přepracované vydání. Životopisný článek »Václav Matěj Kramerius« shledán závadným pro slova »a tak rušil vliv germanisace, která v době josefinské těžce doléhala na náš národ.« Výňatek ze »Slávy dcery« od J. Kollára shledán nevhodným, rovněž tak výňatek z Palackého »Dějiny národa českého« o bitvě u Domažlic roku 1431, a řeč Frant. Palackého při položení základního kamene k Národnímu divadlu 16. května 1868.

Báseň »Veliká panichida« z »Ohlasu písní ruských« od F. L. Čelakovského shledána nevhodnou, neboť opěvuje smrt ruských bojovníků za války francouzsko-ruské. Článek K. Havlíčka Borovského »Směle ku předu« shledán závadným, ježto prý je politický, rovněž tak »List Havlíčkův Palackému«, ježto prý by u dětí mohl vedle lítosti s Havlíčkem a jeho rodinou buditi nenávist proti vládnímu opatření. Báseň od Fr. S. Procházky »Žluté kvítí« shledána závadnou, ježto prý líčí smutné opuštění královského hradu na Hradčanech v Praze. Závadnou uznána báseň Sv. Čecha »Husita na Baltu«, báseň od El. Krásnohorské »Chodská«, tato proto, že líčí, že z Němec k nám jen bouřky, zlo a vojna přijde. Závadným shledán výňatek z Jiráskových románů »F. L. Věk«, »Mladý Věk na studiích«, ježto prý se tu popisuje zacházení s českými žáky na německých školách a tím budí nenávist k němčině a profesorům. Závadnou shledána báseň Ant. Klášterského »Balada velikonoční«, ježto jedná o politických vůdcích Sladkovském a Trojanovi, životopis spisovatele Josefa Holečka, ježto v něm přicházejí slova »slovanská vzájemnost«, »boj Jihoslovanů«, »navštívil Ruska« a názvy spisů jeho »Za svobodu« a »Černohorské povídky«. V článku Fr. Žákavce »Alšův Svatý Václav« nařízeno vynechati slova »za zvuků husitského zpěvu »Kdo jste boží bojovníci«. Nařízeno vynechati báseň J. Sv. Machara »Tři prsteny«, a to z přísně katolického stanoviska, ježto prý uvádí v pochybnost, je-li víra katolická pravá.

Závadným shledán životopis Al. Jiráska od J. Sv. Machara a životopis J. Sv. Machara, tento proto, že v něm jsou uvedeny názvy knih skonfiskovaných. Přejděmež k české čítance pro měšťanské školy chlapecké, díl I., II. vydání od Rufra a Horčičky. V této

školní učebnici konfiskována báseň »Rozmluva noční« pro slova »a odpovídá krajina rodná sladkým ruským jazykem«. Shledána tu nevhodnou báseň Karla Havlíčka Borovského:

Moje píseň.

Přislibujte si mně,
Poroučejte si mně,
Vyhrožujte si mně,
Přece zrádcem nebudu!
Moje barva červená a bílá,
Dědictví mé poctivost a síla.

Shledán závadným výňatek z Pamětí Al. Jiráska »V Němcích«, ježto prý líčí muka dětí českých poslaných do německého kraje. Totéž prý zkusí německé dítě, je-li posláno na »Wechsel« do českého kraje.

V článku »Jak babička učila děti milovati vlast« nařízeno vynechati slova »než bych si byla dala děti odciziti« a na místo nich vložiti »a zůstala jsem raději v naší zemi a v milém Rakousku«.* V článku »Kouzlo mateřské řeči« nařízeno vynechati: »... Nikdy před tím a nikdy po tom nebyl mi význam mateřského jazyka tak pronikavě ozářen jako v tomto okamžiku. Starý pán byl patrně rodem Čech, narodil se na sklonku století osmnáctého a jako úředník se dávno poněmčil. Leč nic naplat! K mateřskému jazyku, slyšenému na klíně matčině, utekl se přece, když mu bylo nejhůře, když potřeboval úlevy ...« Uloženo vynechati báseň K. Kálala »Slovenština«:

Já som pyšný, že som Slovák,
Coky, kto ma haní!
Kto zahasí blesky zory,
Rano na svitání?

Kto vyčerpá vody morské,
Strhne hviezdy jasné?
Marná by to bola snaha:
No márnějšia túžba vraha,
Že náš národ zhasne!

Lze prý uhodnouti, koho Slovák vrahem svým jmenuje.

V článku »Proti alkoholu« nařízeno vynechati podpisy pisatelů »Masaryk« a »Alice Masaryková«, rovněž tak při aforismu »Bez zdravé rodiny není zdravého národa, bez národa nejsme nikdo ničím«, vynechati podpis »T. G. Masaryk«, po případě celý aforismus, ač prý je dobrý.

V článku »Božena Němcová« nařízeno vynechati větu: »Leč

* Zajisté hrozné!

tím na sebe obrátila pozornost úřadův, u kterých manžel její pro vlastenecké smýšlení nebyl oblíben,* a pobyt na Slovensku byl jí „nepříjemňován, že se raději zase vrátila do Prahy . . .« Životopisy »Jan Neruda« a »Svatopluk Čech« nařízeno upraviti jinak. Jak se mají upraviti, blíže neudáno.

Všimněme si čítanky pro pokračovací kursy při školách měšťanských od Horčičky a Klímy!

Zde nařízeno vynechati výňatek z překladu A. V. Junga z »Evžena Oněgina«.

V článku »Hlavní proudy v dějinách české literatury« nařízeno vypustiti větu: »Doma zakazovány a páleny nejen knihy, které se katolickým reformátorům, zejména ze řádu Ježíšova, zdály závadnými, nýbrž i vůbec knihy české. Pověstný Koniáš spálil 30.000 českých knih«. Na místo toho nařízeno vložiti větu: »Doma zakazovány knihy, které se zdály závadnými«. V témže článku nařízeno dále vynechati větu »Josef II. chtěje míti svůj stát jednotný (s jedinou řečí němčinou) vzbudil odpor jednak stavů českých, jednak také osvícených kněží a učencův«. Věta ta mohla by prý vzbuditi odpor proti státnímu zřízení. V článku Dra Oldř. Košťála »Zúrodňování rostlin« nařízeno vynechati větu: »Zúrodněné květy cudně se sklánějí dolů a uzavírají ústí jazykovitým cípem, kdežto nezúrodněné jsou vzpřímeny a mají otvor, do trubky okvětní vedoucí, otevřený . . .« Nařízeno vynechati »Úryvky z úvah a řečí Dra Mir. Tyrše«, ježto prý zabíhá do spolkaření a pravé vlastenectví nijak nepodporuje, rovněž článek T. G. Masaryka »O lásce k vlasti a národu«, ježto prý má přídech polemičnosti a žáky v posvátných citech neposilní, nýbrž ještě poplete.

Všimněme si české čítanky pro měšťanské školy, díl II., od Rufra a Horčičky: Nařízeno vynechati báseň L. Quisa »Jak se Honza dostal do nebe«, ježto prý líčí nesmělost Čechovu a dotěrnost Němcovu, rovněž báseň F. X. Svobody »Motiv prostonárodní«, poněvadž prý budí trpkost a bol z nespravedlivosti proti českému národu.

Závadným shledán výňatek z historické hry Al. Jiráska »Jan Žižka«, ježto prý se nehodí do čítanky ani po stránce náboženské ani po stránce dynastické.

Nařízeno vynechati článek »Útrapy českého venkova za války třicetileté«, pocházející z díla Arnošta Denise.

Ve článku »Počátky mé literární činnosti« od Kar. Světlé je věta: ». . . zcela náhodou byl získán zkušený učitel, muž všestranně vzdělaný, ale — krutý Němec a naprostý nepřítel ženských snah«. Slova »krutý Němec« nařízeno vynechati.**

V článku »Karolina Světlá« se píše: ». . . . Svůj osud v německé

* Jaké to bylo asi »vlastenecké« smýšlení?

** Zajisté hrozné!

škole vylíčila později dojemně a teple ve svých upomínkách. Stálé posměchy, jichž předmětem byl český národ a česká vlast, ji dráždily a donucovaly pouštěti se do prvních národnostních hádek nejen se svým učitelem, ale i s německými dětmi...« Nařízeno to vynechati, ježto se tu činí zmínka o německé škole, v níž se vysmívali českému národu. Ve článku »Jaroslav Vrchlický« nařízeno vynechati slova »zprotiviv si život v semináři«.

Památný »List Husův«, psaný národu českému v Kostnici 10. června 1415, nařízeno vůbec vynechati, a to bez udání důvodů.

Uvedeme dále některé příklady z Početnice pro měšťanské školy chlapecké, díl III., od Horčičky a Nešpora:

Nařízeno vynechati tento příklad: »Ve sběracích pokladničkách Ústřední Matice školské bylo mezi jinými mincemi nalezeno 115 Frs. a 236 Cts., kolik dostala Matice za tyto peníze od směnárníka? (Podle kursovního listu.)

Je prý v něm nevhodně spojena pokladnička Ústřední Matice školské s francouzskou měnou.

Uveďme některé ukázky censurní praxe z čítanky pro měšťanské školy chlapecké i dívčí od Horčičky-Pozdníka:

Článek: »Ve staré škole« od Boženy Němcové nařízeno vynechati, ježto prý líčí nepřiměřené vyučování němčině a tresty dané učitelem, neměli-li žáci dobré německé úlohy. Budí prý se jím odpor proti němčině a proti učiteli.

Rovněž tak shledán závadným článek »České dítě do české školy«, od V. Kamila Jeřábka, ježto prý líčí drasticky muka studenta v německé škole.

»Dětské vzpomínky« od Jos. S. Machara, shledány závadnými, ježto prý dávají špatný příklad.

V článku »Milujte vlast a národ!« shledána závadnou věta: »Podporujte podniky a spolky národní, jmenovitě Ústřední Matici školskou!«, ježto prý lze očekávati, že též i čítanky jiných národů podobným způsobem psáti nebudou.*

V článku »Praha« nařízeno vynechati větu: »Protivníci českého národa od věků pokoušeli se způsobiti nedůvěru mezi královstvím a markrabstvím« a větu »všichni skláníme se před Husem«.

Ve článku »Naše říše« nařízeno vynechati větu: »Neříkej, že je vlastencem, kdo nenávidí jiných národů nebo touží po válce, vždyť válka je zbytek barbarství« (Tolstoj). Tato poznámka o válce prý se nehodí pro nynější dobu, ale doby prý se mění. (!)

Ve cvičebnici jazyka německého pro školy měšťanské, III. díl, od Ulricha, nařízeno vynechati tento »závadný« článek:

»Die drei Fragen.

Der deutsche Kaiser Friedrich der Große hatte die Gewohnheit, jedesmal, wenn er unter seinen Gardesoldaten ein neues Ge-

* Velmi dobře!

sicht bemerkte, die drei Fragen zu stellen: »Wie alt bist du? Seit wann stehst du in meinen Diensten? Erhältst du deine Kleidung und Löhnung nach Gebühr?«

Nun trat einmal ein junger Franzose in die Garde ein. Er verstand jedoch kein Wort deutsch. Sein Hauptmann teilte ihm mit, was der Kaiser immer fragt und der Soldat lernte die betreffenden Antworten auswendig. Am folgenden Tage erschien der Kaiser; er begann aber diesmal mit der zweiten Frage: »Wie lange stehst du in meinen Diensten?« »Einundzwanzig Jahre,« antwortete der Soldat. Überrascht fragte der Kaiser weiter: »Wie alt bist du?« »Ein Jahr, zu Befehl!« Friedrich, noch erstaunter, erklärte nun: »Einer von uns ist verrückt, ich oder du!« Da der Soldat die Frage hörte, antwortete er stramm: »Beide!« Jetzt zeigte es sich erst, daß der Soldat kein Wort deutsch versteht und der Kaiser lachte herzlich über den Vorfall.«

V české čítance pro měšťanské školy chlapecké, II., 2. vydání, od Rufra a Horčičky, zkonfiskována báseň »Motiv prostonárodní« od F. X. Svobody, ježto prý budí trpkost a bol z nespokojenosti proti českému národu, zkonfiskována báseň »Romance o Karlu IV.« od J. Nerudy, ježto prý nikdy tak Karel IV. nemluvil, jak je psáno.

Závadným shledán výňatek z »Lešetínského kováře« od Sv. Čecha, ježto prý je to pro nynější dobu nepraktické. Závadným shledán článek »Kozina umírá za práva Chodů« z Jiráskových »Psohlavců«, ježto prý je to rozčilující a líčí se tam dojemně smrt odsouzence, jenž hájil práv proti vrchnosti.

Z článku »První české pašije« dle spisu Al. Jiráska »Sousedé« nařízeno vynechati některé odstavce, ježto se tam píše o klášteřích a o nenávisti proti české historii.

Z výňatku veselohry »Paní mincmistrová« od L. Stroupežnického nařízeno vynechati slova ». . . . i památky Husovy věrná ctitelka.«

Nařízeno vynechati článek »Svátek Pravoslavnosti« ze spisu K. Havlíčka-Borovského »Obrazy z Rus«, ježto prý budí úctu a příchylnost ke pravoslaví. Líčí prý ruské církevní výkony v Moskvě a národní výchovu ve chrámě.

Nařízeno vynechati článek »Mistr Jan Hus«, ježto prý se o něm vykládá v dějinách i v náboženství a to prý stačí. Píše se tam prý o tom, že přilnul celou duší k myšlenkám Wiclifovým, a že káral život kněžstva nehodného, »antikristového«.

V článku »František Ladislav Čelakovský« nařízeno vynechati tento odstavec: »Mělo tedy pomoci nějaké postavení na Rusi; bibliothekářství, professura nebo něco podobného. Než za tehdejší doby těžko bylo dostati průvodní list přes hranice a přes všeliké úsilí nedostal ho ani Čelakovský. Nezbylo tedy než ohlédnouti se po vychovatelství a zůstati doma. Čelakovský byl Čechám vlastně

vrácen a literatura naše z tohoto jeho osobního nezdaru měla velký prospěch.«

V učebnici »Diktáty pro školy měšťanské a obecné« od Truhlářové-Špalkové shledány závadnými články: »Jak se Tolstému líbilo na procházce«, »Ve válce« (pro slova »a válka, dílo pekel«, »Výprava sokolská do Londýna«, »Vzpomínka japonského učence na pobyt v Čechách«, »O Husovi« a »Josef Jiří Stroßmayer«. Přečteme-li tyto články, věru nemůžeme zachytiti pohnutky censorovy jiné než ty, že se tam mluví o ruském spisovateli Tolstém, o sokolstvu, o Londýně, o učenci japonském, o mistru Janu Husovi a bývalém postavení Chorvátů v Translajtanii. (!)

Podobnou, zdravému rozumu přímo nepochopitelnou, praxi censurní najdeme v četných jiných učebnicích, cvičebnicích jazyka českého pro měšťanské školy (Hötzl—Hraba—Ottová), v dějepisu pro měšťanské školy (Gebauerová—Jirák—Reitler), v zeměpisu pro měšťanské školy (Hötzl), dějepisu pro ústavy učitelské (Jos. Letošník), kterážto kniha byla napsána ředitelem ústavu učitelského a byla v užívání po 30 roků, učebnici dějepisu pro chlapecké a dívčí měšťanské školy od Tilla a Zeleného atd.

Ve »Stručné slovesnosti« od Šlejhara a Zenkla musilo býti vynecháno mezi jmény spisovatelů jméno J. Sv. Machara, musila ze vynechati věta: »Po bitvě bělohorské píseň česká jen živořila, jako vůbec vše české«, musilo zmizeti též mezi jmény spisovatelů jméno Tolstoj, musilo se vynechati jako příklad elegického dvojverší Kollárovo: »Svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, ten, kdo do pout jímá otroky, sám je trok. Největší je neřest v neštěstí láti neřestem, ten, kdo kojí skutkem hněv nebe, lépe činí.« V téže učebnici, musil se vynechati příklad zvukové přízdoby veršové: »Slavme slavně slávu slavných Slávů«, musil se vynechati příklad střídavého rýmu. »Ve zříceninách národ český spal jak zakletý princ na zapadlém hradě, kde teskně vítr kolem brány hrál a přes traviny v opuštěném sadě«. Musil se vynechati příklad antithese:

»Nepokryla se podzimním listím
dolina, dolinečka,
a posunula se ruským vojskem
krajina, krajinečka.« (!!)

Musil se vynechati příklad inverse:

»Krásnohlasý spanilých Slovanů,
kde se někdy ozýval,
aj, oněmělť již, byv k úrazu pýše,
jazyk.«

Ve stručných zprávách o českých spisovatelích se musilo vynechati: »Bezruč Petr, pseudonym Pavla Vaška (* 1867), básník silné revolty, vášnivé a mohutné síly,« »Herben Jan (* 1857) Ph. dr.,

beletrista, spisovatel historický a národopisný,« »Machar Jan Svatopluk (* 1864), básník realista, satirik a feuilletonista«, »Masaryk Tomáš G. (* 1850), univ. profesor, filosof, kritik a politik«, »Tolstoj Lev Nikolajevič, stručný jeho životopis«.

Na základě vynesení c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 17. března 1916, čís. 687, se vyloučily z další potřeby vyučovací dříve schválené knihy Říha-Frýba, Francouzská mluvnice a čítanka pro školy měšťanské, I. až III. stupeň. Jakým směrem se dála reforma, vidno krásně z této ukázky:

Článek 17. zněl:

»Autriche-Hongrie. 1°. (= premierement) Pays cisleithans: la Basse—Autriche, dont la capitale est Vienne, la résidence de l'empereur et roi; la Haute—Autriche, la Bohême, la Bukovine, la Carinthie, la Carniole, Gorice et Gradisca; Trieste, l'Istrie, la Dalmatie, le Tyrol avec le Vorarlberg; la Bohême, capitale Prague, la Moravie, capitale Brunn, la Silésie, capitale Troppau; la Galicie et la Bukovine.«

V novém vydání to bylo takto přepracováno:

»Autriche-Hongrie. 1° (= premierement) Pays cisleithans: la Basse—Autriche, dont la capitale est Vienne, la résidence de l'empereur et roi; la Haute—Autriche, la Bohême, la Bukovine, la Carinthie, la Carniole, la Dalmatie, la Galicie, Gorice et Gradisca, l'Istrie, la Moravie, le Salzbourg, la Silésie, la Styrie, Trieste, le Tyrol avec le Vorarlberg.«

Vynesením c. k. ministerstva kultu a vyučování ze dne 7. května 1916, čís. 1617, vyloučeny učebnice: Gebauer-Novák, mluvnice česká pro školy měšťanské s naukou o slohu a literatuře, Říha-Sláma, Německá mluvnice a čítanka pro školy měšťanské I. až III. díl. Tak jako jinde i zde nařízeno vždy Vídeň a Berlín jmenovati před hlavními městy ostatních států. Místo z ruského, anglického a francouzského milieu mají se voliti příklady z Rakouska a Německa, veškeré zmínky o příslušnících států, jež jsou s námi v nepřátelském poměru, nařízeno vypustiti.

V Německé mluvnici od Říhy a Slámy zaměněna věta »Der Löwe ist der König der Tiere« za větu: »Österreich ist mein Vaterland«,* věta »Der Böhme ist ein Slave« za větu »Der Böhme ist ein Österreicher.** Věta »Die Böhmin ist eine Slavin« musila vypadnouti.

Článek: »Ich war in London. Du warst in Paris. Er war in Wien. Sie war in Petersburg. Wir waren in Rom. Ihr waret in Berlin. Sie waren in Madrid« změněn za tento: »Ich war in Wien. Du warst in Berlin. Er war in Linz. Sie war in München. Wir waren in Pola. Ihr waret in Leipzig. Sie waren in Hamburg.«

Věty: »Wann bin ich in England gewesen? Warum bist du nicht in England gewesen?« zaměněny za věty tyto: »Wann bin ich in

* To je zajisté kruté nucení Čechů, přece tak patrioticky smýšlejících.
** Co to je?

Österreich gewesen? Warum bist du nicht in Deutschland gewesen?«

Ve článku 17. se mělo vypočítati, kde jsou Slované. Místo pojmu Slovan musil se tu dáti Rakušan,* ale i tu pak musil vypadnouti »der Serbe«. Při vypočítávání jmen měst musila býti vynechána jména London, Paris, Petersburg, Rom, Madrid, při vypočítávání jmen zemí jména England, Frankreich, Rußland, Italien. Ve slovníčku té knihy musila vypadnouti slova: französisch, Frankreich, London, Paris, Rom, slavisch a jiné.

Karakteristickým ještě jest úřední posudek o Cvičebnici a mluvnici české s naukou o slohu pro školy měšťanské od Karla Nováka: »Der auf Seite 90 unter 330 bis 7 abgedruckte Satz »Nejpříjemnější pobyt pro vzdělance je prý v Curychu« wäre auszuschalten, weil sich in dieser Stadt Masaryk und andere Elemente aufgehalten haben und somit der Text zu verschiedenen Bemerkungen Anlaß geben könnte.«

Zasloužilý školský spisovatel Frant. Hrnčíř vydal pomocný spisek »Země koruny české«. Spisku toho vyšlo 37 vydání, prvé již roku 1896, poslední roku 1913. Tištěn byl v Rokycanech, Českém Brodě a Nymburce. Sedmatřicetkrát spis ten byl censurován, vždy stejně (jen číslice byly opravovány), až najednou roku 1916 byl spis zabaven pro dva zločiny velezrády a přečin pobuřování. Stalo se to nálezem c. k. krajského soudu v Plzni jako soudu tiskového k návrhu c. k. státního zastupitelství 27. června 1916. Jedna velezráda prý spáchána větou: »Západně od Prahy pne se Bílá Hora, nešťastné bojiště z 8. listopadu 1620, kde pohřbena byla samostatnost českého království i českého národa.« Druhá velezráda spáchána koncovou ozdobou na poslední stránce spisku, kde vyznačeny tři znaky zemí koruny české. Přečin pobuřování spáchán větou: »Obchod ve Slezsku jest čilý, ale je v rukou Němců a Židů.«

Krajský soud v Plzni povolil k žádosti spisovatele, aby z knížky závadné listy vyřezal a zbytek si ponechal, když však chtěl vydati opravené vydání (vynechati dotyčná místa) bylo mu sděleno, že by nové vydání pro titul (země koruny české) nebylo povoleno! Toto se týká ovšem pouze knihy pro školy pomocné, ale případ ten je jistě na výsost karakteristický! Karakteristický je též proto, s jakou přísností se vystupovalo proti vědecko-historickému správnému názoru (!) »země koruny české«.

Titul tento byl odstraňován z učebnic dějepisných a zeměpisných, pro tento nápis shledávány závadnými zeměpisné mapy, názvu toho nesmělo se užívati při vyučování, při zkoušení žactva a podobně.

Při posudcích schvalovaných zeměpisných učebnic vytýkáno, že se neužívá pro rodnou zemi názvu »užší vlasti«, nařizováno vynechati slova »bývalé slávy českého státu« a jiné. Jaké poměry za-

* Co to je?

vládly v českém školství, vidno z toho, když požadováno, aby byly vypuštěny věty: »Bylať Vídeň ve XIII. století i sídlem Přemysla Otakara. Nyní žije tu na 400.000 Čechů, z nichž polovice zůstala českému původu svému věrna« nebo »Tu na největším bojišti evropském bojovali již Římané s Markomany, Karel Veliký s Avary, Čechové s Maďary a Němci. Tu roku 1278 padl v boji smrtí hrdinnou Přemysl Otakar II«. K titulu »císařství Německé« (v zeměpise nařizováno připojiti »věrný náš spojenec ve válce 1914—1916«.* Ve větě »Německo je obýváno pilným, podnikavým a bojovným lidem« shledáno závadným slovo »bojovným«. Též shledána závadnou věta »Francouzi rádi slyší o českém národě a chválí jeho píli, sílu, vzdělání a bohatýrství.« Z takovýchto důvodů byly veškeré učebnice zeměpisu pro měšťanské školy zakázány, takže děti, ježto dosud nebylo možno opatřiti náhradu, jsou posud bez učebnic. Konfiskace učebnic vůbec však dosud není skončena, nýbrž se v ní v témže duchu pokračuje dále. Přísná censura zasáhla i základní knihy pro nejmenší z malých, slabikáře.

Musilo nastati v nich jiné uspořádání a musil se vložiti do nich náležitý počet tak zvaných loyálních článků, jenž stanoven často percentuálně, čím více percent tak zvaných loyálních článků, tím byla kniha lepší. Co vše i tu shledáno závadným, illustruje jistě pěkně tato ukázka. Ve slabikáři, vydání B skonfiskován tento článek: »Otík mluví česky. Cilka, jeho sestra, mluví také česky. U sousedů bydlí Vilém. Chodí do jiné školy. Česky neumí, mluví německy. Otík a Cilka jsou jeho přátelé. Učí ho jmenovati věci po česku. Vilém je učí říkati věci po německu. Často se nasmějí. Učí jeden druhého a mají se rádi.«

Tak líčí dotaz konfiskace knih. Když přirozeně i lze připustiti, že ve velkém počtu konfiskací knih, zde samozřejmě ne zcela úplně uvedených, některé z nich mohly býti ukvapeny, přece jen je nepochopitelno, proč se v té věci Češi rozčilují. Z příkladů jimi uvedených je přece tendence tak jasně zřejmá, že o tom netřeba ztráceti ani slova. V německých učebnicích by byla marně hledána i podobná jen místa. Nutné důsledky této učební methody vyslovil přece otevřeně Dr. Beneš, jenž je, jak doufáme, panu *Staňkovi* dostatečným svědkem. A proti tomu se nemá stát ani brániti!

Kdo však tyto »t. zv. persekuce« vyvolal,

že to nebyli Němci ani státní úředníci, nebo vláda, o tom jsme poučeni ze dvou nepodezřelých, totiž českých pramenů: Tak nalézáme ve »Venkově« dne 7. září 1917 tuto noticku: »... Poukazuje k tomu, že klerikální list »Čech« vyvolal úřední okleštění českých literárních děl a školních učebnic. Tento diöcesanský list požadoval hlavně v prosinci 1915 mimo jiné i sestátnění obecné školy, ježto je ná-

* Zajisté kruté! Ti ubozí, utlačovaní Češi!

boženské vychování státem lépe prováděno. Kdyby měl stát vliv na školu, netrpěl by, aby školní knihy vyhlížely tak, jak dnes jsou. Naše čítanky neznají jiných Čechů, než husitských . . .« »Čech« prý v době nejhorší persekuce bojoval proti spisům Jiráskovým a mnoha jiných spisovatelů. A ještě více než »Čech«, štval proti českým spisovatelům tehdy olomoucký »Našinec« a brněnský »Hlas«. Tím byla dána vládě rukověť k zakročení. Ukazovatelem vlády byl tedy klerikální tisk. Zde prý se jedná o dalekosáhlé denunciace a o materielní a duševní poškození českého národa.«

I »Národní Listy« uveřejňují zajímavý dopis z učitelských kruhů, v němž se praví: »V září 1915 vydalo praesidium čes. zem. školní rady výnos, v němž se české učitelstvo činí zodpovědno za činy všech českých vojínů na ruské a srbské frontě a za činy veškerého českého obyvatelstva. V prvém válečném roce prý se objevily určité události jako zlé plody práce českého učitelstva. Proto bylo českým učitelům pohrozeno přísnými tresty, nepostarají-li se o zlepšení stávajících nešvarů. — V prosinci 1915 začal uveřejňovati klerikální deník »Čech« řadu článků, v nichž byla uvedena místa z českých učebnic, jako důkazy tendence, nebezpečné církvi, státu a dynastii.

»Na základě tohoto obvinění«

(jak čteme v »Pozoru« dne 5. září) byla r. 1916 nařízena úřední revise školních učebnic; úřední edikty souhlasí nápadně s tím, nač bylo v »Čechu« upozorněno řadou článků . . .«

Z toho vyplývá, že i mezi Čechy jsou mnozí, kdož nejsou přesvědčeni o nevinném obsahu českých učebnic a že to nebyly jen »německé« úřady, jež v nich odhalily státu nebezpečné tendence. Pánové *Staněk* a soudruzi mají se tedy raději ptáti svých klerikálních soukmenovců než vlády, proč vlastně došlo k těmto konfiskacím.

Dotkli jsme se již na mnoha místech

IV c)

„CHOVÁNÍ SE ČESKÝCH STÁTNÍCH ÚŘEDNÍKŮ“.

V dotazu *Staňkově* z 3. července 1917 vedou se dále srdcervoucí nářky nad tím, že jsou státní úředníci české národnosti »vydáni neslýchaným persekucím« a že se od nich žádá — Bůh ví, jaké — zneucťující chování a že v dotyčných výnosech je »český národ těžce urážen«. Poslyšme tedy, co Staněk má co říci:

České státní úřednictvo projevilo v nynějších těžkých dobách válečných tolik kázně a pochopení pro státní zájmy, že při nejmenším vyrovnává se již od počátku války co do konání svých povinností k říši i státu úplně státním úředníkům jiných národností. Účast

jeho i činná spolučinnost při všech podnicích válečné pomocné péče, při upisování na válečné půjčky, působení jeho na ostatní vrstvy obyvatelstva, neúmorná snaha, aby vzdor úbytku úřednictva a zvýšení úkolů pracovních byl organism státní udržen v pravidelném chodu, vše to vydává jistě každému nepředpojatému pozorovateli důkaz, že čeští úředníci státní byli si plně vědomi svých povinností v této době válečné a vykonávali je ochotně a dobrovolně, majíce na zřeteli jen vyšší zájmy státní. Za všechnu tuto obětavou, s největším sebezapřením vykonávanou práci v zájmu státním dožili se však sklamání a nevděku od některých rozhodujících činitelů, kteří nedovedli oceniti všechnu tuto obětavost a hleděli všemožně snížiti význam a důstojnost českých úředníků státních. Byly vydány úřední výnosy, v nichž vyličováni byli čeští úředníci státní přímo jako nepřátelé státu, veškerá jejich práce v zájmu státním byla podceňována, výnosy urážen celý český národ a příslušníkům jeho přičítány snahy poškozující stát v boji s nepřáteli! Zvláště buďtež uvedeny

dva výnosy zemských úřadů

v království českém, které zní: a sice první, vydaný pro okresy české a smíšené:

»Im Laufe der letzten Monate haben sich sowohl im Lande selbst, als leider sogar auch bei mehreren Truppenteilen böhmischer Nationalität an der Front Vorfälle abgespielt, die beweisen, daß Strömungen vorhanden sind, welche unter Verkennung des eigenen österreichischen Standpunktes russophile Tendenzen verfolgen. Es ist über allen Zweifel erhoben, daß der größte Teil der böhmischen Bevölkerung des Reiches vollkommen loyal gesinnt ist, und derlei Vorgänge verurteilt, es besteht aber die Gefahr, daß, wenn diesem Treiben nicht Einhalt geboten wird, für dasselbe auch andere mitverantwortlich gemacht werden, insofern es nicht gelingt, die schuldtragenden Kreise in zweifelloser Weise von den patriotisch gesinnten zu scheiden.

Für die loyalen Staatsbürger böhmischer Nationalität ist es daher heute eine ganz besondere Pflicht, mit größtem Eifer und in offenkundigster Weise ihren Patriotismus zu betätigen und den selbstverständlichen Grundsatz zu vertreten und mit allen Kräften zu propagieren, daß die Entwicklung des böhmischen Volkes nur im Rahmen des österreichischen Staates möglich ist, daß das böhmische Volk einen starken österreichischen Staat notwendig braucht und daß bei der künftigen Entwicklung die Tschechen im Staate nur dann ihr Gewicht und ihren Einfluß geltend machen können, wenn sie sich als patriotische und treue Österreicher betätigen und auf ihre besondere Loyalität und Vaterlandstreue im Kriege hinzuweisen in der Lage sind.

Die Betätigung auf humanitärem Gebiete (rotes Kreuz, Kriegs-

fürsorge und dergleichen) kann allein noch nicht als ausreichender Beweis patriotischen Denkens und Fühlens betrachtet werden. So löblich solches Vorgehen ist, so genügt es keineswegs, um der patriotischen Pflicht voll zu entsprechen. Letztere Pflicht erfüllt nur der, der bei jeder Gelegenheit seine Treue und begeisterte Anhänglichkeit für Kaiser und Reich zum Ausdrucke bringt.

Jeder einzelne hat in dieser Hinsicht Pflichten, denen er sich nicht entziehen kann und darf, ohne sich der Gefahr einer Mißdeutung seiner vaterländischen Gesinnung auszusetzen; er darf nicht nur von seinem Gewissen ein treuer Österreichischer sein, sondern muß dies auch offenkundig zur Schau tragen und bei jedem Anlasse betätigen. In einem ganz besonderen Maße sind aber zu einer solchen Betätigung die Beamten und Angestellten des Staates verpflichtet.

Dieselben müssen sich jene Pflicht eindringlich vor Augen halten, welche ihnen aus den gegenwärtigen Verhältnissen erwachsen.

Eine wenn auch noch so eifrige Erfüllung ihrer gewöhnlichen dienstlichen Obliegenheiten erschöpft heute nicht ihren Pflichtenkreis, sie müssen vielmehr in ihrem besonderen Treuverhältnisse zum Staate gegenwärtig eine ihrer vornehmsten Aufgaben darin erblicken, unentwegt und überall, im öffentlichen und im privaten Leben jene Haltung zu beobachten und jene aktive Tätigkeit zu entwickeln, die den oben dargelegten Anforderungen entspricht und auf diese Weise führend und vorbildlich für die übrige Bevölkerung zu wirken.

Daß die Staatsbeamten als kaisertreue Österreicher sich heute mehr noch als sonst von allen einseitigen parteipolitischen Bestrebungen fern zu halten und gegen jede Äußerung staatsfeindlicher Gesinnung mit aller Entschiedenheit aufzutreten haben, ist ja selbstverständlich.

Aber die Pflicht der Beamtenschaft ist mit einer solchen bloß formal korrekten Haltung noch nicht erfüllt; nicht wie ein unbeteiligter Zuschauer darf sie die Kriegsereignisse und alles, was damit im Zusammenhange steht, bloß beobachtend verfolgen, sondern mit sichtlicher Begeisterung, mit Herz und Sinn für das Wohl und Wehe des Reiches muß sich jeder als treuer Bürger Österreichs betätigen, die Idee des Gesamtstaates hochhalten und vertreten und bei jeder Gelegenheit mit dazu beitragen, daß der österreichische Staatsgedanke in der Bevölkerung zum bewußten und begeisterten Ausdruck komme und allen Anforderungen des Staates auf militärischem und wirtschaftlichem Gebiete mit freudiger und hingebungsvoller Opferbereitschaft entsprochen werde.

So muß heute die Haltung eines jeden, seiner beschworenen Pflichten treu bewußten österreichischen Staatsbeamten sein und darauf, daß eine solche Haltung von allen Beamten beobachtet

werde, muß mit um so größerem Nachdrucke hingewirkt werden, als eine Verletzung der hier gegebenen Pflichten, ja selbst bloße Lauheit und Lässigkeit in ihrer Rückwirkung auf die Allgemeinheit von den ernstesten und schlimmsten Folgen begleitet sein würde.

Aber nicht bloß der persönlichen Haltung des Staatsbeamten muß den gezeichneten Forderungen entsprochen werden, dieselben müssen vielmehr auch bei den Amtshandlungen der Behörden insofern zu maßgebender Bedeutung gelangen, als Personen, die sich im Sinne des Vorgesagten als treue Patrioten bewähren, in jeder möglichen Weise zu fördern sind und ihnen Mut für weiterhin gemacht werden muß. Wo immer es der Behörde möglich ist, solchen Personen zu nützen und ihre Interessen, welcher Art immer diese sein mögen, zu unterstützen, muß dies (selbstverständlich unter Vermeidung von Gesetzwidrigkeiten) geschehen. Desgleichen gilt von Gemeinden und Körperschaften, wo die Behörde sowohl in der bezeichneten Art als bei Antragstellung über Gesuche der verschiedensten Art Gelegenheit hat, den erwähnten Grundsatz zu betätigen. Es unterliegt keinem Anstande in jedem solchen Falle das Vorhandensein oder den Mangel an patriotischer Betätigung als Grund für die Stellungnahme der Behörde auch der Partei bekannt zu geben.«

a druhý:

»Ich habe die Wahrnehmung gemacht, daß die Beamten an den Veranstaltungen für die Kriegsfürsorge und den hiermit zusammenhängenden gemeinnützigen Aktionen, sowie an sonstigen patriotischen Veranstaltungen, auch bei solchen, wo die Teilnahme keine finanziellen Opfer erheischt, nicht in jenem Maße Anteil nehmen, der bei ihrer Stellung als Staatsbeamte, in welcher sie der Bevölkerung ein leuchtendes Beispiel patriotischen Denkens und opferfreudiger Betätigung sein sollen, mit Recht erwartet werden könnte.

Ich kann auch nicht unbemerkt lassen, daß die Beamten in dieser Beziehung den Beamten anderer Dienstzweige nicht selten nachstehen.

Wenn ich auch von der Loyalität der mir unterstehenden Beamten und Funktionäre überzeugt bin und nicht verkennen kann, daß die von mir beklagte geringe Anteilnahme derselben an den genannten Veranstaltungen in vielfacher Hinsicht in dem anstrengenden und aufreibenden Dienste ihren Grund haben mag, möchte ich dennoch darauf hinweisen, daß es besonders in den jetzigen Zeiten die vornehmste Pflicht eines jeden Staatsbeamten ist, nicht nur seinen amtlichen Obliegenheiten auf das gewissenhafteste nachzukommen und alle seine Kräfte in den Allerhöchsten Dienst zu stellen, sondern darüber hinaus auch den Patriotismus offenkundig zu betätigen und keine Gelegenheit unbenützt zu lassen, denselben auch äußerlich zum Ausdrucke zu bringen, um nicht nur ein leuchtendes Vorbild für die übrigen Bevölkerungskreise zu sein und sie

zur Mitbetätigung anzueifern, sondern insbesondere auch dem feindlichen Auslande gegenüber offenkundige Beweise der Vaterlandsliebe zu geben. Eine laxe Betätigung in dieser Hinsicht könnte leicht mißdeutet werden und zu Trugschlössern in der Öffentlichkeit führen, welche nicht dem Ansehen der Beamtenschaft, auf welches dieselbe mit Rücksicht auf die eminente Wichtigkeit seiner Stellung in der Staatsverwaltung vollsten Anspruch hat, erforderlich wäre.

Ich glaube es bei dieser Erinnerung bewenden lassen zu können, und gebe der Erwartung Ausdruck, daß in Hinkunft ein jeder einzelne Beamte in der Betätigung seines patriotischen Gefühles den Beamten der anderen Ressorts nicht nachstehen wird.

Ich lade hiemit die Herren Amtsvorstände ein, auf die ihnen unterstehenden Funktionäre in dem obangedeuteten Sinne entsprechend einzuwirken.« . . .

(Staňkův dotaz k tomu poznamenává:)

»Avšak i jinak bylo působeno na české úředníky státní a omezována jejich svoboda občanská, jak vidno z okružního výnosu místodržitelství pro království české ze dne 9. července 1916, čís. 20864, dle něhož nedá se srovnati účast, po případě členství státního úředníka ve spolcích sokolských vzhledem k chování se v mnohém ohledu neuspokojivému některých sokolských spolků, zvláště však České Obce Sokolské, které mělo v zápětí úřední opatření, s povinnostmi státního úředníka jako takového. Státní úředníci byli proto vyzváni vystoupiti z těchto spolků, po případě do nich nevstupovati.

Tato úřední opatření musila nutně vzbuditi v českých úřednících státních dojem, že na rozhodujících místech nedovedou vůbec oceniti veškerou namáhavou práci podnikanou jimi ve prospěch státu a že rozhodující kruhy ovládány jsou snad utkvělou myšlenkou viděti v českých úřednících státních odpůrce a škůdce státu.«

Při tom ještě úřady, jak vyplývá z doslovného znění výnosů, hledají omlouvající důvody pro pasivní chování se mnoha úředníků!

Kde v oněch výnosech je »urážka celého českého národa«, to ať pochopí, kdo může. Vždyť se v nich mluví o »loyalitě největší části českého obyvatelstva«!

Nebo je to již opravdu pro Čecha urážkou, žádá-li se od něho loyální smýšlení a chování, hlavně je-li státním úředníkem? Dle podrážděnosti pana *Staňka* zdá se tomu tak býti.

Ale z výnosů vysvítá fakticky, že mezi českým státním úřednictvem nebylo vše tak, jak toho zájmy státu žádají. Z obou těchto důvodů můžeme býti p. *Staňkovi* jen vděčni, že nám zprostředkoval zprávu o těchto obou zajímavých a důležitých dokumentech k časovým dějinám. (O chování se českých státních úředníků viz též str. 45.)

Musíme se teď blíže obírati onou velkou bojovnou organisací,

o jejímž skutečném úkolu a o jejíž »činnosti« na počátku války zmínili jsme se již při důvodech k zatčení Dr. Kramáře; jsou to

IVd.

„SOKOLOVÉ“.

Musíme zde poněkud dále začíti a především uvésti to, co o tom bylo řečeno ve známém dotaze poslanců *Staňka, Tobolky* a soudruhů k Jeho Excellenci panu ministerskému předsedovi ze dne 3. července 1917* o

chování se vládních kruhů za války k českému národu.

Stojíť tam mimo jiné:

Krutou persekucí bylo od samotného počátku války stíháno české sokolstvo. Činnost jednot sokolských spočívá, jak známo, v pěstování tělesných a mravních sil národa českého, jsouc úzkostlivě chráněna před každým sebe menším vlivem politickým. Tělesné otužení a duševní zušlechtění českého lidu — toť směr a cíl českého sokolstva. Činnost jednot sokolských je veřejná, každému přístupná a vše, co jednoty podnikly, podnikaly vždy před tváří c. k. úřadů, ničím se netajíce a neukrývajíce.

Jednoty sokolské vypěstovaly tisíce a tisíce mládeže a mužů, z nichž přes 70 procent konalo a koná službu vojenskou.

Za války pak činnost jednot sokolských přenesla se skoro výhradně na cvičení mládeže a na pomocnou činnost válečnou, čehož nejlepším je dokladem, že takřka ani jediná tělocvična sokolská není dnešního dne v užívání jednoty, nýbrž věnována jest účelům nemocničním.

Česká obec sokolská bezprostředně po vypuknutí války, aniž k tomu byla dříve vyzvána, usnesla se podniknouti nejrozsáhlejší kroky ku podpoře pomocné činnosti ve válce. Ta se nyní obšírně líčí »v její celé velkoleposti«. Ani absolutně pojata, ani v poměru k daleko delší době nedosahuje tu činnosti, která se projevila za balkánské války »pro srbské bratry«. Ani z daleka nejsou prodchnuta dnešní provolání oním enthusiastickým duchem, kterým se vyznamenávala provolání z r. 1912.**

»Avšak všecka tato činnost nezabránila stíhání jednot sokolských. První kroky nastaly na Moravě, kde v roku 1914 a 1915 rozpuštěna byla celá řada jednot, a sice:

V Jevíčku, že zvolen byl náčelníkem člen, který prý nebyl ještě po dobu ve stanovách určenou členem jednoty,

v Paskově, poněvadž zvolen byl do výboru člen, propuštěný ze

* Č. 442/I. dodatku k stenogr. protokolu poslanecké sněmovny.

** Srovnej odstavec: »Čechové a válečná pomoc« IV. i.

služby erární (listonoš), což bylo pokládáno za demonstrativní,

v Husovicích, poněvadž starosta jednoty podal rozklad proti vyvěšení říšsko-německých praporů na tělocvičně, na místě (?) barev zemských a rakouských.

V Ivančicích, Lanžhotě, Lišné, Hošticích, Heroticích a Kosticích rozpuštěny jednoty sokolské proto, že nevyloučily členy zatčené pro podezření z velezrady anebo že tak učinily podle mínění úřadů pozdě. Avšak na příklad členové jednoty kostické byli soudem z obžaloby osvobozeni a jednota zůstává dosud rozpuštěna.

Proti rozpuštění všech těchto jednot podány byly stížnosti, které však dosud nejsou vyřízeny.

V Čechách byly rozpuštěny jednoty:

V Nové Vsi u Duchcova v lednu roku 1916, poněvadž členové výboru byli členy rozpuštěných spolků anarchistických,

v Kutné Hoře v únoru 1916 proto, že z jednoty zasílány byly členům vojákům lístky, jichž obsah byl domněle (!) nebezpečný. Pisatel lístků, jednatel Kvíčala, uvržen do vazby vyšetřovací, později za sedm neděl však propuštěn a z obžaloby jeho sešlo.*- Starosta Sokola, učitel Horáček, suspendován a plat mu o jednu třetinu snížen. Teprvé po třech měsících zrušeno toto suspendování, avšak důsledky finanční zejména odnětí příjmů za vedlejší vyučování stihly jej i po zrušení suspense, takže celková ztráta jeho na příjmech vedlejších činí dodnes okrouhle 2000 K.

V Říčanech rozpuštěna v únoru 1916 jednota sokolská proto, poněvadž jistý člen dopsal do zajateckého tábora v Srbsku, označiv při tom adresáta na adrese jako Čecha, řídě se upozorněním v denních listech. (!)

V lednu roku 1917 rozpuštěny dále jednoty sokolské v Hořicích, Miletíně, Bělohradě, Nové Pace, Jičíněvsi, Oubyslavicích a Velkém Zdíkově.

Ihned při vypuknutí války byla rozpuštěna sokolská jednota v Poštorné. Důvody neuvedeny. Rekurs podaný ministerstvu vnitra posud není vyřízen.

Dne 23. listopadu 1915 rozpuštěna byla Česká Obec Sokolská, poněvadž jest střediskem českého sokolstva, které v době předválečné prý projevilo (!) intensivní snahu ku pěstování styků s cizinou a bratrské smýšlení k Srbsku a Rusku. Mimo to prý Česká Obec Sokolská stála prostřednictvím svého starosty JUDra J. Scheinera ve spojení se sokolskými jednotami americkými, které provozovaly krajně nepřátelskou propagandu proti Rakousku. Domnělé ono spojení tvořil dopis zaslaný americkou jednotou sokolskou Dru Scheinerovi s dotazem, zdali je ochoten rozdati sbírky ve prospěch osob v mocnářství válkou stížených. Dr. Scheiner byl zatčen a 2 měsíce vězněn. (Srovnej o tomto »domnělém« spojení v hlavě V. d.)

* To ještě daleko nedokazuje, jak víme, »nevinu« onoho pána.

Současně rozpuštěn byl Svaz Slovanského Sokolstva, ačkoliv týž ihned při počátku války činnost svou zastavil.

Proti členstvu vystupováno následovně: Výměrem c. k. ministerstva spravedlnosti ze dne 13. července 1915, čís. 20203, bylo soudcům a soudcovským úředníkům doporučeno, aby se vzdalovali sokolských jednot vzhledem k tomu, že prý činnost těchto jednot před válkou nelze uvésti v souhlas s povinností úředníků uvarovati se všeho, co může snížiti vážnost a důvěru, kterouž postavení úředníka vyžaduje.

Na základě tohoto výnosu byli úředníci soudcovští na Moravě prostřednictvím praesidia vrchního zemského soudu v Brně vyzváni, aby pomíjeli sokolské jednoty a zároveň toto praesidium vyzvalo praesidia c. k. soudů okresních, aby o výsledku tohoto zakročení podaly do 1. září t. r. zprávu. Česká Obec Sokolská jako soustředný orgán všech jednot sokolských v zemích koruny české a v zemích rakouských protestovala se vší důrazností proti takovému bezdůvodnému nařčení činnosti jednot sokolských a tím trpčeji takovéto obvinění pociťovala, poněvadž bylo jednak beze všeho skutkového podkladu, jinak pak prohlášeno bylo od úřadu státního, který právě spravedlnost má říditi a opatrovati.

Bylo by bývalo doznáním viny, kdyby Česká Obec Sokolská proti takovémuto nařknutí neprotestovala a nežádala jménem svého statisícového členstva, aby odvolán byl výše uvedený výnos, který způsobil, že nejlepší a nejinteligentnější pracovníci sokolští, nuceni příkazem jim daným, řady sokolské museli opustiti. Rozklad proti výnosu tomuto podaný není posud vyřízen.

Podobný výnos vydán byl na Moravě i úředníkům poštovním a profesorům, v Čechách pak úředníkům poštovním, kde na rozdíl od výnosu moravského odsuzována je i činnost jednot sokolských za války samé. Zní doslovně takto:

Z. 16363/P/15.

Betreff: Mitgliedschaft der Staatsbeamten und Diener bei den Sokolvereinen.

Zu Händen des Herrn Amtsvorstandes.

Zirkularerlaß.

An alle untergeordneten Dienststellen des Postdirektionsbezirkes.

Die Gestaltung der Verhältnisse in den Sokolvereinen unmittelbar vor Kriegsausbruch und während des Krieges steht nicht im Einklange mit der Pflicht des Beamten, alles zu vermeiden, was die Achtung und das durch seine Stellung bedingte Vertrauen zu schmälern geeignet ist. Die Herren Amtsvorstände werden daher angewiesen, den Post- und Telegraphenangestellten aller Kategorien im

Namen der k. k. Post- und Telegraphendirektion nachdrücklichst zu empfehlen, sich von den Sokolvereinen fernzuhalten.

K. k. Post- und Telegraphendirektion.

Prag, am 12. November 1915.

Der k. k. Präsident:

Dr. Kalandra m. p.

V roce 1917 zahájeno bylo konečně velmi obšírné pátrání ve všech župách a jednotách sokolských prohlídkami do set, ba tisíců jdoucími a to jak v místnostech spolkových tak i v bytech činovníků, kde odebírány písemnosti, protokoly, pokladní knihy, obstavováno jmění spolkové a celá řada tiskopisů, jež prošla censurou a po celá desítiletí bezzávadně byla kolportována, podlehla konfiskaci.*

Tak zejména byly zabaveny

sokolské knihy:

»Za praporem sokolským« z roku 1882 (pamětní spis redakcí Svatopluka Čecha a Jaroslava Vrchlického). Nákladem České Obce Sokolské.

»Sokolský katechismus« z roku 1898 (Jaroslav Obrátil).

»Slet Sokolstva 1912 (knihovna Besed Sokolských, svazek čís. 7, redaktor R. V. Novák).

»V. slet všesokolský 1907« (nákladem Besed Sokolských na Smíchově).

»Ročenka dorostu sokolského 1916.« (Sokolské Besedy, Smíchov. Redaktor J. Pelikán).

»Povinnosti členů tělocvičných jednot sokolských« (V. Kukaň, Jindřichův Hradec).

»Pamětní listy sletů sokolských« z roku 1907 a 1912, vydané Českou obcí Sokolskou.

Časopisy:

»Sokol z Pojizeří« (ročníky V., VI. a VII.).

»Věstník sokolské župy Východočeské«, ročník 1912.

»Ročník sokolské župy Orlické« (ročníky 1911 a 1912).

»Věstník sokolské župy Budečské« (ročníky 1912, 1913 a 1914).

»Prapor«, měsíčník v Kolíně (čísla z roku 1914 a 1915). Měsíčník tento byl na počátku května 1915 zastaven.

»Borec americký« (1915).

Zpěvníky:

»Společenský zpěvník Polenského.«

»Zpěvník sokolský« (Prágr, Kolín).

»Veselý Borec«.

»Nejnovější zpěvník sokolský«.

* Jest známo, že Češi se rádi vymlouvají: »To bylo již dříve vždy trpěno« nebo »To přece věděla vláda« a p. Jako by slabost vlád mohla sanktionovati státu nepřátelská jednání.

»Sokolský zpěvník« (Švíkal, Mladá Boleslav).

Janoušek: »Sokolský zpěvník« (Neubert, Jilemnice).

Dále byly zabaveny některé cvičební příručky z edice Sokola v Nuslích, protože obsahovaly prý zakázané písně, na příklad také »Rej s tamburinami« (beze slov) a tak podobné.

Z časopisů sokolských byly zastaveny:

»Věstník sokolské župy Podbělohorské«.

»Sokolice«, měsíčník pro ženy sokolské, vydaný v Nuslích na počátku března roku 1917 na vždy.

»Sokol«, Praha, v roce 1916 na čtvrt roku.

Konfiskací jednotlivých čísel časopisů a knih k tisku připravených provedeno bez počtu z důvodů většinou neoznámených. Konfiskace sokolských tiskopisů zabíhaly až do směšností. Tak na příklad v pamětním spise V. sletu všesokolského byly zabaveny i obrázky belgických gymnastů jakož i francouzských při cvičení na nářadí.

Stihání jednot sokolských vyvrcholilo v březnu roku 1917 do té míry, že na Turnovsku, hlavně v okolí železnobrodském jako v Loužnici, Držkově a jinde zatčeno bylo pražskou státní policií 18 osob (většinou učitelů, takže místy i vyučování muselo býti zastaveno) a to pro naprosto nezjištěné a kuse napsané poznámky jednoho účastníka župní schůze. (!) Šest z těchto osob, a sice J. Bém ze Semil, František Beránek, stavitel na Smíchově, František Habr, starosta župy Orlické v Žamberku, J. A. Jiroš, starosta župy Krkonošské v Českém Šumburce u Tannwaldu, V. Kulich, starosta župy Ještědské v Turnově, a Al. V. Prágr, starosta sokola župy Tyršovy v Kolíně, držáno jest doposud od dubna roku 1917 ve vazbě u zeměbranského divisního soudu ve Vídni.

Tuto persekuční praxi vykonávalo místodržitelství buď přímo nebo za spolupůsobení okresního hejtmanství nejrůznějším způsobem, prohlídkami domovními, výslechy četnickými a podobně, a sice úplně bezohledně i u osob nejváženějších.

Zvlášť charakteristický je způsob, jakým se členy sokolských jednot zacházejí orgány vojenské.* V četných případech vojíni, zvláště nováčkové, po narukování bývají tázáni a vyslýcháni, jsou-li sokoly. Pátrá se u nich po sokolských odznacích a legitimacích, a ti, u nichž najde se legitimace spolková, jsou citelně trestáni.

Členové jednot sokolských, pokud konají službu vojenskou, jsou různým způsobem chikanováni, vyšetřováni a stíháni, překládáni do těžších služeb, nenavrhováni ku povýšení a vůbec se s nimi jedná krutěji, než s jinými vojíny. Při vojenských delikventech i civilních vyšetřovaných je jedním z prvních dotazů vyšetřujícího, zda-li je dotčený členem jednoty sokolské, a pouhé členství v některé jednotě sokolské jest v každém případě považováno za okolnost velice přitěžující.

---

* Ty právě měly k tomu nejvíce příčin, jak ještě se ukáže!

Je jasno, že v celé této persekuci českého sokolstva je systém, a
poněvadž důvody tohoto stihání jsou nám a našemu lidu buď
neznámy nebo přímo nepochopitelny,
nemůžeme persekuci českého sokolstva chápati jinak
než jako persekuci celého národa českého.«

Vyložíme níže podrobně, jak se to má »s úzkostlivým (!) vzdalováním se politického vlivu«, s vyhýbáním se každému tajemnůstkářství, s »takřka výlučným« omezením jejich činnosti po dobu války na »válečnou pomoc«, s oním tak docela »nezávadným a nevinným« svazem slovanských sokolských spolkův a s neodůvodněnými »persekucemi«, a proč se právě se Sokoly-vojíny muselo opatrněji jednati. Ale už zde budiž upozorněno na to, že další zprávy a doklady pro »činnost« Sokolů se četně nalézají i v dalších odstavcích tohoto vylíčení, hlavně při zprávách z listů čtyřdohody, »Nation tchèque«, především však i v odstavcích o zklamání Čechů v poli (a zde opět hlavně ve zprávách Excellence Georgiho (viz v hlavě VI.), pak ve »vojenském dobrozdání ku Kramářově procesu«, v »Novějších dokumentech«, v »Bulletins mensuels des Volontaires tchèque[s]« atd.

Nejvíce listin a pramenů o Sokolech bylo sebráno v procesu Kramářově a soudruhů.

Řada nejdůležitějších je tam uvedena v rozsudku a proto se při svém líčení všeobecně přidržujeme tohoto rozsudku. Uvedené řadové číslice vztahují se k číslům akt, jež lze nalézti v materialiích procesu. Rozsudek praví:* »Pokud aktový materiál poskytuje důkazy onoho stále více se vyjadřujícího a rozvíjejícího nepřátelství tohoto podniku k státu, budiž níže pojednáno o některých z těchto důkazů.

Nejhlavnější charakteristickou známku lze najíti v tom, že i Sokolstvo je plně proniknuto myšlenkou principu národnostního, že tedy v sebe pojalo všeslovanský hlavní princip, tentýž princip, jenž ovládá všechny podniky, směřující proti trvání monarchie.

Pro přípravu národního vojska v Sokolstvu je důležitou ta okolnost, že v této organisaci byla vyloučena politika stran, což však neznamená, že by byly přijímány osoby nenáležející k žádné straně, nýbrž že příslušníci všech českých stran byly spojeny. Zcela správně označuje to hrabě Bobrinskij,** když praví, že mezi Sokoly je politika stran vyobcována, že však tato instituce koná neobyčejné služby jako bojovná organisace proti Němectvu. Stejně mluví i Dr. Scheiner a Karavajev.«*** (Už z toho lze viděti, že onu »nepolitickou« činnost,

* Viz odůvodnění rozsudku v Kramářově procesu, str. 183—200.

** [Člen petrohradské dumy hr. Vladimír Aleksejevič Bobrinský, který účasnil se I. přípravného slovanského sjezdu v Praze r. 1908. Své dojmy o tomto sjezdu vylíčil v ruském spisu »Slovanský sjezd«.]

*** [Zástupce městské rady petrohradské na sletu všesokolském r. 1912, V. D. Kuzmin-Karavajev, vydal ruskou brožuru: »Sokolstvo a idea slovanského sbratření«.]

kterou zdůrazňuje dotaz Staňkův a soudruhů, lze jako takovou označiti jen hraním si slovy »politický« a »nepolitický«, jež je v Rakousku možno následkem zpátečnického zákona spolčovacího.)

»Tato organisace nejen že má své zvláštní, v určitých periodách se vracející, velké přehlídky, ona i na sjezdech těší se zvláštní pozornosti, tak na pražském sjezdu 1908, na sjezdu v Sofii 1911, na slavnosti Palackého 1912.

Opět je to české Sokolstvo, jež všemu stojí v čele, jež tím dokazuje organisační činnost, vytrvalost a obezřelost v tvoření, vydržování a formování bojovných organisací na české straně.

Že i tělocvičné organisace jiných národností spočívají na stejném, t. j. národním podkladu, to je pro tuto věc bez významu, ježto se nejedná o tento podklad, nýbrž o přepínání zásady národnostní k škodě státu.

Zda vedoucí osoby postřehly spojitost mezi Sokolstvem a oním ku škodě státu vystupujícím přepínáním zásady národnostní v organisaci, nebo ne, je bez významu. Najisto je zjištěno, na základě listin i svědeckých výpovědí, že toto přepínání, a sice k veliké škodě státu, existovalo a že ve válce jevilo nejpovážlivější následky. Svědek Dr. Scheiner musí sám přiznati, že musí dnes význam toho, co si pod slavismem představoval, jinak posuzovati než až posud.

I jen povrchní posouzení rozšíření se organisace přes hranice říše, zvláště do oněch nepřátelských zemí, jež již dávno před válkou stály v protivě k mocnářství, jednotná činnost zahraničních spolků opatřených z Čech učiteli tělocviku, činnost, směřující naveskrz proti mocnářství, události v poli a v zázemí a jednomyslná mluva zahraničního tisku — to vše poukazuje jasně ku kořenu, k hnutí slovanské vzájemnosti. Toto hnutí bylo v Sokolstvu vydatně podporováno.

Tvrdí-li se, že rčení, jako »národní vojsko« a pod., jsou prázdné fráse, tu dlužno naproti tomu poukázati, že dle všeobecné zkušenosti jsou zde vložena hesla, jež v rozrušených poměrech, a obžalovaní neustále s důrazem tvrdí, že takové poměry v Čechách na nacionálním poli existují, mohou vésti k představám, pojmům a zásadám, o jejichž vážnosti nikdo nebude pochybovati. Proto nelze se diviti, že už i v míru Rusové a Francouzi vyjadřovali názory, jež se kryly s názory v lidu rozšířenými. To je pak tím méně ku podivu, když podobné organisace rostou přes hranice říše a stávají se nositeli praporu zásad vzájemnosti, když při nejrozmanitějších příležitostech s mocí vystupují a tím rozhodně působí suggestivním dojmem na massy, přimykajíce se stále k společnému slovanskému hnutí.

Dopisy zajatců, konsignace přeběhlíků, činnost kongenialních zahraničních svazů, jejich tvoření legií, zprávy novin, referáty vojenských velitelstev o zneužívání legitimací, jako doporučujících dokumentů v nepřátelské zemi, to vše jsou šmahem neklamné důkazy

smýšlení jisté části Sokolstva, jež může býti ve svém rozsahu vysvětleno jen slovanským hnutím . . .«

»I když dle referátu Bohdana Pavlů byly o pražském sjezdu 1908 uveřejněny jen zkrácené zprávy, i pak jsou v nich na některé otázky obsaženy tak jasné odpovědi, že je každý komentář zbytečným. To platí na př. o

postavení Sokolstva mezi Čechy.

Předseda veškerého Sokolstva přednesl referát.

Zvláštní důležitosti jsou i chronologická vyšetření pražské státní policie, z nichž vychází zřejmě na jevo naprosté podlehnutí Sokolstva panslavistickému hnutí.

Zpravodaj Dr. Scheiner uvádí: »V řadě jednání přípravného slovanského sjezdu byla načrtnuta i otázka sokolské organisace v slovanských zemích. Otázka tato nebyla jen uměle přivedena na přetřes, nýbrž spíše svým vlastním významem a svým dnešním rozmachem. Není pochyby, že Sokolstvo je nejmocnější organisací Slovanstva, jež spojuje velké massy slovanské mládeže pod jedním praporem a v jediném duchu, jenž je určen konečnému poslání Slovanstva a jenž znamená rozvinutí tělesných a mravních sil celého slovanského národa.

Sokolská zřízení již svou vlastní cenou pronikla až ke kostem veškerého Slovanstva. Vnikla v jeho organismus, překonala překážky, je na nejlepší cestě, státi se pojítkem, jež bude spojovati všechny Slovany, dosud postrádající sebevědomí, na základě ušlechtilé idey bratrství, rovnosti a svobody všech, čistoty, zušlechtění a rozvoje moci Slovanstva . . .

Sokolstvo, převzavši tyto úkoly, stalo se v Čechách střediskem nadšené, vlastenecké (čti: slovanské) práce a během doby svými významnými úspěchy i nejmocnější a nejúspěšnější národní institucí, pýchou a zároveň i mocnou oporou svého národa. Vylučuje všechny politické, stranické snahy (viz knihu Bobrinského a Karavajeva!), patří celému národu bez rozdílu, stará se o všechny stavy a vrstvy, a zaznamenává rok od roku trvalý pokrok a rozvoj své práce nejen číselný, než i vnitřně cenný. Česká obec sokolská čítá dnes takřka 800 sokolských jednot s 75.000 členů. Nejvýmluvnější důkaz jejího významu poskytl 5. všesokolský slet, pořádaný v Praze r. 1907, jenž se stal svými rozměry, hlavně však společným cvičením 8000 Sokolův a 3000 Sokolek první světovou manifestací tohoto druhu a jehož program vzbudil všeobecný obdiv a respekt. Polské Sokolstvo čítá ve svém svazu 150 jednot s 20.000 členy v Haliči a 162 jednot se 7000 členy v Poznaňsku. Slibné hnutí v království polském pro tuto chvíli uvízlo následkem nepříznivých politických poměrů. Rusíni mají až posud jen 3 jednoty v Haliči dle vzoru sokolského. Rusínský venkovský lid v Haliči a v Bukovině organisuje se v spolcích, jež byly založeny v prudkých politických bojích.

Slovinci čítají ve svém svazu r. 1907 33 spolků s 2.500 členy, Chorvaté 50 spolků s 6.500 členy. V Srbsku lze poslední dobu pozorovati v tomto směru hnutí, hlavně v Slavonii a v Bosně.«

Jak vývody Dra Scheinera ještě za sjezdu působily, vysvítá z toho, co 5. dne (17. července 1908) pravil Dr. Bohumil Vinkovič, delegát Chorvatů: »Demokratická organisace Sokolů učinila pro náš národ více, než mnohé jiné organisace, od nichž jsme si slibovali národní prospěch. Je tudíž žádoucno, aby sokolská organisace pronikla do všech sokolských zemí jako jednotná slovanská sokolská organisace.«

Hrabě Bobrinskij referuje ve své knize o pražském sjezdu takto:

»Řeknu ještě několik slov o Sokolech, o nichž byl na sjezdu přednesen referát starostou svazu »slovanského Sokolstva« Dr. Scheinerem.

Jak zakladatelé, tak i nynější vůdci Sokolstva jsou proniknuti přesvědčením, že jen ten národ se může vyvíjeti a své postavení v světovém boji si uchovati, jenž s mravním a duševním pokrokem vychová si i fysicky silnou a duševně čilou mládež.

To je oporou a nadějí Slovanstva.

Politika v smyslu stranickém není v sokolských spolcích přípustna.

To jim ovšem nevadí, zůstati vysoce vlasteneckými (čti: slovanskými) institucemi.

Sokolstvo v Čechách koná neobyčejné služby v boji s Němci.

Všichni Sokolové jsou zavázáni, v obyčejném životě se dle možnosti podporovati; jsou-li v sokolském kroji, tu jsou všichni Sokolové bratřími a navzájem si tykají. Forma oslovení je »bratře, bratře«!«

I profesor a člen dumy Kuzmin Karavajev píše ve své brožuře »Sokolstvo a idea slovanského sbratření«, Petrohrad 1912, o sokolském sjezdu, odbývaném v Praze.

Bylo by zbytečno obírati se všemi námitkami, jež se vždy pronášejí, kdykoliv se mluví o pravé podstatě sokolské organisace tak, jak se v poslední době utvářila.

Stačí úplně, poukážeme-li na onu činnost, již Sokolové ve válce vyvíjeli a sice v cizině i v našich vojenských řadách, a v zázemí, a na ostatní zjevy ve veřejném životě Čech. Bez příslušné přípravy nálady a smýšlení v míru nebyly by tyto zjevy možny.

Líčení Karavajevovo, jenž byl očitým svědkem sjezdu, a jenž hovořil o tomto thematu se směrodatnými faktory, musí tudíž nalézti povšimnutí, tím spíše, ježto jistě není předpojat k neprospěchu českého národa a ježto jeho líčení, dle přesvědčení soudu v spojení s jinými důkazy naprosto věcně přiléhá. Píše:

»Věnování: Vysoce váženému panu Dru Kramáři k objasnění prudkého sporu při obědě 29. června. Zlatou Prahou nadšený autor. Sokolstvo a idea slovanského sdružení. (Roku 1912.)

Nesmazatelně silný jest dojem, jaký zanechaly slavnosti pořádané v Praze u příležitosti odhalení pomníku Františka Palackého a prvního všeslovanského sletu.

Tento dojem mohl plně zažíti jen ten, kdo byl osobně slavnostem přítomen. I když náš tisk věnoval slavnosti jistou pozornost, přece jen neodpovídá významu slavnosti. V ruských listech objevily se dopisy z Prahy a telegramy, jež však byly méně úplné a systematické než ze Štokholmu, kde téměř současně konaly se mezinárodní »hry olympské«.

Hlavní jádro všeho, co bylo lze v Praze viděti a pozorovati, lze vysloviti takto: Dnes jsou sokolská cvičení velice moderní, a přece my, Rusové, neznáme ani ideu, ani podstatu českého Sokolstva. Chování se našeho tisku k těmto slavnostem je tudíž přirozeně vysvětlitelno. Posuzujeme Sokolstvo jen dle jeho zevní formy. A nám se zdálo spojení »Sletu« (slétnutí se sokolů, poznámka tlumočníka), s odhalením pomníku Palackého umělým a zbytečným. Palacký byl vskutku jako učenec historiografem českého národa. Jako politik byl »buditelem« a »vůdcem« národa. Na pomníku Palackého je vytesáno: »Svému buditeli a vůdci — vzkříšený národ«. Co s tím mají činiti tělocvičné produkce? Nebo slavné tělocvičné výkony, i když dosáhly jisté světové slávy? . . . Hned prvního dne pražského pobytu bylo zřejmě jasno, že tyto otázky jsou výsledkem nevědomosti. U Čechů nemohou a nemohly tyto otázky vzniknouti. Pro Čechy byl »slet« a odhalení pomníku událostmi, jež jsou spolu nerozlučně spojeny.

A to je správné. Sokolská cvičení a průvod městem byly nutným doplňkem politických řečí při odhalení pomníku a slavnostní schůze národní akademie, věnované Palackému, při níž byly čteny pozdravy universit a vědeckých spolkův.

Palacký »probudil« český národ. Sokolstvo ztělesnilo v sobě toto probuzení při slavnostech před zraky Slovanstva a celého světa jako nerozbornou, stávající skutečnost. Nádherný obraz prostých a současně ve své prostotě i nanejvýš komplikovaných evolucí, prováděných 12.000 Sokoly před 150.000 diváky, toť byl symbol »vzkříšeného národa«, jenž poznal sama sebe a jenž své vzkříšení vtělil v oslnivé a živé formy. Nad tribunami týčilo se velkými písmenami heslo Sokolstva: »Všichni za jednoho a jeden za všechny.« A slavnosti očividně dokázaly, že se toto heslo Sokolstvem vlilo Čechům do krve a že je nerozlučitelně navždy spojilo.

Před tímto heslem cvičili i rakouští i balkánští Slované, i američtí emigranti, i ruští Sokolové. Měli je stále před sebou. V kroji všem Sokolům společném, stejným krokem, se stejnými prapory defilovaly tisíce sokolských hostí s mnoha tisíci českých Sokolů ulicemi »zlaté« Prahy. Dospěli k historickému náměstí před radnici, kde po bitvě na Bílé Hoře byli popraveni čeští vůdci a kde stojí Husův pomník. Kramář při odhalení pomníku zmínil se, že Palacký

byl otcem velké myšlenky sjednocení českého národa, a opakoval jeho slova, jež v tragickém okamžiku českých dějin pronesl: »Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.« A k této myšlence a k těmto slovům tvořili čeští Sokolové, shromáždění kolem pomníku, živou illustraci. A sokolští hosté byli opět illustrací k formám, jež Češi mají na mysli, dalšího rozšíření téže myšlenky.

První všeslovanský slet sokolský spadal v jedno s 30. výročím vzniku Sokolstva v Čechách. Červánky národního probuzení jevily se u rakouských Slovanů poněkud dříve, a sice v revoluční době r. 1848. Asi v této době začalo se i v Rusku, v jediném tehdy i po mnoho dalších let jediném samostatném slovanském státě, debatovati o idei slovanského sdružení a o idei vzájemnosti Slovanstva v slovanském světě. V Rusku vústila tato idea ve slavofilství, v literárně-filosofický směr, jež bylo dlouhý čas předmětem sporů, které jsou nyní zapomenuty.

A ve vědomí naší veřejnosti nemohl ani tento směr nalézti jiného výrazu. Otázka neměla v sobě žádné bezprostřední, tak říkaje domácí aktuality. Ostatně ve svém praktickém pojetí bylo to otázkou vnější politiky, otázkou, jež v tehdejších dobách byla obyvatelstvu zakázanou, ona se netýkala obyvatelstva, nýbrž pouze a jedině vlády. A vláda, jak známo, řídila se ve svých akcích zcela jinými zásadami.

Stačí připomenouti, že r. 1849 bylo Uhersko a Sedmihradsko ruským vojskem pacifikováno a Rakousku znovu podrobeno. Ostatně později, koncem sedmdesátých let, nastal okamžik, kdy idea pokrevní příbuznosti s balkánskými Slovany vnukla ruské státní moci novou orientaci při vmísení se do tureckých záležitostí. Ale veřejné uvědomění této věci se tehdy do té míry účastnilo, že mu bylo umožněno působiti na státní moc; vědělo, kam se má obraceti se svými požadavky a také se tam obracelo. To nastává vždy tehdy, kdy před státní mocí, od lidu oddělenou a na něm nezávislou, vystává nějaká otázka, jež je společna i státní moci i lidu. S výše abstraktních úsudkův a theoretických přání nedospěje tato otázka do hloubi veřejného uvědomění.

Když se u Čechů počínalo probouzeti národní vědomí, nebylo postavení Slovanstva proti Neslovanstvu žádnou abstraktní otázkou. Nebyla to žádná idea, jež by vyžadovala odůvodnění, byla to spíše bolestně pociťovaná skutečnost.

Češi, porobeni cizím panstvím, cítili za staletí tuto protivu jako skutečnost, jež před nimi stála nehnutě ve formě triumfujícího Germánstva. Idea národního slovanského odloučení se byla Čechům podporou práva na státní a kulturní samostatnou existenci, jež jim dějiny vzaly. Idea slovanského sjednocení zdála se jim prostředkem k dosažení a uskutečnění tohoto práva. Je samozřejmo, že se zraky všech rakouských Slovanů, hned po revoluci r. 1848, počaly obraceti ve jménu slovanského zbratření právě k Rusku. Národ, jenž se

jednou probudí, nečeká však jen na pomoc s jiné strany, on sám přechází k činnosti. Tato činnost však nebrala se u Čechů, kteří směřovali směrem národního znovuzrození, hned pravou cestou. Ona byla skutečně velmi komplikovanou. V každém případě je dnes, kdy tohoto cíle v kulturním ohledu je dosaženo, v plné síle jasno, jak velký význam v boji Čechů o znovuzrození hrálo Sokolstvo. Český národ, silný duchem a vedením, ukázal za slavností, čeho dosáhl a jakým způsobem toho docílil. Obé bylo zde illustrováno Sokoly.*

V boji o znovuzrození zrodil národ Sokoly. V nich je obsaženo jeho nejhlubší jádro. Boj měl za svůj cíl zcela určitý, reální objekt — rakouskou vládní moc a germanismus. Tento boj byl něčím, co se dotýkalo úzce všech tříd: chudých i bohatých, měšťáků, sedláků, vysoce vzdělaných i polovičních analfabetů. V tom je záruka úspěchu českého Sokolstva.*

Tento boj v politickém ohledu není ještě dobojován. V tom je také důvod jeho životnosti, jež trvá až podnes.

Moment boje a sice revolučně-národního boje zní jasně v sokolských heslech.* Jen společný boj činí z lidí bratry. Boj vytváří co nejjistěji a nejvydatněji rovnost mezi lidmi. Třetí element v hesle francouzské revoluce nebylo třeba českému sokolskému hnutí ani vočkovati ani napovídati: byl vytvořen pudem po svobodě, osvobození lidu bylo mu počátečním i konečným smyslem.

Vedle Slovanů účastnili se slavností i Francouzi a několik málo Angličanů. Anglie vyslala jen gymnasty. Francie byla také gymnasty zastoupena, než byli zde i zástupci spojených gymnastických spolků země, pařížská městská rada v plném počtu a zvláštní delegace z Elsaska. Při všech schůzích a banketech mluvili Francouzi velmi mnoho.

A jejich řeči ukazovaly jasně, co je vlastně do Prahy přivedlo.

Heslo velké francouzské revoluce: »Volnost, rovnost, bratrství« bylo hlavním thematem francouzských řečí. Oni pozdravovali Sokolstvo jako ztělesnění této idey. Jiná themata byla pro Sokolstvo stejně charakteristická: Francouzi vzpomínali své pohromy r. 1870 a zdůrazňovali, že v jejich gymnastických spolcích nikdy nevymře myšlenka na »revanche«. Zástupce Elsaska položil na pomník Palackého věnec, zahalený černým florem.

Když řečnil, tu zaplakal. Bylo to theatrální,

ale pro pravou podstatu slavnosti charakteristické.

Francie ctila v Češích národ, jenž dosáhl svého znovuzrození a kulturního osvobození nekrvavou, smírnou cestou, sebevýchovou a organisaci lidových sil, dle zásad, jež Francouzi hlásali světu. V Sokolstvu ctí Francie to, čeho od 40 let potřebuje sama.

---

* Ale Sokolové jsou přece — — nepolitičtí!!

O »svobodě, rovnosti a bratrství« nemluvili jen Francouzi, kteří velebili Čechy vůbec a české Sokoly zvláště. Stejná formule tvořila dominující obsah řeči pražského starosty Dra Groše, vůdce Sokolstva Dra Scheinera, říšského poslance Dra Kramáře a všech zástupců ostatních rakouských i balkánských Slovanů bez výjimky, jakož i slovanských vystěhovalců ze zámoří. K této formuli vraceli se řečníci stále, rovněž i při sezení akademie, velebíce zásluhy Palackého o svou vlast; a stejně mluveno i při přijetí na radnici, při uvítání Sokoly, při odhalení pomníku, v radnici a na banketu, kde hostitelé i hosté, kteří z části náleželi k Sokolstvu, vyměnili zdravice. A tu dle bouře pochvaly bylo lze nesporně pozorovati, že jen slova o svobodě a nic jiného, jak u Sokolů tak i u obecenstva ve fracích, vyvolala největší ohlas.

Cvičení představují čarovný obraz jednoho z nejkomplikovanějších pojmů veřejného a státního života — totiž discipliny.

Disciplina je vojsku nanejvýš potřebná a vlastni

a mezitím co tisíce Sokolů předvádějí obrazy hromadných cvičení, tu vstupuje v představu diváků bezděky neustále hloub a hloub myšlenka:

*Sokolové jsou hotovým vojskem. Jen že nemaji děl a pušek.**

Ti, kdož jsou tohoto názoru, že síla armády záleží v technických vlastnostech jejich zbraní, mohli by namítnouti, že v tom »jen že« je obsaženo všechno. Sokolové nemají ani děl ani pušek, tedy nejsou vojskem. Rozumí se, že toto povýšení hole nad člověka, pěstě nad sílu rozumu a vůle, jež pěst má říditi, jeví se naprosto nesprávným. Není pochyby, že, byť i by děla a pušky nesly sebe dál, a byť i by pevnosti byly nedobytny a pancéřové lodi nerozbitnými, přece jen člověk zůstane hlavním faktorem boje a základem branné síly armády. A to ne člověk v souhrnu svých fysických, nýbrž svých psychických vlastností. Neboť v boji nepůsobí ani dělo ani puška, ale člověk, neboť v boji spíše, než při jakékoliv jiné činnosti provozuje — ať tak dím s Dragomirovem — stále totéž: mění svůj myšlenkový pochod s činy.

Sokolstvo rozřešilo skvěle otázku kázně. Ještě více:

rozřešilo otázku vojenské kázně,

jež je dána moderními methodami doplňování evropských armád a moderními podmínkami boje. Otázka vědomé discipliny oproti slepé, nepředložené poslušnosti. V theorii a v zákonodárství jeví se tento přechod jako dávno hotový. Ale v životě visí tato poslušnost stále

* Pan *Staněk* ovšem míní pokrytecky, že Sokolové se vždy »úzkostlivě snažili«, zůstati vždy vzdáleni všeho politického. Jemu je až podnes »nepochopitelno« a »nesrozumitelno«, proč rakouská vláda proti Sokolům zakročila — dnes beztoho zas mohou činiti, co jim libo.

ještě ve vzduchu jako otázka svědomí, jako cosi těžko uchopitelného, a stále ještě panuje slepá poslušnost z bázně. Komplikovanost cvičení, sokolská prostná cvičení nejsou pozadu za Friderizianskými pochodovými cvičeními.

Bylo by zbytečno se snad domnívati, že německý národní genius nedovede v této věci vytvořiti nic jiného, než dřevěná, bezživotná cvičení, než vojáky-automaty; a že slovanský genius vytvořil Sokolstvo, jehož cvičení dýchají životem, a jdou před sebe bez křiku povelů, jen za rhytmických zvuků hudby. Důvod tohoto rozdílu není v různosti a v kvalitách národního genia, není v germanismu, ani ve slavismu.

Důvod toho dlužno hledati v tom, že Sokolstvo je vytvořeno z lidu a že je naplněno tvořivou silou oduševnělé velké idee, idee boje.

Sokolstvu nestojí k ruce žádné donucovací prostředky. Jen z vlastního přání stávají se děti a dorostlí, ženy a muži, advokáti, lékaři, statkáři, továrníci a dělníci Sokoly. Nechce-li kdo zůstati Sokolem, může vždy vystoupiti. Při cvičení není zde přirozeně nejmenšího trestajícího, státem provozovaného, působení. Mezi Sokoly nejsou ani představení, ani podřízení, nejsou ani subjekty ani objekty disciplinární moci. Místo přinucení slouží Sokolům svobodná vůle lidí, kteří chtějí býti Sokoly a kteří se chápou idey Sokolstva, ač o ní po většině nemají jasné představy. Sokolstvo vychovává lidskou vůli, bezprostředně a ne cestou působení tak nízkých instinktů, jakým je úzkost.

S vojenského stanoviska poznáváme, i když české Sokolstvo nevzalo půdu obvyklým námitkám proti milicnímu systemu, přece jen v každém případu nutí k vážnému zamyšlení se.

Francouzská armáda představovala jako vojsko totéž, co armáda Německa, Rakouska a Ruska, jenže byla armádou pozorovatelně slabší kvality. Ale v Sokolstvu je problém nového druhu hromadného disciplinování rozřešen. A to rozřešen, ne díky té okolnosti, že by Sokolové tvořili vlastní armádu a že by bylo Sokolstvo vytvořeno státem, nýbrž proto, že bylo vytvořeno veřejností. Je-li tomu tak, tu jsou již zde osudné pochybnosti, nejen vzhledem k modernímu militarismu, než i vzhledem k modernímu státu.

Národní ráz českého sokolství obráží se zřejmě v složení Sokolů. Jako symbol rovnosti a bratrství nosili za slavností nejen muži různých zaměstnání, než i zástupci všech politických stran — jeden a týž kroj. Mezi českými Sokoly je velice mnoho sociálních demokratů, členů to strany, jež je výlučně kosmopolitickou a jež vede třídní boj za vítězství světového proletariátu.

Na jednom meetingu »sletu« řečnil vynikající sociální demokrat* z říšské rady *Klofáč*, jenž měl na sobě také sokolský kroj.

* Omyl spisovatelův. Ovšem dnes, kdy národní socialisté a sociální demokrati stojí před splynutím, bylo by lze tak říci.

V očích Čechů tedy stojí národní idea mimo a nad veškeren realněgrammatický život stran. Pokud se tato nebo ona sociální nebo politická otázka nedotýká rozdílu mezi slovanstvím a němectvím, mohou Sokolové stejně býti rozděleni, jako občané všech parlamentních zemí. Ale v okamžiku, kdy se jedná o národní idee, jsou všechny různosti v názorech smíšeny a všechny proudy veřejné myšlenky plynou do jediného řečiště, jež má v Sokolstvu jasně vyznačené a silně opevněné břehy. Pozorování, učiněná za slavností dokazují krok za krokem, že Sokolstvo dle své ideové podstaty a dle svého politického významu věrně symbolisuje to, co českému národu propůjčilo znovuzrození, a z čeho národ ten žije a v čem je jeho síla. V Sokolstvu se soustředila, jako v ohnisku, vše obsahující základní myšlenka a starost o národ.

Slavnosti (v Praze 1912) stavěly na odiv přísně národního a demokratického ducha; ani jednou, nikde a nikým nebylo promluveno ani slůvka německy. Při odhalení pomníku Palackého, při sezení Akademie, a při veřejných cvičeních byli přítomni nejvyšší zástupci rakouských úřadů: místodržitel Čech, hrabě Thun, ministr kultu a vyučování a ministr veřejných prací. Ale byli pouhými hosty. Jejich císařské kabáty, a místa, jež uprostřed jiných hostí zaujali, to zřejmě dokazovala. Úlohu hostitelů převzali v Akademii její president, na »sletu« zvolená hlava Sokolstva Dr. Scheiner, při všech přijetích, banketech, v divadle a při odhalení pomníku starosta Groš. Při slavnostech bylo odstraněno vše, co neslo na sobě rakouský mundur. V Rakousku je všude viděti důstojníky a vojáky s jejich charakteristickými čepicemi. V masách lidu, jenž jako pevná zeď stál v ulicích pražských, a se pohyboval, bylo jen velmi zřídka viděti vojenskou čapku.

Mezi 150.000 diváky na »sletě« jen tu tam bylo viděti ojedinělého důstojníka. A když některý host z té nebo oné příčiny obrátil svou pozornost na důstojníka nebo vojáka, jejž potkal, tu bylo mu s omluvnou notou v hlase řečeno, »to je Čech« . . .

Jsou-li tedy Sokolové hotovým vojskem, tu jsou Češi hotovými občany. Scházejí-li Sokolům »jen« děla a pušky, tu českému národu schází samostatná státní existence.

Jako armáda po vojácích žádá kázeň, tak i stát ji žádá po svých občanech; kázeň je schopnost podříditi svou osobní vůli vůli celku, moc, zhostiti se svého »já«, ochota omeziti svou osobní svobodu, a podržeti ji v rámci práva. Jako v armádě, tak i ve státě je v pojmu kázně obsažen jiný, nový obsah. Vědomí práva je tu naznačeno, jež má nastoupiti na místo bázně před trestem jako jediná podpora státního bytí. Ale zrovna jako v armádě, přes všechny nepopíratelné důkazy vědeckého myšlení, stále ještě převládá poslušnost a s ní i vládne křiklavá methoda disciplinování, tak i ve státě nedostoupilo ještě vědomí práva ani dost málo onoho stupně,

na němž by vedle bázně před trestem nalezla místa ještě jiná podpora státního bytí.

Poněvadž bylo Čechům vzato žíti ve vlastním státě, proto neměli dosud možnosti sebevýchovy dle zásady bázně z trestu. Trestní moc nad nimi mělo Rakousko. Ono nepůsobilo a také nepůsobí v onom směru, v jehož konečném výsledku Češi dosáhli svého občanského vychování, překvapujícího svou výší. Naopak: sebevýchova obstála zde na vzdory bázni před trestem. Byla vytvořena volností, rovností a bratrstvím, jež bylo pojato a ztělesněno v reálních formách Sokolstva, a kde jsou všichni za jednoho a jeden za všechny, kde ženy, matky a sestry účastní se společné věci národního boje.

Národní idea jest u Čechů ideou boje. Není to ona idea, jež náhle zaplanuvši, vede lidi na barikády.

Tato idea plápolá už 150 let. Je to klidný oheň, bez explosí, ale též bez vyhasnutí. Naopak: oheň sílí a jeho rozsah obejímá jižní a západní Slovanstvo, jež obé nalézá se v stejné situaci. Možná, že tento oheň nikdy se nerozhoří v dravý požár. Je možno, že dějiny i v tom nespatří svého hrdiny ... Rusové byli při pražské slavnosti předmětem zvláště vřelého přijetí a nadšených ovací. V tom směru dopisovatelé »Nového Vremene« a »Ruského Slova«, jakož i petrohradské telegrafní agentury v nejmenším nepřeháněli.

Čechové a s nimi i zástupci všech rakouských a balkánských Slovanů viděli, byť i v nečetných zástupcích ruské veřejnosti, v ruských Sokolech a gymnastech a hlavně

v pomocníku ruského ministra osvěty

ono Rusko, které už tak dávno a tak vášnivě chtěli viděti. Vskutku, lze-li sníti o kulturním triumfu Slovanstva nad Němectvem, dokud není Rusko zachváceno tímto proudem? Lze-li mluviti o všeslovanském sjednocení, dokud se ho Rusko neúčastní? Lze-li mluviti o všeslovanském Sokolstvu, dokud Rusko žádných Sokolů nemá? Tím se ovšem vysvětluje onen nadšený ton, v jakém byli Rusové všude vítáni: jménem českého národa, jménem města Prahy, u vchodu do radnice, při pozdravení Sokolů na nádraží, při banketu, při přijetí soukromého rázu, při sociálně-demokratickém meetingu. Zúčastnění se Rusů pražských slavností znamenalo v očích Čechů ono mnohostranné faktum nesmírného dosahu, jehož význam nelze ještě ani změřiti.

Nacionalismus bude jako politický směr národní myšlenky dle své povahy vždy směrem bojovným. Nacionalismus je aktivním. Nacionalismus vyzývá k sjednocení a k odloučení, k onomu odloučení, jež uzavírá národnost a k onomu sjednocení, jež jeho řady svírá v sražený celek. Národové se uzavírají a zamykají, zvedajíce prapor: »Všichni za jednoho, jeden za všechny«, jen ve jménu

boje. Kde je nepřítel, jenž ruský národ ohrožuje? Boj předpokládá však nepřítele jako objekt.

.... Moment boje leží tak hluboko v nacionalismu, jako politickém proudu, že, schází-li národu realní nepřítel, cítí se nacionalisté nuceni, vytvořiti aspoň nějakého mythického nepřítele.

Doma jsou ruskými nacionalisty oni buršáci, kteří se snaží rušiti řady Sokolů, táhnoucí Prahou, ale nikterak ne oni čeští Sokolové, kteří pečlivě stranou odložili každé dotknutí se rakouské policie, rakouské uniformy a německou řeč při slavnostech. V Rusku není žádného nepřítele, jenž by ruskou národnost utlačoval. Češi vedli a vedou boj, v němž snaží se dosíci státní rovnosti s Němci. (O. č. 664.)

»Vyzvání k sjednocení Čech je výkřikem protestu čehosi vyššího, práva, proti potlačení pomocí hrubého principu skutečnosti, totiž síly.

Nalézá-li pasivní chování se ruské veřejné myšlenky vůči idei Slovanstva nebo vůči slovanskému sjednocení, skutečného a logického vysvětlení, tu je pasivita, jež se stává přímým negativním chováním se k tomu, v čem Češi spatřovali za pražských slavností počátek ruského Sokolstva, tím vysvětlitelnější. Začátky Sokolstva na Rusi vůbec neexistují. Kde podmínky k vzniku a rozvoji Sokolstva leží na dlani, tam to není dovoleno; v král. Polském jsou sokolské spolky zakázány, ve Finsku je .... *voima* »nejpřísnějším způsobem liquidována«. V Rusku jsou Sokolové, kteří se hodili do šatů jim nepříslušejících, duchu českého národa odpovídajících: v armádě a ve škole je tu a tam zavedeno vyučování tělocviku dle sokolské methody. Se symbolem dlouholetého boje za znovuzrození českého národa nemá to nic společného, mimo vznik tělocvičné methody a zevního habitu mužů, kteří se nazývají Sokoly.

To nám nevadí, abychom nebyli nadšeni českým Sokolstvem. To nám nevadí, srdečně Čechy pozdraviti a jako pobratimci sdíleti jejich city. Ale Sokolstvo jako národní věc zůstane nám cizí a vzdálenou záležitostí. Nesmíme klásti otázku: je snad rozvoj českého Sokolstva na Rusi žádoucím? Jen jedna jediná otázka je možná: je tento rozvoj skutečně možný? Sokolstvo, jež zapustilo pevné kořeny v Srbsku a v Bulharsku, nemůže tomuto kladení otázky odporovati. Srbsko a Bulharsko dostalo svůj samostatný stát teprvé nedávno. V obou královstvích žije dosud vzpomínka na turecké panství. Ani Srbové, ani Bulhaři nemají pocit jistoty, pokud se týče trvanlivosti jejich samostatné existence. Bulharsko vidí přímo před sebou Macedonii, Srbsko — osud Bosny a Hercegoviny.

Jako tvoří v českém Sokolstvu tělocvičení a péče o fysický rozvoj jen zevní stránku politické idey, v něm obsažené, tak i u nás bude to, co pod sokolskou otázkou k nám bude uvedeno, neméně prosáknuto politickou ideí a jí podrobeno. Ale tato tendence nemá s ideí českého Sokolstva pranic společného. Ona přeměnila záleži-

iost české veřejnosti v záležitost cizí ruské veřejnosti. Ona jí propůjčila ráz boje, jenž je namířen proti sociálním ideálům.

Ruská státní moc byla vedena dvěma momenty, když se rozhodla přesaditi české Sokolstvo do ruské půdy: ztracenou válkou a revolucí. Zdálo se tak svůdným a jednoduchým nepřičísti ztracenou válku na účet vnitřních státních zlořádů nebo na účet propasti, jež po staletí zeje mezi státní mocí a národem, nýbrž na účet technické nedokonalosti armády a z části i na účet nedostatku kázně kontingentu, jenž tvoří armádu. Se všech stran plynuly peníze na děla, pevnosti a pancéřové lodi. Vznikla myšlenka militarisovati lid a připravovati již hned děti pro budoucí vojenské povolání. Sokolstvo dalo Čechům samo »hotové« vojsko, bez účasti státní moci. Ruská byrokracie, jež se vždy považuje za všemocnou, rozhodla se, že v její rukou půjde ta věc daleko rychleji a že zcela jistě vydá stejně skvělý výsledek.« (O. č. 654.)*

Jako Rusům, tak i Francouzům se stejným jeví Sokolstvo na základě hovorů, vedených v Praze se směrodatnými osobnostmi. A jak úzce souvisí se zásadami hašteřivého nacionalismu odvrácení se od vlastního státu a přiblížení se k nepřátelské cizině, a to hlavně v Sokolstvu — jinak než u jiných tělocvičných institucí — to vyvozuje Francouz Cloarec v »La nouvelle revue«, v listu, v němž objevují se četné jiné články, pojednávající o českých snahách:

»U Sokolů. (Z »La nouvelle revue« 15. července 1912.) Slavnosti, jež se právě odehrály v Praze a jež se opakují každých 5 let, zasluhují zájmu, jenž přesahuje význam divadla, návštěvníkům poskytnutého.

Pohled, jaký [poskytovala] arena o 35.000 čtv. metrech, jež je vystavěna na Letenské pláni a jež pojala do svého pole přes 10.000 gymnastů, kteří s dokonalou shodou prováděli svá cvičení, pohled tento byl okouzlující.

Tito muži v modrých kalhotách a v bílé trikotové košili, při níž jsou paže volny, provádějí za zvuků rhytmické hudby cvičení, jež přivádějí zvolna k platnosti hnědost jejich pleti, modro a běl jejich kroje. Dojem je nanejvýš harmonický a zdařilý. Pak přijdou ženy a dívky — ne tak četny jako muži — bylo jich tentokráte kolem 6000 — ale stejně precisní ve svých hromadných pohybech. Se svými kulatými rudými čapkami a bílými nákrčními okružími, jsou-li ve svých pravidelných vzdálenostech rozděleny, propůjčují areně vzhled jahodového pole. Mezitím vystupují méně četní gymnasté se zvláště obtížnými výkony.

Posledního dne provedli Sokolové, ženy a muži, řeckou scénu. Tohoto roku to byl Marathon. Známý řecký bojovník klesne s výkřikem »Vítězství« na veřejném náměstí, na to přitáhne za jásotu

* Dlužno doznati, že se to do r. 1914 Rusům v nejvyšší míře povedlo. Na štěstí však to nestačilo k přemožení německé síly.

a tanců vojsko, kněží přinášejí bohům oběti, konečně dochází k athletickým cvičením, vrhání kopí, disku, zápasům atd.

Divadlo bylo vypraveno s obdivuhodnou péčí, režie byla obdivuhodna a organisátorovi p. Vaníčkovi lze opravdu srdečně blahopřáti.

Ostatně 125.000 diváků, natlačených na sedadlech, nespořilo ani potleskem ani výkřiky radosti.

To všechno by nemělo toho významu, kdybychom necítili za aparátem slavností onu energickou vůli, jež oduševnila tyto muže a ženy, pocházející ze všech koutů slovanského obzoru, vůli zdůrazniti své národní cítění, zrovna jako právo na svobodu, kteréž právo požadují v různých zemích, v nichž je zastoupena slovanská raça.

V tom leží pravý význam pražských slavností.

Sokolové nejsou prostí gymnasté, jak bychom se mohli domnívati, jsou zástupci slovanství; sjíždějí se periodicky v tomto městě, jež do jisté míry považují za posvátné, aby zdůraznili svou víru v příští své raçy. Od r. 1862, od založení Sokolstva, přicházejí Srbové, Bulhaři, Černohorci, Slováci, Bosňáci, Rusové a Rusíni, přicházejí všichni Slované, aby se sdružovali ve své národní víře.

A když se za slavností naskytla příležitost, tu objevili se vždy zástupci každé národnosti, aby dali výraz své oddanosti k velké slovanské věci.

Že právě Praha za toto středisko zvolena, mohlo z počátku zarážeti; abychom jí rozuměli, musíme znáti dějiny Čech, za nichž Čechové stáli vždy v první řadě jako obhájci práva a svobody svědomí. I když nesli Češi pochodeň civilisace na hranicích křesťanského světa, přece zase byli také stálými obětmi svého idealismu.

Velké faktum ovládá jejich dnešní dějiny — je to ohnivá oddanost k učení Jana Husa. Křížová výprava, již proti nim papežství kázalo, aby vykořenilo toto kacířství, vedla r. 1620 k bitvě na Bílé Hoře. Po této bitvě, jež je inaugurací panství Habsburgů, zaplavují Jesuité zemi. Veškera šlechta, jež byla husitskou, je soustavně ničena, hrůzou a hranicí je celý národ veden k římské víře.

Klerikální a německé panství Habsburgů podjímá se systematického potlačování české národnosti. Bylo by se to také úplně zdařilo, než jisté události a vlastenectví několika Čechů dalo věci jiný obrat.

Kdo nezná Bílou Horu jako dějinné východisko, ten nechápe dnešní situaci v Čechách. Jméno Bílá Hora přichází neustále v hovoru Čechů všech stavů, je základnou celé jejich národní politiky.

Čechové zůstanou národem, jenž, byv katolickou reakcí r. 1620 potlačen, od té doby nikdy nepřestal protestovati jménem práva proti zneužívání moci. Zde je vysvětlení okolnosti, proč český národ se vždy obracel k Francii jako k zemi, ve které byla myšlenka práva vždy ve velké úctě a proč český sněm r. 1871, jediný v Ev-

ropě, protestoval slavnostně proti porušení mezinárodního práva Německem.

To vysvětluje také, proč je český národ v podstatě demokratický, což opět je důvodem, proč Češi obracejí své zraky k Francii, nejdemokratičtější zemi světa...«

»Co jsme řekli výše, ukazuje, jak málo je tento nacionalismus podoben politické francouzské straně stejného jména; český nacionalismus, jsa toho vzdálen, aby byl politickou stranou, absorbuje všechny strany, a jakmile se jedná o zájmy raçy, tu je všechny v sobě shromážďuje. Neobrací se proti nikomu, je výlučně pro potlačenou raçu, pro dosažení svobody.

Češi, jímž byla zprvu vzata všechna práva a kteří byli spravováni a řízeni vídeňskými Němci, kteří s nimi jednali jako s příslušníky nižší raçy, použili všech příležitostí, aby svá práva rozšířili.

Roku 1848., kdy byla ve Francii prohlášena republika, nastává i mezi Čechy hnutí, jež však je potlačeno. Teprvé po Solferinu, kde bylo Rakousko poraženo, je jim dovoleno vynutiti si některé výhody.

Pak přichází válka r. 1866. Rakousko, byvši po Sadové vypuzeno z německého »Bundu«, je nyní nuceno hledati podporu u neněmeckých národů říše. Německý vliv má sice ve Vídni ještě převahu, ale tato převaha se zmešuje den ode dne.

Dovedeme si těžko představiti v Rakousku tuto organisaci, v níž je raçová otázka podřízena všem jiným otázkám politickým. Zastoupení každé země obsahuje zástupce všech směrů; rozcházejí-li se tito v politických otázkách, sejdou se vždy, jedná-li se o otázku národní, tu jsou hned národně spojeni. I ministři patří dle práva různým národnostem.

V takové škole musí se rakouští státníci brzo státi nevyrovnatelnými diplomaty.

Víme, že rakouská vláda musela již dáti Uhrám samosprávu a někteří naši spisovatelé se diví, proč Češi nehledají u Maďarů oporu proti německé nadvládě ve Vídni. Ve skutečnosti nenávidí Češi Maďary snad ještě více, než Němce.

Maďaři jsou skutečně autokratickým národem a od té doby, co jsou v Uhrách pány, zavedli maďarisací země taková opatření, proti nimž Češi v Cislajtánii neustále protestují.

Severní část Uher obývají dva milliony Slováků; a poněvadž se s nimi nakládá ještě krutěji, než s Čechy v Rakousku, volají Slováci své bratry v Čechách na pomoc. Tito nešťastníci, kteří pro své vlastnosti, pro svou střízlivost a pracovitost jsou hledanými pracovníky, hledají si, poněvadž jsou nuzní, lepší vlast, kde jen se dá, hlavně pak v Americe. Vystěhovalečtí agenti usídlili se pevně na Slovensku, kde organisují vystěhovalecký ruch. Měli bychom největší zájem na tom, aspoň část tohoto vystěhovaleckého proudu

svésti k nám, kde by lidé této dobré raçy mohli nám býti užiteční jako výborní zemědělci, nebo do Alžíru, kde by byli znamenitými kolonisatory.

Češi by se domnívali, že zradili svou slovanskou věc, kdyby se bratřili s národem, jejž jejich slováčtí bratři považují za své tyrany.

Roku 1909 prohlásili slavnostně čeští lékaři v provolání, určeném celé Evropě, že se nemohou účastniti mezinárodního sjezdu v Budapešti, ježto nemohou přijati pohostinství vlády a národa, jenž v ohromné většině indentifikuje se s násilným, šovinistickým, každé civilisaci odporujícím režimem, a jenž se chová nepřátelsky ku všemu demokratickému cítění v Evropě.

Jak vidno, jsou nacionalistické požadavky Čechů v Cis- a Slováků v Translajtanii požadavky lidské svobody, jež jsou prosty (?) veškerého bojovného ducha proti jiným národnostem.

A pozorujeme-li tyto organisované Sokoly, kteří se považují za bratry a tykají si navzájem, počínaje starostou Dr. Scheinerem až k nejposlednějšímu sedláčkovi ze zastrčeného moravského hnízda, pozorujeme-li tohoto malého, prostého, skoro až skromně vyhlížejícího Dra Scheinera, jak dovede před množstvím Sokolů dáti vytrysknouti hlubokým, ze srdce jdoucím akcentům, jež vyvolávají enthusiasmus tisíců mužů, sešedších se zde ze všech koutů slovanského obzoru — tu máme dojem, že stojíme tváří v tvář mohutné síle, jež dovede hráti velkou úlohu.

Jdou v sevřených řadách, lehkým, marcialním krokem, mají šedé spodky, červenou košili, šedý, přes rameno přehozený kabátec, mají kulaté čapky, zdobené sokolím pérem a národní kokardou. Jen aristokratičtí a katoličtí Poláci drží se stranou, ježto je jim proti mysli tykání, jež odstraňuje všechny rozdíly. Letos do Prahy nepřijeli. V očích ostatních Slovanů jeví se rovněž uspalými, ve své tísni jejich aristokracií potlačenými a režimem, jemuž jsou podrobeni, seslabenými.

. . . Beze vší pochyby jde jejich myšlenka mnohdy až ke snům slovanské unie, ježto však nevidí nijaké praktické možnosti za daných poměrů v Evropě uskutečniti tuto unii, proto spokojuje se jejich ctižádost tím, že žádají politickou svobodu. Tato ctižádost by byla úplně uspokojena, kdyby mohli od Rakouska dosíci uznání historických práv české koruny, t. j. de facto správní autonomie ve federativním Rakousku.

Úspěchy, jichž už na této cestě dosáhli, dodávají jim odvahy k víře, že svého cíle zvolna dojdou. Část soudí, že postačí parlamentní akce, jiná část je však toho domnění, že v daném případu bude nutno působiti na Vídeň energičtějším tlakem, aby se dalo svobody dosíci.

A v zraku, jejž mnozí z Čechů obracejí k Francii, leží naděje, že tato, jsouc věrna své nacionální politice, jim přispěje ku pomoci tím nebo oním způsobem. Soudí, že je dnešním zájmem Francie

podporovati Rakousko, jež opět by rádo vyhledávalo naší pomoci proti pruské hegemonii a že by tato podpora opět měla za zjevný následek slovanskou orientaci ve vnitřní rakouské politice; tím způsobem by vystoupení Rakouska z germánské konfederace, jež dle záměrů jejího zakladatele měla pojistiti triumf germanismu, mělo za následek zřízení slovansko-maďarské hradby proti germánské expansi na východ.

Dobře zpravení lidé ujišťují, že nástupce trůnu má bystře na mysli tuto politiku, které se mocnář František Josef neodvážil. Jeho vřelý katolicismus budí určité obavy, soudí se však, že je dosti jemným politikem, aby příliš podlehl klerikálním vlivům.

Bude-li habsburská dynastie, jež je klerikální, autoritářskou a německou, bude-li moci státi se liberální v náboženství a v politice, jež jest ve svých aspiracích slovanskou? To by bylo změnou, kterou lze trochu těžko provésti. Zdá se však býti logickou, díky historické evoluci.

Možnost podobného přetvoření spočívá v celku na vývoji české raçy; na její moci, na její energii bude záviseti postavení slavismu v říši. Češi to dobře vyciťují a nezanedbávají ničeho, mohou-li své národní a mezinárodní postavení rozšířiti. Po universitě — t. j. po vyučování — zmocnili se pozvolna průmyslu a bank, a nabývají čím dál tím více půdy.

Praha, jež měla před 30 lety vzezření německého města, je dnes vysloveně českou. Jména ulic jsou jen česká, německé vývěsní tabule jsou vzácné, lid mluví jen lámaně německy a němčiny v obchodu není nutně potřebí.

Čeští sedláci zjednávají si při prvé příležitosti půdu, je-li nutno, i za těžkých hypothék; národní banky je podporují. Mimo to obracejí banky svou činnost k průmyslu, jenž rychle se rozvíjí. Zprostředkují samy hospodářskou organisaci Slovanů mimo Čechy a tím zjednávají si nesmírný vliv na Jihoslovany.

Tento postup je tím pozoruhodnější, ježto těžké daně, které z Čech, nejúrodnější země říše, jsou vydávány (!) ve prospěch německých obcí, vynášejí ročně obrovské summy.

Pozemková daň dosahuje v Praze výše 52% domovní daně a přes to šíří se město bez přerušení; za deset let zdvojnásobilo svůj význam a čítá nyní s předměstími přes 600.000 obyvatelů . . .

Tím způsobem jsou peníze spíše vzácnější, úrok v běž. účtu bank dostupuje 5½%, hypotheční půjčky byly poskytnuty na 9 a 10%.

Český národ však, byv dosaženými výsledky posílen, má důvěru ve svou budoucnost. Ježto nemohl dosíci politické a hospodářské svobody, vytvořil v Praze

Národní radu,

jež bez officielního rázu je přes to do jisté míry

jakýmsi parlamentem,

v němž se pojednává o českých zájmech. Tato rada je rozdělena na různé komise, jež jsou jakýmisi ministerii. Tato rada má za presidenta osvědčeného Sokola, osvíceného vlastence, pana *Podlipného*, býv. starostu Prahy a českého zem. poslance.

Kolem něho kupí se elita českého národa: pan *Kramář*, jeden z nejvýmluvnějších říšských poslanců, pan Pinkas, president pražské »Alliance française«, jenž byl zrozen ve Francii z francouzské matky, pan Čenkov, jeden z mladých, v něž národ skládá největší naděje, atd.

Zmínili jsme se již o tom, jaké významné postavení má Francie v sympathiích Čechů. Sekce »Alliance française« snaží se s chvályhodnou námahou, než schází jim bohužel na prostředcích, aby se dále rozvinuly; kolem presidenta Pinkase, jenž mluví francouzsky jako hotový Pařížan, kupí se muži dobré vůle, zvláště pan Pichon, učitel francouzské řeči na universitě.

V Praze ve vzdělaných kruzích mluví se běžně francouzsky. Ale ještě více, než naše řeč, proniká do Čech náš duch.

Na universitě, jejíž založení vymohli si 1882 Češi na Vídni a jež má dvakrát tolik posluchačů, jako pražská německá universita, jsou právě naši autoři nejhorlivěji studováni a naše idey nejvíce následovány. »Francouzské myšlence,« praví mladý a vynikající profesor této university,* pan Jellínek, »děkují druzí národové za své sjednocení a za své politické probuzení, duševní pokrok a sociální reformy. My Češi vděčíme jí po většině za svou národní existenci.« Tím způsobem se stalo, že skoro všichni naši básníci jsou přeloženi do češtiny. Skoro všechny naše úspěšné hry divadelní se provozují. A viděl-li jsem v »Národním divadle« operu Smetanovu »Libuši«, s jejími rozkošnými národními melodiemi, tu jsem v městském divadle Král. Vinohradů viděl provozovati překlad »Posvátného háje«, jenž byl proveden velmi pečlivě, a přečetnému obecenstvu se živě líbil.

Sympathie k Francii jeví se ve všech formách. Mimo Slovany byli k slavnostem sokolským oficielně zváni jen Francouzi. Ježto bylo nemožno, pozvati vládu, proto pozvala pražská městská rada, s purkmistrem Dr. Grošem, v Paříži dobře známým, v čele, pařížskou městskou radu. 18 municipálních radů uposlechlo pozvání a 50 francouzských gymnastů, kteří se v areně na Letné produkovali, jediní neslovanští gymnasté; obecenstvo neskrblilo k nim pochvalou.

Kdykoliv se francouzští zástupci objevili v ohražení, nebylo potlesku konce, volalo se: »Vive la France«, »Nazdar«, odevšad

---

* [Omyl spisovatelův; míněn prof. pražské obchodní akademie Dr. Hanuš Jelínek.]

s lavic se mávalo klobouky a čapkami, šátečky dam vlály ve vzduchu.

Na ulicích, jsme-li poznáni, jsme i — jdeme-li porůznu — od pasantů pozdravováni, je na nás voláno důvěryplné »Nazdar«, jež se šíří krok za krokem. Ostatně není tu žádné nediskretní zvědavosti, i když je dav značný, přece jen zůstává bez výminky zdvořilým. Lid, jenž je stále pozorován ostražitým nepřítelem, navykl si, opanovati se. Každý jednotlivec má vědomí, že mínění, jaké bude utvořeno o jeho raçe, bude usuzováno dle jeho osobního chování se. Každý z nich ví, že každý osobní nedostatek je hned využitkován proti celé raçe a že fakta budou k jeho škodě překroucena a do nepřirozenosti vylhána. Ve velkém sálu hotelu »Zlatá husa«, jenž je tradičním českým střediskem, je až do pozdní hodiny plno, plničko. Sklepníci jen s námahou prodírají se mezi hustě obsazenými stolky, pivo teče proudem. Dav zanotuje čas od času vlasteneckou píseň s doprovodem orkestru, pak následuje hromové »nazdar«; na to se u vědomí, že jsou silni, oddávají hovoru, zpěvu a smíchu, aniž se udála nějaká politováníhodná příhoda.

Obyvatelé německé raçy, kteří dnes klesli na jednu desetinu všeho obyvatelstva Prahy a na jednu pětinu všeho obyvatelstva Čech (!), vzdorují v zlé náladě; tu a tam pokusili se studenti, jež jejich německá ješitnost k tomu měla, dáti na jevo své raçové pohrdání (!), rušiti* všeobecnou radost, a vyvolati konflikt, jenž by byl soukmenovci ve Vídni zveličen: než dobrovolná, přesná kázeň, kterou si Češi v Praze sami uložili, ruší všechny tyto výpočty (!).

Jednoho dne se pokusila studentská skupina vynutiti si průchod kolonou Sokolů (?), při čemž studenti vychrlili nadávky vůči těm, jichž klidnou manifestaci pokusili se rušit. Jsou tu Sokolové z venkova, kteří mají méně trpělivosti a i Srbové a Bulhaři, kteří rychle vzplanou hněvem; ale pražští Sokolové bdí (!): ježto organisovali rozsáhlou službu pořádkovou, přiskočí k ochraně (!) Němců, zjednají jim místo (?) a zavedou je do domu, aby je chránili před novým útokem několika roztrpčených Sokolů. (!) A Němci objevují se v oknech a plivají na dav (!). A přece podaří se Sokolům, těmto dobrovolným policistům, uspokojiti své přátely, rozptýliti je, neboť jedná se o to, aby odňali půdy jakékoli zámince k zakročení proti jejich národu.

Jindy zpozoroval jsem na ulici velký sběh. Zase jsou to Němci, kteří snaží se s mírumilovnými pasanty začíti hádku (!) a kteří bdělými Sokoly jsou svěřeni (!) ochraně domu, jež vrata jsou střežena 4 státními policisty.

Dav reptá nespokojeně. Tu jeden z pražských Sokolů zastaví mimojedoucí povoz, vyšvihne se na kozlík a s této povýšené tribuny řeční k davu: vykládá, co se stalo, doporučuje klid a upozorňuje na

* Totiž svou pouhou existencí v Praze.

důvody, pro které dlužno se rozejíti a nevyvolati žádné výtržnosti. Dav odpovídá »na zdar« a teď letí od muže k muži: »Klid, rozejít se!« a každý se vzdaluje. Prožil jsem ve svém životě málo scen, které by byly ve své prostotě tak velkolepými, jako tato.

.... Zasluhují-li Češi naši blahosklonnou pozornost, tu myslím, že by Čechy a Praha měly na sebe upoutati i pozornost našich průmyslníků. Je zde šest milionů lidí, jichž hospodářská situace se den ode dne lepší, a kteří milují vše, co přichází z Francie, a mají pro vše zájem. Až posud, zdá se mi, že jsme tam vyváželi věci malé důležitosti. Nezapomeňme, že město Praha objednalo si z Francie celou vodní kanalisaci. Francouzští obchodní cestující přijdou zřídka do Prahy a mnohé firmy svěřují své zastoupení Němcům. Je viděti, jaké chyby se dopouštíme. Francouzský konsul, pan Freté, dává si všemožnou práci, aby nám sděloval, které druhy zboží bylo by s výhodou dováželi na český trh. Není o tom pochybnosti, že by naši průmyslníci, kupci a finančníci mohli zkusiti tentýž čestný a dobrý obchod. A při tom — ježto by tím rozmnožili styky naší země s českou částí Čech, — vykonali by dobrý národní skutek.

Přejeme si, aby byly tyto styky navázány k největšímu prospěchu naší země i k největšímu užitku našich českých přátel.

Pod živým dojmem, za nějž jim vděčím, chci k jejich poctě a k poctě města zakončiti zvoláním »Na zdar«! (O. č. 1476.)

K tomu podotýká zmíněné odůvodnění rozsudku:

Vývody Cloarecovy souhlasí naprosto v mnoha bodech s manifesty Čechů a o Češích, v tu- i cizozemsku učiněnými, hlavně s vývody na př. Denise, Dr. Kramáře a j.

Těsné spojení Sokolstva s celým slovanským hnutím je vyjádřeno i ve vývodech Cloarecových a když se při tom dokonce pojednává o

*otázce přimknutí se Čechů k Rusku nebo k jinému státu,**

tu je to jasný důkaz, jak se pojednávalo v těchto kruzích o plánech do budoucnosti, nejrůznějšími směry, vycházeje ovšem se stanoviska zachovávání národního prospěchu.

Bylo by naprosto zbytečno v nahodilé větě, že je požadováno silné Rakousko, viděti snad přiznání se k monarchii. Tomuto domnění odporuje to, co bylo uvedeno o poměru k jiným národnostem a k uherskému státu a především jasně vyslovené protidynastické smýšlení.

Je také povšimnutí hodno, jaké důvody se uvádějí proti odpadnutí od monarchie: neoblíbený carismus, obavy, že je národ příliš slabý, aby se udržel.

Že to obé jsou jen zdánlivé důvody, jež nikým nejsou pojí-

* Ale Sokolové se přece »úzkostlivě« vzdalovali všeho politického, jak se praví v dotaze!

mány vážně, a nejméně vážně ve válce od všech těch, kdož náležejí k slovanskému hnutí, to lze dokázati mnohými listinami.

Časopis »La nouvelle revue« byl zabaven v »Národní radě české«.

.... 1. číslo časopisu »L' Independance Tchèque« obsahuje tyto noticky: Poslední události v pařížské české kolonii. Od A. Veselého. Leden 1915.

»Česká kolonie v Paříži nedatuje se ode dneška. Jeden ze spolků, o něž se jedná, nejstarší a nejsilnější — pařížský Sokol, je pouze větví největší gymnastické organisace, českých Sokolů, která počítá více než 300.000 členů. Je jen sekcí této národní armády, jež znamená naději našeho národa, a jež ve velkém boji za právo a svobodu národů vyplní svou dějinnou úlohu...

Před 2 roky pokusili se pařížští Čechové založiti irredentistický český výbor, se sídlem v Paříži.

Čest tohoto pokusu náleží druhé, jmenované sekci.« (Rovnost.)

Jeden z nepřátel monarchie Georges Biennaime píše: Čechy a Francie. (Francouzským senatorům a poslancům.)

»Nemohu zatajiti, že Češi z Čech a Moravy velice milují Francii.

Nenalézám jiného národa, jenž by byl francouzským ideám tak sympaticky oddán a pro francouzského ducha tak zaujat, jako Češi Prahy a Poláci Varšavy. To je vysvětlitelno podobou charakterů, jakož i odporem, jaký pociťují jak Češi, tak i Poláci k Němcům, odporem, jejž živě sdílíme.

Vlastenecká organisace českých Sokolů posílila znovu fysickou sílu Čech, když dříve Kollárové, Palačtí a Riegrové oživili jejich morální energii.

Čechy kypí hněvem.

Jakmile Rusové se dostanou na české území, bude situace neudržitelnou.«

O Češích a Slovácích píše Louis Leger, člen »Académie française«:

»Máme dokonce v Paříži Sokolský spolek, ale až dosud nemohli se dáti čeští Sokolové prohlásiti za samostatný národ, když tu jednoho dne vypukla válka a velmi moudrým dekretem byli všichni Rakušané a všichni Němci vypovězeni.

Češi praví: Ano, my jsme rakousko-uherští poddaní, ale špatní poddaní. My nechceme, aby se s námi jednalo, jako s ostatními Rakušany a Uhry.

Ministr vnitra, t. j. francouzská vláda uznala je za neodvislý národ.

Dějiny rakousko-uherské monarchie spočívají na celé serii lupičských výprav. Dnes máme ve Francii českou legii, jež se za nás bije a jinou legii v Rusku.

Rakousko je rozbito, sbírejte kousky.«

V č. 3. tohoto listu se sděluje: Dílo osvobození. »Výtečný článek »Echo z Čech«, otištěný v listě »Gymnaste« z 13. února, ukazuje nám jasně stav Čech od počátku války a od počátku gigantického boje celého slovanského lidu proti Němcům Rakouska a Německa.

Naši milí sokolští přátelé zdráhali se stříleti na své srbské a ruské bratry, a české pluky se raději vzdaly, než aby se dopustily zločinu na svém národě.

Jak velice přeji si viděti opět a brzo po obdivuhodných a slavnostních slovanských manifestacích v Praze v létech 1891, 1895, 1907 a 1913 VII. slavnost svazu českých Sokolů a II. slavnost slovanské Unie!«

Tak píše A. Leroy, president Associace gymnastických spolků v depart. Seine.

Jistý František Javůrek píše v dvojčísle 10./11. téhož listu: »Česká armáda.

V manifestu, jejž ústřední výbor národní rady československých kolonií adresoval Francii, vznáší tento výbor, s poukazem na velmi značný počet Čechů žijících ve všech zemích za hranicemi Čech, k spojeným mocnostem prosbu, aby ze všech českých a slovanských zajatců, kteří jsou teď v Srbsku a v Rusku, a později budou v Italii, byla zřízena zvláštní česká armáda.

V Srbsku je již 20.000 českých vojáků zařazeno do srbské armády, kde konají důležité služby.

Lze dle dohadu souditi, že z 12 milionů rakouských Čechoslovanů bylo na počátku války v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovači mobilisováno asi ½ milionu vojáků všech zbraní. Z tohoto počtu vzdala se ⅓ Rusům a Srbům, zbytek jsou mrtví, nebo na pevnostech za trest uvěznění.

Během doby povolalo Rakousko další ročníky dle stáří, což dělalo opět 3—400.000, kteří byli násilím vřazeni do rakouské armády, tím že byli obklopeni německou armádou jako rámcem. A z těchto se opět část vzdala. Použivše příznivého okamžiku nebo nedbavše kulek za nimi vyslaných, přeskočili linii palby a přešli k Rusům.

Lze tedy říci, že jest v Rusku nejméně 200.000 zajatých Čechů všech zbraní, nepočítaje v to ani zajaté Jihoslovany, kteří jsou jati stejnou nenávistí k Němcům a k Maďarům jako Češi.

Česká armáda mohla by býti z vlastních prostředků a mohla by pod protektorátem ruského a srbského generálního štábu tvořiti celý zvláštní sbor.«

Zpráva policejního ředitelství ve Vídni, praes. č. 14.690 K, obsahuje tento novinový referát:

»Březnové číslo časopisu Borec Americký, vycházejícího v Chicagu, orgánu to sokolské skupiny »Fügner-Tyrš« v Spojených Státech a v Kanadě sděluje v jednom z článků, že je politování hodno,

že pro nedostatek peněžních prostředků nemohl býti odeslán větší počet Sokolů z Ameriky na srbské bojiště, aby tam bojovali za slovanskou svobodu. Že však to jde jiným způsobem osvoboditi se politicky ze jha Rakouska, podporou peněžní totiž »Národního sdružení«, kterážto organisace pošle peníze na politickou akci do Evropy. Námitka, že jsou v Evropě čeští milionáři, nemá platnosti, ježto jejich jmění je v spořitelnách a bankách, tedy vlastně v rukou Rakouska.«

»Nemůže býti pochybnosti,« stojí dále v tomto článku, »o věrohodnosti a vážnosti této výzvy, jež nám byla poslána do Ameriky, neboť výzva nám byla poslána mužem, jenž celým svým životem dokázal svou počestnost, svou odvahu a svou rozvážnost. Když tedy i tento muž věří v samostatnost Čech a když, pracuje v tomto směru, prosí nás o materielní pomoc, nač tedy ještě čekati?« Jméno tohoto muže se neuvádí.

Jiná noticka téhož listu praví, že v krátce bude přijata slovácká sokolská skupina do skupiny (župy) »Fügner-Tyrš«.

Je nutno slíti se v jedno, což se na štěstí i děje. A i když se vídeňské vládě podařilo Slováky na čas odděliti od Čechů, tu doufají tito přece, že rozloučení toto nebude trvalé.

Dubnové číslo téhož listu obsahuje vedle článku Charlesa Alberta (přelož. Ladislavem Knotkem) »Vlast, válka, kasárny«, psaného naprosto v protimilitaristickém duchu, i článek jistého Tizy Ditterta, jehož nejmarkantnější místo je tuto uvedeno:

»Pan Zimola (autor článku o Sokolech) dokazuje, že barva červené košile, originálního kroje Fügnerova, je totožnou s barvou košile, kterou nosili Garibaldiáni, a opravuje větu: »Co Čech — to Sokol« ve větu »to Garibaldián«. Lze postřehnouti, že mají býti Sokolové jakousi bojovnou organisací, a ti měli by při počátku války říci: »František či spíše císař Vilém začal válku bez nás, ať ji bez nás dodělá, my nepečem a basta.«

». . . dnes můžeme říci, že se polské, maďarské a německé pluky nerozhořčovaly, že to byly jen české pluky, ve kterých bojuje 40% Sokolů.«

»Je možné, že nespokojenost českých pluků a jejich revolty a vzpoury jsou dílem některých členů Sokolstva.«

List otiskuje též dopis ze San Francisca, datovaný 14. března 1915, dle něhož župa »Fügner-Tyrš« v Spoj. Státech a v Kanadě obdržela pozvání, aby přistoupila za člena sdružení »Spojené slovanské sokolstvo pacifického pobřeží«, jež bylo založeno na popud »Českého Sokola« v San Franciscu.

Adresáti čísel »Borce Amerického« jsou: Akademická čítárna, Praha II., Museum král. Českého, Praha a Dr. Scheiner, Praha, Václavské nám. č. 79.

V květnovém čísle »Borce Amerického« je článek jistého inž. Vladimíra Skřivánka ze Skoplje (Üsküb), z kasáren, v němž se

mluví o tom, že uvědomělí Sokolové desertovali a schválně se dali zajati. I o tom se autor zmiňuje, že jeho sourodáci ve Skoplji uvítali s velkou radostí jeho báseň: »Na rakouského císaře«. Velezrádná poznámka zakončuje dopis. (O. č. 291.)

Odkazuje se i na podobné vývody vojensky-vědeckého dobrozdání o pozorování Sokolů, na akta »Národní rady české«, a na chronologická vyšetření o působení Dra Scheinera. (O. č. 31.)

C. k. ministerstvo vnitra zaslalo 24. listopadu 1915 pražskému místodržitelství tento výnos:

»Ministerstvo vnitra nařizuje tímto na základě §§ 24. a 25., odst. I. zákona z 15. listopadu 1867 ř. z. č. 134

rozpuštění spolku »Česká obec sokolská« se sídlem v Praze.

Důvody:

»Česká obec sokolská«, jež jest středem českého Sokolstva, podporovala v časové periodě, jež předcházela válečným událostem, ve své oblasti pěstováním intensivních vztahů s cizinou, bratrské smýšlení vůči Rusku a Srbsku, následky toho jsou v ohledu nebezpečnosti státu v různém směru jasně viditelny teprve za války s Ruskem a Srbskem. Již to jediné by dnes za daných poměrů odůvodňovalo nebezpečenství pro stát se strany »České obce sokolské«, jakožto centrální organisace českého Sokolstva.

K tomu přistupuje ještě tento obraz: brzo po vypuknutí války vystupovaly, dle zavedeného šetření, v Americe různé české organisace, jež od té doby otevřeně provozovaly bezmeznou protirakouskou propagandu. Je zjištěno, že se této velezrádné činnosti značnou měrou účastnily severoamerické sokolské spolky. Dále je zjištěno, že »Česká obec sokolská« pěstovala alespoň s jedním z těchto spolků písemné styky prostřednictvím svého starosty Dra Scheinera. (Srv. oddíl Vd.)

Bez ohledu na to, zda tento zjištěný případ spojení s jedním severoamerickým českým spolkem sokolským jako takový tvoří podklad soudně trestného činu čili nic, již ve faktu pouhého tohoto styku, ve spojení s dokázanými protirakouskými tendencemi severoamerického Sokolstva a s náladou fedrovanou »Českou obcí sokolskou« — je nebezpečenství, že těmito styky mohly by býti rejdy zmíněných severoamerických spolků sokolských zavlečeny prostřednictvím »České obce sokolské« do velice rozvětvených tuzemských sokolských organisací.

Další trvání spolku »Česká obec sokolská« jeví se tudíž jako státu nebezpečno.« (O. č. 1114.)

Tolik praví odůvodnění rozsudku v Kramářově procesu. A vůči všem těmto okolnostem, jež jsou přirozeně českým tazatelům dopodrobna známy, mají ještě smělost ve svém dotaze psáti, »že po-

hnutky pronásledování Sokolů jim a jejich národu jsou buď neznámy nebo — zcela nepochopitelny!!«

To již věru nejde dále!

Chování se a pravé smýšlení velké části českého obyvatelstva zázemí jde nejnepopíratelněji na jevo z

IVe.

„POZOROVÁNÍ,“

jež c. a k. voj. velitelství v Litoměřicích učinilo za války (praes. č. 4180/2007 L. G.),* která sdělují toto:

»Vojenská příprava mládeže je mírovým opatřením, jež ani nelze dosti oceniti a jež je nejen v zájmu celku, nýbrž i v zájmu každého jednotlivce.

Dle svých osobních dojmů, jež jsem za svých dosavadních inspekcí nasbíral, mohu říci, že v loyalních, dynastii věrných částech obyvatelstva, krátce řečeno v německých krajinách, zakořenilo se již toto poznání hluboce a že také již nese zřejmé úspěchy.

Tak viděl jsem počátkem dubna t. r. v Turnově německé rekruty pěš. pluku č. 94. poprvé vystoupiti na cvičišti a mohu říci, že tito nejmladší bojovníci objevili se tak beze zbraně vycvičeni a tak veliteli poddáni, jak to bývá u haličských pluků teprve v pátém nebo šestém týdnu výcviku nováčků.

České mužstvo naproti tomu odráželo se velice nepříznivě.

U tohoto vidíme zas a zase, že nemá žádného nadšení pro věc monarchie, že jen proto poslouchá, poněvadž poslouchati musí.

Bezděky jsem se sám sebe tázal, kde je zde asi příčina této nanejvýš smutné, povážlivé a neudržitelné věci?

Dle mého pochopení a dle mého přesvědčení dlužno příčinu hledati ve

výchově na českých školách.

K tomuto závěru docházím hlavně na základě svých zkušeností jako příslušný velitel, tedy na základě fakt, jež se nedají popříti.

Tak muselo býti v Kutné Hoře 18 žáků české reálky zatčeno, ježto jeden žák napsal na lístek vyzvání velezrádného obsahu a 17 dalších žáků si tento lístek podalo dál; přestupek těchto žáků byl spáchán sepsáním, resp. šířením dál onoho lístku, což rovnalo se zločinu dle § 65a. trest. zák. Ku podivu však c. k. zeměbr. divisní soud v Terezíně tyto žáky sprostil obžaloby, takže muselo býti podáno odvolání.

* Otištěno v odůvodnění rozsudku v Kramářově procesu str. 167.

Jiný typický případ udál se 16. května t. r. v Nymburce, kde 17 českých žáků přepadlo německé žáky (z úřednické kolonie), nesoucí rakouské praporce a volali: »Rakouské (německé) prapory se v Čechách nesmějí nosit, my vám ty prapory spálíme« atd., načež na ně házeli písek a papírové kuličky.

Z těchto českých žáků byl jen jeden starší 14 let, jenž byl též zatčen a pro zločin dle § 65a. tr. zák. obžalován.

Ještě jeden typický případ budiž uveden, jenž se udál 25. května t. r. v Mostu: 12letý hoch z české měšťanské školy potkal jiného hocha, jenž měl na prsou medaillon s obrazem Jeho Veličenstva a německého císaře a jenž proto byl od českého chlapce zakřiknut slovy: »Co to nosíš za šmejd, já bych to hodil do záchodu«; současně se český hoch na medaillon vyplil.

Tyto tři případy, jež se udály v 10. měsíci války, jsou jistě tak markantní, že další případy nemusí býti vůbec ani uvedeny.

I když připustím, že děti i mimo školu mohou mnoho slyšeti a že vliv rodiny také může býti zhoubný, tu zase jen to dokazuje můj názor, že otrava příslušníků rodiny právě se dokonala také v českých školách.

Následky této naprosto vadné vlastenecké výchovy české mládeže jeví se bohužel v nanejvýš jasné formě u lidí české národnosti při přehlídkách. Z dotyčných zpráv je mi známo, že při přehlídkách zas a zas vzrůstá názor, že z těchto lidí ani jediný nejeví radost, že smí za císaře a vlast bojovati, naopak že skoro každý hledí uniknouti narukování hlášením se nemocným, sebezmrzačením, žádostí za zproštění atd. Odvedení jsou schlíplí a snaží se vzbuditi dojem, že se jim děje křivda; mnozí to i slyšitelně dávají na jevo, vykřikujíce hlasité výkřiky nevole; jiní si navlékají smuteční pásky, ba stalo se i, že celé skupiny z obcí dostavily se k přehlídce s černým praporem; zpívají-li tito lidé, pak to jsou smutné písně, ne však rakouské, vlastenecké písně.

Tu tam vyjádřili se i neodvedení, že Češi nechtějí bojovati proti Rusům, že by však s radostí šli na Němce.

Bohužel, mám v rukou i důkazy, že byly rozšiřovány i sprosté parodie na naši hymnu, že nejsprostější urážky Jeho Veličenstva jsou u českých lidí na denním pořádku, a že stále od Čechů, i od žen, lze slyšeti přání, aby Rakousko padlo a Rusko zvítězilo, že Rusové a Srbové jsou bratřími Čechů, na něž Češi nesmějí, nechtějí a nebudou střílet, atd.

Dle těchto důkazů je oprávněn můj závěr, že na těchto smutných faktech jest vinna jistě v první řadě školská česká výchova, jež buď vůbec rakouský patriotismus nepěstuje, nebo jen v naprosto nepostačitelné míře.

Proto také nemůže býti v českých školách vojenskou přípravou mládeže — i když tuto přípravu vedou stále osvědčení důstojníci — dosaženo toho, co je cílem, nepůsobí-li se všemi učiteli již od

prvního dne školní návštěvy na děti soustavně v rakouském vlasteneckém smyslu.

Na tomto místě musela by tedy býti nasazena páka a sice silně a energicky. Nalézaliť se v soudním vyšetřování i mnozí učitelé pro státu nepřátelské činy a rusofilské výroky, jistý český učitel, jenž byl zároveň i jednoročním dobrovolníkem, byl dokonce odsouzen pro šíření velezrádného ruského manifestu k slovanským národům do těžkého vězení na 11 let.

Má-li tedy vojenská příprava mládeže skutečně i u českého obyvatelstva býti korunována úspěchem, tu musí také ruku v ruce s touto akcí provedeno býti důkladné, energické a bezohledné vyčištění učitelských sil a to až docela nahoru.

Smýšlení však, jež jistá část českého národa v boji o existenci monarchie zřejmě dala na jevo, na rozdíl od ostatních národů mocnářství, nevznikalo z hnutí panslavistického, nýbrž z výslovně rusofilského, protirakouského.

Je-li národ tak poštván a dospěje-li i před očima vlády na taková scestí, tu ani vojenská příprava mládeže sama nemůže konati divy.

Kdyby ve všech neuvěřitelně četných a sice při nejmenším bohatě subvencionovaných českých školách byli všichni učitelé a profesoři tak, jak se přísežně zavázali, na svěřenou jim mládež působili v rakousko-vlasteneckém duchu, nebylo by to nikdy mohlo tak daleko dojíti, jako to bohužel došlo.

Mohu klidně říci, že u české mládeže — alespoň u jedné části její — není dnes ani jiskry pravého rakouského vlastenectví, naproti tomu je v ní nadšení pro Rusko, jaké by nikdo nemohl považovati za možné.

Tento požadavek byl odůvodněn, povážíme-li, že ani se strany duchovenstva nebyly poměry na školách sledovány s patřičnou pozorností, ježto přece jinak by se zajisté bylo tomu duchovenstvo jakýmkoliv způsobem opřelo.

Poněvadž pak — ač jen sporadicky — byla proti duchovním učiněna udání pro jejich ne bezvadné politické chování, mohly by ovšem vzniknouti v nás i jiné názory.

Že jistí zástupci lidu pochopili, že je škola hlavním nástrojem k otravě mládeže v rusofilském smyslu a že toho také využitkovali, to lze i z toho poznati, že ve všech českých městech vzniklo často neuvěřitelně mnoho českých škol. (Srv. s tím nápadně souhlasící výrok českého velezrádce Dra Beneše* o nutných následcích české školní výchovy zde dále . . . Nevěří-li pan Staněk veliteli Litoměřic, pak snad uvěří svému dobrému krajanu Dru Benešovi!)

»Mimochodem budiž podotknuto, že tyto školy všechny byly subvencovány, a sice převážně dvěma třetinami všech stavebních

* [Dr. Eduard Beneš, docent české university, který za války odebral se do ciziny.]

útrat. U vědomí toho byly rozpočty tak sestaveny, že dvěma třetinami vlastně byla celá stavba zaplacena.

V německých městech nenalezl jsem ničeho podobného.

Ve spojení s tím budiž uvedeno i známé faktum, že se v německých krajinách všechny školní otázky vždy do nekonečna vlekou, při čemž se činí všemožné potíže, kdežto pro české krajiny tyto otázky vždy hladce a často v osmi dnech za osobní zodpovědnosti všech v spojení s tím stojících orgánů se vyřizují.

V českém národě se provádí, právě jako u Chorvátů, velmi významná vojenská příprava mládeže, totiž v

sokolských spolcích,

jež všechny stojí nebo stály pod jednotným vedením a cílevědomě pracovaly. Ovšem ne v zájmu mocnářství. Dnes není snad jediného rakousko-uherského státního občana, jenž by tvrdil, že Sokolové jeví sebe menší vlasteneckou tendenci. Proto zní to dnes jako ironie, pomyslíme-li si, že se ještě před rokem vycházelo co nejvíce vstříc právě sokolským spolkům, ano — což bychom ani za možné nemohli považovati — i z vládních kruhů se jim vstříc vycházelo, či snad muselo vstříc vycházeti.

Pravou cenu těchto sokolských spolků bezpodmínečně naprosto státu nepřátelských byli bychom poznali, kdyby světová válka byla vypukla až v pravý čas a ne — jak soudí naši nepřátelé — předčasně.

Zajímavým je faktum — z inhibovaných dopisů —, že ti lidé sami očekávají rozpuštění všech sokolských spolkův a dávají si rady, jak to zaříditi, aby jmění nepřipadlo státu, jak by dle stanov mělo býti, nýbrž aby bylo rozděleno mezi členy.

Stejné, do budoucna vidící idey nalezl jsem i v Chorvatsku.

Odůvodnění rozsudku poznamenává k tomu:

»Jak správná opět jsou tato pozorování, vychází na jevo ze svědeckých výpovědí Chuma,* Dra Hrubana** a z publikací »Našince« (O. č. 296.), ale také z četných politických trestních případů, při nichž nejen mládež, ale i ti, kdož mládež vzdělávají, jsou zúčastněni (O. č. 991, 996, 999, 1004, 1168); konečně z brožur, jako »Vojenské úkoly české politiky«.***

Na českou intelligenci působily ovšem stejným způsobem spisy, jako »České státní právo«, »Poznámky k české politice« (od Dra Kramáře) a noviny, jako Národní Listy.

Pozorování fakt ve zprávě vojen. velitelství v Litoměřicích jsou tedy i tam jako zcela trefné oceněny a jsou v četných jiných důkazových článcích o vývojový pochod ve výchově mládeže potvrzeny.«

---

* [Šéfa státní policie pražské Viktora Chuma.]
** [Vůdce moravské strany katolické Dr. Mor. Hrubana.]
*** [Autorem brožury té jest národně sociální poslanec V. Choc.]

V souhlase s tím budiž na to poukázáno, že v procesu Kramářově jako svědek slyšený moravský místodržitel

Regner rytíř z Bleylebenu

sdělil, že od počátku války až do 12. prosince 1915 bylo na Moravě zavedeno 500 procesů pro velezrádu a urážku Veličenstva, z čehož bylo sedm rozsudků smrti. Rozsudek v procesu Markova poznamenal: »Pokud by se vše toto dalo vyrovnati po roce trvání války hromaděním loyalních projevů (na české straně), není zde na místě rozsuzovati.«

Dále je známo, že skoro všechny

učebnice

v českých obecných a měšťanských školách na Moravě byly vyučovací správou vzaty z oběhu pro jejich obsah, nesrovnávající se s rakouským vlastenectvím; učebnice tyto musely býti nahraženy jinými a to i ty, jež před válkou dosáhly aprobace rakouských vyučovacích úřadů.

Konečně budiž ještě vytknuto toto faktum:

Česká zemská školní rada uveřejnila v »Čestné vzpomínce« ve »Věstníku pro obecní školství« asi do konce 1916 jména 477

padlých učitelů

z Čech, z čehož je 270 německých a 207 českých. Tamtéž se uvádí 356 váleč. vyznamenání pro učitely z Čech a sice pro německé 272, pro české (z toho jsou 4 katecheti) 84; Němců je, jak známo, v Čechách 36%, Čechů 64%. Na německých obecních a měšťanských školách na Moravě ubylo 734 učitelů (z toho 57 učitelek), na českých (jež tvoří daleko přes $^2/_3$ veškerého obyvatelstva), jen 1161 (při tom 199 učitelek nově přibylo).

Ze všeho toho, co uvedeno, vysvítá, že česká intelligence, jež vyšla ze středních a vysokých škol a z ústavů pro učitely, je takřka šmahem rusofilskou, a že oni vůdci českého národa, kteří stáli proti rakouským Němcům jako nejúhlavnější nepřátelé, také se objevili za války jako zrádci rakouské myšlenky. Bylo by však nespravedlivo, kdyby nebylo zmíněno i o statečných činech oněch českých mužstev, jež se především doplňovala z venkovských okresů a zmíněným vlivům buď docela nic nepodléhala, nebo jen v míře malé.

Dospíváme nyní k pojednání o

IVf.

CHOVÁNÍ SE ČECHŮ K VÁLEČNÝM PŮJČKÁM STÁTU.

Zde ukázalo se pravé smýšlení většiny Čechů snad nejnápadněji; ale jejich pasivní chování se bylo také doprovázeno nejpovážlivějšími následky pro útočnou sílu mocnářství.

Budiž zde doslovně uvedena příslušná část obžalobního spisu proti Dru Preissovi, řediteli Živnostenské banky a soudruhům, abychom ukázali, jaké zkušenosti o tom musela vláda shromažďovati. Žaloba praví:*

»Mezi úkoly, jež doléhaly na naši státní správu brzy po vypuknutí této války, bylo opatření potřebných peněžních prostředků k dalšímu vedení války, jedním z nejdůležitějších a současně i nejobtížnějších. Neboť na poli finanční válečné pohotovosti naskytovaly se ze zkušenosti jen nedostatečné opěrné body; tato otázka, od jejíhož rozřešení závisela možnost dalšího vedení války, byla v této formě zcela novou. Čím jasněji se ukazovalo, že tato válka nemůže býti skončena v několika měsících, jak se skoro všeobecně očekávalo, tím více mizely z oboru úvah veškery prostředky opatření peněz na krátkou dobu. Finanční politika, jež musela počítati i s dobou po válce, musela se dále vyhýbati i všem cestám, jež sice zaručovaly plný úspěch, jež by však po přechodu k mírovému hospodářství byly naši vlast postavily před nebezpečí hospodářské katastrofy.

Zbývala tedy jen možnost, zaopatřiti prostředky, nutné k vedení války, cestou domácí půjčky. V tomto směru bylo sice dobrou školou, že nám byl pro státní půjčky po řadu let uzavřen peněžní trh nepřátelské ciziny, hlavně Francie; ale tehdy jednalo se přece jen o summy, jež v srovnání s obnosy pro válku potřebnými bylo by lze nazvati nepatrnými, a pak nám aspoň z části stála ku pomoci finanční síla německé říše, jež teď byla plně zaujata vlastními válečnými půjčkami. Mělo-li se tedy zdařiti sebrání peněžních prostředků k vedení dlouho trvající války, tu bylo nutno, aby nová půjčka jednak podmínkami a jednak propagační činností značně lišila se od půjček z doby míru. Při těchto půjčkách převzaly totiž určité finanční skupiny a poštovní spořitelna první obnosy, jež pak byly upisovatelům přepuštěny; při válečné půjčce bylo nutno hleděti získati k upisování i ty kruhy, jež se jinak zdržovaly koupě cenných papírů, neboť jen za pomoci nejširších vrstev občanských bylo lze umožniti sebrání obnosu účelům odpovídajícího. Hybnou sílu nesměly tedy tvořiti jen příznivé podmínky půjčky, nýbrž, mělo-li se dosíci plného úspěchu, muselo se vzbuditi ve všech kruzích obyvatelstva, s nimiž se pro upisování počítalo, vědomí, že upisování je vlasteneckou povinností jednoho každého, kdo nutnými prostředky vládne. V tom znamení také stála čilá agitace pro vál. půjčky a odvolávání se k vlastenecké obětavosti obyvatelstva nebylo také marným.

S radostným, vlasteneckým závoděním všech národů říše stála však bohužel v nápadném odporu zřejmě na odiv stavěná

---

* Obžaloba str. 8. atd. Srv. též (co se týče venkovských záložen Moravy) hlavu IV. k. tohoto dotazu.

pasivita ne nepatrné části českého národa

vůči válečné půjčce. Tato lhostejnost vystoupila již na počátku upisovací lhůty pro

první vál. půjčku

tak povážlivě na jevo, že vzbudila pozornost vlády a tuto přiměla, aby se hledaly prostředky odpomoci. Že tím nemohlo býti zlo odstraněno, leží na bíledni. Výsledek první váleč. půjčky objevil takový rozdíl mezi účastí českého a německého obyvatelstva, že to ve finančních kruzích budilo přímo sensaci; tento poměr se sice při druhé půjčce do jisté míry zlepšil, ale přece jen ne dokonale. Teprvé když při třetí vál. půjčce se jaly vládní orgány působiti, pokud to bylo lze, kontrolou a napomínáním českých peněžních ústavů a průmyslových podniků, pověřených státními dodávkami, a když také zakročením trestního soudu se ukázalo, že je snaha, se vší přísností učiniti přítrž rejdům proti bezpečnosti státu, teprvé pak nastalo čilejší účastnění se českých kruhů, které ovšem vždy zůstaly za německými, takže již nebylo lze nahraditi ony obnosy, jež státu ušly při prvních půjčkách.

Pozorování učiněná při první vál. půjčce přiměla pražské místodržitelství k vypracování přesných tabulek o účasti českých a německých upisovatelů 2. a 3. vál. půjčky. Při

druhé válečné půjčce

bylo v Čechách upsáno

u českých bank	548,846.700	K
u filiálek Rak.-uher. banky	23,420.200	»
u vídeňských bank	17,688.700	»
u spořitelen (bez obnosů upsaných u bank) .	8,618.625	»
u berních úřadů	5,082.545	»
u poštovních úřadů	25,975.858	K
Z této celkové summy v obnosu	665,635.628	K

připadá dle nanejvýš přesných a obezřelých výpočtů místodržitelství 548,561.728 K, tedy 82·4% na německé 117,073.900 K = 17·6% na české obyvatelstvo.

Tento výsledek je v naprostém nepoměru k počtu obyvatelstva v Čechách (36·78% Němců a 63·22% Čechů), neboť tím připadlo na hlavu německého obyvatelstva upsání vál. půjčky v obnosu 222 K 30 h, kdežto na hlavu českého obyvatelstva připadá jen 27 K 60 h, tedy ještě daleko méně než je průměrná kvota na hlavu v celém Rakousku, jež obnáší 92 K 05 h. Ještě důležitějším je, že toto účastenství nestojí také v souhlase s příjmy dani podléhajícími. Tyto příjmy obnášejí v Čechách 1,178,234.000 K, z čehož připadá na Němce 540,359.000 K, na Čechy 637,875.000 K. Kdežto tedy u německého obyvatelstva na 1 K dani podléhajícího příjmu při-

padá upsání 1·015 K 2. vál. půjčky, připadá u českého obyvatelstva jen 0·184 K. Při

třetí válečné půjčce

lze sice potud zaznamenati zlepšení, že zvýšení upisování vůči 2. půjčce obnáší u Němců 54·76%, u Čechů 81·74%. Nesmí se však přehlížeti, že tento značný přírůstek byl právě umožněn tím, že se Češi 1. a 2. půjčky vzdalovali, že účastenství toto nebylo dobrovolné, jak jsme se právě zmínili, a že přes to bylo i při této půjčce účastnění se Němců daleko živějším. Z celkového obnosu v Čechách upsaného 1.061,742.017 K připadá totiž na Němce stále ještě 79·96% (848,966.579 K), na Čechy jen 20·04% (212,775.438 K). Kvota na hlavu obnáší tedy u Němců 334·03 K, u Čechů 50.16 K, v celém Rakousku 142 K 45 h. Jedné koruně daně povinného příjmu odpovídá na německé straně 1·571 K, na české pouze 0·334 K. Pro

první válečnou půjčku

schází ovšem podobné přesné číslice a nemohou býti bez nepoměrných obtíží již opatřeny následkem nedostatku potřebných dat. Ale i hrubé obnosy úpisů u českých a u německých ústavů peněžních, jakož i výkazy úpisů 1. půjčky u berních úřadů, u pošt a u spořitelen dokazují, že účastenství českého kapitálu i absolutně i poměrně bylo daleko menší než u následující 2. půjčky. Z obnosu upsaného na 1. půjčku u berních úřadů 1,647.251 K připadá 73·7% německým, 26·3% českým přihláškám. U pošt upsáno 17,545.976 K, z čeho 82·9% připadá Němcům a 17·1% Čechům. České účastenství bylo tedy ještě menší, než při 2. půjčce, kdy české upisovací procento stouplo u berních úřadů na 40·2 a u pošt na 25·1.

Zvláště cenný srovnávací materiál poskytují

úpisy u spořitelen

nejen proto, ježto jsou zde ohledně všech 3 půjček přesná data a ježto zde národnostní rozdělení je nejlehčím, ale i hlavně proto, ježto zde mobilita kapitálu k upisování používatelného, hospodářské a sociální postavení vkladatelů, jedním slovem upisovací schopnost je na obou stranách zcela stejná, takže různost v upisování, jaká se jeví u obou kmenů na tomto poli, lze pouze a jedině přičítati rozdílné upisovací vůli. U spořitelen v Čechách bylo při 1. vál. půjčce upsáno v celku 131·8 mil. K, při 2. 176·7 mil. K, při 3. 303·7 mil. K. Z toho připadá na německé spořitelny 109 mil. při 1. půjčce, 140 při 2. a 217·9 při 3. Kdežto u německých spořitelen činí celková upisovací summa 7·88% u 1., 10·31% u 2. a u 3. půjčky 16·21% všech vkladů, jsou příslušné číslice u českých spořitelen pouze 2·06%, 3·96% a 9·09%. Ještě zřejměji vystupuje na jevo zdrželivost českých upisovatelů, uvážíme-li, že z 1000 německých vkladatelů upsalo 1. půjčku 37, 2. 46 a 3. 71, z 1000 českých vkla-

datelů jen 6 první, 12 druhou a 41 třetí půjčku. Tentýž výsledek dostaneme srovnáním úpisů u spořitelen

na Moravě.

Zde upsali němečtí vkladatelé na 1. půjčku 8·08% veškerých vkladů, čeští jen 3·78%, na 2. půjčku je poměr 13·69% k 6·80%, a teprvé při 3. půjčce nastává jisté vyrovnání, ježto německé procento obnáší 14·48 a české 13·70. Z 1000 německých vkladatelů na Moravě upsalo 1. půjčku 44, 2. 52, 3. 60, z českých 14, 25 a 63.

Proto je pochopitelno, že vklady německých spořitelen v Čechách (1386 milionů) a na Moravě (287 mil.) klesly po obou prvních půjčkách koncem září 1915 v Čechách o více než 41 a na Moravě o 8 milionů. Oproti tomu vklady českých spořitelen v Čechách (883 mil.) a na Moravě (139 mil.) vykazují v téže době stoupnutí, jež obnáší v Čechách přes 60 mil., na Moravě přes 14 mil. Ruku v ruce s tím jde pokles bankovních vkladů německých spořitelen v téže době v Čechách o 4·6 mil. K a na Moravě o 1·6 mil. K, naopak stoupání bankovních vkladů českých spořitelen v Čechách o 43·6 mil. K a na Moravě o 8 mil. K. S menší účastí českých vkladatelů vůči válečným půjčkám souvisí dále faktum, že se pasiva českých spořitelen v Čechách a na Moravě v téže době zmenšila o 15·4 mil. K, kdežto pasiva německých spořitelen v obou korunních zemích stoupla o 74·6 mil. K.

Kdyby se byli vkladatelé českých spořitelen v Čechách účastnili upisování stejnou měrou, jako němečtí, byla by summa jejich úpisů při 1. půjčce o 48, při 2. o 58 a při 3. o 67 milionů, v celku tedy o 173 miliony korun větší. Ježto pak v celku úpisy u spořitelen činí asi ¼ všech úpisů vůbec, rovná se úbytek, jejž utrpěl stát odmítavým stanoviskem českého lidu, jen v Čechách, nejméně půl miliardě.

(Budiž na tomto místě jen mimochodem podotknuto, že dle statistiky sestavené říš. svazem německých spořitelen v Rakousku o upsání 1. vál. půjčky bylo upsáno: 1·1 mil. u slovinsko-chorvatských spořitelen, 2·7 mil. u italských, 2·8 mil. u českých a 4·71 mil. u německých. U 2. půjčky jsou tyto cifry: slovinsko-chorvatské 1·9 mil., zprávy o italských chybí, české 46·4, německé 49·94 mil. Při obou půjčkách dohromady upsáno u německých spořitelen 970·4 mil., u všech neněmeckých 79·5 mil. K.)

»Proto právem se toto odmítavé chování se českého obyvatelstva k válečným půjčkám důrazně připomíná ve velezrádných českých listech v cizině. Tak píše »La nation tchèque«, vydávaná v Paříži prof Denisem,* nejvýznamnější orgán revolučního českého hnutí v cizině, v č. 4. ze dne 15. června 1915:

---

* [Profesor pařížské Sorbony Arnošt Denis, autor vynikajících děl o dějinách českého národa od dob husitských až po dobu nejnovější.]

»Čechy a Morava, nejbohatší země mocnářství, objevily vůči půjčce největší lhostejnost, ačkoliv vláda nejednou se o to všemi prostředky zasazovala, aby bylo docíleno vyššího upsání. V bohatém českém okresu mělnickém bylo upsáno jen 9900 K a to ještě většinou židy, kdežto v chudém německém okresu Kašperských Horách bylo upsáno 150.000 K.«

A stojí-li v č. 6. téhož listu, že oposice všech českých úvěrních ústavů zřejmě ochromila válečnou půjčku, tu je to jen do té míry přehnáno, že jen díky obětavosti loyálnější části obyvatelstva se podařilo nejen zabrániti nezdaru, než i skutečný úspěch přivoditi.

Obžalovaní se pokusili vysloviti pochybnosti nad správností statistických dat pražského místodržitelství a tvrdili, že účastenství z české strany bylo daleko větší. V tomto ohledu stačí snad jen odkaz k nanejvýš přesným a spolehlivým podkladům výpočtu, jimiž je hranice chyb značně snížena, takže se může jednati jen o nepatrné obnosy, jež nemohou nikterak změniti celkový obraz. Ostatně lze ještě k tomu poukázati, že právě u »Živnostenské banky« hrají německé úpisy velmi důležitou úlohu.«

Na tomto místě budiž uvedeno z odůvodnění rozsudku v procesu Kramářově:

»Pražské místodržitelství připojuje k svým statistickým tabulkám tyto

»vysvětlivky«,

jež dostatečně objasňují nanejvýš svědomitou a přesnou práci a i nadále nade vši pochybnost dokazují, že k možným námitkám relevantní povahy byl vzat zřetel s největší úzkostlivostí. A také nemohly býti v procesu Kramářově obžalovanými předneseny jakékoliv povšimnutí hodné a odůvodňující námitky.

Nelze-li si zjednati bezpečných zpráv o národnostní příslušnosti toho kterého upisovatele, ježto jednak peněžní ústavy z ohledu na obchodní tajemství jimi závazně zachovávané nemohou býti donuceny k udání jmen, osob a národnosti upisovatelů, a jednak pak i ostatní střediska upisovatelská nemohou podati bezpečných zpráv o národnostní příslušnosti upisovatelů, tu bylo použito v tomto směru na pevných zásadách spočívajícího odhadného vyšetření účastenství obou národních kmenů na půjčkách.

Nepřesnostmi, jež při tomto způsobu vyšetření se snad tu a tam vyskytují, se v celku navzájem chyby vyrovnají.

Zásady, dle nichž bylo postupováno, jsou tyto:

1. Úpisy učiněné u německy vedených bank v Praze a jejich filiálek v Čechách a sice u České eskomptní banky, Ústřední banky německých spořitelen, Německé agrární banky pro Rakousko, České banky Union a Hospodářské úvěrní banky v Čechách, dále u filiálek vídeňských bank, nalézajících se v Čechách (s výjimkou zvláště vedených filiálek Rak.-uher. banky) a sice: Anglobanky,

Rak. pozemkové banky, Bankovního a směnečného závodu akc. spol. Merkur, Rak. úvěrního ústavu a u Vídeňského bankovního spolku — jsou považovány za německé. Od celkové summy byly však odečteny obnosy, jež u těchto ústavů byly upsány českými peněžními ústavy; připočteny naopak obnosy, jež německými ústavy upsány u českých bank.

Úpisy, učiněné u česky vedených bank v Praze a u jejich filiálek v Čechách a sice u Agrární banky, Banky pro průmysl pivovarský, Bohemie, Akciové banky, České banky, Pozemkové banky, Pražské úvěrní banky, Ústřední banky českých spořitelen, Zemské banky král. Českého a Živnostenské banky — jsou považovány za české. Odečteny jsou u těchto bank upsané obnosy německých ústavů a připočteny obnosy českými ústavy upsané u německých bank.

Není pochyby, že u německých bank upisovaly i české strany a naopak; tyto případy však, jež nelze zjistiti, a jež jistě nejsou četné, vyrovnávají se asi navzájem. Ježto však snad přece jsou české úpisy u německých bank větší, než německé u českých, proto byl celý obnos upsaný u Zemské banky král. Českého — jež má přece značně klientů mezi německým obyvatelstvem — připočten k obnosům českým.

2. Úpisy, učiněné bezprostředně u centrál vídeňských německých bank jsou považovány za německé.

3. Úpisy, učiněné u filiálek Rak.-uherské banky — s výjimkou pražské filiálky — byly připočteny tomu národnímu kmenu, jehož řeč tam převládá jako obcovací; tedy úpisy, učiněné u filiálek v Ústí n. L., Chebu, Jablonci, Karlových Varech, Žatci, Teplicích, Děčíně a Trutnově — k německým, u filiálek v Budějovicích, Ml. Boleslavi, Král. Hradci, Král. Dvoře, Kolíně, Pardubicích a Plzni — k českým úpisům.

Výnos úpisů u pražské filiálky je rozdělen dle celkového poměru počtu obyvatelstva Čech mezi oba kmeny.

4. Národnostní příslušnost úpisů u spořitelen je možno bez potíží určiti dle jejich obchodní řeči a dle organisace, k níž náležejí.

Jen oba pražské ústavy: »Česká spořitelna« a »Měšťanská [sic!] spořitelna pražská« jednají v obou zem. řečech. Než první z nich náleží k »Svazu německých spořitelen« a druhá k »Svazu českých spořitelen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku«.

U obou ústavů byly snad učiněny úpisy od stran druhé národnosti, ač jistě v řídkých případech, takže lze míti za to, že se tyto obnosy navzájem vyrovnávají.

5. Berní úřady a

6. poštovní úřady.

U obou těchto úřadů učiněné úpisy byly v národnostním ohledu tak rozděleny, že úřední okresy, v nichž není vůbec nebo jen méně než 10% obnášející národnostní menšiny, jsou považovány za jedno-

jazyčné a úpisy přiděleny onomu národnostnímu kmenu, jenž tam převládá. Úpisy učiněné v ostatních okresích byly rozděleny dle percentuálního počtu obyvatelstva vzhledem k jeho obcovací řeči.

Napomenutí spořitelnám.

Ony spořitelny, jichž vlastní úpisy neobnášely 1·5% všech vkladů, byly místodržitelstvím napomenuty k zvýšení úpisů.

Ze 130 německých spořitelen bylo 22 jednou upomenuto, což vyneslo

k upsaným (vlastní úpisy) . . . . . 31,961.300 K
zvýšení 6·89%, čili . . . . 2,142.000 K,

takže v celku dosaženo summy . . . . 33,203.300 K.*

Ze 119 českých bank bylo napomenuto 104 a sice 52 jednou, 46 dvakrát a 6 třikrát, čímž

k vlastním úpisům . . . . 6,660.400 K
docíleno zvýšení o 231·82% . . . . . 8,780.100 K,

takže dosaženo celkové summy . . . . 15,365.500 K.**

(O. č. 1276, 561.)

(Komentář k tomu je jistě zbytečný.)

»Srovnáme-li s tím, v jak všeobecné formě se činí výtky přesnosti cifer, jak neobyčejně kolísavými jsou výpovědi o české zámožnosti činěné obžalovanými a jim blízkými kruhy, — v spojení s váleč. půjčkami bývá líčena jako nepřízniva, jinak však často jako dobrá, ba jako tak velice dobrá, že národ mohl by samostatně hospodářsky obstáti — tu není naprosto žádné pochyby, že uvedené výpočty byly sdělány velmi opatrně a jistě ne k nevýhodě českého národa.«

»Při tom musí zas a zas býti akcentováno, že k správnému posouzení těchto poměrů není nejdůležitějším symptomem přesnost ciferná, jako spíše moment, že možno, ba dlužno usuzovati na jistý negativní směr vůle.«

Až potud odůvodnění rozsudku v procesu Kramáře a soudruhů.

Obžaloba proti funkcionářům Živnostenské banky praví dále:

»Přes uvedené drtivé číslice chtějí obvinění svésti menší účast Čechů na váleč. půjčkách na čistě hospodářské příčiny a popírají, že by pasivita vyplývala z nějakých politických důvodů.

Jako hlavní důvod se uvádí, že česká síla kapitálová je značně menší německé; český národ není prý bohat, nýbrž prý se teprvé nalézá v hospodářském rozvoji, velká jmění prý jsou v rukách Němců, český průmysl je prý mladý, na úvěr odkázaný a nemůže prý se s německým měřiti. Neexistuje ovšem žádná spolehlivá statistika českého a německého národního jmění. Roku 1903 vyšlé pojednání univ. profesora

* [Zde se tazatelé zmýlili v součtu, má zníti správně: 34,103.300 K.]
** [Správně má býti: 15,440.500 K.]

*Dra svob. pána z Wieserů**

vypočítává berní poplatnost německou na 50%, českou na 42·8%; zbytek 7·2% připadá dle Wiesera na feudální velkostatky a na neutrální ústavy. Je velice zajímavo, že na popud České národní rady v Praze vyšel r. 1905 Dr. Heroldem, prof. Dr. Fiedlerem a Dr. Ladislavem Dvořákem sepsaný

protispis,

v němž se dokazuje, že Wieserovy vývody jsou falešné, a v němž se mu hlavně vytýká, že přehání německé účastenství na velkokapitalistických podnicích, a že podceňuje zastoupení Čechů v středním stavu živnostenském, jež se rovná zastoupení Němců. Protispis dospívá k závěru, že berní poplatnost obou kmenů v Čechách je spíše 37.6% na německé a 62·4% na české straně a že přibližně odpovídá i poměru v počtu obyvatelstva. Rozumí se, že i když tyto cifry jsou z českého pramene, nemohou býti učiněny za základ jakéhokoliv výpočtu. (Srv. s tím výpočty Masarykovy, uvedené v hlavě VIII.)

Neboť zrovna jako dnes je snaha, vylíčiti český národ jako chudý, aby tím bylo vysvětleno neplnění vlastenecké povinnosti, zrovna tak bylo tehdy přeháněno v ocenění finanční důležitosti, když se jednalo o vyzískání politických práv.

Pravda leží mezi oběma hranicemi. Správno jest, že kapitálová síla českého národa v Čechách je menší, než německá a že hlavně rozvrstvení jmění je pro Čechy potud nepříznivo, že velká jmění Němců mají převahu. I český průmysl je ještě mladší než německý a pokud se týče rozvětvení a majetku kapitálového, stojí daleko za ním. To však nesmí býti přehlédnuto, že právě v posledních 10 letech udělal český průmysl značný rozmach, takže se mu na mnoha polích i podařilo vytlačiti německou soutěž. Značný podíl má hlavně český kapitál na průmyslu, souvisejícím s polním hospodářstvím (cukrovarnictví, sladovny, pivovarství, lihovarství). Výroba hospodářských strojů v celém Rakousku je z poloviny v rukou Čechů a již 1. listopadu 1908 mohl obžalovaný Dr. Preiss v článku v »Národních Listech« s pýchou zdůrazniti, že celá šestina přádelen bavlny v celé říši je v rukou českých. Je-li dále ve spise, vydaném r. 1916: »Das böhmische Volk« — v literárním to díle, jež jistě dlužno bráti vážně — kapitál, jenž z české strany stojí českým peněžním ústavům k disposici, oceňován na 5 milliard, tu je to jistě úctyhodná číslice, jež má dojista nemalý vliv na rozvoj českého průmyslu. Jisto je tolik i při nedostatku přesných cifer, že rozdíl mezi kapitálovou silou německou a českou není jistě tak

* [Vídeňský univ. profesor Dr. Bedřich Wieser vydal r. 1904 spis: »Die deutsche Steuerleistung u. der öffentl. Haushalt in Böhmen«. Národní rada v Praze vydala r. 1905 na spis ten odpověď v jazyku českém a německém.]

značný, aby i jen přibližně odůvodňoval onen křiklavý nepoměr mezi výsledky úpisů na válečné půjčky s české a s německé strany. Zkouškou správnosti tohoto tvrzení je výše obšírně projednaný výsledek úpisů u spořitelen, ježto na tomto poli je upisovací schopnost obou národních kmenů stejnou; a přece lze tu konstatovati, že čeští upisovatelé zůstali daleko za německými, což je jen důkazem nedostatku upisovací vůle. Faktum, že i počet upisovatelů z kruhů německých vkladatelů je značně větší, než počet upisovatelů českých, a že tento zjev opakuje se i u bank, vyvrací úplně i námitku obžalovaného dra Preisse, že čilé účastenství českého národa na upisování válečných půjček nejeví se v celkové summě upsaných obnosů, nýbrž v mnohosti úpisů.

Jako další příčina nepříznivého výsledku upisovacího na české straně se dále uvádí, že následkem dřívějšího počátku mobilisace v Čechách vyzvedla si značná část obyvatelstva velké obnosy z peněžních ústavů. Toto tvrzení poráží se samo sebou tím, že tímtéž musily tedy býti stiženy i německé peněžní ústavy v Čechách. Ostatně už 29. července 1914 konstatoval obžalovaný Růžička*) ve výborové schůzi Živnostenské banky, že překotné vybírání vkladů z centrály v Praze, jakož i u filiálek v Čechách a na Moravě přestalo, a že se obyvatelstvo uklidnilo.

Obžalovaný dr. Preiss, byv slyšen jako svědek v processu dra Kramáře, tvrdil též, že neúčast při válečné půjčce byla zaviněna i tím, že nebyla ještě žeň realisována, a že tudíž nebyl potřebný kapitál pohromadě. Na neštěstí však při tomto tvrzení dr. Preiss zapomněl, že sám ve schůzi správní rady Živnostenské banky dne 27. října 1914, tedy ještě před první válečnou půjčkou, s velkým uspokojením poukázal na ulehčení peněžního trhu tím, že jednak byla žeň dobrou, a že za druhé bylo ji lze rychle realisovati!

Konečně byl na pomoc přizván i špatný stav několika českých peněžních ústavů, jako Královéhradeckého úvěrního ústavu a Semilské spořitelny, čímž vysvětlován též menší počet českých úpisů. Nehledě k tomu, že ani ten, ani onen peněžní ústav nehraje vynikající úlohu na českém peněžním trhu, a že potíže obou těchto ústavů vztahují se na dobu daleko dřívější, jakož i že to nebyly jistě jediné peněžní ústavy, jež se nalézaly v nepříznivé peněžní situaci, jisto jest, že dle výpovědi jistě dobře informovaného presidenta pražské městské spořitelny a Ústřední banky českých spořitelen dra Ladislava Pinkasa, učiněné v procesu dra Kramáře, ušlo kalamitou obou výše jmenovaných ústavů pro účely upisovací pouze asi 15 milionů korun vkladů. Ježto procento české účasti u spořitelen obnáší pro 1. půjčku 2.4 všech vkladů a pro 2. půjčku okrouhle 4%, byl by se tím v nejlepším

* [Vrchní ředitel Živnostenské banky Apollo Růžička.]

případu upsaný kapitál zvýšil o 360.000 K u 1. a o 600.000 K u 2. půjčky, tedy o obnosy, jež při celkové summě nehrají žádnou úlohu. Je tedy nutno prohlásiti pokus, vysvětliti menší účast při upisování hospodářskými příčinami, za naprosto pochybený, takže zůstává jedině výklad úmyslného zdržování se upisování jistou částí českého obyvatelstva, a to z příčin politických. S tím jsou v souhlase i ony politování hodné zjevy, jež se po vypuknutí války objevily na jiných polích, hlavně na vojenském, jakož i zjevně velezrádné vystupování české organisace v cizině. Z tohoto hlediska spadá odmítavé chování se vůči válečným půjčkám do rámce všeobecné, jistou částí českého národa v tuzemsku prováděné pasivní resistence proti vedení války.

Pro posouzení se stanoviska trestního práva je důležito věděti, jedná-li se o spontanní projev jisté části českého národa, či zda tento zjev nastal jen tím, že bylo s jisté strany na české obyvatelstvo v tomto směru působeno. Je ovšem známo, že již od let směřovalo snažení jisté části vedoucích českých politiků k tomu, podkopávati vědomí příslušnosti Čechů k našemu soustátí a vnésti do lidu ideje panslavistické, jež byly hlavně intelligencí dychtivě přijímány a dále šířeny. Ale byla-li touto tajnou, dlouholetou podryvnou prací půda dobře připravena pro státu nepřátelské projevy a činy, tu trestní řízení proti Dru Kramářovi a Dru Rašínovi podalo důkaz, že tyto osoby nejen vybízely k pasivnímu chování se českého národa vůči válce, nýbrž i působily na obyvatelstvo ve smyslu zdržování se v upisování vál. půjček. Ještě intensivněji a působivěji bylo však, jak níže bude vylíčeno, podobné působení prováděno nejrůznějšími prostředky vedoucími funkcionáři největší české banky, Živnostenské banky v Praze. Uvážíme-li, jak důležitým byl vliv peněžních ústavů na oblast klientů a na široké obecenstvo, jakož i jejich činné spolupůsobení pro získání upisovatelů válečné půjčky, tu pochopíme, jak značný význam to jistě má, když banka, jež od let udávala v českém finančním světě směr, místo aby úspěch půjček dle možnosti podporovala, jak by to odpovídalo její povinnosti jako veřejnému upisovacímu místu, vším způsobem pracovala proti tomuto úspěchu, a k tomu ještě toto své chování vyjádřila zručným způsobem vůči svým podřízeným a vůči veřejnosti.«

Obžalovací spis líčí nám

IVg.

CHOVÁNÍ SE ŽIVNOSTENSKÉ BANKY K VÁLEČNÝM PŮJČKÁM.

»Živnostenská banka v Praze je nejstarší česká soukromá banka. Je starší i než mnohé německé finanční ústavy v Praze. Byla založena r. 1868 hlavně za účelem, aby se stala ústřední bankou če-

ských záložen; základní akc. kapitál byl 1 milion korun; hned od počátku obírala se poskytováním úvěru průmyslovým a živnostenským účelům, v brzku pak tato činnost obchodní banky zcela zatlačila do pozadí funkci ústředny českých záložen. Rychlé rozmnožení akciového kapitálu až na 10 milionů korun dokazuje její rychlý rozvoj; její zdravou finanční základnu dokazuje i to, že Živnostenská banka byla jedinou českou bankou pražskou oněch let, která šťastně přestála krisi roku 1873. Než i ona byla tehdy nucena k omezení akciového kapitálu na 6 milionů, a léta, jež po krisi následovala, byla hospodářskému rozvoji přirozeně velmi málo přízniva. Živn. banka však použila těchto let k vnitřnímu sebrání se a sesílení a již r. 1891 bylo jí možno, rozmnožením akciového kapitálu na 10 mil. bývalou ztrátu opět nahraditi. Odtud počíná ku podivu rychlý rozmach, jenž vede až k rapidnímu vzrůstu akciového kapitálu na 80 milionů. Zamýšlené rozšíření akciového kapitálu na 100 milionů korun bylo překaženo jen vypuknutím války.

Dnes má tato banka vedle centrály v Praze ještě 21 filiálek, z nichž se nalézá 11 v Čechách, 6 na Moravě, 2 v Haliči, 1 v Terstu a 1 ve Vídni. Vídeňská filiálka má v různých vídeňských okresech 13 směnáren. Tato vídeňská filiálka je důležitá nejen proto, že tvoří spojení se zdejším peněžním trhem, než i proto, že svou rozvětvenou sítí směnáren slouží účelu, aby ve větším slohu zahrnovala i německou klientelu.

S rostoucím akc. kapitálem Živn. banky byla zakladatelská její činnost stále čilejší, čímž si banka zajistila svůj vliv na významné průmyslové podniky a peněžní ústavy. Tak jsou na ní závisly četné cukrovary v Čechách a v Oseku [Esseg], Český plzeňský akciový pivovar, Parní mlýn Union v Oseku, jedna železárna a ocelárna, 2 továrny na stroje, jedna papírna, jedna svíčkárna, kaolinka a šamotárna, akciová společnost pro chemický průmysl ve Vídni, a podobné podniky. Z peněžních ústavů, jež byly založeny buď pražskou centrálou, nebo vídeňskou filiálkou, nebo na něž tato má majetkem akcií značný vliv, buďtež uvedeny: Vídeň. diskontní společnost, vídeňská záložna, první rakouský lékárnický úvěrní ústav ve Vídni, česká obchodní společnost v Ústí, pojišť. společnost Moldavia, chorvatská zem. banka v Oseku, zem. průmyslová banka v Budapešti, úvěrní banka v Ružomberku, přímořská spořitelna v Susaku, lublaňská úvěrní banka a konečně obchodní a průmyslová banka ve Varšavě.

Bilanční summa posledních let obnáší více než 400 milionů, celkový obrat roční odhaduje se na 10 miliard. Vedle 80 milionů akciového jmění má banka ještě více než 23 milionů v reservních fondech. Ve správě banky se nalézající cizí peníze obnášejí obnos takřka 300 milionů korun. Již tyto cifry ukazují, že Živnostenská banka, jež všeobecně je považována ve finančních kruzích za velmi dobře založenou, prvotřídní banku a jež se nalézá

v rychle stoupajícím rozvoji, nezůstává daleko za vídeňskými velkobankami, a že jich v dozírné době dosáhne. Její vedoucí úloha na českém peněžním trhu je dávno již nesporna. Na 2. místě, co se kapitálové síly týče, stojící Česká průmyslová banka disponuje jen polovinou akciového kapitálu Živnost. banky. Pak následuje Pražská úvěrní banka a Ústřední banka českých spořitelen, obě po 25 mil. akc. kapitálu; ostatní české banky jsou menší podniky.

Tím větší rozruch ve finančních kruzích způsobila zpráva, že Živnostenská banka při 1. válečné půjčce sebrala jen asi 38 milionů korun, kdežto vídeňské banky vykazovaly 100—200 milionů. Ještě ostřeji vystoupila nepatrnost této summy srovnáním s upsanými summami německých bank v Praze.

Česká banka Union,

jež má skoro stejný počet filiálek jako Živnostenská banka, jež však disponuje akciovým kapitálem a reservními fondy v celku jen obnosem 83 milionů a jež má ve správě jen asi 240 milionů cizích peněz, měla při 1. půjčce upisovací výsledek 107 milionů, tedy 31·8% všeho vlastního a svěřeného jmění, kdežto summa, upsaná u Živnostenské banky rovná se jen 9·5% veškerého jejího jmění (80 mil. akc. kap., 23 mil. res. fondů a 300 mil. svěřeného jmění).

Ale i Česká eskomptní banka v Praze, jež má 15 filiálek a 5 expositur, akc. kapitál 12 milionů, res. fondy 15 mil. a svěřeného jmění 155 mil., upsala 67 milionů (36·76% veškerého jmění), nejen poměrně, než i absolutně předstihla daleko Živnostenskou banku, jež je značně kapitálově silnější. Zajímavé je i srovnání různých podrobností, jež byly zjištěny vzhledem k bance Union a k Živnostenské bance. Tak upsala první z obou na vlastní účet 7 mil. na 1. půjčku, druhá jen 3 miliony a to ještě, dle sdělení zeměpanského komisaře této banky místodrž. rady Brusáka, bylo této výše úpisu dosaženo teprve na jeho zakročení. Správní radové Unionky upsali 3,640.000 K, úřednictvo 163.000 K, správní radové Živnost. banky 163.000 K, úřednictvo 43.200 K na 1. válečnou půjčku. Mimo to upsala Unionka na účet pensijního spolku úředníků 250.000, Živnostenská na účet pensij. fondu neupsala ničeho. Česká banka Union rozeslala při 1. vál. půjčce 150.000—200.000 prospektů, Živnost. banka jen asi 50.000. Propagační vydání pro 1. půjčku obnášela u první banky 40—50.000 K, u druhé asi desetinu této summy. Činí-li se obžalovanými pokus, tento poměr úpisů obou bank vysvětliti bohatší klientelou banky Union, tu dlužno proti tomu konstatovati, že nejen summa úpisová, než i počet upisovatelů je u Unionky daleko značnější. Zastupuje-li tedy, jak už řečeno, Dr. Preiss stanovisko, že úpisová vůle českého obyvatelstva se jeví

v mnohosti úpisů,

jakož i v tom, že převládají malí a střední upisovatelé, tu dokazují

tyto srovnávací číslice právě jasně, že německé banky v Praze Živnostenskou banku značně předstihly i v tomto ohledu.

Kdežto totiž 1. váleč. půjčku u Živnostenské banky upsalo 7074 osob, upsalo tutéž půjčku u banky Union 17.185 osob. Rozvrstvení úpisů naproti tomu je skoro totéž. Malé úpisy (100—900 K) tvoří u Živnostenské banky 34·8% všech upisovatelů (= 2462 osob), u Unionky 34·6% (= 5934 osob); střední úpisy (1000—9900 K) tvoří u Živnost. banky 49·4%, u Unionky 50·4%. Právě u německých bank, jakož i u německých spořitelen v Čechách byl největší úspěch docílen co největším počtem upisovatelův.

I při následujících dvou půjčkách předstihly zmíněné německé banky daleko Živnostenskou banku. Na 2. vál. půjčku upsala banka Union 147 mil. (45.34% celého jmění), na 3. půjčku 223 mil. (65.73%), Česká eskomptní banka na 2. půjčku 113 mil. (62.01%), na 3. půjčku 175 mil. (96·01%), Živnostenská banka pak na 2. půjčku 59 mil. (14·85%) a na 3.111 mil. (22·88%), čímž zůstala daleko pozadu.

Stejně v neprospěch Živnostenské banky vypadne

její srovnání s bankou pro Hor. Rakousy a Solnohrady,

tedy s menší provinciální bankou, jež vládne kapitálem akciovým 6 milionů a jejíž cizí peníze obnášejí 56 mil., takže se ani zdaleka nemůže měřiti se silou kapitálovou Živnostenské banky. Tato malá německá banka sebrala na 1. půjčku 40 milionů, tedy o 2 miliony více, než Živnostenská banka; mimo to nelze přehlédnouti, že tato banka má svůj obor působnosti v zemích, jež nedisponují ani větším průmyslem ani bohatstvím kapitálovým a že tedy i v tomto ohledu je v nevýhodě proti Živnostenské bance. Proto nedosáhla svého skvělého úspěchu velkými úpisy, nýbrž množstvím upisovatelů (skoro o 4000 více než Živnostenská banka).

Námitka, učiněná obžalovanými, že u české banky Union a u České eskomptní banky byly učiněny také české úpisy, měla by — předpokládáme-li její správnost — jakousi důležitost jen pro otázku zúčastnění se obou národních kmenů na půjčce, nikoliv však pro posouzení činnosti jednotlivých bank. Bylo by dokonce velmi pochopitelno, kdyby vlastenecky smýšlející Čechové vzhledem k potížím, jež jim při upisování vál. půjčky byly činěny Živnostenskou bankou, se byli obrátili k německé bance, u níž při upisování se setkávali jen s vlídnou ochotou a s vydatnou pomocí. Kdežto pak se u německých bank jedná jen o ojedinělé české úpisy, které na celkovou summu nemají skoro žádného vlivu, je právě u Živnostenské banky podíl německých úpisů velmi značný. To jeví se už z toho, že upisovací výsledek 1. půjčky u pražské centrály — jejíž klientela je takřka výlučně česká — obnáší jen asi 10 milionů, tedy ještě o 3 miliony méně než výsledek vídeňské filiálky, jejíž klientela je po většině německá. Z části to lze i tím vysvětliti, že odpor vyšel

z pražské centrály a že dirigent vídeňské filiálky, zástupce vrchního ředitele Špitálský se tohoto odporu účastnil jen potud, pokud ho k tomu nutil jeho poměr podřízenosti. To však nemění ničeho na faktu, že většina úpisů u vídeňské filiálky pochází od německých upisovatelů. Dosti spolehlivým východiskem pro posouzení národnosti upisovatelů je okolnost, že Živnostenská banka vede svou korespondenci s českými klienty česky, s německými německy. Ježto pak si filiálka k zúčtování 1. vál. půjčky (jíž se účastnilo 3151 upisovatelů) objednala 3000 německých a 900 českých tiskopisů, je oprávněn závěr, že okrouhle $^3/_4$ všech upisovatelů vídeňské filiálky byli Němci. Dejme tomu, že průměr úpisů je u Čechů i u Němců stejný, — dle stanoviska, zastávaného obžalovanými měl by býti německý průměr dokonce vyšší — tu z upsaných u vídeň. filiálky oprávněn závěr, že okrouhle $^3/_4$ všech upisovatelů vídeňské filiálky 13,780.000 K připadají $^3/_4$, tedy okrouhle 10 milionů na německé upisovatele. I když tedy z opatrnosti naprosto nedbáme německých úpisů u ostatních filiálek a u pražské centrály, — i ta summa je u mnoha filiálek, na př. v Karlových Varech, Liberci, Brně, Jihlavě atd., velmi značná —, i tehdy je čtvrtina veškeré summy upsané u celé banky na 1. půjčku německým kapitálem.

Naprostým vysvětlením velkého rozdílu mezi výsledky úpisů u Živnostenské banky a u německých bank je okolnost, zjednaná vyšetřováním, že těmito bylo právě u vědomí vlasteneckého účelu půjčky obětavě všechno podniknuto, aby účinnou agitací nejen obvyklý kruh klientů, nýbrž i nejširší vrstvy byly pro upsání získány, kdežto Živnostenská banka v tomto směru jen to podnikla, čemu nemohla se vyhnouti, aniž vzbudila sensaci a vydala se nebezpečenství okamžitého trestního pronásledování, jinak však, zneužívajíc vlivu, jejž má v českém finančním světě, a důvěrného postavení, jež jí bylo svěřeno jako veřejné upisovně, vědomě a úmyslně pracovala k nezdaru půjčky.«

K charakteristice mezitím amnestovaného, hlavního obžalovaného v procesu Živnostenské banky, vrchního ředitele Dra Preisse, jest dále z obžaloby uvésti, že od r. 1908 pracoval na založení velkoslovanské banky se sídlem v Moskvě a že před válkou založil rusko-český klub v srozumění s ruským, pražským konsulem; tento klub byl však úřady zakázán.

Charakteristickou výmluvou Živnostenské banky, že nemohla se intensivněji účastniti upsání vál. půjčky z nedostatku běžných prostředků — je okolnost, že tato banka dva dny před zahájením 2. vál. půjčky zakoupila 40—50.000 centů vývozního cukru, aby umístila svůj peněžní přebytek. Ztěžovala upsání vál. půjček, ježto požadovala 10% kauci v hotovosti a ježto odmítala cenné papíry, jež jí byly jako kauce zaslány. V tomtéž smyslu byly i filiálky Živnost. banky informovány. A to i pro 2. půjčku, kdy přebytek hotových prostředků působil ředitelství banky přímo starosti. Změna

v její politice nastala teprvé od 27. května 1915. (Dr. Kramář byl zatčen 21. května 1915.)

Před touto dobou byly činěny největší potíže, chtěl-li kdo upsati váleč. půjčku. Tak byly činěny zbytečné dotazy, má-li se úpis považovati za definitivní, trvá-li upisovatel na svém úpise atd. Naopak zase vyšla banka nejvíce vstříc těm, kdož svůj úpis odvolali.

Dr. Preiss dal v »Národních Listech« uveřejniti četné články, v nichž způsobem, censoru patrně nesrozumitelným, jinak však velmi makavým, dělal náladu proti vál. půjčkám a agitoval pro nákup českých a moravských zemských papírů.

Toto je pouze malý výběr z bohatého a tak velice charakteristického materiálu.

V žalobě se uvádějí doslovně četné dopisy klientů banky, jež si neustále stěžují do podivného, i jim nápadného chování se Živnost. banky a do pokusů jejich úpisy buď protáhnouti nebo vůbec překaziti.

Velmi charakteristická je i tato příhoda, v žalobě dokumentárně doložená:

Dirigent vídeňské filiálky Špitálský pracoval o návrhu průvodního dopisu, jenž měl býti přiložen k prospektu vál. půjčky. Pražská centrála banky škrtla v konceptu všechna místa, jež poukazovala na vlastenecký význam půjčky. Zakázala filiálkám používati prospektu, vypracovaného Špitálským, a vydala vlastní oběžník, zcela krátkého obsahu. Později, když věc byla nápadná, vypracovala druhý oběžník, v němž byla půjčka doporoučena. V německém textu stojí: »co nejvřeleji« (»aufs Wärmste«); za to však chybí velmi důležitý poukaz k tomu, že lze půjčku u rak.-uherské banky lombardovati. Pravda, byl tištěn ještě třetí oběžník, velmi vlasteneckého obsahu, ale jen v 500 exemplářích, určený »pro šlechtice«. Je známo, že velmi mnozí vysocí šlechtici a jiné, vysoce postavené osobnosti daly se tímto agitačním dopisem zlákati; Živnost. banka pak použila těchto lidí jako štítu, jenž ji měl krýti, byla-li pro své jednání kárána. Tito šlechtici stali se tak obhájci Živnost. banky a vystoupili proti všem útokům na ni. Vždyť přece měli v rukou »důkaz« o »vlastenecké« agitaci a chování se Živnostenské banky. Byli tudíž velmi rozhořčeni, když bylo před nimi pochybováno o chování se těchto »bankovních odborníků«.

Kdo ještě nezná způsob jednání Čechů v podobných případech a jejich chytré zakrývací methody, ten je může studovati na tomto velmi informativním případu.

Než podařilo se i usvědčiti správu Živnost. banky z toho, že u svých klientů přímo a osobně provozovala

propagandu proti vál. půjčce.

Nejdůležitější z těchto případů jsou tyto:*

* Viz str. 266—276 zmíněné obžaloby.

»Už v době 1. vál. půjčky byla po Vídni rozšířena pověst, že Živnost. banka zrazovala své klienty české národnosti od upisování půjčky. Nezdařilo se však zjistiti určité případy. Teprvé při 2. půjčce dozvěděly se úřady o těchto případech:

Továrník

František Schiel

z Rýmařova odebral se počátkem května 1915 do směnárny Živnostenské banky ve Vídni, VII. okres, a ptal se jednoho z úředníků, co by mu soukromě radili, zda upsati půjčku, nebo koupiti akcie. Úředník odvětil, že by vyčkal, až jak se situace vyjasní, a když Schiel namítal, že přece vojenská situace je příznivá, tu podotkl, že to není vítězství rakouské, nýbrž jen »muničním nedostatkem«* vyvolaný strategický ústup Rusů; to prý je viděti na nepatrné kořisti. Když Schiel podotkl, že u vál. půjčky přece jen úroky jsou jisté, odtušil úředník, že není vyloučeno, že nastane konverse. Tím, že Schiel tento případ rozhořčeně dále vyprávěl, dostala se příhoda až k sluchu policie, jež hned zavedla vyšetřování. Tato především objasnila, že dle všeobecného názoru v bankovních a finančních kruzích se Živnost. banka vůbec nesnažila agitovati pro válečnou půjčku, nýbrž že jen tak daleko šla, aby zjevně nedávala na jevo svou neloyalnost; aby bylo zjednáno potvrzení o udání Schielovu a aby byla totožnost dotyčného úřadníka zjištěna, byl do směnárny 2. června 1915 poslán

policejní agent,

jenž byl odkázán na správce Josefa Jandu. Agent se ho ptal, je-li výhodno upsati válečnou půjčku a zručným způsobem zjednal si Jandovu důvěru, takže tento soudil, že má před sebou stejně smýšlejícího, před nímž si naprosto nemusí ukládati žádné reservy. Proto tedy odpověděl,

že zrazuje co nejrozhodněji z upsání válečné půjčky.

Že to teď jest

odvážná hazardní hra,

poněvadž Rumunsko, tento jazýček na váze, proti nám udeří.** Rakouské papíry, s výjimkou českých a moravských zemských papírů prý stojí nízko, renta prý klesla ze 94 na 73. Co to znamená, je prý docela jasno. Významno prý je, že lhůta vál. půjčky, jež prý má tak skvělý průběh, je do nekonečna protahována. První vál. půjčku bylo prý lze dostati za 94 a ještě laciněji již za upisovací lhůty. Zprávy o vítězství v Haliči jsou prý přehnané a i kdyby prý

* Charakteristickým je toto odůvodnění, jež je i officielně uváděno s ruské strany. U nás se o tom praničeho nevědělo; zase nový důkaz přímého spojení Čechů s nepřítelem!

** Zde musíme se opět ptáti, odkud to Janda tak přesně věděl?

byl Přemyšl znovu dobyt, nebude to prý míti na finanční situaci žádný vliv, ježto prý se všechno jen uměle udržuje. Ostatně prý dříve se tvrdilo, že dobytí Přemyšlu Rusy nemá významu, a teď prý se najednou znovudobytí Přemyšlu přikládá taková důležitost! Janda k tomu ještě dodal, že to je jeho osobní mínění, jež sděluje

jen důvěrně;

oficielně prý nelze lidem, kteří přijdou upisovat, toto zrazovati. Na otázku agentovu, neměl-li by koupiti zahraniční papíry, odpověděl Janda, že ruské papíry nejsou k dostání *a o německých papírech že platí totéž, jako o rakouských.*

Je-li v těchto slovech Jandových vůči polic. agentovi obsažen jen beztrestný putativní delikt, poněvadž agent neměl naprosto úmyslu válečnou půjčku upsati, tu přece jen charakterisují jasně stanovisko Jandovo a jsou zároveň i důležitým potvrzením udání Schielova.

Obviněný Janda, jejž Schiel znovu poznává, s plnou určitostí tvrdil, že se naprosto nepamatuje na nějaký hovor se Schielem. Teprvé později doznal, že s ním mluvil, ale tehdy prý se hovor netýkal válečné půjčky, nýbrž papírů petrolejových a železářských! . . .

Za policejního vyšetřování byl zjištěn ještě jeden, zcela podobný případ, jenž se udál již v době 1. vál. půjčky. Služka Anna

Kačírková,

jež měla vkladní knížku Živnostenské banky, znějící na několik set korun, rozhodla se, k radě své zaměstnavatelky, za tento obnos upsati 1. válečnou půjčku.

Odebrala se tedy se svou vkladní knížkou dne 21. listopadu 1914 odpoledne (byla tehdy sobota) do směnárny Živnost. banky v Gumpersdorfské ulici, vložila ještě dříve nějaký obnos, načež sdělila úředníkovi svůj úmysl. Místo toho, aby její přihlášku hned provedl, jak v tomto zcela prostém případu bylo jeho povinností, vručil jí úředník jakýsi prospekt a doporučil jí, aby druhý den opět přišla do směnárny, že bude po celý den otevřeno. S úsměvem dodal k tomu ještě, že je to od ní hezké, kdyby však on měl peníze, že by neupisoval ničeho.

Kačírková vyprávěla doma své zaměstnavatelce, že jí úředník radil, aby si to ještě rozmyslila, kdyby on měl peníze, že by neupisoval ničeho a že tedy upisování nechá. Přes to však se Kačírková pokusila druhý den, v neděli, realisovati svůj úpis. Šla odpoledne k směnárně, tam však bylo přes včerejší informaci zavřeno. Touto nesprávnou informací také toho úředník dosáhl, že Kačírková půjčku neupsala.

Dle zápisů ve vkladní knížce a dle dalšího pátrání byl tento úředník jistý Vladimír Brodl, jenž je nyní v poli. I on popírá, že

by se byl takto vyjádřil, nýbrž prý jen tu a tam osobám, jež chtěly menší obnosy upisovati ve splátkách, říkával, že není výhodno umísťovati své peníze ve válečné půjčce, když je zas brzo budou potřebovati, ježto je válečná půjčka teprvé až za řadu let splatná, a až do té doby neprodejná.

Z tohoto výroku neplyne nic jiného, než že Brodl vedle Kačírkové i jiné osoby od upsání vál. půjčky svými nesprávnými informacemi buď odradil, nebo aspoň pokoušel se odraditi.«

Až sem obžaloba. Další o Živnostenské bance a válečné půjčce viz str. 122.

O další

IVh.

NEDVOJSMYSLNÉ FINANČNÍ POLITICE ŽIVNOSTENSKÉ BANKY

budiž z uvedeného obžalovacího spisu uvedeno jen toto:*

»Všechny vlastenecky smýšlející banky hleděly dle možnosti vyhnouti se prodejům rakouských státních papírů za okolností, jež by mohly míti za následek klesání kursu, tedy na př. prodeji větších položek najednou, nebo nabídce k prodeji bez učiněné poptávky, t. zv. »prázdným nabídkám«. Vyhnuly se každému nahromadění jiných papírů nebo vyhánění kursů, neboť to muselo míti nepříznivý vliv na finanční transakce státu.

Přirozeně nepřevzala žádná loyalní banka nákup cenných papírů nepřátelské ciziny ve větším počtu, neboť by se to rovnalo spekulaci na vítězství našich nepřátel; naopak se musela snažiti tyto cenné papíry předati a sice dle možnosti do ciziny.

Koupě cenných papírů v zpřátelené nebo neutrální cizině byly s to, aby přivodily zhoršení naší valuty a proto bylo nutno je omeziti na nejnutnější. Naproti tomu měl prodej v cizině opáčný, tedy příznivý, účinek. Vzhledem k důležitosti pokladu zlata pro naši měnnou soustavu bylo konečně povinností každé banky, jež zastupuje zájmy státu, pracovati proti thesaurování zlata u své klientely a ovšem i u vlastní pokladny.

Tato, v nejdůležitějších rysech načrtnutá bankovní politika byla také sledována všemi německými bankami, jejichž obchodní činnost byla za vyšetřování probádána. Tyto banky daly tím na jevo, že svůj vlastní osud úzce spojují s osudem státu a že vítězství naší vlasti důvěřují.

V příkrém odporu k tomu stojí finanční politika, jíž se dala Živnostenská banka ve svých vlastních obchodech i v obchodech svých klientů. Budiž hned zde s důrazem vytčeno, že každá správa banky je zodpovědna i za obchody, jež jsou podniknuty na rozkaz

* Obžaloba proti Dru Preissovi a soudruhům str. 291—366.

klientů, neboť obchodní politika klientů souhlasí vždy všeobecně s politikou, s názory a s úmysly bankovní správy. Každé bance je totiž bez obtíží možno, působiti na klienty ve smyslu, v jakém banka chce, neboť největší část klientů řídí se při svých obchodních podnicích radami banky, jež vždy má ve své moci vystoupiti proti zakázkám, jež se jí nehodí, nebo takové prostě odmítnouti.

Vyslovená záliba v papírech nepřátelské ciziny, hlavně Ruska, jež kupovány v tu- i v cizozemsku, přehnané koupě českých a moravských zemských papírů, přes vysoký a stále stoupající kurs, značné koupě zlata a rublů, naopak zase snaha, rakouské státní papíry, hlavně pak válečné půjčky, bez ohledu na otřes kursů prodávati, to vše charakterisuje v celku tendenci Živnostenské banky v její vlastních obchodech a v obchodech její zákazníků od počátku války do konce listopadu 1915.* Vedle hlavního cíle: sdružení českého a slovanského kapitálu, a finančního poškození našeho mocnářství — sledovaly upřílišněné koupě českomoravských a ruských papírů ještě ten účel, aby vázaly volné prostředky banky a její klientů, aby nedostatkem peněz, jsoucích k disposici, bylo poškozeno upisování vál. půjčky. Není tedy žádná náhoda, že tyto koupě jsou prováděny nejsilněji v době před a mezi 2. a 3. válečnou půjčkou, a že skoro všechny osoby, jež vydaly značné obnosy na koupi ruských nebo českomoravskych papírů, vál. půjčky buď vůbec neupsaly, nebo je upsaly jen nepatrnými obnosy.

Právě moravské a české zemské papíry poskytovaly výhodu, že jejich nahromadění nemohlo působiti tak nápadně, jako hromadění ruských papírů; mimo to bylo je lze dostati v daleko větším rozsahu. Počet v Rakousku a v Německu dosažitelných ruských rent, železničních priorit a akcií, nebyl příliš veliký. Ruské akcie nejsou na rakouských a německých bursách vůbec kotovány, takže by musely býti koupeny na bursách nepřátelské ciziny, což bylo zabráněno zákonnými předpisy. Přes to však se pokusilo bursovní oddělení Živnost. banky, jehož šéfem byl obžalovaný Pilát, obejitím stávajících předpisů, uskutečniti

koupě na pařížské a petrohradské burse.

Kdyby tento pokus nebyl větším dílem ztroskotal, byla by politika Živnostenské banky, namířená proti zájmům státu, mohla býti provedena v daleko větším rozsahu a daleko účinněji. První pokusy banky v tomto směru datují se z 1. března 1915, kdy banka poslala švýcarskému Bankovnímu spolku v Ženevě a Bankovnímu spolku v Curychu stejně znějící dopisy tohoto obsahu:

»Zajímalo by nás dále, dozvěděti se, bylo-li by Vám právě možno, provésti na náš účet koupě na pařížské burse. Při té příležitosti žádáme zdvořile, abyste nám k naší informaci zaslali kur-

* Originální doklady, pokud zde nejsou doslova uvedeny, nalézají se mezi akty procesu proti funkcionářům Živnostenské banky.

sovní listinu specielně mezinárodních papírů Vašeho umístění.«

Oba tyto dopisy, podepsané Dr. Preissem a Pilátem, propadly však censuře a nedostaly se do rukou adresátů. Obvinění nedali se však tím odstrašiti a zaslali 20. března 1915 nový dopis, jimi oběma zase podepsaný, bankovnímu domu Lippmann, Rosenthal & Co v Amsterodamu, v němž stojí:

»Sdělili jsme Vám dnes telegraficky, abyste na náš účet co nejlépe koupili v Londýně nominale 5000 zl. 4% uherskou zlatou rentu; hledíme vstříc Vašemu oznámení, že naše zakázka byla vyřízena.«

Koupí uherské zlaté renty v Londýně, tedy v nepřátelské cizině, byla nejen naše valuta poškozena, než i nepřítel finančně podporován, ježto mu bylo umožněno, zbaviti se rakouského papíru.

Koupě byla také skutečně na londýnské burse provedena 23. května 1915,

a ostatní dopisy, jež se dotýkaly dalšího průběhu tohoto obchodu, vztahují se také stále k oné koupi v Londýně. Dle všeho dodal tento úspěch Živnost. bance odvahy, neboť posílá 8. dubna 1915 zmíněnému bankovnímu domu v Amsterodamě dotaz, zda by nebylo možno, na účet Živn. banky koupiti výplatu rublů na Petrohrad a zda by nebyl bankovní dům ochoten za tou příčinou ve svých knihách otevříti rublové konto. Tento dopis, podepsaný opět Dr. Preissem a Pilátem, byl zadržen censurou; stejně znějící dopis, poslaný téhož dne Bankovnímu spolku do Curychu, však proklouzl. Odpověď, jež došla z Curychu, je velmi zajímava. Návrh Živn. banky je z toho důvodu zamítnut, ježto »švýcarskému Bankovnímu spolku založení v knihách rublového konta neposkytuje za dnešních obtížných politických poměrů žádné konvenience.« Neutrální banka zamítla tedy účastniti se z důvodů finanční bezpečnosti obchodu, na němž Živnostenská banka, jež — jako rakouská banka — měla nad to býti vázána vlasteneckými ohledy, neshledávala ničeho povážlivého.

V srpnu 1915 začínají nové, tentokráte úspěchem provázené pokusy Živnostenské banky kupovati na pařížské burse. Dne 3. srpna 1915 dala Bankovnímu spolku v Basileji telegrafický rozkaz, nakoupit ruských akcií a sice 25 Brjanských a 25 Malcovských, a to »nejlépe«, t. j. bez omezení kupní ceny. Není pochyby, že tento obchod mohl býti proveden jen na pařížské burse, jako nejbližší Švýcarsku, na níž mimo to bylo obchodováno hlavně ruskými akciemi. Dne 4. srpna psal také basilejský Bankovní spolek Živnostenské bance, že tento rozkaz telegraficky sdělil do Paříže a připojil pak ještě tuto výstrahu:

»Dovolujeme si však zdvořile na to upozorniti, že nemáte žádné možnosti, eventuelně v Paříži koupené titres za doby války tamtéž znovu prodati, ježto na základě válečných předpisů, platných na pařížské burse, osoby nebo firmy, jež jsou příslušníky států bo-

jujících s Francií, nesmějí po dobu trvání války prováděti na pařížské burse žádných prodejů. Tyto předpisy jdou tak daleko, že jen oni francouzští příslušníci, kteří mají ve Francii své bydliště, smějí titres na pařížské burse nabídnouti k prodeji.«

Tato překážka však se Živnostenské banky netýkala, ježto tato měla úmysl nahromaditi co možná nejvíce ruských papírů; proto sdělila 10. srpna 1915 švýcarskému Bankovnímu spolku, že jí jsou dnešní poměry na pařížské burse z novinových zpráv známy. Už 6. srpna 1915 udělila Živnost. banka Bankovnímu spolku novou zakázku ke koupi 20 Malcovských akcií dle kursu 360. Když 12. srpna bankovní dům basilejský Živnost. bance sdělil, že první zakázka koupě 25 kusů Malcovských akcií byla v Paříži provedena za kurs 407, nezalekla se tato banka ani tak vysokého kursu. Naopak, opravila telegraficky svou druhou zkázku v ten smysl, aby akcie byly »nejlépe« koupeny, t. j. bez omezení ceny. Basilejská banka omlouvala dne 16. srpna 1915 zdržení koupě tím, že je pařížská bursa až do 17. srpna 1915 zavřena, a hned následujícího dne sdělila do Prahy, že je koupě za kurs 478 provedena. Dne 23. a 30. srpna 1915 obdržela Živnost. banka zúčtování obou obchodů — kupní cena obnášela 25.294·55 frcs. — a sdělení, že koupené titres jsou uloženy v dossier Živnost. banky v Paříži.

Jiný pokus koupiti na burse nepřátelské ciziny, tentokráte v Petrohradě, spadá do října 1915. 5. října 1915 telegrafovala totiž Živnost. banka Bankovnímu spolku v Basileji: »Vezměte Petrohrad 10 Moskva-Kijev-Voroněž akcie 601 konec října.« Dle této zakázky sdělil také basilejský Bankovní spolek Živnost. bance, že tento obchod byl předán dále do Petrohradu; avšak 15. října byla tato zakázka Živnost. bankou telegraficky odvolána. Že příčinou k tomu nebylo vlastenectví, jež se snad dodatečně mohlo objeviti, toho důkazem je už to, že v téže době byl švýcarské bance dvakráte uložen nákup Brjanských akcií — vždy po 50 kusech —, ač pražská banka nemohla býti na pochybách, že tento nákup musí se díti přes Paříž. Dopisy basilejské banky obsahovaly i v tomto případu naveskrz sdělení o provedení koupě v Paříži a sice za úhrnný obnos 24.993·74 franků.

Bylo zcela zbytečnou věcí, že ředitelství Živnostenské banky, když bylo zavedeno trestní řízení vůči funkcionářům banky, se obtěžovalo zavedením

disciplinárního řízení

proti obviněnému Pilátovi v příčině koupí na cizích bursách, sehráti komedii, jejíž účel byl až příliš průhledný.

Pilát

ospravedlňoval se před disciplinární komisí tím, že oba dotazy u švýcarských bank o koupi na pařížské burse nebyly jím míněny

vážně, nýbrž že měly býti jen zástěrkou, aby tím dostal kursovní listy pařížské bursy. Dále že připojením slov »Londýn« a »Petrohrad« v telegrafických zakázkách nechtěl snad vyjádřiti, aby koupě byla provedena na těchto bursách, nýbrž že tím myslil »jen usance« obou těchto burs. Konečně pak prý také soudil, že sdělení Bankovního spolku v Basileji o koupi ruských akcií na pařížské burse je nesprávno a jen záminkou k provedení zúčtování dle pařížské usance. Vzhledem k jasnému a průhlednému znění těchto dopisů je každé slovo k charakteristice tohoto zodpovídání se zbytečné. Rozumí se, že toto zodpovězení našlo u disciplinární komise Živnostenské banky plné víry a že byl Pilát i z tohoto obvinění očištěn. Aby vzhledem k vyloženému porušení zákona přece jen se něco stalo, byl Pilátovi disciplinární komisí diktován trest důtky za to, že odpověď Bankovního spolku basilejského o nákupu akcií v Paříži vzal mlčky na vědomí, aniž ji předložil svým nadřízeným.

Zde nutno s důrazem říci, že se trestnímu řízení teprve v poslední řadě o to jednalo, zda obžalovaný Pilát překročil těmito nákupy zákaz platů nepřátelské cizině; daleko spíše je důležité, že tento, z části zdařilý pokus, nakoupiti papíry cizích států v cizině, je příspěvkem do rámce celkové finanční politiky a že ukazuje, jak tato banka se nehrozí ani této cesty, aby co nejpůsobivěji provedla své snahy, směřující proti zájmům státu. Proto také nerozhoduje, byly-li obnosy, jež tímto způsobem šly do ciziny, značné či nepatrné. Stejně nedotýká se trestnosti tendence bankovní správy, kteroužto tendenci dlužno posuzovati v jejím celku, že jednotlivé obchody byly pro banku spojeny s užitkem. Že i zištné motivy zde hrají úlohu, to nemůže nikdy zrušiti trestnost jednání. Velký počet podniknutých obchodů byl však pro banku nejen nanejvýš odvážný, než i přímo se ztrátou spojen, a to dokazuje nejlépe, že vlastní účel způsobu jednání obviněných nebylo dosažení materielní výhody, nýbrž jen poškození finančních zájmů našeho státu.

Zmíněný směr obchodů s cennými papíry byl, jak už zmíněno, prováděn nejen na vlastní účet, nýbrž Živnost. banka používala v tomto (Nostrostand) směru i svého vlivu na klienty banky. Srovnání obchodů, jež banka z vlastního majetku činí, kupujíc a prodávajíc, poskytovalo by nám neúplný, mnohdy i nesprávný obraz. Spíše je nutno banku a její

kruh klientů

považovati za celek, a proto k ujasnění nejedná se v prvé řadě o obchody banky s jejími klienty, nýbrž spíše o obchody, koupi a prodej cenných papírů, jež byly uzavřeny tržní cestou, tedy tehdy následkem uzavření burs, od banky k bance, bez nebo prostřednictvím sensala. Tyto obchody, jež lze krátce označiti jako

bursovní koupě a prodeje,

jedině poskytují spolehlivý obraz finanční politiky té které banky, neboť jen jimi byla vyvolána změna majetku banky a její klientů, jež nutno považovati za celek. Ony jedině měly také vliv na kurs v obchodu. Úplný obraz těchto bursovních obchodů pražské centrály v effektech a valutách poskytují příruční knihy a strazza obžalovaného Piláta, přednosty bursovního oddělení Živnostenské banky, jehož rukou šly všechny obchody, jakož i zápisky pražského sensála Uggé, jenž většinu obchodů banky umísťoval na pražském trhu. Na základě těchto pomůcek byly zjištěny za spoluúčinkování obviněného Piláta ve vyšetřování, bursovní obchody pražské centrály v době od 1. srpna 1914 až do 30. listopadu 1915 pro všechny sem spadající kategorie cenných papírů, a konečně cifra souhlasí až na nepatrné odchylky s tabulkami, jež k vyzvání trestního soudu byly Živnost. bankou sestaveny z knih. Doba po 30. listopadu netýká se již trestního vyšetřování, ježto správa banky, zvěděvši o zavedení trest. vyšetřování, změnila po 30. listopadu 1915 úplně svou obchodní tendenci.

Mezi obchody pražské centrály v jednotlivých druzích cenných papírů dlužno především promluviti o

prodeji rakouských a uherských státních papírů

(rent a státních železničních cenných papírů).

Vlastní majetek těchto papírů byl již před válkou, hlavně u pražské centrály, velice nízký. Celá banka měla jich 31. července 1914 asi za 7·5 milionů, z toho pražská centrála 2·5 mil., vídeňská filiálka 3·8 mil., tedy více než centrála, ostatní filiálky 1·2 mil. Při tom dlužno ještě uvážiti, že kauce u veřejných úřadů nutno složiti v státních papírech, a že k tomuto účelu byly vázány jen u pražské centrály asi 2 miliony korun, tak že její volný majetek obnášel pouze asi ½ milionu. Přes tento nízký stav bylo ve výkonném výboru pražské centrály 11. listopadu 1914 usneseno prodati část zbylé zásoby a tento rozkaz svěřen i filiálkám. Dle tohoto usnesení byl do konce roku 1914 vídeňskou filiálkou prodán 1 milion, ostatními filiálkami ½ milionu. I v červenci 1915 zbavila se vídeňská filiálka nominálního obnosu 1 milionu ze své rentové zásoby. Stav státních papírů byl tedy koncem listopadu 1915 u celé banky 5,671.180 K, tedy okrouhle o 2 mil. méně, než před válkou. Při tom nesmí býti přehlédnuto, že tyto prodeje přirozeně byly prováděny za nepříznivého kursu, že tedy bance přinesly škodu, jak také stojí v protokolle schůze předsednictva budějovické filiálky ze dne 16. února 1915:

»Ztrátu na cenných papírech v obnosu přes 6.200 K utrpěli jsme proto, že jsme na rozkaz naší centrály museli část svého nostra prodati za nejnižší kursy.«

V době, jíž se žaloba obírá, prodala pražská centrála bursovním obchodem státních papírů za 2,497.000 K, naproti tomu kou-

pila jich pouze za 679.400 K. Ježto mohla ze svého majetku prodati jen asi 400.000 K — 2,068.700 bylo vázáno kaucemi — bylo prodáno asi za 1,400.000 K z majetku bankovní klientely. Aby nám byla jasná

tendence těchto prodejů,

stačí srovnati s Českou bankou »Union«, jež bursovně koupila ve stejné době 15 milionů korun rakouských a uherských rent a prodala jen 5 milionů. Není bez zajímavosti, že Živnostenská banka odmítla v jednom případě ordre zahraniční banky na koupi rakouských pokladních úpisů, tedy obchod, jehož provedení bylo by podporovalo zájmy státu. Bankovní dům M. Warburg & Co. v Hamburce chtěl totiž 20. listopadu 1915 koupiti pražskou centrálou 100.000 K 4% rakouských úpisů a 100.000 M vídeňských úpisů. Živnostenská banka však tento obchod odmítla s odůvodněním, že je na zdejším trhu málo materiálu; při tom ani nebyl učiněn pokus — což bylo lehko proveditelno vídeňskou filiálkou! — úpisy si opatřiti.

Stejně jako s rakouskými rentami a železničními papíry nakládala banka i

s rakouskými válečnými půjčkami.

Především musí býti konstatováno, že nebylo naprosto úmyslem státní správy za každou cenu překážeti prodeji válečných půjček bankami, pokud se týkalo úpisů koupených na vlastní účet bank. Naopak majetek bank měl sloužiti k tomu, aby byl pozvolna prodán mezi klienty, čímž by jednak byla půjčka umístěna v pevných rukou, jednak také by banky nabyly čerstvých prostředků pro nové půjčky. Tyto prodeje komitentům bank nemohly také míti špatný vliv na kurs půjčky. Dále nebylo [ne] žádoucno, když válečná půjčka na poptávku byla umístěna v cizině, ježto tím vedle příznivého vlivu na stav naší měny byly cizí peněžní prostředky učiněny služitelnými státním účelům. V každém případě však bylo nutno zameziti zpětný proud půjčky z rukou soukromých upisovatelů do bank, jakož i bursovní prodej většího množství úpisů. Hlavně nebezpečnými v tom ohledu byly t. zv. prázdné nabídky, t. j. nabídky k prodeji bez učiněné poptávky. Byla-li již některá banka nucena prodati bursovně vál. půjčku, aby si zjednala nových prostředků, tu alespoň bylo její povinností odprodávati po malém množství a vůbec takovým způsobem, aby se vyvarovalo dle možnosti poškození kursu. Velké klesání kursu bylo by značně ztížilo i další, nutné půjčky, a proto také poštovní spořitelna požádala přípisem ze dne 1. srpna 1915 všechny banky, aby u svých klientů vystupovaly proti přání vál. půjčku prodati. Jako příklad byl přiložen oběžník jedné vídeňské velkobanky, v němž bylo obsaženo vyzvání, aby nebyly přijímány rozkazy klientů k prodeji úpisů vál. půjčky, nýbrž aby byl naopak vzbuzen živou agitací u obecenstva dle možnosti zájem o tyto půjčky. Ředitelství Živnostenské banky sice svým filiálkám

toto přání poštovní spořitelny sdělilo a je žádalo, aby dle možnosti se dle něho řídily, aby však pražské centrále bylo oznámeno, kdyby klienty bylo vysloveno podobné přání prodati půjčku. A přece se tato banka nezdržela a prodávala nejen své vlastní zásoby půjčky, nýbrž i své klienty v této prodávací tendenci podporovala.

První, kdo hned po uzavření upisovacího terminu dal bance ordre, aby prodala půjčku obnosem 5000 K, upsanou členy jeho rodiny, byl obžalovaný vrchní ředitel Růžička. Při tom jsou jeho majetkové poměry tak skvělé, že finanční ohledy nemohly naprosto býti podnětem k tomuto rozhodnutí. Vůbec všichni ředitelové ústavu prodali hned po upsání 1. a 2. půjčky jimi upsané obnosy a stejně se zachovali i členové správní rady, až na dva, kteří patří k staročeské straně. Velmi upřímně psal také dirigent karlovarské filiálky Leopold Dostál, bratr rak. reservního důstojníka Václava Dostála, jenž jako důstojník české legie padl ve Francii, svému švakru, obžalovanému Dru Preissovi dne 12. července 1915:

»Co se týče válečné půjčky, tu

rozumí se samo sebou,

že bych ji, jak by se to dalo, zase rád prodal.«

Je tedy pochopitelno, že banka zanechala nejen veškerého vlivu, chtěli-li klienti úpisy prodávati, ale že tomuto přání dokonce i ochotně vycházela vstříc.

Z korespondence banky se spořitelnami a záložnami vychází na jevo, že banka se nikdy ani dost málo nepokusila zdržeti před prodejem vál. půjčky, ba ona ještě mezi upisovací lhůtou na 3. půjčku přijímala záznamy k prodeji této půjčky a 22. února 1915 odpověděla občanské záložně v Nymburce, »že je

»mileráda«

ochotna obstarati jí prodej první vál. půjčky.«

Že i

zcela bezprostředně byli klienti vyzýváni k prodeji půjčky,

to je zjevno z konceptu dopisu z března 1915, nalezeného v soukromé korespondenci obžalovaného Dr. Preisse. Tento list, adresovaný dvor. radovi Dru Brejchovi v Praze, zní:

»Ježto mnozí páni, kteří u nás upsali válečnou půjčku, projevili event. zájem na jejím prodeji, dovoluji si tázati se Vás, nemáme-li Vaše kusy prodati.

Dr. Preiss.«

Zde tedy beze všeho podnětu přímo frivolním způsobem se upisovatel vyzývá, aby prodal své kusy; celý obsah dopisu, jakož i úvodní jeho slova vnukají domněnku, že podobné vyzvání bylo adresováno i jiným osobám. Udává-li dvorní rada Brejcha, že tento

dopis neobdržel, je pro trestní posouzení jednání obžalovaného Preisse bez významu.

Správa banky našla také prostředek, jak se zbaviti značné části na vlastní účet upsaných 3 milionů 1. a 6 milionů 2. válečné půjčky, a to prostým způsobem, hned po uzavření upisovacího terminu. Udala totiž 17. prosince 1914 pošt. spořitelně jako celkový výsledek u ní uzavřených úpisů obnos 37,904.600 K, kterýž obnos také zúčtovala. Avšak suma, jež u praž. centrály do 10. prosince — konce to upisovací lhůty — byla dle matrik zjištěna, obnáší

nejméně	10,375.700 K
úpisů u filiálek učiněných a centrále do 12. prosince oznámených	24,467.000 K
takže, připočteme-li vlastní úpis banky obnosem . .	3,000.000 K
bylo v celku upsáno	38,842.700 K
tedy o	938.100 K

více než poštovní spořitelně bylo zúčtováno.

Mimo to bylo ještě použito přes 70.000 K z vlastního majetku banky ku krytí úpisů, jež by snad po 10. prosinci ještě byly oznámeny. Kolem jednoho milionu korun půjčky, převzaté bankou na vlastní účet, tedy třetina celkového stavu, mohla býti hned postoupena klientům.

Stejně bylo poštovní spořitelně oznámeno, že celkový obnos přihlášek

na 2. vál. půjčku do dne 5. července 1915 obnáší .	58,840.000 K

V skutečnosti však byla celková suma

přihlášek u pražské centrály	18,031.000 K
u filiálek	36,724.000 K
na vlastní účet banky	6,000.000 K
tedy úhrnem	60,755.600 K
tedy o	1,915.600 K

více, než banka poštovní spořitelně zúčtovala.

K tomu dlužno přičísti ještě dodatečně úpisy

obnosem	940.500 K
takže banka z vlastního úpisu hned	2,856.100 K

tedy skoro polovinu odstoupila upisovatelům.

Dle udání Dr. Šourka byl mu dán obžalovaným Růžičkou

rozkaz, udati upsanou summu nižší,

prý proto, aby byly kryty nejisté úpisy. Ačkoliv tedy byl stav »nostro« vál. půjčky hned po uzavření upisovacího terminu značně menší, ačkoliv tedy tím méně důvodů bylo pro další odprodeje, přece jen správa banky do 30. listopadu 1915 odprodala celou svou zásobu obou prvních půjček, až na 64.000 K první a 3900 K druhé půjčky. Prodej 1. půjčky byl usnesen v sezeních výkonného výboru 3. února a 4. března 1915, tedy v době, v níž měla banka nadbytek peněžních prostředků.

Odprodej nebyl proto prováděn, aby úpisy přišly do pevných rukou klientely banky, neboť těmto bylo až do konce prosince 1915 prodáno pouze 226.400 K první a 101.500 K druhé půjčky. Naproti tomu převzala Živnostenská banka od soukromých upisovatelů 1,350.500 K první a 1,166.700 K druhé půjčky k prodeji. V celku byly bursovně pražskou centrálou prodány 3,600.000 K první a 4,630.800 K druhé půjčky, kdežto bursovně koupeno pouze 519.500 K a 2100 K. Ve Vídni bylo tamní filiálkou Živnost. banky pomocí sensalů a přímým stykem s vídeňskými bankami prodáno kolem 12 mil. první a druhé půjčky, naproti tomu koupeno pouze kolem 4½ mil. I vídeňská filiálka se snažila podporovati klienty při prodeji válečné půjčky, neboť koupila od soukromých klientů skoro za 2½ mil. vál. půjčky a jim prodala vál. půjčku obnosem pouze 175.000 K.

Právě opáčnou tendenci, jakou se řídila pražská centrála a vídeňská filiálka Živnostenské banky, sledovaly

německé banky v Praze

při obchodech s úpisy vál. půjčky. Tak na př. Česká banka Union koupila bursovně 3,157.355 K první a druhé půjčky, ale prodala jen 379.000 K, z toho 275.000 K do ciziny. U pražské filiálky Vídeň. úvěrního ústavu koupeno bursovně 1,370.000 K, prodáno jen 390.000 K; u praž. filiálky Länderbanky koupeno 3,012.200 K, prodáno 130.000, u filiálky Anglobanky koupeno 9,000.000 K, prodáno 1,000.000 K.

Je pochopitelno, že milionové prodeje Živnost. banky na pražském a vídeňském trhu musily míti

škodlivý vliv na kurs půjčky,

a to tím spíše, ježto se z části dály najednou ve velkém množství. Tak na př. od 2.—4. listopadu 1915, tedy ve 3 dnech, bylo Živnost. bankou na pražském a vídeňském trhu prodáno vál. půjčky za 1,735.000 K. Pražské německé banky, chtějíce zabrániti dalšímu zhoršení kursu, skoupily dle možnosti půjčku, nabídnutou na pražském trhu Živnost. bankou. Není případu, že by byla Živnost. banka koupila půjčku, nabídnutou praž. německými bankami k prodeji.

Ježto se již od ledna 1915 u Živn. banky jevil tak značný

přebytek peněz,

že správní rada si s ním nevěděla rady, proto nelze říci, že by byla prodávala vál. půjčku z důvodů finančních. Hlavním a jediným důvodem bylo osvoboditi banku a klientelu její co možná od vál. půjčky a co možná poškoditi státní finanční hospodářství, hlavně pak příští půjčky.

Proti státnímu zájmu byly také

obchody Živnost. banky se zlatem.

Válkou způsobené zvýšení potřeby hotových peněz přimělo finanční správu hned na počátku války učiniti opatření, aby zvýšení oběhu bankovek zůstávalo celkem v stejných mezích se zvýšením pokladu zlata rakousko-uherské banky. Reservy zlata byly i z toho důvodu nutny, ježto válka ztěžovala náš vývoz do ciziny, takže toto nepříznivější vytvoření se naší obchodní bilance musilo konečně v zájmu naší valuty vésti k vyrovnání platů zlatem. Zrovna jako v Německu, tak i v Rakousku bylo obyvatelstvo vyzváno, aby mincované i nemincované zlato dalo státu k disposici. Soukromé organisace podporovaly tento úmysl vlády a silné zúčastnění se obyvatelstva, zvláště však méně zámožných vrstev, bylo i na tomto poli důkazem jeho vlastenecké obětavosti. Tím zavržení hodnější jest, když se Živnostenská banka snažila pracovati přímo proti těmto snahám vlády, a když ještě k tomu podporovala škodlivé thesaurování zlata, jež dle úmyslů státní správy mělo býti potíráno všemi prostředky.

Ačkoliv byl výnosem ze dne 20. března 1915, č. ř. z. 71, vývoz zlata zakázán, poslala přece Živnost. banka 12. dubna 1915 50.000 frcs. ve zlatě Švýcarskému bankovnímu spolku v Curychu na účet jistého českého velkostatkáře a klienta banky, jenž považoval za vhodno

zaříditi si ve Švýcarsku depôt zlata.

Dvě další zásilky 40.000 frcs. ve zlatě pro téhož klienta ve Švýcařích byly vojenskou censurou ve Feldkirchu zadrženy a tím zabráněno dalším podobným rejdům.

V době od počátku války do konce listopadu 1915 nakoupila Živnostenská banka spoustu tu- i cizozemských zlatých mincí a většinou je odstoupila svým klientům. Bursovní koupě zlata obnášely dle průměrného kursu u praž. centrály asi 3,844.466 K (z toho asi 1 milion z Německa), bursovní prodeje jen 1,082.086 K. Vlastní majetek banky ve zlatě rozmnožil se v této době asi o 440.000 K, rozdíl asi 2½ mil. korun byl tedy odstoupen klientům ústavu. Tento obnos byl jistě ještě vyšší, neboť dle výpovědi valutního pokladníka pražské směnárny Živnost. banky bylo privátním klientům prodáváno často za nižší kurs, než jak bankovním kartelem ujednáno, načež byl kasovní doklad napsán ne na jméno klienta, nýbrž na jméno nějaké banky, na př. České banky Union nebo České Eskomptní banky. Je charakteristické, že k tomu byly voleny německé banky. Tento svědek musí také přiznati, že u klientely Živnobanky panovala velká poptávka po zlatých mincích a že tato banka kupovala zlato hlavně od německých bank a to zase nejvíce prodávala českým bankám. To potvrzuje i srovnání obchodu se zlatem německých bank v Praze.

Tak koupila Česká banka Union v době od 1. srpna 1914 do 31. (sic!) listopadu 1915 bursovně pouze za 250.000 K zlatých mincí, tedy asi $^{1}/_{20}$ toho, co Živnost. banka koupila na zlatě; prodala pak

okrouhle 65.000 K. Pražská filiálka Anglobanky koupila zlata za 2800 marek, prodala za 48.960 marek, z toho 30.000 marek Živnost. bance.

Pražská filiálka Úvěrního ústavu koupila a prodala skoro stejně, Česká eskomptní banka vůbec zlato bursovně nekoupila. I vídeňské velkobanky se snažily zameziti hromadění se zlata u klientů i u bank samotných, dle možnosti omezily nákupy zlata, ježto z toho mohlo vzniknouti zdražení zlata a zhoršení naší valuty.

Velmi významny byly i v stejné době prováděné

obchody Živnost. banky s rubly.

Je rozhodně nápadnou věcí, že se právě tento druh peněz země, stojící s námi ve válce, těšil u banky a její klientů takové oblibě. Tvrzení obviněných, že bylo třeba rublů k zásilkám zajatcům, je vzhledem k nakoupenému množství, naprosto jalové; mimo to kupovaly ruble i osoby, jež naprosto nemohly býti v situaci, ve které by rublů mohly použíti k tomuto udávanému účelu. Příčina této nesmírné poptávky, kterou sami úředníci banky doznávají, leží pouze

v spekulaci ve vítězství Ruska

a v spojené s tím stoupání valuty; nebo též v tom, že se činily přípravy k hodině »osvobození« ruskou armádou.

Vlastní majetek Živnost. banky v rublech, a to v papíře i ve zlatě stoupl od 31. července 1914 do 30. listopadu 1915 z 2091 na 34.019 rublů. Bursovně bylo prodáno v tomto období 543.111 rublů v papíře (z toho skoro 200.000 v Německu) a jen 166.455 rublů (z toho 90.000 českým bankám v Praze). Difference skoro 400.000 rublů byla tedy odstoupena soukromým klientům ústavu.

Je přirozeno, že

tyto koupě v tu- i cizozemsku musily vyhnati kurs rublu do výše

a tím zhoršiti naši valutu. Jak tyto cifry obratu v rublech převyšují normální obchodní spotřebu rublů, to vysvitne srovnáními obratu u německých bank pražských. Česká banka Union koupila v téže době bursovně 421.263 ruble, tedy ani ne $^1/_{10}$, a prodala 89.754 ruble, z toho 76.000 rublů do ciziny. Česká eskomptní banka nekoupila bursovně vůbec ruble, za to prodala 4800 rublů Živnost. bance. Filiálka Anglobanky prodala dvakrát tolik rublů (10.300) než koupila (5113); pražská filiálka úvěrního ústavu prodala skoro dvacetkrát tolik rublů (25.481), než koupila. I zde většinou prodány ruble do ciziny.

Stejné stanovisko, jako při obchodech s rubly, bylo zachováváno i v obchodech Živnobanky a její klientů

s ruskými cennými papíry.

Hromadí-li banka tak nápadným způsobem cenné papíry nepřátelského státu a to za vysokých a těmito koupěmi stále ještě stoupajících kursů, kupuje-li horečně pro sebe i své klienty v tu- i v cizozemsku, jako to činila Živnost. banka, tu dává tím tak jasný a nesporný výraz své naděje na vítězství nepřítele, že je každého dalšího slova škoda. Neobyčejně škodlivé působení, jež tyto nákupy musily míti v Německu a v neutrální cizině na stav naší měny, stojí skoro ještě za těžkým poškozením finanční vážnosti našeho mocnářství, jež tím bylo odhaleno před cizinou nejcitlivějším způsobem. Německé banky pražské vzdalovaly se takřka úplně veškerého obchodu s ruskými papíry po dobu války.

Česká banka Union, pražské filiálky Anglobanky a úvěrní ústav neměly vůbec obratů v ruských papírech; česká eskomptní banka a praž. filiálka »Merkuru« nekoupily ničeho, za to však prodaly za 18.960 K a za 19.500 frcs. ruskou rentu, a sice Živnost. bance a do Švýcar; pražská filiálka Länderbanky koupila za 8480 K a za tentýž obnos prodala Živnost. bance, o níž bylo na pražském trhu známo, že za ruskou rentu platí vysoké kursy. Srovnáme-li s tím obrat Živnost. banky: pražská centrála koupila od počátku války do konce listopadu 1915 za 2 miliony ruské renty a papírů a prodala bursovně asi za ½ milionu — tu seznáme, že tyto cifry mluví samy za sebe. Při tom dlužno uvážiti, že v tuzemsku je od r. 1906 na vídeňské a pražské burse kotována jen ruská renta, a že při počátku války bylo jen malé množství renty v tuzemsku, takže skutečně musíme mluviti o zakupování této renty. I vídeňská filiálka zkoupila na vídeňském trhu co nejvíce ruské renty, a sice kolem 480.000 K od sensálů a agentů, 200.000 ve směnárnách nebo od soukromých klientů a zbytek v různých bankách, v celku 700.000 K. Z těchto koupených rent předala vídeňská filiálka pražské centrále okolo 250.000 K nominale. Další vysoká položka, více než 200.000 K bylo vídeňskou filiálkou prodáno jakémusi L. Lagjevičovi, soukromníku, asi 100.000 prodáno ostatním filiálkám Živnost. banky a zbytek jiným bankám. Centrála koupila bursovně (včetně toho, co převzala od vídeňské filiálky) okolo 350.000 K této ruské renty, a prodala jen 20.000 K. Vlastní majetek Živnostenské banky, pokud se týče ruské renty z r. 1906, byl na počátku války 2500 K a vystoupil do 30. listopadu 1915 na 40krát vyšší obnos. Asi 300.000 K nominale bylo tedy předáno soukromým klientům. Politování hodný zjev, že kurs zmíněné ruské renty v Rakousku vystoupil brzo po vypuknutí války z 95 na 104 v březnu 1915, tedy přes *pari*, lze zajisté děkovati jen těmto nezřízeným nákupům Živnostenské banky. Z fakta, že koupě byly uzavírány za tak vysokých kursů, lze usouditi, že zde spekulace ustoupila naprosto do pozadí, a že zde byly rozhodujícími jen politické důvody. Jiné ruské renty a ruské železniční priority, v Rakousku na bursách nekotované, bylo Živnost. bankou od počátku války do konce listopadu 1915 (nehledě k rus-

kým akciím, koupeným za 50.000 frcs na pařížské burse) bursovně koupeno za neuvěřitelnou summu 1,405.032 marek a sice vesměs v cizině, hlavně v Berlíně a v Amsterodamu. Bursovní prodeje obnášely pouze 50.000 marek. Kdežto počátkem války byl vlastní majetek banky, pokud se týče těchto rent a priorit, velice nízký — 1000 marek — obnášel 30. listopadu 1915: 845.192 marek. Asi za půl milionu těchto rent bylo odstoupeno soukromým klientům banky. Vymlouvají-li se obžalovaní, že poptávka po ruských papírech vznikla u českého obecenstva bezprostředně, tu neučinila banka praničeho, aby se proti této tendenci postavila, což jí mohlo býti zcela lehkým. Naopak: ona spíše tuto tendenci sama fedrovala; ba v několika případech je také výslovně zjištěno, že koupě ruských papírů klienty staly se na radu obžalovaného Piláta.

Systematičnost celého tohoto postupu vysvítá z usnesení výkonného výboru ze dne 18. března 1915, jež je v protokole sezení takto zapsáno:

»Následkem hromadění se hotových prostředků je usneseno, koupiti na náš účet asi za 1—2 miliony korun ***různé*** běžné papíry, hlavně renty v Berlíně a ve Vídni, pokud jsou ve Vídni nebo v Berlíně kotovány; zatím bylo nakoupeno ruských rent ve Vídni 70.000 korun a v Berlíně 75.000 K.«

V první větě jsou u slova »různé« stopy radirování; bylo již předem jasno, že na místo »různé« bylo původně psáno »ruské«, neboť pak první věta ztratí svou nápadně nejasnou stylisaci a je pak v souhlase s druhou větou, v níž se mluví pouze o ruských papírech a sice o rentách a jiných papírech, tedy železničních prioritách. I uvedení míst Vídeň a Berlín s tím souvisí, ježto ruská renta z r. 1906 je jen ve Vídni, ostatní ruské renty a ruské železniční priority jen v Berlíně kotovány. Ku podivu, rozpomenul se těsně před ukončením vyšetřování zapisovatel tohoto protokolu, úředník Hansa, že následkem nedorozumění skutečně napsal původně »ruských«, že pak tento zdánlivý omyl v nejbližším sezení výkonného výboru byl opraven. Bohužel vysvítá z výpovědi obžalovaného Piláta, v níž je řeč jen o ruských rentách, jakož i ze smyslu obou vět, že zapisovatel nejen že se nezmýlil v porozumění usnesení výboru, nýbrž i tomuto až příliš dobře porozuměl. Neboť skutečně nebylo také nic jiného, než ruské papíry, ve Vídni a v Berlíně kupováno a to právě asi za summu, usnesenou v sezení výkonného výboru, t. j. za 1—2 miliony. Toto usnesení bylo nad to učiněno právě před druhou válečnou půjčkou, kdy všechny loyalní banky měly své prostředky připraveny pro tuto půjčku. A o 14 dní dříve usnesl se ve své schůzi dne 4. března 1915 výkonný výbor zbaviti se zbytku první válečné půjčky v ceně 950.000 K dalším postupným prodejem.

Pozoruhodno je dále, že po zavedení trestního řízení, v druhé polovině prosince 1915, navrhl obžalovaný Růžička, aby byl celý majetek banky, pokud se týče ruských papírů, prodán, aby tak tyto

papíry nepřišly do výroční bilance. Tyto prodeje, jež byly spojeny pro banku se značnými ztrátami, nemohly však býti v prosinci vesměs hotovy a protáhly se až do února 1916.

Ježto nepatrné množství ruských papírů, jsoucí v Rakousku a Německu pohotově, způsobilo této politice Živnostenské banky státu nepřátelské jisté omezení, tu byl jiný druh cenných papírů a to ve značném množství k disposici, za účelem seskupení slovanského kapitálu a uzavření ho vůči rakouskému národohospodářství. Byly to české a moravské komunální obligace a hypoteční zástavní listy. Bylo by přirozeně směšno, viděti za každou cenu v zkupování těchto papírů protistátní tendenci. Není nic přirozenějšího, že kdo chce si uložiti jmění do papírů, činí tak nejraději v papírech své korunní země. Tento zcela přirozený lokální patriotismus nemusí ještě míti hrot proti státu. Zcela jinak je tomu však, když jsou tyto papíry za každou cenu kupovány a přímo sháněny jen proto,

aby volné peněžní prostředky, nutné pro státní účely, byly vázány,

a když se toto dávání přednosti děje právě z toho důvodu, aby byl zjednán rozdíl mezi rakouským a českým kapitálem, nebo aby byl dán výraz nedůvěry k rakouským cenným papírům. Neboť nejedná se o zvláštní posouzení každé jednotlivé kategorie obchodní, uvedené v tomto oddílu; daleko spíše významno je to, že všechny tyto obchody, vzaty dohromady (i když v jednotlivosti vyhlížejí zcela nezávadně), poskytují neklamný obraz tendence, namířené proti zájmům státu. Do tohoto rámce spadá také nápadné protežování českých a moravských zemských papírů. I tím měl býti zamezen odliv českého kapitálu pro rakouské státní účely, hlavně pro válečné půjčky, a je významno, že nejsilnější nakupování těchto papírů zemských Živnost. bankou spadá právě v dobu před vypsáním 2. a 3. válečné půjčky. Ani zde se nejedná, zrovna jako při ruských papírech a rublech, o bezprostředně vzniklou poptávku se strany obecenstva; již faktum, že tato bouřlivá poptávka se objevuje teprve pár měsíců po vypuknutí války, poskytuje důkaz, že se zde nejedná o zjev normální, nýbrž že byly rozhodujícími cizí vlivy, jež tím sledovaly politické účely. A skutečně také Dr. Preiss svými články v Nár. Listech na jaře 1915 doporučoval českému obecenstvu koupi těchto papírů; rovněž vysvítá z korespondence banky se spořitelnami a záložnami, že banka nabízela skoro jen tyto zemské papíry a při tom vždy zdůrazňovala, jak pro bouřlivou poptávku je toto zboží těžko dostati. V jednom dopise se ještě zvláště podotýká, že tato bouřlivá poptávka panovala před »vyložením 3. vál. půjčky«. V jednom případě je doloženo, že banka, aby vyhnala kurs těchto papírů, prodala dráže, než jiné banky.

Bursovní koupě banky těchto papírů obnášejí v době, vzaté vyšetřováním za základ, neuvěřitelné cifry takřka 21 milionů korun, prodej pouze 3·8 milionů. Vlastní majetek banky v této době stoupl

z 1,188.600 K na 5,841.500 K, majetek filiálek ze 754.700 K na 3,072.500 K. Přes 11 milionů bylo odstoupeno klientům ústavu.

I zde mohou cifry obratu německých bank v Praze poskytovati opěrný bod normální obchodní spotřeby a je pozoruhodno, že tyto banky nejen vykazují daleko menší obrat, nýbrž že jejich tendence v obchodu s těmito papíry byla právě opáčnou tendencí Živnostenské banky. Jen u pražské filiálky Länderbanky převyšuje summa bursovních koupí těchto papírů (2,578.400 K) summu prodeje (867.000 K), naproti tomu Česká banka Union koupila bursovně 1,639.400 K a prodala 7,643.100 K. Stejně vysokou je summa prodeje České eskomptní banky, cena nákupu obnáší jen 412.400 K. Pražská filiálka úvěrního ústavu vykazuje bursovní koupi okrouhle 4 milionů a prodej přes 7½ milionu, u pražských filiálek Anglobanky a Merkuru se koupě a prodej v celku vyrovnávají. Pozoruhodno je, že jak Živnost. banka tak i tyto německé banky kupovaly po většině od německých a prodávaly většinou českým peněžním ústavům.

Hromadění českých a moravských papírů

v kruzích českých kapitalistů je zdůrazněno také ve článku, jenž vyšel ve 4. čísle hlavního orgánu českého revolučního hnutí v cizině, zmíněné již »Nation tchèque«, dne 15. června 1915. Tento článek je i proto pozoruhodný, že se zmiňuje o nákupech ruských papírů v Berlíně a že i jinak líčí finanční politiku Živnostenské banky, prvního to českého peněžního ústavu, takřka s fotografickou věrností, takže měl pisatel článku zřejmě právě tuto banku na mysli. Současně se zcela nezakrytým způsobem promlouvá i o této obchodní tendenci. Vylíčiv situaci Rakouska nepříznivě, poukazuje autor k tomu, že hromadění kovových peněz je mezi obyvatelstvem stále všeobecnější, a s pochvalou zmiňuje se o oposici českého lidu vůči vál. půjčce. Pak píše dále:

»Na rozdíl od francouzských a anglických kapitalistů, kteří důvěřujíce bankovkám své země, mají špatný zvyk, tyto uzavírati do své železné pokladny pro časy méně pohnuté, snaží se kapitalista českých zemí, nemaje důvěry v rakouské papírové peníze, zbaviti se jich. Zanáší je do banky a hledí proměniti je za jistější papíry. A úroková míra bankovních vkladů klesá, místo aby stoupala, kdežto cena dobrých papírů stoupá místo aby klesala.«

»Obecenstvo se snaží peníze umístiti s výhodou. Čtyřprocentní hypoteční dlužní úpisy České hypoteční banky prodávají se ještě za tentýž kurs 91·25, jako před vypuknutím války, a jsou v stálém stoupání. Banka měla před válkou ve svých pokladnách úpisů za 7 mil., dnes nemá již žádných a nová emise dosahuje již 3 milionů.«

»Stejně drží se i komunální úpisy zemské banky koruny české a 4% úpisy pražské spořitelny na kursu 94. 4% renta je oceněna 68 K, lze ji však dostati jen prostřednictvím spořitelen.«

»Prvotřídní české papíry nelze dostati a obecenstvo hledí dostati cizí papíry. Za ruskou rentu z roku 1906 byl by placen kurs 105, jen kdyby bylo lze ji dostati.«

»Přes to se podařilo přes Berlín nakoupiti značný počet ruských papírů, ale to vše nestačilo stávající potřebě. Nižší třídy, jež nespekulují cennými papíry, snaží se zbaviti papírových peněz tím, že si nakoupily látek, nebo jiných, důležitých předmětů.«

»Není nezajímavo konstatovati, že tato opatření jsou daleko intensivněji prováděna těmi národy Rakousko-Uherska, které čekají na své osvobození, než těmi, jež jsou přesvědčeny o konečném vítězství Německa. První vědí dobře, že ve chvíli zúčtování musí býti finančně silné, aby mohly dostáti svým povinnostem vůči těm, kdož podniknou rozdělení Rakousko-Uherska. Současně se tím uchraňují před následky války, jíž nepovažují za svou a jež byla rozpoutána jejich utlačovateli.«

Poslední věty vyslovují stručnou formou myšlenku, jež je základem obchodů papíry, prováděných Živnost. bankou, odpovídají cíli, sledovanému Dr. Preissem v jeho článcích uveřejněných před válkou, cíli to hromadění českého kapitálu a odtržení se v hospodářském ohledu od Rakouska. Kryjí se i s názory, jež Dr. Preiss zastával v článcích, po vypuknutí války, tentokráte ovšem opatrnější a zahalenější formou sepsaných.«

Až sem obžalovací spis.

Ale pasivita českého obyvatelstva v zázemí neobjevila se jen při válečných půjčkách a při těchto peněžních obchodech Živnostenské banky, jevila se i v mnoha jiných odvětvích

IVi.

VÁLEČNÉ POMOCI.

V rozsudcích zeměbr. divis. soudu ve Vídni proti rusínskému říš. poslanci Dru Markovu bylo na př. zjištěno, že v Čechách obnášely příspěvky pro válečnou pomoc od počátku války do 15. června 1915 u Čechů 15·7%, u Němců 65·7%. Tohoto výsledku bylo však dosaženo ještě jen tím, že na základě zřejmých pokynů, věnovali Češi válečné pomoci rakouské značný zbytek svých sbírek pro slovanský Červený kříž v balkánské válce.

V odůvodnění rozsudku v procesu Kramář a soudruzi stojí mimo jiné o

účastnění se Čechů na sbírkách na Červený kříž

i toto:*)

»Co se týče účasti Čechů na instituci Červeného kříže, tu nutno odděliti dobu před a mezi válkou. V shodě se skutečnými poměry

* Odův. rozsudku str. 365.

dosvědčují svědci* hrabě Nostitz a baron Zdekauer, že od počátku bylo pozorovati u zem. pomocného spolku živější účast Čechů přistupováním za členy, jež zatím opět ochabla. Co se darů týče, tu lze zde — zrovna jako při váleč. půjčkách — zjistiti u zem. pomoc. spolku ciferně daleko slabší účastenství z české strany.

Ačkoliv se dalo souditi, že při eminentně humanitním účelu této instituce, jakož i při utrakvistickém vedení jejím (svědek hr. Nostitz), že účastenství nenarazí na potíže, přece jen se tak nestalo; to by však ještě bylo, vzhledem k stávajícím národnostním diferencím, vysvětlitelným zjevem.

Uvážíme-li však, jak neobyčejně živou byla účast a nadšení, s jakým r. 1912 byla do života vyvolána pomocná akce ve prospěch balkánských Slovanů a v jak rychlé době byla provedena, tu nám přirozeně musí býti nanejvýš nápadno, že v dnešní válce mocnářství se z české strany nic podobného nedělo, pokud se to týkalo kruhů, blízkých obžalovaným,

hlavně že nebyla také vytvořena samostatná pomocná činnost,

nemohlo-li se nalézti (jak bylo tvrzeno) vyjití vstříc v ohledu národním, jež by bylo považováno za postačitelné k možnosti součinnosti při stávajících institucích.

Nejzřejměji mluví zde čísla oněch obnosů, jež znázorňují

účastenství pražských peněžních ústavů;

tu připadá 89·5% na německé a 10·5% na české ústavy; mezi těmito jsou ústavy, jako Pražská úvěrní banka se 120 K (!), Agrární banka se 47·90 K (!) slovy: čtyřicetisedmi korunami 90 h, Česká banka se 430 K 15 h (!), tedy 3 české peněžní ústavy s úhrnnou summou 598 K 5 h a největší český peněžní ústav, Živnostenská banka, se 47.683 K 66 h, z čehož je 25.000 K zbytek balkánských sbírek, takže vlastní výkon obnáší 22.683 K 66 h.

Dobrovolné sbírky ve větším slohu provedly »Bohemia« a »Prager Tagblatt«. Že by »Národní Listy« samy sbíraly, o tom není dokladů.

Tyto uvedené cifry, v souvislosti s chováním se k váleč. půjčkám, jsou znovu dokladem úmyslné pasivity vůči válce, v níž, dle názoru Dra K. Kramáře, »musí býti všemu vyvarováno, co by bylo lze považovati za schvalování této války«.**

Že široké vrstvy nesdílejí stejnou měrou tyto názory, to vysvítá z toho, že polovinou všech darů jsou obnosy menší 1000 K.

Ze svědecké výpovědi pokladníka zemského pomocného spolku Červeného kříže pro Čechy, barona Wolfa-Zdekauera, v Kramářově

* [Předseda zemského pomocného spolku Červeného kříže pro království České Ervín hr. Nostitz a pokladník téhož spolku Karel sv. pán Zdekauer Wolf.]

** V jeho dopise knížeti Thunovi.

procesu vysvitlo, že ze sebraných — do prosince 1915 — 2 milionů korun připadlo na Čechy asi jen 16% celé summy.«

(Pro balkánské Slovany sebrali Češi za 1. balkánské války v necelém čtvrt roce přes milion korun.)

»Zrovna jako při vál. půjčce tak i zde je v jistém směru stejný základní rys: Subjekty většího jmění se chovají pasivně, menší jmění pak nemohou podstatně cifry zvýšiti.«

Udání svědka ryt. Vojáčka,* že z balkánské sbírky zbylo 200.000 korun a že bylo nyní odevzdáno zem. spolku Červeného kříže, je mylné a spočívá zřejmě na záměně poukazu města Prahy z fondu, jejž město Praha spravovalo od r. 1866; byl to fond tehdejšího pomocného výboru. Obnos 42.000 K byl opravdový zbytek z balkánských sbírek. Tyto oba obnosy — již existující, ne teprvé sbírané — jsou již připočteny k českým příspěvkům.

Poukazuje-li se obžalovanými se zvláštním důrazem na to, že bylo vydáno zvláštní české provolání k sbírkám, tu bylo již námi podotčeno, že účastenství brzo ochablo (baron Zdekauer) a že provolání (příl. č. 8. k hlavnímu protokolu přelíčení) objevilo se hodně pozdě. Pokud toto provolání na tomto čistě humanitním poli mohlo by vydati svědectví o radostné nebo obětavé náladě, jež v jiných vyzváních pro humanitní ideu všeobecně dochází výrazu, to dá se nejlépe zvážiti srovnáním tohoto provolání a oněch, jež »Národní Listy« otiskly za příčinou balkánských sbírek.

Velmi charakteristickým v tomto ohledu je i účastnění se Sokolstva r. 1912 a 1914. Zde setkáváme se se stejnou protivou.«

Výzvy, jež byly vydány za balkánské války ve prospěch Červeného kříže balkánských Slovanů a jež i Dr. Kramář sám spolupodepsal, srovnají-li se s českými výzvami za dnešní války pro rakouský Červený kříž, vydávají o chování se Čechů v této válce zahanbující vysvědčení.

Rozsudek proti Dru Kramáři a soudruhům praví o tom:**

»Že

»*Národni Listy*«

dovedou jinak psáti, než tomu bylo v jejich článcích o váleč. půjčce, chtějí-li podporovati nějaký podnik, to vysvítá z jejich chování se k humanitním akcím za doby balkánské války a za dnešní války mocnářství.

Existenční boj státu uzavírá v sobě při nejmenším jistě ne menší humanitní význam, než jaký byl při podpoře balkánských Slovanů za války proti Turkům.

Chování se vůči Červenému kříži vzhledem k výzvám a k agitační činnosti je však rovněž, — přes zcela stejnou humanitní my-

* (Vicepresident c. k. místodržitelství pro království České Jindřich ryt. Vojáček.)

** Odůvodnění rozsudku str. 353.

šlenku — zcela jiné v dnešní válce, než ono, jež bylo rozvinuto za akce balkánské.«

Obžalovaní odvolávali se také na rubriku v »Národních Listech«, týkající se pomocné akce. Ale ani v té není naprosto onoho planoucího, vlasteneckého nadšení, jaké bylo projeveno za balkánské války vůči Srbům.

»Obžalovaní odvolávali se dále, dokazujíce tím zdánlivě čilou činnost Čechů pro Červený kříž, především na tento článek »Národních Listů« (Příl. č. 8. k hlavnímu protokolu přelíčení):

P. T.

Dlouholetý mír způsobil, že u nás nebyla instituce Červeného kříže až posud příslušně doceněna. Dnes, po půlletém trvání války, jsou si teprve všechny vrstvy obyvatelstva plně vědomy požehnané činnosti a užitečnosti Spolku Červeného kříže, jenž se stejnou lidskostí pečuje o raněné a nemocné vojáky všech národností. Mezi těmi jsou ovšem i tisíce českých vojáků, kteří poslušni jsouce své povinnosti, bojovali hrdinně na bojištích.

Podporou Spolku Červeného kříže přispíváme tedy i ku blahu a k uzdravení čackých českých vojínů.

K podpoře a k provedení humanních úkolů Červeného kříže v Praze byl zřízen

Zemský pomocný spolek Červeného kříže pro království České,

jejž tímto vřele doporučujeme pozornosti a podpoře svého občanstva a našich korporací.

Tento spolek není jen s lidového, než i s hospodářského stanoviska velmi důležit.

Jeho síť spolkových nemocnic, rozvětvená po celém království Českém je současně i důležitým zaměstnavatelem a spotřebitelem tisícerých potřeb, takže i v tom ohledu není pro nás lhostejno, zda je zde český živel stejnou měrou zastoupen čili nic.

Oceňujíce plně za války stále rostoucí rozměry, význam a důležitost Zem. pomoc. spolku Červeného kříže v Praze, zveme tímto jednotlivce i veřejné korporace, aby se staly činnými členy a podporovateli vznešené myšlenky Červeného kříže.

Řádnými členy mohou se státi jednotlivci nebo korporace, jež platí roční příspěvek nejméně 4 K, nebo jež složí obnos, jehož úroky rovnají se výše uvedenému nízkému obnosu, s určením, že tento kapitál má býti trvale spolkem uložen na úroky.

Žádáme tudíž, aby jednotlivci a spolky nám ohlašovali přistoupení za činné členy s příspěvkem dle možnosti ve výši 4, 6, 10, 20 až 50 K ročně, nebo složením obnosu 100, 150, 250, 500 až 1000 K jednou pro vždy.

Přihlášce, o jejíž brzké provedení žádáme, budiž připojen i pří-

slušný členský příspěvek v hotovosti, k čemuž je přiložena poštovní složenka.

Praha, 20. února »(!)« 1915.«

Tuto výzvu vydal výbor, jehož se účastnili i svědkové* Tobolka a Čech. Při rozesílání byla výzva — aby byl zvýšen účinek, jak tvrdí obžalovaní — vlastnoručně podepisována.

Po celý půl roku trvání války žádná výzva k českému národu — bez podpisu, anonymně, suše, litujícím tonem. »Ovšem i tisíce českých vojáků, kteří poslušni jsouce své povinnosti« ... »jejž tímto vřele doporučujeme«, a sice převážně za zdůraznění obchodní užitečné stránky, podpoře této myšlenky. Čin, příspěvek, je do jisté míry omezen, neboť se prosí »dle možnosti« darovati mezi 4—1000 K.

Závěrečná věta doporoučí co nejrychlejší odpověď a shledává nutným, aby příslušný obnos byl zaslán.« Jak jinak tomu bylo za

balkánské války!

S hořejším — po více než půlletém trvání války! — jediným vyzváním budiž srovnáno následující:

»Výzev k balkánským sbírkám vyšel značný počet. Z jejich obsahu vysvítá nejzřejměji kontrast k hořejší výzvě. Zcela zvláště však se liší tehdejší

sokolská agitace

od té, jež se rozvinula v dnešní válce. Výzvy znějí:

»Národní Listy« č. 192., 22. října 1912.**

Lide český!***

Na Balkáně zuří strašný boj! Zápas o bytí či nebytí, zápas na život a na smrt!

Třicet let dívala se nečinně kulturní Evropa na vraždění Slovanů balkánských, a psala diplomatické noty!

Míra utrpení byla však dovršena. Úpění bezbranných, nářek starců, kvílení zneuctěných žen a nemluvňat, nabodávaných na bodáky naplňovaly Makedonii, Staré Srbsko i Nový Pazar.

Výkřik hrůzy provázel všechny ty sveřeposti, které snášelo obyvatelstvo Balkánu.

Míra utrpení byla dovršena — a nastal boj!

První malá, junácká Černá Hora dala znamení k válce, Srbsko, Bulharsko podporováno Řeckem, následují.

* [Říšští poslanci, hlásící se k národní straně svobodomyslné, dr. Zdeněk Tobolka a Ladislav Čech.]

** Tedy jen několik dní po vypuknutí balkánské války!

*** [»Dotaz« uvádí 2 nadpisy: Teuere Tschechen! Tschechisches Volk! Originál má nadpis jen: Lide český!]

Dnes již hřmí děla. Burácí děla, slovanská krev prolévá se v horách i údolích Balkánu. —

Započala slovanská válka, — hodna jména toho, ježto posvěcena veliké myšlence svobody.

Zprávy z bojiště zní vítězně, ale provází je zvěst o strašném utrpení raněných, sirotků a vdov — obětí války.

Nyní teprve vzpamatovala se Evropa a Červený kříž volá o pomoc pro oběti války!

Lide český!

Ty, který nad jiné rozumíš, co znamená slovo boj za právo a svobodu, ty, který vždy jsi stál po boku trpících bratří, v této chvíli posvátné, v této dějinné válce Slovanů za osvobození, přispěj nebohým obětem války!

Přispěj každý dle sil svých na zmírnění ran a bolu slovanským bojovníkům Černé Hory, Bulharska a Srbska, kteří krvácejí za bratry své. Skládej příspěvky své — znamení bratrské, křesťanské lásky — pro Červený kříž na Černé Hoře, Bulharsku a Srbsku!

Ve Zlaté Slovanské Praze, 21. října 1912.

Dr. Jos. Scheiner, místopředseda. Dr. Vratislav Černý, předseda.

Artuš hr. Aichelburg, Dr. Karel Baxa, Dr. J. Ettel z Hvozdomilů, Stanislav Forman, J. J. Formánek, J. Herain, Jos. Holeček, J. D. Konrád, JUDr. P. C. Nesý, Dr. Ant. Novotný, Jan Otto, Bohumil Patočka, Artur Pflanzer, Dr. Jan Podlipný, Ant. Souček, Dr. Přemysl Šámal, Jan A. Šimáček, inž. F. Schiller, Fr. Táborský, cís. rada J. Urban, JUC. K. Židlický.

Příspěvky skládány buďtež na účet Slovanského klubu Červenému kříži: u Živnost. banky v Praze aneb u České prům. banky a Ústřední banky čes. spořitelen v Praze. (O. č. 1161/1311a.)

To je hned jiný ton! Než poslyšme dále:

»Národní Listy«, 22. října 1912.

Drazí kolegové!

V těžkém boji svém o svobodu jižní naši bratři slovanští čekají od nás lékařů pomoc.

Povolání naše naučilo nás rozhodovati se a jednati bez opatrného přikrašlování slov. Mluvíme krátce:

Utvořil se český pomocný lékařský komitét pod předsednictvím prof. Dra Kukuly na rychlé vypravení první pomoci, prvního lékařského vlaku. Žádáme Vás, kdo chcete se jakkoli činnosti zúčastniti, přihlašujte se mezi nás. Všichni budou za své služby honorováni. Hlaste se, kdo chcete konati na jihu lékařskou službu. Kdo se pří-

hlásí do srbských vojenských lazaretů, dostane honorář 400 K měsíčně, kdo do praxe v srbských městech 300 K. Budeme Vám vděčni, doporučíte-li nám opatrovníka, opatrovnici, pošlete-li nám potřeby lékařské, které u sebe máte, své krátké věcné rady atd. Dopisy si vyprošujeme na adresu: Český pomocný lékařský komitét, Praha II., Ferdinandova tř. »Nár. klub«, kde se denně o 6. hod. schůze konají.

Prof. Dr. Kukula. Prof. Dr. Veselý, Prof. Dr. Pešina, Dr. Bouček, Dr. Klíma, Dr. Zahradnický, Dr. Mesány, Dr. Niederle, Dr. Šimsa, Dr. Štěpán, Dr. Bailoni, Dr. Semerád, Dr. Polák, Dr. Mikenda, Dr. Znojemský, Dr. Městecký, Dr. Míchal, Prof. Babák, Prof. Heveroch, Prof. Haškovec, Dr. Kašpar, Prof. Jedlička, Prof. Hlava, Dr. Kotýnek. (O. č. 1311a.)

Něčeho podobného ovšem ve světové válce nebylo!

České Sokolstvo
pro raněné bojovníky jihoslovanské.

Ihned, jakmile došly zprávy o prvých bojích jihoslovanských národů za svobodu ujařmených bratří, ozval se v táboře sokolském čilý ruch, volající po pomoci na bojišti strádajícím junákům a zahájeny sbírky v členstvu jednot ve prospěch raněných.

Předsednictvo České obce sokolské usneslo se na vydání provolání k organisování těchto sbírek, jichž má býti použito k jednotnému činu jménem Sokolstva a proto žádá bratrské jednoty, aby sbírky své zasílaly na adresu České obce sokolské, jež jimi ve srozumění s komitétem výpomocným při Slovanském klubu naloží.

Aby umožněno bylo rychlé vyslání první expedice lékařské na černohorské bojiště, založilo předsednictvo výpomocný komitét obnosem per 40.000 K a věnovalo na sokolskou akci výpomocnou 10.000 K. Dále usneseno vypsati dobrovolný příspěvek v Sokolstvu, jedné koruny na muže a ženu, jež bude nutno co nejrychleji odvésti. Zároveň dalo předsednictvo Č. O. S. výpomocnému komitétu své čilé odbory sletové k disposici a pověřilo bratra V. Štěpánka zřízením a vedením kanceláře. Činem tím staví se Sokolstvo vedle lékařstva českého v prvé řady těch, kdož spěchají na pomoc nešťastným obětem hrdinného boje za svobodu Slovanstva na Balkáně a dokazuje svůj veliký význam v národě našem.

K podobnému nadšení a k takovým číslicím nedospěla v *Staňkově* dotaze líčená činnost Sokolstva za světové války ani z daleka. Zde se to stalo za pár dní. A za dnešní války nic podobného ani za kolik měsíců!

Bratřím v boji!

Staletý zápas mezi Asií a Evropou, mezi barbarstvím a osvětou, mezi zotročiteli a porobenými, dochází dnes snad svého zakončení.

Napětím veškerých sil svrhává se sebe jižní Slovanstvo potupné jho turecké sveřeposti. Balkán vzplanul, příliš mnoho slzí i krve vyteklo, Evropa nechtěla slyšet nářku vražděných. Ta zpohodlnělá Evropa. Po staletí nastavovali Slované svá prsa proti nájezdům Asie, tvoříce hradbu, za níž nerušeně mohla se vyvíjeti kultura západní. I oni toužili po světle! Však v temno vrhal je barbar a oni sotva že v něm uhájili holý život! A jak vděčí se Evropa za tuto službu Slovanstvu? Je tupá k boji jeho za svobodu, ano, staví se ještě po bok utlačovateli. Ve svém farizejství uznává jen hrdinství tohoto, ale pro hrdinství potlačovaného má jen posměšek. A kdyby všemi byli opuštěni slovanští rekové, my je ve svatém boji opustiti nesmíme! My nedáme se oblouditi žurnalistikou mamonu. Slované k sobě! Velký okamžik nás sdružuje a proto pozdravujeme Vás, vy rekové, kteří jdete dobývat svobody svým spolubratřím. Hvězda svornosti zasvitla Slovanstvu — ona neshasne již. Mezi předními bojovníky stojí naši bratři ze sokolských jednot srbských a bulharských Junáků. Vlast je zavolala a oni, opustivše tělocvičny, postavili se do průsmyků horských, zvouce škůdce na junácký mejdan. Kéž mocné jejich paže osvobodí vlast!

Kdo by se byl nadál, vy srbští Junáci, že v tak krátké době stane se to, co představovala »(!)«* vaše prostná cvičení na letenské pláni »(1912)« — boj za osvobození! Naše mysli jsou s vámi!

Bratři, Sestry!

Slovanský jih je zachvácen válečným plamenem, bratři naši zápasí o svobodu. V takových dobách všechna srdce lidská měla by býti naplněna láskou a soucitem k raněným.

Chrání-li konvence ženevská lékaře a lazarety, pak by měla konvence šlechetných duší chrániti nešťastné před nejhroznějším nepřítelem — nedostatkem pomoci: na bojištích balkánských není dostatek lékařů, lazaretů a pomůcek léčebných.

Předsednictvo Č. O. S. proto volá sokolstvo k lidské povinnosti, již může každý osvědčiti darem (sebe nepatrnějším) na penězích.

Milé sestry i drazí bratří, pomozte zmírniti utrpení nebožáků! Pořádejte sbírky po jednotách, aby pomoc sokolská byla co nejvydatnější a nejrychlejší. Soustřeďujte sbírky do Č. O. S.

Předsednictvo Č. O. S. k tomu účelu věnovalo 10.000 K a vypisuje dobrovolný příspěvek jedné koruny (za muže a ženu) za člena, který budiž jednotou Č. O. S. co nejrychleji zaslán.

Peněz bude použito jménem Sokolstva v dohodě s Pomocným komitétem při Klubu Slovanském.

Předsednictvo Č. O. S.

(O. č. 1311a.)

---

* Otevřené doznání! Ale poslanec *Staněk* bude dále tvrditi, že Sokolstvo je »úzkostlivě« toho dbalé, zůstati »nepolitickým«.

Sokolská pomoc.

České Sokolstvo zasáhlo tedy účinně v akci na prospěch raněných Černohorců, Srbů a Bulharů. Vedla je k tomu nejen láska k trpícím bratrům a zdravý smysl pro humanitu a milosrdenství, ale i — a to v první řadě — dávná povinnost!

Od 20 let pracuje Sokolstvo české na vzájemnosti slovanské. Dovedlo sloučiti* v jeden tábor Slovince, Srby, Chorvaty i Bulhary, vytýčilo společné organisaci určitý program pracovní a snažilo se naučiti sebe i Slovany pracovati v duchu tohoto programu.

Pořádáním škol cvičitelských, každoročně konaných v Praze, položilo základ pro výchovu odborných sokolských pracovníků, konáním tisícových zájezdů do Lublaně, Záhřeba, Cetyně, Bělehradu, Sofie a nezapomenutelných sletů pražských získávalo nejširší vrstvy lidové pro myšlenku sokolské vzájemnosti, vysíláním sokolských českých cvičitelů do jižních zemí slovanských posilovalo činnost sokolských jednot, péčí o černohorské učně a jich výchovu v Praze i na českém venkově činilo pokus o praktické řešení hlásaných ideí...

Byli to tedy Češi a Sokolové v řadě neposlední, kteří po řadu let nepřestávali volati po trvalém a věcně založeném sblížení národů slovanských; na poli tělocvičném, kulturním, hospodářském. Nikoliv politickém. (!)

A právě nyní, kdy tisíce raněných bratrů slovanských trpí a strádají, kdy tisíce volají o pomoc a přispění, nyní nastal okamžik, aby se znovu osvědčilo, že idea slovanská a sokolské pospolitosti nebyla jen pouhým heslem a prázdným slovem.

Přišla doba činu. Sokolstvo české vystihlo vážnost její a proto koná svoji — povinnost.

V jakém směru?

Všestranně. Č. O. S. přikročila na pomoc komitétu, jenž převzal úkol jednati jménem národa československého a uskutečniti vypravení lékařských expedic, a založila je — bez záruky a bez garancie — částkou 40.000 K, aby prvá výprava mohla nastoupiti cestu do Cetyně již příští pondělí či úterý. (!)**

Předsednictvo Č. O. S. předcházejíc příkladem, věnovalo a vyplatilo komitétu částku 10.000 K a usneslo se vypsati dobrovolný příspěvek 1 korunu za muže a ženu, pokud jsou členy jednot sokolských, a vybídnouti jednoty veškeré, aby ve svých obcích a městech ujaly se agitace na prospěch sbírek všeobecných, aby získaly pro tuto myšlenku veškeré kruhy občanské, místní spolky, obecní výbory, zastupitelstva, kruhy obchodní a peněžní atd., atd.

Sokolstvo chce tu býti prvým mezi prvými. Činem, prací a obětavostí. Obrovitá a důmyslná organisace dovoluje mu využíti všech

* Ale ono je — nepolitickým, míní pan *Staněk!*
** Za světové války neměli tak na spěch!

sil a vší energie. Sokolstvo jí využije. Na prospěch věci dobré a humanní.

Kdyby se samo Sokolstvo nebránilo jakémukoliv separatismu v národě, kdyby snad chtělo tvořiti zvláštní třídu nebo kastu, uložilo by si samo povinnou daň korunovou a v kratičké době dalo by k disposici — 100.000 K. Ale Sokolstvo nechce se vylučovati z národa, nechce se vzdalovati všeobecných sbírek národních, nýbrž chce jíti společně s lidem i občanstvem. Proto uložilo si toliko příspěvek dobrovolný, příspěvek sokolský. Mohu přispěti radou? Dejte si zhotoviti zvláštní průkazenky asi tohoto znění:

»Bratr (sestra) X. Y., člen tělocv. jedn. Sokol na Král. Vyšehradě, složil 1 korunu na prospěch raněných Jihoslovanů.

Na Král. Vyšehradě, dne . . . . 191 . .

L. Bán, jednatel.

Rozdejte průkazenky činnému členstvu, které jistě bude prvním, kdož složí onu dobrovolnou korunu, přikažte každému z nich 20—30 adres členů přispívajících a dejte jim lhůtu 24 hodin, aby obešlo všecky naše Sokoly a předložilo jim průkazenku jako kvitanci na kmenový příspěvek.

V několika dnech nasbíráme tímto způsobem tolik, že zálohu 40.000 K, kterou jsme vyplatili dnes, odepíšeme zítra. (O. č. 1311a.)

Heller.«

Lide český! (Národní Listy, 27. října 1912.)

Na Balkáně zuří lítice válečná. Národové slovanští, obývající Balkán, nemohouce dále snášeti sveřepé ukrutnosti, páchané na rodných bratrech a sestrách jich pod jhem tureckým úpících, povstali k obrovskému zápasu o jich uvolnění a osvobození z nesnesitelné již poroby.

Před zraky našimi zahájen světodějný, zoufalý boj o svobodu a lidská práva slovanského lidu na životě svém a statcích po staletí ohroženého.

A nivy slovanské barví se rudou krví statečných vojínů za nejčistší ideály lidské se bijících, hory a rokle, planiny a údolí posety jsou těly raněných hrdinů, jichž rány volají o pomoc a zmírnění bolestí. Kdož z nás mohl by jich oslyšeti?

Lide český! Ty odvěký nositeli a obránci velkých hesel lidskosti a bratrství, vstaň a spěj na pomoc strádajícím bratřím! Otevři srdce své vznešenému dílu milosrdenství a ukaž se v této těžké chvíli hodným úcty a důvěry všeho Slovanstva.

Podnikáme sbírku ve prospěch raněných vojínů na bojišti balkánském a voláme o přispění ke všemu lidu českému bez rozdílu. Od muže k muži, od ženy k ženě, od chaty k chatě, od místa k místu nechať zazní vroucí výzva ke skládání obětí na oltář lásky bratrské.

Žádáme správy obcí našich a měst, aby ujaly se sbírek, žádáme

spolky a sdružení naše i jednotlivce o podporu předsevzatého díla, obracíme se ke všem šlechetným srdcím českým o přispění.

Nechať kraje naše zaplanou ohněm svatého nadšení pro zmírnění velkého utrpení bojujících bratří, nechť soucitu našemu a lásce pokrevenské zdaří se aspoň z části zahojiti rány, utrpěné za svobodu ujařmeného Slovanstva.

Dary peněžité buďtež zasílány České agrární bance neb České průmyslové bance, neb Ústřední bance českých spořitelen, neb Živnostenské bance s určením »na účet Slovan. klubu pro raněné Jihoslovany.«

Dary věcné a dopisy buďtež zasílány pod touže adresou do obchod. domu fy. J. Novák v Praze II., Vodičkova ul., dotazy na pomocný odbor lékařský do Národního klubu v Praze, v »Louvre«, Ferdinandova tř. č. 4.

Kdo rychle dá, dvakráte dá!

V Praze, dne 26. října 1912.

Dr. Karel Dienelt, doc. Dr. Drozda, red. Dr. Ant. Hajn, zem. a říš. poslanec Václav *Choc*, zem. a říš. posl. Dr. Karel Kramář, říš. posl. Dr. Tom. G. *Masaryk*, zem. posl. Dr. Jan Podlipný, Dr. Jindř. Šolc, zem. posl. Ant. Švehla, prof. Dr. Mich. Ursiny.

Za lékařský výpomocný komitét:

Prof. Dr. Ot. Kukula. Primář Dr. Semerád.

Za Slovanský klub:

Dr. Jos. Scheiner. Dr. Vratislav Černý.

(O. č. 1311a.)

Ženám národa českého

v zemích koruny české, Rakousích a všude, kde bijí věrná srdce česká! (»Nár. Listy«, 27. říjen 1912.)

Na slovanském jihu po 500 letech povstali mstitelé a osvoboditelé, již jako kdysi otcové naši dávají krev a životy pro lásku bližních svých, za svobodu, za zákon páně, za milý jazyk slovanský. Jejich krev, naše krev, jejich bolest, naše bolest! Nuže, sestry, podejme ruce okrvavěným hrdinům, mučedníkům za svatou věc, podložme jim na cestu trnitou lásku, jež divy tvoří, by sestry na Balkáně mohly žehnati věrnosti českých žen!

Ženský odbor pomocného komitétu.

Příspěvky peněžité zasílány buďtež: České průmyslové bance, Ústřední bance českých spořitelen, Živnostenské bance a Agrární bance, vesměs v Praze, na účet Slovanského klubu pro zraněné Jihoslovany. Také celá řada pražských firem, hlavně knihkupec-

kých, uvolila se peněžní dary přijímati a je Slovanskému klubu odváděti.

(Následuje výčet dalších žádoucích darů.)«

Následkem toho se musel úspěch dostaviti.

Je zbytečno říci, že ani Sokolové, ani žádná jiná česká organisace nevydala od r. 1914 do 1917 ani jediné vyzvání, jež by bylo jen přibližně vřelé.

Z odůvodnění rozsudku v procesu Kramářově třeba dále uvésti:*

»Při pojednávání o chování se Čechů k válečným půjčkám vystoupil zřejmě negativní směr vůle české; pro tento negativní směr poskytují nové doklady úřední zprávy o

vlastenecké sbírce kovů.

O tom se sděluje úředně c. k. ministerstvem války:

»Po dohodě s ministerstvy kultu a vyučování, vnitra a zemské obrany byla sbírka provedena VII. oddělením c. a k. ministerstva války. Příslušná výzva poslána starostům obcí a učitelům škol, dle příl. 1. C. k. ministerstva kultu a vyučování a vnitra nařídila podřízeným orgánům, aby sbírku v každém směru podporovaly, hlavně ministerstvo kultu a vyučování nařídilo školám účastniti se akce. Tak bylo provedení sbírky v jednotlivých obcích vloženo do rukou příslušných funkcionářů. K obyvatelstvu samotnému byly vydány výzvy dle příl. 2., jež byly plakátovány i jednotlivým domácnostem doručeny.

Místní výbory byly dožádány výsledek sbírky a odeslání kovů oznámiti centrální správě v ministerstvu války lístky, k tomu účelu natištěnými.

Tato oznámení byla sbírána a registrována, práce, jež dosud není zplna hotova. Budiž podotčeno, že udání, sdělená na těchto lístcích, byla velmi neúplná, buďto že řiditelé těchto sbírek neprovedli mnohdy dosti obtížné rozlišování kovů nebo jejich odvážení. Tyto všeobecné poznámky mají vyložiti hlavní rysy organisace.

K zodpovězení učiněného dotazu jsou zfruktifikovány především tabulky, sestavené c. k. ministerstvem vnitra na základě zpráv c. k. hejtmanství, v nichž jsou obsaženy údaje o sebrané a přihlášené váze kovů. Tato data vysvitnou z obou připojených tabulek, příl. 3 a 4, v nichž je obyvatelstvo znázorněno dle celkové cifry a dle procentuálního rozdělení.

Z těchto tabulek vysvítá:

	obyvatelstvo
v 29 německých okresích (90% německých) . . .	1,563.400
v 9 převážně německých okresích (přes 50% něm.) .	676.700
v 48 »českých« okresích (přes 90% »českých«) . .	3,182.300
v 15 převážně »českých« okresích (přes 50% »českých«)	892.200

* Odůvodnění rozsudku str. 352.

Sebrané kovy	Na 10 obyvatelů připadá sebraných kovů v 1 kg.
221.900	24.18
83.100	11.92
81.500	2.56
38.300	4.28

Co se týče

sbírky v Praze,

tu sděluje se výtah ze zprávy tamního místního výboru. Do pražské sbírky je vpočítán Karlín a Král. Vinohrady; Žižkov však ne. Ze Smíchova odevzdaly sbírky jen německé školy. Dále do Prahy odevzdaly své sbírky četné venkovské obce a školy.

V celku je tento výsledek:

německé školy v Praze	11.694·4 kg
»české« školy v Praze	7.203·3 »
různí soukromníci a ústavy v Praze	14.261·9 »
obec pražská	508·6 »
V celku tedy sebráno v Praze	33.668·2 kg
K tomu dále:	
Dar c. k. cejchovního inspektora v Praze	1.134·7 kg
	34.802·9 kg
Sbírka v Karlíně	1.318·5 kg
25 venkovských německých škol	3.328·0 »
137 venkovských »českých« škol	3.555·0 »
22 venkovských německých obcí	2.265·0 »
37 venkovských »českých« obcí	1.060·0 »
V celku místním výborem pražským sebráno . . .	45.329·4 kg

Při počtu obyvatelstva 221.100 (přes 90% českého) a při výsledku pražské sbírky 34.802·9 kg vypadá na Prahu procentní cifra 15·66.

V Liberci bylo sebráno dle zprávy tamního okresního hejtmanství 4613 kg, mimo to uspořádal Svaz spolků hospodyněk pro sev. a vých. Čechy v Liberci ještě zvláštní sbírku, jejíž výnos byl okrouhle 18.000 kg. Liberec s 35.200 obyvateli (přes 90% německými) sebral tedy okrouhle 22.600 kg, což odpovídá procentní cifře 64.

Dále budiž podotčeno, že město Teplice-Šenava uspořádalo zvláštní sbírku pro vlastní, lokální invalidní fond, že však sebrané kovy spojilo s hlavní sbírkou. Tato sbírka obnáší netto váhu 6734 kg.

Počet obyvatelů se uvádí dle časopisu »Oesterreichische Statistik« N. F. 1. sv. 1. seš.« (O. č. 1327.)

»Dle všeho, co se psalo v tu- i cizozemských listech před i mezi válkou, není pochyby o tom, co je příčinou, proč pro české obyvatelstvo je tak nepříznivá statistika, i při válečné půjčce i při sbírkách na Červený kříž i při vlastenecké sbírce kovů: Je to agitace proti

vlasteneckému působení, agitace, jejíž účelem je poškození naší válečné moci, a pak je to přizpůsobení se širokých kruhů úmyslům této propagandy.

Ruku v ruce s tím jde hromadění českého jmění v zemi.

Vývody z uvedených fakt tvoří v každém směru skutkovou povahu dle § 327 v. tr. z.

Veškera státní moc soustředila se v této válce, v dějinách bezpříkladné, u všech válčících států ve válečné moci, vně i uvnitř, a každé jednotlivé z uvedených poškození směřuje tudíž i přímo proti válečné moci, jako proti právnímu majetku, jejž nutno chrániti.«

Až potud odůvodnění rozsudku.

Pro výsledek strašného zápasu má pro naše mocnářství největší význam vůbec otázka výživy. Ta je dnes vlastně jedinou starostí, jež by naše zodpovědné řidiče státu muselo pohnouti k nejvážnějším snahám, kdyžtě je naše vojenská situace tak skvělou, díky znamenitým hrdinským skutkům našich mužstev a genialnosti našich vojevůdců.

Co pomohou všechna vítězství, nebude-li možno vydržeti hospodářsky? S tím počítá ententa, proto vede Anglie vyhladovovací válku.

A zde vidíme totéž, co viděli jsme při všem předcházejícím.

Kdežto Němci v Rakousku činí vše možné, aby i v tomto ohledu vyplnili svou povinnost, kdežto skutečně nehledí si svého vlastního prospěchu a činí více, než co je jejich povinností, nekoná velká část českého venkovského obyvatelstva své povinnosti. Zdá se věru, jakoby to bylo přímo v srozumění s ententou, že hlavně průmyslné obyvatelstvo velkých měst má býti systematicky vehnáno v zoufalství, aby snad, bylo-li by to vůbec možno, bylo ještě zabráněno vítězství ústředních mocností.

A vláda dle všeho přihlíží nečinně k těmto věcem a netroufá si proti české abstinenci vystoupiti tak, jak by zde jedině bylo na místě! A při tom je nebezpečí skutečné smrti hladem v německých okresích Čech a v ostatních německých městech stále větší.

V této věci, stran

IVk.

CHOVÁNÍ SE ČECHŮ V OTÁZCE VÝŽIVY

bylo již vládě podáno několik dotazů a žádáno o předložení úředního materiálu, jakož i o nejrychlejší odpomoc. Tyto dotazy zůstaly až posud bez odpovědi; buďtež zde tudíž uvedena jen nejdůležitější data a vláda budiž znovu upozorněna na neodkladnou naléhavost této záležitosti.

V známé řeči opata Helmera v panské sněmovně 27. říj-

na 1917* byla obsažena hlavní data; proto uvádíme tuto řeč v nejdůležitějších jejích místech:

»Je dovoleno i jest zvyklostí, při projednávání státních financí, mluviti nejen o státním hospodářství, než i o státních záležitostech vůbec. V této těžké osudové chvíli státu budiž mi dovoleno, přednésti několik myšlenek všeobecného rázu a, abych tak řekl, přiložiti sondu na některé rány naší veřejnosti.

17. dubna t. r. přinesly ranní listy zprávu, že v krátké době bude svolána říšská rada, aniž by byla zatížena t. zv.

»předpoklady«.

Od tohoto ohromujícího shroucení se silné státní politiky, zvláště však od svolání parlamentu udály se v našem státě věci, a odbývají se ještě teď před našima očima věci, jež musí naplniti srdce každého vlastence, každého Starorakušana tísnivou starostí. (Souhlas.)

Abychom zůstali u parlamentu: Hned na počátku byla od dvou větších sdružení říšské rady podána tak zvaná

státoprávní prohlášení,

jejichž obsah jsme již dříve častěji slyšeli v požadavcích a v cílech našich nepřátel, čtyřdohody. Netrvalo to dlouho a slyšeli jsme v tomtéž parlamentu od několika zástupců českého národa, že očekávají splnění svých státoprávních požadavků od našich nepřátel, s nimiž se nalézáme v boji na život a na smrt.** Když se poprvé tato drzost udála, tu se snažil předseda onoho výboru — tuším, že to byl ústavní výbor — vylíčiti v tisku tyto projevy za pouhé řečnické vybočení. Ale na to přišlo poťouchlejší pokračování: jiní poslanci mluvili v tomtéž smyslu a opakovali to ve veřejných schůzích. I český tisk směl se v protistátních výlevech vyzuřiti, aniž přirozeně byl konfiskován.

Konfiskovány byly nanejvýš projevy německých listů, jež se stavěly proti těmto bezmeznostem.

Vrcholu však dosaženo, tuším, v 21. schůzi říš. rady dne 18. října, když jistý člen poslanecké sněmovny*** se odvážil říci, že ti, kdož na frontě »zvedli ruce« a k nepříteli přeběhli,

učinili dobře.

(Slyšte, slyšte!) Pravil: »Ti učinili dobře, jednou to zde musí býti otevřeně řečeno.«

Nechci říci, co vše bylo po této řeči opomenuto, co se mělo státi, ale chci říci, že mnoho jiných věcí také musí býti otevřeně řečeno,

---

* Stenogr. prot. 17. schůze str. 405—414.

** To nejsou žádní naši nepřátelé!« — zvolal poslanec *Kalina* v jedné z posledních schůzí říš. rady, když ministerský předseda Dr. Seidler tento postup káral. Otevřeněji nelze již mluviti!

*** Poslanec *Stříbrný*.

hlavně o jistých poměrech v Čechách, a to chci říci já. (Slyšte, slyšte!)

I na jihu mocnářství se přihlásili zakladatelé nových států, kteří rovněž chtějí zříditi na území naší monarchie a z částí našeho státu nový stát. Tak má býti náš starý, úctyhodný, rakouský stát rozkouskován a rozdělen.

Pozorujeme-li

chování se vysoké vlády

vůči těmto vášnivým snahám, tuto nečinnost povolaného strážce nad jednotou a nedotknutelností státu, tu musíme býti naplněni těžkými starostmi o budoucnost. (Velmi dobře!) Připadá mi to věru častokráte, jakoby tento starý, úctyhodný stát — opakuji toto slovo — jenž požíval se svou slávyplnou dynastií po staletí tak velké vážnosti, jehož vojska, »císařští«, bývala přáteli ctěna, nepřáteli obávána, tento stát, jenž si získal o civilisaci a kulturu celé Evropy tak vysokých zásluh, jakoby se tento stát chtěl, znaven a stářím seslaben, uložiti k spánku. A v těchto týdnech napadla mi nejednou poslední slova Valdštýnova, jež mu Schiller v 5. jednání v Chebském hradě vkládá v ústa: »Dobrou noc, Gordone, chystám se k dlouhému spánku, neb posledních dnů tíže byla velikou. Dbejte toho, aby mne nevzbudili příliš časně!« (Velmi dobře! a Veselost.) Slavná sněmovno! Byl to poslední spánek Valdštýnův.

Jakou škodu působí nám v nepřátelské cizině tito politikové, kteří neustále prohlašují se vzdornou bouřlivostí svá zakládání státu, to snad jim samotným, budiž to řečeno k jejich omluvě, ani řádně na mysl nepřichází.« (?) »Vážený pán této slavné sněmovny mne činí pozorna, abych na tuto myšlenku nezapomněl. Každý se může přesvědčiti z tisku nepřátelské ciziny, z francouzského, anglického, italského tisku, jenž je o našich poměrech tak dobře a přesně informován — při projednávání rakouských poměrů setkáváte se tam stále se stejnými jmény Korošec, Stránský atd., — že chování se Čechů a Slovinců budí dojem, že náš stát — asi jako Rusko — nalézá se v úplném rozkladném procesu.

A to se musí díti zrovna teď, teď, kdy, Bohu díky, jsme v této strašné válce následkem nedostižného chování se a velkolepých výkonů našich vojsk tak daleko, že nepřátelům našim v jejich zřejmých záměrech, rozdrtiti Rakousko, zmizela každá naděje na úspěch. My jsme v této válce prodělali momenty, u nichž jsme se museli třásti o budoucnost a bezpečnost našeho státu. Ale právě teď, po překonání největších zevních nebezpečí, hlásí se v nitru státu politikové, kteří chtějí stát rozdrtiti. Ptám se

kde jsou oni strážci Sionu,

kteří mají chrániti svatyni? Jaké důvody vedou slavnou vládu, že nevystupuje energicky proti těmto snahám? Myslí si snad vláda, že

může tyto snahy tak bagatelisovati, jak část našeho tisku se domnívá, že je může odbýti tím, že je prohlašuje za státoprávní blouznění?

Nebo se snad vláda domnívá, že musí mlčeti, aby nevyvolala ještě horší excesy řeči a činu?

Právě pak, myslím, bylo by povinností vlády, otevřeně použíti své úřední moci. Rány dlužno odhaliti, mají-li býti zahojeny. Nebo je to snad všeobecná nevědomost o příštích událostech, jež nutká vládu, aby jednala tak, že nikdo nemůže říci, řekla-li ano, či řekla-li ne?

Alespoň v jedné otázce, slavná sněmovno, měla vláda rozhodně promluviti jasně a určitě. Týče se to plánu

založení jihoslovanského státu.

Víme od drahné doby, hlavně však od annexe Bosny a od krisí, s ní spojených, že jihoslovanská otázka volá po řešení. Jak se to má státi, o tom jsou možná jistě různá mínění a ztěží se budou moci všichni politikové sjednotiti na jediném mínění a na jediném plánu; to přiznávám. Ale jedno je jasno a jisto a sice z negativní strany. Už Karel Veliký a jeho nástupci, Karolingové a saští císaři věděli, že říše potřebuje přístup k Adriatickému moři. Proto založili v oněch krajích

Friaulskou marku

k ochraně říše na východ a k ochraně přístupu k moři. Na území říše události se pak, přirozeně, změny. Na území říše existují přičleněním jiných částí různé státy, ale pro tyto spojené středoevropské státy a především pro rakousko-uherskou říši je přístup k Adriatickému moři až po dnes životní potřebou.

Zakladatelé státu, kteří chtějí vybudovati jihoslovanský stát, chtějí prý, jak se proslýchá, i co se týče Terstu, dáti s sebou mluviti a chtějí prý posloužiti zájmům vnitřněrakouských zemí tím, že má býti

Terst říšským přístavem.

Ale, slavná sněmovno, kdo může viděti do budoucnosti! Co teď pravím, nechci pronésti jako politik, ale, ať tak dím, s theoretického, historicky vědeckého stanoviska. I když by jihoslovanský stát, jenž má býti zřízen, byl přičleněn k rakousko-uherské říši, přece jen musíme počítati s jeho budoucím odpadnutím a jeho úplnou samostatností. Ale pak by vznikl našemu státu konflikt největší důležitosti, neboť náš stát musí míti Terst a nemůže se ho zříci! (Velmi správno!)

Dle mého soudu tedy bylo povinností vlády vyjádřiti se jasně a určitě, že, dojde-li k zřízení jihoslovanského státu, naše vláda nikdy k tomu nesvolí, aby země obydlené Slovinci, Krajina, Koru-

tany a Přímoří byly k tomuto státu přičleněny. Tato otevřenost byla by bývala lepší, než

dnešní stav kolísavosti.

Clara pacta, boni amici! Ale zde politikům a v této i v jiné věci snad i soukromě uherské vládě říci, to se nestane, před tím nás Bůh chraň, a na druhé straně opět jihoslovanským politikům, ač se s nimi o leccems jiném vyjednává, neříci čistou pravdu, a říci jim, vaše snaha je nesplnitelná, to považuji za nejhorší stav; to neuspokojuje ani zde, ani tam. Ale, slavná sněmovno, to právě je chybou tak mnoha dřívějších rakouských vlád, že se neodvažovaly v rozhodném okamžiku říci: Až sem a ne dále! Tím stůně náš státní organismus a naše správa již od jakživa.

Slavná sněmovno!

Tato slabá odvaha vysoké vlády jeví se ještě na jiném poli, totiž na poli aprovisačním.

Nechci zde ze široka vykládati a přednášeti všechny ony stesky, jež bychom mohli přednésti, jen jednoho chci se mimochodem dotknouti. O to by přece jen konečně mělo býti postaráno, aby při velkém nedostatku, který u nás opravdu panuje, kde se musí všechno schytati, potraviny alespoň nebyly ničeny. (Velmi správno!) O to by mělo býti postaráno a kdyby i hora výnosů, kterou již máme, měla býti rozmnožena ještě o několik nových výnosů a kdyby i několik grošů potravní daně nebylo ve velkých městech zaplaceno. Mám v tom ohledu zkušenosti, mnoholi potravin jde na zmar právě uložením v městech, jež mají potravní daň. To jsem chtěl říci jen mimochodem.

Co se ostatního týče, chci se v aprovisační otázce obírati jen tím, co v mé užší vlasti,

v německé části Čech

zavdalo příčinu k stížnostem.

Slavná sněmovno! Moji krajané, německo-český kmen, dali státu ve chvíli nebezpečí, plni oddanosti, bezpodmínečně všechno, všechno. (Živá pochvala, potlesk.) S největším nadšením spěchali všichni do zbraní a na věčné časy zůstane v dějinách této války a této říše zlatými písmenami zapsáno, s jakým hrdinstvím všude bojovaly německo-české pluky a formace mužstva. (Pochvala.) Vy sami jste jistě často ve zprávách armádních četli pochvalu právě Chebských, mých nejužších krajanů.* Ale, slavná sněmovno, náš národ ví také, že jeho oddíly zas a zas byly postaveny v kritických posicích právě na nejnebezpečnější místa, právě tam, kde nezdar

* [Řečník Gilbert Jan Helmer jest opatem premonstrátského kláštera tepelského u Mar. Lázní.]

mohl míti nejosudnější následky, náš národ ví také, že mnozí jeho synové ztratili život, poněvadž musely býti vyplněny mezery, jež povstaly vlastizrádným chováním se jiných — . . . . —, jež povstaly

přeběhlíky.

(Velmi správně!) Náš národ zná přirozeně také přesně své nesmírné ztráty ve válce, slavná sněmovno, tyto

ztráty

jsou neslýchané! Ne ztráty zajetím nebo pohřešením, ale

smrtí.

Naše fara kláštera Tepelského měla již v létě 1915 2% všeho obyvatelstva inclusive žen a dětí — mrtvých. Přirozeně od té doby stouplo toto procento velmi značně, hlavně od doby našich velkých ztrát v 10. a 11. bitvě na Soči. V západních Čechách máme fary, jež ztratily smrtí 3·2 a jiné 3·7 až 4% veškerého obyvatelstva. Rozumí se, že ještě není v té věci úplná a vyčerpávající statistika, není to také možno, neboť ztratíme ještě mnohé, *ale tato statistika přijde*, a nevím, zda některá jiná část mocnářství, nevyjímaje ani doplňující okresy tyrolských císařských myslivců, bude vykazovati tak ohromný úbytek životů lidských, jako právě my!

Slavná sněmovno! To všechno sneslo naše obyvatelstvo s pravým hrdinstvím. I když ženy, ztrativše často muže a bratra, leckdy i muže a otce hrdinnou smrtí, hořem a steskem na osamělém místě nahlas zahořekují, od mužů slyšel jsem vždy, i když vlastní syny ztratili, a když myslili na svou bolest: »Co to všechno pomůže, musí to býti, císař potřebuje vojáky, my nemůžeme stát vydati v záhubu.« (Výborně!)

Ale, slavná sněmovno, teď k tomuto utrpení přidružilo se i jiné:

odstrkování v aprovisování.

(Velmi správno!) Naše pohraniční okresy jsou i v míru odkázány na pomoc z venčí. Pravda, máme i lepší zemědělské okresy, které netrpí bídu a které dodaly množství potravin pro veřejné blaho; statistické soupisy jednotlivých okresů Čech ukazují přece, že roku 1916, právě německý okres odvedl nejvíce a že i jiné německé okresy stojí v popředí, pokud se týče odvedeného množství. V celku však jsou německé Čechy zemí, jež potřebuje posily. Toho je příčinou z části

špatná poloha jejich agrárních okresů,

z části pak i soustředění obyvatelstva v průmyslových okresích. A právě v těchto průmyslových okresích a v Rudohoří objevila se již roku 1916 přímo bída, jež se od února 1917 stala prostě nesnesitelnou. Hlavně v okresích Jablonec, Rumburk a Warnsdorf, tedy

v t. zv. nížině a v Rudohoří byla hrozná bída. Onemocnění následkem špatné výživy se množí. Objevily se tak zvané

opuchliny z hladu.

Lidem nabíhají nohy a pokračuje-li nemoc i části obličeje a nemůže-li se takový nemocný řádně živiti, tu zahyne bez záchrany slabostí srdce, zvláště prodělal-li nějakou nemoc, na př. tyfus. U žen a dívek, jež musí ve válce tíže pracovati, než v míru, objevily se mimo to i poruchy jiných důležitých funkcí tělesných, což vedlo k těžkým onemocněním.

O úmrtnosti,

která byla toho následkem, chci uvésti jen příklad. Od dubna 1917 až podnes — není tomu ještě dávno — bylo v Jabloneckém okresu při 80.000 obyvatelích: 7700 onemocnění z hladu, 293 případů smrti z podvýživy. Chci, slavná sněmovno, o tom nechati mluviti povolanější, sám chci říci jen tolik, že od oné doby, t. j. od února 1917, podnikají obyvatelé Rudohoří den co den hotové výpravy do našich okresů na př. do okresu Tepelského a do sousedních okresů Bezdružického a Touškovského; od oné doby vystupovalo denně na nádraží v Teplé několik set osob, mnohdy až 400 neb 500; tito lidé šli nejprve do nejbližšího okolí a pak dál a dále, aby v obcích za »Zaplať Pánbůh«, nebo za výměnné zboží, nebo i za peníze sehnali k utišení své nejkrutější bídy něco z toho, co našim krajům zůstalo ještě po rekvisicích.

Srdce muselo se každému svírati bolestí, kdo spatřil tyto vyhladovělé Rudohoráky. A přece jsme věděli i víme i teď, pánové, že jsou v mocnářství a i v naší zemi v Čechách široké okresy, kde lidé

neznají bídy,

(Velmi správně!)

kde je všeho hojnost . . .

(Ryt. Wohanka:* Které okresy míníte?) především střední Čechy . . . (Ryt. Wohanka: Ale tam je přece stejná bída, jako u vás!)

President: Prosím, neračte vyrušovati.

Opat Helmer: »*Míním hlavně české okresy* a doložím to také přesně. Jak se vypráví, a v jednom okresu jsem se o tom sám přesvědčil, byl tam ještě bílý chléb, chléb bez chlebenek a řeklo se mi, že nelze dodržovati úřední předpisy o denním dovoleném množství k spotřebě. (Ryt. Wohanka: Kde?) Řekl jsem již, že míním hlavně české okresy středních Čech.

Slavná sněmovno! Scházely tu dvě věci: ochota českého obyvatelstva plniti povinnost, pokud se týče dodávek, ale i péče a ener-

* [Český člen panské sněmovny, velkoprůmyslník Jos. ryt. Wohanka.]

gie politických úřadů, zjednati platnosti předpisům o dodávce potravin, jež přece mají platnost pro všechny. K tomu se přidružilo poslední dobou i to, že z české strany, když i tu tam mezi Čechy, hlavně v hlavním městě země, kde je obyvatelstvo nejhustší, dostavil se nedostatek, že tato okolnost začala se připisovati

domnělému vývozu velkých množství potravin do Německa.

Český tisk snažil se tím dokonce omlouvati výtržnosti v Praze a v Plzni.

Toto nepravdivé tvrzení,

tyto zlomyslné štvanice proti našemu věrnému spojenci měly přece býti rychleji a energičtěji odmítnuty! (Velmi správně!)

Že se objevila menší ochota českého obyvatelstva, pokud se týče dodávek potravin, to se dá také dokázati

číselně.

Víte, pánové, že středočeské okresy se svou úrodnou rovinou jsou dojista výnosnější a agrárně lepší, než naše pohraniční okresy, jež se namnoze, s výjimkou málo krajin, nalézají v horách; a přece bylo z těchto německých okresů, co se týče žně 1916, poměrně více dodáno, než z okresů českých.

Nechci slavnou sněmovnu unavovati vypočítáváním mnoha číslic, nemám je také všechny okamžitě pohromadě, ale chci jmenovati jen dvě řady číslic, a sice čísla dle hektarů oseté plochy a dle metrických centů dodaného z nich obilí. U dodávek z německých okresů odpadá na 1 hektar oseté plochy u

pšenice

6.64 metr. centů, u českých okresů 5.46 metr. centů (živé výkřiky: slyšte, slyšte!) u

žita

na 1 hektar oseté plochy z německých okresů 4.95 metr. centů, a 2.87 metr. centů z okresů českých. (Nové živé výkřiky: Slyšte! Slyšte! — Ryt. Wohanka: Jak se to má s řepou?) Jedná se o půdu, osetou žitem a ne řepou. U

ječmene

na 1 hektar oseté půdy — ovšem ječmenem oseté půdy — z německých okresů 6.36 metr. centů a z českých okresů 5.23 metr. centů. U

ovsa

z německých okresů 4.88 metr. centů a z českých okresů 3.87 metr. centů. Tím je tedy podán důkaz, že německé okresy dodaly poměrně daleko více než ostatní. A to jsem také tvrdil.

Slavná sněmovno! Co se ukázalo již před sklizní z r. 1916, totiž

menší ochota českých okresů k odvádění životních potřeb, to po sklizni z r. 1917 bylo, jak se zdá, učiněno hotovým systemem. Jsme plně oprávněni mluviti o

pasivní resistenci obyvatelstva vůči dodávkám životních potřeb.

(Souhlas.) Slyšeli jsme již nejednou z veřejných listů — z veřejnosti, že čeští poslanci ve svých volebních okresích přímo vyzývali své voliče, aby ničeho neodváděli. Jeden z nich dokonce řekl, aby komisionářům a úřadům ukázali dvéře, až k nim přijdou rekvirovati, ježto prý je to nezákonné. Pozorujeme tedy se strany obyvatelstva v českých agrárních okresích přímo snahu, přímo organisaci, ztížiti dodávky chlebovin konsumu nutných.

Slavná sněmovno! Poslyšte o tom několik dat, jež dokazují, že tato akce, pokud existuje, může se již také vykázati úspěchem. Aby denní spotřebu Čech ukojil, potřebuje válečný obilní ústav v Praze denně 117 vagonů chlebovin. Až posud však dosažená denní dodávka váleč. obilnímu ústavu pro Čechy nepřesáhla ještě nikdy počet 90 vagonů denně, takže je značný denní schodek 27 vagonů znatelný, čímž opět již teď vysychá nutný dovoz mouky a chleba do mnoha obcí. To zvlášť ostře vysvitne, podotknu-li, že v loni, v stejné době, t. j. v periodě mlácení, obnášela denní dodávka 180 vagonů. Slavná sněmovno! Tento stav nelze vysvětliti menší letošní úrodou, neboť jsme právě v době mlácení, kdy parní i cepové mlácení je v plném proudu, takže lze produkovati totéž kvantum, ať již je celek větší nebo menší; žeň ukáže se přece až teprve na konec mlácení a v kratší době dodávek. Tedy menší sklizeň tohoto roku nemůže odůvodniti tento značný deficit: v loni 180 vagonů, letos 90 vagonů, aspoň ne teď a ne v té míře. Několik tabulek s číselnými údaji osvětlí pravý důvod tohoto zjevu. V době od 1. do 9. října bylo plzeňským velkomlýnům dodáno 263 metr. centů obilí z českých, 2193 metr. centů z německých a 650 metr. centů ze smíšených okresů, t. j. z okresů, kde národnost nelze jen beze všeho konstatovati. Tedy německé okresy dodaly skoro desetkráte tolik, co české.

Při odvádění mouky v této době je však poměr obrácený. Od poslední sklizně bylo totiž českým okresům z těchto mlýnů odvedeno 2245 metr. centů mouky, německým však pouze 250 metr. centů. (Slyšte! Slyšte!) Ještě lépe se osvětlí tento stav tímto sestavením. Máme k disposici zúčtování z 21 t. zv. agrárních okresů. Z těch je 17 českých a 4 německé. A v těchto 21 agrárních okresích je odváděcí resultát se strany německých a českých okresů v poměru 4:1; dodají-li tedy německé okresy 40 vagonů, dodají české pouze 10.

To jsou fakta. Chci zde připojiti osobní poznámku. Nechci jistě generalisovati a říci: Všichni Češi jsou tací. Chci dojista říci, že mnozí z Čechů rádi plní svou vlasteneckou povinnost, ale zdá se, že jejich vliv není dosti značný, alespoň ne směrodatný. Jsem i toho velice vzdálen, předváděti toto vše snad z nějaké nenávisti k českému

lidu. Mám v českých kruzích mnoho dobrých známých a přátel, jimž bych naprosto nechtěl způsobiti bolest. To, co pravím, děje se sine ira; sine studio nesmím dodati, neboť bych opravdu rád svými výklady docílil nějakého prospěchu pro náš stát a pro náš německo-český lid. (Pochvala.) Neboť tento stav, tato pasivní resistence, jak jsem již řekl, bije ovšem ponejvíce do německých Čech, kteréž, jak již jsem výše dovodil, jsou krajem, potřebujícím posily. A tím nedostává tento kraj toho, co nutně potřebuje.

Rád bych řekl vysoké vládě, že zde je povinna jednati, neboť zde je nebezpečí v průtahu. Nekladl bych veliké váhy na motivy, z nichž plyne tento způsob jednání.

Široké kruhy našeho národa a nejenom, jak se říká, politikové u džbánku, nýbrž vzděláním i stavem vysoce postavené osoby jsou toho mínění, že toto chování se obyvatelstva v středu Čech vyplývá z těchže motivů a těchže úmyslů, z jakých vyplynula hrozba *Stránského* v parlamentu, že totiž Češi očekávají splnění svých státoprávních přání od našich nepřátel, od čtyřdohody. Nemohu říci, že je to i mé mínění, nemohu připustiti, že by taková politická nízkost byla možná; ale uvěříte mi dozajista, vážení pánové, řeknu-li vám toto: Všechny tyto věci jsou přirozeně více nebo méně známy našemu německému obyvatelstvu. Všichni musíme válkou trpěti, ale naše obyvatelstvo ví, že vinou jiných, totiž menší ochotou českého obyvatelstva — dodávati chleboviny a vlažností a nedostatkem energie vládních orgánů (Hlasy: Velmi správně!), se jeho utrpení nepotřebně zvětšuje, a toto obyvatelstvo se následkem toho nalézá ve stavu rozčilení a roztrpčení, jež sotva dá se vylíčiti. (Hlas: Úplná pravda!) Náš lid si praví hlasitě — sám jsem to slyšel —: Češi jsou teď na nejlepší cestě uskutečniti

české vyrovnání

a rozřešiti německo-českou otázku: část zůstane ve válce, část může hlady zahynouti a třetí část bude přivtělena k československáckému státu; tam již se o ni postarají, aby zmizela! Vždyť již jeden český poslanec na nás zvolal s pohrůžkou:

»My již Němcům v českém státě ukážeme, že tady není žádné uzavřené území!«

Vážení pánové! Pochopíte, když pod touto náladou pravím, považuji se za jedno s celými německými Čechami, když prohlásím, že

se nikdy nepodřídíme československému státu,

(Živá pochvala a potlesk), ať už je to

»souverenní stát«,

jak byl zde v parlamentu českými politiky ohlášen, stát, jehož mapu

jsme již viděli v »Národě« a v »Národních Listech« (Výkřik: Velmi správně!), nebo ať je to onen nemožně komplikovaný útvar, jejž teď vyseděli nepovolaní theoretičtí učenci.

Slavná sněmovno! Německo-české obyvatelstvo nedá se přivtěliti k žádnému novému státu! Máme dosti na starém rakouském státě! (Živá pochvala.) Ale i v rámci tohoto starého úctyhodného státu žádáme o zlepšení své posavadní situace. Byli jsme až posud, co se týče správy země a zemského sněmu, podřízeni cizímu panství. Ale dali jsme císaři a státu v této tísni a v nebezpečí vše, co jsme dáti mohli. Dali jsme mu především svou vřelou lásku a oddanost. Poslali jsme vojáky, přijali jsme u sebe nemocné a raněné vojíny bez rozdílu národnosti a vyznání co nejlaskavěji, přijali jsme je u sebe v křesťanské lásce jako spoluobčany, a podporovali jsme je i tehdy, když nebylo jejich snahou získati si našich sympatií. (Veselost.)

Přijali jsme je a podporovali, dodali jsme poslední pytel obilí, jsme ochotni dodati poslední kus dobytka, bude-li toho třeba; upisovali jsme vál. půjčku v hojnosti, hleděli jsme všemožně podporovati a fedrovati i vlastenectví našich bojovníků a odvahu i vytrvalost našich dělníků v zázemí, jedním slovem, slavná sněmovno, my jsme svou povinnost vůči státu do posledka vyplnili, jako všichni druzí Němci státu. Žádáme také, aby se s námi po válce nejednalo hůře, než s Němci jiných korunních zemí.

A nežádáme také nic nemožného.

Dostaneme-li

rozdělení krajské,

tu budeme míti kromě smíšených krajů ještě 4 německé kraje, z nichž každý počtem obyvatelstva je tak velký, že předstihuje několik jiných korunních zemí, a největší z nich předčí dokonce 6—7 jiných korunních zemí velkostí a hospodářskou důležitostí. A při tom mají tyto jiné korunní země úplné místodržitelství, se všemi svými nákladnými vedlejšími úřady. Nechť se nám tedy dá, co nám patří, nikomu ne ke škodě, ale také ne jen nám pouze k radosti, nýbrž jako nutný požadavek naší državy a jako požadavek klidu v zemi. (Bravo!)

Slavná sněmovno! Němci v Čechách se sice již vzdali veškeré naděje v spravedlnost a ochotu se strany svých krajanů české národnosti, pokud se týče politických potřeb životních. Ale teď, kdy čeští politikové jménem

zásady o sebeurčení národů

požadovali souverenní stát, tu snad přece jen mnozí očekávali, že teď Češi snad přece i Němcům v Čechách, na Moravě a ve Slezsku přiznají jejich právo sebeurčení, nebo že je alespoň přislíbí. Ale chyba lávky! K výtce, učiněné Čechům, že požadují svůj stát na

základě národnostní autonomie, a že, v odporu s tím přece jen setrvávají na historických kranicích starých zemí, a že tím způsobem chtějí do svého státu vtěsnati i Němce z těchto zemí, odpovědělo se: Němci musí býti přivtěleni k českému státu — a vůdce české katolicko-národní strany zvolal: »K rozdělení Čech« — t. j. k samostatnému postavení a k samostatné správě německé části Čech — »dostanete se jen přes naše mrtvoly!«

Tak se věci mají. Na počátku nově zahájené parlamentární činnosti byly nám, německým obyvatelům Čech, zde při debatě o státoprávních prohlášeních, učiněných v poslanecké sněmovně, od dvou jinak velice vážených řečníků této slavné sněmovny uděleny rady, musím přímo říci

rady, o něž jsme se neprosili,

(veselost), abychom se přece posadili se svými krajany k poradnímu stolu a abychom jednali o vyrovnání. Ptám se, slavná sněmovno, jak dlouho již vlastně vyjednáváme? Vždyť to trvá již plná tři desítiletí! A domnívá se snad ještě někdo, že by mohla míti jednání nějaký výsledek? Musíme říci, že

příslušni orgánové v státě budou nuceni, chtějí-li znovu zavésti v zemi klid a pořádek, ohližeti se po jiných cestách.

Cestou vyjednávání nedocílí se již klidu, jak nás učí dosavadní zkušenosti. K panu Dr. *Hrubanovi* však, vůdci českých národních katolíků, jenž zvolal výše uvedený výrok, i jeho sourodákům volám: Němci nebudou v hájení svých práv jistě méně stateční a méně vytrvalí než Češi.

Jednu myšlenku chtěl bych ještě dodati. Nejsem také toho mínění, že bude parlamentem dosaženo klidu v Čechách, jak bylo dříve vysloveno, znovuzřízením ústavy v Rakousku a bylo by záhodno konečně učiniti konec této politické neupřímnosti a ustati v předstírání, že ústavní výbor poslanecké sněmovny by mohl Rakousko obroditi a rakouskou ústavu vybudovati a nově zříditi. V to lze stěží doufati.«

Další výborné vývody tohoto čackého německého muže o hesle demokracie, o »demokracii« čtyřdohody a o jediném prostředku, jak dojíti míru, všemi vytouženému (totiž »o prostředku, jehož používá na jihu císař Karel a na severu Hindenburg«), tyto vývody sem již nenáležejí.

Opatu *Helmerovi* »odpověděli« Dr. *Fořt* a princ *Schwarzenberg*. Nemohli seslabiti fakta a uvedené číslice; naopak princ Schwarzenberg musel na několika místech připustiti, že »v těchto číslech lze najíti velmi mírný nadvýkon německých okresů,«* — tedy přece jen nadvýkon! Pokoušeli se vymluviti se tím, že v českých okresích se

* Na př. viz sten. prot. str. 456.

pěstuje více zemáků, řepy a pod., v německých opět více obilí. Ale statistická data, jež uvedl opat *Helmer*, týkala se výlučně ploch, osazených obilím. Absolutní čísla nehrají zde žádné, nebo jen velmi podřízené úlohy. Výmluva na špatnou žeň však již docela kulhá, neboť to je přece okolnost, jež stihla celou zemi, a přirozeně tíže právě německé okresy, jež leží takřka výlučně v horách!

Buďtež zde uvedena ještě čísla, jež moravský družstevní instruktor Fr. Hilmer uveřejnil ve velmi poučném článku, v brněnské »Landzeitung« a jež proto mají zvláštní důležitost, poněvadž se netýkají pouze obilin, nýbrž i ostatních hospodářských výrobků.

Článek tento zní:

Zúčtování se státoprávníky.

Na základě authentických čísel sestavil družstevní instruktor Fr. Hilmer.

»Češi jsou ve svých požadavcích stále drzejší — abychom opakovali po opatu *Helmerovi* výraz, použitý jím v sezení panské sněmovny dne 27. října. Chtějí panovačně míti nárok na sebeurčení národů, či jak tomuto heslu ve svém smyslu rozumějí, na samostatné království Čechii, jež má zahrnovati Čechy, Moravu a Slezsko i uherské Slovensko, a přece svým spolunárodům nepřejí ani holého života.

Nepřeháním, pravím-li, že nám nepřejí ani holého života. Neboť k životu patří jídlo a jísti lze zatím jen produkty matky země. To pak je faktem, že Čechy a Morava jsou obilní komorou Rakouska a že v obou těchto zemích mají Češi nejen převážnou většinu půdy, než i nejúrodnější kraje. Neboť Němci v Čechách obývají jen pohraniční hory, kdežto německá severní Morava má šmahem ráz horský a německá jižní Morava, jež se vyznamenává velkým suchem, pěstuje namnoze vinnou révu.

Mohli bychom se tedy domnívati, že české okresy daleko předstihnou německé okresy v dodávkách obilí a sice jak absolutně, tak i relativně. Měli bychom za to, ač tomu tak není ani v Čechách, ani na Moravě.

Poněvadž

Čechy

jsou, pokud se týče počtu obyvatelstva, jen ze 37% německé a poněvadž v německých krajích převládá průmysl, tu připadá méně než $^1/_3$ hospodářsky použité plochy na německý hospodářský okršlek. Při tom — jak již řečeno — převládají v německých okresích kamenité horské kraje, kdežto v české části je zemědělství pěstováno takřka naveskrz v půdě nížinné, s hlubokými základy. A přes to odvedla, dle dat prince *Schwarzenberga*, do 20. října německá část země 6007 vagonů a česká jen 10.197, takže tento česko-feudální velkostatkář, jenž chtěl vyvrátiti obžaloby opata *Helmera* proti

českému rolnictvu, musel v panské sněmovně sám doznati, že je tu skutečně »se strany německých okresů předstižení«. Toto faktum musel v nejbližší schůzi panské sněmovny doznati i sám ministr pro lidovou výživu generálmajor *Höfer*. Zcela správně poukázal opat *Helmer* k tomu, že pravý obraz poměrů vysvitne nám jen tím, srovnáme-li cifry dodávek s velkostí osazených ploch. A v tom ohledu vypočetl opat *Helmer* dle číslic, jež dostal ve válečném obilním ústavě v Praze, že na hektar osázené plochy bylo pro všeobecnou spotřební službu

	v německých okresích metr. centů	v českých okresích metr. centů
pšenice	6.64	5.64
žita	4.95	2.87
ječmene	6.36	5.23
ovsa	4.88	3.87

Žita bylo na př. z německých okresů odvedeno skoro stejně (818.000 metr. centů), jako z českých (840.300 metr. centů), ač v německých okresích bylo osazeno jen 165.390 hektarů, v českých však 290.398 hektarů. Kdyby byla česká část Čech odvedla totéž množství jako Němci v Čechách, byla by její dodávka musela býti 1,437.470 metr. centů, tedy o 597.170 metr. centů více, než skutečně odvedeno. Co však to znamená pro aprovisaci naší vlasti, to znázorním nejlépe tím, že to přepočtu na chlebenkové měsíce. Vezmeme-li za základ loňskou dovolenou výměru vymílací a normální kvotu 240 gramů na hlavu a týden, tu poznáme, že by nezaopatřenci na Moravě byli mohli žíti plných 6¼ měsíce od toho množství žita, jehož česká část Čech měla odvésti více, ale neodvedla. Při tom byl vzat zřetel jen na dodávku německých Čech vzhledem k ploše, jako k základu. Není však pochyby, že česká část Čech mohla by odváděti nejméně o $^1/_3$ na hektaru více, než německé Čechy, ježto jednak mají lepší půdu, jednak též větší usedlosti. Je známo, že u malorolníků se spotřebuje větší část žně k domácí potřebě rodiny. Béřeme-li ohled k těmto momentům, tu můžeme klidně říci, že množství žita, o něž česká část Čech dodala méně (mluvím zde pouze o žitě!), bylo by stačilo k celoroční spotřebě nezaopatřených na Moravě, nebo k opatření Vídně na 7½ měsíce.

Dle jiné statistiky, uveřejněné nejprve v »Reichenberger Zeitung« je, pokud se celkového množství týče, na prvém místě německý okres Stříbro se 2364 vagony obilí; pak následují německé okresy Podbořany a Žatec s 1670 a 1655 vagony a teprvé na 4. místě je český okres (Kolín) s 1569 vagony, za nímž opět zase jde německý okres Cheb s 1513 vagony. Co se týče dodávek dle hektarové plochy obilní, je německý okres Žatec na prvním místě (1.121* mer. centů), pak následují německé okresy Most (10.67), Cheb (10.62), Podbořany (8.73), pak teprve český okres Kolín (8.25), pak německé

* [Má býti 11·21.)

okresy Bilina (8.10), Dubá (7.84), Stříbro (7.84), Žlutice (7.79), Kadaň (7.72) a konečně zase český okres Slaný (7.69) a ostatní české okresy. Nejmenší dodávku dle plochy vykazuje počet českých okresů, na př. Pardubice (2.83), Příbram (2.57), Semily (1.58) a ostatní.

O dodávkách obilí Němci a Čechy v Čechách uveřejňuje president německé sekce Zemědělské rady [Boh.] Zuleger mimo jiné toto: Dovoluji si uvésti některá zvlášť drastická čísla na základě úředního přehledu o výsledku dodávky obilí dne 5. července 1917, (den vybrán namátkou), — tedy roč. sklizně 1916 — v různých okresích Čech; čísla uvedená týkají se dodávky dle hektarů plochy těmito obilninami osázené. Uvedu tato čísla z celkového seznamu beze všech důsledků, tak že každý, kdo normálně myslí, bude s to, aby sám z těchto úředních čísel vyvodil důsledky. Tak německý okres Žatec odvedl všech 4 druhů obilí v celku na 1 hektar 11.21 metr. centů. Český okres Rakovník, jenž má stejné klimatické a půdové poměry a jenž je osazen stejně pokročilými rolníky, odvedl jen 3.83 metr. centy. Podotýkám, že žatecký okres je v té příčině na prvém místě v řadě německých i českých okresů v Čechách. Srovnáme-li některé německé okresy, jež laborují se značně horšími klimatickými i půdovými poměry: Liberec (Jizerské hory), Přísečnice (vysoké Rudohoří), Tachov (horní Šumava), Falknov (úpatí Rudohoří), s několika z nejlepších českých okresů v labské nížině, s teplým klimatem a se značně lepšími, ba nejlepšími půdovými poměry, tu obdržíme tento obraz, jenž jasně osvětlí naši spornou otázku:

Německé okresy na 1 hektar: Liberec (Jizerské hory) 5.83 metr. centů, Přísečnice (vys. Rudohoří) 4.74, Tachov (hor. Šumava) 5.93, Falknov (úpatí Rudohoří) 7.12; české okresy na 1 hektar: Mělník (úrodná labská nížina) 5.52 metr. centů, Nymburk (úrodná labská nížina) 5.45, Kutná Hora (úrodná labská nížina) 5.38, Pardubice (úrodná labská nížina) 2.80, Král. Hradec (úrodná labská nížina) 4.72, Čáslav (v pověstném úrodném »zlatém prutu«) 6.87. Tyto cifry sděluji veřejnosti, jež teď prohlédne, jaké věci se dějí při dodávání obilí, a jak velice oprávněnými byly těžké výčitky, v panské sněmovně přednesené opatem *Helmerem.*

Zajímavo je dále, že v jednotlivých okresích české části Čech se obyvatelstvo klidně dává vydržovati německými hospodáři z Čech, ač se jindy toto obyvatelstvo zuřivě brání každému zaopatření jiných okršků českým obilím. Tak od 1. do 9. října byly dodány do tří plzeňských mlýnů 263 metr. centy z českých a 2193 metr. centy obilí z německých krajin. Z těchto mlýnů odvedeno v letošní kampani 2445 metr. centů mouky českým a jen 250 metr. centů německým městům. Třeba že Plzeň se svými Škodovými závody tvoří na poli aprovisace výjimku, přece jen právě tento případ ukazuje, že není pravda, co se tvrdí, že český rolník musí vydržovati německý průmysl. Spíše by mohl býti opak pravdou, jak svědčí právě uvedená čísla.

Morava

je, pokud se obyvatelstva týče, z 27.9% německou a ze 72.1% českou. Obcí čítá Morava 3028, z toho 612 německých a 2416 českých. Ježto většina německého obyvatelstva na Moravě nachází svou obživu v průmyslu, lze připustiti, že jen pětina veškerého rolnictva na Moravě připadá na moravské Němce. V sklizňovém roce 1917/18 bylo dodáno komisionářům válečného obilního ústavu:

	Německá Morava	Česká Morava
	Metrické centy	
Pšenice	167.469	273.731
Žito	161.525	272.875
Ječmen	294.852	736.648
Oves	215.523	460.877
Obilí v celku	893.369	1,744.131
Bramborů	292.832	907.868

Ačkoliv rozdíl mezi německou Moravou a českou Moravou není tak ostrý jako rozdíl mezi českou částí Čech a německou částí Čech, přece jen i zde vidíme, že zase zůstali Češi pozadu. Místo aby dodali $^4/_5$ všeho množství, dodali jen $^2/_3$. Češi na Moravě, chtěli-li jen poněkud dosíci percentuelní účasti, jako projevili Němci, měli dodati nejméně o 773.800 cetr. centů obilí více, čili právě o tolik, co by bylo stačilo k výživě Vídně na 5½ měsíce.

Na poli

aprovisace tuky

vidíme stejný obraz. Nejprve pojednáme o poměrech

v Čechách.

Německé Čechy, jež obsahují $^1/_3$ zemědělství celého království, odvedly — dle časopisu »Deutsches Agrarblatt« (Praha) z 10. října — z 331.622 kg másla 192.462 kg, tedy více než polovinu; kdežto dvakrát tak velká česká část Čech myslí, že 138.560 kg učinila také zadost své povinnosti. Okres Mladá Boleslav (český) odvedl za 6 měsíců summa summarum 46 kg (ze 1200 kg), okres Písek (český) 224, Roudnice (český) 200, Klatovy (český) 370, kdežto na př. daleko méně agrární okresy německé Jablonné a Mimoň odvedly za stejnou dobu 1700 a 1900 kg másla. Na

Moravě

panují v celku stejné poměry, ač moravské dodávky předstihují intensitou dodávky české. Ač je Morava jen tak veliká jako $^2/_5$ Čech, přece jen v téže době (1. duben—30. září) sehnala 337.574 kg másla (tedy o 5952 kg více než celé Čechy). Dle předpisu c. k. místodržitelství (zpracovaného na předběžných pracích, daných zemědělskou radou k disposici), vypadá na německou Moravu denní kvantum 1499 metr. centů, na českou Moravu jen 55.01 metr. centů. Ježto pak česká Morava dodává i mléka do Vídně méně, než německá Morava, měli by moravští Češi dodati 4kráte tolik, co moravští

Němci. V celku dodáno tedy 337.574 kg, z toho vypadá na německou část Moravy (sebráno »Ústředním svazem německých hospodářských družstev moravsko-slezských«) 159.166 kg, tedy 47% (ač v předpisu se předpokládá jen 21%!), kdežto na českou část (sebráno Ústřední jednotou a Ústředním svazem) vypadá jen 53% (ač by mělo býti 79%). Pravda, ani německá Morava nesplnila plně to, co po ní žádáno, ale sehnala aspoň 64.06% žádaného po ní množství, kdežto moravští Češi nesehnali ani 33% předepsaného množství. Největší summy týdenního kvanta bylo dosaženo na rozhraní června a července. Tehdy obnášela průměrná dodávka se strany německé 86.6% požadovaného kvanta. Německý okres Šternberk dodal tehdy 120%, Mor. Třebová 115%, Zábřeh 76% atd. až k Dačicím — 25%; v stejné době dodal český díl okresu Zábřeh 35%, Mor. Třebová 25%, Dačice 25% a čistě české okresy Vel. Meziříčí 23%, Hodonín 10%, Uh. Hradiště 7%, Nové Město 7%, Uh. Brod 5%, Boskovice 4%, Valašské Meziříčí 1.5%, Vsetín 1.5%! Počátkem října obnášelo týdenní množství dodaného másla asi 70 metr. centů a z toho dodala německá Morava 42 metr. centů. Kdyby byla česká Morava hned od počátku tak vážně věc pojímala, jako německá Morava, tu by byli moravští Češi až do 30. září dodali místo 178.408 kilogramů másla plných 598.135 kg, takže by nebylo celkem sehnané množství obnášelo 337.574 kg, nýbrž 747.301 kg, a toto množství mohlo býti odevzdáno veřejné aprovisaci. Pak by tukové lístky byly mohly zníti na dvojnásobný počet tuku.

Jisto je dále, že české rolnictvo nesplnilo až posud své povinnosti a to ne snad následkem menší výroby, nýbrž z různých jiných důvodů. Důvody ty jsou všeobecně známy, proto zde nemají býti rozšlapávány. Jisto je, že dnes lze dostati libovolné množství mouky za 6—8 K a másla za 24—30 K. Dejme tomu, že se máslo, jež má býti odváděno za 8.20 K, prodává za 18 K, pak dostaneme pro českou část Moravy v 6 měsících (začátek dubna až konec září) neoprávněný nadpříjem 4,197.270 K. U obilí jsou jistě podobné číslice a co se týče české části Čech, tam to dojista dělá hezkých pár milionů! Další otázkou je, do jaké míry jsou obnosy, přijímané českým rolnictvem, dány státu k disposici. I zde nechť opět mluví čísla; budiž ohledně toho sděleno, že při prvních pěti

válečných půjčkách

upsaly venkovské záložny německé Moravy (prostřednictvím Ústř. svazu [němec.]) 47,956.000 K, české pak 60,892.000 K (26,200.000 kor. Ústředním svazem, 34,692.000 K Ústřední Jednotou). Vezmeme-li za základ to, co vykonala německá Morava, tu by při stejné horlivosti musela česká rolnická Morava upsati ne 60,892.000 K, nýbrž 191,824.000 K. Je tedy opět z české strany nedoplatek neméně než 130,932.000 K. Ještě křiklavější jsou tyto poměry v Čechách. Tam německé venkovské obce upsaly pomocí svého Ústřed-

ního svazu 106,902.500 K, české pak Ústřední Jednotou a Zemským svazem dohromady jen 57,680.200 K. Vezme-li se výkon německých obcí z Čech za základ — máme nedoplatek 156,124.800 K, vezmeme-li však za základ výkon německých obcí z Moravy, tu jeví se nám nedoplatek obnosem 206,078.000 K. Tím zakončuji své důkazy číslicemi.

Nebudiž mé práci špatně rozuměno. Nechci provokovati těmito pádnými důkazy a národní štvanice jsou mne cizí. Musel jsem za války často pracovati společně se zástupci českého rolnictva a nabyl jsem přesvědčení, že není zde nepřekonatelných překážek.

Utopistům v českém táboře, moderním státoprávníkům musí však býti napravena hlava.

Požadavky lze klásti až tehdy, kdy jsou splněny povinnosti a vykonány požadované výkony. Na to jsme uvykli již v soukromém životě. Ten však, kdo neplní vykázaný mu výkon a staví nové a nové požadavky, ten bývá vyveden přede dvéře. I to je první povinností státního občana, dáti státu, co potřebuje. Ani toho Češi neučinili. (Budžetní hlasování!) Nedávají svým spoluobčanům toho, co tito potřebují, a nechtějí uznati, že jen vzájemná podpora umožňuje pokrok a že před rovností práv je ještě rovnost povinností. Dokázali tím svou neschopnost, vydržovati vlastní stát.

Nazývají se otroky a zapomínají, že Němci již dnes konají otrocké služby v zájmu státu a zemí. Oni a jen oni pracují a namáhají se do únavy, obětují všechno a proto musí jejich přání býti především vyslyšeno. I my bychom museli klidně vyslyšeti jejich státoprávní prohlášení, kdyby na jejich straně byly příznivé číslice. Ale takto musí nejprvé při 7. válečné půjčce a při letošní sklizni vyrovnati své nedoplatky, a chovati se klidně. Věčné krmení však, aby byli křiklouni umlčeni, musí jednou míti konec, nemá-li stát jíti vstříc své záhubě.«

K těmto vyčerpávajícím výkladům lze přidati jen opětné naléhavé přání, aby vláda konečně předložila veškeren úřední statistický materiál, týkající se těchto otázek, a aby zjednala nejrychlejší odpomoc dříve, než bude pozdě.

Hlavně by bylo nutno, aby vláda dle pravdy sdělila, zda následující číslice spočívají na pravdě:

Odhad sklizně a dodávky obilí v Čechách ze sklizně 1916.

	pšenice	*žita*	*ječmene*	*ovsa*
	v hektarech			
Dle úředních odhadů obnášela v Čechách veškera plocha sklizňová, pokud se týče	227.697	530.898	318.513	481.091
Z toho odpadá na české okresy	159.434	290.398	204.133	239.499
na německé okresy . .	46.717	165.390	87.482	161.095
na smíšené okresy . .	21.546	75.110	26.898	80.497
Celkem . . .	227.697	530.898	318.513	481.091

	pšenice	*žita*	*ječmene*	*ovsa*
Z této celkové sklizňové plochy bylo po odražení kvoty pro samospotřebitele a nutného množství pro osev dodáno válečn. obilnímu ústavu v celku		v metr. centech		
	1,228.500	1,816.100	1,891.200	2,129.600
Dle toho je procento dodávky pro celé Čechy dle 1 ha sklizňové plochy . . .	5.39	3.45	5.93	4.42

V německých okresích:

	pšenice	*žita*	*ječmene*	*ovsa*
		v hektarech		
Sklizňová plocha	46.717	165.390	87.482	161.095
Z toho dodáno válečn. obilnímu ústavu		v metr. centech:		
	310.400	818.000	586.500	798.400
To činí procento dodávky na 1 hektar sklizňové plochy	6.64	4.94	6.60	4.95

V českých okresích:

	pšenice	*žita*	*ječmene*	*ovsa*
		v hektarech		
Sklizňová plocha	159.434	290.398	204.133	239.499
Z toho dodáno válečn. obilnímu ústavu		v metr. centech:		
	871.300	840.300	1,179.700	1,022.500
To činí procento dodávky na 1 hektar sklizňové plochy	5.46	2.87	5.73	4.25

V smíšených okresích:

	pšenice	*žita*	*ječmene*	*ovsa*
		v hektarech		
Sklizňová plocha	21.546	75.110	26.898	80.497
Z toho dodáno válečn. obilnímu ústavu		v metr. centech:		
	43.800	157.800	125.000	298.700
To činí procento dodávky na 1 hektar sklizňové plochy	2.10	2.10	4.70	3.60

Nyní uvedeme některé okresy zvláště:

V okresu Cheb (německý)

	pšenice	žita	ječmene	ovsa
obnášela osevná plocha v hektarech	304	7.160	3.040	5.330
z toho odvedeno válečn. obilnímu ústavu v metr. centech	2.200	64.200	33.900	52.000

To činí v chebském okresu procento dodávky dle 1 hektaru sklizňové plochy	7.23	9.20	11.10	9.70

V okresu Vysoké Mýto (český)

obnášela osevná plocha	pšenice	žita	ječmene	ovsa
v hektarech	5.112	5.971	3.115	5.437
z toho odvedeno válečn. obilnímu ústavu v metr. centech	23.000	13.500	11.000	16.300
To činí procento dodávky na 1 hektar sklizňové plochy v okresu vysokomýtském	4.20	2.70	3.50	2.99

V okresu Králové Dvůr n. Labem

(Smíšený okres: 46% německých a 54% českých hospodářů.)

obnášela osevná plocha	pšenice	žita	ječmene	ovsa
v hektarech	2.020	4.240	4.300	3.750
z toho odvedeno válečn. obilnímu ústavu v metr. centech	14.100	32.800	27.400	38.000
To činí procento dodávky na 1 hektar sklizňové plochy v okrese královédvorském	6.90	7.60	6.40	10.40

V okresu Litomyšlském:

(Smíšený okres: 18% německých a 82% českých hospodářů.)

Sklizňová plocha	pšenice	žita	ječmene	žita
v hektarech	3.740	6.386	1.623	7.5090
Z toho odvedeno váleč. obilnímu ústavu v metr. centech	7.800	14.900	2.400	36.600
To činí procento dodávky v okresu litomyšlském na 1 hektar sklizňové plochy	2.08	2.30	1.45	4.80

Dalšího komentáře není jistě zapotřebí.

Poslanci *Kraus** a soudruzi podali v 35. schůzi posl. sněmovny dne 6. listopadu 1917 Jeho Excellenci panu ministerskému předsedovi dotaz, jenž podnes zůstal nevyřízen; v něm se praví:

Bylo-li lze nazvati opatřování potravin stále po dobu války v německých krajích Čech nepříznivým, tu se od května 1917 dovoz potravin do té míry zhoršil, že došlo k podvýživě obyvatelstva, jež se jeví nejen ve vysloveně průmyslovém kraji, ale i v okresích, jež lze označiti za hospodářské, kde však přes to některé obce mají svůj průmyslový význam.

* [Německý radikální poslanec za 78. volební okres království Českého koželuh Vincenc Kraus z Jablonného.]

Nový hospodářský rok 1917/18 nezměnil ničeho na těchto smutných poměrech, ač byla již nová sklizeň odevzdána spotřebě; stále ještě se přiděluje mouka místo předepsaného množství ½ kg na hlavu a týden, ve množství pouze ¼ kg (po mnohé týdny vůbec žádná mouka se nevydává); másla nebo sádla dostává obyvatelstvo místo 12 dekagramů na týden jen 1—4 dekagramy.

Ve mnoha obcích polit. okresu Jablonné byl rozdán od 1. září do konce října jen 1 kg mouky.

Zcela jinak se to má se zaopatřováním potravin v české části Čech, ale i v jiných korunních zemích. Nikde nejsou zaznamenána podobná uváznutí dovozu potravin, jako v německých krajích Čech. To je vysvětlitelno tím, že Čechy byly prohlášeny samostatným hospodářským okrškem; kdežto rolnictvo německé části Čech dostálo své povinnosti, pokud se týče dodávek másla a obilí, bez reptání, ba mnohdy i dodalo více, než bylo předepsáno, česká část Čech nevyplnila své dodací povinnosti.

Německé Čechy daly rády a ochotně všechno; daly tolik, že v květnu nezbylo brambor na osev. Poslední zbytek musel býti poslán do českých okresů turnovského a semilského. I zasázené brambory musely býti v okresu Jablonné r. 1917 zase vykopány a dodány.

Jen tak trpělivý lid, jakým jsou Němci v Čechách, mlčel k tomu a mlčky i to strpěl, že mu byla přikázána jen $^1/_3$ onoho množství potravin, jaké mu patří dle státního poukazu.

Vynikající lékaři upozorňují již od měsíců na hrozivý stav podvýživy. Poukazuje se k tomu, že se množí případy, kdy pracující muži i středního stavu přijdou do ordinace, vyhublí přímo na kostru, jen kost a kůže, chudokrevní, se vpadlými tvářemi, často s oteklýma nohama, v nejvyšším stupni stižení závratí.

Těmto lidem bývá často špatně, omdlévají. Spadnutí se o 10, 15, 20 kg a nad to je na denním pořádku. Tito lidé umírají pozvolna hladem. Půjde-li to tak dále, nastane katastrofa. Je ještě štěstí, že v tomto létě bylo tak příznivé počasí, že se nedostavily nemoci. V tomto stavu musela by většina pracujícího obyvatelstva, kdyby vypukly nemoci, bídně zahynouti, ježto nikdo nemá již síly vzdorovati nemocem, ježto je každý vyčerpán a v nejvyšším stupni ochablý. Tak to nemůže dále jíti.

Někde musí býti chyba, že to neklape, že lidé od května chřadnou. Je snad právě jen naše krajina k tomu odsouzena zahynouti? Musí právě naše zázemí trpěti nejvíce?

Jistý lékař píše doslova o opatřování potravin:

»Nechci kritisovati, plním prostě jen svou povinnost jako lékař, zvedám-li svůj varovný hlas, že je již nejvyšší čas, aby nastala změna k lepšímu v zásobování našeho obyvatelstva. Je to prohřešením se na našem lidu, nebude-li co nejenergičtěji a nejrychleji vynaloženo všechno, aby nastala změna v přídělu potravin. Neboť pak

by u nás opravdu v 20. století nastal případ, že by lékař musel na ohledací úmrtní lístek napsati: »Zemřel hladem«.

Chyba v dodávání potravin německým Čechám leží v tom, že české okresy nebyly řádně přinuceny k dodávání plného množství obilí a másla. Je-li v této zpurnosti českých okresů nějaký system, to vyšetřiti je věcí státních úřadů. Faktem však je, že český předseda mlynářského oddělení válečného obilního ústavu v Praze řekl posměšně německé deputaci, jež žádala větší příděl mouky:

»Ať se Němci postarají o mír a pak přestanou všechny nářky a německé Čechy budou míti mouky dost a dost.«

Tak se českou správou jedná s národem, jenž ochotně a rád přinesl největší oběti vlasti!

Německé Čechy jsou samostatným hospodářským územím; ptáme se nyní, jak asi příslušníci obou kmenů, Čechy obývajících, dostáli své povinnosti, pokud se týče odvádění obilí v hospodářském roce 1916/17?

V mírových letech 1904—1913 obnášela průměrná sklizeň na hektar v metrických centech

pšenice	18·3
žita	16·3
ječmene	18·4
ovsa	14·8
v celku	67·8

průměrně tedy 16·9 metr. centů na hektar.

Německé Čechy leží na hranicích země; velká část je v pohraničních horách Šumavy, Rudohoří a Krkonoš, drsné klima a brzo nastávající zima znemožňují často celou sklizeň.

Půda v německých Čechách nemůže býti naprosto srovnávána s úrodnou půdou středních Čech.

A přece jsou německé okresy na prvním místě, jak svědčí níže uvedená tabulka, pokud se týče dodávek obilí:

Politický okres	národnostní příslušnost	dodací kvota	Politický okres	národnostní příslušnost	dodací kvota
Žatec	německá	11·21	Kadaň	německá	7·72
Most	německá	10·67	Slaný	česká	7·69
Cheb	německá	10·62	Duchcov	německá	7·39
Karlín	česká	10·20	Brandýs n. L.	česká	7·39
Podbořany	německá	8·73	Chomútov	německá	7·22
Louny	česká	8·28	Frýdlant	německá	7·15
Kolín	česká	8·25	Falknov	německá	7·12
Bílina (exp.)	německá	8·10	Roudnice	česká	7·01
Stříbro	německá	7·84	Horšův Týn	něm.-čes.	6·96
Dubá	německá	7·84	Jablonné	německá	6·90
Žlutice	německá	7·79	Čáslav	česká	6·87
Kralupy n. Vlt.	česká	7·73	Kladno	česká	6·53

Politický okres	národnostní příslušnost	dodací kvota	Politický okres	národnostní příslušnost	dodací kvota
Král. Dvůr n. L.	něm.čes.	6·49	Klatovy	česká	4·10
Smíchov	česká	6·43	Aš	německá	4·09
Kralovice	česká	6·40	Mar. Lázně	německá	4·06
Broumov v Č.	německá	6·31	Rumburk	německá	3·90
Č. Lípa	německá	6·11	Loket	německá	3·82
Ústí n. L.	německá	6·09	N. Bydžov	česká	3·75
Planá	německá	6·06	Vys. Mýto	česká	3·69
Žižkov	česká	6·06	Tábor	česká	3.68
Tachov	německá	5·93	Šluknov	německá	3·66
Teplice-Šenava	německá	5·90	Blatná	česká	3·59
Mimoň (exp.)	německá	5·91	Litomyšl	čes.-něm.	3·46
Čes. Brod	česká	5·86	Rakovník	česká	3·38
Liberec	německá	5·83	Přelouč (exp.)	česká	3·33
Ml. Boleslav	česká	5·83	Jičín	česká	3·30
Mělník	česká	5·52	Nová Paka	česká	3·29
Nymburk	česká	5·45	Turnov	česká	3·28
Pelhřimov	česká	5·43	Strakonice	česká	3·25
Kutná Hora	česká	5·25	Milevsko	česká	3·19
Karlovy Vary	německá	5·25	Děčín	německá	3·16
Litoměřice	německá	5·22	Sušice	česká	3·10
Plzeň	česká	5·04	Polička	česká	3·10
Mnich. Hradiště	česká	4·98	Rokycany	česká	3·06
Jáchymov	německá	4·96	Vrchlabí	německá	3·06
Benešov	česká	4·85	Kamenice n. L.	česká	3·—
Kr. Vinohrady	česká	4·76	Písek	česká	2·90
Hořovice	česká	4·76	Pardubice	česká	2·83
Přísečnice	německá	4·74	Č. Kamenice (exp.)	něm.	2·80
Král. Hradec	česká	4·72	Domažlice	česká	2·78
Chrudim	česká	4·67	Krumlov	něm.-čes.	2·74
Přeštice	česká	4·65	Rychnov n. Kn.	česká	2·58
Humpolec	česká	4·64	Příbram	čes.-něm.	2·57
Warnsdorf	německá	4·64	Jindř. Hradec	česká	2·48
Vlašim (exp.)	česká	4·59	Týn n. Vlt.	česká	2·39
Hořice (exp.)	česká	4·57	Prachatice	něm.-čes.	2·33
Teplá	německá	4·52	Jablonec n. N.	německá	2·20
Ledeč	česká	4·44	Nýdek	německá	2·15
Poděbrady	česká	4·38	Landškroun	německá	2·10
Trutnov	německá	4·38	Kaplice	německá	2·06
Chotěboř	česká	4·37	Jilemnice	česká	1·96
Kraslice	německá	4·35	Žamberk	česká	1·95
N. Město n. M.	česká	4·23	Budějovice	něm.-čes.	1·85
Něm. Brod	česká	4·16	Semily	česká	1·58
Sedlčany	česká	4·15	Třeboň	česká	1·28
Náchod	česká	4·12			

Tyto tabulky o sklizňových výsledcích nepotřebují žádného doplnění.

Znázorňují, že české rolnictvo zůstalo daleko pozadu za svou povinností, pokud se týče odvádění obilí.

C. k. vláda může však tyto tabulky doplniti ještě dle ocenění pozemků a dle čistého katastrálního výnosu pozemků v jednotlivých okresech. Výsledek by byl, co se týče odvádění obilí, pro české okresy přímo zdrcující.

Nouze vtrhla do německých Čech a to ještě více na venkov, než do měst. Poměry vyžadují, aby vláda bez ohledu na většinu v zemi velitelsky zakročila.

Podepsaní tudíž se táží na počátku nového hospodářského roku, kdy ještě sklizeň není spotřebována, zodpovědného řídiče ministerstva, Jeho Excellence pana ministerského předsedy:

1. Jsou c. k. vládě vylíčené poměry v Čechách známy?
2. Co zamýšlí c. k. vláda učiniti, aby české okresy přiměla, aby dodávaly obilí dle výnosnosti pozemků?
3. Jakých prostředků chce c. k. vláda použíti, aby i německé Čechy zásobila potravinami, aby to odpovídalo ustanoveným zásadám, platným o státně spravovaných potravinách?
4. Jakých prostředků chce c. k. vláda použíti, aby orgánové válečného obilního ústavu v Praze řídili se ve stycích s německým obyvatelstvem země jen těmi věcnými momenty, které jsou na místě při opatřování potravin?«

Výklady Jeho Excellence pana ministra a správce vyživovacího úřadu, přednesené v poslanecké sněmovně a týkající se vyživovacích poměrů a dodávek obilí v Čechách, nemohou se pokládati za dostatečnou odpověď a informaci vlády v této záležitosti. Proto budiž dotaz tímto opakován.

PRAMENY SOUČASNÝCH DĚJIN ČESKÝCH.
REDIGUJE A VYDÁVÁ DR. ZDENĚK V. TOBOLKA.
ČÍSLO II.

Dotaz německých poslanců o chování se českého národa za války.

Díl II.

V Praze 1918.

Nákladem dr. Zdeňka Tobolky na Král. Vinohradech čp. 1159. — Tiskem Lidové knihtiskárny (J. Skalák a spol.) v Praze, Hybernská 7.

Neobyčejně nebezpečné pro rakouské vedení války bylo předem

V.

STÁTU NEPŘÁTELSKÉ CHOVÁNÍ SE ČECHŮ V NEPŘÁTELSKÉ CIZINĚ.

Snahy, navázati styky mezi Čechy a ostatními Slovany tu- i cizozemí, sáhají až do středu minulého století. Za zakladatele panslavistické idey lze považovati Rusa Pogodina,* jenž r. 1857 založil na Rusi výbor k podpoře Slovanů, bydlících mimo Rusko. Zjevný výraz panslavismu tkvěl v slavistických sjezdech, z nichž byl první pořádán v Praze 1848. Z dalších dlužno jmenovati slovanský sjezd v Moskvě 1867, a především oba poslední, velké slovanské sjezdy, 1908 v Praze a 1910 v Sofii. Z posledních obou sjezdů vyšly snahy, sloučiti všechny slovanské kmeny v společné organisace (žurnalistické, hospodářské, založením společných bank, kulturní, zřízením slovanské výstavy, rozšířením sokolské organisace).

Významná pro snahy panslavismu, pro něž bylo od r. 1908 vynalezeno nevinné slovo: novoslovanství, jsou slova, jež *Kramář* pronesl** na pražském sjezdu: »Při budoucí válce, jež by se mohla týkati toho neb onoho slovanského národa, měli by se všichni Slované postaviti dle možnosti na slovanskou stranu a to nejen svými sympatiemi, ale i skutečně.«

Pozdravil i z Haliče se dostavivší »Rusy«. Kramář a jeho stoupenci byli v nejčilejším spojení s vůdci nepřátelské ciziny, kteří dnes jsou hlavními nositeli snah, roztrhnouti Rakousko a založiti českou říši, chráněnou Ruskem. Kramář ve svém známém velezrádném procesu připustil (ovšem jen za jistých předpokladů. k nimž počítal i zdánlivé »utlačování« Čechů vídeňskou vládou (!), že ozvěna, již vyvolala jeho panslavistická práce na Rusi, musela znamenati pro mocnářství nebezpečí.

Ovocem těchto snah bylo zklamání mnoha vojenských oddílů

* [Dějepisec a žurnalista ruský Michajl Petrovič Pogodin (1880—1875).]
** [Podobných slov Dr. Kramář vůbec nepronesl.]

českých na frontě, zklamání českého obyvatelstva, hlavně intelligence, v zázemí, a velezrádné chování se Čechů v cizině.

Tam shromažďovali se rakouští státní občané české národnosti přímo pod prapory čtyřdohody, vstupovali z části do nepřátelských vojsk, z části zakládali vlastní legie, aby bojovali proti své vlasti, z části pak podporovali ze všech sil pasivní chování se českého obyvatelstva v Čechách a na Moravě, posílajíce sem výzvy a tajná poselství, začež se jim dostalo navzájem vyzvědačských zpráv.

O těchto snahách praví obžalovací spis proti Hájkovi, Oličovi a soudr. na str. 8. atd.*:

»Přirozeně je velezrádná akce, provozovaná v cizině Čechy, v úzké souvislosti s českým hnutím v zázemí. Má tytéž kořeny, sleduje tytéž cíle, liší se však od ní jen použitými prostředky. Kdežto při vnitrozemském hnutí, díky prozíravosti a energii úřadů, nebylo možné otevřené vystoupení, takže se muselo odhodlati k jiné taktice, kterou lze zkrátka charakterisovati jako pasivní resistenci, z části i jako sabotáž, mohlo toto hnutí v cizině odhoditi pokryteckou masku a zjevně vystoupiti proti našemu státu a proti osobě našeho panovníka. Nedá se bohužel popříti, že toto hnutí využitkovalo té možnosti nejnestoudnějším způsobem. V manifestech velezrádných českých spolků v cizině i v sloupcích jejich časopisů hlásá se zcela nepokrytě odtržení se zemí, obývaných Čechy a Slováky a zřízení samostatného státu, jenž by obsahoval Čechy, Moravu, Slezsko a Slovensko. Ano, nespokojují se ani tím, že by naše mocnářství bylo zmenšeno o země, obývané Slovany, požadují naprosté zničení naší vlasti. Arnošt Denis, professor pařížské Sorbonny, jeden z předních bojovníků za české hnutí pro osamostatnění, dal této myšlence výraz v článku »Vzkříšení Čech« těmito slovy, prozrazujícími francouzskou zálibu ve zvučné frási:

> »Ve vyvstávající Evropě není již pro Rakousko žádného místa. Hrobníci, odneste pryč tuto zdechlinu (charogne)! Kéž na jeho zříceninách vyvstane svět míru, svobody a bratrství. — Místo českému národu!«

Máme-li zplna věřiti zprávám českých listů, vycházejících v cizině, tu musíme připustiti, že se k tomuto dobře zorganisovanému hnutí přidali všichni Češi, žijící v cizině, všichni bez rozdílu. I když nás naplňuje velice podivením, že nikde v cizině nebyl s české strany projeven odpor proti těmto velezrádným rejdům, přece jen nesmíme zapomenouti, že státu věrné živly stály proti číselně daleko převažující většině svých krajanů státu nepřátelských a že postrádaly výborné organisace, jakož i finačních prostředků, jimiž právě disponovaly velezrádné kruhy české v cizině. Těmto kruhům

* Příslušné dokumenty se tam neuvádějí a jsou přiloženy jako přílohy k aktům procesu.

se v každém případu povedlo, v nepřátelské i v neutrální cizině vzbuditi dojem, že celý český národ bez výjimky touží po »osvobození z rakouského jha«, jak se zálibou hlásají manifesty oněch kruhů. Již jen to velice uškodilo vážnosti naší monarchie a posílilo značně naděje našich nepřátel na vítězný výsledek války.* Ano, tato morální škoda je snad závažnější, než skutečná škoda, kterou nám způsobily české legie, bojující na straně Ruska, Anglie a Francie.

Dle prostoru rozšířilo se velezrádné hnutí hlavně v českých zahraničních koloniích v Rusku, Francii, Anglii, Americe a Švýcarsku. Menšího významu je hnutí v Srbsku, Bulharsku, Rumunsku a Španělsku.

V celku lze pozorovati

dva různé směry v celém hnutí.

Neboť, jakkoliv panovala naprostá shoda co do nejbližšího cíle, rozdrobení Rakouska a zřízení samostatného česko-slovenského státu, přece jen bylo lze těžko dosíci jednoty v názorech o vytvoření tohoto budoucího státu. Kdežto jedna strana, kterou můžeme krátce nazvati caristickou, uvažovala o tom, zříditi z příštích Čech jakýsi druh vasalského státu Ruska s ruským velkoknížetem v čele, chtěla druhá strana, republikánská, dosíci nejen nominelní, než i úplné neodvislosti i vůči Rusku, a chtěla budoucí stát zbaviti hlavně reakčního vlivu oficielních ruských kruhů; ideálem této strany bylo tedy zřízení česko-slovenské republiky. K tomuto republikánskému směru úzce se druží t. zv. anglikánská skupina, kterou nelze považovati za samostatnou stranu; neboť její ideál: přísně ústavní království dle anglických pojmů s anglickým princem jako králem v čele, nebyl ostatně nic jiného, než republika s dědičným presidentstvím. I když časem došlo k prudkým bojům mezi oběma směry, při kterýchžto bojích hrála i osobní žárlivost vůdců jistou úlohu, nesmíme přece jen přeceňovati význam tohoto rozdílu. V jedné věci byly obě strany za jedno: v snaze po rozbití našeho mocnářství. K dosažení tohoto účelu pracovaly si navzájem do rukou a spory, jež tu a tam vyvstávaly, byly — ježto postrádaly aktuality — vždy vyrovnány.

Caristický směr našel z přirozených důvodů své stoupence hlavně u Čechů, žijících na Rusi, kdežto Češi žijící v Anglii, Americe a ve Švýcarsku, byli stoupenci směru republikánského, event. anglikánského. Ve Francii byly zastoupeny oba směry. V celku dá se říci, že časem získala republikánská strana stále více na významu.«

Zvláště čilým objevilo se velezrádné hnutí české

* Srv. události v rakouské poslanecké sněmovně v červnu-červenci 1917!

V. a)

VE FRANCII.

Poměry byly tam také neobyčejně příznivy. O tom praví tentýž obžalovací spis:

»Půda byla ve Francii ode dávna připravena. Za leta snažili se čeští politikové nepřetržitě a co nejdůrazněji o to, aby si získali francouzské přátelství, při čemž ovšem nalezli u Francouzů z počátku málo porozumění a vzájemnosti. Pokusili se ovšem již v šedesátých letech někteří francouzští učenci a publicisté o to, objasniti svým krajanům zcela cizí poměry v Čechách, nenalezli však v celku u širokého obecenstva takřka žádného zájmu. Teprve když došlo k uzavření francouzsko-ruského spolku, když se politické poměry v Evropě přiostřily a když zmizela poslední naděje našich nepřátel, že se dá Rakousko svésti k odpadnutí od Německa, teprve pak poznali ve Francii politickou výhodu, jakou by mohlo přinésti české přátelství, a teprve pak vyšli vstříc českým námluvám. Na francouzské straně byli hlavně profesor pařížské Sorbonny Arnošt Denis a André Chéradame, oba zarytí nepřátelé Rakouska, horlivě a neúnavně činnými v službách myšlenky

česko-francouzského sblížení.

Tyto styky byly neustále pěstovány vzájemnými návštěvami pařížské a pražské městské rady, a pořádáním sokolských slavností ve Francii; řeči, jež za podobných, nadšení lehce vzněcujících příležitostí, byly pronášeny, svědčily jasně o tom, že Čechy nevidí svou spásu po boku ústředních mocností, ale po boku Francie a Ruska. Tak stojí v »Nation tchèque« ze dne 15. prosince 1915, v článku, pojednávajícím o rozpuštění České obce sokolské:

»Rozpuštění všech sokolských svazů je živě litováno nejen v Čechách, než i ve Francii, kde Sokolové svými četnými návštěvami od r. 1889 (Paříž) a 1892 (Nancy) zanechali nejkrásnější vzpomínky. Tyto návštěvy, jakož i triumfální přijetí, jehož se dostalo při pražských slavnostech v letech 1907 a 1912 našim gymnastům a delegaci pařížské městské rady, bylo něčím jiným, než obyčejnými, konvenčními zdvořilostmi jednoho gymnastického spolku k druhému.«

A francouzský poslanec Galli řekl ve své řeči 2. května 1915 o přijetí pařížské městské rady v Praze:

»Viděl jsem, jak nadšené manifestace zvířilo pouhé jméno Francie u tohoto obyvatelstva, jež vždy chovalo hluboké sympatie k naší zemi, a jemuž jeho utlačovatel krutě splácí jeho tvrdošíjné vlastenectví.«

Proto také nabyly porady v české národní radě v Praze, jak

zjištěno předsevzatou domovní prohlídkou, o pěstování styků s Francií, značných rozměrů. Ve francouzských spisech navzájem byly líčeny Čechy, jako úpící pod rakouským jhem, a často byly srovnávány s Elsasko-Lotrinskem. Proto nás nesmí naplňovati údivem, že již dva roky před vypuknutím války byl pařížskými Čechy učiněn pokus o založení irredentistického výboru, jak je o tom zpráva v prvním čísle velezrádného českého listu »Indépendance tchèque«, vycházejícího v Paříži od 15. ledna 1915.

V létě 1914 byly nejvýznamnějšími českými spolky ve Francii

»Pařížský Sokol«

a socialistická skupina »Rovnost«. Oba tyto spolky začaly hned v den prohlášení války Srbsku s protirakouskou propagandou a sice

pouliční demonstrací před budovou rakouského vyslanectví v Paříži.

Dovedeme si představiti, jakým dojmem asi působila v Paříži tato demonstrace v předvečer vypuknutí války proti Německu a Rakousku a jak asi posilnila bojovnou náladu francouzské vlády. 29. července svolaly oba české spolky schůzi české kolonie, na níž zvoleni byli čtyři delegáti, kteří měli se s francouzskou vládou dohodnouti o tom, jakým způsobem by pařížští Čechové mohli býti za války Francii prospěšnými. A skutečně také bylo 1. srpna, téhož dne, kdy v naší říši všichni státu věrní občané spěchali radostně do zbraní, aby hájili vlast před přepadením našimi nepřáteli, — pařížskými Čechy usneseno,

založiti českou legii,

jež by bojovala po boku Francie proti rakouské věci, a jíž (— jak výslovně citovaný velezrádný časopis podotýká —) dostalo se té cti, že již za pět dní na to byla zařazena mezi bataillony republiky.

První česká dobrovolnická setnina, jež 2. srpna 1914 odtáhla do pole, byla silná 500 mužů; v celku dosáhla česká legie ve Francii, dle českých zpráv, brzo po vypuknutí války, asi počtu 1000 mužů.

Ještě v srpnu 1914 přikročeno k založení

»Comité de la Colonie tchèque et des volontaires tchèques«,

jehož předsedou byl jistý Josef Čapek a jež nejen že převzalo na sebe úlohu organisovati českou legii, nýbrž i veškery úkoly českého konsulátu. Toto komité bylo také francouzskou vládou úředně uznáno. V říjnu 1914 bylo několika výnosy francouzských ministerstev Čechům zaručeno stejné zacházení, jako s příslušníky spřátelených států; jejich soukromý majetek byl vyňat ze sequestrace. Tím odloučila česká kolonie v Paříži svůj osud i zevně od Rakouska a současně i dosáhla neobyčejně účinného propagačního prostředku, ježto tyto materielní výhody musely mocně povzbuditi váhavé živly k účastenství při velezrádném hnutí.

O něco později povstala v Paříži i organisace, jež tvořila vrchní vedení českého odpadlického hnutí ve všech nepřátelských a neutrálních státech, totiž Conseil National des Colonies tchèque-slovaques, čili

Národní rada česko-slováckých kolonií.

Předsedou této Národní rady byl jistý Koníček-Horský, jenž na své agitační cestě přijel koncem roku 1914 z Ruska do Paříže. Úkolem této národní rady dle »L'Indépendance tchèque« bylo: »soustředíti činnost všech českých kolonií v jejich snahách o znovuzřízení neodvislosti českého národa a k hájení jejich zájmů.« Dalším úkolem bylo i dorozumění se s Národní radou v Praze, což dokazuje, že i za války bylo mezi oběma těmito korporacemi spojení. Pařížská národní rada, vykonávajíc tento program, uspořádala ve dnech 28. ledna až 5. února 1915

sjezd,

jenž byl obeslán českými zástupci z nepřátelských a neutrálních zemí a na němž poznovu byla Paříž prohlášena za sídlo ústředního výboru velezrádného hnutí.

Aby se docílilo větší jednoty organisace, byly zřízeny čtyři oblasti, z nichž jest jedna v Americe, druhá v Anglii (též pro skandinávské země a pro Nizozemí), třetí ve Francii (pro Francii, Belgii, Švýcary a ostatní latinské země), čtvrtá v Rusku (též pro balkánské státy a Asii). Jako ovoce tohoto sjezdu vydán byl

manifest 16. února 1915,

jenž je mezi velmi četnými projevy, o něž české hnutí světovou literaturu obohatilo, celkem nejnestoudnější. »V tomto manifestu prohlašuje česká Národní rada v Paříži, domněle jménem dvou milionů českých vystěhovalců, našeho císaře za nehodna nositi jméno českého krále. Po dalších nadávkách osobě našeho mocnáře zprošťují se všichni vojáci čeští a státní úředníci přísahy věrnosti vůči panovníkovi. K českému národu se vznáší apel, aby zůstal klidný a aby vytrval v pasivní resistenci; car prý slíbil českému národu úplnou neodvislost a samostatnost, a od okamžiku, kdy vítězná ruská armáda vstoupí na českou půdu, budou prý všechny úřední výkony konány jménem české vlády. Provolání končí »slávou« caru-osvoboditeli, velkoknížeti Nikolaji, statečné ruské armádě, celému spanilomyslnému ruskému národu a jeho spojencům.« Tento pamflet pochází z péra Masarykova. (Doslova uveden [bude dále].)

»Propagačním prostředkem, v každém případě účinnějším, než toto provolání, bylo opatřování francouzského tisku příslušně zabarvenými zprávami o poměrech v Rakousku, a o nárocích českého národa. Za tím účelem byla v Paříži pod vedením jistého Crkala

zřízena česká tisková kancelář,

jejíž úkolem bylo toto informování francouzského tisku. I samostatné, velezrádné listy byly založeny. Hned po vypuknutí války povstaly dva podobné časopisy »Český Národ« a »Na zdar«, jimž však nebylo popřáno dlouho existovati. »Na zdar« byl již 1. ledna 1915 vystřídán officielním orgánem české Národní rady, zmíněnou již

»L'Indépendance tchèque«,

jejíž redakci převzal bývalý spolupracovník »Národních Listů« Vilém Crkal. Kdežto tento časopis, o jehož velezrádném směru svědčí nesporně každá řádka, byl především určen po české kruhy ve Francii, byl profesorem Denisem od 1. května 1915 vydávaný časopis

»La Nation tchèque«,

orgánem, jenž měl především vzdělané kruhy francouzského národa a diplomaty všech neutrálních, jakož i s Rakouskem bojujících států, seznamovati s českými snahami po osamostatnění.

»Náš program,« stojí v 1. čísle, »je jednoduchý a je vyčerpán slovy: Samostatnost Čech.«

Denisova osobnost, jenž již před válkou sepsal mnohá díla o Čechách a jemuž za zásluhy o česko-francouzské přátelství byl propůjčen čestný doktorát české university v Praze, těšila se nejen v českém, než i ve francouzském táboře vysoké vážnosti. Když přirozeně tento časopis v každé řádce dýše prudkou nenávistí vůči Rakousku, přece jen se v celku aspoň snaží, dodati si zdání věcnosti a vědeckosti. Časopis tento měl poměrně přesné zprávy z Čech, jež, byvše příslušně přehnány a překrouceny, nemohly následkem jejich pravého jádra minouti se dojmem u ne zcela informovaných čtenářů. Některé články budou později doslova uvedeny.

Dlužno se zmíniti o tom, že vzájemná činnost českých zrádců v Paříži nezdá se býti právě harmonickou. V českých listech objevují se dílem narážky, dílem stížnosti na trvající spory v »Comité de la Colonie« a v »Národní radě«. Tyto spory však nemají podkladu jen v osobních třenicích, jak se na omluvu uvádělo, ale hlavně v tom, že se ve Francii ostře srazily oba směry velezrádného českého hnutí, caristický a republikánský. Kdežto byl »Pařížský Sokol« po většině rusofilský, stála druhá skupina, socialistický spolek »Rovnost« přísně v táboře republikánském. Tento rozpor se ještě zvětšil, když Horský převzal vedení »Národní rady«, takže tato instituce byla teď vedena ve smyslu caristickém. Tato krise vedla k úplnému převratu »Národní rady« v létě 1915, o níž ještě bude řeč a konečně v říjnu 1915 k fusi s »Comité de la Colonie«.

Buďtež nyní doslovně uvedeny některé dokumenty, nejdříve z časopisu

»*La Nation tchèque*«,

orgánu to Čechů, dlících ve Francii; jeden exemplář 1. čísla tohoto listu byl, jak známo, nalezen při zatčení Dra Kramáře v levé kapse jeho kalhot; byv tázán, jak k listu tomu přišel, odvětil Dr. Kramář pouze: »My už máme své cesty«. Je významno, že rakouské úřady v Praze teprve za osm dní na to dostaly prostřednictvím našeho vyslanectví ve Švýcařích další kusy tohoto velezrádného časopisu. Odůvodnění rozsudku proti Dru Kramářovi a soudruhům praví o tomto časopise m. j.*:

»Arnošt Denis, professor pařížské Sorbonny, přítel Dra Kramáře, tímto ctěn [poř. č. 9.** str. 5], první český dějepisec doby po r. 1620, člen České akademie věd a čestný doktor pražské české university, píše v 1. čísle »La Nation Tchèque«, jež bylo u Dra Kramáře zabaveno, následujícím způsobem, — při čemž již vstupní slova jsou zvláště významna, ale i s veškerým důrazem vytčení zasluhující okolnost, že se právě v prvních číslech »La Nation tchèque« pojednává o celé řadě oblíbených themat Dra Kramáře, a to takovými slovními obraty, jež nejen že prozrazují nápadnou shodu ideí, nýbrž i takové sblížení ve způsobu psaní, krátce takový paralelismus, že je nevyhnutelný závěr, že mezi Drem Kramářem a tímto listem je bližší spojitost, než jen ta, že měl Dr. Kramář u sebe exemplář 1. čísla; a to tím spíše, poukážeme-li na způsob psaní »Národních Listů« a »Národní Rady České«.

Denis píše — a mohl tím bez jakéhokoliv porušení souvislosti v směru myšlenkovém a citovém pokračovati ve svém (jak známo protirakouském) dějepisném díle o »Čechách po Bílé Hoře« —:

»*Náš program*«.

»Někteří čeští spisovatelé a politikové byli názoru, že by bylo velice užitečno, vyvolati do života poloměsíčník, jehož hlavní úlohou by bylo vylíčení pravého stavu současného Rakouska a současně i objasnění aspirací a přání národů rakousko-uherské monarchie, v první řadě pak Čechů a Slováků. Vyložili svůj projekt jistému počtu ruských, anglických a francouzských žurnalistů, kteří, byvše překvapeni důležitostí jejich motivů, poznali hned velikou zajímavost tohoto záměru. Poctili mne návrhem, abych jim byl při tomto díle nápomocen, a žádali mne, abych vyložil jejich program.

Tento program je jednoduchý a dá se vyjádřiti slovy:

Samostatnost Čech.

Převzal jsem na sebe úlohu jejich mluvčího, ježto jsem přesvědčen, že tím sloužím věci Francie.

* Odůvodnění rozsudku str. 57 a násl.

** Tato a následující čísla poř. vztahují se k listinným přílohám materiálu Kramářova procesu.

Samostatnost Čech je pro nás nadmíru důležita. Je jednou z podmínek naší bezpečnosti a zárukou našeho vlivu.

Na rovni s námi je samostatnost Čech i evropskou nutností, ježto je Evropa odhodlána, jednou pro vždy učiniti konec imperialistickým organisačním pokusům, ať už se jeví, nebo i zakuklují pod tou či onou formou.

Samostatnost Čech je požadována naším národním programem, jenž je výronem deklarace lidských práv a jenž každému národu přiznává právo na život, na plný, celkový život, bez ohledu na počet obyvatelstva.

František I., Jindřich IV. a Richelieu drželi Habsburky v šachu, ježto proti nim podporovali malé národy, které Habsburkové chtěli pohltiti.

Jihoslované a Češi nám také pomohou, nasaditi náhubek Hohenzollernům a maďarským junkrům, z nichž se stali pouzí nosiči vlečky Viléma II.

I když se nikdo, jak doufám, neoddává nejmenší illusi, vzhledem k (následují urážky Veličenstva), přece jen leží na snadě domněnka, že neuzavře na věky oči před stávajícími fakty, zvláště když je jeho trůn pletichami Pruska a všeněmeckým programem zřejmě otřesen. Dlouho se u nás věřilo, že se bude emancipovati od Berlína a že vyhoví požadavkům svých slovanských poddaných. Zavedení všeobecného hlasovacího práva bylo by mohlo (kdyby bylo loyálně prováděno), zjednati říšské radě drtivou federalistickou většinu a bylo by navždy se světa zprovodilo věčné nebezpečí, jež znamená trojspolek pro světový mír. Bozi odnímají zrak vladařům, jichž záhubu usnesli. (Následují urážky Veličenstva). Od toho okamžiku přestala habsburká dynastie vládnouti. A vskutku. Rakousko již neexistuje. Vilém II. projektuje rozkazy, jež jeho vasal poslušně přijímá. Propouští kancléře a ministry a dosazuje za ně nové. Jeho generální štáb sesazuje rakouské generály a Hindenburg diktuje jim operační plány. Německé listy ani se již nesnaží zakrýti ono nevýslovné pohrdání, jež u nich vzbuzuje jejich politování hodný spojenec.

Poslední měsíce odhalily divícímu se světu rozklad rakousko-uherského mocnářství, jež před válkou se těšilo vážnosti velmoci. Zajatci, kteří jsou Rusy a Srby ve stech a v tisících ukořistěni, dosvědčují lhostejnost a odpor vojáků proti dynastii, jež je odsoudila sloužiti věci, kterou nenávidí. Země, jež jsou drobty světa, byly bezstarostností krátkozraké správy vehnány v hlad. Úvěr je zničen a peněžní měna znehodnocena. Všude klíčí nespokojenost, je slyšeti vzrůstající hlas odboje. Stačilo by blížení se cizího pluku, aby vypukla revoluce v Brně, v Praze, v Záhřebu, Lublani, Terstu a aby této revoluci bylo pomoženo k triumfu. Od srpna svolaly Francie, Anglie, Rusko a Německo své parlamenty, aby apelovaly

k veřejnosti (následují urážky Veličenstva). I němečtí Rakušané a Maďaři v propasti, z níž se brání, pouze slova (následují urážky Veličenstva). Hněv je do té míry všeobecný, že lze ho konstatovati i v officiosním tisku, a censura odvažuje se ještě, potlačiti články, jež by jinak a jinde byly odsouzeny jako výzva k odboji.

Chceme učiniti pokus obživiti tuto mrtvolu? Kdo je onen ztuhlý diplomat, nebo sentimentální doktrinář (následují urážky Veličenstva).

Všechny pokusy ututlání byly by marny, neboť národové, kteří byli ode dávna klamáni, vědí (následují urážky Veličenstva).

Na krásném, modrém Dunaji je uprázdněno dědictví. Tento největší podnik podvodů, jaký kdy dějiny znaly, učinil definitivně úpadek.

Místo dejte národům, kteří jsou ve stadiu vzniku, na jihu Srbsku a Jihoslovanům, na severu Čechám a Moravě, spojeným se Slovenskem.*

Proti Německu budou Češi a Jihoslované našimi přirozenými spojenci.

Jako Srbsko, tak i Čechy rozmnoží počet podřadných států, jež — jako Nizozemí, skandinavské státy, Rumunsko a pod. — mohou býti označeny za ochránce veřejného pokoje a obhájce evropské rovnováhy.

Genius Francie je geniem umírněnosti a rozumu.

V pozemské dílně byly Čechy, pokud mohly o svých dějinách svobodně rozhodovati, dobrým a věrným pracovníkem. Louis Blanc uvádí na první straně svých dějin francouzské revoluce jméno Jana Husa, jenž první podkopal středověkou theokracii. George Sandová zvěčnila Tábority, tyto »boží bojovníky«, jejichž hymna zaháněla na útěk císařské hordy. Komenský hlásal ze svého tichého útulku, kam ho pronásledovali dragoni Ferdinanda II., jako předchůdce Augusta Comtea a Lva Tolstého, smír národů vědou, tolerancí a láskou.

Naše revoluce r. 1848 nenašla nikde takové ozvěny, tak spontánní a hluboké, jako v Praze.

Rieger, velký český řečník, podal 8. prosince 1870 ve spojení se svými přáteli, slovanskými zemskými poslanci, rakouskému kancléři memorandum, v němž předem protestovali proti annexi Elsaska Německem:

> »Český národ je malý, ale jeho duše a jeho mysl nejsou malými. Musil by se zardíti, kdyby svým mlčením vzbudil zdání, že schvaluje nespravedlnost, nebo že se neodvažuje proti ní protestovati.«

Samostatnost Čech bude tímto způsobem hotovou nutností pro naše zájmy a naši bezpečnost.

* Zrovna jako bychom slyšeli mluviti pana Dra. Stránského nebo tajného radu Jeho Veličenstva pana ministra m. sl. Práška.

Samostatné Čechy budou bdíti nad záludnou nevraživostí Němců a Maďarů, budou držeti v šachu jejich aggressivní záměry.

Budou přirozeným prostředníkem mezi západní Evropou a pravoslavnými Slovany.

Jejich znovuzřízení bude znamenati nové vítězství našich zásad a rozšířené vyzáření našich ideí.

Bude symbolisovati triumf programu, jejž si naši spojenci napsali na své prapory: Zničení německého imperialismu, rovnováha, uznání národnostního principu, rovné právo všech národů na existenci.« (Poř. č. 51.)

Tak se vyslovuje o našem mocnářství Denis, historik a čestný doktor české university v Praze!« . . .* »Na vojenském poli byl nepřátelský tisk vynikající měrou činný tím, že snižoval naše všeobecná vojenská zařízení a že provozoval

zjevnou špionáž,

jak dokazuje i č. 1. »La nation tchèque«, zabavené u Dra. Kramáře.

V rubrice »Armádní zprávy« pojednává se nanejvýš nenávistným způsobem o pádu Przemyšlu. Obsah celé řady dalších zpráv lze posouditi již dle titulů, na př.: »Po Przemyšlu dojde na Budapešť«, — »Opevnění mezi Vídní a Budapeští«, — »Obrana Vídně se zdokonaluje«, — »Krakov se vyklízí«, — »V Tyrolsku«, — »Duch v rakouské armádě«, — »Rakousko-německé ztráty dle úředních zpráv«, — »Terst«.

Zvláště významno je, že právě v čísle »La nation tchèque«, jež bylo nalezeno u Dra. Kramáře, byly obsaženy i takové vojenské zprávy, jaké sbíral Zamazal (v stejném procesu pro špionáž odsouzený) a jaké dále předal »Národním Listům«.

V rubrice »Poslední zprávy« sděluje se toto:

»Všeobecný zájem soustřeďuje se k vojenským operacím v Karpatech.

Počet raněných, denně dovážených do hlavních měst, poslední dobou značně vzrostl.

V posledních třech nedělích poslali Němci, věrni svému slibu, že budou své spojence a sluhy — Maďary — chrániti, více než 300.000 mužů ze západní fronty do Karpat.

V Uhrách se započala s největším urychlením prováděti opatření k obraně země. Železnice slouží takřka výlučně vojenským operacím. Na mnoha liniích je doprava zboží i cestujících omezena, částečně i zcela zastavena. Spěšně se zakládají nové komunikace, silnice i železnice, četná města jsou opevňována, a to ta, jež by mohla zadržeti postup Rusů.

Nedostatek kovů je tou měrou citelný, že vláda hodlá v destillačních závodech provésti requisice.« (Poř. č. 51.)

* **Odůvodnění rozsudku proti Kramářovi, str. 71 a násl.**

Stejnými thematy na vojenském poli obírají se i jiná čísla téhož časopisu. Tak se sdělují události o jednotlivých českých plucích, s přesným udáním a citováním příslušných úředních výnosů, dále jsou registrovány běžné události v zázemí říše i na frontě.

Číslo 2. »La nation tchèque« sděluje (poř. č. 207):

Armádní zprávy.

Nově vypravené pochodové prapory byly koncem dubna spěšně dirigovány na haličskou frontu a do Karpat. Jiné prapory, jež původně neměly přijíti na frontu před 15. červnem, odcházejí již 15. května. Lze si lehce představiti vojenskou cenu, jakou mají tyto pluky, sestávající z vojínů s pětinedělním výcvikem. Důstojník, jenž se účastnil posledních bojů v Karpatech, nám píše:

»Na frontu jsou posíláni lidé, kteří se při první příležitosti vzdávají, převážně Češi; zdůrazňuje se nedostatek důstojníků, jakož i nedostatek organisace; Češi neustávaji dávati na jevo svou nenávist k Rakousku. 11. zeměbranecký pluk, 8., 28., 36., 88. a 91. pluk pěchoty byly potrestány pro sběhnutí k nepříteli a pro vzpouru.«

Dále referuje dopisovatel o nedostatku střeliva a zbraní, o tom, že polní děla jsou hodně opotřebována a že je jich málo, že je nedostatek mědi, že značné transporty mužstev jdou do různých částí říše, že byl poslán kontingent vojska k zastrašení Rumunů, že postavení v Karpatech byla značně sesílena, že každých šest neděl je do armády zařazeno 150.000 nováčků právě vycvičených. Berlínská vláda poslala kolem 20. dubna pět podmořských člunů do Poly po železnici, v rozloženém stavu.« (Poř. č. 207.)

Způsob těchto zpráv poukazuje právě na podobné zprávy, jaké sbíral Zamazal, jenž je pak dále sděloval.

A dále:

»Rakouska poslední úsilí.«

Rakouská vláda odhodlala se k poslednímu prostředku, aby uhájila říši. Přikročila k hromadné mobilisaci, povolavši do zbraně všechny muže od 18—50 let. (Poř. č. 207.)

Pod titulem:

»Pamětihodnosti a dokumenty«

nalézá se v 3. čísle »La nation tchèque« (poř. č. 48):

»Od svého lvovského dopisovatele dostáváme text denního rozkazu rakouské karpatské armády, jenž byl přečten českým vojínům u příležitosti jisté události, o níž jsme se zmínili v posledním čísle:

»Denní rozkaz rakouské karpatské armády ze dne 28. dubna 1915.« (Týká se 28. pěš. pluku; rozkaz je otištěn doslova. Srv. [oddíl VI.].)

Totéž číslo obsahuje dále:

»Armádní novinky.«

Na počátku dubna přešel 11. pěší pluk (český pluk z Písku) celý, vyjímaje 2 setniny, v Karpatech na stranu ruskou. Byvše pronásledováni Rakušany, bojovali vojáci statečně, aby se osvobodili z rakousko-uherského jha. Ti, kdož za boje byli lapeni, byli vojáky Františka Josefa hned pověšeni.

V denním rozkaze nenachází arcivévoda Bedřich dosti přísných slov, aby jimi na pranýř postavil podobnou zradu a aby stigmatisoval podobnou felonii vůči rakousko-uherským praporům.

Nařídil přeložení českých posádek z Čech a Moravy a vystřídání jich Němci. Čeští vojíni byli podřízeni nejtužší kázni. V kasárnech jsou hlídáni tajnými agenty, kteří musí hlásiti nejmenší znamení nespokojenosti.

Kutnohorská posádka při svém odchodu v dubnu protestovala živě proti rakouskému barbarství a ohrožovala německé důstojníky.

Rakušané poslali na italskou hranici hmoždíře nového modelu. Byly původně určeny do Turecka, ale potíže dopravní, jakož i nebezpečí na hranicích Italie, přiměly Rakousko, že jich použilo k vlastní službě. Pokusy prý zcela uspokojily generální štáb, takže byly objednány nové, jež však nebude lze dodati pod 6 měsíců. Fabrikace zbraní a střeliva vázne následkem nedostatku anglické ocele.

Resultát nových rakouských povolání lze takto odhadnouti: 1,300.000 mužů od 43—50 let dostaví se k přehlídkám; z toho se doufá nejvýše 20 proc. odvésti, t. j. 260.000 mužů. Pak se dostaví asi 380.000 mladých mužů od 18 let a počítá se, že z nich bude 30 proc. schopno válečné služby, t. j. 120—130.000 mužů. To činí pro celou rakousko-uherskou armádu zvýšení o 400.000 mužů, což ani nestačí k vyplnění mezer.

Německo posílá dále na rakouskou hranici nejen vojáky, ale i všemožně válečného materiálu, zbraní, dopravních prostředků atd., aby zachránilo svého spojence a tím i sebe.

»O, ty mé Rakousko!« tento refrain působí komicky, čteme-li v novinách afairu vítězství u Komarova.

Rakouské censuře se podařilo zachytiti část informací. Doplníme je.

Akta rakouské správy nejsou nic jiného, než dlouhá řada skandálů, ale více méně zručně zakrytých skandálů. Vídeň nechce ničeho viděti, dělá pštrosí politiku. (Poř. č. 48.)

Zřejmý poukaz k obcházení censury je dosti charakteristickým pro snahu a možnost obejíti censuru, jak nadto celý obsah zprávy dokazuje, že tato informace je přesnou a spojena s vyzvěděním okolností, jež byly v cizině přístupny jen málokomu.

Č. 4. téhož listu (poř. č. 196) přináší pod titulem:

»Čeští vojáci«

tuto zprávu:

»Od nějaké doby byl v Čechách vojenskou správou zaveden režim hrůzy. Správa vojenská snaží se co nejpřísnějšími tresty vystupovati proti přestupkům proti subordinaci, jež se v armádě stále množí. Skoro denně sdělují officielní zprávy o popravách nebo uvěznění českých vojáků, kteří svým chováním, svými slovy nebo dopisy dali výraz své nechuti vůči císaři a vůči Rakousku.

Ale nejkrutější tresty neodstraší statečné české vojáky a jejich chování se ochromuje stále více rakouskou armádu.

České pluky plzeňské, 7. zeměbranecký a 35. pěší pluk, byly pro vypovězení poslušnosti před nepřítelem přeloženy, první do Rumburku (německé město) a druhý do Szekesfehervaru (Uhry) (Poř. č. 196.)«

Ze všech těchto zpráv je také s dostatek zjevno, že tyto neustálé zprávy z různých krajův a o nejrůznějších událostech a vojenských sborech nemohla dodávati jedna osoba, nýbrž že pro tyto zprávy existovala v nitru říše sběrna, které mohly býti tyto zprávy s plnou důvěrou zasílány k dalšímu sdělení cizině. Dále je jasno, že tato sběrna musila míti zájem na těch zprávách a že k účelnému jich zužitkování potřebovala spojení s nepřátelskou cizinou.«. . .

Odůvodnění rozsudku poukazuje pak k oněm okolnostem, jež činí pravděpodobným, že »Národní Listy«, orgán Dra. Kramáře, jemuž Zamazal posílal podobné vyzvědačské zprávy, mohly býti takovou sběrnou.

. . . »Všechny revoluční listy obírají se také soustavně snižováním a podkopáním

hospodářských poměrů

říše; tak píše zmíněné č. 1. »La nation tchèque«:*

Hospodářská situace. — Jak je Rakousko opatřeno potravinami.

I Čechy, nejbohatší a nejúrodnější země, vykazují přese vše schodek. Místo 30 kg na hlavu a 5 měsíců disponujeme pouze 23 kg. Praha, jež je poměrně dobře zásobena, má jen 25 kg na hlavu, kdežto předměstí vykazují velmi citelný schodek, hlavně Žižkov s 5 kg a Král. Vinohrady s 16 kg na hlavu. Třeba si uvědomiti, že státem určený průměr může stačiti jen obyvatelům měst. Na venku, kde mouka hraje hlavní úlohu, bude nemožno spokojiti se tímto minimem. Nedostatek mouky je stále citelnější. Ve Vídni již nejednou dalo obyvatelstvo na jevo svou nespokojenost a volalo: »Chceme chléb a konec války!« Podobné demonstrace vznikly i v jiných,

* Odůvodnění rozsudku proti Dru. Kr. str. 74 a násl.

menších městech, hlavně v dělnických krajinách. Ne o mnoho lepší je situace v Uhrách, kde ostatně zásoby potravin byly značné. Hlavně severní Uhry trpí velice. Praví se, že prý se tam platí za 2 kg špeku a 2 kg vepřového masa až i 30 K.«

I podobné zprávy bývají — a to je pozoruhodno — spojeny s vojenskými, nejlepší to důkaz o rozvětveném vyzvědačství. Článek pokračuje dále:

»Zaopatřování vojska moukou je velice nedostatečné. Mnohdy nemají vojáci ani chleba, a dostávají pak jako náhradu 14 h denně. Porce masa byly zmenšeny a jednou v týdnu vůbec zastaveny. Je lehce pochopitelno, že následkem nedostatku potravin i němečtí a uherští vojáci rakouské armády začínají zaujímati hrozivé postavení.

Koňům se stále víc a více nedostává ovsa. Bylo nutno několik jezdeckých sborů zrušiti a tyto vtěliti k pěším formacím.

Již dlouho je zásoba pušek a uniforem vyčerpána, takže pro nové rekruty je vždy jen nepatrné množství pohotově. Jakmile setnina dokončí cvičení na cvičišti, předá pušky další setnině. Pro nedostatek ledku musily mnohé továrny zastaviti výrobu, čímž vyrábění střeliva je nad míru zdržováno.

Totéž lze tvrditi i o Německu, ač to officielní zprávy popírají.

V Rakousku prý se rozhodli vypsati v květnu novou válečnou půjčku. Než tisk byl vyzván, aby se o tom zatím vůbec nezmiňoval. Byla totiž obava, že kdyby se předčasně půjčka publikovala, mohla by býti, při nových úspěších ruských, ohrožena. Není pochyby, že by obsazení českých krajů ruskou armádou velmi citelně podťalo hospodářské síly říše.

Zamazal píše v jednom listě (poř. č. 493) o »nedostatku ledku a jeho důležitosti pro výrobu střeliva.« . . .*

Pro posouzení celého slovanského hnutí je, vedle uvedených článků Denisových, stejně důležité i

memorandum, týkající se samostatných Čech,

jež pochází dle všeho od

profesora Masaryka,

a jež spadá do kategorie oněch prací, jež i Národní Rada Česká intensivně pěstovala.

Samostatné Čechy (výtah).

Toto memorandum obsahuje program reorganisace Čech jako samostatného státu. Je to program všech českých politických stran, vyjma klerikální.

Angličtí státníci a politikové prohlásili za ideu a cíl této války osvobození a volnost malých států a národů. Tentýž princip byl i ve

* Odůvodnění rozsudku proti Kr. str. 59 a násl.

Francii proklamován. V Rusku mluvili car a generalissimus veřejně o osvobození svých slovanských bratří, kdežto Anglie a Francie zvlášť důrazně akcentovaly nedotknutelnost Belgie.

V praxi je řeč pomůckou obvyklého kulturního života a snaha po jednotě hlavní známkou národnosti. Mimo to se stala národnost v moderní době hospodářského rozvoje a obezřelé péče mass, velkou politickou a duševní silou nejen pro aristokratické menšiny.

Rakousko je degenerováno. Je katolickým Tureckem, ztratilo svou »raison d'être«.

Čechy pro Rusko, Srbsko a spojence; účastenství Čech ve válce:

»Čechy jsou od probuzení jejich národního vědomí přísně slavofilskými. Politický význam českého slavofilstva byl odhalen r. 1848 uspořádáním slovanského sjezdu v Praze a později t. zv. poutí do Moskvy v r. 1867. Sám Palacký, »otec národa«, projevoval rusofilské tendence proti dualistickému Rakousku.

V poslední válce Srbů a Bulharů proti Turkům pomáhali, jak všeobecně známo, Češi nadmíru slovanským spojencům tím, že jim poslali lékaře, sanitní materiál, peníze atd. Před touto válkou podporovali čeští zástupci v delegacích a v parlamentu jihoslovanskou věc zjevně proti Vídni a Budapešti.

Od počátku války v minulém srpnu a od její předehry projevil český národ své sympatie Rusku, Srbsku a spojencům. Češi, respektive zástupci českého národa, nepřipojili se k proklamacím lnutí k dynastii a podpory v příčině válečných břemen, kteréžto proklamace učinila majorita bojujících národů, Maďaři a Poláci. Češi nepodporovali válečnou půjčku. Je známo, že české veřejné mínění je neustále v konfliktu s úřady tím, že dává na jevo své sympatie se čtyřdohodou. Je také známo, že mnohé české pluky šly na frontu jen pod nátlakem, a že projevovaly svou nelibost nad válkou četnými demonstracemi, že se vzpíraly bojovati a že se častěji vzdávaly. Je dokumentárně dokázáno, že se rakouský generalissimus bojí, že toto chování se českých mužstev a civilního obyvatelstva bude míti za následek vážné seslabení rakousko-uherské armády.

Čechy žádají svou neodvislost.

Všechny české kolonie v cizině, hlavně v Anglii, Francii, Švýcarsku a v Spojených Státech, kde nejsou pod hnětem Rakouska, projevily častokráte své pravé city tím, že proklamovaly nutnost znovuzřízení politické neodvislosti Čech. Officielním orgánem politických Čech v cizině je »La nation tchèque«, vycházející v Paříži redakcí známého historika, pana Arnošta Denise, profesora Sorbonny.

Dosíci samostatnosti je otevřeným cílem celých Čech a všech politických stran. Jen jednotlivci jsou individuelními stoupenci Rakouska. Žádný z významných politiků není mezi nimi.

Neodvislý český stát: rozloha a obyvatelstvo.

Český stát by sestával z t. zv. českých zemí, t. j. Čech, Moravy a Slezska; k tomu by se ještě přidružily slovácké okresy severních Uher, od Ungváru (Užhradu) přes Košici podél ethnografických hranic dolů k řece Ipole, dále až k Dunaji (Přešpurk v to počítaje), a celý slovácký sever až k uherské hraniční linii.*

Slováci jsou Čechy, ač svého dialektu používají jako spisovné řeči. Slováci také touží po osamostatnění a přijímají program spojení se s Čechy za svůj. Český stát by měl přes 12 milionů obyvatelstva. Rozsah nového státu by měřil přibližně 50.000 anglických čtverečních mil. (Belgie má 11.373.) Rakousko bylo založeno jako konfederace malých států v středověku, proti divokým Turkům a Hunům a proti vzpurnému duchu doby.

Čechy by přirozeně převzaly část rakouských dluhů; ježto tyto dluhy válkou značně vzrostou, musily by samostatné Čechy začíti svou vlastní správu s velmi značnými břemeny; vedoucí politikové Čech jsou si toho těžkého úkolu vědomi, jakož i nutnosti řádně organisované finanční správy.

Budiž připomenuto, že po válce bude finanční vyčerpání všech národů vyžadovati co nejpřesnější finanční správy.

Italie a slovanská otázka: dalmatský problém.

Vláda nad Adrií je zajištěna četným a dobrým loďstvem, a ne chudým a holým pobřežím, Italie si přeje vysvobození Italů zpod rakouského jha, ale současně sleduje sama nenáviděnou rakouskou politiku potlačených národností. Italie musí si zodpověděti otázku: buďto si přeje viděti v Adrii silné rakouské a turecké loďstvo a německou námořní basi v Terstu, v Pole, nebo v nějakém jiném jižním městě, nebo musí žíti v míru se Srbskem, jež až posud nemá jediné lodi. Terst jako italský svobodný přístav, Pola, Valona, ostrovy v Egejském moři jsou více než dost pro nároky Italie v Asii a Africe.

Cesta z Berlína do Bagdadu nejde jen přes Cařihrad, než i přes Benátky a Terst.

Italie je přirozeným spojencem Slovanů jižních i severních proti »tlaku na východ«.

Neodvislé Čechy: ústava a správa.

Čechy jsou projektovány jako monarchický stát, českou republiku fedruje jen několik málo radikálních politiků.

Dynastie by mohla býti vytvořena dvojím způsobem: buďto nám dá dohoda jednoho z jejích princů, nebo, bylo-li by zřízení česko-srbského korridoru možným, bylo by lze zavésti personální unii Čech se Srbskem.

* Srv. s tím státoprávní prohlášení Čechů v rakouské poslanecké sněmovně v r. 1917, mapu českého budoucího státu v Nár. L. ze dne 21. října 1917 atd. Při svém procesu vtipkoval o tom Dr. Kramář, hlavně že prý »je to program všech českých stran, vyjma klerikálů«. Dnes již i ti klerikálové jsou pro to! Teprve teď lze správně viděti, jak oprávněný byl rozsudek v procesu Kramářově!

Český národ, a to musí býti ještě jednou zdůrazněno, je naveskrz rusofilský. Ruská dynastie v nějaké formě byla by nejpopulárnější. Čeští politikové přejí si rozhodně, aby zřízení království českého se stalo v úzkém souhlase s Ruskem. Přání a záměry Ruska budou míti nejrozhodnější vliv.*

Čeští politikové znají obtíž této úlohy, zříditi znovu Čechy a nelekají se zodpovědnosti této příští práce. Přejí si naprosté samostatnosti, aby využili všech politických sil národa k znovuvybudování silného státu. Nejen Rusku, ale i jeho spojencům bude co nejlépe pomoženo silnými slovanskými národy a státy a tohoto cíle bude co nejjistěji dosaženo, když tito národové budou nésti plnou zodpovědnost za svou politiku.

Čechy budou ovšem ústavními a demokratickými, jak sluší národu Husovu, Chelčického a Komenského, národu, jenž první zvrátil středověké theorie a jenž svým bojem o duševní svobodu a svou reformací připravoval moderní rozvoj Evropy. Tato velká služba, kterou Čechy prokázaly Evropě a lidstvu, dává jim právo na neodvislost a na místo a hlas v aeropagu svobodných národů.

Znovuzrození Evropy nemůže býti dosaženo pouze zevní politikou, nýbrž hlavně činným šířením svobody a pokrokem ve vnitřním životě evropských národů. Při této práci může dohoda úplně počítati s českým národem.

»Sine qua non.«

Předpokladem českého programu jest zmenšení Německa a jeho porážka ve válce.

Porážka musí býti dvojí: nejdříve bezprostřední vítězství spojenců nad Německem, a za druhé porážka Rakousko-Uherska a rozdělení tohoto umělého státu. Každé seslabení Rakouska znamená i seslabení Německa.

Osvobozené Čechy budou najisto jednati v dorozumění s dohodou a zůstanou vždy loyálním spojencem jejím; teď si Čechy přejí a doufají, že se brzo ruským bratřím podaří obsaditi české a slovácké kraje. To by bylo nejen nejlepším rozřešením české otázky, ale i německých, rakouských a jiných otázek, jež jsou na denním pořádku.« (Poř. č. 454.)

Odůvodnění rozsudku k tomu poznamenává:

»Celý tento elaborát jeví se jako výtah nějaké rozsáhlejší práce, jež je beze vší pochyby založena dle vědecké methody a jež vykazuje se stanoviska revolučního hnutí logiku a důslednost až do nejmenších podrobností . . .«

». . . Je bez významu, sděluje-li se v jiném dokumentu, že je Masaryk vyhlédnut za příštího presidenta české republiky a je-li

* Srv. s tím prohlášení posl. Stránského v ústavním výboru rakouské poslanecké sněmovny, že Češi očekávají upravení svých záležitostí od mírové konference, prohlášení, které t. zv. opravou bylo jen posíleno.

právě citovaná práce — jež se přisuzuje Masarykovi — založena na monarchistickém základu.

Velezrada je hlásána tu i tam.

Charakteristická věc je rovněž, že celá řada myšlenek, a sice právě nejzákladnějších, souhlasí naprosto s názory Dra. Kramáře a jeho stoupenců, jakož i s výv̀ody »La nation tchèque«. A právě hlavní názory vedou zde i jinde se železnou logikou k postavení požadavku samostatnosti a neodvislosti zemí koruny české — »emancipace«, jak praví Dr. Kramář. (Poř. č. 1483.)*

A že tento, jednou pojatý plán, byl pevně udržován, to vysvítá z

provolání z 15. listopadu 1915,

tedy z doby, kdy se již válečné události dávno obrátily proti nepřátelům.

Provázející je oběžník Dra. Lva Sychravy (poř. č. 454, 425) poukazuje zřejmě k rozšíření tohoto pamětního spisu a k přípravné práci k manifestu ze dne 15. listopadu 1915.

»La nation tchèque« 1. roč., č. 14. z 15. listopadu 1915, má toto

provolání českého akčního výboru v cizině:

»V okamžiku, kdy šlechetný srbský národ se vzchopuje ke krajnímu úsilí, aby odolal německému útoku, kdy pruští důstojníci a habsburští biřicové, jež pohání strašidlo brzkého trestu, deptají svými podpatky slovanské národy, kdy Dalmatinci, Chorvaté, Slovinci a Poláci plní vězení a po tisících hynou cestou do vyhnanství, kdy od jednoho konce říše až po druhý houpají se na šibenicích mrtvoly mučedníků, v okamžiku tomto zvedají se se své strany Češi a Slováci, bratři raçou, řečí a utrpením, aby na Habsburgy a jejich pomocníky svalili své pohrdání a svou nenávist a aby před tváří Evropy jako svědka jim prohlásili, že šlechetní slovanští národové nechtějí ničeho míti společného s ničemnými vykonavateli nízkého Hohenzollernovského díla.

V čele podpisů, jež uveřejňujeme, nalézají se jména dvou poslanců říšské rady. Jeden z nich, pan T. G. *Masaryk,* profesor pražské university, jehož mravní cena je všemi, komu lidská důstojnost ještě něco znamená, v celém světě vysoce vážena, byl v poslední době jedním z nejobávanějších protivníků násilné politiky a politiky podvodu, jež byla inaugurována *Aehrenthalem,* a jež vedla k dnešnímu úpadku. Jeho kollega pan *Dürich* je vůdcem agrární strany, nejdůležitější to skupiny české oposice v poslanecké sněmovně. Jeho vliv v zemi je značný. Po boku těchto mužů odříkají se žurnalisté, spisovatelé, representanti všech sociálních tříd defini-

* Tehdy, ve svém procesu, popíral Dr. Kramář tento souhlas názorů; dnes je očividný!

tivně pout, jež je od čtyř staletí k neštěstí Čech poutala k dynastii Habsburské.

Tato listina byla by daleko větší, kdyby se nebylo rakousko-uherské policii podařilo některé z vůdců, u lidu nejoblíbenějších, zatknouti a uvrhnouti do vězení.

V tomto okamžiku, kdy někteří jiní malí národové, kteří ve svém osudu jsou svobodnější, ještě kolísají a váhají, staví se československý národ hlasy svých autorisovaných zástupců na stranu dohody, na stranu obhájců spravedlnosti a svobody národů. Věří ve vítězství dohody, očekává od ní své osvobození.*

Dohoda otevře své řady vojákům, kteří nečekají na konečné její vítězství, aby se prohlásili. Nezhrdne jejich podporou a pomocí, jež bude účinnou; Rakousko-Uhersko se kácí; bylo by se již dávno rozpadlo na kousky, kdyby je nebylo Německo slepovalo, jak se to dalo. Je však těžkou úlohou postaviti se proti nepříteli, když máme při tom na ramenou mrtvolu v rozkladu. Ať si jsou síly germánské říše sebe větší — přece jen cítíme, že se zachvívá v základech, a že se blíží chvíle úplného sřícení se.

Až se na obzoru ukáží červánky vítězství, až trouba ohlásí světu konečné shroucení se imperialistických pošetilostí, pak žádný národ neuvítá s větší radostí konec německého a maďarského panství, jako Češi, neboť nikdo netrpěl tolik touto nadvládou, jako právě národ český.

Přítomná hodina je vážná. Ruské armády byly zatlačeny a Polsko je obsazeno německými vojsky. Srbsko, jež bylo zrádně napadeno Ferdinandem Koburským, je zaplaveno a není přes hrdinný heroismus svého národa s to, aby uhájilo své území; německé armády spojily se s bulharskými a s tureckými a německý tisk ve svém deliriu oslavuje vítězství, jež mu otevírá panství nad Východem.

V těchto tragických dnech cítíme se zavázáni proklamovati svou bezmeznou důvěru v úplné vítězství dohody a dovedeme si vážiti cti, že jménem českého národa, jejž zastupujeme, smíme zaujati místo po boku dohody.

Každému občanu, jenž je svobody hoden a každému národu, jenž činí nárok na jméno civilisovaného národa, vtírá se otázka, kterou nemohou přejíti bez hanby a falše: Na které straně je právo? Kde je budoucnost? V kterém táboře vlaje prapor spravedlnosti a pokroku? Morální svědomí lidstva odpovědělo všude. Okamžik váhání a kompromisů je ten tam. V tomto rozdílném konfliktu je neutralita kapitulací a mlčení odpadlictvím. »Boží bojovníci«** povstali v 15. století, aby hájili neodvislost národů a aby zlomili německé jho; my nezradíme své otce a jejich učení neodpřisáhneme.

---

* Srv. pasivní resistenci Čechů v ústavním výboru r. 1917!
** T. j. Husité.

Češi jsou slovanským národem a jsou hrdí na svůj původ. Přicházejí, aby požadovali své právo. Stavěli německému náporu vždy nepřeklenutelné překážky. Dnes volají Češi do světa, zrovna jako Rusové, kteří s obdivuhodnou vytrvalostí sbírají své síly, aby drzého vetřelce rozdrtili (!), zrovna jako Srbové, jejichž nepřemožitelná odvaha vyvolává všeobecný obdiv, zrovna jako Poláci, kteří v naději na znovuzrození své vlasti zapomínají nevýslovného utrpení, jménem svým a jménem všech občanů, jimž neuvěřitelná hrůzovláda zakazuje projeviti svou vůli, — že věříme ve spravedlnost a ve vítězství, že jsme přesvědčeni, že Německo bude rozdrceno, a že toto rozdrcení bude znamenati světu počátek svobody, bratrství a míru.

Od vítězství dohody očekáváme úplnou neodvislost české raçy v jejím celku a spojení pod jedinou vládou Čech, Moravy a Slovenska.

Dnes existující rakouské mocnářství povstalo svobodnou volbou Ferdinanda Habsburského, provedenou zástupci českého národa, jenž měl tehdy ve své moci německé provincie středního Dunaje a jehož současně i Uhři přijali za svého vladaře.

V okamžiku volby r. 1526 nezřekli se Češi své samostatnosti a Habsburkové se zavázali uznati jejich ústavu a řeč.

Mezi národem a panovníkem svobodně zvoleným byla uzavřena smlouva vížící navzájem. Její body zavazovaly ve všech částech obě strany. Tato smlouva je zrušena, poněvadž byla Habsburky systematicky porušována.

Dynastie umínila si od prvního dne poněmčovati zemi a zbaviti ji její samostatnosti; vytrvalou a houževnatou germanisační prací ubírala zemi práv, sešněrovala svobodu a ohrožovala morální bytí. Pracovala s promyšleností, hodnou zatracení, na vykořenění raçy, která se jí poctivě svěřila. Po čtyři staletí dívá se Evropa na toto ničemné divadlo císařské rodiny, jež své poddané pronásleduje s divokou a slepou nenávistí.

Nejednou pozvedli se Češi, aby setřásli jho, jež od vlády k vládě je více tížilo. Všeobecné poměry byly jim nepříznivého smýšlení. Každý z různých jejich pokusů vedl ku krutému osudu a jejich snahy vedly jen k zostření situace. Po porážce na Bílé Hoře a po neuvěřitelném pronásledování, jež musel český lid vytrpěti, byli Slované vyčerpáni, zbaveni svých vůdců a rdouseni režimem nejdivější nesnášelivosti a nejhloupějšího despotismu, takže nebyli s to dále bojovati. Potřebovali dvou století, aby shromáždili opět své síly . . .

Jakmile se jejich rány opět začaly hojiti, tu zahájili opět boj za blaho svého národa. V roce 1848 byli v Rakousku prvními, kdož se ozvali na hlas francouzské revoluce, od níž přejali blaživou a nesmrtelnou devisi: »Volnost, rovnost, bratrství.«

Dokázali tím nejen svou přirozenou velkomyslnost, nýbrž i svou

nevylíčitelnou naivnost. K raçe dobyvatelů a lupičů, jež se zove Německem, mluviti o bratrství!

Doufati, že národ pánů se sníží, a že bude považovati pohrdání hodnou plebs Čechů za sobě rovnou!

Domnívati se, že národ, jehož prvním zvukem na frankfurtském sněmu bylo provolání hrozby a pyšné manifestace imperialismu, ráčí uznati svobodu svých sousedů!

Češi měli lépe znáti tuto hrubou raçu. K jejich omluvě slouží, že i jiní národové Evropy věřili Německu se stejnou naivností.

Jakmile byla potlačena revoluce z r. 1848, vzali Habsburkové zase zpět všechny ústupky, k nimž byli donuceni. Když po r. 1859 a 1866 byli nuceni jen pro forma uznati ústavu, nezískali tím Češi ničeho a byli podvodným volebním řádem vydáni v šanc německému panství v Cislajtanii, kdežto současně byli jejich bratři v Uhrách, Slováci, obětováni maďarské tyranii.

Od té doby odrážely se všechny námahy o uznání jejich elementárních práv, o nečinnost císařské rodiny a o atavistický despotismus Maďarů a Němců. Všechny jejich snahy, přivoditi smír, byly zamítnuty, všechny jejich návrhy, k uzavření míru, byly s posměchem odbyty.

Již před válkou byl

konflikt mezi dynastií a českým národem

přiostřen. Válka znemožnila každý pokus zlepšení.

Válka byla začata, aniž byly říšská rada a zemské sněmy dotázány. Rakouská vláda, jediná ze všech evropských vlád, neodvážila se dotázati zástupců svých národů o jejich mínění. Znala příliš dobře jejich odpověď.

Češi jsou jistě jednou z národních skupin, v nichž je idea slovanské solidarity co nejvíce rozšířena. Vyšla z nich, byla hlásána jejich básníky, jejich historiky a jejich publicisty. V posledních letech byli Češi iniciatory a vůdci novoslavismu, jenž by snad byl zabránil katastrofě, jež dnes zasáhla Evropu, kdyby jeho rozvoj se byl zdařil. Byli od počátku protivníky trojspolku a teutonského imperialismu. Od počátku války dokumentovali všemožným způsobem své vřelé sympatie pro Rusy, pro Srby a pro jejich spojence na západě.

Často byl projeven podiv, proč své city nedali na jevo eklatantnějším způsobem, proč se nepokusili o povstání.

To jsou nespravedlivé výtky, jež neobstojí vůči podmínkám moderní války. Co by znamenalo vzepření se národa beze zbraně, národa, jenž byl mobilisací oloupen o všechny své aktivní živly, jenž byl překotností událostí překvapen, jemuž vnucena správa, která potlačuje časopisy, která zakazuje schůze, která vrhá do vězení lidi, jichž smýšlení se jí zdá podezřelým, která je staví před

vojenský soud? Improvisované a předčasné vzepření nebylo by mělo jiného výsledku, než že by byly síly odporu bez užitku zničeny, kdežto je přece rozumno šetřiti tyto síly k rozhodné hodině.

Češi, byvše takto postaveni v nejobtížnější situaci, pokusili se alespoň, vyplniti svou povinnost vůči civilisaci. Jejich pasivní resistence desorganisovala Rakousko; jim a ostatním Slovanům Rakouska je co děkovati, že habsburské armády všude, kde jen narazily na nepřítele, byly roztříštěny a zničeny.

Nezmizelo-li ještě Rakousko z listiny států, tu neleží chyba v obětovnosti oněch. Události a zakročení Berlína protáhly konečné zničení Rakouska, jež nelze zadržeti.

Češi nezapomenou nikdy Habsburkům, že se pokusili, když je dlouhý čas ničili a potlačovali, je ještě zneuctíti tím, že z nich učinili spoluvinníky lotrovské a krvavé politiky.* Čechy, byvše vyčerpány divokým tlakem Německa, přenechávají těm ze svých synů, jimž se podařilo překročiti hranice, a ujíti vězení Františka Josefa, starost o to, aby hájili vlast před civilisovaným světem a předali mu odkaz odplaty.

A jménem Čech mluvíme zde. Akční výbor obdržel četné důkazy důvěry svého národa. Je jisto, že nebude jím desavouován.

Žádné kompromisy již. Žádná poloviční opatření.**

Před válkou sledovaly jednotlivé české politické strany záměr, přeměniti dualistickou rakousko-uherskou monarchii v stát federační, jenž by zaručil svým různým národům co nejrozsáhlejší samosprávu a uznání jejich zvláštních práv. Dnes se toto bastardské řešení stalo nemožným. Tím, že Habsburkové odsoudili naše děti a naše bratry jíti proti svým přirozeným spojencům, a tím že nás odsoudili, abychom se ozbrojili proti ostatním Slovanům, zpřetrhali poslední pásky, jež nás k nim poutaly.

To, co ode dneška chceme, je: zcela neodvislý česko-slovenský stát.

Rakousko přestalo existovati. Drceno Ruskem, přemoženo Srbskem, nenalezlo jiného prostředku k prodloužení své agonie, než přijati svrchovanost Berlína. Habsburkové nejsou ničím jiným, než sluhy Hohenzollernů. Generálové [německého] císaře velí rakouským armádám. Kancléř [německého] císaře diktuje svou vůli rakouským diplomatům; Němci zahlazují poslední stopu naší neodvislosti. Naše řeč mizí z veřejného života.

* Srv. s tím konec řeči českého poslance *Stránského* v sezení rakouské poslan. sněmovny ze dne 12. června 1917, dle níž dynastie Čechy »na životě, na statku a na krvi poškodila, zhanobila a jim ukřivdila«, »jak jen mohla«.

** Excellence Prášek, Jeho Veličenstva tajný rada, v sezení rakouské poslanecké sněmovny ze dne 26. června 1917: »Zapřísahám vás v této vážné hodině, abyste nepěstovali politiku ústupků! Pryč s chlácholivými politiky!« . . . (Srv. s tím i zcela souhlasnou řeč Stránského v poslanecké sněmovně ze dne 12. června 1917, již otiskujeme v tomto dotaze [v oddíle V. c].)

František Josef ani nevyčkal konce nepřátelství, aby prohlásil naše zotročení. Nejvyšší možné ponížení, jež nám chystá, nepřijímáme. Rakousko samo proklamovalo svou abdikaci. Tu béřeme na vědomí. Ale pravými dědici jsou národové mocnářství, jež již nežije.

Toto mocnářství mohlo ve světě hráti úlohu rovnováhy a míru, kdyby bylo respektovalo práva svých různých národů a kdyby se tito byli kolem něho seskupili v podobě volného svazu. Pokusili jsme se zadržeti je před střemhlavým pádem do propasti, do níž se řítilo. Vše bylo marno. Habsburkové, raněni pošetilostí, odsoudili se sami.

Dnešní válka dokázala všem, kdož se tak dlouho uzavírali pravdě, že od nynějška je nemožno, aby se Rakousko odtrhlo z objetí Německa.

Pod formou dualistické monarchie bylo jen nástrojem potlačování v rukou Němců a Maďarů, jež zločinné velikášství vrhlo sobě do náruče. Protivilo se každému pokroku, dusilo trojí tíží bigotní aristokracie, poddanské byrokracie a protinárodní armády — idey svobody a nezávislosti; bylo službou ambicí Německa a spoluvinnicí hříchů tohoto státu. Zneuctilo se pravidelným použitím trestanců, agentů-provokaterů a své povinnosti nedbalých soudců. Vykonávalo špatný vliv na panovníky sousedních, podřadných států a zaplatilo Ferdinandu Koburskému za vraždu na jeho národě.

Za všech dob bylo agentem zničení, korupce a smrti. Jako fanatismus Ferdinanda II. vyvolal 30letou válku, tak vyprovokovala servilní ctižádost jeho slabého potomka dnešní válku. Dynastie bude pykati za bezejmenný hřích, jehož se dopustila, za hřích, pro nejž neexistuje amnestie,* při svém pádu strhne s sebou i imperialistické Německo, jež ji ponoukalo a jež využitkovalo její stupidních a zločinných pretensí.

Válka bude trvati déle nebo kratčeji. Ale její výsledek již dnes je znám. Aby však svět mohl po tak hrozných ranách v pravdě požívati dobrodiní míru, aby mohl hojiti své rány a pokračovati na cestě pokroku, musí býti zřízen na novém podkladu. Také je nutno, aby všichni konečně osvobození národové měli možnost, použíti svých sil k užitečné a užitek přinášející práci.

Čechy svěří svůj osud v ochranu Ruska, velkého slovanského národa, Anglie, jež první uskutečnila zákon o vládě nad národem prostřednictvím národa, Italie Cavourovy, Mazziniovy a Ferrerovy a Francie, matky revoluce.**

Díky dohodě budou samostatné Čechy, seskupující kolem sebe

* 4. červenec 1917!

** Srv. zdráhání se Čechů r. 1917 účastniti se prací v ústavním výboru, ježto prý bez toho bude česká otázka rozřešena na mírové konferenci!

všechny své syny, ve spolku se Srbskem, osvobozeným definitivně od maďarského nebezpečí, živlem rovnováhy, zárukou všeobecného míru a schopným dělníkem ve velké dílně humanity.«

14. listopadu 1915.

Za český akční výbor v cizině:

T. G. Masaryk,
český poslanec ve vídeňském parlamentu, profesor české university v Praze a university v Londýně.

Dr. L. Fischer,
předseda českého národního sdružení v Spoj. Státech.

B. Čermák,
předseda Unie československých spolků v Rusku.

C. Voska,
předseda českého výboru v Londýně.

J. Sýkora,
člen českého národního sdružení v Spoj. Státech (New York).

Ch. Pergler,
advokát, člen českého národního sdružení v Spoj. Státech.

J. Dürich,
poslanec české agrární strany ve vídeňském parlamentu.

Fr. Kupka,
člen české Akademie věd, předseda české kolonie — českých dobrovolníků — ve Francii.

Vojtěch Mamacey,
předseda slovenské ligy v Spoj. Státech.

Bohdan Pavlů,
ředitel »Čechoslováka« v Petrohradě. (Bývalý redaktor »Národních Listů«.)

Antonín Veselý,
předseda české social. skupiny »Egalité« v Paříži.

Frant. Daxner,
sekretář slovácké ligy v Spoj. Státech.

Frant. Kopecký,
sekretář českého národ. sdružení v Londýně.

(Poř. č. 1229.)

Že Masaryk a Pavlů, jakož i Dürich jsou novoslavisty, to nejen že přiznává sám Dr. Kramář, to vychází na jevo z jejich činnosti; mimo to obsahuje citovaná proklamace přiznání k novoslavismu, jako k jedině možné záchraně před katastrofou, zcela ve smyslu odpovědí Dra Kramáře. Možnost společné práce s Masarykem nalézá tím nesporného potvrzení.«

O jednom z novějších čísel »La Nation tchèque« a o ostatních orgánech založených ve Francii pro české dobrovolníky, promluvíme ještě v kapitole »některé novější dokumenty« (viz oddíl VIII.)

V souvislosti s tím buďtež uvedeny z téhož odůvodnění rozsudku ještě

další česko-francouzské novinářské referáty.

V úvodu poznamenává odůvodnění rozsudku:*

»Dále následují citáty z francouzských novin, jež v podstatě jsou alimentovány oněmi osobami, jež se od let nalézají v oblasti těchže ideí, jaké hlásal Dr. Kramář a jeho tuzemské přívrženstvo.

Mnohostrannost v nich pěstované velezrády a dopouštění se nebo referování o poklescích proti § 327. voj. tr. zák., horlivé sbírání zpráv všeho druhu z různých zemí na těchto územích, čilé vzájemné styky zúčastněných osob, jakož i organisace, běžné zprávy z tuzemska a odkazy na skryté narážky tuzemských listů odpovídají šmahem rázu některých těchto listů, jež výlučně slouží revoluční propagandě.

Tímto chováním se však dokazuje též a to nesporným způsobem — výjimečná nebezpečnost, ohromný rozsah hnutí, cílevědomé vedení, nejúplnější vážnost, podpora nepřátelské ciziny rozhodujícími kruhy, silná organisace, národní fanatismus, a stejně fanatické nepřátelství vůči nejvyšší dynastii, vůči státu a ostatním národnostem.

Stejně jistě vysvítá i ze všech těchto proklamací, že styky a přátelství, jež existovala již za míru, byla prosycena stejným duchem, a že byla použita všemi tu- i cizozemskými nepřáteli mocnářství k tomu, aby v případu konfliktu přivodila rozdrcení státu v zájmu »potlačených malých národů« a nepřátelských států.

I když bylo toto hnutí v míru — z jakýchkoliv důvodů — jinak posuzováno, přece jen vysvítá z těchto právě provedených konstatování, s nejúplnější zřejmostí, že pro rakousko-uherské mocnářství tvořilo v první řadě ono přepětí národnostního principu (též raçového principu), o kterém již byla řeč, nevysychající pramen činů ve smyslu § 58. c) tr. zák. (velezrada) a § 327. voj. tr. zák. (zločin proti válečné moci státu). Tomuto nacionalismu byla tím i vydatnou pomocí každá podpora z jiných důvodů (boj o světové hospodářství, myšlenka odplaty) a proto nacionalismus tento hledal a také nalézal ochotné pomocníky ve vlastním zájmu různých, cizích států.

I když (srv. poř. č. 428) mezi revolucionáři samotnými vznikly neshody, tu nemění to ničeho na jednotném postupu, jakmile se jedná o směr proti Rakousko-Uhersku, neboť snahy proti tomuto státu zůstávají týmiž a jednotnými.

Jak velice byla Čechy naše říše v cizině snižována ještě za míru, to vysvítá na př. z jistého článku V. Crkala (jenž byl ve stycích jak s Nár. Listy, tak i s Drem Kramářem, jehož jeden článek v tomtéž časopise — (poř. č. 1312) v překladu uveřejnil), v němž 1. ledna 1913 v »Les annales des nationalités« psal pod titulem: »Uzavření českých škol obcí vídeňskou«:

* Odůvodnění rozsudku v Kramářově procesu str. 99.

»V téže době, kdy by Rakousko rádo si hrálo na ochránce Albanie a kdy žádá záruky její samosprávy, v téže době, kdy Dr. Hochenburger, ministr spravedlnosti, vydává nařízení, odporující základním zákonům říše, v téže době, kde s tolika rámusem vídeňský tisk rozšlapává affairu Procházkovu a kdy se znovu otiskují projevy, Slovanstvu nepříznivé, projevy převzaté z interviewu s ruským vyslancem hrabětem Osten-Sackenem, zemřelým před půl rokem, v téže době odehrává se ve Vídni jedinečná událost.

Tato událost odhaluje rakouské snahy a celému světu podává důkaz prudkosti, s jakou vláda provádí svou germanisační politiku. Sama vídeňská obec neleká se brutálnosti a násilí, jedná-li se o to, aby ve skutek uvedla své plány.

Česká soukromá škola Komenského je již po několikáté obcí zavřena.

Němci jsou nesnášelivější, než Turci, rakouští Češi jsou jimi bez přestání znásilňováni.

Účelem těchto násilností jest vyzývati Čechy, nalaďovati je k povstání, a tím i rakouské vládě poskytnouti důvod k zakročení proti lidu všemi prostředky a k potlačení jeho práv, jak to již učinil zakladatel rakouské říše.

Český národ dovede zachovati klidné a důstojné chování, ale nadejde den, kdy se dospěje k poznání, jak velice se mstí činy rakouských státníků na samotném Rakousku. Rakousko jedná tím samo proti vlastním zájmům a

neujde v brzku osudu Turecka.

Žádáme federační soustavu, království České, žádáme svá práva. Rádi bychom měli federaci celého Rakouska, pak by Češi zůstali ve svém hlavním městě Praze.

Na osudu starobylých Čech bude záviseti i osud příštího Rakouska. (Poř. č. 650.)

Časopis »L'Indépendance tchèque«.

V květnu 1915 se referuje o nadšeném přijetí delegátů N. R. Č. Sl. O. (Národní rady česko-slováckých obcí) Štěpána Horského z Moskvy a Kopeckého z Londýna.

Dále:

Francouzská [?] sociálně demokratická Akademie uveřejnila v březnovém čísle článek

»*Národ bez vůdců*«.

Tento článek vyvolal ostrou polemiku (pokud to ovšem železný režim připouští) a »Národní Listy«, orgán dnes nejvýznamnějšího politika Dra Kramáře (25. března) byly prvními, kdož odmítly výtku Akademie jako neodůvodněnou a právem podotkly, že Aka-

demie nemá důkazů, důvodů a postačitelných informací. Dále píší »Národní Listy«: »Poslanci a vůdci českého národa jsou na stráži.« I »Právo Lidu«, orgán českých sociálních demokratů (autonomistů) píše 26. března:

»Političtí vůdci se k sobě vzájemně přiblížili, čerpají k sobě důvěru a proto jim musíme dle všech svých sil pomáhati.«

Jiný časopis píše:

»Vše je z příliš jemnéhoprediva utkáno, takže nelze s tím jíti na slunce. Pracuje se, velmi vytrvale se pracuje.«

»Ano, pracuje se a hlavně Češi, žijící v cizině, napínají své veškery síly, aby připravili půdu diplomatickému jednání. (Poř. čís. 749.)«

Dále:

Rozpadnutí se Rakouska.

Dnes je velmi těžko říci, jak bude vyhlížeti mapa Evropy koncem strašné války, která dnes vyžaduje tolik obětí. Ze všech změn, na něž musíme býti připraveni, je již dnes jedna zcela jistá. Je to transformace zpukřelého státního útvaru, jímž ještě žije stará dynastie Habsburků. Tento útvar bude násilím rozmetán. Rakousko je nejhůře vytvořenou zemí Evropy. Ženitbou, přízní komplikovaných historických okolností, získali si Habsburkové většinu svých zemí, jež nyní tvoří dnešní mocnářství. Valnou měrou využitkovali bídy, v jaké se nalézali národové střední Evropy na poč. 15. stol., byvše nuceni stále k odrážení tureckého nebezpečí.

Jedním z nejsilnějších dojmů, jaké jsem si ze své cesty po střední Evropě odnesl, je pocit, že se utvořil druh raçového vlastenectví, jenž se snaží dosíci nových politických složení.

Kapitán George Blondel, profesor na škole pro vědy politické v Paříži. (Poř. čís. 744.)

Dále:

Rakousko, spojenec Německa.

Mezi Evropou civilisace a pokroku s jedné, a mezi Německem s druhé strany, je situace Rakouska stejně paradoxní, jako politování hodná. Jeho stupidní politika vyvolala boj. Hlavní zodpovědnost za katastrofy, jež přivádějí svět v zoufalství, padá na Rakousko. Neboť je zcela jisto, že tři čtvrtiny jeho obyvatelstva nepřejí si vítězství Německa.

Rakousko je spíše obětí, než spoluvinníkem vůdců, kteří je zrazují. A znovu budiž řečeno. »Habsburkové (následuje řada urážek Veličenstva a urážek celé Nejvyšší dynastie).

21 milionů Slovanů nenávidí všechny Němce.

»Od vítězství Prusů nad Rakouskem a později nad Francií,« — píše r. 1874 Palacký, velký český historik — »přibylo Němcům neuvěřitelnou měrou žízně po panství a dobývání, takže jsou pře-

svědčeni, že nejen Slované, jejich nenávidění sousedé, než i celý svět musí se sklcniti před jejich vůlí. Dráždí proti sobě nejrapidnějším způsobem všechny své sousedy svou nestoudností a zpupností. Slované nevyzvou k boji, ale oni také před bojem neutekou. Válečné štěstí může býti nějakou chvíli nerozhodno, ale ku konci — o tom jsem přesvědčen — podlehnou přece jen Němci převaze nepřátel, kteří je ohrožují od východu a od západu. Mohla by přijíti doba, kdy by sami proklínali onoho geniálního muže, jejž teď zbožňují, knížete pěti milliard.«

Toto proroctví Palackého se splní. Hluchý odpor Slovanů podporoval již vítězství Rusů a Srbů.« (Poř. č. 745.)

Arnošt Denis,
profesor Sorbonny.

Dále:

Rusové a Češi.

Češi se těší dobytí Přemyšlu. Národní rada československých kolonií v Paříži poslala generalissimu ruského vojska, velkoknížeti Nikolaji, u příležitosti dobytí Přemyšlu, tento telegram:

Jeho císařské výsosti generalissimu velkoknížeti Nikolaji, Petrohrad.

S nadšenou důvěrou těšíme se z kapitulace Přemyšlu. Ať žije Rusko, ochránce Slovanů.

Češi vás očekávají s rozevřenou náručí.«

Národní rada dostala v odpověď tuto depeši:

»Pane presidente!

Jeho královská výsost, velkokníže, mne pověřil úkolem, abych vám, jakož i druhým delegátům národní rady československých kolonií vyslovil jeho upřímný dík za vaše blahopřání ku kapitulaci Přemyšlu.

Generál Januškovič.« (Poř. č. 747.)

Dále:

»*Municipální rada pařížská projevila opět Čechům své sympatie.*«
(Sezení dne 22. března 1915.)

Řeč presidenta dle stáří p. M. Lampue-a:

»Dovolte, abych jako president dle stáří vám připomněl, že jsem v červenci 1907 měl potěšení a velkou čest s některými našimi kolegy zastupovati město Paříž při V. sokolském sletu v Praze.

Byl jsem vždy ohnivým, ba až slepým zbožňovatelem své vlasti, jakým jsem až posud. Musím se vám však přiznati, že se mi zdálo bledé a vlažné, když jsem se octl v Praze, uprostřed toho ohnivého lidu, jenž nadšením přímo blouznil a pevně byl odhodlán přinésti všechny oběti a všeho se odvážiti, jen když bude dobyto svobody.

Mocnosti trojdohody, jako osvoboditelky všech utlačovaných národů, musí rozbíti okovy, jež až posud drží Čechy ve jhu císaře, jehož vysoké stáří nestačí k omluvě přítomnosti, tím méně, ježto minulost a jeho stín byly vždy jeho rodině i jeho říši neblahými.« (Poř. č. 747.)

Dále:

Mým českým přátelům.

Pozdravuji s radostí vycházení »L'Indépendance tchèque« a blahopřeji jí od srdce, doufaje, že její symbolické jméno, dnes pouhý novinářský článek, stane se v nejbližší budoucnosti velkou a slavnou činností mezinárodní politiky.

Je mi tím příjemnější, konstatovati vaše snahy, ježto mé vášnivé sympatie k českému národu nedatují se ode dneška. Nemluvě o své bývalé kampani, věnoval jsem od počátku války a později vaší zemi a vašim váženým krajanům četné články v listech »La France«, »Le Radical«, »La Presse«, »Le petit Proveçal de Marseille.« (Poř. č. 743.)

Louis Martin,
senátor departementu Var.

Tentýž se vyjadřuje dále:

»*Budoucnost Čech.*

Čechy, dnes potlačované, zítra svrchované, dožijete se brzo největšího zadostučinění světových dějin, budete osvobozeny svými bratřími, budete skvěleji a hrději žíti, než až posud. Ušlechtilé Čechy, svatá země Čechů, pozdravuji vás pln úcty.« (Poř. č. 745.)

Louis Martin,
senátor departementu Var.

Dále:

»*Poslední události v české kolonii v Paříži.*

Od A. Veselého.

I na svobodné, francouzské půdě museli jsme trpěti za imperialistické, našim národním snům zcela odporující snahy Rakouska, neboť i na nás vztahovala se opatření, proti podezřelým cizincům, ač z celého srdce cítíme s Francií.

Rozhodli jsme se nebíti se pro Františka Josefa a proto jsme neopustili Francii.

Následovaly nezapomenutelné dny 22. srpna, kdy se všichni Čechové Paříže, bez rozdílu věku, shromáždili v téže zahradě a kdy defilujíce před sochou Štrasburka s vlajícími prapory, odebrali se na invalidní náměstí, aby si vymohli přijetí do dobrovolnického sboru.« (Poř. č. 743.)

Dále:

»*Našim přátelům.*

Pozdravme jitřenku roku 1915, roku osvobození potlačovaných národů a provolejme svůj obdiv a živou vděčnost hrdinné Belgii, šlechetné Anglii, velkému Rusku, matce všech Slovanů a svým statečným bratřím, Srbům a Černohorcům.

Našim českým dobrovolníkům, bojujícím pod slavnými prapory Francie a Ruska, náš bratrský pozdrav! Na zdar!« (Poř. č. 742.)

Za národní radu česko-slovanských kolonií:

Javůrek, předseda.

Za výbor kolonií a českých dobrovolníků:

J. Čapek, předseda.«

Dále:

»*Pozdrav našim dobrovolníkům.*

Nejdražší soudruzi!

V okamžiku, kdy se budova brutální moci germánského militarismu drobí kámen po kameni, ve chvíli, kdy mísíte svou krev s krví vítězné francouzské armády, pozdravuji ve vás důstojné potomky české demokracie 16. století, hodné našich slavných předků, kteří založili velikost naší drahé vlasti a čest našich praporů.

Vítězství ušlechtilé Francie a jejích spojenců bude osvobozením potlačovaných národů, bude vykoupením slovanských Čech z německého jha.

Ku předu za konečné vítězství, za neodvislost a svobodu českého národa!*

Ať žije vítězná Francie! Ať žijí svobodné Čechy!

Na zdar! (Poř. č. 747.)

J. Čapek,
předseda kolonie českých dobrovolníků Francie.«

Dále:

»*Naši dobrovolníci.*

(Dopisy kapitána M. Salle-a.)

Jaký duch dobré víry a důvěry v konečný výsledek zápasu ovládá naše dobrovolníky, o tom svědčí výtah z dopisu našeho dobrovolníka Josefa Šíbala.

* Srv. s tím Staňkem, Stránským a soudruhy r. 1917 veřejně požadovanou »suverenitu« pro »budoucí stát« český.

Přirozeně leží nám nejvíce na srdci budoucnost naší vlasti a za žádnou cenu nemůžeme připustiti, aby Čechy po válce zůstaly zotročenými.

Neboť pak by byly marnými oběti všech, kdož směřují k svobodě národů, a my Češi máme právo žádati svou svobodu, za cenu všech zločinů, jaké byly na nás páchány, a za krev, jakou náš lid na počátku války prolil, poněvadž se vzpíral táhnouti proti svým spojencům.

A tím pevněji pak věřím v konečné vítězství spojenců, a v uskutečnění naší české republiky.« (Poř. č. 743.)

Dále:

»*Situace v Čechách.*

V historickém momentu, kdy se ruská armáda chystá vniknouti do území českého, kam přinese svobodu, jako splnění národních nadějí Čechů, hledím s neochvějnou důvěrou vstříc budoucnosti, pod chromujícím dojmem manifestu cara, jenž nám přináší svobodu. (!)

Ozvěna tohoto manifestu vyvolala děs u sluhů Habsburků. U Čechů však byla přijata s radostí, neboť jejich duše zůstala slovanskou. Statisíce tajně vytištěných exemplářů tohoto manifestu bylo rozšířeno po celé zemi.*

»Národní Listy« již nevycházejí. Byly odsouzeny proto, že uveřejnily článek, příznivý hraběti Skarbkovi. Tento hrabě Skarbek, velitel polských legií, organisovaných proti Rusku, vzpíral se složiti slib věrnosti císaři rakouskému; chtěl přísahati věrnost jen »králi polskému«.

Budoucí, neodvislý stát český má objímati Čechy, Moravu a Čechy obývanou část Slezska, jakož i Slovensko.** (Poř. č. 744.)

V. Crkal.«

Dále:

»*Muka vídeňských Čechů.*

Dnes splácí Rakousko draze za všechny své chyby, za všechny své násilnosti, za všechny své zločiny. Stojí dva kroky od svého rozdrobení. A stane se, co pan Arnošt Denis pravil: »V nové Evropě, jež se teď rodí, nebude místa pro Rakousko!« (Poř. č. 748.)

V. Crkal.«

---

* Ve své známé interpellaci tvrdil *Staněk*, že v Čechách rozšířené manifesty byly podvrženy! Pan Crkal to ovšem ví lépe. Snad mu uvěří poslanec *Staněk*, jako svému krajanu, spíše, než rakouským úřadům. (Srv. též dále v oddílu V. a.)

** Kramář prohlásil ve svém procesu, že to jsou výrony válečné psychosy! (Srovnej 1917!)

Dále:

»Zprávy z Ruska.

(Od S. Koníčka, místopředsedy českého výboru v Moskvě.)

Češi moskevští připojili se bez váhání k společné akci. Z jejich klínu vyšlo poznání k československému lidu, jenž byl osvobozen ze jha rakousko-uherského, aby vstupoval pod prapory českých Husitů.

Dle vzoru moskevského českého výboru, jenž vzal celý podnik do svých rukou, byly zřízeny podobné podniky v Kijevě, Petrohradě, Varšavě a Vladivostoku. K telegrafickému dotazu českého výboru moskevského přislíbili američtí Čechové českým legiím svou pomoc. (Poř. č. 742.)

Pokračování článku:

»Zprávy z Ruska.«

Car se velice zajímal o legie Husitů, o situaci Čechů a Slováků, jakož i o osud našich vůdců Kramáře, Klofáče a jiných.

Nehledě k této významné vnitřní práci, poslal moskevský český výbor svého delegáta pana Štěpána Horského na západ, aby probádal plány českých kolonií a aby je dle možnosti vzhledem k společné činnosti spojil a starou vlast udržoval v povědomosti běžných událostí.

Ruský delegát nalezl všude výborné porozumění, pokud se týče společné akce, a prvním praktickým výsledkem jeho cesty, pokud se české otázky týče, bylo založení v Paříži »Conseil national des Colonies Tchèque slaves« — »Národní rada česko-slovanských kolonií«.« (Poř. č. 743.)

Dále:

»Český národ a válka.«

(Od Denise.)

Válka v Rakousku byla připravena a chtěna dvěma skupinami: Němci v Čechách a Maďary (!), či lépe řečeno: židovsko-maďarskou oligarchií.

Koho chce Bůh zničiti, toho raní slepotou. Marně křičeli Kramář, Masaryk, Klofáč a jejich přátelé z plných plic, že je ztroskotání na obzoru, že dynastie vypovězením války svým vlastním poddaným řítí se do záhuby, marně připomínali slavná slova velkého historika Palackého: »Čechové byli před Rakouskem, budou i po něm.«

V době mobilisace vypukly zatím v Praze, Písku, Mladé Boleslavi nepokoje a celé pluky se bouřily. Setniny se vzpíraly odtáhnouti, jiné si nasadily červeno-bílé praporce, barvy to našeho Elsaska. (!) Lid provází se slzami vojáky na dráhu a volá na ně, co je jejich povinností: Nestřílejte na Rusy! Neposkvrňte si ruce bratrskou krví! Vzpomeňte si na matku Slavii, kterou náš básník Kollár opěval!

Kdo by popřel, že opětovné a zdrcující úspěchy Srbů, že první vítězství Rusů byly ulehčeny do jisté míry spolupůsobením slovanských sil v rakousko-uherské armádě?

Každý národ má své zvyky a každá dynastie má svou slávu. Anglie je hrda na svá svobodomyslná práva, Prusko na své feldvebly, Francie ráda uvádívá jména Hoche a Marseau, Habsburkové naproti tomu jmenují Sedlnického, jenž byl znamenitým žákem Fouchéovým a jenž založil policii, tuto hlavní oporu rakousko-uherské monarchie, na nezničitelném podkladu.

Ale jak lze trvale uzavříti hranice velké říše? Jak zabrániti vstup a východ Švýcarům, Italům, Dánům?

A tak i když neznáme podrobnosti, přece jen aspoň v hlavních obrysech známe dobře události.

Ať si říkají noviny cokoliv, česko-slovanský lid nezpívá »Die Wacht am Rhein«, zrovna jakobychom ji nezpívali my, prostě z toho důvodu, že nemůžeme. Jediná hymna, kterou zpívá [český národ] sborem, je ruská, ježto je předehrou osvobozujícího cara, a Marseillaisa, jež sama tryská ze srdce všem utlačovaným: »Prchněte, tyrani!« Poněvadž se Češi nechtějí radovati, poskytuje se jim hojně důvodů k zármutku. Přísná opatření se množí. Kavárny a restaurace hemží se policejními špicly. Podezřelým je, kdo nevítá s opilým nadšením vítězství korunních princů. Podezřelým je, kdo si dovolí konstatovati, že jsou Anglie a Rusko bohaté země a že přese vše má Francie přece jen ještě několik pluků. Podezřelými jsou školní děti, které nemají z němčiny dobrou známku. Možná, že je to z důvodu, že si myslí, že v brzku již nebude druhou povinnou řečí německá, ale ruská. Podezřelým je důstojník, jenž nedávno řekl: Mluvte si, co chcete, je přece jen hezká věc, když Francouzi, překvapeni uprostřed příprav, organisují se za palby a tak zmužile odolávají; podezřelým je kupec, jenž liknavě upisuje válečnou půjčku.

»Národní Listy«, velký český list, byly zastaveny. Redaktor »Času« je ve vězení pro podezření z velezrády.

Víte-li, řekl mi včera americký cestující, jenž přijel z Čech, kterou frási jsem nejčastěji slyšel?

»Jen kdyby již Rusové přišli!« Trpělivost, přijdou. (Poř. č. 743.)

Dále:

»*Vzkříšeni Čech.*

(Od Arnošta Denise, profesora Sorbonny.)

Motto: Rakousko. V nové Evropě, jež se teď rodí, není místa pro Rakousko. Hrobaři, odneste tu zdechlinu!

Míra je dovršena, Češi vypovídají dnes smlouvu, kterou uzavřeli ve dni šílenství a kterou Habsburkové nikdy nepřestali rušiti a nedodržovati.

A na zříceninách nechť se zrodí nový svět míru, svobody a bratrství.

Místo českému národu! (Poř. č. 750.)

Jistý pisatel článku, jenž měl příležitost, díky svému postavení, o Praze se příslušně informovati, — Pichon — píše pod jménem Chopin toto:

»Konec Rakouska.«

Od Julesa Chopina (bývalý učitel řečí v Praze, jménem Pichon). Rozpadnutí se.

Kéž se blíží hodina »hallali«! Jaro přinese rozpadnutí se. »(1915!)« Již teď začíná se lavina pohybovati s výšin Karpat, a umíráček zaznívá na březích Dunaje. Je ho slyšeti ve Vídni a vše se chvěje.

A nechvěje se jen lid. Bázeň sahá i výše. Rozechvění otřásá (následují urážky Veličenstva a urážky členů Nejvyšší Dynastie) .... mají strach. Nemají strach jen o své osoby, ale i o svá bohatství. Bojí se, že bouře, jež smete trůn, smete i jejich statky a proto již činí proti tomu opatření; vyjímám z »L'Indépendance Tchèque«, listu to v této příčině nejlépe informovaného, tuto zprávu: Píše se nám z Vídně, že členové panující rodiny Habsburků, s výjimkou císaře Františka Josefa, zakoupili v únoru pozemky ve Spojených Státech, jakož i americké akcie. Bojíť se konce jejich vlády, nebo státního bankrotu.

Zdá se, že krytí kovu v Rakousku papírovými penězi neobnáší více než 20 proc.

Naznačil jsem, že revoluce vypukne, neuspokojí-li válka spravedlivá přání Čech, potlačených Němci vídeňské vlády.

Arcivévodové mají všechnu příčinu třásti se. (Poř. č. 749.)

»Zbaven trůnu.«

Rozpadnutí se začíná. Kolísající se budova Habsburků se drobí a (následují urážky Veličenstva) ...

Přes dvojí formální slib, přes dvojí slavnostní reskript, německé slovo, lživé slovo — — (následují urážky Veličenstva) ..... Uprázdněný trůn pražský zůstane tedy uprázdněn, český národ sesadil jen svého krále bez koruny.

Pro tuto chvíli je československý manifest při veškeré své slavnostnosti jen platonického druhu; ale přece jen je to zbraň, a sice velice nebezpečná zbraň, ukutá proti (následují urážky Veličenstva).

Kdyby nám bylo válečné štěstí nepříznivo, tu se oněch 12 milionů zvedne hromadně proti seslabenému Rakousko-Uhersku. Najdou v četných československých vojínech, kteří se vzdali Rusům a

Srbům vůbec dobrovolně, vycvičenou armádu, která by byla s to, aby podporovala velkou revoluci.

Jules Chopin. (Poř. č. 749.)

I opření se o větu Dra Kramáře o korektnosti na všechny strany, aby se svého času mohlo vyjednávati s nepřáteli na místě příštích diplomatů, nalézá se v »L'Indépendance Tchèque« z 1. května 1915 a rovněž i theorie o malých národech.

»*Rakousko a evropská rovnováha.*«

V očekávání budoucnosti, praví »Matin«, snažte se přesvědčiti své státníky, kteří budou jednoho dne povoláni k účastenství na velké, diplomatické konferenci, že býti Čechům nápomocen k znovudosažení samosprávy a samostatnosti neznamená nic jiného, než pracovati v zájmu Francie a jejích spojenců, v zájmu civilisace a humanity.*

Tvrdošíjné pověsti, dle nichž Rakousko v největší tísni prosí prý o separátní mír, ukazují zřejmě k správnosti tohoto závěru.

Když bylo »vytvořeno« Rakousko, bylo zapomenuto na jednu, velice důležitou, věc, totiž na to, stvořiti také Rakušany. Žádný z poddaných císaře Františka Josefa — z poddaných proti své vůli — necítí se býti Rakušanem. Cislajtanie má Němce, kteří vesměs více méně jsou pangermánského smýšlení, a kteří o tom sní, tvořiti část velkého Německa; dále Čechy, Poláky, Rusíny, Srbochorvaty, Italy atd., krátce vše, jen ne Rakušany. František Josef sám prohlásil r. 1871, když odepíral Francii svou pomoc: »Jsem německý kníže.« Translajtanie také není o mnoho lépe rozdělena. Má Maďary, kteří jsou všemocni — Rumuny, Slováky, Srby, Italy — ale žádné Uhry.

Kdyby se Češi, Poláci, Rusíni, Slováci, Srbochorvaté a Slovinci, jakož i druzí neněmečtí národové dohodli a kdyby organisovali svou drtivou majoritu, pak by bylo Rakousko slovanským, a ne německým. To bylo snem Palackého: zříditi slovanský federační stát.

Rakouský stát, ať už má ústavu jakoukoliv, může býti buď německým, jak nyní skutečně jest, nebo slovanským. Ať již je německým nebo slovanským, vždy bude rušiti evropskou rovnováhu, o niž se přece tak úzkostlivě snažíme. Pochopíme tedy, že toto axioma, Palackým formulované, je ze základů falešno. To ostatně vycítil sám, ježto kteréhosi dne, kdy mluvil o Čechách a o českém národě, pravil: »Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.«

Jedině možným rozřešením problému zdá se býti úplné zrušení tohoto Rakouska, tak podivným způsobem vynalezeného, konservo-

* Tedy pro čtyřdohodu!

vání existence malých států, jež je tvoří, a odevzdání všem sousedům, co jim patří. Jakmile připadne zase Trentino k Italii, jakmile Srbsko dostane opět Bosnu a Hercegovinu, Slavonii, Chorvatsko a Dalmácii, jakmile připadne Bukovina Rumunsku a Halič Polsku, pak bude slušno, znovuzříditi opět české Čechy, jež by objímaly

*Čechy, Moravu, Slezsko, Slovensko a Lužici,**

ohraničiti maďarské Uhry a z německých krajin středu a západu Rakouska (Horní a Dolní Rakousy, Tyroly, Vorarlberk) utvořiti malé království. Rozkouskování Rakouska by tímto způsobem odpovídalo právům národností.

Velká císařská říše zmizí, aby učinila místo malým, ale svobodným, neodvislým a homogenním státům.

A tak bude oną tak dlouho hledaná evropská rovnováha zjednána a zájmům Evropy bude posloužено. (Poř. č. 748.)

Jules Chopin.

Dále:

»Edmond Privat uveřejňuje v deníku »Temps« dne 23. února tento článek:

V Praze.

Praha, v únoru 1915.

Jaká radost, octnouti se opět v Praze. Je to jakási slovanská Paříž, ač jejich česká řeč je jejich frančtinou. Zde dýše zdravý lidský rozum, dobrý vkus, jemný a živý duch, jejž žádný officielní utiskovatel nemohl udusiti.

Rachocení vozů na dláždění v Praze je daleko více ohlušující, než kdekoliv jinde, ale ono aspoň tlumí nebezpečné hovory. Neboť dnes se tam žije jako za doby inquisice. (Poř. č. 745.)

V dubnovém čísle 1915, v době, na kterou byla z více míst (hlavně ze švýcarských zpráv) ohlášena revoluce, přináší velmi pozoruhodný přehled tiskový.

Přehled tiskový. Z »Temps«. V Praze.

»Kdy konečně začne česká revoluce?«, slyšíme v Paříži se ptáti. V Praze jsou méně spěšní.

Policie je příliš silná a Češi jsou opatrni. K čemu by sloužilo, dáti zastřeliti všechny nejlepší vlastence, aniž docíleno jiného výsledku? Raději čekají. Mají na své straně naději a rozvážnost.

Dámy vyšívají tři barvy: bílou, modrou, červenou. A pěstují své růže. Budou míti krásné růže, jež budou házeti Rusům při jejich

* Zcela Staňkův program 1917, zastávaný i v »Nár. Listech« z 21. října 1917 (s mapou!). Ve svém procesu nazval Dr. Kramář všechny tyto snahy dětinstvím!

vtrhnutí do Prahy. Počítá se s tím silně. »Bude to asi v červenci.« Fantasie lidu předstihuje čas a vrhá se vstříc kozákům, kteří mají přinésti svobodu. Míní se, že již jsou v Miškovci, na cestě do Budapešti.

»Ne tak rychle, jen zvolna. Jsou dosud v Karpatech.«

»Tím hůře! Ale konečně přece jen přijdou! A my budeme míti království české nebo českou republiku.« (Poř. č. 746.)

S ohledem na zprávy ze Švýcar a opětovné jiné »Zprávy z Čech«, právě v době vyjití 6. čísla »L'Indépendance Tchèque«, zní následující zpráva o atentátech přímo jako ohlášení příštích událostí, jež náhodou byly překaženy:

Z »Matinu«:

»Velké nepokoje v Praze.«

»Od 1. února bylo podniknuto ne méně než 5 dynamitových atentátů, namířených proti politickým osobnostem.« (Poř. č. 746.)

Z »Matinu«:

»V Čechách a na Moravě roste rozčilení.«

»Sděluje se nám, že situace v Čechách a na Moravě působí rakouské vládě nejtěžší starosti.

Bylo odhaleno několik spiknutí, jež měla za účel, zvrátiti nynější vládu.« (Poř. č. 746.)

Ze »Journalu«:

»V Praze.«

»Češi mají vyrovnati starý účet s dvojhlavou monarchií a nerozčilují se pro věc, která je jim cizí. Bylť příliš šikanováni a v šachu drženi.

Revoluce doutná neustále. Jen co Rusové dobudou Krakova a vniknou na Moravu, pak hned vzplanou Čechy jedním plamenem.« (Poř. č. 747.)

Z časopisu »La France de demain«:

»Česká Kalvarie.« (Dopis Čecha.)

Mezi Čechy není jediného vojáka, jenž by byl schopen střeliti na Rusa. Všichni Češi střílejí do písku nebo přes hlavy. (Poř. č. 746.)

Z »Journal des Débats«: »*V nitru rakousko-uherské monarchie.*« Od Pierre Morane.

Stmelení národností, sdružených pod rakousko-uherským jhem, se stále více rozdroluje právě nyní, kdy úspěchy spojenců dělají těmto národům vyhlídku na brzké osvobození. Rakousko-Uhersko se rozpadne ještě před konečným shroucením se.« (Poř. č. 746.)

Z »Gazette de la Bourse«:

»*Svět po válce.*« Proroctví Cinského. (V roce 1912.)

Zdeptané, rozkouskované, bezvládné Rakousko přijme jako obět své slepé důvěry k Prusku mírové podmínky, diktované spojenci. Tím způsobem zachrání více, než se samo odvážilo doufati. Avšak Halič, Slezsko, Čechy, Morava, Uhry a jihoslovanské země budou od dvojmocnářství odděleny.« (Poř. č. 746.)

Z »Illustration«:

»*Pangermánský plán.*« Od André Chéradama.

»Co se týče Francie a Anglie, tu jsou jejich názory identické, neboť kdyby snahy pruského pangermanismu vedly k cíli, tu by se konečně ocitly tváří v tvář nesnesitelnější situaci, než jaká byla před válkou. Ani Anglie, ani Francie by nedopustily, aby 11 milionů ohnivě anglo- a frankofilských Slovanů rakouských, především Čechů, bylo obětováno pruskému molochu.« (Poř. č. 746.)

Krátce po těchto zahraničních ohlášeních revoluce a rozpadu Rakouska objevuje se článek Dra. Kramáře »Vzkříšení«. Vnitřní souvislost, věcný souhlas až k jednotlivostem časové shody je tak nápadný, že soud v tom opět viděl nový důkaz jednotnosti celého hnutí.

Interview s Gustavem Hervé-em.

Dopisovatel ruského listu »Večerněje Vremja« navštívil Hervé-a, redaktora listu »La Guerre Sociale«, v latinské čtvrti, v jeho malém bytě a hovořil s tímto novým apoštolem anarchismu a ohnivým protivníkem militarismu.

Tak ukázala všem myslícím lidem válka, tak často na Balkáně vznikající, že v Evropě jsou dva nemocní lidé, jeden v Cařihradě, druhý pak ve Vídni. Oba octli se v onom stavu, v němž je chirurgická operace nutná.

Tato válka povede definitivně k rozpadnutí se habsburské monarchie a dá národům možnost, aby se rozvíjely svobodně, neboť mnozí národové se ve vlastních státech osamostatní. (Poř. č. 747.)

F. K. Šnepp.

15. června 1915 se dále píše:

V »Gazette de Lausanne« je skutečně pozoruhodný článek o české otázce.

»Proč odkládá dnes rakouská vláda svou masku? Nemůže přece věřiti, že bude Evropa ignorovati zatčení Dra. Kramáře?«

»Dr. Kramář jednoho dne, dokud mohl ještě svobodně mluviti, byl tak laskav a vyložil nám svůj politický program. Pan Kramář je vskutku český národovec, nejohnivější mezi ohnivými. Netrpělivě trpí s celým výborem svého národa nadvládu, jakou Vídeň

vložila na Čechy, a jež německé menšině země zajišťuje tak nespravedlivě privilegované postavení.« (!)

»Všechna jeho politická činnost směřuje k tomu, žádati pro původní majitele půdy, pro český národ, jenž za posledních 50 let tak mohutně se rozvinul nejen v duševním, ale i v hospodářském ohledu, za ony politické záruky, na které mu jeho vděčnost dává právo.

Ale v tomto okamžiku není s prospěchem, hájiti v Rakousku nebo v Uhrách věc slovanského lidu.« (Poř. č. 751.)

Časopis »L'Indépendance Tchèque et Slovaque«:

»Všem našim krajanům v Paříži.

Dne 20. července byla svolána valná hromada naší kolonie, aby vyslechla referát pana Horského o výsledku jeho poslání do »Spojených Států«, dříve než odjede do Ruska.

Současně poskytla valná hromada panu Kopeckému příležitost, aby nám také sdělil své idee a své dojmy, jakých nabyl o smýšlení našich krajanů v sev. Americe, hlavně aby se vyslovil o následujících otázkách:

1. Chce pařížská kolonie i nadále zachovati a udržeti svou samostatnost a neodvislost, jakož i svůj lokální vliv, aby sama rozhodovala o svých vlastních pro ni tak palčivých událostech; aby dále dle svých vlastních ideí, dle vlastních názorů sledovala svůj politický ideál, a sice v úplné shodě s francouzskými záměry, s politikou Francie, naší ideální, naší adoptivní vlasti?

Nebo chce se pařížská kolonie podrobiti rozhodnutí výboru pro Ameriku nebo pro Anglii, jež oba mají přání, abychom přijali jejich způsob jednání, jejich způsob nazírání na českou politiku? A to vše pod záminkou, že jsou četnější a bohatší než my?

2. Je-li vůlí pařížské kolonie nebo nikoliv, aby náš list »L'Indépendance tchèque«, jenž byl až posud naším officielním orgánem, byl potlačen a přestal vycházeti?

Potlačení tohoto listu je totiž rovněž požadavkem českých kolonií v Americe a ve Švýcarsku.

3. Chce pařížská kolonie (jak to také žádají české kolonie Ameriky a Švýcarska), potlačiti svou národní radu, nebo lépe řečeno, svou politickou radu (jež, jak jsme již řekli, sestává z těchže mužů, jako výbor české kolonie a českých dobrovolníků)? Tato národní rada, aniž počítala útraty za propagandu české věci, nesla až posud i útraty za vydávání časopisu »L'Indépendance tchèque«, jenž byl mezi naší kolonií bezplatně rozšiřován.

Tento výbor osvědčil se již posud jako zdatný provésti podjatý úkol; jemu se podařilo najíti peněžní prameny, z nichž bylo lze čerpati pomoc našim drahým raněným a jejich rodinám.

I to se mu podařilo, pomoci na nohy

utvoření budouci francouzsko-české obchodní komory,

jejíž finanční základy jsou dnes zajištěny.

4. Kolonie musí se vysloviti o orientaci, jakou se má bráti národní otázka, a musí svou politickou radu autorisovati, aby pracovala v tom, či v onom smyslu:

a) máme-li touto dobou pracovati dle svých vysokých aspirací, t. j. v harmonii s francouzskými zájmy, směrem k francouzsko-českému cíli, aniž se dáme mýliti opáčnými úvahami, emanujícími z jiných zemí (Ameriky, Švýcarska atd.), čili ne?
b) máme-li vyprovokovati majoritní votum, a sice již teď o vládní formě, jež by náš ideál uskutečňovala jako »republika« a máme-li se snažiti přivésti své názory v tomto směru k jisté harmonii?
c) máme-li prohlásiti, že naším jediným přítomným požadavkem je pouze a jedině

absolutní neodvislost českých a slováckých zemí,

požadavkem, jež ostatně všechny hlasy slučuje a pro tuto chvíli ponechává stranou tuto či onu jinou politickou nuanci?« (Poř. č. 428.)

Časopis »La Nation tchèque«:

»Austria delenda est.

Rakousko-německé úspěchy v Haliči a ústup Rusů, jakož i současně nerozhodnost Rumunska vyvolaly smutný dojem, jejž by bylo dětinstvím skrývati, a jenž jest ostatně pochopitelný a oprávněný.

Rakousko nemá místa v nově zrozené Evropě, jakou požadujeme.

Císař Ferdinand II. v 17. století den po bitvě na Bílé Hoře uložil si za úkol, zničiti nadobro český národ.

Který ministr by měl krutost, nezaleknouti se před takovými obětmi? Který panovník by mohl býti tak necitelný, aby mohl klidně spáti uprostřed zoufalých výkřiků všech těch obětí, jež jdou do statisíců? (Urážka Veličenstva.) I takového ministra máme. Jeho jméno je Tisza.

Pan Reisz nám už vylíčil ukrutnosti, jakých jsou schopni habsburští generálové; dnes víme, že se jednalo o skutečný systém.

Pan Reisz již vyprávěl, že rakouští důstojníci zničili všechny srbské vesnice ve Sřemsku, t. j. v provincii mocnářství, a citoval denní rozkaz velitele 9. sboru generála Hortsteina.

Stupidní a odporné rozsudky jen jen pršely. Popravčí oddělení

byla schválně sestavena jen ze slovanských vojáků, za nimiž stály maďarské a německé prapory.

A jako kdysi protestanté odsouzení k hranici Slavatou a Martinicem, přikročují k popravě, zpívajíce slovanské písně.

A tito hrdinové, Jihoslované, Rusíni, Poláci, Češi, kteří byli zahnáni a pronásledováni, ti měli by býti vráceni jejich otcovskému suverenovi?

Oh ne! Jsou vždy určitá přislíbení, jež se z důvodů morálky a zdravého rozumu — neplní.

Rekonstruované Rakousko nebylo by ničím jiným, než obrovskou Macedonií, stálým nebezpečím světovému míru, současně však i trvalým insultem vůči lidskému svědomí.

Zničme Rakousko!

Češi i Srbové urazili již dlouhou cestu zkoušek. Jsou hodni konečného osvobození.

Habsburkové mají zrovna tak málo práva na korunu svatého Václava, jako na korunu sv. Sávy. Ať si podrží Štěpánskou korunu, ráčí-li k tomu hrabě Tisza svoliti. Maďaři jsou stvořeni k tomu, s oněmi (následují urážky Nejvyšší dynastie). (Poř. č. 196.)

Dále:

»Našim přátelům první hodiny.«

Hájíme-li samostatnost Čech, pak se to děje v první řadě proto, že považujeme přímo za směšno, aby desetimilionový národ, o jehož vynikajících vědomostech nikdo nepochybuje a jenž za svých dlouhých dějin nejednou projevil obdivuhodné důkazy národního genia, aby národ takový byl odsouzen k tomu, spotřebovati svou veškerou sílu v hrozném boji s cizí dynastií a s rivalisující raçou.

Bázeň, býti poražen, je počátkem moudrosti.

Naši králové to vždy chápali. František I. francouzský poslal do Prahy poselstvo, aby české stavy upozornil na nemoudrost, jíž se dopustili páni čeští, povoláním na trůn Ferdinanda I. Habsburka, a když Jindřich VI. hájil své království proti španělským a císařským hordám, tu měl ve svém táboře pana z Žerotína, jenž u něho zastupoval moravské protestanty. Richeliu vyjednával s Valdštýnem o založení samostatného království v Čechách.

Tyto idey byly ostatně již dávno hájeny panem Louis Legerem. (Poř. č. 207.)

Dále:

Politická situace. — Rakouská hrůžovláda v Čechách.«

»Zatčení poslanců Kramáře a Scheinera se potvrzuje. Po několika málo měsících následovali svého kolegu Klofáče do vězení. Z vůdců české oposice podařilo se jedinému dobrovolným vyhnanstvím ujíti rakousko-uherské tyranii. Je to profesor Masa-

ryk, jenž vedl víceletý boj v rakousko-uherských delegacích proti Aehrenthalovi a proti onomu Rakousku, jež se nikdy neštítilo nejodpornějších prostředků při své protislovanské politice. On také v pověstném procesu Friedjungovu a Vasičovu první dokázal, že byl průkazní materiál v rakouských říšských úřadech samotných zfalšován a jenž tím odhalil smutnou morální cenu správců Vídně a Budapešti.

Kramář byl výslovným protivníkem trojspolku a, kdežto Vídeň a Budapešť byly protiruskými a protisrbskými, chtěl, aby Rakousko navázalo přátelské styky s Petrohradem.

Scheiner, poslanec zem. sněmu, byl předsedou všech Sokolů, oněch skvělých národních tělocvičných spolků, které mají tisíce členů po celé říši i v cizině. Na počátku války byli chorvatští, slovinští a polští Sokolové rozpuštěni a jejich jmění zabaveno. Znaje nebezpečí, jemuž bylo české Sokolstvo vystaveno nedůvěrou vojenské správy, hleděl proti němu působiti tím, že radil ku krajní opatrnosti a že jí také dbal.

Nyní však je celý český národ rozhořčen na Vídeň a Budapešť. Ve svém celku úpí pod rakousko-uherským tlakem a jen jen čeká na znamení k boji, jež mu má dáti trojdohoda, pak se stejnou ochotou uposlechne, ať již podnět vyjde od jeho mučitelů, či od jeho vůdců.

Zatčení Drů Kramáře a Scheinera stalo se v noci 23. března. Byl to sám vrchní velitel rakousko-uherské armády, arcivévoda Bedřich, jenž, nedbaje námitek ministra zahraničních záležitostí a civilní správy, jež hleděla vyhnouti se dle možnosti nepotřebné vyzývavosti, nařídil zatčení...« (Následuje urážka člena císařského domu.)

»Tato událost rozšířila se bleskem po celé vlasti. Zvýšila sílu vůle oposice, jež více než kdy jindy byla odhodlána, v daném příznivém okamžiku vytáhnouti proti Rakousku. S výjimkou klerikálů protestovaly všechny ostatní politické strany u vlády, aby tím daly pádný projev jednoty celého českého národa a aby prosadily odvolání tohoto opatření.« (Poř. č. 196.)

Intervenci pro Dra Kramáře potvrzuje on sám jako správnou. Dále:

»*Česká hudba a rakouská hudba. — Zákaz provozování Smetanových děl v Čechách.*«

»Přirozeně se nespokojila vláda tím, že se postavila na odpor těmto manifestacím pro naše umělecká díla, ona je ochotna nám tato nahraditi jinými, jež, dle jejího názoru, jsou s to, aby oživila opět ochablý loyalism Čechů. Její nejoblíbenější, a při tom nejbanálnější způsob postupu je ten, že svými, k tomu určenými agenty všude vyžaduje hraní rakouské hymny. Tito agenti na-

štěvují restaurace a kavárny, kde hraje orkestr a po několika minutách již žádají bouřlivě hraní rakouské hymny. Běda tomu, kdo hned nevstane. Zatčení a válečný soud jsou následky jeho pomalosti. (Poř. č. 196.)

Dále:

»*Výbor českých kolonii a dobrovolníků*

měl 30. května svou měsíční schůzi, na níž pan Rudolf Keppel, sekretář »Nation tchéque«, mluvil o »*Válce a české otázce*«.

Opíraje se o věrohodné četné listiny, dokázal, jak trestných skutků se dopustila budapeštská a vídeňská vláda na českém národě.

Habsburská monarchie je skutečně v politickém, vojenském a hospodářském ohledu v naprostém rozkladu.

Český národ čeká s netrpělivostí na hodinu vysvobození.

V žádné chvíli a v žádném případu nevzdal se po celou dlouhou dobu trvání války svého pevného odhodlání, odloučiti se od Habsburků a hájiti svou svobodu proti Němcům a Maďarům.

Jsa si stále vědom své příbuznosti s ruským národem, chová český národ plnou důvěru v osvobozující Rusko. Řečník dospěl k závěru: Je tedy jen jediné možné řešení po válce — úplné rozpadnutí se Rakousko-Uherska a stvoření neodvislého, českého státu.« (Poř. č. 196.)

Dále:

»*Francie a Češi.*«

»Jistá Francouzka byla za mobilisace v Praze a ztrávila tam i první měsíce války. V dopise adresovaném jejím pařížským přátelům, líčí své dojmy. Střídavé štěstí válečné bylo ovšem sledováno s velikou úzkostí.

Pokaždé, kdykoliv bylo oznámeno nějaké francouzské vítězství, nebo naznačeno českými novinami, jež na počátku měly jistou svobodu slova, přišli již časně ráno ke mně s touto zprávou četní přátelé a snažili se, projeviti mi nad tím svou srdečnou radost.« (Poř. č. 196.)

Následkem všeobecných neúspěchů nepřátelských armád pokusil se »La Matin« 13. ledna 1916, 2. vydání, o tuto vyhlášku:

»Výzva k čtyřdohodě! — Přátelství Čechů. — Pobídnuti námi budou vzdorovati pronásledování a seslabí rakouský odpor.

Od 18 měsíců, co trvá válka, existuje parlament, jenž se nikdy nesešel a jenž nebyl ani k tomu svolán, aby sankcionoval vypovězení války. Tento parlament je rakouská říšská rada. Německo nabádá svého spojence, aby ho konečně svolal. »Je nutno,« praví Německo k Rakousku, »nápadnou manifestací dokázati, že všichni

synové Rakouska jsou pro pokračování ve válce. Z toho se bude usuzovati, že byli i jednomyslně pro její vypovězení.«

Tento manévr je obtížný. V rakouské říšské radě je přes 100 Čechů. Velká část jich je ve vězení. Jejich vůdce Kramář je odevzdán vídeňskému válečnému soudu. 160 svědků je předvoláno. Jeho proces byl zahájen před 2 dny. Zasvěcení znají již předem odsouzení, jemuž jde vstříc: 15 let pevnost,* zabavení jeho jmění a zbavení politických práv. Tyto persekuce nenalaďují k loyalitě.

Než aby tato sesse měla plný výsledek, musí býti zjednána jednomyslnost. Češi (pokud jsou ještě na svobodě) vzpírají se až posud sankcionovati zločiny Habsburků. Vláda je staví před toto dilemma: »Buďto budete hlasovati pro vládu, nebo budete povoláni k vojenské službě a předáni válečnému soudu.«

A když ještě váhají, tu se jim praví: »Vidíte, že je vaše partie na vždy prohrána, ježto čtyřdohoda k vašemu manifestu se ani slovem neozvala.

Tento argument je nejsilnějším a bohužel my to byli, kdož ho dali vídeňským despotům do rukou.«

»*Manifest.*« (Srv. [počátek hlavy V. a])

Uveřejnili jsme před několika dny jímavý manifest, podepsaný největším jménem Čech, jímž český národ slavnostně odmítá jakoukoliv solidaritu s Rakouskem. Tento manifest byl složen a uveřejněn v okamžiku, kdy habsburské armády měly na Balkáně štěstí a kdy byli Rusové zatlačeni z Haliče. Není dílem několika intelektuelních osob. Víme, že je čten ve všech vískách, že se tam o něm mluví a že je schvalován. Jeho uveřejnění mělo za následek nařízení hromadných zatčení. A co jsme k této povznášející důvěře desítimilionového národa, obklopeného odevšad pruskými bodáky, co jsme odpověděli? Ani slova.

Pochopujeme, že se spojené vlády nemohou oficielním způsobem vysloviti pro samostatnost Čech.

Ale, i když by nebylo vládního prohlášení, přece jen by mohl ten onen ministr dodati odvahy, což by bylo pravým triumfem těmto statečným, kteří, nedbajíce svých utrpení v srdci Rakouska, pěstují bez ustání spiknutí.

Myslíme, že by bylo velice důležito, kdyby Češi s autorisované strany zvěděli, že jsme s nimi, a že vítězná čtyřdohoda znovu zřídí neodvislé Čechy.**

Nebudeme váhati, zdůrazniti životní zájem, jaký leží v tom, míti v budoucnosti neodvislý, slovanský stát zrovna v centru rakousko-německého bloku, jenž osudným způsobem spěje k spojení.

---

* Psáno 13. ledna 1916! Tedy dlouho před odsouzením, event. amnestií!

** Stalo se později! Viz [v hlavě VIII.].

Spokojme se vypočísti bezprostřední a praktické důsledky, jež by mělo znovuzřízení Čech, nebo aspoň bezpodmínečný mravní příklon českého národa k věci spojenců. Tyto důsledky byly by dle našeho mínění následující:

Všem slovanským národům byla by vnuknuta nová odvaha. Srbsko je mučeno a ztratilo své území. Černá Hora je vážně ohrožena. Vznik mocného hnutí mezi rakousko-uherskými Slovany mohl by oběma přinésti cennou vzpruhu.«

»Co můžeme doufati.«

»Od okamžiku, kdy by se rozkouskování Rakouska objevilo jako prakticky rozřešitelný problém, mělo by Rumunsko daleko větší zájem na tom, činiti nejvážnější nároky na obdržení Sedmihradska.

S vojenského hlediska nezapomeňme, že přes 150.000 rakouských Slovanů je zajato u Rusů a že z půl milionu Čechů, kteří obývají Spojené Státy, bylo by lze snadno sestaviti jeden až dva armádní sbory, z části i z dobře vycvičených gymnastů (Sokolů), kteří

by se s radostí bili,

kdyby věděli, že cenou zápasu je neodvislost vlasti.

Konečně jako poslední důsledek jsou rakouští vojáci, kteří bojují na italské frontě, skoro vesměs Češi. Pluky, jež se při první příležitosti vzdávaly Rusům a Srbům, podávají důkazy neobvyklé statečnosti a roztrpčení vůči našim spojencům. Divíme se tomu, že národ, jenž v manifestu dějinné důležitosti volá čtyřdohodu ku pomoci, má syny, kteří s takovým ohněm bojují proti jednomu ze spojených národů.

Vysvětlení toho je jednoduché: Rakousku se podařilo, přesvědčiti své slovanské poddané, že je Italie jejich nejhorším nepřítelem. Namluvilo jim, že Italie zamýšlí se zmocniti adriatického pobřeží a tam utlačovati Jihoslovany. Když těmto mužům v zákopech na Soči a v Tyrolsku dáme věděti, že byli oklamáni, že Italie schvaluje vzkříšení Čech, a že chce v budoucnosti dbáti citů svých slovanských poddaných, pak i tyto české pluky na italské frontě se nám vzdají, jako české pluky v Haliči, nebo ty, s nimiž generál Potiorek vtrhl do Srbska.«

Na jiném místě odůvodnění rozsudku jsou sděleny ještě násludující články:

*»Vysvětlení ústředního výboru »Národní Rady České« československé obce v Paříži.**

S pomocí tisku, závislého na vídeňské a budapeštské vládě, je veřejnost stále ještě klamána tvrzením, že prý československý

* Právě zmíněný manifest viz na [počátku hlavy V. a.].

národ přijal dnešní válku bez protestu, a konec konců snad i s nadšením.

Aby byl učiněn konec dalšímu klamání veřejnosti, — a poněvadž obyvatelstvo království Českého, úpící pod násilím rakousko-uherských úřadů nemůže vystoupiti s vysvětlením skutečného stavu věci — konstatujeme my, osvobození od jha rakousko-uherského, v »Národní radě« československých obcí spojení Čechoslované, vykonávajíce svou povinnost vůči svému utlačovanému národu a v zájmu pravdy a spravedlnosti, že český národ, jehož statisíce synů jsou zneužity ve vypuknuvší válce ve prospěch zájmů našich nepřátel, nejednou protestoval proti této bratrovražedné válce, že však všechny jeho protesty byly krvavě potlačeny a před veřejností utajeny.

»Národní rada« československých obcí, jež ve své organisaci soustřeďuje více, než dva miliony československých vystěhovalců, považuje vypovězení války Srbům a Rusům za nejhorší zločin, jaký byl na českém národě spáchán.

Vypovězením války slovanským bratrským národům a odsouzením k smrti oněch osvícených lidí, kteří protestovali proti válce, poněvadž nechtěli se dopustiti bratrovraždy, dopustil se rakouský císař — jenž se až posud jmenoval také českým králem — a jeho rádcové ... (následuje urážka Veličenstva) a dále ... (následuje snižování dynastie, výslovná urážka Veličenstva a urážka celé dynastie).

Za vraždy, jež byly spáchány na našich bratrech ať ... (následují urážky Veličenstva).

Český národ, proti jehož vůli tato válka vypukla a jehož krev je zločinně prolévána na polských a francouzských bojištích, dovedl i za nejsmutnějších okolností a při staletém utiskování hájiti dědictví svých předků; věří v konečné vítězství čtyřdohody nad dobyvačnými Němci a Maďary.

Český národ, vychovaný svými dějinami, je příliš vyspělý, aby se mohl státi vůle zbaveným otrokem svých nepřátel proti slovanským zájmům, nebo aby se dopustil zrady na vznešených ideálech humanity, pravdy a spravedlnosti.

Český národ, jenž až podnes je proniknut toutéž myšlenkou, pro kterou před 500 lety položil Jan Hus svůj život, tento národ nemůže jinak, než zrádce-bratrovrahy odstrčiti a proto zbavuje česko-slovácké vojíny a státní úředníky přísahy, složené Habsburkům.

Slovanský vojíne! Věz, že po boku ruských hrdinů nebojují pouze jihoslovanští rekové, než i polské legie a česká Družina. Kéž ani jediný z vás nedá se zneužíti proti svým bratřím a přátelům!

Český národe! Věz, že požadujeme úplnou neodvislost česko-slovenského národa od Vídně a od Budapešti a že nám ústy nej-

vyššího velitele ruské armády jménem carovým byla neodvislost slíbena. Zůstaň jen klidný a klaď svým nepřátelům pouze pasivní odpor. Vídeňskou a budapeštskou vládou jmenovaní úředníci neexistují již po právu. V okamžiku, kdy vítězná ruská armáda vstoupí na československou půdu, bude úřadováno již jménem české vlády, jež, dle návrhů našeho důvěrníka u ruské vlády, bratra Tučka, byla již naznačena Jeho Veličenstvem císařem Mikulášem II., o jehož slávyplném vítězství nad našimi společnými nepřáteli jsme přesvědčeni. (!)

Vděčni jsouce za tyto oběti přinesené na oltář naší svobody, vítáme srdečně bratry Rusy v české zemi. Již dnes zní po celém světě, kde jen bratr s bratrem se sejde, z hloubi duše radostný hlas:

»Caru-osvoboditeli, armádnímu veliteli velkoknížeti Nikolaji, celé statečné ruské armádě, celému ušlechtilému ruskému národu, jeho spojencům:

Sláva! Na zdar!

Ústřední výbor.

V Paříži, 1. února 1915.«

(Příloha časopisu, vycházejícího v Paříži: »L'Indépendance Tchèque«, poř. č. 358.)

Bylo by naprosto pochybeno, nepřikládati těmto manifestům největší význam; přece se úzce druží k t. zv. carským a Rennenkampfovským proklamacím, jež — jak soudně zjištěno — byly v českých krajích rozšířeny v tisících exemplářích a jež šly z ruky do ruky a to v době, kdy rakousko-uherská armáda prodělávala nejtěžší boje v Karpatech a v Beskydách.

V. Crkal referuje v č. 1. »L'Indépendance Tchèque« z 15. ledna 1915. (Poř. č. 742)

o Rennenkampfově manifestu

takto:

»Rusko a Slavismus.

Manifest, sepsaný generalissimem velkoknížetem Nikolajem po ruských vítězstvích v dobytém území, sepsaný v devíti hlavních řečech národů rakouských, vzbudil v duších českého národa ozvěnu všech těch nadějí, jichž uskutečnění je tak velice a tak dávno s touhou očekáváno. S netrpělivostí očekávají Češi den, kdy ruská armáda a její vynikající vůdce vstoupí na půdu starých Čech a s důvěrou čekají na splnění slibu samostatnosti; Čechům a všem Slovanům jsou carská slova svatými.« (Poř. č. 742.)

Odůvodnění rozsudku proti Dru Kramářovi sděluje v souvislosti s tím ještě dva velmi pozoruhodné dokumenty pro posouzení

jihoslovanského hnutí:

»Neméně významná je vyhláška protestu Jihoslovanů proti hraběti Tiszovi a manifest jihoslovanského výboru, jehož složení je zvláště důležito. Obé je otištěno v 1. čísle listu »La Nation Tchèque«, nalezeného u Dra Kramáře; oba manifesty nevycházejí snad od nezralých a nezkušených lidí, ale od osob, jež vesměs zaujímaly v obou říšských polovinách důležitá místa.

Nikde se nenalézají oni »nezralí, dvacetiletí hoši«, kteří dělají politiku, jak tvrdí Dr. Kramář (řeč 3. července 1914), oni šli jen v činech dále, duch, jenž z těchto manifestů mluví, je tentýž.

Protestní proklamace sekčního výboru vystěhovalých Chorvatů.

Dr. H. Hinković, hlavní obhájce Srbochorvatů v záhřebském procesu z r. 1909 měl 27. dubna ve »Foyeru« nadmíru výmluvnou přednášku o Chorvatsku. Ku konci použil té příležitosti k přečtení proklamace sekčního výboru vystěhovalých Chorvatů, adresované hraběti Tiszovi.

Tento protest, otištěný již v italském tisku, zní:

»Ve své nedávno pronesené řeči dopustil se hrabě Tisza urážky Chorvatska tím, že velebil loyalismus chorvatského obyvatelstva a heroismus chorvatských vojínů ve válce proti Srbům.

K této provokaci odpověděl sekční výbor vystěhovalých Chorvatů: Chorvati, jimž se podařilo zavčas uniknouti vězení, nebo pronásledování, jež našim zástupcům nedovoluje, vyjádřiti na rakouské půdě své pravé city, protestují před civilisovanou a svobodnou Evropou co nejenergičtěji proti insinuaci hraběte Tiszy.

Veškery snahy ministrovy odloučiti věc chorvatského národa od věci srbské, propadly nevyhnutelně nezdaru. Chorvaté i Srbové považují se za jeden národ, jediný a nerozdílný svatými pouty řeči, vlasti a krve.

Chorvatský výbor odmítá s pohrdáním pochvaly, jež si ministr dovolil adresovati našemu národu, a jež z jeho úst mohou býti považovány jedině za urážky.

Dnešní válka je uherskou a rakouskou válkou; v žádném ohledu chorvatskou a slovanskou. Proti Německu a Rakousku, které teď tvoří jen skupinu dobyvačných bojovníků, spojují se v společné nenávisti Slované Chorvatska, Srbska a Černé Hory.

Pozdravili s radostí vítězství Srbů nad Musulmany, byli se zármutkem svědky hrozného ostřelování Bělehradu. Když před 200 roky Eugen Savojský tam vztýčil císařské orly, objevil se jako osvoboditel. Dnes objevují se generálové Františka Josefa jako vrazi našich bratří a jako ničitelé našich ideálů. Chorvaté odmítají rozhodně spolek s popruštělým Rakouskem, jež se tím stává nevěrným své úloze a jež si podmaňuje Slovany, aby Němcům zajistilo hegemonii.

Naši synové jsou dnes ještě nuceni bojovati pro nenáviděnou věc. S důvěrou očekávají však Chorvaté hodinu osvobození a odplaty.« (Poř. č. 51.)

Z následujícího manifestu vidíme zvláště, které kruhy účastnily se jihoslovanského hnutí; z něho jde na jevo, že i v jihoslovanských kruzích stojí v čele revoluce vesměs mužové, kteří činí nárok na vážnost a rozvahu v úsudcích a v činech. Na jihu i na severu je vůdčí ideou — slovanská vzájemnost. Splynutí soukmenovců vystupuje na jihu silněji do popředí, než na severu, ježto tam říšská hranice není hranicí národnostní. U jihoslovanského hnutí se objevuje, jak velice je namířeno nejen proti trvání Rakouska, ale i proti trvání Uherska, jak tedy toto hnutí, pozorováno jsouc jako celek (u Čechů, rusofilských Rusínů, Jihoslovanů), směřuje k úplnému rozboření monarchie.*

»Manifest Jihoslovanů.«

Jihoslovanský výbor, jenž se nedávno ustavil ze srbochorvatských a ze slovinských zástupců, a jenž se tou dobou nalézá v cizině, uveřejnil 13. května v Londýně následující manifest k ochraně zájmů slovanského obyvatelstva Dalmacie, Bosny a Hercegoviny, Chorvatska, Istrie a slovinských zemí:

Jihoslované jsou odhodláni se spojiti a tvořiti jeden jediný neodvislý stát. Vnitřní složení státu bude provedeno národem samotným dle jeho přání a potřeb.

Jako zástupci demokratického národa obracíme se k francouzskému národu a k jeho parlamentu, a očekáváme odtamtud pomoc, jež jihoslovanskému národu konečně umožní, po staletí mučednictví dosíci jednoty a neodvislosti.

Jihoslovanský výbor:

Předseda:

Dr. Ante Trumbić, advokát, předseda národní chorvatské strany v dalmatském zemském sněmu, bývalý purkmistr Splitský, a bývalý Zaderský poslanec v rakouské říšské radě.

Členové:

Dr. Ante Biankini de Starigrad, Dalmacie, president jihoslovanského výboru v Chicagu.

Dr. Ivo de Giulli, advokát, městský rada v Dubrovníku, Dalmacie.

Dr. Julie Gazzari, advokát, bývalý městský rada v Šibeniku, Dalmacie.

* Jak velice mělo pravdu toto odůvodnění rozsudku, objevuje se plně teprve teď, kdy Češi, Rusíni a Jihoslované společně a otevřeně se v říšské radě snaží po rozkouskování monarchie. S jihoslovanským manifestem kryje se naprosto **Koroščův** program.

Reverend Don Nikko Gršković, předseda chorvatské Ligy v Clevelandu, Spoj. Státy americké.

Dr. Hinko Hinkovič, advokát, člen chorvatského zem. sněmu a chorvatský poslanec v uherském říšském sněmu.

Dr. Josep Jedlovski, advokát, sekretář slovinského spolku »Edinost« a chorvatského školního spolku v Terstu.

Milan Marjanović de Kastav, Istrije, vydavatel listu »Narodni Jedinstvo«, Záhřeb, Chorvatsko.

Ivan Mejstrović, sochař v Otavici, Dalmacie

Dr. Mice Micić, advokát, městský rada v Dubrovníku, Dalmacie.
Dr. Franko Potočnjak, advokát, bývalý chorvatský zem. poslanec a poslanec uherského říšského sněmu.

Dr. Niko Stojanović, advokát, člen bosenského zemského sněmu.
Franjo Supilo, vydavatel časopisu »Novi List« v Rjece, bývalý chorvatský zemský poslanec a poslanec v uherském říšském sněmu.
Michajlo Pupin de Pančevo, již. Uhry, profesor na universitě v Kolumbii, New York.

Dušan Vasiljević, advokát, Mostar, Hercegovina, vicepresident národního sdružení všech Srbů v Bosně.

Dr. Nikola Županić, publicista v Metlice, Krajina.

Londýn, 13. května 1915.« (Poř. č. 207.)

V souvislosti s tím se sděluje:

V Niši odbývala se

velká schůze Srbů, Chorvatů a Slovinců.

Po řeči chorvatského zem. poslance Fr. Supila a po mnoha jiných řečech o adriatické a jihoslovanské otázce, přijalo shromáždění denní pořádek, v němž se vyslovuje srbsko-chorvatsko-slavonská vzájemnost a v níž, s odvoláním se k principu národnostnímu a k spravedlnosti, protestuje se proti každému rozkouskování, jakož i odnárodnění pruhů země, v nichž Slované od nepamětných dob tvoří souvislou většinu. Tento denní pořádek zdůrazňuje také výslovně nutnost uzavříti trvalé přátelství mezi Italy a Jihoslovany.« (Poř. č. 207.)

Na jiném místě odůvodnění rozsudku v Kramářově procesu* se praví o

jihoslovanském hnutí:

»V jakém rozsahu bylo mocnářství ohroženo slovanským hnutím, vysvítá dále i z toho, že u Jihoslovanů vlivem velkosrbské pro-

* Odůvodnění rozsudku str. 124 a násl.

pagandy vzniká současně revoluční hnutí, třeba že toto, právě tak jako rusínské, nenabývá onoho významu, jako velezrádné hnutí u Čechů, jež bylo daleko důkladnější a daleko obsáhleji připraveno, jsouc namířeno k odtržení zemí koruny české od státního svazku rakousko-uherské monarchie.

Za krátkou zmínku stojí však i toto jihoslovanské hnutí, již proto, že beze sporu vzniká z myšlenky slovanské vzájemnosti, ježto balkánské války nejen u Jihoslovanů, ale i především v českých kruzích vyvolaly nadšení, které nezastřenou formou vedlo k veřejným manifestacím, jež zřejmě vyslovují ony naděje, které se teď měly splniti.

Mimo to existovaly mezi Drem. Kramářem a Srby úzké styky, nejen na sjezdech a národních slavnostech, ale i osobní, takže se Dr. Kramář koncem r. 1912 nabídl, že bude vyjednávati mezi mocnářstvím a Srbskem, odvolávaje se při tom právě na své dobré styky.

Profesor Cvijić, i literárně činný nepřítel mocnářství, byl důvěrníkem »Národní rady české«. Zastával nepokrytě velkosrbskou otázku, zrovna jako Kosutić byl s Drem. Kramářem na sjezdech a banketech v Rusku a v Bulharsku. »Národní Listy« ještě za války se ujímají Srbů, rovněž tak i Dr. Kramář, jenž ani za procesu svého stanoviska nezměnil.

Při významu rakousko-uhersko-srbského konfliktu pro vznik války, jejž Dr. Kramář od annexe viděl nevyhnutelně přicházeti, je tedy nutno i tohoto hnutí krátce se dotknouti, tím spíše, ježto Dr. Kramář udržoval tajné styky se srbskou vládou. (Poř. č. 1474, 1517 až 1520.)

K jistým programatickým prohlášením (Manifest Jihoslovanů) bylo již poukázáno.

Jihoslovanské snahy svědčí také jasně o protivě vůči konkurujícím italským nárokům.

Jihoslovanský výbor v Londýně.

Oslovení ministra Lorda Crewe-ho, zástupce Greyova, dalmatským zemským poslancem a Splitským purkmistrem ve jménu jihoslovanského výboru:

»Dovolte mi, pane ministře, přednésti vám hold jihoslovanského výboru, jehož jsem já zástupcem a přítomní zde pánové členy.

Tento výbor je složen ze zástupců všech jihoslovanských zemí, a jeho úkolem je hájiti zájmy jihoslovanské a národní aspirace u spřátelených národů.

Dovolte mi, abych vás směl obzvláště upozorniti na faktum, že indická pošta, zkřižovavši Francii, Švýcary a sev. Italii, aby se vyhnula německým zemím, na jedině krátké cestě musila by se bráti jihoslovanskými zeměmi, dotýkajíc se Gorice, Lublaně, Záhřebu a Bělehradu.

Ona část našeho obyvatelstva, jež obývá východní pobřeží Adriatického moře, je zcela oddána námořnictví. Tito Jihoslované byli od nepamětných dob vždy statečnými plavci, zkušenými rybáři a renomovanými obchodníky.

Doufáme, že Anglie, jež se svými spojenci vyvstala pro právo a spravedlnost, pomůže nám k uskutečnění našeho národního ideálu, jenž pozůstává v spojení celé jihoslovanské raçy v jediný, jednotný stát.

Naše národní aspirace jsou obšírněji vyjádřeny v memorandu, jež si dovolíme předložiti kancléřskému úřadu.« (Poř. č. 361.)

Československá propaganda v Srbsku.

Skoplje, Srbsko, 7. března 1915.

»Naše sympatie musí býti dokumentovány ušlechtilým činem. Pomozte nouzi trpícím krajanům, pomozte srbskému lidu, jenž vymírá za naši politickou rovnoprávnost.

V posledních dnech probudila se ve vynikajících krajanech v nových srbských zemích upřímná snaha, za účelem vytvoření národního výboru, se stejným programem, jaký má asociace ve Francii, v Anglii, ve Švýcarsku a v Americe, podporovati projektovanou formu české samostatnosti, dále seznamování srbské žurnalistiky s naším požadavkem v zájmu všeslovanské propagandy, za třetí vzájemnou organisaci všech českých zajatců, kteří by byli dobrovolně hotovi vstoupiti do služeb srbské armády k ochraně dráhy a pohraniční stráže na hranicích Albanie.« (Poř. č. 751.)

Fr. Klepal. (Svernest.)

»Češi v Srbsku.«

Dle příkladu Čechů, žijících v Americe, Francii, Anglii, Rusku a v jiných zemích, Německem nepodrobených, pracují teď i Češi v Srbsku na díle osvobození své nešťastné vlasti. Dne 20. března konali ve Skoplji schůzku.

Četní čeští vojenští zajatci v Srbsku byli zastoupeni zvláštní deputací.

Jednání této schůze vedlo k založení »Alliance des tchèques slaves en Serbie«. Tato alliance má za účel rozšiřovati mezi zajatými Čechy myšlenku utvoření českých pluků, které by bojovaly proti Rakousko-Uhersku, a tím podporovati uskutečnění národních tužeb.

Nové sdružení má v úmyslu konati propagandu mezi balkánskými Slovany ve prospěch české otázky a je informovati o přání našeho národa při rozpadnutí se rakousko-uherské říše.

Předsedou byl zvolen pan Rudis Jičínský, ředitel českého

Červeného kříže Spojených Států, jednatelem pan C. Skřivánek ze Sokolského svazu v Chicagu, jenž je rovněž členem českého Červeného kříže.« (Poř. č. 196.)

Z časopisu »La nation tchèque« ze dne 1. června 1915 vyjímáme:

»Jihoslované.«

Náš šéfredaktor Arnošt Denis uveřejňuje knihu o velkém Srbsku (Delegrave, Paříž).

K tomu, dáti Srbsku vyhlídky, jakých by mu nejlepší přátelé nebyli mohli dáti, k tomu bylo třeba neobyčejné nezkušenosti (následuje řada urážek Veličenstva a urážek Nejvyšší dynastie).

Habsburkové rozuměli si od jakživa dobře s Vídeňáky, jimž nikdy ani nenapadlo vítěziti, neboť se vždy a při všem potěšili Straussovským valčíkem ...... nemiluje Slovany, poněvadž nejsou »urození«, mají špatné způsoby a poněvadž se nezpovídají v předepsaný čas. (Následuje řada urážek Veličenstva.) ...., že od r. 1879 přestalo Rakousko existovati, že je méně samostatným než Bavory nebo Sasko. Slovák není člověk, praví maďarské přísloví. Vedle Slováků však jsou ještě i Srbové, kteří jsou také pro Maďary jakýmsi druhem zlého a hnus vzbuzujícího zvířete. M. Reisz uvedl ve své anketě hrozné a nestoudné ukrutnosti, jež rakouští generálové poručili při invasi do Srbska. Bylo zbytečno poroučeti výslovně tyto hnusné popravy; každý Maďar je přesvědčen, že koná bohulibé dílo, zabije-li nějakého Jihoslovana.

Zuřivá nenávist Maďarů současně s nestoudně nadutou ctižádostivostí Němců znemožnily Jihoslovanům opětné spojení se s Habsburky. Přirozeně tedy pokusili se o sblížení se se Srby z království. Centrum sdružení přenáší se tedy, díky chybám rakouských ministrů, ze Záhřeba do Bělehradu. Je pravděpodobno, že *Aehrenthal* a *Berchtold* zcela nepotřebně přeháněli neklid, jaký jim působila všesrbská propaganda. Je nepochybno, že ji s počátku sami dostatečně neprozkoumali a že nepotřebovali bráti útočiště ke zbrani, aby zamezili nejisté a v každém případu velice vzdálené zlo. Donutili tak nepřítele vítěziti, ježto ho vehnali do situace bez východu a ježto po něm žádali podrobení se bez výhrady.

Štěstím pro Petra I. bylo, že vstoupil na trůn srbský v době, kdy začal despotismus vídeňské a budapeštské politiky a kdy virtuosní kaskady diplomacie rakousko-uherské mocnářství desorganisovaly a definitivně roztrhaly pouta, jež časem slučovala jednotlivé poddané Habsburků. Jeho ctí bylo, že tento konflikt předvídal a že svůj národ na to připravoval.« (Poř. č. 48.)

I tento článek vykazuje opět nejzřejměji ozvěnu názorů Dra. Kramáře.

První číslo »La nation tchèque« vyvozuje:

»Češi a Srbové.«

Když i české provincie nemohou teď Srbům v jejich hrdinném zápolení státi tak po boku, jako to činily za balkánské války, přece jen české kolonie v cizině nejsou za to nečinny. Od počátku války přispěli američtí Čechové značnou částkou k sbírkám, jež byly posílány srbochorvatskými organisacemi v Americe do Srbska. V prosinci sestavili Češi a Slováci sanitní oddělení pro Srbsko, sestávající z 5 lékařů, veškerého ošetřovatelského personálu a z potřebného sanitního materiálu. Mimo to byl upsán značný obnos k vydržování tohoto oddělení. Nedávno uveřejnil největší český list v Chicagu »Svornost« dopis ředitele této missie, v němž pan Rudis-Jičínský, t. č. v Skoplji, mluví s velkým obdivem o statečnosti srbských vojáků. Česká nemocnice koná znamenité služby. Je-li její činnost obmezena nedostatkem chirurgických nástrojů a obvazového materiálu, což je vůbec bolestnou stránkou Srbů, pak se američtí Češi brzo o to postarali, aby novými zásilkami bylo tomuto stavu odpomoženo. Bohužel byla česká legie oloupena v únoru o dva své nejhorlivější spolupracovníky. Pan Rudis-Jičínský přidává k svému referátu vyprávění Čecha, důstojníka v srbské armádě; některé části tohoto dopisu vydávají zřejmé svědectví o citech pluků, poslaných proti jejich srbským bratřím.

»Zúčastnil jsem se,« píše tento důstojník, »boje u Ceru [?]. Byla to první velká bitva po přechodu přes Sávu a Dunaj a po srbské invasi. Rakousko-uherské pluky byly poslány proti nám. Rakousko, jež přesně znalo city našich Slovanů, postavilo Čechy a Srbochorvaty do první linie a za ně Němce a Maďary se strojními puškami. A teď ku předu. Chtěl-li kdo ustoupiti, byl ze zadu sestřelen. A přece nechtěl nikdo útočiti na Srby. Ale k tomu byly donucovací prostředky. A tak tedy se šlo ku předu, střílelo se do vzduchu a ve vhodné chvíli se kde kdo vzdal. Jak veselo a do zpěvu bylo našim zajatcům, jakmile se octli v srbských řadách, kde byli přijati s otevřenou náručí.« (Poř. č. 51.) Srv. poř. č. 160, 1244, 1331, 1492 a dopisy zajatců. (Viz [hlavu VI.]).

»L'Indépendance tchèque« sděluje:

»Naši jihoslovanští bratři!

10. března 1915 odbýval se v městě Chicagu (Illinois) národní kongres, jehož účelem bylo, před celým civilisovaným světem nahlas a otevřeně doznati a prohlásiti národní jednotu Chorvatů, Srbů a Slovinců a uvésti světu v známost jejich aspirace.

Na tomto kongresu, jenž představoval hotový národní parlament, byla s nevylíčitelným a jednomyslným nadšením odhlasována tato resoluce:

»Spojení se Srby a svoboda, toť čeho se domáháme!« (Poř. čís. 750.)

Až potud odůvodnění rozsudku v procesu Kramářově.

»Méně vnitřních potíží, než ve Francii, mělo české hnutí překonati*

V. b)

V ANGLII,

ježto se tam nalézalo šmahem v táboře anglikánského směru, úzce spřízněného s republikánským. Malíř František *Kopecký* má smutnou zásluhu, že se hned po začátku války postavil v čelo hnutí; sám se tím chlubil že když po vypuknutí války chtěla část Čechů odejeti do vlasti, aby splnila svou vojenskou narukovací povinnost, on je všechny v Anglii zadržel.

Již 3. srpna 1914 byl při české schůzi v Hyde parku v Londýně usnesen manifest, v němž je vypovězení války Rakouskem líčeno jako zbabělý útok na slovanské bratry a v němž bylo výslovně řečeno, že všichni Češi budou bojovati jen na straně Angličanů, budou-li vtaženi do války. Již dva dny na to bylo založeno v Londýně, jakož i v Paříži, české sdružení s velezrádným cílem.

»London Czech Comitee and Legion for British Service«,

jež zásluhou Kopeckého došlo uznání anglických úřadů a jemuž svěřena i konsulární agenda pro Čechy, žijící v Anglii.

Stejně jako ve Francii, tak i v Anglii bylo Čechům přiznáno nakládání jako s příslušníky spřáteleného národa, takže byli osvobozeni ode všech omezení, na př. internování, konfiskace majetku, jež stihlo ostatní rakouské příslušníky.

I česká legie pro anglické válečné služby

byla založena, jež však až do dubna 1915 nebyla povolána. Naproti tomu však vstoupil velký počet londýnských Čechů počátkem 1915 do české legie ve Francii.

Na počátku roku 1915 považoval také londýnský výbor za vhodno, vydati

manifest,

jenž se obsahově přimykal k pověstnému pařížskému manifestu, a jemuž se dostalo ctí, že byl otištěn dne 2. března 1915 v »Times«. Stojí tam mimo jiné:

* Toto líčení je dle obžalovacího spisu proti Hájkovi, Oličovi a soudr., str. 57.

»Vypovězením války našim slovanským bratřím, odsouzením nejlepších synů Čechie k smrti, poněvadž se zdráhali, spáchati bratrovraždu, ježto nechtěli zvednouti zbraň proti svým slovanským bratřím, dopustil se císař rakouský se svými rádci nesčetných zločinů, za něž tito zasluhují spravedlivé tresty. Prohlašujeme tudíž Františka Josefa I. z domu Habsbursko-Lotrinského za nepřítele Slovanů a českého národa, za nehodna, aby nesl titul krále českého. Budeme na tom trvati, aby jemu a celé jeho rodině byly odňaty veškeré nároky na země koruny České. Český národ . . . nemůže jinak, než zavrhnouti tohoto zrádného, křivopřísežného krále a proto i zprostiti všechny české vojáky a státní úředníky jejich přísahy císařskému domu.«

I při vypovězení války Rakousku Italií uspořádal londýnský výbor pouliční demonstrací a ubezpečoval italského vyslance podáním zvláštní adresy o sympatiích českého národa k Italii.

Publicistická činnost londýnského výboru byla neobyčejně čilá. I když není ničeho známo, že by byl v Anglii založen nějaký český časopis, přece jen se podařilo získati anglický tisk docela pro věc českého osvoboditelského hnutí. Ve zprávě o činnosti výboru za červenec 1915 čteme, že v tomto jediném měsíci bylo zařazeno 31 článků do anglických listů, a že byly nadto výborem vydány dvě brožury o cílech českého hnutí.

Za účelem jednotného postupu byl londýnský výbor v stálém styku s ostatními velezrádnými českými spolky v cizině, hlavně ve Francii. Zmíněný již Kopecký byl delegátem londýnského výboru při schůzi v lednu 1915 v Paříži uspořádané a podnikl na jaře 1915 agitační cestu po Americe.«

Z odůvodnění rozsudku v Kramářově procesu vyjímáme k tomu ještě toto:*

»Následující citáty týkají se dalších událostí v Anglii.

Jak i tam již za míru hledány a nalézány byly styky, jež poukazují k protimonarchistickým rejdům, o tom již byla učiněna zmínka a bude ještě obšírněji promluveno, až předvedeme žurnalistickou činnost Dra. Kramáře a jeho styky s Angličany, jež sahají do dávnější doby.

Charakteristickým je i tu spojení s officielními kruhy, a jak blízko právě tyto kruhy stojí revolučnímu hnutí českému, to vysvítá nejjasněji z okolnosti, že byl profesor Masaryk povolán na anglickou universitu, kde přednášel o velmi často projednávaném thematu »o samostatnosti malých národů«.

Ze zpráv časopiseckých vysvítá úplně jasně, že Češi, žijící v Londýně, nezůstali v ničem pozadu za svými soukmenovci ve Francii, v Rusku, v Americe a ve Švýcarsku, což tím méně pře-

* Odůvodnění rozsudku str. 111 a násl.

kvapuje, ježto na př. anglický agitátor Birbek již dávno je ve spojení s rusofilskou propagandou mezi Rusíny, pro niž pracuje i ve vlasti.

Neméně pozoruhodná je i zde opět okolnost, že protimonarchistický směr je silnější od annexe a že od té doby se veřejnost více obírá rakouskými Slovany, než jak tomu až posud bylo.

V prvé řadě je mezi nepřáteli monarchie opět osoba, jež byla ve stycích s Drem. Kramářem, totiž žurnalista

Steed.

Ovšem i zde popřel Dr. Kramář bližší známost a tvrdil, že ne on, ale Masaryk byl v posledních létech se Steedem ve styku. Ale předložený dopis plným právem dává usuzovati na bližší styky; podobného tvrzení používal Dr. Kramář vždy, kdykoliv nebyla známost doporučení hodnou. Tato tvrzení však byla ve všech případech po bližším zkoumání uznána za zodpovídací taktiku a musí jako taková býti i oceněna.

Paralelnost hnutí v Anglii s hnutím v jiných státech vysvítá i ze srovnání uvedených okolností (organisace, provolání, branná služba v řadách nepřátel atd.).

Noticky jsou vzaty z časopisů »La Nation tchèque« a »L'Indépendance Tchèque« a jsou dle toho citovány.

»Česká kolonie v Anglii. Manifest Čechů v Londýně.«

My, v Londýně žijící Čechové, shromáždění v Hyde parku na britické půdě svobody, považujeme za svou svatou povinnost, nestrannému a velkodušnému britickému obecenstvu sděliti své pravé, národní city.

Odsuzujeme a zatracujeme nespravedlivou a krutou politiku rakousko-uherské vlády vůči malému Srbsku, jako jednání zbabělce, jenž sleduje hanebný úmysl vymýtiti srbský národ.

Za těchto hrozných okolností bychom považovali za neodpustitelný zločin proti svému národu a proti všem slovanským bratřím, vstoupiti do nenáviděných řad rakouské armády a podporovati jeho nespravedlivou věc, namířenou proti národům, s námi spřáteleným.« (Poř. č. 745.)

Dále:

»Češi a válka. Britické uznání jejich přátelské blahovůle.«

Od nadporučíka Roustama Becka (»Daily Express«, 12. ledna 1915).

Patříce k stejné raçe, jako Srbové a Rusové, očekávají své osvobození a znovuzřízení svého bývalého svobodného království Čech od úspěchu svých francouzských a anglických spojenců.

Stejně nabídlo v Londýně přes 100 Čechů bezplatně své služby válečnému ústavu.

Londýnský český výbor a legie pro anglickou službu v Londýně, 26, Gloucester Road Regentspark, zvolily pp. J. Sýkoru za předsedu, F. Stanislava za místopředsedu, G. Fomana a F. Kopeckého za čestné sekretáře, kteří budou český kongres zastupovati v Paříži.«[*] (Poř. č. 743.)

Dále:

»*Bibliografie.*

V politických kruzích Anglie lze nyní konstatovati nový směr vůči Rakousko-Uhersku. Tisk označuje nejlépe tuto změnu v názorech. Dnes nepochybuje již žádný list o skutečné missi rakouské říše. Tato válka dodala příliš očividné důkazy, že se habsburská monarchie úplně zapřela. Dříve mluvilo se o Rakousku s jistou sympatií. Ale od loupežného odnětí Bosny a Hercegoviny počalo se pohlížeti na ně s jiného stanoviska.

Zavraždění arcivévody Františka Ferdinanda bylo sice jako zločin odsouzeno, nemohlo však přinésti příznivou změnu těchto názorů, a válka, jež se krátce na to rozpoutala, odhalila nahou pravdu o vlastních pohnutkách habsburské říše. Publikace, vyšedší v poslední době, vyjadřují stejný názor, jako články novinářské. Co však je především pozoruhodno, je onen zájem, jaký začínají Angličané věnovati slovanským národům.

Stačilo by prostě uvésti revui »The Round Table, a quarterly review of the Politics of the British Empire«.*

Vůdčí myšlenka těchto článků vrcholí v konstatování, že se Rakousko-Uhersko připravilo, zrovna jako Turecko, o jakékoliv právo, míti nárok na Slovany, jako na poddané.

Bratři Buxtonové, dobře známí přátelé Bulharů, jdou ve své, nedávno vydané knize »The War and the Balkan«, ještě dále. Staví v ní thesi, kterou též obhajují, že Rakousko-Uhersko musí přestati existovati.

V tomtéž smyslu a s velkou odbornou znalostí je sepsána kniha »Germany and Eastern Europe« od M. Lowise, N. Namiera B. A., s předmluvou p. K. A. Fishera, vicekancléře university Sheffieldské.

»Spousta vojínů rakouské armády,« píše autor, »touží až do posledního dechu po vítězství spojených dohodových mocností. Je zločinem na lidstvu, nutiti tyto lidi k boji pro věc, jež nejen že není jejich, ale i přímo se jejich citům protiví. Rakousko-Uhersko musí za každou cenu přestati existovati.«

V Londýně prý patří k »The London Čech Comitee« (Bohemian) 26, Gloucester Road, jistý Hata z Čech. Týž kondoloval u příležitosti zániku »Lusitanie« anglickému králi, anglickému premierovi a americkému vyslanci.« (Poř. č. 307.)

* »The Round Table« přinesla velmi pozoruhodné články o Rusku, o Balkáně a o Rakousko-Uhersku.

Dále:

»Londýnští Češi.

Stejně jako »Alliance nationale Tchèque« Spojených Států, tak i londýnská česká kolonie poslala u příležitosti pohromy »Lusitanie« depeše králi anglickému a vyslanci Spojených Států, v nichž vyslovila své rozhořčení nad zločinným řáděním německých námořních pirátů. Na počátku italské války poslali londýnští Češi italskému vyslanci přípis, v němž vyjádřili své sympatie s Italy, jichž zakročení uspíší osvobození českého národa. S rozvinutým praporem a s emblemy k poctě Italie účastnili se enthusiastické demonstrace před italským vyslanectvím v Londýně.« (Poř. č. 196.)

Dále:

»Rakouský dům.

»Odhalení, jež učinil pan Steed o zdravotním stavu arcivévody Ferdinanda, způsobila, při veškeré diskretnosti, s níž byla učiněna, u obecenstva, jež i v demokratických zemích rádo vidí suverény obklopeny aureolou úcty, ohromné překvapení. Francouzský tisk se dlouhou dobu snažil upřísti kolem osobnosti Františka Josefa, knížete míru, jakýsi druh legendy svatých. Vylíčil ho jako pracovitého, svých povinností dbalého panovníka, jenž — těžkými ranami osudu dozráv a zocelen — se snaží, zjednati spravedlivou rovnováhu mezi svými národy, rozdělenými od sebe krutou nenávistí: viděl v něm rozhodčího Evropy, jenž svou zmoudřenou zkušeností ..... (následuje urážka císaře Viléma II.).

Že dynastie, jež nebyla ohrožena žádným vážným nebezpečím, rozpoutá tak odhodlaně takovou potopu, že se nezalekne té děsné bídy, již její chování se musí vyvolati, ... (následují urážky Nejvyšší dynastie). Kdyby totiž byla dynastie přemožena, tu by se musila rozpadnouti a jíti vstříc zkáze; kdyby zvítězila, musila by přestati vésti samostatnou existenci, neboť by upadla v odvislost na Německu. (Následují urážky Veličenstva a urážky celé Nejvyšší dynastie.)

Nikde na světě není tajemství tak hustě utkáno, jako ve Vídni, a život panujícího je tam obetkán tak neproniknutelným závojem, že se jen s velkou námahou podaří prohlédnouti pravdu. Ale poznenáhlu, přes všechna opatření, přece jen pravda prokoukne a tak dospějeme k názoru, že ...... (následuje urážka Nejvyšší dynastie).

Dvě knihy, jež před nedávnem vyšly v Anglii, poskytují nám v tom ohledu zajímavá odhalení. Tyto knihy jsou: »Má minulost« od hraběnky Marie Larischové, Londýn 1913, a »Tajemství císařovny« od hraběnky Zanardi Landi, Londýn 1914 (následují urážky členů Nejvyššího císařského domu).« (Poř. č. 361.)

Dále:

»Organisátoru české branné moci pod Anglií, Sullymu, se officielně sděluje:

Odpusťte mi tento diktát, jsem nadmíru zaměstnán. Odeslal jsem lordu Kitchenerovi listinu oněch českých pánů, kteří se tak statečně dobrovolně přihlásili, že budou v této krisi bojovati společně s anglickými vojíny. Prosím, abyste těm pánům vyjádřil moji vděčnost za jejich loyalitu vůči těm, v jichž středu nalezli pohostinný domov, jakož i mou úctu za cenu nabídky pro Angličany v této největší krisi našich dějin. (Poř. č. 745.)

Charles Beresfort.«

Dále:

»Čechy a válka. Vydavateli Outlooku«.

Čechy byly po staletí tyranisovány Rakouskem. Nejkrutější spor je mezi Němci (německé Rakušany v to počítaje) a mezi Čechy.

Český národ musí tudíž sympatisovati se spojenými mocnostmi a ze srdce jim přáti štěstí. Jisté ohledy zabraňují tomu, aby český národ otevřeně stál po jejich boku.

Češi se modlí za úspěch Ruska a za porážku Německa a litují pouze, že nemohou se činně účastniti této osvobozující války po boku těch, k nimž je ode dávna víží tradicionelní sympathie.

Budou-li míti spojenci úspěch, což je takřka jisto, pak musí býti Čechy osvobozeny z rakouského otroctví a musí býti dle vlastního přání přetvořeny v samostatný autonomní stát pod protektorátem Ruska. (Poř. č. 745.)

45 Welington Road, Dublin.

R. J. Kelly.«

Dále:

»Sir Valentin Chirol píše »Timesům« dne 29. října 1914:

»Je-li však spravedlivo, je-li politickým, že se s nimi (s Čechy) má zacházeti se stejnou přísností, jako s oněmi, kteří de facto i dle jména jsou skutečnými Němci a Rakušany? Tato otázka vzniká z ohledu na Dány a Čechy, Srby a Chorvaty, Elsasany a Italy, kteří bohužel jsou touto dobou poddanými Německa nebo Rakouska.« (Poř. č. 745.)

Spisovatel a žurnalista James Baker praví v »Outlooku« z listopadu:

»Češi nám v této válce pomohli svou organisací, tím, že se vzpírali bojovati pro Rakousko, respektive tím, že se hromadně vzdávali ruské a srbské armádě.« (Poř. č. 745.)

Baker byl r. 1912 jedním z čestných hostí Prahy u příležitosti slavnosti Palackého a Sokolského sletu!

Dále:

Walter Jerrold píše v »Pall Mall Gazette« z 26. října 1914:

»Češi, kteří bohužel byli příliš dlouho obětmi germanisační methody, jsou nejzarytějšími nepřáteli Němců.« (Poř. č. 745.)

Dále:

»Rakousko-Uhersko a Anglie.«
(Dopis z Vídně.)

»Rakousko-uherská říše vlastně již ani neexistuje. Co se kdysi v řeči diplomatů tímto názvem rozumělo, to je dnes již jen pouhým vasalským státem. Tento stav začíná již část rakouských Němců znepokojovati a proto lze tu a tam pozorovati — ovšem že diskretní a chytrou formou projevovaný — odpor proti této závislosti. »Neue Freie Presse«, jež by byla nejraději hezkou na všechny strany, podala toho pozoruhodný důkaz. Obyčejně mává běločerným všeněmeckým praporem. V určitých chvílích však považuje za záhodno, vyvěsiti rakouskou černožlutou korouhvičku. Dne 25. dubna uveřejnila nepodepsaný článek člena panské sněmovny. Spisovatel snaží se dokázati, že se Rakousko-Uhersko nemůže připojiti k nenávisti Německa vůči Anglii. Anglie konala svou povinnost, hájila-li Belgii a Francii, ježto věděla, že by po porážce Francie došlo na ni samotnou. Nelze mluviti o lstivé Anglii. V tomto článku se dokonce připouští, že Německem bylo nejednou porušeno mezinárodní právo. V celku je tento článek kritikou Německa.

Oč se však jedná? O nic jiného, než o captatio benevolentiae. Ostatně v Londýně se ví, že je vídeňský tisk inspirován přímo z Berlína a že tedy i on je přímo zavázán, hlásati do světa o »záludnosti Albionu«. (Poř. č. 207.)

Budiž zde jednou pro vždy poznamenáno, že jsme mohli uvésti jen úžasně malý počet citátů z novin. V tomto klasobraní bylo by lze přirozeně ve všech zemích pokračovati do nekonečna.

Hnutí

V. c)

V RUSKU

a protistátní snahy Čechů, žijících v Rusku, začaly hned po vypuknutí války s plnou prudkostí, a pohybovaly se pochopitelně v celku v čistě caristických kolejích.* Ve všech větších městech, na př. v Pe-

* Obžalovací spis proti Hájkovi, Oličovi a soudr., str. 37.

trohradě, Moskvě a Kijevu, vznikly české výbory se zjevně velezrádnou tendencí. Existující již české spolky daly se hned do služeb ruské věci. Již 7. srpna 1914 byla v moskevském Kremlu carem v audienci přijata deputace Čechů, žijících v Rusku a skládající se z knihkupce Svatopluka Koníčka, jenž se také jmenoval Štěpán Horský nebo Gorskij, ze ředitele moskevské filiálky firmy Laurin a Klement Aloise Tučka, a jakéhosi Hraběte. Tato deputace ujistila cara věrnou oddaností českého národa. »Kéž by se svobodná, neodvislá koruna sv.-václavská zaleskla v paprscích koruny Romanovů!«, pravila deputace. Druhá česká deputace zpravila v září 1914 cara v Carském Selu o událostech v Praze a přednesla mu přání českého národa.

Aby i bezprostředně se přispělo k vítězství ruských zbraní, bylo v Moskvě, Petrohradě a Kijevě přikročeno k

utvoření českých legií

pro ruské válečné služby. Při té příležitosti se vyznamenali hlavně český Husův spolek v Moskvě, úředník firmy Laurin a Klement v Petrohradě, Zdeněk Raimann a důvěrník české národní rady v Praze, a kijevský majitel realit a redaktor V. Vondrák. Tento proslovil při svěcení praporu kijevské legie 18. října 1914 slavnostní řeč.

Všechny tyto legie spojily se později v jednu jedinou

»Českou Družinu«,

jejímž organisátorem byl zmíněný již Alois Tuček, svými obdivovateli zvaný »český Garibaldi«.

Tato Družina, jsouc posílena neustálým verbováním mezi rakouskými zajatci slovanské národnosti a českými přeběhlíky, vytvořila (díky obeznalosti její členů s rakouskými poměry) cennou podporu ruské armády, hlavně v službě výzvědné.

Za účelem jednotného vytvoření velezrádného hnutí byl na sjezdu v Petrohradě od 10.—13. září 1914 založen

»Svaz českých spolků na Rusi«,

jemuž byly připojeny výbory pro organisátorskou, finanční, vojenskou a redakční činnost. Sjezd, zasedající v březnu 1915 v Moskvě, usnesl se (po odeslání holdovacích telegramů náčelníkům států, bojujících s Rakouskem) na resoluci ve prospěch »zřízení samostatného národního státu« ze zemí koruny České a Slovenské, se slovanským králem v čele, jenž by měl vstoupiti v úzký styk se slovanskými bratrskými národy, především pak s Ruskem.

Není bez humoru, že se ruští účastníci tohoto sjezdu Aristov a Savelov, nespokojili těmito »úzkými styky«, nýbrž že k nespokojenosti přítomných Čechů požadovali přivtělení Čech k ruské

říši. I o zřízení české armády budoucího státu českého se na sjezdu uvažovalo; její jádro měla tvořiti »česká družina«.

Je přirozeno, že ruská vláda všemožným způsobem podporovala toto velezrádné hnutí. Češi na Rusi obdrželi legitimace, na základě jichž byli ušetřeni internování, zabavení majetku a jiných škod, jež stihly ostatní rakouské státní občany. Aby však si byla ruská vláda docela jistou, proto vyzvala vyhláškami Čechy na Rusi žijící, aby si zjednali ruské státní občanství, a české spolky musily se smířiti s tímto vyzváním, jež s ideou samostatného království není zcela slučitelno, a musely působiti na své členy v žádaném smyslu.

Působivý prostředek propagandy jsou i

česko-ruské noviny,

na př. v Kijevě vycházející »Čechoslovan«, hlavně však v Petrohradě vycházející »Čechoslovák«, založený Bohdanem Pavlů, býv. redaktorem »Národních Listů«, jenž, narukovav počátkem války jako kadet, přešel s celým svým oddílem k nepříteli. (Srv. [dále v hlavě V. c]).

Vůdci česko-ruského hnutí snažili se vejíti v styk i s velezrádnými organisacemi jiných států. Účastník deputace, vyslané k carovi, Koníček-Horský, o němž již byla zmínka, jeden z nejčilejších spolupracovníků v službách velezrádné věci, cestoval jako zástupce české národní rady na Rusi, na podzim 1914 po Rumunsku, Bulharsku, Srbsku, Řecku, Italii, Francii, Švýcarech, Anglii a Severní Americe. Zvláště živá byla jeho agitační činnost ve Francii, jak již jsme uvedli, a v Americe, k čemu se ještě dostaneme.«

Až potud obžalovací spis.

Z velkého počtu

ruských novinářských zpráv o těchto českých rejdech

budiž uvedeno jen toto:

Golos Moskvy, 14. března 1915.

Česká výzva.

Pařížský český list »Indépendance Tchèque« uveřejňuje výzvu, jejíž text navrhli delegáti anglických Čechů a jejž jednomyslně přijali zástupci Čechů a Slováků na sjezdu, jenž se nedávno konal v Paříži. Tento text zní:

»Kdyby budoucně měl kdokoliv z dynastie Habsburků panovati v Čechách, tu bychom to považovali za největší neštěstí, ať by se již jeho moc jevila jakoukoliv formou. Za čtyři staletí museli jsme trpěti mnohé bolesti a muka. Byli jsme přes uzavřené

smlouvy obětmi znásilnění, jemuž padly miliony lidských životů v oběť. Proto je naší první starostí, prohlásiti před celým světem, že český a slovenský národ navždy od sebe odhazuje moc Habsburků. Nechtějí již, aby jim vládl princ německé rasy. Český národ uznává své historické právo a prohlašuje rozhodně znovuzřízení své samostatnosti. Přejeme si, aby organisace českého státu, obejímajícího všechny české a slovácké země, byla založena na principu plné svobody. Požadujeme ústavní formu vládní, podobnou, jaká existuje ve Francii a v Anglii. Naši rodáci se o tomto bodu vyjádří, až jim bude umožněno otevřené formulování jejich přání.«

Tehdy byli mezi Čechy lidé, kteří podobné vyhlášky prohlašovali za podvržené; Dr. *Kramář* na př. je prohlásil ve svém procesu za výplod fantasie. Mimo to mu prý není po tom ničeho, co hrstka šílenců někde usnesla. Srovnáme-li však s tímto provoláním a s řadou jiných manifestů dnes známá

státoprávní prohlášení Čechů,

učiněná v rakouské poslanecké sněmovně dne 30. května 1917, tu neshledáme žádného rozdílu, ani ne v slovech. Či snad praví vůdce Čechů

Dr. Stránský ve své řeči dne 12. června 1917

v rakouské poslanecké sněmovně něco jiného, než co stálo ve výše uvedeném provolání oněch otevřených vlastizrádců? Vyslechněme ho samotného:*

»Co chceme? Chceme býti šťastni, zrovna jako druzí a chceme býti svobodni, prosti všeho nátlaku, veškeré cizí nadvlády. Chceme své děti vychovávati ve své škole, ve své řeči a v duchu svých dějin a své kultury k dobrým občanům své české vlasti. (Živá pochvala a potlesk.) Chceme sami si určiti formy svého politického života. (Výborně.) Chceme si v budoucnosti sami dávati zákony, chceme sami nad sebou vládnouti. Chceme míti sídlo všech svých úřadů na historické půdě své vlasti a je naší vůlí, aby tito úřadové mezi sebou korespondovali a s námi jednali ve všech instancích bez výjimky v naší řeči. (Výborně!) Chceme v budoucnosti sami určovati i zahraniční styky naší vlasti se světovou rodinou národů, nechceme býti nuceni k spojenství, chceme býti účastni spolků. (Tak jest!) Chceme žíti s přáteli své vlasti v míru, její nepřátele však odrážeti.

Ježto k plnému požitku štěstí a svobody náleží i vnitřní klid a jistota, že tyto statky jsou trvale a stále pojištěny, a že nezávisí na blahosklonnosti nebo přízni vrtkavých okolností, proto požadu-

* Stenogr. prot. str. 136 a násl.

jeme obnovení politické samostatnosti a suverenního státního práva českého národa na historické půdě zemí koruny české. (Souhlas.)

Žádali-li jsme ve svém posledním právním ohražení, aby při novém uspořádání věcí byl z ohledu přirozeného práva vzat zřetel i na spříbuzněnou s naším národem větev Slováků, jež žije na hranicích naší dějinné vlasti, učinili jsme tak přirozeně za předpokladu, že i v této věci nebude směrodatné pouze naše vřelé přání a náš zájem, nýbrž svobodné rozhodnutí a sebeurčení 3 milionů Slováků, kteří až posud museli trpěti pod nevýslovně násilným utiskováním maďarského kmene. (Živý souhlas a potlesk.)«

A ke konci své řeči pronesl výslovně tato slova, jež rakouská censura potlačila, tak že nebyl bohužel pravý ráz jeho řeči patrný:

»Roku 1866 zůstali jsme, velectění pánové, Rakousku věrni, drželi jsme k říši a k dynastii. Od těch dob uplynulo 50 let, ale říše a dynastie nás na našich právech, na našich spravedlivých požadavcích, na našich zájmech, na životě, statcích a na krvi ohrožovala, hanobila a poškozovala, jak jen mohla!« (Živý souhlas a potlesk.)

Kde je tu nějaký rozdíl?

Ale poslyšme dále, co tehdy referovaly ruské listy:

Utro Rossii, 20. března 1915.

»*Sjezd českých společností v Rusku*«.

Včera konala se v malém sále hôtelu Metropole v Moskvě všeobecná schůze sjezdu. Předsedou byl pan Rixi. Sjezd vyslechl zprávu prozatímního vedení svazu česko-slovenských společností o návštěvě českých delegátů v srpnu-září minulého roku u cara, u vrchního velitele, a u ministra zahraničních záležitostí Sazonova, jimž byl odevzdán pamětní spis o žádoucím zřízení budoucí, svobodné Čechie. Pamětní spis nalezl v těchto kruzích velmi sympatického přijetí.«

Řeč, 12. března 1915.

»*Český sjezd.*«

V dnešní závěreční schůzi českého sjezdu byla přijata resoluce, v níž mimo jiné stojí:

»Bratrské sjednocení ruského a polského národa, jež je prohlášeno v historické proklamaci vrchního velitele k polskému národu, a naděje, jež se zmocnila polského lidu, upevňuje naději i v našem lidu, jenž vždy snažil se po vzkříšení svých zdeptaných práv, že brzo nadejde doba, kdy československý zemský sněm bude, jako jediný representant československého národa, moci se obírati organisací své říše.

Jsme přesvědčeni, že nejen naše vlastní národní zájmy, než i zájmy veškerého Slovanstva a bezpečné, politické rovnováhy v střední Evropě energicky vyžadují, aby staletá hráz na nejzazším západu byla posílena. Svobodná československá říše, v jejímž čele má býti slovanský král, může se udržeti jen za úplné shody s veškerým slovanským světem, hlavně pak se svým velkým obhájcem, s Ruskem.«

Utro Rosii, 10. března 1915.

Válka a ruská společnost.

»*Slovanská hostina.*

Včerejší slovanská hostina v hôtelu Metropole v Moskvě měla velmi bouřlivý průběh.

Konflikt, jenž již dávno dozrával mezi skupinou slavjanofilů a mezi českými účastníky hostin, vzal včera na sebe velice ostré formy.

Aristov vyslovil se ve svém referátu zamítavě o idei zřízení neodvislého českého království. Dle jeho přesvědčení může býti Čechie, jež čítá 7 milionů Čechů a 3 miliony Němců, osvobozena od německého útisku jen tím, bude-li na autonomním základu přivtělena k svazu Ruska.

Po Aristovově referátu pronesl předseda českého sjezdu pan Rixi vášnivou řeč. Prohlásil, že ku konečnému rozhodnutí o příští formě českého státu je jedině oprávněn jen český národ, a to na svém zemském sněmu v Praze. Práce moskevských slavjanofilů na slovanských banketech prý může věci slovanské jednoty jen uškoditi.

Místopředseda slovanských banketů, komoří Saveljov, protestoval proti slovům Rixiho takto:

»Ruský národ nebude prolévati krev za utvoření nového Bulharska. Jsou-li Češi proti spojení s Ruskem, nechť si tedy sami vybojují svou svobodu.«

Po řeči Saveljovově opustili přítomní Češi banket.«

Utro Rosii, 11. března 1915.

»*Sjezd československých společností v Rusku.*«

».... Ve večerní schůzi byla přednesena politická resoluce sjezdu, v níž byly formulovány ony politické naděje a přání, jež chovají Češi v rozpadnutí se Rakousko-Uherska.

Dnes bude jednáno také o referátu vojenské komise, o utvoření zvláštního vojenského oddělení ze zajatých Čechů na Rusi, pro činnost v Čechách.«

Utro Rossii, 10. února 1915.

Válka a ruská společnost.

»Slovanský banket.«

»Na včerejším slovanském banketu v hôtelu Metropole byla určena ona linie, jež dělí účastníky banketu ve dva tábory: V přívržence konečného splynutí všech slovanských národů v jedinou, velkou, slovanskou říši, a v přívržence vytvoření zvláštních, neodvislých slovanských států, které by byly spojencem Ruska.

První názor zastával stálý referent slovanských banketů P. P. Aristov. Jeho referát, jenž se týkal chorvatské otázky, měl díky přímosti a ostrosti závěrů referentových, ráz principielního prohlášení ve všeslovanské otázce.

Ze tří prostředků rozřešení chorvatské otázky: stvoření samostatného slovanského státu, spojení Chorvatska se Srbskem a přivtělení k Rusku, schvaluje Aristov pouze poslední. Chorvatsko nemůže býti spojeno se Srbskem, ježto tvoří nejen historicky, než i ethnograficky samostatný národní organismus. Tak zvané »Velké Srbsko« může býti utvořeno jen z nynějšího Srbska, Bosny, Hercegoviny, Černé Hory a jižní Dalmacie.

Pro Rusko nemá smyslu stvořiti jednotlivé slovanské státy, ježto se tím samo olupuje o svou vlastní slovanskou politiku a o svobodu jednání. Referent připomíná, že až posud žádný ze slovanských národů neobětoval ničeho pro Rusko, že však Rusko i tuto válku začalo jen k vůli Srbsku. Vřele a vášnivě apeloval Aristov k zástupcům slovanských národů, aby zapomněli na věčný slovanský separatismus, a aby se spojili s Ruskem v jednu jedinou, velkou, slovanskou říši.

Chorvat Garanič připojil se k stanovisku Aristovovu a pozdravil »velkou ruskou duši, v níž je ztělesněna spravedlnost celého světa a láska veškerého lidstva.«

Pan Pavlů, Čech, redaktor jednoho listu v Čechách,* jenž se se svým oddílem dal zajati ruským vojskem a jenž byl teď ze zajetí osvobozen, pronesl řeč k obhájení zřízení českého království a spojení Srbů a Chorvatů v jediný srbochorvatský stát.

Předseda banketů Rodionov zaujal smířlivé stanovisko a prohlásil, že různost mínění na slovanských banketech slouží jen skutečnému a blahodárnému objasnění všeslovanské otázky.

»*Novoje Zveno*«, 16. ledna 1915.

Číslo 1.

Orgán spojeného Slovanstva a neodvislé svobodné myšlenky. Vydávaný Brjančaninovem za spolupracovnictví m. j. prof. Maryana Zdziechowského (Krakov), *Kloťáče*, *Kramáře* a posl. *Formánka*.

* Národních Listů.

(Tato a jiná jména jsou ještě dnes

vytištěna v čele

tohoto časopisu!)

Cílem války bylo prohlášeno a konstatováno odmilitarisování Evropy. Všichni jsou v tom za jedno, že k tomuto účelu je nutno, zničiti Prušáctvo a to nejen jako soustavu, než i jako hegemonii hohenzollernského junkerstva v Německu. Avšak při tom se nemyslí na »ctihodného Františka Josefa«, pravého, duševního původce všech balkánských zmatků, sporů, falšování a mezinárodní zkázy mravů. Rakousko, a tím spíše Uhry, mohly by a musí dle mínění mnoha »rozhodných a přísných soudců«, pokračovati i po válce ve své, mezinárodním mravům škodlivé, existenci. »K čemu slovanskou federaci na zříceninách státu, jenž nám po zániku prušáctví nebude nebezpečným . . .?« — ptají se ti t. zv. státníci. Odpovídáme na tuto otázku prozatím dvěma slovy: Poněvadž zánik prušáctví a Hohenzollernů ještě neznamená rozpadnutí se germánstva«. (V originále tučně tištěno.) »Německou raçovou jednotu zničiti je stejně nemožno, jako z Němců udělati tuláky a lenochy.«

Porážka Prušáctva nemůže znamenati zmizení, nýbrž neuvěřitelný rozkvět kulturně a hospodářsky soustředěného němectva. Ponecháme-li Rakousko-Uhersko s Habsburky a s jeho tradicemi, pak nejen že obdrží Evropa Německo-Rakousko spojené na nových základech, ale i nesčetnou řadu komplikovaných a palčivých národních i hospodářských otázek mezi Slovany a Němci (dvě řádky zkonfiskovány) . . . .« »Zůstane-li hnízdo mezinárodní zkázy mravů, jakým je dle svých tradic vždy Vídeň, v rukou německých, jež v Haagu nebo jinde podepsané úmluvy o obligatorním rozhodčím soudu nebo o omezení zbrojení budou [rušiti],* pak fakticky nenastane odzbrojení Evropy. Kdo toto odmilitarisování si přeje, ten si musí přáti očištění Evropy od Rakousko-Uherska a Vídně od Habsburků. (V originále toto místo tištěno tučně.)

Brjančaninov.«

»*Novoje Zveno*«, 16. ledna 1915.
Číslo 1.

»Ze sezení pokrokových politiků:

. . . . . Konečně byly přijaty tyto resoluce:

1. (K návrhu referenta Klecandy**):

a) Osud a státní organisace Čechie, t. j. uskutečnění historického ideálu českého národa, čili spojení Čech, Moravy, Slezska

* [Překlad této věty z ruštiny do němčiny je zřejmě porušen.]
** Čecha.

s vyloučením polského území a s připojením Slovenska a přivtělením Lužice v celek, musí ku přání zástupců čechoslováckého národa býti uskutečněno v úplném souhlase se všeslovanskými a ruskými kulturně-státními úkoly.

b) Zřizovací funkce neodvislého Československa musí býti svěřeny zřizovacímu výboru, složenému ze zástupců obyvatelstva Čech, Moravy, Slezska, Slovače a Lužice.

2. (K návrhu Brjančaninovu):

Uzavření separátního míru s Rakousko-Uherskem je neslučitelno se slovanskou otázkou a s odmilitarisováním Evropy a proto s ruského stanoviska nanejvýše nežádoucno. Válka musí býti vedena až k úplnému zhroucení se Německa, jehož je zapotřebí pro odmilitarisování Evropy a až k rozpadnutí se Rakousko-Uherska na jeho jednotlivé součástky. Tím jedině bude poskytnuta záruka míru v jihovýchodě Evropy a na Balkáně. Opozděné vmísení se Rumunska a Italie nesmí nižádným způsobem vésti k jakýmkoliv ústupkům ve prospěch těchto států a na útraty Ruska a Slovanstva, hlavně však nesmí v žádném případu připadnouti Terst a Dalmacie Italii a Bukovina Rumunsku, neboť tím by nebylo dosaženo pevného míru a Jihoslované by museli dále vésti onen boj, jejž s Rakouskem zakončili, tentokráte s Italií.

Objevení se Italie v Albanii porušuje usnesení londýnské konference, dle něhož ve prospěch neodvislé Albánie bylo ublíženo Srbsku a Černé Hoře, což také vedlo k druhé válce balkánské, a k rozpadnutí se balkánského bloku, čehož si Rakousko a Německo velice přálo.

S okupací Valony Italií lze se smířiti jen tehdy, vzdá-li se Italie formálně všech nároků na Dalmacii a Terst a na staré srbské území (Skadar).«

Novoje Vremja, 7. března 1915.

»Co si dnes Čechy myslí.«

(Dopis ze Švýcar.)

Pisatel těchto řádek právě šťastně opustil rakouské »vězení národů« a může nakresliti pravý obraz dnešní situace v Čechách, jsa bývalým českým politikem slavjanofilského směru a byv do poslední chvíle ve styku s vynikajícími českými osobnostmi, pokud tyto dlely ve Francii. O Čechách bylo mnoho psáno, ale četné zprávy se objevily přímo jako falešné a skutečná fakta měla daleko menší význam, než jim byl připisován.

Vynikající čeští politikové jsou pod policejním dozorem, nebo byli násilím vřazeni do armády a oloupeni o jakoukoliv možnost projeviti své smýšlení. Proto hrají dnes v Čechách na místě politiků jako Klofáč (zavřen ve vězení), Kramář (domácí vězení), nebo

Masaryk, jenž se skrývá v cizině, hlavní úlohu lidé druhého řádu, kteří se starají o hospodářské potřeby obyvatelstva a to často na úkor jejich politické cti. Tito lidé, s pražským purkmistrem Dr. Grošem v čele, jenž se stal pouhým pomocníkem místodržitele Čech, hraběte Thuna, jsou dnes počítáni mezi politické mrtvoly. Ani ta výmluva je nezachrání, že se snažili svým chováním se ušetřiti Prahu a Čechy neštěstí pruské okupace. Neboť, jedná-li se o celou budoucnost národa, pak žádné oběti nejsou příliš značné, jak dokazuje příklad Belgie.

Teď je ovšem nemožno, začíti v Čechách revoluci se zbraněmi v ruce, ale Češi se snaží, provozovati vůči vládě při jejím hospodářském a politickém postupu pasivní resistenci. To se ukázalo při oslavách vítězství (na př. dobytí Bělehradu), jichž účastniti se Češi odřekli, jakož i při nezdaru válečné půjčky. Je ostatně těžko vypočítávati všechna fakta potlačených revolučních povstání Čechů jak v armádě, tak i doma, jež z části jsou v cizině známy, neřku-li o legiích, sestavených z Čechů, žijících za hranicemi Rakouska.

Bylo by bývalo lze více vykonati, kdyby byly bývaly vztahy Čech k trojdohodě a k našim vnitřním poměrům před válkou jiné. My Češi byli jsme z počátku touto světovou válkou ochromeni, neboť i nejvíce dalekozrací mezi námi očekávali tuto válku daleko později. Proto nebylo u nás nejmenších příprav . . .«

»Zasažení Čechů na počátku války mohlo býti pro Rakousko ještě daleko citelnějším. Strana českých státoprávníků zaujala krátce před válkou, strana Dra. Kramáře bezprostředně před vypuknutím války stanovisko proti politice trojspolku v Albanii a v Srbsku a hlavně proti formě ultimata Srbsku. Ale tehdy již bylo spojení s cizinou takřka zcela přerušeno a teprve teď začínají se Čechy osvobozovati od prvních děsných dojmů a poznávati pravou situaci.

V Čechách se již většina orientovala a převrat v světě myšlenkovém je teď úplný. Česká politika posledních let ukázala se chybnou, jak to čeští radikálové stále tvrdili; dnes jsou všichni čeští inteligenti, politikové, učenci jednomyslni v tom, že česká politika musí býti protirakouskou a že dlužno pracovati k definitivnímu osvobození Čech ruku v ruce s protivníky Německa a Rakouska.

Nemají-li dnes Čechy politické síly k uskutečnění tohoto přesvědčení, tu dlužno jim přijíti ku pomoci obnovením styků s Evropou, a organisací Čechů, žijících v cizině, provedenou současně v Evropě i v Americe, ať již jsou kolonisty, nebo desertery, kteří se již osvobodili od rakouského jha. Budou-li tyto snahy podporovány diplomatickými a politickými kruhy trojdohodových mocností, a hlavně Ruska, pak dosáhnou Čechy brzo staré moci, a svět uvidí, jak na troskách Rakouska povstává nový, slovanský stát, rovnocenný a spojčený s Ruskem, jako asi Srbsko a Černá Hora, jako

nová záruka svobody malých států a národů Evropy, ale blíže k Francii a Anglii, takže může vystoupiti v samotném srdci Evropy jako překážka německého imperalismu.

Češi, žijící v cizině, shromáždili se v Londýně a v Paříži a začali vydávati list »Indépendance Tchèque«. Ale z Čech přijde vánek obnovy. Čechy čekají netrpělivě a bojí se jen, že se teď zapomíná jejich hlasu, jako v době westfalského míru byl oslyšán hlas geniálního Komenského.

Čechy se připravují přinésti oběti svému vysvobození. A to ulehčiti a připravovati, je úkolem všech kruhů, které již teď mají možnost, spoluúčinkovati při osvobození Čechů.

S. S. c.«

Dle mínění tohoto českého politika ze dne 7. března 1915 musí tedy rakouští Slované především odtrhnouti Rakousko od spolku s německou říší, aby je pak tím spíše s pomocí čtyřdohody mohli rozdrtiti. Necítíme-li tytéž záměry a tentýž »vánek obnovy« v

řeči tajného rady Jeho Veličenstva ministra m. sl. Práška,

jenž dne 26. června 1917 mezi jiným pravil v rakouské poslanecké sněmovně*:

»V národě, jenž se teď připravuje vybojovati si samostatnost, v takovém národě musí býti každý politicky činný a díky Bohu, že v Čechách vše od poslední chýše až k zámkům, od posledního muže až k nejvyššímu, od chlapce až k muži a starci, dívky i ženy — slovem všechno pěstuje politiku, všechno tvoří jeden politický tábor, jenž je připraven, přijati boj.« (Živá pochvala.) . . .

»Dle mého přesvědčení můžeme jen jednou akcí dospěti k míru. My Slované jsme přesvědčeni, že Jeho Veličenstvo císař chce skutečně a upřímně mír a že ho také skutky podporuje. Ale, pánové, při této tak důležité a dalekosáhlé otázce i koruna potřebuje podpory a tu se vás ptám: jak máme dospěti k míru, když se držíme Německa a když musíme hájiti spíše říšsko-německé zájmy než své vlastní? (Tak jest!) Nenávist celého světa není přece nanamířena proti Rakousku, nýbrž proti Německu. Máme-liž i nadále expansi Německa obětovati své zájmy, máme-liž i nadále podporovati německý militarismus? Já pravím — ne! Každý to cítí, v soukromých hovorech i v rodinách se o tom nahlas mluví — ale nikdo si netroufá to slovo pronésti. Považuji za svou vlasteneckou povinnost, když s tohoto místa řeknu, ne jako český šovinista, ale jako český poslanec a také jako ministr mimo službu a skutečný rada Jeho Veličenstva: Pryč od Německa! (Živá pochvala a potlesk.) To je, pánové, jediná cesta, jež vede k brzkému míru.« (Četné výkřiky.) . . .

* Stenogr. prot. str. 144 a násl.

A ku konci své řeči pravil:

»Naše mocnářství musí se dáti jinými cestami, musí uzavříti jiné spolky, aby — kdyby eventuelně došlo k důsledkům s Německem — bylo také hotovo, tyto důsledky z toho vyvoditi. (Pochvala.) Především však je nutno, ve vlastním domě zavésti pořádek. Vybudování mocnářství musí začíti odstraněním dualismu a na troskách tohoto musí povstati zdravé, světovému názoru odpovídající státy, kde budou zaručeny Čechoslovanům svaté české Václavské koruny a Slovače, Polákům jejich historické království, všem Jihoslovanům obou polovin říše, spojeným s Bosnou a Hercegovinou — Srbsko a Černá Hora budou také jedním státem a Maďarům a Němcům (!) sebeurčení a samospráva.

Přicházím ku konci. Co jsem zde pravil, je programem, jejž jsme si zde Slované 30. května svou proklamací vytýčili. Teď je nutno, tento program v tomto dějinném okamžiku dodržovati a nedati se od něho zlákati ani sliby, ani hrozbami, ani persekucemi. (Pochvala.) Ujišťuji všechny slovanské bratry, že my Češi od tohoto programu neupustíme a přísahám vám v této těžké hodině, že nebudeme pěstovati politiku ústupků. Pryč s uklidňujícími politiky. Budoucí dějepisec musel by tyto utišující politiky vepsati do dějin rakouských Slovanů černým písmem. Nechť v této velké hodině nemluví jen státnický rozum, ale i city duše a slovanské srdce.« (Pochvala a potlesk. — Řečníku se gratuluje.)

Dlužno věděti, že Prášek náleží ještě k t. zv. »umírněným« Čechům!

Tak souhlasí tajný rada Jeho Veličenstva roku 1917 naprosto s právě uvedenými názory zahraničních Čechů z roku 1915! A vláda nemá odvahy vystoupiti proti takovému neslýchanému jednání!

Než slyšme ještě zvláštního přítele Dra. *Kramáře*, často jmenovaného *Pavlů:*

Utro Rossii, 11. února 1915.

Zajatci.

(Hovor s redaktorem českého listu »Národní Listy« Bohdanem Pavlů, s podobiznou téhož.)

V Moskvě nalézá se právě reservní praporčík rakouské armády a redaktor českého listu »Národní Listy« v Praze, Bohdan Pavlů, jenž se zbytky svého pluku dal se zajati na rakouské frontě koncem minulého roku.

Ruská vojenská správa osvobodila Pavlů ze zajetí a on odjíždí těchto dnů do Kijeva, aby tam redigoval jediný dnes svobodný český list v Evropě, »Čechoslavjanina«, jenž je tou dobou vydáván v Kijevě.

Naši čtenáři znají již Pavlů z jeho článku, otištěného v »Utru Rossii« před dvěma lety. V článku tom líčil Pavlů českou náladu

před válkou. V hovoru s naším redaktorem sdělil nám pan Pavlů své dojmy, jež si odnesl ze své přítomnosti v rakouské armádě; mimo to nás obeznámil se současnými politickými nadějemi a přáními Čech.

»Byl jsem vřazen do rakouské armády koncem listopadu jako záložní praporčík. Můj pluk, haličsko-ruský, skládá se z Rusínů a Poláků a byl brzo poslán do Haliče, jižně od Tarnova, kde také došlo k oné bitvě, v níž byl náš pluk takřka dočista potřen; jeho zbytky byly zajaty. Nálada našeho pluku byla již před bitvou, když jsme se ubírali na exponovaná místa, úplně jasna. Kdežto tyrolští střelci, kteří současně s námi postupovali, s raněnými a zajatými Rusy velice hrubě a nepřátelsky zacházeli, dělil se náš pluk s Rusy o své potraviny, hostil je a vyptával se jich důkladně na to, jak »se v Rusku žije v zajetí«. Ještě před svým odjezdem z Prahy slýchal jsem často slovanské reservisty volati na ulici: »Ať žije Srbsko a Rusko!« »Nechceme bojovati s bratry!« Lstivá rakouská vláda nevšímala si těchto výkřiků a starala se jen o jedno — co nejrychleji dostati tyto pobuřující elementy na exponovaná místa ve frontě, kde, mezi dvěma ohni — mezi rakouskými a ruskými strojními puškami, musily i nedobrovolně bojovati. Za dané příležitosti dávali se ovšem Slované raději zajati. Ale kdo zná podmínky a atmosféru války, ten se nebude pranic diviti, že tato příležitost se tak často nenaskytá, a že slovanský živel v rakouské armádě třeba s kletbou na rtech, přece jen bojuje často přestatečně.

Vyjádřil jsem již přede dvěma roky (!) v sloupcích »Utra Rossii« své názory o příštím chování se Čechů a rakouských Slovanů v případě války s Ruskem.

Řekl jsem již tehdy, že většina rakouských Slovanů bude válku nésti s nevolí, že bude ji proklínati, že však přece jen bude bojovati, byť i špatně a bez chuti, jinak by byla rakouskou vojenskou správou doslova postřílena.

Bohužel se má předpověď uskutečnila a my jsme dnes svědky bratrovražedného boje, v němž Slované na sebe navzájem střílejí. Na štěstí lze již teď pozorovati úplný rozklad rakouské armády (!), takže její slovanský živel pomalu nabývá větší možnosti, projádřiti své slovanské city.

V poslední době mé přítomnosti u pluku nabylo heslo »dáti se zajati« značné popularity. Jednotlivé výzvědné oddíly se velmi často vůbec nevrátily; neobíraly se výzvědy, nýbrž tím, najíti příležitost k tomu, dáti se Rusy zajati.

Haličští Rusové, kteří tvořili jádro našeho pluku, a mezi nimiž byla většina Ukrajinců (Moskofilové byli zastřeleni), byli s počátku naladěni velmi bojovně, brzy však, vlivem neustálých porážek rakouské armády, zmizela u nich bojovná nálada, takže se ustálilo přesvědčení, že východní Halič již zůstane navždy »Moskalům«.

Když se však dozvěděli, že Rusové posílají zajaté Haličany do jejich vesnic, tu počali se dávati hromadně zajímati.

Mezi důstojníky, Poláky a Ukrajinci, panuje úplná malomyslnost a přesvědčení, že se Rakousko konečně přece jen zhroutí« . . .

. . . »Vezměte pak ještě v úvahu špatný výbor velitelů, kteří byli vzati z protegées vídeňských dvorních kruhů, nedostatek přípravy k polní službě, neschopnost přizpůsobiti se k terrainu, zastaralou a nevycvičenou artillerii, a konečně slovanské city vojáků, jež jim přece jen zakazují bojovati proti bratřím — a obdržíte obraz bojovné schopnosti rakouské armády; pak také pochopíte příčiny stálých porážek rakouských.

Nám Čechům je tato válka nesnesitelnou mukou, neboť nás nutí bojovati se svými bratry Rusy a Srby pro nepřátelské nám německé zájmy. A přece jsem přesvědčen, že Čechie vyjde z tohoto boje osvobozena, neodvislá a svobodná.

Dnes, kdy je Rakousko Německem a Uhrami docela potlačeno, bylo by velkou a zločinnou chybou s ruského i mezinárodního stanoviska, dovoliti Rakousku další existenci, byť i v zmenšené formě. »Malé Rakousko«, bez Bosny, Hercegoviny, Haliče a Bukoviny mělo by v sobě přece jen 15 milionů Slovanů, z toho 10 milionů Čechů a Slováků. Lze-liž ručiti za to, že v nové, budoucí válce nebyli by opět nuceni prodělávati ta morální muka, že by nemusili bojovati po boku nepřátel proti Rusku? Proto je nutno snažiti se o to, aby z osvobozených slovanských národů byly utvořeny samostatné slovanské státy se slovanskou dynastií, jež by byly v blízkém styku s Ruskem.

Němce a Maďary dlužno rozhodně zatlačiti do jejich ethnografických hranic a učiniti je jednou pro vždy neškodnými štěstí a míru celé Evropy.

To jsou ona očekávání, přání a názory, jež — odvažuji se věřiti — se mnou sdílí i většina českého národa.

Náš list »Národní Listy« byl orgánem mladočeské strany a je ve svém směru velice podoben »Utru Rossii«. Jeho vůdce Kramář je teď pod policejním dozorem a žije většinou na venku, na svém statku. List byl několikráte zastaven a podnes je stižen jhem vojenské censury. I druhý český tisk byl udušen, ale názory národa, jeho naděje a přání jsou všem jasny, a jsou jasny i rakouské vládě.«

Nuže, pusťme teď k slovu samotné

Čechy v Rusku.

Pod názvem:

»Češsko-russkoje Jediněnie«
(Česko-ruské sjednocení)

vychází v Kijevě ruský list, vydávaný Čechy.

Prvni číslo z července 1915

má na titulu nový znak budoucího království Českého: český lev, korunovaný uherským znakem, mimo to v levo moravský znak, v pravo slezský.

Číslo 2. a 3., ze září, má na titulu příští mapu království Českého, v téže barvě, jako Rusko; království to sestává z Čech, Moravy, severozápadních Uher od Prešpurku přes Košici, a z rak. Slezska. Tedy zrovna tentýž výměr, jako byl v »Národních Listech« dne 21. října 1917! Vše jen náhoda — nebo válečná psychosa — dle Dra. *Kramáře?*

V prohlášení redakce na počátku 1. čísla stojí:

»Česko-ruské sjednocení má za účel spolupůsobiti všemi prostředky k nejužšímu sblížení se Rusů s Čechy na duševním, hospodářském a politickém poli.«

V článku, nadepsaném »V hodině dvanácté«, stojí dále, že vydavatelé tohoto časopisu mají plán »obeznámiti ruský lid s českým národem tak důkladně, jak my známe ode dávna ruský národ, ježto naše děti ssají již s mlékem mateřským lásku k Rusku.«

Další článek »Vzkříšení Čech« od Arnošta Denise má za motto: »Rakousko! V Nové Evropě není pro ně místa. Hrobníci, odneste tuto zdechlinu!« Článek ten vyznívá v pusté hanobení císaře Františka Josefa.

Jiný článek (Červinka: »Čechy a osvoboditelská válka«) velebí české pluky, potrestané pro vzpouru nebo přeběhnuvší k Rusům; autor jmenuje při tom pěší pluky 8, 21, 28, 86 a 91 a některé domobranecké pluky, jichž čísla neuvádí. Autor se zasazuje o to, aby ruská vláda nejednala s přeběhnuvšími Čechy jako s válečnými zajatci. Nesli prý jen z donucení zbraně proti bratřím a tento morální tlak prý trvá dále i v zajetí a je prý jimi mezi slovanskými bratřími trpce pociťován. »A zajatí Češi prosí jen o jedno: budiž jim dovoleno, aby přestali býti Rakušany a aby mohli vstoupiti do řad ruských a bojovati proti společnému nepříteli veškerého Slovanstva.« (Str. 24.)*

Do kategorie válečných zajatců, dle smyslu existujících válečných zákonů, »nespadají mnozí Čechoslovani, haličští Malorusové, bosensko-hercegovští Srbové a Chorvaté, kteří za nebezpečí života a za ohně Rakušanů a německých důstojníků, kteří jim v tom hleděli zabrániti — jak je doloženo armádními rozkazy — přešli na naši stranu. Nesmíme je již proto považovati za válečné zajatce, ježto, kdyby po ukončení války byli vydáni rakouské vládě, byli by jí dle zákonů válečné doby odsouzeni a pověšeni.« (Poslední věta je tištěna tučně.)

Uvážíme-li faktum, že nás mnozí, k nám přeběhlí, Češi a Slo-

* Jak uvidíme, bylo tomuto přání také hned vyhověno.

váci prosili, abychom je vzali do našich služeb, nelze-liž na základě čl. 949., odd. XXII. pařížské smlouvy prokázati jim jistou laskavost, t. j. odňati je násilí německých důstojníků a poddůstojníků a vyloučiti je z celkové massy zajatců nepřátelských národností; nebylo-li by lze je odděleně vésti a umístiti je na takovém místě evropského Ruska, odkud by v případě potřeby (následující je tištěno tučně), až by o osudu jejich vlasti bylo rozhodnuto mezinárodním aktem, bylo lze jich použíti, a je do vlasti poslati jako jádro příští národní armády?« (Str. 25.)

Ke konci stojí: »Čechy nechati v rukou Německa a Rakouska znamená tolik, jako odsouditi je k smrti. Z toho jde na jevo i stanovisko českého národa v této válce. Je zcela na straně ruské.«

Jeden článek napsal organisátor české legie Reimann. Je to hovor se známým bělehradským profesorem Košutičem, jenž byl po annexi Bosny poslán do Petrohradu, aby poštval ruskou veřejnost. Z tohoto hovoru buďtež sdělena následující charakteristická místa:

K.: Těším se velice, že u sebe vidím bratra Čecha. U nás, v Srbsku, je teď mnoho zajatých Čechů. Jsou zcela svobodni, pracují ve všech průmyslových závodech, ba i v arsenálech, kde nahražují naše dělníky, kteří narukovali.

R.: Praví se, že moji krajané hájí dokonce vaše jižní hranice před vpádem Albánců?

K.: O tom jste již také slyšel? Ano, ano, utvořili jsme z nich pohraniční žandarmerii.

R.: Zpravil jsem (Reimann) profesora o projektu, utvořiti z Čechů, v Rusku zajatých, kteří společně s ruskou armádou bojovali za uskutečnění našich ideálů, velkou část armády. Košutič uvítal náš projekt, udeřiti na společného nepřítele, a pravil:

K.: »Jsem o tom hluboce přesvědčen, že se vaše armáda osvědčí jako výtečná.* Četl jsem přece o slavných skutcích druhého českého dobrovolného praporu ve Francii. Slyšel jsem o hrdinných skutcích české legie na rakousko-ruské frontě. Zde jsou známa nadšená slova generála Radka Dimitrijeva o vaší legii.

R.: Víte-liž, Radovane Ivanoviči (Košutič), že bychom teď mohli postaviti armádu, jež by byla třikrát tak silná, jako černohorská?

K.: Povede-li se vám to, pak si při příštím přetvoření Evropy zajistíte právo na to, aby otázka vaší budoucnosti nebyla rozhodnuta bez vaší účasti. Jsem hluboce přesvědčen, že vítězství dohody vám přinese uskutečnění vašich národních snah. Manifest nejvyššího velitele k národům evropským je přece státním aktem, jenž byl vydán s vědomím Anglie a Francie.«

* Viz zmínku o československé brigádě v ruské armádní zprávě o offensivě u Zborówa v červenci 1917! (Srv. [v hlavě VIII.].)

Konečně musíme se z 1. sešitu zmíniti ještě o »válečných znělkách od F. Velechovského. První jest nadepsána: »Na smrt Františka Ferdinanda« a je velebením srbské vraždy. Při tom má 1. sešit na obvyklém místě poznámku: »Dovoleno vojen. censurou, Kijev, 3. července 1915 st. st.«

Jako dodatek v rubrice »Z českého života« vychází na prvém místě článek o českém tisku v Paříži. Dle něho vydal v říjnu 1914 Hofmann-Krátký francouzský list »Nazdar«; v polovici ledna 1915 byl tento list vystřídán listem »L'Indépendance Tchèque«. Počátkem května 1915 byla pak založena »La nation tchèque«.

Zvláště důležitý je dále

článek profesora Masaryka

v tomtéž sešitě »Češsko-rusského Jediněnia«. Je opatřen titulem:

»Čechy a dnešní válka.«

Na počátku článku vypráví jakýsi Batecký, jak jel v prosinci m. r. z Přemyšlu přes Prahu do Švýcar, kde měl příležitost přesně stopovati činnost emigrantů. Na to podává obsah referátu, jejž přednášel profesor Masaryk k prosbě ženevské české společnosti »Slovan« na jaře t. r. v Ženevě. Profesor Masaryk je prý snad jediný velký politik český, jemuž se podařilo ujíti ostrému zraku rakousko-uherské policie a jenž se snaží rozptýlené síly zahraničních Čechů organisovati v celek, aby byly svedeny do onoho řečiště, jež vede ke konečnému cíli všech Čechů, k úplnému osvobození se Čechů a Slováků z německo-maďarského jha a k zřízení samostatného československého státu.

Masaryk, jenž až posud vystupoval nanejvýš reservovaně a opatrně, patrně proto, aby nezavdal rakouské policii příčiny k pronásledování politiků, kteří se nacházejí v Čechách, rozhodl se teď vystoupiti otevřeně. Není žádným tajemstvím, že je hlavním inspirátorem poloměsíčníku »La nation tchèque«, jenž vychází v Paříži za redakce Denisovy. Účelem časopisu je seznamovati západoevropské obecenstvo s dnešní situací Čechů a Slováků, s jejich sny a tužbami. Dle soukromých hovorů soudě, je profesor Masaryk toho názoru, že Češi musí se činně účastniti války tím, že budou tvořiti české legie nebo že vstoupí do armády dohodové jako dobrovolníci, aby si tím způsobem zajistili hlas na mírové konferenci. Pravil dále:

Všem je ovšem známo, že hlavním původcem války je Vilém, než chci poukázati na rakousko-uherské vinníky.

Zvedneme-li jen dost málo závoj s rakousko-uherské zahraniční politiky, tu musíme s podivem doznati, že Rakousko, jež platí dvě třetiny společných vydání dvojmonarchie, má na zahraniční politiku pranepatrný vliv, a že všechno v ministerstvu zahraničním děje se jen na rozkaz pánů Maďarů. Nejpřednější místa v tomto minister-

stvu jsou obsazena Maďary-aristokraty. Nejlepším důkazem, že i za války je zahraniční politika vedena zcela v duchu maďarském, je okolnost, že na Berchtoldovo místo byl povolán Burian, zuřivý Maďaron, soudruh a stvůra hraběte Tiszy, jenž sám je charakteristickým ztělesněním drzého, stupidního, hrubého a nestoudného maďaronství.

Maďaři připravili válku se Srbskem, přejí si ji a tato válka je jejich válkou.

Jak se chovají rakousko-uherští národové k válce, jak se k ní chovají Slované a hlavně Češi?

Bylo by třeba mnoho o tom mluviti, mnoho fakt uvésti, aby bylo dostatečně doloženo, jak tato válka nebyla nutná, a jak je mezi národy, keří žijí pod žezlem Habsburků, nenáviděna. Bylo by nutno uvésti, jak se vláda všemi prostředky snaží zakrýti a potlačiti každý zjev všeobecné nespokojenosti. Nebudu opakovati všechna ta známá fakta o barbarském súčtování Maďarů, rakouských Němců s nešťastným, slovanským obyvatelstvem Haliče, Bukoviny, Chorvatska, Dalmacie, slovinských zemí, Bosny a Hercegoviny. Jak mnoho nešťastných Slovanů tam bylo zastřeleno, ve vězeních umučeno, jak mnoho dívek a žen znásilněno! A to vše ne proti vůli úřadů, nýbrž k přímému přání jich, nebo dokonce na formální rozkaz.

Jsou rozkazy velitelů, při jejichž čtení se chvějeme, a jejichž přímým účelem jest poštvati opilého vojáka proti mírumilovnému občanstvu. Ve vydávání a provádění takových rozkazů vyznamenávají se hlavně Maďaři zvláštním mistrovstvím. Ale nejen že jsou podezřelí Slované mučeni a popravováni; nenávist Němců a Maďarů vůči všemu slovanskému jde o mnoho dále. Pod záminkou vymýcení špehounství ničí ohněm a mečem prastaré slovanské země, jež patří k Rakousko-Uhersku. Z celých slovanských provincií (Srěm) je slovanské obyvatelstvo vyháněno a v úrodných krajinách, zmrvených po staletí slovanským potem a krví, jsou usazováni Němci a Maďaři.

A v Čechách se také lehce nežije. Nežije se lehce proto, že český národ nikdy neskrýval své sympatie k Slovanstvu a hlavně k Rusku. Kdo z nás není srbofilem, rusofilem, slavjanofilem? Sledujte dějiny Čech od doby jejich obrození a na každé stránce najdete, že český národ věří v skvělou budoucnost Slovanstva, že sní sen o slovanském sjednocení, a že v sjednoceném Slovanstvu spatřuje vítěze nad Němectvem, nám v každém ohledu nepřátelském. Konečné sjednocení všech Slovanů, toť vůdčí hvězda všech vynikajících českých listů, historiků, politiků a veřejných pracovníků. Češi se mohli občas různě chovati k různým vládám, i k vládní formě různých států, ale všichni byli stmeleni všeobecnou láskou k Slovanstvu, všichni byli srbofily a rusofily v nejlepším smyslu toho slova.

A toto srbofilství a rusofilství, jež za těžkých zkoušek balkánské války se zmohlo, sesílilo se i v dnešní válce a stalo se rakouské vládě hotovým strašidlem.

Vídeň se Čechů bojí a proto, když válka vypukla, zamýšlely rakouské úřady zavésti v Čechách stanné právo a vojenskou diktaturu. Ale tento plán narazil na rozhodný odpor českého místodržitele hraběte Thuna, jenž má u dvora značný vliv. Thun, jenž má veškeru moc v Čechách, dovedl přesvědčiti Vídeň o tom, že podobná opatření povedou k negativním výsledkům. V zahraničním tisku byl Thun jmenován stoupencem, ba i obráncem Čechů. Ale to je omyl. Thun je typickým policejním provokatérem, jenž postupuje tajně a jenž zasazuje ránu s takovou vypočítavostí, že není možno ani se brániti. Tak na př. byl zatčen vůdce českých národních socialistů *Klofáč*, známý svými styky s ruskými a srbskými politiky, a sice byl zatčen pod naprosto bezvýznamnou záminkou. Když však nebyl nalezen dostatečný průkazný materiál, aby mohl býti odevzdán vojenskému soudu, byl tak dlouho držen ve vazbě, až vyšetřující soudce našel nutný materiál, aby ho mohl odevzdati obyčejnému soudu pro nějaké přečiny, spáchané před válkou.

Když se v Čechách objevily otisky manifestu (ruského) vrchního velitele k rakouským národům, tu se rozhodly úřady zastrašiti jiné odvážné lidi tím, že čtyři osoby, jež byly zatčeny s manifestem v ruce, byly odsouzeny k smrti provazem.

Jedné z těchto obětí dostalo se od císaře milosti, a sice té, že nebyl oběšen, ale zastřelen.

Český tisk prožívá skutečně tragické okamžiky. Pro něj neexistuje žádný zákon, žádná určitá norma. České noviny se neodvažují míti své vlastní mínění, a proto otiskují jen officielní zprávy. Policejní úřady vyrovnávají teď s novinami a s jejich spolupracovníky staré účty. Tak byl na př. redaktor »Času« C. Dušek zavolán na policii, kde mu byla dána direktiva, jaké se pro příště má držeti. Druhý den na to však byl zatčen, a tu se k svému překvapení dozvěděl od vyšetřujícího soudce, že je předán soudu pro systematické jednání proti předpisům censury a proti dané mu direktivě. Jak lze zde mluviti o systematických přestupcích, když byl teprve den před tím obeznámen s požadavky censury?! Ale rakouská byrokracie nezná žádné logiky a spravedlnosti.

V této atmosféře rostou a sílí vlastenecké city »(!)« Čechů proti Rakousku. Čechy nenáviděná Vídeň* hledí na Čechy jako na nepřátele, a úsilovně hledá nové a nové tresty na ně; proto všechny vrstvy české společnosti přihlížejí mlčky k tomu, jak se hroutí dunajské mocnářství a jak se blíží úplný, politický, finanční a morální úpadek záplatované říše.

* V úvodním článku v »Nár. Listech« dne 21. října 1917 vyzývá Dr. Kramář po prvé heslem »Pryč od Vídně!«.

Rakouští Slované a především Češi nemají příčiny býti Rakousku oddaní a vděční, neboť bylo jim vždy macechou; nebudou se také naprosto rmoutiti z osudu, jenž je Rakousku uchystán. V hluboké víře v lepší budoucnost, lnou všichni k zákonitému »(!)« snu, že vítězství armád dohody bude jejich vítězstvím a čekají s netrpělivostí na objevení se vítězných ruských vojsk, která jim přinesou osvobození ze staletého jha.

Bohužel nemohou Češi a Slováci, kteří bydlí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, jakož i na Slovácku, zatím činně se účastniti tohoto velkého boje po boku jejich přirozených spojenců.

Za to musí se rozpomenouti jejich krajané, kteří se nalézají mimo dosah rakousko-uherské policie, že na ně spadá vážná a zodpovědná úloha.

Všichni, v cizině žijící Čechové jsou povinni uvědomiti si jasně« (další je tučně tištěno), »*že teď není oběti, jež by byla dostatečně velká a že jsou povinni přátelsky a všemi prostředky pracovati na znovuzřízení samostatného československého státu.*«

Z

»Češsko-rusského jediněnija«

ze září 1915 (č. 2. a 3.) budiž ještě uvedeno toto:

První článek Červinkův »Rok války« pojednává o výsledcích posavadní války. Na jednom místě (str. 66.) stojí:

»A nepřinese-li tato první válka osvobození 10 milionů Čechoslováků, 5 milionů haličských a uherských Rusů, 6 milionů Srbochorvatů, Bosňáků, Hercegovců a Slovinců a 6 milionů rakouských a pruských Poláků, tu v příští válce s Německem, za 20—30 let, a snad i dříve, přinutí Německo ne již 2—3 miliony vojáků slovanské národnosti, aby v jeho řadách bojovali proti Rusku, ale snad i počet dvojnásobný. Mimoruští Slované zůstanou vždy přirozenými, nejbližšími a nejnadějnějšími spojenci spravedlivého k nim Ruska. Rusko, chce-li dostáti své historické úloze, nesmí však tímto spolkem naprosto pohrdati.

Jako nemohou Slované bez Ruska uhájiti dlouho své samostatnosti, tak zase nemůže Rusko bez Slovanů zdolati své nepřátele na západě.«

Velmi zajímavým je redakční článek, nadepsaný »Vyslovme se!«, z péra známého panslavistického politika hraběte Perovského-Petrovo-Solavovo:

». . . . Úloha, jakou v dnešní válce hraje český národ, když valnou většinou hájí nepřátele Ruska a plnými proudy prolévá svou krev za Rakousko-Uhersko, je taková, že slova o sjednocení s Čechy zdají se mi dnes býti posměchem. Češi mohou míti pro své chování vážné příčiny. Neodsuzuji je a na nikoho neútočím. Konstatuji prostě nápadné, nesporné faktum. Vůbec je úloha Slovanstva s několika

málo skvělými výjimkami (Poláci, Srbové) v dnešní válce takovou, že alespoň já považuji za svou povinnost, zříci se slavnostně veškeré slovanské vzájemnosti.«

Redakce hledí se hájiti vůči těmto předhůzkám Perovského a praví mimo jiné toto:

»Připouštíme, že mezi českými klerikály, mezi početně slabou a degenerovanou šlechtou a mezi úřednictvem najdou se jednotlivci, kteří s Ruskem nesmýšlí přátelsky, ba dokonce jsou i Rusofoby. Nelze však zapomenouti, že hrabě, obviniv celý národ, neměl jen tyto třídy na mysli, nýbrž všechny vrstvy české společnosti.

»Češi prolévají plnými proudy krev za Rakousko-Uhersko,« píše hrabě Perovskij.

Je to pravda, hrabě?

My a Vy můžeme míti opáčné informace. Zprávy časopisů za války nemohou se vyznamenávati přesností, ale ony jsou nám Čechům příznivy a dle soukromých zpráv chovali se Češi v rakouské armádě tak, jak se na Slovany sluší. Češi, byvše postaveni do první řady, často promíseni Maďary a Němci a postaveni pod velení německých důstojníků, přešli za nejnepříznivějších podmínek v celých massách k Rusům, a mnozí z nich byli v onom okamžiku zabiti rakouskými šrapnely a granáty.

Na srbské frontě vidíme totéž. A Srbové používají zajatých Čechů, pokud tito sami o to žádají, k hájení Srbska, hlavně proti Albanii a oni neuprchli do této zaslíbené země rakouské vlivové sféry.

Snad lze ty, kteří zůstali doma, kárati, že toto všechno učinili, aby zachránili vlastní kůži.

Ne, jejich pohnutkou nebyla zbabělost, v boji roku 1866 se čeští vojáci Prušákům nedali zajati. Máme zprávy o vzpourách českých vojáků a o četných popravách jejich.

Snad je to všechno hraběti Perovskému málo, snad je zklamán, ježto se domníval, že všichni čeští vojáci bez výjimky budou stříleti na Němce a na Maďary. My sami bychom se z toho velice těšili; snad nám však vojenské autority, obeznámené s organisaci armádní vůbec a s rakouskou zvláště, po válce řeknou, do jaké míry je podobné přání vůbec proveditelno, hlavně, uvážíme-li nenadálé vypuknutí války, jež nepřipouštělo nějaké všeobecné smluvení se, nebo spiknutí.

Na počátku války samotné mohli jsme nejednou slyšeti, že celý český národ povstane a tu jsme vždy loyálně odpovídali, že s tím nelze počítati, ježto je to nemyslitelno, ba nemožno.

Nemohli jsme předvídati, že Německo bude s to, aby rozvinulo tak strašnou sílu, jak se ukázalo. »(!)«, tolik jsme však věděli, že Německo i Rakousko je připraveno.

Co by zmohlo povstání národa naprosto nepřipraveného? Ná-

rod bez revoluční organisace, beze zbraní, mimo kosy a cepy? Kdyby za těchto podmínek byla prohlášena revoluce, tu by se byl právě ten výsledek dostavil, jakého si přejí Němci: t. j. hromadné povraždění českého lidu, a to bez nejmenšího užitku pro slovanskou věc. Doufáme, že soud v této věci připadne lidem s hojnou zkušeností a s duševní rovnováhou a ne lidem, kteří se jen oddávají bolesti a hoři.

Švýcaři a ruský tisk (Amfiatrov)* vylíčili nám živě, co tropí rakouští úřadové v Čechách a na Moravě. Tato líčení jsou toho druhu, že můžeme jen říci: »Ubohá země!«

Není-liž očividno, že by se tak nejednalo s národem, jenž by se přidržel nepřátel Ruska, jenž by pro Rakousko-Uhersko proléval svou krev plnými proudy?! Není-liž to právě jen trestem národa za jeho sympatie k Rusku a za útěk jeho synů od rakouských praporů?

Ujišťujeme, že veškerá přání a naděje českého národa jsou spiata s vítězstvím Ruska, v něž Češi pevně věří. Vmysleme se jen do situace oněch tisíců zajatých Čechů, kteří se dali zajati dobrovolně. Co by je čekalo v případu vítězství německých států? Šli do zajetí s věrou v Rusko, doma však je čeká šibenice.

Poznámka o oněch málo skvělých výjimkách, o Polácích a Srbech, zdá se nám naprosto nemístná.

Je hraběti Perovskému známo, že v téže době, kdy Češi, ruští poddaní, z povinnosti k nové vlasti v tisících shromažďovali se pod ruskými prapory, utvořila se v Kijevě »Družina«, skládající se většinou z Čechů, rakouských poddaných, a že tato Družina brzo na to dobyla si slávy na bojištích a nelíčené chvály vysoce postavených vojevůdců? Hrabě Perovskij nepostřehl asi malou, ale charakteristickou skutečnost, že 90 procent všech v Paříži žijících Čechů vstoupilo do řad české legie; neboť jinak by nemohl říci, že celý český národ bojuje pro věc nepřátel Ruska.

Hájíme-li se proti učiněnému nám bezpráví, musíme k porovnání říci několik slov o Polácích a Srbech a doufáme, že Srbové a Poláci v tom nespatří urážky a nebudou se domnívati, že chceme zmenšiti jejich zásluhy.

Byla-li ona skutečně krutá slova hraběte Perovského vyvolána tím, že v řadách rakouské armády zbyli ještě Češi a že český národ nepovstal k revoluci, tu nám budiž dovoleno položiti několik otázek k prostému konstatování zřejmých a nesporných fakt.

Zůstali-li haličtí Poláci ještě v řadách rakouské armády?

Zůstali-li tam i rakouští Srbové?

Zůstali-li v německé armádě poznaňští Poláci?

Podnikli-li haličtí a poznaňští Poláci, jakož i rakouští Srbové nějakou revoluci? A to i když byla ruská armáda na blízku?

---

* **[Míněn asi žurnalista Amfitěatrov.]**

Jsou-li zjištěna procenta těch, kdož se dobrovolně vzdali a těch, kdo po mobilisaci narukovali?

Tyto otázky úplně postačí a na první 4 otázky je již dnes odpověď všem známa.

Nás vlastně zajímá jen poslední otázka. A tu můžeme říci bez okolků, že se nebojíme zodpovězení jejího, ježto jsme pevně přesvědčeni, že odpověď vypadne k prospěchu Čechů a že úsudek hraběte Perovského o Češích, jakoby tito bojovali za věc nepřátel Ruska, bude touto odpovědí skvěle vyvrácen.«

V »přehledu časopisů« uvádí se z »*Čechoslováka*« hovor se zemřelým již slavjanofilským ruským státníkem, jenž mimo jiné pravil toto:

»Naši Rusové nechápou, že za dnešní techniky nemůžeme po vás žádati žádné národní revoluce. Když vám neslibujeme ničeho určitého, ano když jsme v minulosti často ani neukázali dobré vůle, počítati s vašimi zájmy. Jen se tím nedejte klamati, připravujte dále půdu k sblížení a jen se pro Boha nesmiřte s Rakouskem. Podaří-li se vám vzbuditi v širokých massách důvěru k nám, bude to věc dostatečná.«

»Čechoslovák« dodává k tomu, že poslední dny tohoto ruského státníka byly ozářeny manifestem velkoknížete Nikolaje Nikolajeviče k Polákům:

Poslední článek, nazvaný: »Členství v »Sokole« — zločinem proti státu?« obírá se Dr. Scheinerem a jeho zatčením; podobizna Dra. Scheinera zdobí první stránku tohoto sešitu. Již v jednom z předchozích článků se líčí (na str. 79.) »enthusiasmus a působení na české národní massy, jaké vyvolal příjezd ruských Sokolů na slet do Prahy r. 1912.«

I v odůvodnění rozsudku v procesu Kramářovu cituje se řada ruských časopiseckých hlasů; stojí tam mimo jiné:*

»Níže budou citovány některé ruské listy, jež jsou a byly v bližších stycích s Dr. Kramářem a s »Národními Listy«, buď že je Dr. Kramář sám spolupracovníkem jich a známým vydavatele (Novoje Zveno«; Brjančaninov), nebo že Dr. Kramář časopisu tomu dává přednost a přeje si jeho citování v »Národních Listech« (Golos Moskvy«; Gučkov), nebo časopis ten je ode dávna v stycích s »Národní radou českou« a nyní prostřednictvím Pavlů a Švihovského se jmenovanou korporaci a s Dr. Kramářem (»Čechoslovan«, později »Čechoslovák«) a že tímto stykem se obzvláště hodí, zastupovati na východě idey a záměry Dra. Kramáře, buď že Pavlů, tento jistě kompetentní usuzovač, sám ten který časopis označuje za zpřízněný s »Národními Listy«, tak že v něm ukládá své obsáhlé credo (»Utro Rossii«), nebo že vydavatel toho kterého listu již za

* Srv. odůvodnění rozsudku v procesu Kramářovu str. 83 a násl.

míru vítal idee Dra. Kramáře a s ním samostatným byl v stycích (»Birževyja Vědomosti«; Propper), nebo že Dr. Kramář nepřiznaným sice, leč dokázaným způsobem byl — nehledě k předplacení listu — ve spojení s tím oním časopisem (»Novoje Vremja«; Svjatkovskij, Jančeveckij, Bobrinskij, Suvorin, Stolypin, Vergun), nebo že ten který časopis ještě za války »Národní Listy« (až do podniknuté domovní prohlídky) dostávaly (»Rěč«). Všechny tyto časopisy jsou dostatečně charakterisovány citáty (o prvním z nich máme mimo to také úřední informaci v ruce), nebo i osobami spolupracovníků. Pokud se »Nového Vremene« týče, tu je notorickým, že časopis ten již dávno za míru (právě jako »Novoje Zveno«) náležel k cizím listům, jež co nejvíce byly proti našemu státu.

Právě tyto styky dokazují, jakou situaci již dávno připravoval Dr. Kramář proti státu, ne pro stát, pro případ jím předvídaných událostí, jež neodpovídaly jeho přání. I v tomto osvětlení nabývají činy, jako potlačení nedvojsmyslného stanoviska českých poslanců pro stát, svého nesporného právního posouzení dle bodu 58 c) tr. z. a bodu 327 v. tr. z. — objektivně i subjektivně — v zvýšené míře ještě jeho projevy za války, jeho tajná vyjednávání s italským konsulem atd.

Z poř. č. 336 vysvítá, že »Novoje Zveno« je orgán spojeného Slovanstva a neodvislé liberální myšlenky, vydávaný Brjančaninovem za spolupůsobení m. j. profesora Maryana Zdziechowského, *Klofáče, Kramáře* a poslance *Formánka.* (Tato a jiná jména jsou ještě teď — v době procesu — tištěna v záhlaví listu.)

Brjančaninov píše již v prvním čísle:

»Kdo přeje odmilitarisování, ten musí si přáti, aby byla Evropa zbavena Rakousko-Uherska a Vídeň Habsburků.« (Poř. čís. 326.)

Jedním z nejjasnějších, ovšem za války napsaných článků, je následující, jenž vykazuje mnohou ozvěnu s článkem »Vzkříšení«, jejž napsal *Dr. Kramář* do »Národních Listů« dne 6. dubna 1915 a jenž je programaticky pro panslavisty.

»*Člen života*«.

»Smrt ničí tělo, jako ničíme les, je-li budova hotova. Ten, pro nějž byla budova stavěna, těší se ze zničení lesa a těla. Lev Tolstoj.«

»Nejen všem byl tento »zářivý svátek«, všem záře v tomto roce. V zákopech bylo ovšem zářivo, neb zářivě plane tam víra v úspěch našich zbraní a pro svátek velkého znovuzrození, jež tato válka přinese Rusku. Zářivo bylo i na lodích našeho námořnictva, jež vykonává nesmírnou, naší společností dosud dostatečně neoceněnou službu a jež se den ode dne více těší ze znovuzrození svého po Čušimě.

Zářivo bylo i v ruském lidu, jenž s netrpělivostí čeká na vztýčení kříže na svaté Aga Sofia, na vysvobození Slovanů, na povalení Němců a na takový mír, při němž nikdo nebude míti chuti, ani síly, jej porušiti.

Nezářivým byl tento zářivý svátek jen těm, kdož své nejbližší ztratili v bojích a očekávajíce jej, připomenuli si nedávnou minulost a to, co se nikdy nevrátí. Velikým uspokojením je může naplniti to, že se mohou považovati za účastny velké oběti, to, že se pro velké štěstí lidstva stali sirotky, a to, že jména jejich drahých padlých budou sdělována s úctou a vděčností od úst k ústům a od potomka k potomku. A teď všichni v těchto prvních dnech ztrát nikdy nenahraditelných,* za těchto svátků, tak radostných jiným, ještě i nedávno jim samotným tak radostných, jak těžko, jak hořko je jim v duši, s jakou láskou, s jakým jemnocitem jsme zavázáni obklopiti je a vrátiti jim alespoň zrníčko onoho nezaplatitelného dluhu, jímž jsme my, žijící a bez pohromy zůstavší v těchto měsících války zavázáni jim, zabitým, zmrzačeným, osiřelým. Tento dluh je v pravém slova toho významu nezaplatitelný a čím zřejmější bude naše radost při slavnosti končícího se závěrečného akordu, a čím šíře bude se zjevovati díky tomu naše budoucnost, tím rmutněji a nespravedlivěji bude se jeviti lhostejný osud tomu, na jehož oběti a neštěstí je vybudována výše budovy našeho štěstí a blahobytu. Mezi nimi se možná najdou i tací svatí, kteří zapomínajíce vlastního hoře, těšiti se budou z naší radosti a kteří zahudou s námi slavnostní fanfáru blížícího se spořádání světa. Nuže, jsme-li oprávněni očekávati, že jich bude mnoho? A máme-liž právo očekávati a smířiti se s tím, když bez námahy s naší strany, takřka samo sebou, se jich objeví málo? A nešťastníků s trpkostí k nám shlížejících byly miliony. Nesmíme své myšlenky ukonejšiti tím, že pensemi, stipendiemi, pozemky, medailemi a tituly se v této delikátní fysiologické otázce dá něco učiniti. Cítíme zde něco jiného, hlubšího, důležitějšího, velkého, velkolepého. Je nutno, aby ovoce bylo pro lidstvo a ne pro nás a naše malé úlohy a malicherné zájmy. Aby bylo v poměru k obětem, je nutno, aby hnutí k našemu mravnímu oživnutí a k naší očistě po válce, hnutí cestou poznání náboženského smyslu veškeré prolité krve, aby hnutí to bylo tak pozoruhodné, aby jeho vlivem sirotci, mrzáci, postižení a poškození zapomněli svého osobního hoře a nalézali štěstí v sjednocení fysického hromadného hnutí ku pravdě, ku blahu a ku krásnu nového života. Pak to není krutostí k protivníku, není to lakotou po jeho zemích a po jeho bohatství, není to panovačností, není to pomstou za zlo spáchané na národech — co nás může nutiti k pokračování ve válce proti oněm třem znemravnělým císař-

* [Překlad tohoto článku z ruštiny do němčiny je zřejmě velmi neumělý; proto nemajíce originálu, musíme překládati do češtiny dle vadného německého překladu, jenž mnohdy nedává jasného smyslu.]

stvím, nýbrž pouze silné vědomí nezaplatitelného dluhu vůči padlým a osiřelým; nesmíme zapomenouti, jak krásně se vyslovil jeden z našich chytrých generálů, že válka může býti stejně velkolepým dobrodiním, jako velkolepým zločinem, což závisí jen na tom, je-li hydra docela zničena, nebo je-li jí jen žahadlo vytrženo, jež do deseti let opět vyroste.

A hydru zničiti znamená: zničiti císařství Habsburků, osvoboditi všechny jeho otroky, zničiti císařství Hohenzollernů, vzíti mu, co se vzíti dá a zničiti celé, doslovně celé východní i západní Prusko, zničiti císařství Osmanské, osvoboditi jeho všechny národy ze jha Turků k vládnutí neschopných — pak, ale pouze pak bude mír trvalý. Neboť o odplatě nebude nikdo sníti, a také bych nevěděl proč.« (Poř. č. 143.)

Stejně jako »Národní Listy« a »Novoje Vremja«, píše Brjančaninov dne 22. února 1914:

»Vzhledem k Slovanstvu na Rusi je proces v Marmarošské Sihoti posměškem a výšklebkem, vzhledem k Uhrám je justiční chybou a justičním zločinem. Neboť Uherští Slované musí věděti, co mají od Maďarů očekávati. A tak bude osud Uherska rozhodnut, jako je již o osudu Rakouska rozhodnuto v duchu Slovanů.« (Poř. č. 668.)

V čísle z 15. dubna 1914 (!) je tento článek:

»*Kam směřuje Rakousko?*« (od Šumibora).

»Rakousko pokračuje ve své práci svým věčně oblíbeným řemeslem: utlačováním svých poddaných a znepokojováním sousedů, ať již jsou to samí loyální poddaní a samí korektní sousedé. (!)

Jako nemůže žíti ryba bez vody, tak nemůže býti Rakousko bez skandálů. Proto pokračuje ve svém řemesle a obrací svou přísnost hlavně proti Slovanům: Zrušení ústavy v Čechách atd.

Pokud se Slovanů týče nespokojuje se Rakousko jen mučením ve vězení, špehováním a pronásledováním poddaných slovanské národnosti, nýbrž stará se všemožně o to zničiti Srbsko a Černou Horu a ve své nenávisti jde až k onomu stupni drzosti, že začalo poslední dobou zcela otevřeně činiti propagandu a všemožně podporovati idey k zničení Ruska. Tento plán záleží v tom, odtrhnouti od Ruska Malorusko, jež čítá přes 30 milionů obyvatel, a to obyvatel čistě ruské krve a jež obejímá prostoru asi 100.000 čtverečních verst úrodné půdy!

Ale není ani jediného Rusa, ať by patřil ku kterémukoliv směru, jenž by dovolil, aby bankrotářský stát, jakým je Rakousko, stát, jenž je pokrokem a civilisací zasvěcen zkáze, směl mluviti něco do reformace Ruska.

Míchání se Rakouska do našich vnitřních záležitostí Ruska

vede je závratnou rychlostí nejen vstříc porážce, podobné porážce u Sadové a Solferina, ale i konečné záhubě.

Bude-li se Rakousko i nadále vůči Rusku chovati tak vyzývavě, jako tomu bylo při annexi Bosny a Hercegoviny, při Balkánské krisi, při procesu v Marmarošské Sihoti a ve Lvově, při zřejmém podporování ukrajinského separatismu, tu bude Rusko nuceno, tasiti meč a definitivně vykázati hrob tomuto bez toho již zkomírajícímu státu. Pak uvidí, ne Rakousko, neboť to nebude již existovati, ale jeho zjevní i tajní spojenci, že Rusko je s to, aby rozmnožilo hroby svých nepřátel.« (Poř. č. 669.)

Do zahraničního listu, jenž takto píše, dopisuje Dr. Kramář i dále; viz v poř. čís. 230 jeho článek »Rusko, Německo, Rakousko«. Tam projednává o plánech rozdělení mocnářství se stanóviska zájmů Ruska a Srbska!

»Novoje Zveno« čís. 26. ze dne 26. června 1914 st. st. píše o sarajevské vraždě, a sice v úvodním článku z péra A. Brjančaninova:

»V Sarajevu, na území srbského národa, padl rukou Srba rakouský nástupce trůnu. Zavražděna byla i doprovázející ho vévodkyně z Hohenbergu. Dbajíce moudrého přísloví: »De mortuis nihil nisi bene«, vzdáváme se raději pro tu chvíli každého dalšího komentáře. Nemůžeme jinak než skloniti hlavu v úctě před památkou zesnulé vévodkyně, jež přes výstrahu pro nebezpečí neopustila svého manžela a obdržela kouli mstitele svého národa.

Každý, kdo byl v Bosně a Hercegovině, ví, co je tato stará, úctyhodná srbská země, kde podnes přes turecká zvěrstva a přes rakouské rafinované léčky jsou Srbové ve většině.

V naší době neslučuje lidi jednoho národa víra, jak se — — (následuje urážka zesnulého nástupce trůnu) — — domníval, nýbrž řeč a dějiny.

Pak je ovšem možno, že může Sarajevský zločin — je-li pozorován nestranným pozorovatelem — považován býti za akt preventivní ochrany.

V každém případě musí Srbové věděti, že všechna upřímná ruská srdce planou sympatií k nim.

Nesdílíme naprosto optimismus jednotlivých informovaných osobností vzhledem k možnosti smírného obrození Rakousko-Uherska pod moudrým vedením mocnáře rakouského. Tento úkol je nerozřešitelný stejně jako quadratura kruhu. Tisícileté dynastie, jako habsburská, nedají se napravovati.

Habsburkové nosí v sobě staré idey monarchie z boží milosti a z milosti římské kurie.

Proto musí rakouské mocnářství přes veškery lsti a nesporné kejkle vídeňské byrokracie zahynouti jako nositel zásady pomíjejícnosti a ono zahyne, musíme to říci, před naším zrakem. Velká zodpovědnost Evropy a hlavně Ruska a Italie, záleží v tom, před-

vídati historický chod věcí a podporovati dle možnosti šťastné obrození nových forem státního života na místě odumírajících a odumřelých.« (Poř. čís. 667.)

I v tomto článku jsou dle smyslu ozvěny zpráv »Národních Listů«, takže souhlasí alespoň tendence pojetí událostí a jejich možných forem, ale i příčin vraždy. Rozdíl záleží jen v určitosti řeči, přizpůsobené tuzemské možnosti jednání.

V podstatě, stejné jako psaní »Národních Listů«, jsou zprávy o balkánských věcech na př. z 12. července 1914 st. st., tedy bezprostředně před válkou:

»Kampaň nenáležitých šikán, jež byla hrabětem Forgachem inscenována proti srbské vládě, použila, jak jsme předvídali, smrti F. F. (Františka Ferdinanda) k zostření až na stupeň nesnesitelnosti, jež není slučitelna s hodností Srbska jako samostatného státu.

Máme příčiny doufati, že Italie, chápe-li vskutku své opravdové zájmy, zřekne se nového svatebního spojení se živou mrtvolou a že ve spojení s Ruskem dá mobilisací pohraničních sborů Vídni na srozuměnou, že napadnutí Srbska nebo Černé Hory bude znamenati světovou válku, čili v praxi zničení habsburského imperialismu.« (Poř. čís. 670.)

Vztahy Jihoslovanů k Italii jsou zcela takové, jak to je v »La Nation tchèque« vyznačeno a základní myšlenka je táž, jako hovor Dra. Kramáře s italským konsulem Sabettou, jak ho Dr. Kramář reprodukuje (srv. svědek Čech).

Pod čís. poř. 143 uložená informace, tohoto časopisu se týkající, vyvozuje zcela trefně:

»Již za balkánské krise od podzimku 1912 začal se ruský exdiplomat A. R. Brjančaninov tlačiti do první řady válečných štváčů. Prostřednictvím své paní, rozené kněžny Gorčakovové, byl přijat do přední společnosti ruské a hleděl hráti velkou úlohu jako publicista. Především založil časopis »Molva«, jenž byl rovněž nalezen u Dra. Kramáře. Roku 1913 začal Brjančaninov vydávati týdeník.

První číslo tohoto časopisu »Novoje Zveno«, »nový článek v řetězu«, jímž má býti Rusko spojeno s ostatními Slovany, vyšlo 27. prosince 1913. Od té doby vychází týdně.

Program tohoto listu narýsoval Brjančaninov v čele prvního čísla mimo jiné takto:

»Věrnost spolku s Francií, využitkování dobré shody s Anglií a skutečné podporování Slovanů, našich to přirozených spojenců — toť jsou základy reální politiky Ruska a zároveň i mocný faktor ulehčení břemen ruských poplatníků.«

Od prvního okamžiku bylo heslem »Nového Zvena« nejpustěji štváti proti Rakousko-Uhersku a Německu. Nezakrytě posmíval se tento list ruské diplomacii, jež couvá před Rakousko-Uherskem a

před Německem. Stále a stále hlásal válku. Jeho vydavatel, byv v květnu 1914 přijat Poincarém a Greyem, přinesl první zprávu, že v případu války šla by Anglie proti ústředním mocnostem. Z té zprávy byly hned odvozeny důsledky. Jako příprava k válce byla nyní Brjančaninem hned požadována reorganisace neodvislého Polska. Zavraždění nástupce trůnu bylo registrováno ne bez škodolibosti, smrt Hartvigova však zvláště důrazně oplakávána.

Od vypuknutí války požaduje »Novoje Zveno« tvrdošíjně rozdrcení Rakousko-Uherska a vyhnání Habsburků.

Golos Moskvy, 14. března
1915 píše:

»Česká výzva.«

»Pařížský český list »Indépendance Tchèque« uveřejňuje výzvu, jejíž text byl navržen delegáty anglických Čechů a jednohlasně přijat na sjezdu Čechů a Slováků, jenž se nedávno konal v Paříži. Citujeme z textu této zprávy toto:

»Kdyby kdokoliv z dynastie Habsburků vládl v budoucnosti v Čechách, považovali bychom to za největší neštěstí, ať již se jeho moc jeví v jakékoliv formě. Za čtyři staletí museli jsme snášeti mnohé utrpení a mnohé hoře. Nechtějí, aby jim vládl princ německé raçy. Český národ poznává své historické právo a proklamuje rozhodně znovuzřízení naší samostatnosti.« (Poř. č. 326.)

Je to týž list, jehož abonování Dr. Kramář doporoučí pro jeho slovanský způsob psaní a jenž je také skutečně »Národními Listy« abonován (poř. č. 673), aby byl redaktorem Holečkem pilně citován. Dr. Kramář vyslovil se v témž smyslu ohledně panovníka německé raçy. (Poř. č. 1346.)

Dne 28. září 1914 sděluje časopis »Čechoslovan«, předchůdce Pavlů-ova »Čechoslováka« toto:

»Sjezd Čechů v Petrohradě.«

Na 28. srpna byl do Petrohradu svolán sjezd českého výboru pro čtyři hlavní města ruská: Petrohrad, Moskvu, Kijev a Varšavu. Za Moskvu se dostavili pp. Tuček a Koníček, za Kijev pp. Červený, Pavlů a Dědina, za Varšavu pp. Hampel, Heijt, Oeszag, Hromádko, za Petrohrad pp. Klečenka a Čermák.

Účelem schůzky bylo:

1. Dožádati ministerstvo vnitra o potvrzení stanov České Rady v Rusku, kteréžto instituci by připadla péče o rodiny, invalidy a sirotky po dobrovolnicích »České Družiny« (české legie).

Finanční činnost budiž přidělena kijevskému výboru pro válečné oběti, ježto je Kijev určen za středisko organisace české legie.

2. Vypracování pamětního spisu s odůvodněním nároků na znovuzřízení samostatného »českého« království, aby byla vyplněna touha celého národa, že na královském hradě Hradčanech bude sídliti český král, korunovaný historickou korunou sv. Václava.

Této porady účastnili se i zástupci Slováků.

Hranice obnoveného českého království byly v pamětním spise určeny v známém již rozsahu.

Nezvyklá blahosklonnost ruské vlády a veřejného mínění vůči Čechům, žijícím na Rusi, před i po vypuknutí války jsou zárukou lepší budoucnosti Čechů a Slovanů vůbec.

Panslavismus nebude již žádným strašidlem a žádnou utopií, nýbrž velká idea všeslovanského státu bude hotovou událostí. Česk stát bude věrnou stráží slovanského světa na západě. (Poř. č. 155.)

Poslyšme dále, jak zřetelně a významně vyslovuje se Bohdan Pavlů, důvěrník Dra. Kramáře, zřízenec »Národní rady české«, autor officielní zprávy o pražském sjezdu z r. 1908, a stálý průvodce Dra. Kramáře na pozdější sjezdy, jakož i redaktor »Národních Listů«, tedy dobrý znalec slovanského hnutí a snah, jakož i intencí Dra. Kramáře.

Pozoruhodna je celá řada vět, jež se nalézají i v projevech Dra. Kramáře.

V červnu 1915 píše Pavlů:

»*Naše snahy za této války.*«

»Můžeme jen s politováním konstatovati, že nás tato nebývalá, obrovská válka zastihla vlastně nepřipraveny. Byli jsme nepřipraveni jako Češi, ale i jako Slované. Mezi námi nebylo žádné určité úmluvy, ani o tom, jak se máme chovati, kdyby válka vypadla k prospěchu německých zbraní, ani o tom, co vlastně činiti a požadovati, kdyby se přiblížila hodina zúčtování s Habsburky, o kteréžto hodině se tolik mluvilo a jíž do jisté míry nikdo nechtěl věřiti.

Ale přes všechny tyto roztříštěné názory, nebylo na počátku války jediného Čecha nebo Slovana, jenž by byl přál vítězství spojeným německo-maďarským zbraním. Naopak, naše sympathie se již na počátku války přiklonily tam, kde bylo vystupováno s tak velkou obětavostí na obranu ohrožených a zdeptaných práv malých národů. Tam, kde jsme směli projeviti své city svobodně, neváhali jsme ani okamžik protestovati proti hanebnému jednání rakousko-německé diplomacie, jež dle starého svého zvyku považuje všechn své smlouvy a závazky za »kus papíru«. Měli jsme za svých více než staletých zkušeností pod německým panstvím dosti příležitosti, přesvědčiti se o tom, co pro — — — (následují urážky rakouských panovníků). To nám dosvědčuje slavný hisorik našeho národa, Arnošt Denis, jenž napsal — — — (následuje citát, jenž obsahuje urážku celé dynastie).

Jak vysoko oproti této sprosté hanebnosti stála ruská politika! Češi a Slováci neváhali tam, kde nebyli vázáni osudnou politickou situací, účastniti se horlivě a zřídili brzo česko-slovenskou legii dobrovolníků, kteří si statečným chováním zjednali všeobecného uznání ruské armády.

Již dnes můžeme býti opravdu pyšni na husarské kousky těchto pravých potomků Husitů, kteří denně vysazovali svůj život v obraně »boží pravdy a slovanské řeči«. Velká válka vyvolává i velké plány. Co dřímalo v hlubinách našich srdcí, naše nejvřelejší naděje, jichž jsme se nevzdali nikdy, ani v dobách nejkrutější poroby, naše touha po konečném osvobození ze jha německo-maďarského, to vše probudila tato válka.

Musíme se snažiti po osvobození z habsburského jha, abychom ušli nejen staleté porobě, nýbrž i pro budoucnost strašným duševním mukám, že musíme bojovati po boku svých nejzarytějších nepřátel.

Jeho Veličenstvo císař (rozumí se ruský!) ráčil ve své vlastní pracovně přijati Čechy, kteří k Jeho Veličenstvu pronesli tuto řeč: (totéž, co bylo otištěno v »La nation tchèque« — poř. č. 155).«

»Jakými snahami byla proniknuta statečná ruská armáda, když vytrhla k osvobození Slovanů, o tom podává nejjasnější doklad manifest, vydaný nejvyšším velitelem ruské armády, velkoknížetem Nikolajem Nikolajevičem a adressovaný národům Rakousko-Uherska.« (Následuje text manifestu.)

Vzhledem k těmto poměrům odbýval se ve dnech od 28. srpna do 5. září (= 10.—18. září) 1914 československý kongres v Petrohradě, jehož účelem bylo, poraditi se o nutné společné organisaci Čechů a Slováků na Rusi a o tom, jakých kroků bylo by třeba k dosažení vytouženého osvobození.

Jak to petrohradský sjezd navrhl, ustavil se svaz československých spolků. A když se jeho zástupci dostavili k sjezdu, odbývanému od 22.—26. února [?] (= 7.—11. března) 1914, tu byl vyjádřen tento politický program v závěrečné resoluci: »Samostatný, národní stát se slovanským králem v čele, s přátelskými vztahy k slovanskému sousedu, hlavně k osvoboditeli — Rusku.

Účastníci sjezdu, byvše přesvědčeni, že obrození československého státu má se uskutečniti za přímé, společné účasti československého národa, rozhodli se všemi prostředky působiti k tomu, aby byla zřízena československá armáda.« (Poř. č. 324.)

V 1. čísle »*Čechoslováka*« ze dne 4. (17.) června 1915 je tento článek z péra Bohdana Pavlů:

»*Byli jsme před Rakouskem a budeme i po něm.*«

»Tak pravil Palacký!

V tomto směru rozvinula se pozvolna politika celého českého národa. Rozumí se, že česká politika nevystoupila najednou tak

jasně. Když muž tak všestranně zkušený, jakým byl Palacký, potřeboval dvou desetiletí, aby takto určil směr české politiky v poměru k Rakousku, tím déle potřebovalo všeobecné smýšlení celého českého národa.

A třeba že se k němu Rakousko zachovalo hodně macešsky, přece jen dosáhl český národ svou tvrdošíjnou nezkrotností v těžkém boji o rovnoprávnost vždy významných úspěchů.

Postavení Čechů v Rakousku až do vypuknutí války nelze nazvati zoufalým. A přece byly mysli všech znepokojeny myšlenkou na budoucí osud Rakouska a na nastávající konflikt Slovanů a Germánů.

V létech sedmdesátých zatratili Češi nejen rakouské aspirace v Bosně a Hercegovině, ale i záludnou zradu na zásadách křesťanství, spáchanou římským papežem, jenž za turecko-ruské války pozvedl svůj hlas ve prospěch nevěřícího musulmanstva proti rozkolnickému Rusku.

Stejně na počátku trojspolku, kdy vůdce Mladočechů Grégr vzhledem k rakouské a ruské politice na Balkáně vyslovil se v rakouském parlamentu takto: »Po každé ruské válce na Balkáně viděli jsme nový, osvobozený národ, ale po každém vstoupení Rakouska na půdu Balkánu vidíme vždy nový, ujařmený národ.«

Zde můžeme uvésti z programové řeči Dra. Kramáře, jenž teď již úpí v rakouském vězení, slova, jež pronesl na jubilejním sjezdu mladočeské strany v květnu roku 1914, v době, kdy nikdo ovšem nemohl ještě předvídati sarajevskou vraždu a nastávající válečné události. Tato slova zní dnes jako neblahé předpovědi Kassandřiny:

»Nechceme říše, jež svým germánským centralismem oslabuje své vlastní, vnitřní složení a jež svou německo-maďarskou politikou jde vstříc těžkým konfliktům se svými slovanskými sousedy. Ani já, ani kdo jiný nebude moci říci, bude-li tato říše s to provésti přeměny a odčiniti následky dlouhotrvalých hříchů. Řeknu pouze tolik, že my Češi vzhledem k lehkomyslné politice říše nezměníme svých citů. Zůstaneme dobrými a upřímnými Slovany, kteří milují stejně všechny slovanské národy, nedbajíce toho, líbí-li se to komu, či ne. Když ti, kdož jsou zodpovědni za politiku říše, vidí, že city národů nesouhlasí s tím, co říšská politika tropí, tu se mi zdá, že by bylo jejich povinností změniti tuto říšskou politiku a ne nutiti národy k změně jejich citů.« (Poř. č. 324.)

Z jiného článku:

»Co očekáváme«

vyjímáme tato místa:

»Mlčící sankce, jež byla udělena našim snahám, dodává nám morální odvahy, účastniti se dle svých skrovných sil činně zničení Rakousko-Uherska.

Veškera, císařskou vládou členům československého národa poskytnutá výjimečná postavení a podpory, neznamenají nic jiného, než udělení práv, příslušejících Slovanům, jako národům spřízněným s Rusy. Rakouským národům »právo a svobodu obnovující Rusko«, přináší jim nyní svobodu a uskutečnění jejich národních snah. Jedné chyby se všemi jejími důsledky musíme se uvarovati, že totiž v čele slovanského národa nesmí státi Neslovan.

Teď není na čase připomínati si slova Palackého, pronesená před r. 1848: »Kdyby nebylo Rakouska, musili by je Slované stvořiti«, neboť spravedlnost vyžaduje dnes provésti jeho poslední výrok: »My Češi jsme byli před Rakouskem, my budeme i po něm.« (Poř. č. 324.)

V č. ze dne 4. června 1915 nalézá se tato noticka:

»Český stát naléhavou nutností českého národa.«

Pod tímto titulem uveřejnil profesor Jastrebov článek v »Birževých Vědomostech«.

Češi, jak píše profesor Jastrebov, snaží se zříditi znovu svůj stát nejen proto, že ho kdysi měli, kterážto vzpomínka v nich žije, nýbrž hlavně proto, ježto bezstátovost Čechů působí jim značné potíže, znemožňuje jim uskutečnění nutných národních potřeb a překáží jim zaujati důstojné místo mezi evropskými národy.

Jako odpověď na české žaloby a požadavky potvrzení práv českého jazyka, vytyčují Němci svůj program, jehož účelem je rozdělení českých zemí na čistě německé a čistě české.

A je-li podobný program zamítnut, tu pak Němci ve sněmu zahájí obstrukci, znemožňují v něm každou práci a dusí schopnost zemědělství. Od několika let nepracuje český sněm vůbec a je nahražen císařskou zemskou komisí.

»Takovou je situace českého národa,« praví ku konci profesor Jastrebov. A jak tedy nepřáti Čechům vlastní stát, v němž by měli možnost dostáti svým nutným poměrům. Bylo by možno, aby moskevský český kongres nevyslovil hlasitě tyto požadavky českého národa? Přejeme jeho práci uskutečnění jeho nejvřelejších tužeb a nadějím jeho plného úspěchu.«*) (Poř. č. 324.)

(Srov. poř. č. 669, 734.)

I Jastrebov je horlivý účastník kongresů a nepřítel mocnářství.

V jednom z dalších čísel se píše:

»Obdivuhodné poměry v Čechách.«

Velmistr německého řádu chce vymýtiti českou národnost.

* Je-li nějaký rozdíl mezi všemi těmito články a mezi řečmi a požadavky Čechů v rakouské poslanecké sněmovně z r. 1917: mimo ni? Ve svém procesu hleděl Dr. Kramář tyto idey o »suverenitě« vyličovati jako »zrůdy válečné psychosy« a popíral jejich vážnost! Rozsudek nad ním pronešený nabývá dnešní otevřenou českou politikou nejlepšího ospravedlnění.

»Všichni Češi jsou zavlečeni na bojiště. Bude se odváděti až do 60 let. Chtějí nás vyhubiti. (!) Drakonický režim v českých plicích. Hlad v Praze. Krvavé výtržnosti v Žižkově. Nejvyšší velitel rakouské armády vyslovený (následuje urážka nejvyššího velitele) československé národnosti, zakázal Smetanovu »Má vlast«.

(Následuje řada urážek nejvyššího velitele.)

Mezi námi nemůže býti sporu. Kdo je dobrý Čech, ten pomahejž zničiti prokleté Rakousko, toto vězení národů, v němž náš národ pykal nejdéle. Jen přes Rakousko dojdeme k svobodě.

Kramář a Scheiner byli 23. května zatčeni a uvězněni. Masaryk ještě včas uprchl a vydává teď v Paříži časopis »La nation tchèque«. (Časopis tento vydává vlastně Arnošt Denis, ovšem že za blízkého účastenství Masarykova. Pozn. red.) Obdržeti tento časopis v Praze je věc velice nebezpečná. Při tom hrozí nejen vězení, ale i trest smrti.

(Následují urážky nejvyššího velitele rakouské armády arcivévody Bedřicha.)

— — — — bez ohledu na odpor ministra vnitra a ministra zahraničí, kteří zcela správně viděli v těchto terroristických opatřeních hrubou provokaci.«

Alexandr Amfitěatrov,

český zpravodaj moskevského listu »Russkoje Slovo.« (Poř. č. 429.)

Ve výročí sarajevské vraždy píše jistý spolupracovník pod šifrou K—da (nejspíše Klecanda) toto:

»Dne 28. června 1914 bylo Brno zaplaveno národními barvami ... To bylo Brno, hlavní město markrabství moravského, ne Brno, bašta němectví na české půdě. Na slavnostním prostranství bylo přes 100.000 osob. A jedním rázem oněmělo toto tisícihlavé množství. Násilná smrt arcivévody a jeho manželky udusily — z čistě lidské stránky — city, řinoucí se z politických a slovanských názorů.

Tu nikomu nenapadlo dáti se strhnouti k spontannímu odsouzení Principova a Gabrinovičova skutku, ale také se nikdo neodvážil veřejně s ním souhlasiti. Jen s tváří obecenstva, dříve rozjasněných a teď zvážnělých, bylo lze poznati, jak záhadný balvan svalil se toho dne do bezedné propasti.

Protislovanská dobývačná politika ztratila toho dne své nejmocnější opory a zároveň s tím se zhroutily i centralisační choutky, jež podrývaly posice, Čechy v posledních letech po tuhých bojích obsazené.

Událost dne 28. června je mezníkem nové, lepší budoucnosti, zaplacené krví a krví vybojované budoucnosti československého národa a Slovanů vůbec a znamená krvavé zakončení — — — (následuje urážka dynastie) — — — v Čechách a německého utlačování Slovanů. (Poř. č. 337.)

Nápadným v tomto článku je ohlas řeči Dra. Kramáře ze dne 3. července 1914.

Dne 25. července 1915 se sděluje:

»Zajatí Češi a Slováci.«

»Zajatým krajanům poskytnuty na Rusi různé výhody. Stalo se to především proto, že ruská vláda měla důvěru k jejich smýšlení. Proto je neposlala do dálné Sibiře, nýbrž nechala je buď v evropském Rusku, nebo v přední Sibiři, nebo v střední Asii.

Máme zaručené zprávy o pokusech útěku se strany Čechů z Turkestanu.

Obracíme se k zajatým Čechům a Slovákům, k lidem dobré vůle a dobrého smýšlení, aby mezi svými soudruhy působili, aby se již neopakovaly podobné případy, jež hanobí naše národní jméno.

Krajané! Jedná se dnes o velké, národní věci, jedná se o to, aby v konečném cíli byla naše vlast trvale osvobozena z německého jha, a sice za pomoci bratrského národa ruského. Naši nejlepší lidé ručí vám svou smrtí a ztrátou své svobody za to, že to je jedině pravou cestou, kterou se má náš národ bráti! Proto si má býti každý náš krajan vědom této choulostivé úlohy. Má se snažiti ze všech sil Rusko v tomto jeho velkém poslání podporovati.

Redakce Čechoslováka.«

Správa Svazu československých spolků na Rusi.

(Poř. č. 430.)

»Krátká zpráva o činnosti správy Svazu československých spolků na Rusi.

Správa Svazu upozorňuje členy Svazu, že v dohledné době přibude do Petrohradu člen pařížské kolonie pan redaktor Vilém Crkal, aby se informoval o činnosti Čechů a Slováků na Rusi. Doba jeho příjezdu bude členům Svazu oznámena.

Sekretář: Jiří Klecanda.«

(Poř. č. 337.)

Vztahy Crkalovy k Dru. Kramáři byly v procesu zdůrazněny a z této noticky vysvítá vzájemnost, jež bije do očí již srovnáním obsahu časopisů »La nation tchèque«, »L'Indépendance Tchèque« a »Čechoslovák«.

»Zprávy z vlasti.«

(»Čechoslovák« ze dne 17. června 1915.)

»Dle zpráv došlých z Ženévy přibyli do Švýcar někteří vynikající poslanci čeští — jejich jména se neudávají — jimž se podařilo

uprchnouti z rakouského vězení národů před tyranií politických úřadů.

Všichni se prý prohlásili za stoupence odtržení Čech od Rakouska a zřízení samostatného státu. Švýcarské noviny vidí v tom první rozkladný symptom pro Rakousko. Poslanci prý se postaví v čelo hnutí, jehož účelem bude osamostatnění Čech. Byli velice vřele uvítáni Čechy, žijícími v ruských kruzích. Tito podají jim co nejochotněji ruce k součinnosti při velkém, národním díle.

Do Ženevy se sděluje zrušení jednoho z českých pluků — je prý to pražský pluk č. 28 — a sice prý proto, že se jeden prapor prý vzdal ruskému praporu. Podobné pochopení slovanské povinnosti se ovšem nelíbilo německým řidičům osudu.

I profesor Masaryk prý nedávno zavítal do Ženevy. Přinesl zprávu, že se zatčení Kramáře a Scheinera stalo na rozkaz vrchního velitele, rakouského arcivévody Bedřicha a k naléhání Německa, jež bylo se sympathiemi Kramářovými nanejvýš nespokojeno.

I četné sokolské spolky pocítily drsnou ruku, byvše namnoze rozpuštěny.

Hromadné zatýkání vůdců národně sociální strany děje prý se k vůli rakouským obavám před možnou revolucí v Čechách.

Krvavý terrorismus slaví prozatím v naší vlasti orgie (!).« (Poř. č. 324.)

Jiné číslo sděluje:

»Dopisy z vlasti.«

»V americkém »Hlasu Lidu« čteme líčení dvou dam, jež se nedávno vrátily ze své vlasti do Ameriky. Obě pocházejí z moravské Slovače. Dle jejich líčení očekává obyvatelstvo Moravy s touhou příchod Rusů.

Největší roztrpčenost vyvolaly odvody 18letých chlapců a ke zbrani neschopných od 24—36 let. Němci prý vzali českým sedlákům všechno obilí (!). Vláda zaplatila toto obilí poukázkami, za které jim nikdo nic nedá, ani když Rakousko zvítězí, natož, když prohraje, co každý s určitostí očekává, kdo jen česky mluví.

Chudina hrozí již veřejně.

Naše obilí bylo zavlečeno (!) do Německa, za to jsme dostali několik tisíc haličských židů. Je to čistá společnost, mezi nimi je samý špicl.

Pomozte nám nějak. Vy nejlépe budete věděti, jak by se dalo pomoci. Ale nepřipusťte, abychom zůstali déle pod touto hrůzovládou a aby byl český národ vypleněn.« (Poř. č. 337.)

I v tomto smyslu psaly »Národní Listy« ve svých válečných zprávách.

Dále:

»Ruské hlasy o československé otázce.«

»Vynikající historik a slavista Konstantin Jakovlevič píše v dodatku ke své knize: »Rakousko-Uhersko čili země Karpatské a Dunajské v běhu osudu Slovanů a v ruském studiu«:

»V západní Evropě a tím více i v zemích dohody není o tom pochybnosti, že se Rakousko rozpadne a že Rusko hledí na tuto válku s Rakouskem jako na osvoboditelskou válku nejen pro všechny západní a jižní Slovany, nýbrž i pro všechny národy Rakousko-Uherska.

Další existence Rakouska, byť i poněkud okrájeného, zmenšeného a značně seslabeného, ale svým odkazům, nárokům a snahám od jakživa věrného, je jak blahu, tak i zájmu slovanského světa přímo protichůdna.

Zasloužil-li kdo z našich slovanských bratří plnou měrou, aby sklízel plody své dlouholeté slovanské práce, pak to jsou jistě naši bratři-Češi.

Právo české koruny je starší, než právo rakouské a habsburské koruny (!). (Následuje urážka Veličenstva.)

Teď se přiblížila hodina odplaty a zadostučinění.

Jedním slovem, politické osvobození Čech a utvoření českého království ze zemí Čech, Moravy, Slezska a dle všeho i Slovenska, je nevyhnutelnou podmínkou znovuzřízení a znovuseskupení politických zemí a národů »karpatských a dunajských krajin.« (Poř. č. 337.)

Česká otázka ve francouzském senátu.

Z řeči senátora Martina se sděluje:

»Otázku, jaké postavení dlužno zaujati vůči Čechům a Slovákům, kteří jsouce rakouskými poddanými, žijí ve Francii, rozhodují naši spojenci krátce a jasně: Češi a Slováci jsou prohlášeni za národ spřátelený a jsou postaveni mimo omezující zákony.

Zde mám mapu, kterou Češi všude rozšiřují, předbíhajíce tak události. Na této mapě českých zemí, Čech, Moravy, Slezska a Slovenska nalézám: Čechy 6,500.000, Morava 2,300.000, Slezsko 500.000, Slovač 2,500.000 obyvatelů. Ti všichni jsou přáteli Francie.« (Poř. č. 337.)

O Americe a Slovanech se sděluje:

»V poslední době stupňuje se stále více zájem Ameriky o Slovany. To dokazuje založení publicistické společnosti »The Slavonic Publishing Company« (Slovanská publicistická společnost). V redakčním výboru zasedají, jak se nám sděluje, četní evropští a američtí slavisté a veřejní činitelé.« (Poř. č. 337.)

Tyto a podobné noticky nalézají se na př. i v belletristickém

listu »Zlatá Praha«, jehož redaktorem je Červinka. (Poř. č. 1182.)
Z novinářského referátu přiloženého k poř. č. 155, vyjímáme (týče se »Čechoslováka«):

Tento časopis označuje se v titulu jako jediný český list, vycházející v Rusku. V čele nalézá se nápis: »Jediný český list v Evropě, jenž tlumočí city a tužby všech Čechů svobodně a dle pravdy.«

Úvodní článek, podepsaný Jaroslavem Červinkou, »Tvá hodina udeřila, stará česká vlasti«, přináší nejdříve přehled historického rozvoje Čech, jež jsou vylíčeny jako mučedník německé tyranie. Mimo jiné stojí v článku: »Teď snad ti nadejde poslední zkouška, stará česká vlasti! Budeš moci přinésti budoucnosti tuto oběť právě teď, kdy se bude rozhodovati o tvé budoucnosti? V rozhodujících kruzích konají se jistě již porady o rakouském problému. Ostatně docházejí nás od břehů Temže zprávy o plánech zřízení jakéhosi »zmenšeného Rakouska«, jež má sestávati z německých provincií Cislajtanie (Rakousko), z maďarských částí Uher a z Čech, Moravy a Slezska. A podobné nesmyslné zprávy a kombinace, odporující slavnostní proklamaci vrchního velitele, jsou pak opakovány v místních listech. Při první možnosti jistě i Čechie sama vstoupí na scénu a obhájí svou čest.

Zapadající Rakousko prý v této chvíli ve svých slovanských zemích hanebně mučí a vraždí »rusofily«.«

V článku:

»Milovaní soukmenovci, nástupci božích bojovníků«,

oslavuje protojerej Manuil Němeček ve formě kázání začátek nové epochy Slovanstva. Článek končí slovy:

»A spatříte-li svou vlast jako zříceninu, a nenajdete-li tam své milé, neplačte bezútěšně, neboť pod ochranou velkého cara Nikolaje II. vyhojí naše vlast brzo opět své rány a zlatá Praha zase hrdě vzkvete. Vyšehrad i Hradčany zaskvějí se takovou slávou, o jaké našim předkům se nikdy ani nesnilo.«

Článek ze dne 10. září 1914, podepsaný Františkem Erbenem z Petrohradu a nadepsaný:

»Buď spravedliv!«,

hájí Slovany před výčitkou, kterou jim 9. září v »Novém Vremeni« učinil Menšikov, napsav, že rakouští Slované, místo aby setřásli se sebe jho, slouží věrně svým nepřátelům a že až posud nedošlo k žádnému hromadnému povstání Slovanů.

Pisatel článku uvádí k omluvě, že každý slovanský voják je v rakouském vojště pod nejpřísnějším dozorem. Nejen důstojníci, ale i obyčejní vojáci němečtí a maďarští bdí nad každým hnutím

slovanských vojáků a střílejí po nich při nejmenším podezření, ba jen při neopatrném slově.

»Zdá se mi býti těžkou urážkou, řekne-li se, že jsou lácinou zbraní svých nepřátel vojáci, kteří své zbraně zahazují, kteří hledají kde jakou příležitost, aby se vzdali a z nichž jistě velká část padne raději kulí německého vojáka nebo šavlí důstojníka, než aby jednala proti slovanským citům. Tací vojíni jsou až k jistému stupni pomocníky ruských vojáků.

Nevybuchla-li v Haliči a v Bukovině žádná revoluce, kde přece žije na 4 miliony Rusínů, jimž nemohl zůstati utajen vítězný pochod bratrské armády, tu musíme se domnívati, že by revoluce v Čechách a na Moravě byla teprve holou nemožností.

S nejhlubší a nejoddanější láskou lpějí od jakživa Češi, Slováci, Slovinci a Srbové na Rusech. Byli a jsou vždy ochotni, přinésti této své lásce oběti v každém ohledu, ba i krvavé oběti. Přísahám, že vykonali vše, co za daných poměrů bylo lze vykonati a že si nezaslouží ani jediné výčitky pana Menšikova.« (Poř. č. 155.)

(Srv. též poř. č. 202.)

O tomto velezrádném novinářském podniku vyjádřilo se c. a k. operující vrchní velitelství dne 7. září 1915 v souvislosti s pozorováním o rozšiřování takto:

»Dne 31. srpna byl ve vesnici Poddubce pěším plukem č. 89 nalezen časopis »Čechoslovák«.

První článek žádal zřízení národní české říše pod regentem slovanského původu. Tomuto státu má v příští světové válce připadnouti úloha Belgie. Má spojovati všechny Čechy v Čechách a na Moravě, Slováky a Lužičany.

Druhý článek jedná o rakouských vojínech české národnosti, zajatých v Rusku. Autor článku stěžuje si do malého rozšíření listu »Čechoslovák«, čímž prý nejsou všichni zajatci poučeni o »České Družině« (české legii), jež bojuje po boku Rusů.

Článek končí výzvou, sbírati adresy českých zajatců a posílati je redakci.

Třetí článek, »Z vlasti«, pojednává o přeložení maďarských a německých pluků do Čech, o rozpuštění pěšího pluku č. 28, o shození panslavistických brožur v Brně ruským aeroplanem, kteréžto brožury byly po venkově rozšířeny posluchači české techniky v Brně.

Článek končí hrubou urážkou Veličenstva.

Čtvrtý článek otiskuje zprávu listu »Russkoj Invalid« ze dne 26. července 1915, dle níž byl český důstojník české legie dekorován.

Pátý článek pojednává o útoku české legie u Arrasu, bojující po boku Francouzů.

Šestý článek pojednává štvavým způsobem o odsouzení českého poddůstojníka v Praze, jenž při výcviku rekrutů vyzýval no-

váčky, aby při boji s Rusy stříleli přes jejich hlavy.

Poslední stránka listu obsahuje inserát rakouské firmy »Laurin a Klement« v Ml. Boleslavi.

Dle výpovědi místních obyvatelů byli ve vesnici Poddubce usazeni čeští zajatci.« (Poř. č. 943.)

Ze zpráv, předložených svědku Maštálkovi a Excellenci baronu Heinoldovi o

skutcích Čechů v cizině,

rozpomenul se svědek Maštálka zvláště na jednu z nich, nazvanou »V zádech nepřítele«.

Tato je také otištěna v »Utru Rosii«.

Vyjímáme z ní:

»Tři čeští legionáři, kteří úplně ovládají německou řeč, přestrojí se přiměřeně, vniknou v noci za řetěz rakouských předních hlídek a dostanou se daleko za jejich zad. Na to jsou zastaveni rakouskou patrolou.

»Palte!« velí tiše nejstarší z legionářů.

Tři rány z revolveru a rakouská patrola přestala existovati.

Za tyto výzvědy byli všichni tři legionáři navrženi k vyznamenání řádem sv. Jiří.

Čechové jsou tak přesvědčeni, že ruské sbory přijdou brzo a jistě do Čech, že své ženy prosí, aby měly připraveny husy, neboť jak stojí v národní písničce:

»Lidi, nechte tady husy,
o vánocích přijdou Rusi.«

(S obrazem českého legionáře Reimanna v uniformě. Poř. č. 329. Srov. poř. č. 465.)

»Birževyja Vědomosti« píší 14. dubna 1915:

»U Čechů«.

(Črty z cesty zvláštního dopisovatele »Birževých Vědomostí«, Jonka Garesku.)

V Praze zuří skutečně nejděsnější vojenský terror. Rakouská policie zastrašuje obecenstvo krutými represaliemi, a doby inquisice takřka povstávají z hrobu. Ale všechna tato krutá opatření neudusila živého ducha a svérázný humor Čechů, v čem se velice podobají Francouzům.

Češi se jedva mohou dočkati osvobození z nenáviděného německého jha. Připravují se, že uvítají své slovanské bratry s trojbarevnými ruskými prapory v rukou.

Celá Praha se hemží špicly. Otevřeně lze mluviti jen v domácnostech a pak v několika kavárnách, jichž majitelé se vzepřeli přijati tajné policisty za sklepníky.

Češi mluví s nadšením o příchodu Rusů do Prahy, který se očekává příštím létem.

České noviny jsou ovšem oloupeny o možnost, vyjádřiti své pravé mínění a názory, a přece lze často mezi řádky čísti jedovatý posměch nad rakouským hlavním stanem.

České noviny vyličují pak rakouská vítězství tak přehnanými výrazy, že všem, mimo censuru, je nad slunce jasnější, že to je ironie.

Před několika týdny vyjádřili pražští občané velmi výmluvně své city vůči císaři Františku Josefovi. Při slavnostním představení ve prospěch »Červeného kříže« ve »Velké Opeře« přečetl purkmistr právě došlou depeši se zprávou o bezvýznamném úspěchu Rakušanů v západní Haliči a provolal pak tradicionelní »Slávu« ku poctě císaře Františka Josefa. K tomu odpověděl celý sál — hrobovým tichem.

Náladu českých občanů sdílí docela i české pluky.

Češi se dávají rádi zajímati při první příležitosti, při čemž riskují i to, že se mohou dostati mezi dva ohně.

Moravští Češi nehledí tak optimisticky do budoucna jako jejich pražští bratři.« (Poř. č. 465. Srov. též poř. č. 915., »Journal de Genève« 5. března 1915 u Dra Kramáře zkonfiskovaný.)

Dne 21. června 1915 se sděluje:

»*České nálady.*«

»Čechy se již ode dávna vyznamenávají separatistickými proudy, obracejí své zraky k Rusku, doufajíce, že s jeho pomocí zdaří se jim jednou svrhnouti nenáviděné jho.

Byla doba, kdy by se snad byli Češi s Rakouskem smířili, ale jen za podmínky, že se ve Vídni vzdají dobývačných tendencí v neprospěch Slovanův a úzkého sblížení s bojovným Německem. Je tudíž pochopitelno, že po uzavření trojspolku, de facto německého spolku, musili se Češi vzdáti této myšlenky.

V Grégrově politice pokračuje i Kramář, dnešní vůdce mladočeské strany. Jsa opatrnější a smířlivější vůči Rakousku, než Grégr, vystupuje přece jen i Kramář při každé příležitosti ostře proti trojspolku.

Válka Kramáře překvapila. Je pravděpodobno, že jeho zatčení nebylo zaviněno jeho dnešní činností, ježto se od počátku války uchýlil na svůj statek, ale jeho bývalou činností a nesmírným jeho vlivem na český lid.

Smířlivá politika s Rakouskem nalézá sympathie jen mezi českými sociálními demokraty, jichž je poměrně málo, a mezi českými klerikály, kteří při posledních volbách nedostali ani jediného mandátu.

Vážným živlem české společnosti jsou sokolské organisace.

Ze všehc, co tu řečeno, musíme usouditi, že již na počátku války byly Čechy v značné většině nepřátelsky naladěny proti habsburské monarchii a že naopak celou duší sympatisovaly s Ruskem, jež tasilo meč k osvobození všech utlačovaných Slovanů.

Přes to nebyly Čechy i při této své náladě s to, aby rozvinuly prapor revoluce.

Nálada lidových mas ukázala se však v tom, že mobilisovaní vojáci otevřeně volali: »Ať žije Srbsko, ať žije Rusko!«, při čemž policie při těchto nepřátelských demonstracích hleděla skrze prsty.

Ačkoliv hromadné vzdávání se do zajetí bylo krajně těžké, přece jen se Češi vzdávali v jednotlivých případech, o čemž je podán důkaz tím, že toho času je v Rusku přes 100.000, v Srbsku pak přes 30.000 zajatých Čechů.*

Co se týče proudů nesmírné většiny Čechů, tu směřují tyto beze vší pochyby k vytvoření neodvislého česko-moravsko-slovenského státu s monarchistickou vládní formou, a za přesné podmínky, že dynastie musí býti slovanskou. Pokus s Koburským Ferdinandem mají Češi stále před očima.

Insarov.

(Dostává své informace z ministerstva zahraničí v Petrohradě.)
(Poř. č. 465.)

Pozoruhodná je přesná informace o tvrzené reservovanosti Dra. Kramáře a domněnky o důvodech k zatčení. (Srv. interview s Pavlů. Poř. č. 155, a poř. č. 359, 398, 305.)

Dne 22. června 1915 se píše:

»*České nálady.*«

»Ježto Češi z velmi pochopitelných důvodů nejsou s to, aby ve své vlasti dali průchod své náladě, proto se organisují mimo svou vlast.

V těchto dnech sestoupil se v Curychu výbor české samostatnosti, v jehož čelo se postavil známý český politik Masaryk, jenž právem je považován za nejlepšího znalce slovanské otázky.

Kdysi byl Masaryk stoupencem dorozumění s Vídní, ovšem pod podmínkou, že bude vídeňský kabinet sledovati slovanskou politiku. Byv Vídní zklamán, stal se Masaryk v poslední době ještě větším radikálem, než jsou sami Mladočeši.

Vzhledem k popularitě profesora Masaryka dlužno curyšskému výboru, jím založenému, přikládati největší důležitost.« (Poř. č. 465.)

S jakou drzou nenávistí naproti tomu píše tento list proti monarchii a Jeho Veličenstvu, to vysvítá z čísla ze dne 1. listopadu 1915:

* Psáno 21. června 1915!

»Rakousko a Češi.«

»Přes svůj věk 86 let, jeví císař František Josef v hubení svých slovanských poddaných obdivuhodnou energii. (!) Dal svou armádu do zvůle Viléma II. a svěřil mu i zahraniční záležitosti své říše, sám pak se horlivě obírá vnitřními záležitostmi své říše. Především povšiml si té, do nebes volající, anomalie, jež záleží v tom, že spravovaná jím dvojjediná monarchie habsburská až posud nemá ani řádného státního znaku, ba ani ne správného pojmenování. Vetešnická monarchie jmenovala se totiž jen v cizině »Rakousko-Uhersko«, doma, pro vlastní potřebu, jmenovala se od bitvy u Sadové a od zavedení dualismu r. 1867: »Královstvími a zeměmi, zastoupenými na říšské radě«, a »Královstvím Uherským«. Dlouhý titul cislajtánských zemí byl vždy považován za nepohodlný a stále dály se pokusy, nahraditi ho krátkým titulem »Rakousko«. Proti tomu však protestovali vždy zástupci jednotlivých království a vláda nemohla nikdy sehnati potřebnou většinu hlasů pro tento projekt zákona. Zvláště zamítavě chovali se čeští poslanci, ježto mezi královstvími v říšské radě zastoupenými zaujalo první místo »Království České«, pak teprve následovalo »Království haličské a lodoměřské«, a konečně »Království dalmatské«.

Císař František Josef se nyní rozhodl, že dnešní bezparlamentní režim se k tomu nejlépe hodí, aby příslušný zákon vstoupil do života. Vzal si za záminku prosbu německých parlamentních stran k vládě za sesílení centralismu a vydal hned dva edikty, z nichž první se týče nového říšského znaku, druhý pak nového označení říše ve vnitřním zákonodárství.

Nový znak Dunajského císařství je sestaven ze znaku bývalého rakouského císařství, jak byl kdysi ustanoven císařem Františkem I. r. 1806 a ze znaku uherské koruny.

Nové označení zní prostě »Rakousko-Uhersko«, beze zmínky o nějakých královstvích, jež patří k jeho soustavě. Práva českého a chorvatského království byla co nejcitelněji poškozena. Češi nemohli nechati toto znásilnění svých historických práv bez odpovědi. Všichni zahraniční Češi vystoupili dnes s provoláním, jež je podepsáno českými poslanci vídeňského parlamentu i zemského sněmu českého, dále předsedy českých organisací v Rusku, Anglii, Francii a v Americe; ti všichni protestují v provolání tom proti znásilnění svých práv.«

»Vstupujíce na politickou arenu dnešní doby, postavili jsme se po bok slovanských národů a jejich spojenců bez ohledu na úspěch nebo neúspěch války. Nás vede vědomí slovanské jednoty a my vyslovujeme své sympatie ruským, srbským a polským bratřím, kteří tak hrozně trpěli válečnými akcemi.«

V další části provolání je řeč o tom, že Češi nikdy na to ne-

myslili, »vzdáti se myšlenky na samostatnost českého státu.« Toto dnes vydané provolání dokazuje, jak velice je český národ přesvědčen o konečném vítězství spravedlivé slovanské věci. Toto provolání je zároveň odpovědí na řadu článků, jež anonymní český žurnalista napsal do pražského německého listu »Union«. Vyňatky těchto článků byly zaslány veškerému západoevropskému tisku, na důkaz, jaký převrat nastal v smýšlení českého národa po úspěších německé armády v Srbsku. V těchto článcích byl opravdu vyjádřen požadavek, aby české politické strany provedly revisi českého programu a aby se vzdaly nejdůležitějšího ze svých požadavků — znovuzřízení království českého —, ježto toto království je beztoho již dnešní rakouskou ústavou uznáno a císařem Františkem Josefem r. 1871 také potvrzeno.

Německý tisk si pospíšil dodati tomuto článku obzvláštní důležitosti, prohlásiv články ty za kající doznání českého politika a za znamení počínajícího českého vystřízlivění. Tyto články byly nejdříve připisovány bývalému českému ministru Fiedlerovi; když však tuto zprávu »Národní Listy« dementovaly, tu bylo z Vídně sděleno, že články tyto psal bývalý redaktor deníku »Čas«, stoupenec názorů prof. Masaryka a člen české strany radikální.

Jméno profesora Masaryka nebylo uvedeno bez příčiny. Rakousko doufalo stále, že tohoto vynikajícího politika získá na svou stranu. Po zatčení *Kramáře* a *Klofáče*, vůdců obou vlivných českých politických stran, zamýšlela rakouská vláda chytiti do svých sítí profesora *Masaryka*. Ježto se však zachránil útěkem do Švýcar, snažili se rakouští agenti všemožně, aby ho přiměli k návratu do vlasti, kde mu slibovali hory, doly.

Profesor Masaryk odolal však všem těmto svodům, přesídlil do Anglie a odtamtud začal pracovati na upevnění sebevědomí mezi Čechy. Rakouská vláda

prohlásila ho za zbavena profesury na pražské universitě,

za to však anglická vláda jmenovala ho okamžitě profesorem londýnské university a pověřila ho vedením nového oddělení — úvod do Slovanstva — pro anglické studenty.

Podpis profesora Masaryka na provolání českých zahraničních organisací svědčí o tom, že plán rakouské vlády, přivoditi rozkol mezi českými radikály a sociálními demokraty naprosto ztroskotal. Dnes stojí tedy jen hrstka českých klerikálů na straně Rakouska a tito ovšem neprotestují proti opatřením císaře, jež směřují k úplnému zničení starých českých práv.

Toto nové znásilnění Čechů musí se obrážeti v hrdinských činech českých husitských Družin, jež toho času bojují na naší a na francouzské frontě a v tom, že se Češi rakouské armády dávají ve větším počtu zajímati. Přes 400 vyznamenání řádem sv. Jiří bylo

v loni uděleno členům českých Družin, 25 vyznamenání tímtéž řádem bylo teď posláno Čechům, kteří slouží ve francouzské cizinecké legii — to je nejlepší důkaz hrdinství, jež až posud dokázali čeští bojovníci. Různé, rozpuštěné české pěší pluky, jež se vzdaly Čechům, dokazují totéž »in adverso«.

Český výbor vyplnil svou národní a kmenovou povinnost, když svým provoláním udržuje u svých krajanů povznešenou náladu. Víra ve vítězství spravedlivé slovanské věci, toť již poloviční vítězství.« (Poř. č. 1086.)

»*Řěč*« ze 12. března 1915 — tedy z doby, kdy tento časopis byl »Národním Listům« ještě dodáván — sděluje mimo jiné:

»Český kongres.«

V závěrečné schůzi českého kongresu byla přijata resoluce, v níž mimo jiné byla vyslovena naděje, že brzo nadejde doba, kdy československý generální sněm se bude moci, jako jediný representant československého národa, obírati záležitostmi říše, samostatné česko-slovenské říše, v jejímž čele stojí slovanský král.« (Poř. č. 326.)

V odůvodnění rozsudku v Kramářově procesu stojí na jiném místě o

chování se Čechů v Rusku

mimo jiné toto:*

»Je přirozeno, že Češi a Slováci, žijící v Anglii, Francii, Americe a Rusku, nezůstali za svými soukmenovci v jiných zemích. I tam utvořily se již na počátku války v různých městech, hlavně v Londýně, Paříži, Chicagu, New-Yorku, Petrohradě, Moskvě, Kijevě, Oděse a j. velezrádné spolky.«

»L'Indépendance Tchèque« z 1. února 1915 sděluje:

»Rusové a Češi.«

Čeští dobrovolníci v Paříži, zvěděvše o proklamaci velkoknížete Nikolaje a o historickém přijetí českých delegátů v Moskvě a v Carském Selu Jeho Veličenstvem, odeslali tuto depeši:

»Jeho Veličenstvu, caru osvoboditeli Nikolaji II. Vřelá přání k novému roku a k novým vítězstvím Vašeho Veličenstva v radostné důvěře a nejhlubší oddanosti.

Za výbor české kolonie a českých dobrovolníků v Paříži:

Čapek, předseda.«

Obdrželi jsme tuto odpověď prostřednictvím ruského vyslance a zplnomocněného ministra p. Izvolského:

* Odůvodnění rozsudku v procesu Kramářově str. 68 a násl.

»Pane předsedo!

Jeho Veličenstvo císař, můj vznešený pán, ráčil mi nařídíti, abych Vašim členům vyjádřil díky Jeho Veličenstva za dobrotivě přednesená přání k Novému roku.

Vykonávaje rozkaz svého panovníka, dovoluji si i svým jménem co nejsrdečněji poděkovati za city, jež jste ve svém dopisu ke mně ráčil vyjádřiti.

Přijměte, vážený pane, ujištění mých nejsrdečnějších citů.

Izvolskij.« (Poř. č. 743.)

Dne 15. února 1915 přináší týž časopis tuto proklamaci, kterou navrhli čeští delegáti Anglie a kterou jednomyslně přijal první kongres Čechů a Slováků, odbývaný v Paříži od 28. ledna do 5. února t. r.:

»Drazí krajané!

Považovali bychom to za největší neštěstí, kdyby člen habsburské dynastie vládl dále v Čechách, ať si to již je pod jakýmkoliv titulem:

Po čtyři staletí museli jsme snášeti nejbolestnější muka; dynastie nedbala závazků, jež na sebe přijala a tak jsme se stali utlačovanými obětmi; utiskování toto vyžádalo si miliony lidských životů.

Zlá vůle, již nám bylo snášeti, měla za následek pohrdání hodné jednání s námi a hroznou bídu.

Proto je také naší první snahou, celému světu prohlásiti, že český a slovácký národ v budoucnosti od sebe odvrhuje panství Habsburků. Národové nechtějí ve svém čele již míti knížete německé krve.

Český národ je si svého historického práva plně vědom a žádá rozhodně znovuzřízení své samostatnosti.

Chceme, aby konstituce českého státu, jenž by obejímal všechny české a slovenské kraje, zakládala se na svobodomyslných zásadách. Žádáme si ústavní vládu, podobnou vládě, jaká existuje ve Francii nebo v Anglii. Naši krajané budou o této věci rozhodovati, jakmile jim bude možno, veřejně formulovati svá přání.

Ústřední výbor národní rady československých kolonií.« (Poř. čís. 744.)

(Srv. [dříve v hlavě V. c])

»*Russkoje Slovo*« ze dne 9./22. srpna 1914 přináší tuto výzvu českého výboru:

»Český výbor v Moskvě obrací se ku všem ruským, rakouským a americkým Čechům s výzvou tohoto obsahu:

Češi!

Všichni zbraně schopní mezi Vámi, hlavně však záložníci rakouské armády, jsou morálně nuceni vstoupiti do řad českých dobrovolníkův.

Vítězná ruská armáda vstupuje právě v hrdinný boj k osvobození Slovanů z drápů krvežíznivého německého dravce, ona tedy bojuje i za náš těžce zkoušený česko-slovenský národ.

Vítězství Ruska nad našimi odvěkými nepřáteli přinese nám vytouženou svobodu a státní neodvislost.

Bratři, dokažte, že jste hodni pomátky našich vítězných husitských vojsk, před nimiž se třásla celá německo-římská Evropa, před vojsky, jichž mohutný chorál »Boží bojovníci« zaháněl již sám na útěk hordy německé.

Proniknuty byvše přesvědčením své svaté povinnosti vůči vlasti, předložily české výbory v Moskvě a v Petrohradě úřadům prosbu za povolení k zřízení českého dobrovolnického oddělení, jež by, — po boku ruské armády — v daný okamžik vstoupilo na půdu zemí koruny české, aby svou vlast, úpící od XVI. století pod jhem Habsburků, osvobodilo od nepřátel.

Naší prosbě bylo vyhověno.

Český výbor.« (Poř. č. 155.)

Tentýž list podává zprávu i o oficielním ruském uznání českých snah ruskou nejvyšší státní hlavou.

»Přijetí české deputace u cara.«

Po přijetí deputace starostů ruských měst ráčil Jeho Veličenstvo — u přítomnosti suity — přijati českou deputaci. Tato deputace skládala se z pp. Hraběte, Svatopluka Koníčka a Louise Tučka.

Panu Koníčkovi připadlo štěstí, že směl Jeho Veličenstvo osloviti tímto proslovem:

»Velký panovníku!

Češi byli vždy průkopníky myšlenky slovanského sjednocení. Dnes, kdy jsme poprvé s výše trůnu uslyšeli slovo carské o sjednocení všech Slovanů, naplnila se naše srdce nejhlubší radostí.

Blíží se ten tak dávno vytoužený, nám svatý okamžik, osvobození českých zemí.

Volání našich bratří z naší vlasti Čech, nepřítelem utlačované, nemůže teď dosíci svaté Rusi, a my, ruští Čechové, věrní poddaní Vašeho Veličenstva, stojíce před posvěcenou osobou vládnoucího panovníka bratrského, rytířského, ruského národa a vyjadřujíce city své bezmezné oddanosti a lásky, odvažujeme se propůjčiti výraz naději, že dílo osvobození jižních Slovanů, započaté Vaším

dědem slavné paměti dospěje k ukončení osvobozením všech západních Slovanů Vaší prozřetelností, velký panovníku.

Všemohoucí Bůh pomáhejž Vašemu Veličenstvu uskutečniti slovanskou ideu a uvésti do rodiny osvobozených slovanských národů i náš česko-slovenský kmen na základě jeho historických práv a v jeho historických a ethnografických hranicích.

Kéž tato svobodná a samostatná koruna svatého Václava zaleskne se v záři koruny Romanovské.«

Jeho Veličenstvo ráčilo co nejmilostivěji poděkovati deputaci za vyjádřené smýšlení.« (Poř. č. 155.)

Koníček, mluvčí deputace, je důvěrníkem »Národní Rady České«, předsedou panslavistického spolku »Slavia« v Moskvě, jenž zaslal také na Sofijský sjezd pamětní spis, který tam byl čten. Koníček byl jedním z průvodců moravských pěvců, kteréžto výpravy se i Zamazal zúčastnil; je zakladatelem spolku »Jan Hus« v Moskvě, jenž byl založen po té, když plán Dra. Scheinera, založiti podobné spolky v Rakousku, úplně ztroskotal. Po vypuknutí války konal Koníček řadu přednášek v Americe a sice pro připojení Čech k Rusku a byl konečně v korespondenci s ruským protojerejem Ryškovem v Praze.

Tuček je zřízencem rakouské firmy Laurin a Klement a účastní se horlivě revolučního hnutí. (Srv. též poř. č. 229.)

Neustálou práci na poli slovanské vzájemnosti i ve válce dosvědčuje český kongres v Moskvě, o čemž referuje »Russkoje Slovo« od 8.—12. března 1915:

Dne 7. března byl zahájen v hôtelu Metropole první český kongres. Banketu se zúčastnilo přes 100 českých delegátů z celého Ruska. Mezi četnými čestnými hosty byli m. j.: G. M. Silanovickij, srbský archimandrita Michail, rektor moskevské university prof. Ljubavskij, předseda slovanského výboru Rodinov a j. Z četných řečí, jež byly proneseny, nejpozoruhodnější byla řeč rektora Ljubavského, jenž líčil utrpení českého národa, mučeného po staletí pod ranami teutonského kladiva. Ale rány kladivem nerozbily malé Čechy. Naopak, ony je ukovaly v ocel.

G. Raimann pozdravuje ruskou armádu v jejím zástupci G. M. Silanovském.

Jeho Veličenstvu zaslán holdovací telegram.

Památce Čechů, kteří jako členové české Družiny, padli na bojišti, vzdána čest.

Předsedou kongresu byl Rixi, jeho zástupci Čermák a Hampel, jednateli Pavlů a Škarvan.

9. březen.

Při včerejší schůzi proneseny řeči k poctě Jana Husa, jehož 500leté výročí smrti právě připadá. Pozdravné telegramy poslány vrchnímu veliteli armády, králi belgickému a ministerskému před-

sedovi, jakož i ruskému konsulovi v Praze Žukovskému, jenž se teď nalézá v Petrohradě.

10. březen.

Ve včerejší schůzi voleno praesidium a členové revisní komise. Za předsedu svazu zvolen Čermák, jeho náměstkem Moravec, jednatelem Klecanda, přísedícími pan Böle a Reis. Sídlem předsednictva je Petrohrad.

12. březen.

Včera zakončil kongres čechoslovenských spolků v Rusku svou činnost. Usneseno vydávati oficielní list v české, slovenské, a z části i v ruské řeči. Pp. Švihovský a Pavlů budou časopis ten redigovati. Mimo to mají býti vydávány populární brožurky, aby bylo Rusko seznámeno s kulturním a hospodářským životem českého národa.

Od prvního ruského konsula v Praze Žukovského došla telegrafická odpověď:

»Jsem hluboce dojat pozorností sjezdu. Vážím si uvědomělé slovanské činnosti hrdinného národa českého, kterou jsem poznal z blízka. Důvěřuji v jasnou budoucnost Čechie a Slovače a v jejich spojení v jedinou slovanskou rodinu pod ochranou vítězného Ruska. Vřelé díky sjezdu a Vám za přátelské city.«

Členové zakládající schůze česko-slovenských spolků na Rusi, kteří se sešli v Moskvě od 7.—11. března 1915, usnesli se v poslední schůzi na této resoluci:

»V této těžké chvíli, kdy česko-slovenský národ v řadách svých starých utiskovatelů je veden v tisících ke zkáze a prožívá jeden z nejhorších okamžiků své tisícileté historie, máme — díky Nejvyšší blahovůli panovníka ruské země a díky bratrské lásce ruského národa — možnost nejen volně se o svých národních snahách vysloviti, ale i účastniti se tohoto boje po boku ruské armády.

Samostatná česko-slovenská říše, v jejímž čele bude státi král, může se udržeti jen za naprosté shody s ostatním slovanským světem a hlavně se svou velkou ochránkyní, říší ruskou.

Společné životní zájmy česko-slovenského národa a Ruska jsou zárukou, že náš národ, jenž byl vždy věrným přítelem ruského lidu, osvědčí se i jako věrný spojenec svého osvoboditele, Ruska, dostane-li se mu možnosti, aby si svůj osud volně mohl určiti.« (Poř. č. 155.)

Četné jsou zprávy, jak v ruských, tak i ve francouzských novinách o činnosti českých dobrovolníků, Družin, husitských legií, čímž úřední zjištění v tomto směru dochází plného potvrzení.

Generální konsulát v Berlíně sděluje na př. již 10. října 1914 k tomuto předmětu:

»V Moskvě a v jiných městech ruských je na popud panslavistického agitátora Svatopluka Koníčka organisována česká dobrovolná legie »Husitská Družina«. Koníček hleděl pohnouti k vstupu do této legie nejen Čechy, ale i ostatní Slovany, žijící na Rusi, na př. hlavně v Rusku usedlé Slováky. Uveřejnil k tomu cíli v ruských novinách četné výzvy a k verbování dobrovolníků jel i do Kijeva. Tamtéž, jakož i do Oděsy odejel k verbování i jiný člen české kolonie moskevské, Alois Tuček, ředitel filiálky automobilní firmy Laurin & Klement. Do Charkova byl za tímtéž účelem poslán jakýsi Vlastimil Amort, jenž žil v Moskvě jako sochař.

»Husitská Družina« měla býti pod velením ruských důstojníků a při vstupu ruské armády do Rakousko-Uherska poslána před armádou, aby působila k odpadnutí slovanských národů. K tomu cíli jsou prý tištěny četné proklamace a legie jest opatřena 10.000 pušek. Jako hlavní pole činnosti legie mají býti Čechy a Morava. Zmíněný Koníček vyvinul horlivou činnost i v tom směru, aby přiměl Čechy k přestoupení k pravoslavné víře. (Poř. č. 155.)

»L'Indépendance Tchèque et Slovaque« sděluje v srpnu 1915:

»*Bude světlo.*«

»Národní rada česko-slovenských obcí«, jež má své sídlo v Paříži, vydala »Poslání do Slovače«.

Který Slovák by nebyl nadšen, čte-li na př. tato bratrská slova:

»Ano, budeš s námi ty statečný, svobody milovný horalský národe Janošíkův, v němž ještě, díky Bohu, nevymřela tradice slavných bojů slováckých mstitelů po boku Husitů.

V dnešním gigantském, strašném boji nadejde naše svoboda. Nastane světlo.

Vstaňte tedy všichni, kdož jste hodni slováckého jména a zlomte toto prokleté jho.

V bratrské jednotě ručíme za úplnou samosprávu slováckého území s vlastním slováckým sněmem v tvé staroslavné Nitře; český národ chce ti, slovácký národe, založiti neodvislý, česko-slovenský státní svaz.

Pan Horský je vskutku nejen vyvolený, než i povolaný k této dalekosáhlé a na výsost důležité misi.

Je Čech rodem, ale obeznámen s našimi poměry.

Horský konferoval s ruským ministerským předsedou, jenž ho ujistil, že Rusko zajistí každému slovanskému národu, tedy i českému a slováckému, úplnou státní autonomii a neodvislost.

Pan Horský byl dvakráte přijat v audienci ruským carem, měl důležitou rozmluvu s ruským ministrem vojenství a podnikl agitační cestu po světě. V Srbsku konal porady s ministerským předsedou Pašičem, v Italii s předními diplomaty, rovněž tak v Bulhar-

sku a ve Švýcařích, až konečně zvolil si za sídlo své činnosti Paříž, světové město, jež sympatisuje se Slovany.

Odtud odejel do Ameriky, aby tam šířil své životní poslání — docíliti součinnosti Čechů a Slováků k dosažení samostatnosti a neodvislosti.« (Poř. č. 428.)

»*Utro Rossii*« z 9. března 1915 sděluje o českém sjezdu v Moskvě:

»Předsedovi ministerské rady Gorem[y]kinovi byl poslán telegram tohoto znění:

V Moskvě na zakládajícím sjezdu shromáždění delegáti československých spolků na Rusi mají čest v osobě Vaší Excellence vysloviti ministerské radě svou nejhlubší vděčnost za blahosklonnou účast na osudu Čechů a Slováků, kteří v této památné době žijí v Rusku.

Kojíce se nadějí, že i v budoucnosti budeme uznání hodny vznešené ochrany, připojujeme vřelé přání úplného úspěchu velkému, šlechetnému Rusku ve velkém, gigantickém boji proti našemu staletému nepříteli.«

Bývalému ruskému konsulu v Praze, Žukovskému, byl zaslán tento telegram:

> »Sjezd česko-slováckých spolků v Rusku vzpomíná zásluh prvního ruského konsula v zlaté Praze, osvědčeného přítele českého národa a považuje za svou povinnost, pozdraviti Vás, Vladimíre Grigorjeviči, na půdě slovanského sbratření.« (Poř. čís. 465.)

Doba moskevského sjezdu byla využitkována i v jiných městech k demonstracím, jak to dokazují zprávy o »Slovanském dni« v Petrohradě:

»Slavnosti zúčastnily se deputace Čechů a jiných národů s plakáty: »Kříž na chrám sv. Žofie«, » Rakousko musí býti rozděleno!«, »Za svobodu karpatského Ruska«; pozornost všech upoutal černý husitský prapor s rudým kalichem.« (Poř. č. 155.)

Dále:

»*Slované, armádním reservoirem pro Rakousko-Uhersko.*«

Nespravedlnost k Slovanům byla a je více než kdy jindy hlavní a poslední výzvědný prostředek rakousko-uherské správy. A to hlavně teď, kdy správa tato s hrůzou vidí svůj strašný konec. Tato zásadní nespravedlnost byla Rakušany vykonávána hlavně při vybírání mužstva. Nedávno, mezi 7. a 15. květnem byli povoláni na prosté nařízení už pro 2. kontingent muži od 24—37 let. Mezi Slovany bylo toto nařízení provedeno s chvatem dosud neslýchaným.

80 procent odváděných bylo uznáno schopnými k službě se zbraní; v mnoha dnech a v četných obcích Čech, jakož v Praze, bylo odvedeno 90—95 procent mužů.

Lékaři nerozhodují o schopnosti odváděných, ale ve většině případů vojenskou správou delegovaný důstojník. (Tito rakouští důstojníci jsou známi svými pangermanskými názory.)

Ostatní slovanští národové museli snášeti tytéž svévolné útisky, kdežto Němci zůstávali velice ušetřeni. (!) Všechny tyto činy svědčí nepopíratelně, že se Habsburkům jedná o zcela určitý plán, jehož cílem je vyhubení slovanských raç, žijících na půdě dvojhlavé monarchie. (!) Slovanští vojáci jsou posíláni do Uher do oněch měst, jež jsou nejvíce postižena epidemiemi.

Vlastní české pluky neexistují již takřka vůbec, neboť po posledních zkušenostech se vláda postarala o to, aby do českých pluků bylo vřazeno hojně Němců, kdežto Češi byli opět rozděleni do německých pluků.

Tím způsobem nemohou Češi a Slované nikde tvořiti homogenní tělesa a státi se nebezpečným živlem v případu eventuelní vzpoury.

Konečně mezi 16.—30. srpnem dojde i na 50—60leté.

Osud jich je skutečně tragický. Jako bývalí vojáci mají v rukou dokument, vydaný jim vojenskou správou a všeobecně zvaný »Abschied«. Pod pečetí, jež nese obraz dvojhlavého orla a jménem Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. se v dokumentu tom potvrzuje, že majitel dostál své povinnosti vojenské a že je tudíž veškeré služební povinnosti sproštěn. (Následuje urážka Veličenstva.)

Německý spisovatel Hermann Bahr podává ve své knize »Wien« případnou charakteristiku habsburské dynastie.« (Následuje urážka celé dynastie citátem z Hermanna Bahra.) (Poř. č. 196.)

Níže uvedená zpráva, z níž vysvítá i účastenství anglického tisku, je plna zvlášť nenávistné ironie.

»Benzinoví husaři.«

V »Times« vyslovil se pan Stanley Washburn v jedné ze svých zpráv z ruské fronty o odporném chování se rakouských důstojníků v Přemyšlu. Až do posledního okamžiku zachovali svoji aristokratickou nadutost. Kdežto prostí vojáci trpěli hlad a zimu, a pojídali psy, kočky a zdechlé koně, scházeli se páni důstojníci dopoledne v kavárně Sieberově a v hôtelu Royal k hlučným zábavám.

Na srbské frontě bylo totéž. Nelze říci, že se snad všichni důstojníci chovají stejně, ale aspoň zástupci šlechty a bohatého měšťáctva nevzdávají se ani svého chování, ani svého blahobytu. Na srbské frontě pořádali slavnosti, a aby si zaopatřili zásoby, které byly často velmi vzdáleny, používali k tomu vojenských automobilů, ba i těch, které byly určeny k sanitní službě. Rakouští vojáci nazývali tyto své důstojníky »benzinoví husaři.« (Poř. č. 51.)

»*Kijevljanin*« přináší v sobotu 15. listopadu 1914 tuto zprávu:

»*Co se děje v Rakousku?*«
(Zpráva českého očitého svědka.)

»Čechoslovan« sděluje tuto událost:

»Částečná mobilisace na Hané (moravský kraj) vzbudila velikou nespokojenost.

Odevšad dostavili se reservisté do kasáren až v poslední chvíli určeného termínu.

Všeobecný signál k »pogromu« na Němce měl býti vydán v neděli, kdy byla ohlášena všeobecná mobilisace.

Všechny strany, mimo klerikály, byly s tím srozuměny.

V tu dobu nastala mobilisace, ale byla provedena mrtvě, bez nejmenšího nadšení mezi reservisty.

Rjeka nebude hájena, co bylo lze, bylo odveženo do Pulje. Přístup k puljskému zálivu je podminován, ale na ostrovech nejsou žádná opevnění. V stejné situaci nalézá se Terst.

V den narozenin Františka Josefa nevlál s italských domů ani jediný rakouský prapor. Podmořským člunům bylo však nařízeno, aby ozdobily palubu vlajkami. Guverner jel do kostela za vojenské ochrany. Pak jsem se odebral dále do Osnocze. Na cestě jsem potkal vojenské vlaky, jež byly dirigovány ke Lvovu, do Haliče.

V den svého příjezdu mluvil jsem s Čechy 8. sboru, kteří byli poraženi u Šabce a zahnáni na útěk. Zmatek byl takový, že Němci 73. pluku stříleli na 102. pluk. Je skoro zbytečno, abych připomínal, že takřka celý 28. pluk český přešel na srbskou stranu.

Důstojníci si vymýšleli nejstrašnější muka na české vojáky.

V sobotu postavil jistý Němec, poručík 102. pluku, osm vojáků do řady a nejdříve je udeřil do tváře, načež je zbil holí za to, že z hladu snědli svou konservu. V pondělí byl týž důstojník svými vlastními vojáky (Pražany) zastřelen.

V sídle jedné z českých divisí byl po nešťastném boji u Šabce prohlášen stav obležení.

Národ na půdě české koruny bude k Rusům tak přátelsky vystupovati, jako k dávno vytouženým hostům.

U nás se objevily proklamace, z nichž je zřejmo, že Rusové přinášejí Čechům svobodu. Jen ať Rusové přijdou, jen ať přijdou české legie a ať k nám a na Moravu hned přinesou zbraně, pak se také hned otevrou až posud dobře skrytá skladiště potravin a ruská armáda nebude se na Moravě cítiti jako v cizí zemi.« (Poř. č. 464.)

»*Utro Rossii*« ze dne 11. února 1915 sděluje:

»*V zádech nepřítele.*«

Do Moskvy přijel na několik dní český legionář Zdeněk Reimann. V hovoru s naším spolupracovníkem vyprávěl Reimann některé válečné episody z

činnosti české Družiny,

jež velmi ostře charakterisují tuto činnost.

»Česká Družina« je rozdělena po celé rakouské frontě v jednotlivých malých oddílech. Její úloha je zatím výzvědná. Možno-li, v zádech nepřítele. Zde máte některé případy jejich činnosti:

Velmi často prosí Srbové a Češi, kteří se vzdali do zajetí, aby byli hned přijati do české Družiny neboť chtějí prý súčtovati s rakouskou vládou.

Tři čeští legionáři byli postaveni mimo zákon o válečných zajatcích, a dva z nich, upadnuvše do rakouského zajetí, byli také již oběšeni.

Češi jsou tak přesvědčeni o brzkém a nevyhnutelném příchodu ruských vojsk do Čech, že již teď prosí své ženy, aby své husy měly pohotově, jak stojí v národní písni: »Lidé, nechte tady husy, o vánocích přijdou Rusi!« (S podobiznou českého legionáře Reimanna v uniformě.) (Poř. č. 465.)

Svědek Maštálka se zmiňuje, že mu byl podobný článek předložen Jeho Excellencí ministrem vnitra baronem *Heinoldem*, aby byly odůvodněny učiněné výtky.«*

V. d)

V AMERICE

bylo, jak se rozumí, již před uvedeným příjezdem Kopeckého, české revoluční hnutí pevně organisováno.**

Již na podzim 1914 byl v New Yorku založen

»Výbor pro samostatnost a neodvislost Čech«,

jenž si položil za cíl, podporovati velezrádné hnutí všemožným způsobem. To se dálo především navázáním styků s diplomaty trojdohody.

Deputace výboru objevily se u anglického a ruského vyslance ve Washingtoně a ujistily oba dva o oddanosti českého národa o věci spojenců; ruského vyslance žádala deputace o sdělení seznamu českých válečných zajatců na Rusi, aby ještě za války mohla býti mezi nimi zahájena protirakouská propaganda. I to výbor slíbil, že bude zasílati články dohodovému tisku a peněžní sbírky na podporu velezrádného hnutí.

* Ministr *Heinold* chtěl se totiž pokusiti, zda by nedocílil u Čechů projevu loyality, a proto ukázal Staročechu Maštálkovi podobné věci, aby se pokusil o to, přiměti ho k názoru, že to tak dále nejde, že Češi musí k tomu zaujati — rozumí se, že mínil — odmítavé — stanovisko. Samozřejmě bylo to naprosto marno!

** Dle obžalovacího spisu proti Hájkovi, Oličovi a soudr. str. 60.

Ještě větší význam měla v březnu 1915 na sjezdu v Clevelandu založená

»*Bohemian National Alliance*«.

(České národní sdružení.)

Předsedou tohoto sdružení byl lékař Dr. Ludvík Fischer; Alliance je officielní jednotou všech velezrádných amerických Čechů. K tomuto sdružení, jež má svou filiálku v New Yorku, patří 26 českých kolonií v Americe. I v akčním programu tohoto sdružení nalézá se podpora osvoboditelských snah českého národa, hlavně informacemi amerických listů o cílech českého hnutí a sbíráním peněz ku podpoře velezrádných cílů. Dle výkazu, uveřejněného v »Nev-Yorkských Listech« dne 8. srpna 1915, dosáhly sbírky až do toho dne obnosu 18.000 dollarů, kdežto dle zprávy c. k. policejního ředitelství v Praze bylo sebráno do jara 1916 americkými Čechy v celku na 900.000 dollarů, kteréžto peníze byly dány k disposici profesoru Masarykovi na podporu protistátní propagandy. I s českými politiky bylo »Národní sdružení« přes Lausanne ve spojení.

V 1. čísle pařížského listu »Indépendance Tchèque« z 15. ledna 1915 je otištěn

manifest amerických Čechů

k presidentu Poincaré-ovi, kde mimo jiné stojí:

»Den odplaty pro Francii přišel: vítězně zatlačuje zpět německý vpád. Avšak naši čeští bratři jsou vydáni na milost a nemilost kruté rakouské vojenské vlády. Naši bratři, naši hoši, naši otcové rodin byli přinuceni, chopiti se zbraní.«

Ke konci vyslovuje se pevná naděje, že konečné vítězství Francie přivodí i vzkříšení české samostatnosti, za něž jsou Češi hotovi ke každé oběti. Tento dokument je vedle »Národního sdružení« podepsán i »Národní radou Čechů v Americe«, jakož i českými jednotami z Omahy a Clevelandu.

Na podzim 1915 objevil se i

manifest českých sociálních demokratů v Americe,

v němž sociální demokrati výslovně slibují svou podporu »Národnímu sdružení« a prohlašují za první lidskou sociální povinnost požadavek naprosté neodvislosti českých zemí, spojených v jeden jediný, zcela svobodný československý stát.

Třeba se zmíniti i o činnosti

»*Besedy V. Frič*«

v Chicagu, jež se obírala hlavně šířením velezrádného hnutí mezi českými zajatci v Rusku a v Srbsku. Za tím účelem byly posílány

česko-americké noviny protirakouského směru ve velkém množství — do 2. února 1915 posláno 612 balíků — do zajateckých táborů a i dopisy byli předseda Besedy Felkl a jednatel Nosek v živém styku s českými zajatci, aby šířili velezrádné propagandy.

K těmto zásilkám novin byl »Besedě V. Frič« k disposici bohatý materiál. Přes 60 českých listů v Americe bylo takřka vesměs v službách velezrádného hnutí; v čele všech byly listy, v Chicagu vycházející: »American By-Monthly«, »Denní hlasatel«, »Slavie«, »Borec Americký«, orgán sokolské jednoty Fügner-Tyrš, a »Orgán Bratrstva«, officielní list československých podpůrných spolků ve Spojených Státech a v Kanadě. V New Yorku byly »New-Yorkské Listy« vůdčím orgánem českého hnutí po osvobození. K podpoře a informaci českých a amerických novin založilo »Národní sdružení« zvláštní tiskovou kancelář pod vedením *Zvrzického**-*Kramorze;* mimo to existovala v Chicagu »česká novinářská associace«, jejímž předsedou byl jistý J. P. Stopina, dále v New Yorku »česko-americká novinářská associace« a »Kancelář českého tisku v Americe«.

Neméně intensivní, jako publicistická, byla i

shromažďovací činnost.

Již 26. července 1914 byl v Chicagu uspořádán český protestní meeting, na němž dle referátu v »Indépendance Tchèque« četní řečníci horlili proti rakouské »brutalitě« a k všeobecné známosti uváděli »utrpení«, jež je snášeti českému národu. Tento meeting, při němž bylo sebráno 3000 franků na srbský červený kříž, vzbudil prý dle referátu živou ozvěnu v americkém tisku. Významné jsou i sjezdy v Chicagu z 20. září 1914, v Clevelandu dne 13. března 1915 a pak schůze, konané na jaře 1915 v Bridge-Port, Cedar-Rapids a v New Yorku vůdcem ruských Čechů, Štěpánem Horským a ředitelem velezrádného hnutí v Anglii Františkem Kopeckým, kteří podnikli agitační cestu po Americe.

Zvláště důležitá a nebezpečná byla horlivá činnost všech česko-amerických jednot v době, kdy

otázka muničních dodávek ze Spoj. Států

Francii a Anglii tvořila předmět diplomatických not středních mocností vládě Spoj. Států, jakož i živé debaty v americkém tisku. Cílevědomě a systematicky vystupovali američtí Češi, podporováni byvše v tom jihoslovanskými vystěhovalci z Rakouska, proti snahám německé a rakouské vlády, německých Američanů a části amerického tisku, snahám za vydání státního zákazu vývozu válečného materiálu.

Ve všech českých koloniích byly zas a zas konány schůze, při-

* [Správně má býti Tvrzického.]

jímány resoluce, ve všech českých listech horlivě se přimlouváno za »ponechání neutrality«, t. j. za další dovolení dodávek válečného materiálu pro dohodu. Po celé Americe rozšířena spousta letáků, z nichž jeden je připojen k aktům. »Národní sdružení«, jež mluví jménem půl milionu českých mužů a žen českého původu a rodu ve Spoj. Státech, hluboce cítí se svými bratřími v Čechách, kteří »byli nuceni obléci rakouskou uniformu a bojovati za věc, kterou považují za nespravedlivou«.

I když toto jednání nebylo pro chování se americké vlády v otázce muniční rozhodné, přece jen bylo zcela jistě způsobilé, aby sesílilo protirakouskou náladu v Spoj. Státech a dodalo jí zdání jisté oprávněnosti tím, že vlastní rakouští příslušníci zaujali stanovisko proti Rakousku zjevně nepřátelským způsobem.

Americko-české hnutí pohybovalo se šmahem na anglikánsko-republikánské půdě. Pro caristické snahy Horského a pro dětinské fráse o sesazení našeho císaře a pod. nebylo v česko-amerických kruzích porozumění. V některých česko-amerických časopisech byl Horský zcela nepokrytě odmítnut. Ale právě proto bylo česko-americké hnutí, jež se nespokojilo s jarmarečními proklamacemi, nýbrž jen střízlivě a vypočítavě používalo každé příležitosti, aby věci naší vlasti způsobilo citelnou škodu, proto bylo toto hnutí značně vlivné na nečeské americké kruhy.

S druhé strany existuje ještě toto vylíčení poměrů v Americe, jež je zvlášť závažno pro doslovně citované hlasy časopisecké:

»Již časně donesli Češi své velezrádné projevy na vědomí vůdčích kruhů nepřátelských nám států a sesílili tím jejich naděje ve vnitřní potíže Rakouska.

Tak na př. adresovala »Českoamerická národní rada« v Chicagu k presidentovi francouzské republiky a k ruskému ministru zahraničí projev, že »všichni Češi a ostatní slovanští národové smýšlí vůči Rakousku a Německu nepřátelsky a že touží po osvobození pomocí Ruska.«

Deputace skládající se z amerických Čechů Čapka, Tvrdého a Vosky, prosila velkobritského vyslance ve Washingtonu, aby u své vlády prosadil, aby Češi, usedlí v Anglii, jejichž sympatie jsou na straně dohody, nebyli považováni za Rakušany a aby byli proto propuštěni z internování.« (Newyorkské Listy, č. 87.)

Právě jmenovaní Češi jsou hlavní sloupy »Výboru« v New-Yorku, jenž tam řídí protirakouské štvanice, a jenž, jak stojí v jedné úřední zprávě, »tají seznam svých členů od té doby, kdy byli vůdcové upozorněni na nebezpečnost jejich rejdů, kdyby kdykoliv se do Prahy vrátili.«

Zajímavo je, že dle téže zprávy náleží k vůdcům »Výboru« i president newyorkské »Bank of Europa« (vyvolané do života pražskou bankou »Bohemia«) Pacák, jenž byl jako vrchní úředník

»Bohemie« poslán před několika lety do Newyorku. (Zde budiž připomenuto, že vrchní úředník téže banky »Bohemia« Martínek byl v procesu Matějovského odsouzen za rozmnožování a rozšiřování velezrádných manifestů k 14 letům těžkého vězení.) I jiní zakladatelé »Bank of Europa«, na př. Brodský (lodní agent) a Sovák, jakož i advokát Vojtíšek, náležejí k vůdcům »Výboru«.

Vedle »Výboru« existuje ve Spoj. Státech severoamerických ještě řada českých svazů, jež vyvíjejí stejně intensivní protirakouskou agitaci a jež jsou při tom (jak dokázáno) ve spojení s Čechy v Rakousku a v jiných zemích. Tak na př. »České národní sdružení« (centrální president Dr. Fischer), jež má filiálky v Baltimore, Bostonu, Chicagu, Clevelandu, Cedar Rapids, Detwitu, Ohamě a j., prohlašuje za svůj cíl »politické osvobození Čechů« a píše ve svém orgánu »Orgán Bratrstva« ze dne 3. března 1915: »Český národ musí použíti velkého okamžiku, této příležitosti, jež se nikdy nevrátí, a musí udeřiti na své tyrany.«

»Národně-sociální Beseda k šíření vzdělání J. V. Frič« v Chicagu posílá systematicky českým zajatcům do Ruska a Srbska česko-americké noviny, v nichž jsou vyzýváni, aby přistupovali k nepřátelským armádám. K těmto novinám přikládají výzvy tohoto znění:

Krajané!

Sdělte nám, kolik je vás zajatců a odkud kdo jste. Možno-li, zašlete nám seznam, který nutně potřebujeme.

Josef Nosek,
2333 S. Clifton Parc, Av. Chicago,
U. S. of A.«

(Zde budiž připomenuto, že deputace českého výboru žádala v prosinci 1914 ruského vyslance ve Washingtonu o seznam Čechů, zajatých v Rusku, aby »mohli býti tito lidé již teď připravováni k protirakouské propagandě.« Vyslanec prý jim takový seznam slíbil.)

»Pokrok západu« (Ohama) ze dne 24. března 1915 připomíná k tomu, že toto pravidelné zasílání protirakouských novin »jistě potěší ty četné, kteří se dali zajati z politického přesvědčení«.

Mimo štvanice novinářské pěstují se horlivě i osobní agitace mezi rakousko-slovanskými zajatci. Chicagský list »Katholics« z 26. ledna 1915 na př. píše o vánoční slavnosti zajatých Čechů v Skoplji, při níž řečnili vůdci americko-srbské pomocné expedice Dr. Jičínský a Klepal; oba řečníci vyslovovali naději, že »v nedaleké době vytáhnou proti Rakousku z českých zajatců organisované pluky, spojené se srbskou armádou«.

Pozoruhodno jest, že americké protirakouské listy byly poslány i »České národní radě« v Praze a jednotlivým pražským Čechům. Zdali tyto listy dostaly se adresátům do rukou, není známo. Pozoruhodno je také to, že dle zprávy »Svornosti« (Chicago) z 9. března 1915 čekali američtí Čechové »návštěvu« pražského vůdce Sokolů Dra. Scheinera, jenž byl svého času zatčen.

V »Pacifických Listech« ze dne 15. března je otištěn článek z pera »vynikajícího člena pokrokové strany českého národa«, tedy aktivního politika, v němž se především dovozuje, že byl český národ válkou překvapen, takže nemohl hned zaujati správnou politiku. Dále stojí v článku tom: »Dnes jsme již zase orientováni a intelligentní kruhy, političtí vůdci a universitní profesoři jsou v tom za jedno, že jedinou záchranu lze najíti pouze v protirakouské politice a že brzo musí býti provedena náprava v hlavě i v údech, aby mohla býti vedena rozhodná rána a aby po překonání rakouského marasmu mohla býti ve spolku s Ruskem zasazena smrtelná rána německému imperialismu.«

Jako prostředek k provedení »tohoto nádherného činu« je spisovateli m. j. »organisace amerických a evropských Čechů a hlavně výcvik vojáků, kteří jsou zbaveni rakouského jha«, t. j. dle všeho nejspíše českých zajatců.

V službách této americko-české organisace patrně stál i František Berka, jenž byl dle svého vlastního udání americkým státním občanem a jenž byl 14. června 1915 c. k. zeměbraneckým polním soudem v Moravské Ostravě odsouzen k smrti pro velezrádu. (Vyhláška c. k. slezského zem. presidia v Opavě.)

Když se tyto česko-americké listy takovým způsobem pokoušejí rakouské Slovany pobouřiti, tu zase rakouští Češi snaží se všemožně tyto česko-americké štvanice podnítiti a povzbuditi.

Tak již 5. ledna 1915 přinesl chicagský »Hlasatel« článek pražského aktivního politika, v němž se sděluje, že v Praze kolují spousty ruských manifestů, že se Češi pilně učí rusky, v čemž prý jsou horlivě podporováni českými knihkupci. Známí policejní a místodržitelští úředníci rozšiřují pověsti o slibech císaře českému národu a o zamýšleném vzdání se trůnu. Rozumí se, že tu ani neschází zpráva o domnělém pronásledování, jaké musí od vlády trpěti čeští vůdci stran a úředníci.

Jsou tím míněna zatčení několika notorických velezrádců.

Dle listu »Cretesky [?] Pokrok« z 20. ledna 1915 je v Praze zvláštní výbor, jenž »informuje cizinu o poměrech v Čechách«.

Český politik, bydlící v Lausanne, sprostředkuje prý dopisování mezi Prahou a česko-americkou národní radou.

Tato národní rada sebrala v únoru od 10.000 do 50.000 dollarů,

jež byly dány k dispcsici jistému »českému pclitiku k politické akci v Praze«.

Zde budiž učiněna zmínka i o »dopisech z Prahy«, zasílaných česko-americkým listům, z nichž je pak otiskl »Journal de Genève«. Uvádíme z nich některá místa: »Češi nabyli opět své důvěry a nepochybují, že v brzku budou míti místo v neodvislém státě, jejž obdrží prc svou raçu. Němci v našem státě ať pak činí, co chtějí. Chtěli nás potlačiti. Necháme je na pokoji, ale jisto je, že sami utekou z naší české republiky se vším všudy.« (Zde je — jednou jedinkrát — zmínka o české republice; jindy se mluví vždy jen o české dynastii.)

Na jiném místě se praví:

»Pražané mají také svůj způsob, jak dávati na jevo své smýšlení. Nedávnc byl v Národním divadle pořádán velký koncert ve prospěch pražské cdbočky Červeného kříže. Místodržitel žádal purkmistra, aby obecenstvu přečetl telegram o jakémsi velkolepém rakouském vítězství v nějaké zapadlé karpatské vesnici. Rozumí se, že musil svůj prcjev zakončiti trojnásobným »Sláva!« císaři. Naprosté ticho bylc odpovědí k této výzvě. Vše zůstalo seděti, jakoby nikdo ničeho neslyšel. Mrazivé rozpaky zmocnily se všech a program byl značně zkrácen.«

I zde buďtež uvedena ještě některá místa z odůvodnění rozsudku v procesu Kramářovu:*

»Obžalovaní pokusili se sice nejdříve popříti své styky s Amerikcu, ale neprávem.

Za vyšetřování musili doznati, že je o Češích v cizině, najmě v Americe, známo, že jsou velice radikální, že sokolská organisace tvoří spojující pcuto (svědek Dr. Scheiner); je uznán význam »českých kolonií« v amerických městech a spojení s mateřskou zemí, novinářství a vystěhovalecký ruch vytvořují styčné body, stejně tak i vztahy hospodářské (banka »Bohemia«).

Zahraniční odbor »Národní rady české« řídí dlouhou řadu styků a »Národní Listy« jsou r. 1906 také ochotny, podporovati zahraniční propagandu.

V balkánské válce vyslali i američtí Čechové pomocné výbory a poskytli balkánským Slovanům pomoci.

Bylo by tedy opravdovou naivností za těchto okolností připustiti, že právě obžalovaným nebyly tyto vztahy známy a že nebyli — při intensitě jejich nacionalismu — jejich krajané v Americe jimi dostatečně oceněni.

Objevilc se také, že hned po vypuknutí války byl prapor slovanské vzájemnosti nejen v Americe, než i souhlasně jako v Rusku,

* Odůvodnění rozsudku str. 113 a násl.

Francii, Anglii, Švýcarsku a také v tuzemsku, jakož i idea samostatnosti zemí koruny české, proklamovány.

I v tomto ohledu referují ony tři listy, jež jsme již častěji uvedli jako nejdůležitější revoluční listy: »La nation tchèque« (Leger, Denis, Kepl a j.), »L'Indépendance Tchèque« (Denis, Crkal a j.), »Čechoslovák« (Švihovský, Pavlů a j.).

Jeden z těchto článků zní:

»Američti Češi.«

»Všechny děti našeho národa, ať již žijí v kterékoliv části světa, přijaly zprávu o vypovězení války se srdcem, chvějícím se netrpělivostí. Věděli jsme sice, že tisíce našich bratří budou přinuceni prolévati krev v rakouské armádě, naší nepřítelkyni, stejně jsme věděli, že budou jistě asi pronásledováni — a přece jsme na dně srdce svého chovali naděje, že tato válka povede k našemu osvobození z rakouského jha.

Češi v cizině byli ve svém jednání svobodni, a vy, hosté Francie, chopte se zbraní proti barbarským Němcům. Snad nám také položíte otázku, co učiníme my Češi v Americe, v neutrálním státě?

V předvečer vypovězení války Rakouskem Srbsku (28. července) uspořádali chicagští Češi protestní meeting proti rakouské násilnosti.

Večer na to byly americké listy naší hlásnou troubou a sdělily naše rozhodnutí, bojovati proti našim utlačovatelům.

Na schůzi sebrali jsme 3000 franků na podporu srbského Červeného kříže.

Na to se ustavila společnost a my mohli již zase 5000 frsc. poslati do Srbska. Mimo to se vypravila na cestu lékařská expedice, sestávající ze 3 lékařů a z 5 ošetřovatelek nemocných, jež chce pomoci nešťastnému Srbsku.« (Poř. č. 743.)

Dále:

»Československá dohoda.«

(Od V. V. Crkala.)

Právě došlý kabelový telegram nás naplňuje nadšením.

Odpověď na naše pozvání Slovákům, aby se připojili k Čechům. Slováci Spojených Států jsou ochotni pracovati s námi společně a připravují memorandum pro sjezd. Mnoho úspěchu. Prosím, zpravujte mne o běžných událostech.« (Poř. č. 743.)

Dále:

»České kolonie.«

»Češi Spojených Států tvoří nejdůležitější českou kolonii v cizině. Špatné hospodářské poměry, hlavně v určitých krajích, zba-

vených průmyslu, jakož i brutální utlačování slovanského obyvatelstva v Uhrách, způsobily neustálé vystěhování Čechů a Slováků do severní Ameriky. Dnes je neméně než milion Čechů ve větších městech Spoj. Států, z čehož jen v Chicagu je česká kolonie o 153.000 obyvatelů.

Češi a Slováci nebyli válkou náhle překvapeni, poněvadž byli již od let spojeni v pevných organisacích. Od prvních dnů dovedli dáti do služby zahraniční české propagandy jak své velké politické a sociální organisace, tak i svůj vlivný a velmi rozšířený tisk. Ano, oni šli ve své snaze ještě dále, založili ústřední organisaci, t. zv. »Alliance nationale tchèque américaine«, jejíž definitivní založení bylo usneseno na sjezdu v Clevelandu, konaném v březnu.

I když bylo Čechům a Slovákům v Americe nemožno, aby projevili své sympatie k spojencům odesláním dobrovolnického sboru na západní frontu, přece jen nepropásli žádné příležitosti, aby manifestovali proti Německu, aby žádali rozdrobení Rakousko-Uherska a osvobození Slovanů, kteří až dosud patří k této říši a aby dotvrzovali zas a zas společné idey a zájmy se spojenci.

V četných schůzích, v tisku i v kruzích svých osobních známých, uložili si Češi a Slováci Spojených Států za povinnost, vystoupiti proti německé propagandě; ať uvedeme jen jeden charakteristický případ, upozorňujeme na hanebnou porážku německých občanů při volbě purkmistra v Chicagu, při které jejich kandidát slavně propadl, což bylo hlavně zásluhou našich statečných krajanů.

Budeme míti brzo příležitost důkladně pohovořiti o této velké a ušlechtilé činnosti českých vlastenců (!), kteří se spojili pro českou akci v Newyorku a v Chicagu a pro slovenskou akci v Pittsburku. Dnes podotýkáme jen tolik, že naši krajané v Americe, věrni jsouce svým česko-americkým tradicím, [ne]spokojují se jen prací pro naši samostatnost v jejich nové zámořské vlasti, nýbrž že i velkomyslně a oddaně pomáhají akci této v hlavních střediscích evropských.« (Poř. č. 196.)

V poř. č. 207. sděluje c. k. ministerstvo zahraničí toto:

»V Newyorku utvořil se po vypuknutí války »Česko-amerikánský výbor pro samostatnost a podporu českého národa«. Předsedou tohoto sdružení zvolen je jakýsi Koňas, předseda tamního »rudého« Sokola; místopředsedou jakýsi Modr, předseda tamního »modrého« Sokola; pokladníkem řezník Martínek.

Hlavními agitátory hnutí jsou: Emanuel V. Voska, kameník a agent a lodní agent A. Tvrdý.

Mezi členy »Výboru« jsou prý též representativní české osobnosti, jako pp. Brodský a Sovák, majitelé stejnojmenné lodní agentury, dále americký advokát slováckého původu Čapek, dnešní předseda »Bank of Europe« Pacák, jenž byl jako vrchní úředník banky

»Bohemia« touto bankou před několika lety vyslán do Ameriky, a konečně advokát Vojtíšek.

Seznam členů tohoto »Výboru« se tají.«

»Stejný výbor nalézá se i v Chicagu.« (Poř. č. 207, srv. k tomu poř. č. 1487, 31.229 a j.)

Dále:

»Československá deputace u amerického presidenta.«

»Dle zpráv, došlých nás v květnu z Newyorku, byla presidentem Spoj. Států p. Wilsonem přijata československá deputace, jež mu sdělila jako přání našeho národa požadavek politické samostatnosti a jež ho prosila za podporu československých snah na mírovém kongresu.

Tato potěšitelná zpráva o společném vystoupení obou větví československého národa v Americe vydává nejlepší svědectví správnosti kroků, podniknutých slovenskou veřejností na Rusi, jež je s Čechy jednomyslnou.« (Poř. č. 324.)

»Česká národní jednota v Americe.«

1. Podporuje morálně a finančně kulturní (snahy) osvoboditelné záměry českého národa.
2. Poučuje americkou veřejnost přednáškami o cíli a o snaze českého národa.
3. Zasílá anglickým časopisům v Americe, a je-li to jen trochu možno, i v Evropě, všemožné informace tohoto druhu.
4. Podporuje listy, jež propagují snahy české národní jednoty v Americe, prostřednictvím tiskového výboru.
5. Sprostředkuje zemědělská spojení se starou vlastí založením národohospodářské jednoty.

Byla probrána dlouhá řada návrhů a resolucí. Z přijatých buďtež jmenovány:

1. Dosavadní důvěrníci jsou přijati jako důvěrníci do nové organisace a evropští důvěrníci jsou uznáni touto poradou jako důvěrníci české národní jednoty v Americe.
2. Česká národní jednota vydá umělecky provedenou jednocentovou národní známku s nápisem: »Vlasti — česká národní jednota v Americe«.
3. Porada vyslovuje upřímné sympatie se svobodomyslnými snahami slováckého lidu a žádá za zřízení odborů, jež podporovaly styk s bratry Slováky.
4. Porada pozdravuje s nadšením jihoslovanský projev za jihoslovanskou svobodu, jenž byl učiněn na sjezdu v Chicagu a radostně blahopřeje k zbratření chorvatsko-srbskému.
5. Usnesení newyorkské konference se schvaluje.

Za středisko byla jednomyslně přijata »Česká národní jednota v Americe, v Chicagu.« (Poř. č. 747.)

V Chicagu je sídlo česko-americké »Národní rady české« (Poř. č. 1527.) Dlužno též srovnati korespondenci »Národní Rady« v Praze s Amerikou ve válce, a stejnou korespondenci Dra. Scheinera.

Ze zpráv oddělení generálního štábu v Praze (sub poř. č. 31) vyjímáme.

»Zvláštní činnost vyvinuli již na počátku války Slované, žijící v Americe. Tak se hned 27. července 1914 ustavil na velké manifestační schůzi Čechů, žijících v Chicagu, výbor, jenž měl vzíti do rukou řízení velké pomocné akce; tento výbor měl projeviti sympatie Čechů, žijících v Americe, se Slovany, postiženými válkou, a zároveň i protest proti této válce. Tento výbor se organisoval jako »Českoslovanský Červený kříž« (Č. S. Č. K.). Dle stanov byl tento výbor určen k podpoře raněných, jakož i vdov a sirotků po padlých slovanských vojínech v této válce, jakož i těch, kdož pro vzbouření nebo jiné přestupky vojenských předpisů byli potrestáni, dále na podporu těch, kdož poslouchajíce hlasu svědomí, unikli tomuto bratrovražednému boji.

S ohledem na zákonnou ochranu označení amerického Červeného kříže, zavedenou r. 1905 ve Spoj. Státech, dle níž nošení jména a odznaku Červeného kříže podléhalo určitým omezením, byl »Českoslovanský Červený kříž« (Č. S. Č. K.) přeměněn již v září 1914, aby se zamezila nedorozumění, na základě usnesení výkonného výboru, v »Českoslovanský pomocný výbor« (Bohemiaslavic relief comitee). (»Yowský Pokrok« č. 7. z 10. září 1914. Vychází v Cedar Rapids.)

Společné práce »Výboru pro samostatnost a podporu českého národa« účastní se různé národní jednoty v Americe, na př. »Česko-americká národní rada«, sokolské spolky a j.

Co se týče sokolských jednot, účastní se hned na počátku akce co nejživěji. Tak již v září 1914 uveřejňuje »Sokolská župa Fügner-Tyrš« v sokolském časopise »Borec americký« výzvu k horlivé účasti při této akci. Jednotlivé sokolské spolky uspořádaly četné schůze, na nichž byly sbírány peníze k těmto účelům a na nichž byl náš císař hrubě uražen. Charakteristický je referát ve »Svornosti« (Chicago) ze dne 30. ledna 1915 o maškarním plese »Sokola Tábor Slovenské Lípy«; při této zábavě byly nejlepší masky odměněny cenami. První ceny dostaly masky, jež představovaly urážku Veličenstva.

Tyto americké organisace, jejichž způsob jednání může býti jen stručně načrtnut, měly styky i s »Českou národní radou« v Praze i s »Českou obcí sokolskou« a s jejím starostou Drem. Scheinerem.

Dne 8. března 1915 c. k. telegrafní a dopisovou censurní komisí v Praze inhibovaný dopis, adresovaný F. G. Trusučkovi v Clevelandu (Ohio), předsedovi Clevelandské odbočky »Česko-amerikán-

ské národní rady«, a zaslaný dne 4. března t. r. »Národní radou« v Praze, je odpovědí na dopis Clevelandské odbočky »Česko-americké národní rady« ze dne 25. prosince 1914, v němž patrně sděleno, že podniknuty peněžní sbírky a prošeno o direktivu a radu stran použití sebraných peněz. Zdejší »Národní rada« radí Clevelandské odbočce »Česko-americké národní rady«, aby zatím — dokud není po ruce důkladná evidence — byly sbírky v dohodě s chicagskou »Česko-americkou národní radou« uloženy v bance. Teprve později, až bude lze definitivně posouditi poměry v Čechách s ohledem na nutnost podpor, že »Česká národní rada« bude ochotna provésti celou pomocnou akci v souhlase se starostou »České obce sokolské«, jež je v té věci s »Českou národní radou« za jedno.

Další c. a k. telegrafní a dopisovou censurní komisí v Praze 19. února 1915 inhibovaný dopis starosty »České obce sokolské«, Dra. Josefa Scheinera, adresovaný Josefu Štibrovi v Clevelandu, vyjadřuje díky Dra. Scheinera za sdělení, že i »Župa Severovýchodní« (tedy sev.-vých. župa sokol. jednot v sev. Americe) zahájila sbírky ve prospěch potřebných v Čechách. Současně žádá však Dr. Scheiner, aby ohledně rozdělení těchto sbírek bylo vyčkáno jeho pokynů.

Dne 13. března 1915 prošel zdejší censurou dopis, adresovaný zdejší bance »Bohemii« newyorkskou bankou »Bank of Europe« ze dne 26. února 1915, v němž předseda této banky Tomáš Čapek, jenž se účastní znamenitě akce »Československého pomocného výboru« v Americe, zmiňuje se o brzké cestě Dra. Scheinera do Ameriky.

Dr. Scheiner také již žádal o vystavení cestovního pasu do Ameriky. Ačkoliv za důvod cesty udal důležitý obchod bavlnou jako předseda banky »Bohemia«, přece jen není pochyby, že chtěl svou cestu podniknouti i z toho důvodu, aby na místě samém osobně si pohovořil o akci amerických Čechů.« (Poř. č. 31.)

Z cirkuláře c. k. místodržitelského praesidia ze dne 30. dubna 1915, č. 14/723, vysvítá:

»...Na to sebral jistý člen »Česko-americké národní rady v Chicagu«, jejíž předseda je J. F. Štěpina, pokladník B. K. Šimůnek a jednatel Dr. Jaroslav R.* Salaba-Vojan, 2004 »South Albany Ave Chicago«, 10.000 dollarů, jež prý aktivní jistý politik potřebuje pro politickou akci v Praze. Dopisování mezi Česko-americkou národní radou v Chicagu a mezi Prahou prý prostředkuje jistá osobnost, bydlící v Lausannu, jež své dopisy podpisuje pouze slovy: »aktivní politik«. Týž prý napsal i zprávy z Prahy, Brna, Prostějova, Olomouce, Moravské Ostravy a Přerova o popravách v zemích, Čechy obydlených. Sebraný obnos (10.000 doll.) byl prý poslán

* [Správně: E. = Egon.]

z Chicaga koncem února nebo počátkem března. Tato sbírka prý nemá ostatně nic společného se sbírkami, o nichž byla zmínka v předchozích zprávách a jež byly určeny pro organisaci osamostatnění Čech. Dle téhož pramenu prý horníci, kteří dříve pracovali v Lomu a v jiných sev.-českých městech a kteří později přesídlili do Francie, napsali redaktoru »Volných Listů« v Newyorku, že prý sice nejsou ve Francii internováni, ježto jsou tam Češi považováni za nepřátele Německa, ale že prý jinak jdou vstříc hospodářské zkáze.

Tyto všechny označuje dopisovatel Hladíček za bývalé členy anarchistické federace v Čechách; on se také informoval o známých anarchistech Michalu Kachovi, Dru. Vrbenském, Vlastimilu Borkovi a K. Oraxeovi.

Současně s tímto dopisem sděluje důvěrník, že newyorkský pomocný výbor bude jmenované opatřovati penězi a že je v dané chvíli, až si totiž Rusové vynutí cesty do Čech, pošle do Čech.«

Až potud odůvodnění rozsudku v procesu Kramářově.

I v jiné neutrální zemi, totiž

V. e)

VE ŠVÝCARSKU,

vystoupilo české hnutí organisovaně a cílevědomě.* Ovšem, vzhledem k menšímu počtu zde žijících Čechů i k menší jejich finanční síle, nedosáhla zde agitace nikdy oněch rozměrů, k jakým dospěla ve Spojených Státech.

Ale poloha Švýcarska, jako souseda Rakouska a Francie, vykázala Čechům ve Švýcařích žijícím důležitou úlohu, aby byli sprostředkovatelem mezi velezrádnými živly v tuzemsku a v nepřátelské cizině. Proto to byly švýcarské české kruhy, s nimiž byli obžalovaní v písemném spojení.

Proto zasluhuje švýcarský odpadlický ruch poněkud obšírnějšího vylíčení, a to nejen z právě vylíčeného důvodu, ale i proto, že právě Švýcary si zvolil Masaryk, tato duše protirakouského hnutí, »za první jeviště své činnosti«. Toto hnutí bude doplněno, až bude vylíčena Masarykova agitační činnost.

»Již před vypuknutím války bylo ve Švýcarsku 7 českých spolků, a sice v Curychu, Šafhúzech, Ženevě, Bernu, Basileji, Sv. Havlu a v Lausannu, z nichž je nejdůležitější spolek »Svatopluk Čech« v Curychu. Vedle něho vynikal ještě spolek »Hus« v Šafhúzech, »Beseda Slovanů« v Ženevě a »Česká Beseda« v Bernu. Počet členů

* Dle obžalovacího spisu proti Hájkovi, Oličovi a soudr., str. 71.

všech těchto spolků nebyl veliký, nejsilnější z nich — curyšský — měl v době míru asi něco přes 60 členů. Všechny tyto spolky byly členy sekretariátu zahraničních Čechů, zřízeného českou sociálně demokratickou stranou v Praze, ač prý nebyli všichni jejich členové tovární dělníci a řemeslníci sociálně demokratického smýšlení. Před válkou neobíraly se tyto spolky, jak se zdá, příliš politikou, obmezovaly se na finanční podporu chudších členů a na pěstování zábavy.

To však se změnilo brzo po vypuknutí války. Všechny spolky, hlavně však »Svatopluk Čech« v Curychu a »Husův spolek« v Šafhúzech, převzaly teď úlohu revolučního výboru a rozvinovaly čilou činnost protirakouskou. V prvně jmenovaném spolku, jenž byl zároveň i náčelníkem ústředního svazu českých spolků ve Švýcařích, vynikl v protirakouské propagandě vedle předsedy Čeňka Chudoby hlavně náměstek předsedy Jan Kyjovský, jenž se stal i Chudobovým nástupcem v předsednictvu.

Kyjovský je narozen 14. května 1886 v Heršpici v Čechách,* je vyučený zámečník a byl r. 1911 v Praze odveden. Narukování se vyhnul tím, že zavčas odejel do Švýcar. Co se týče jeho politického smýšlení, je znám jako sociální demokrat s anarchistickými názory. Žije v Curychu, v konkubinátu s Františkou Vorlovou, neteří obžalovaného Bohumila Mareše. Je v různých zprávách rakouských důvěrníků líčen jako zvláště nebezpečný fanatik, jenž se neleká ani násilnosti.

Velmi horlivě účastnil se velezrádného hnutí i předseda spolku »Hus« v Šafhúzech, Josef Linhart, manžel obžalované Aloisie Linhartové. Byl s Kyjovským v úzkém spojení; jak z jeho korespondence vysvítá, navštívil ho několikráte v Curychu, při čemž u něho nocoval a byl, právě jako Kyjovský, rozhodným republikánem. Tak se na sjezdu v Bernu, v dubnu 1915, vyslovil pro založení české republiky, »ale demokratické a ne postavené pod reakční politiku ruského cara«. Mezi vůdci švýcarských Čechů byl i Josef Tomeš ze Žiželic v Čechách, předseda »Besedy Slovanů« v Ženevě.«

A opět přenecháme slovo odůvodnění rozsudku v procesu Kramářově:**

»Úřední zprávy poskytují hojně materiálu o rejdech Čechů ve Švýcarsku, jež sprostředkovalo také spojení s tuzemskem. Zde se nejedná o lokální činnost, nýbrž o ústřednu v cizině, jež tím zvolila zeměpisně příznivý bod a využitkovala svým způsobem státní neutrality.

O českých spolcích ve Švýcarsku, jež sledují velezrádné tendence, sděluje se úředně, »že ve Švýcarsku měl býti rozšířen manifest, v kterém prohlašují Češi svou samostatnost a vyhlašují sesazení

* [Správně: na Moravě.]

** Odůvodnění rozsudku v procesu Kramářově str. 117 a násl.

dynastie, jakož i rakousko-uherské vojsko české národnosti zbavují jeho přísahy věrnosti; tento záměr však zavčas zamezen. Text vyšel pak v česko-francouzských novinách.«

České spolky, jež vesměs sledují velezrádné tendence, jsou v několika švýcarských městech. Členové jsou většinou řemeslníci a malí zřízenci. Střediskem je Curych. Počet členů nerozhoduje, ježto spolky dostávají hmotnou i mravní podporu od Čechů i jiných osob, jež z jakýchkoliv důvodů nechtějí býti členy.

Nebezpečnost těchto lidí záleží hlavně v tom, že s našimi nepřáteli jsou v nejužším spojení, že proklamace, zprávy a jiné publikace velezrádného obsahu posílají do Čech a na Moravu, a že odtamtud opět dostávají zprávy vojenského a politického obsahu, které dodávají našim nepřátelům. Mimo to se starají o to, aby se do nepřátelského tisku, hlavně italsko-švýcarského, dostávaly články o našem mocnářství, jež naší vážnosti značně škodí.

Styk těchto lidí a jejich stoupenců z mocnářství byl až do nedávné doby beze vší pochyby velice čilý, což bylo též tím značně ulehčeno, že vystavování a revidování pasů, jakož i kontrola na hranicích byla velmi nedostatečná. Ostatně jednají tito lidé velmi zchytrale a vysílají jako své kurýry lidi, kteří mají bezvadné pasy, kteří naprosto nevyhlížejí podezřele a kteří vystupují velmi jistě.

Říšský poslanec profesor Masaryk měl v Ženevě časté hovory s bývalým ministerským předsedou Bourgeoisem. Mimo to se o letnicích odebrali mnozí Češi, mezi nimi i redaktoři z Prahy, ke sjezdu do Paříže.

Češi jsou hlavně proto velice nebezpečni, že zdejšímu ruskému vojenskému attaché dodávají pravidelné zprávy z monarchie, jenž je zase expeduje své vládě, při čemž se odvolává na své české agenty. Tyto zprávy týkají se hlavně pohybů vojska a výroby válečného materiálu, při čemž jsou často uvedeny cifry o dodávkách Škodových závodů. Mimo jiné uvádíme tento velmi pozoruhodný telegram:

»Zprávy českých agentů, sdělené profesorem Masarykem. V týdnu počínajíc 11./24. březnem, šly Prahou na východ německé oddíly. Průměrem denně 3000 mužů. Mezi těmito sbory byl i 19. pluk ze Zhořelice. Odeslání 120.000 Němců z Uher přes Moravu na západ nebo na sever, se potvrzuje.«

Češi pojali plán, svésti české pluky, jež se právě nalézají v Tyrolsku, k deserci do Švýcar a umožniti jim přechod přes hranice. Zdá se však, že provedení tohoto plánu narazilo na potíže, ale ještě před několika dny se zdejší Češi chlubili, že byli přijati francouzským vyslancem v Bernu, jenž jejich plán schvaloval.«

O organisaci Čechů ve Francii orientovaly časopisy »L'Indépendance« a »La Nation Tchèque«, oba vycházející v Paříži.

»La Nation Tchèque«, vydavaná prof. A. Denisem, je obzvláště

francouzskou vládou podporována. Páska, v níž tento list byl posílán do Ženevy, nese poznámku »Journal officiel«, což svědčí o tom, že je tento orgán považován za úřední. »L'Indépendance Tchèque« obsahuje nejpodlejší články o dynastii, o poměrech v říši, o vzpourách a zradě českých pluků, o čemž jsou podávány podrobné údaje. (Srv. též poř. č. 454.)

Mezi Čechy ve Francii jsou, jak se zdá, různá nedorozumění, hlavně osobního rázu. Jak vysvítá z článků, otišťovaných před několika měsíci v »Humanité«, je nepatrná menšina pro naprosté odtržení se Čechů od mocnářství.

Dne 6. července t. r. bude se prý konati v Ženevě sjezd Čechů, na nějž jsou očekáváni členové z Čech a Moravy, z Francie, Anglie a nejspíše i z jiných zemí.« (Poř. č. 159, 182.)

Oddělení generálního štábu c. a k. vojen. velitelství v Praze, K. č. 901 sděluje:

»Slavnost, chystaná původně v Praze, ale pak na historické půdě v Kostnici a věnovaná památce 500. výročí upálení Jana Husa (6. července), nemohla se ani v tomto městě konati a to následkem protestu s německé strany, jehož důvod, dle udání několika Čechů žijících v Curychu, spočíval v špionáži, jež sestávala ze znamení (světelných signálů), která prý dávali čeští cyklisté ve spolku s jedním Jihoněmcem Francouzům.

Proto byly počátkem července konány Husovy slavnosti v různých městech; zvláštní pozornosti zaslouží slavnost 4. července v Curychu a 6. července v Ženevě, a to pro počet účastníků a pro slavnostní řečníky, jakož i pro jejich program.

Curyšská slavnost (uspořádaná spolkem »Svatopluk Čech« v Curychu, spolková místnost Hôtel Bern, Linaikai) odbývala se 4. července v »Plattengarten« a účastnilo se jí na 500 hostí, mezi nimiž byl i jistý počet Němců.

V cizině dlící říšský poslanec, profesor české university v Praze Dr. fil. Tomáš Masaryk, měl při slavnosti řeč v české a pak i v německé řeči, historickou přednášku o životě a působení Jana Husa a ku konci své řeči vyzýval přítomné Čechy, aby se jednomyslně připojili k dnešní reformaci, jež je jen pokračováním husitské reformace. Slavnost byla zakončena pěním českých národních písní, hlavně hymny husitské legie, jež byla přijata s nadšením.

V Ženevě byla uspořádána Husova slavnost 6. července v sále reformace českým spolkem »Slovan« v Ženevě, a zúčastnilo se jí na 1300 účastníků a to Čechů, Slováků, Srbů, Rusů a Francouzů.

Po historické přednášce profesora sorbonnské university v Paříži Dra. Arnošta Denise o Husovi, uchopil se slova profesor Dr. Masaryk a dovozoval ve francouzské řeči především to, že Hus svého času bojoval hlavně proti hierarchii, jež byla totožnou se státní myšlenkou (vládou), a že dnes Češi opět musí bojovati za svou

reformaci. Proto se prý musí teď každý Čech rozhodnouti buďto pro reformaci, jež nyní znamená samostatnost a neodvislost zemi koruny české, nebo proti reformaci, což je totožno opět s rakouskou násilností a s potlačováním českého národa.

Tato výzva pro připojení se k české reformaci byla přijata s velkým nadšením a opětována. Masaryk zakončil svou řeč Havlíčkovým citátem: »Dříve šli mnozí pro svůj národ na smrt; my však musíme žíti, abychom mohli pracovati pro svůj národ.«

Ku konci slavnosti byly ženevským ruským zpěváckým spolkem předneseny české národní písně českým jazykem, načež zapěna husitská hymna.

.... Masaryk se ho ptal po novinách v Praze, ukázal však za hovoru, dostav jen neurčité odpovědi, že je nejen o poměrech v Praze, než i v celé říši daleko lépe orientován, než on sám.

Masaryk projevil svůj údiv nad odvody (přehlídkami) těmito slovy: »A ti lidé jdou klidně k přehlídkám a narukují? Nenajde se nikdo, jenž by se dal raději zabíti od svých utlačovatelů a svých nepřátel než od svých přátel a osvoboditelů (rozuměj Rusů)?«

Rovněž tak dal Masaryk výraz svému rozhořčení nad chováním se pražského purkmistra Dra. Groše a nazval ho největším nepřítelem svého národa. Groš prý se neměl účastniti oficielního holdování a ovací, nýbrž spíše hleděti, aby byla městská samospráva vystřídána vojenskou a státní mocí.

I tomu se divil Masaryk, že nedošlo při domovní prohlídce v »Národních Listech« k žádnému povstání lidu.

Rozloučil se s útěchou, aby nikdo neměl starost o budoucnost, a pravil: »Mám od anglické vlády závazný slib, že tato válka musí pro dohodu skončiti vítězně (!), a že se vrátíme do vlasti jako svobodní občané. Anglie ještě nikdy neprohrála žádnou válku, a dovede si kdykoliv koupiti (!) tolik vojáků, kolik jich bude potřebovati.« Pravý muž svobody!

Masaryk, jenž je považován ve švýcarských českých kruzích za presidenta příštího českého státu, pracuje pro svou věc ve velkém slohu a s plnou energií. Má v hôtelu Richmond pracovnu o několika pokojích, s mnoha knihami, novinami, brožurami atd., má tam pro různé země — pro Anglii, Francii, Rusko atd. — různé regály, má zařízený přijímací salon atd.

Dr. Sychrava vyprávěl, že té doby pracuje Masaryk o zákonech příštího československého státu a že on (Sychrava) s Masarykem společně nejednou konferovali s Arnoštem Denisem.

Masaryk zastupuje oficielně revoluční českou stranu v cizině, je jediný říšský poslanec, dlící v cizině, a má přímé spojení s československou národní radou v Paříži, a s veškerými zástupci československých národních rad jak neutrálních, tak i nepřátelských států.

Dr. Sychrava je mimo to i stálý zpravodaj »L'Indépendance tchèque« a »La Nation Tchèque«. Obstarává (ježto Masaryk jen zřídka kdy vychází), všechny zevní záležitosti, překlady z cizích řečí atd.

Dostávají všechny, v Rakousko-Uhersku vycházející směrodatné deníky, jakož i listy ciziny atd. a Sychrava používá tam obsaženého materiálu jak pro oba zmíněné listy, tak i pro cizí tisk, při čemž — jak dokázáno — líčí vše ve světle, mocnářství nepříznivém, a míří k zničení říše.

Sychrava řekl, že oni (Masaryk a Sychrava) jsou denně nejednou v telegrafickém spojení s Čechami, ježto prý dopisy docházejí velmi špatně.

Jistý Štěpánek, jenž rovněž žije v Ženevě, a je zasvěcen do politiky tamních Čechů, se zmínil, že existuje zvláštní národní soud, jehož cílem je odsouditi všechny osoby, jež se dle názorů československé rady prohřeší; tak je prý sedlák, jenž zadržel hraběte Tolstého, uprchlého z tábora zajatců a jenž ho odevzdal soudu, zapsán na černém prkně.

Dále bude vydána výstraha všem úředníkům a důstojníkům, aby nepronásledovali český národ, jinak že propadnou rozsudku národního soudu.

Úředníci a důstojníci české národnosti budou uvědoměni, že je národní rada zbavila přísahy věrnosti, kterou složili Habsburkům.

Z narážek různých osob (také jistého Krupičky) lze odvoditi, že je záměr na nátlak českých kruhů a Anglie, odstraniti Jeho císařskou Výsost arcivévodu-následníka a jeho syna.

Rovněž tak prý vrchní armádní velitel, Jeho císařská Výsost arcivévoda Bedřich propadl smrti pro vydaný jím zatykač na Dra. Kramáře a Dra. Scheinera.

Agitací, prováděnou v časopisech »La Nation Tchèque« a »L'Indépendance Tchèque«, podařilo se před tím zcela nepodařené verbování českých válečných zajatců v Srbsku, takže bylo na 4000 mužů posláno na frontu a mimo to prý daleko větší počet je zaměstnán v etapě atd.

O pohraniční kontrole se sděluje: »Na dně kufru ležící a přinesené četné zahraniční noviny a tiskopisy, a tištěná na hedvábném papíře a mezi vnitřní a vějši stranu dvojité obálky vložená velezrádná provolání nebyla nalezena.« (Poř. č. 200, 357.)

Oddělení generálního štábu c. k. vojenského velitelství v Praze sděluje (poř. č. 1025):

»V Ženevě konány poslední dobou porady s anarchisty, mezi nimiž byli i bývalí dělníci ze Škodových závodů v Plzni; na poradách jednalo se o chystaný útok velkého slohu na tyto závody.

Jistý Štěpánek sdělil, že tato akce nebyla dosud skončena, pokud se týče finanční stránky a transportu výbušných látek.

V cizině meškající Češi rozdělili se nyní (ve 3 skupiny) a sice:

1. V tak zvanou Masarykovu stranu. Masaryk před svým odjezdem do ciziny dostal pozdravy francouzským a anglickým politikům od některých českých poslanců. Ponenáhlu se však spojil se sociálními demokraty a vytvořil tak novou t. zv. republikánskou stranu, jež požívá zvláště úplné materielní i morální podpory francouzské vlády; dále stojí za touto stranou všechny české sociálně demokratické spolky zahraniční, jež opět organisačně souvisejí se sociálně-demokratickým sekretariátem v Praze. Tato strana je také od amerických Čechů a Slováků podporována penězi a tiskem co nejhorlivěji.

Vlastní orgán této strany »Československá Samostatnost« bude prý vydáván ve francouzském městečku Annemasse, hodinu elektr. tramwayí od Ženevy a první číslo prý vyjde již 8. srpna t. r.

Tato strana, jak již řečeno, disponuje značnými peněžními prostředky a je mimo to propagována francouzským listem »La Nation Tchèque«, jenž je bezplatně posílán všem politikům čtyřdohody;

2. v tak zvanou stranu »české národní rady«, k níž patří i národní socialisté, pokroková strana, státoprávníci a české spolky v Srbsku a Rusku. Předsedou této strany je známý Koníček-Horský (též Gorskij); strana tato je zcela rusofilská a chce z výše uvedených zemí učiniti ne republiku, ale samostatné království pod ruským princem; hlavně se tu uvádí ruský velkokníže, jenž se oženil se srbskou princeznou Helenou. Tato strana má také v Čechách nejvíce stoupenců.

Trpí prý poslední dobou nedostatkem peněžních prostředků, ježto prý již nedostává podpor z Ruska, jež bývaly vypláceny Horskému.

Tato strana vydává jako propagační orgán poloměsíčník »L'Indépendance Tchèque«;

3. v t. zv. »anglo-americkou« stranu. Vůdcem je Čech Kopecký, žijící v Anglii. Strana je podporována anglickou vládou a jsou v ní zastoupeny některé americké spolky, jakož i všechny evropské české spolky. Propaguje osvobození, resp. odtrhnutí výše uvedených zemí od Rakouska s králem z rodu Cornwalliského. Tato strana, ač je početně nejslabší, přece jen zasluhuje značné pozornosti obou druhých stran pro velké peněžní prostředky, jež jsou jí k disposici i pro styky s anarchisty.

Porady a schůze všech těchto tří stran konají se až posud společně, je však jisto, že republikánská Masarykova strana se s rusofilskou královskou stranou Horského rozchází a že se budou museti od sebe odloučiti. Ku které straně se konečně frakce Kopeckého přikloní, je toho času ještě nejisto.

Masaryk, jenž se čestným slovem zavázal, že až do odstoupení českého místodržitele knížete Thuna nepojede do Paříže, byl již dvakráte ve Francii a v Anglii.

Česká národní rada ve Švýcarsku ztratila dosavadní právo, vystavovati doporučení k dosažení cestovních pasů do Paříže; privilej tato připadla teď jedinému Masarykovi. Jen k jeho doporučení vystaví srbský konsul v Ženevě Petrović srbský pas, jejž pak viduje francouzský konsul. Teprve pak je cesta možna.« (Poř. č. 356.)

Evidenční kancelář c. k. generálního štábu sděluje sub K. čís. 10.770:

»V neděli 1. srpna 1915 přišli z Paříže delegovaní zástupci Čechů: restauratér Svoboda a Crkal, zpravodaj »Národních Listů« a redaktor »L'Indépendance Tchèque« do Ženevy k Masarykovi.

1. a 2. srpna konány v Lucernu porady s anarchisty; zdá se, již pro příchod pařížských delegátů, že se chystají vážné věci.

Na pokyn, došlý z Prahy, je »Česká národní rada«, ovšem jen jako veřejná korporace, rozpuštěna. Horský složil funkci předsedy, kterou teď oficielně převzal Masaryk, jenž povede se Sychravou a Crkalem teď sám celou agendu »České národní rady«.

»L'Indépendance Tchèque« bude zastavena a na její místo bude postavena již ohlášená »Československá samostatnost«; pro diplomaty zůstane i na dále »La nation tchèque«.

Peníze, jež docházejí od českých sociálně demokratických spolků v Americe a prostřednictvím profesora Denise od francouzského zahraničního úřadu, budou vynaloženy na vydávání časopisu v Annemasse, kde se nalézá i redakce, ovšem jen pro forma, ježto je všechno vedeno a řízeno ze Ženevy.

První číslo »Československé samostatnosti« má býti dle dosavadních disposicí posláno s různými brožurami a letáky ze Ženevy, resp. z Annemasse přes Dánsko do Čech.

Nejdříve mají býti ty věci poslány Svobodovi do Paříže, tento je bude dále expedovati do Dánska a teprve odtamtud budou poslány do Čech.

Adresát v Dánsku je prý táž osobnost, které byl hned po zatčení Dra. Kramáře zaslán telegram z Prahy, jenž byl doručen v Petrohradě již 20 hodin po zatčení.

Masarykova strana přijala na těchto poradách návrh, aby, nebylo-li by možno v Čechách prosaditi republiku, t. j. byla-li by většina obyvatelstva pro království, byl na trůn dosazen jeden z francouzských pretendentů, jenž již také stranu podporuje.

Horský, jenž složil úřad předsedy »Československé národní rady«, zahájil teď otevřeně boj proti Masarykovi a předešel ho o tři dny vydáním listu »L'Indépendance tchèque et slovaque«. Proto Masaryk již prozatím onen list nevydal. Dojde-li vůbec k jeho vydání, bude ovšem titul jeho jiný.

Redaktorem tohoto nového listu strany Horského je známý profesor Dr. Vítězslav Štěpánek, jenž tou dobou žije v Ženevě.

Horský dostal peníze z Ruska a také od jisté židovsko-anarchistické strany, jejíž vůdce, jistý Wedeles, je známým pařížským nabobem. Štěpánek dostal peníze z Petrohradu od Verguna.

Těmito stále rostoucími spory mezi stranami a mezi jednotlivými vůdci, kteří se navzájem u vlády očerňují nejen v Bernu, než i v Paříži, vytvořily se poměry pro mocnářství příznivě. Jako blesk působilo rozhodnutí švýcarské spolkové rady, že nebude již ve Švýcařích trpěna žádná další propaganda pro samostatnost Čech a že ti, kdož budou jednati proti tomu, budou potrestáni vypovězením ze země. Přece však jsou někteří připraveni na to, že tento zákaz nebude příliš přísně prováděn v kantonu Ženevském. K uvarování všech možných eventualit byla již k francouzské vládě podána žádost, aby každé vypovězení ze Švýcar, jež stihne nějakého Čecha, bylo považováno za dostatečnou legitimaci k cestě do Francie. Horský a Sychrava obdrželi k agitačním účelům jistý obnos od hr. Lützowa. Redaktor Crkal jede na Rus v zastoupení mladočeského sekretariátu v Praze a také v zastoupení Masarykově, jenž podřizuje se přání této korporace (jeho vlastní slova).« (Poř. čís. 398. Srv. též poř. č. 155, 305, 359, 465.)

Misijní zpráva z 1. dubna 1915, ad čís. 1041 obsahuje toto sdělení:

»Mezi Čechy, sídlícími ve Švýcařích, panuje skutečně propaganda, namířená proti netknutelnosti mocnářství a horlivě prováděná. Tak nedávno odbýval se v Bernu sjezd Čechů, na němž bylo usneseno uveřejnění manifestu, sledujícího separatistické cíle. Sídlo organisace ve Švýcařích nalézá se asi v západním kraji, jenž sympatisuje se slovanskou věcí a sice v Ženevě. Tak na př. Češi, žijící v Basileji, kteří pro účastenství na českém sjezdu v Bernu jsou pod kontrolou spolkové rady, zpozorovavše to, odebrali se rychle do Ženevy, jednak aby si odtamtud přinesli direktivu, jak se chovati, jednak i proto, že se v západním Švýcarsku cítí bezpečnějšími.

Jako ve všech větších švýcarských městech, tak i v Basileji je český spolek (Beseda), jenž vlastně měl sloužiti jen společenskému účelu. V těchto spolcích se však horlivě pěstuje politika. K shromáždění fondu byly nabízeny k národnímu účelu známky ke koupi a také subskribcí bylo sbíráno.«

V jak úzkých stycích, již za míru, byli čeští politikové s francouzskými kruhy, to vysvítá z těchto údajů:

Francouzský

vícekonsul baron de Camas

byl roku 1913 přeložen z Prahy do Basileje. Vyprávěl zde kancelářskému sekretáři Houdovi, o němž se domníval, že to je Chorvat,

oddaný slovanské věci, že francouzský kousulát v Praze obdržel za krise v roce 1912/13 nejcennější informace o politických událostech v říši, o dislokaci vojska atd. od českých politiků. Hlavně horlivým byl prý v té příčině poslanec Dr. Kramář. Když prý byl na francouzském konsulátu na to upozorněn, že se může svými častými návštěvami kompromitovati, tu prý přistoupil k oknu, ukázal prý kancelářskému personálu konsulátnímu na tajného policistu, jenž stál na druhém chodníku a na znamení vzájemného porozumění prý vlídně rukou kynul tajnému policistovi.« (Poř. č. 320, 579. Srv. s tím hlavně korespondenci poř. čís. 1474, 1517, 1518, 1519, 1520, 113, 67, 120, 1333 a jiné.)

Pomocník profesora Masaryka Dr. Lev Sychrava vydal dne 6. srpna 1915 tento oběžník:

»Ctěný pane, milý krajane!

Důvěrné.

Je Vám jistě známa smutná situace, v jaké se nalézá národ náš v českých zemích. České pluky, jimž se až posud nenaskytla příležitost přejíti k Rusům nebo k Srbům, byly decimovány. Političtí vůdci Čechů byli uvrženi do vězení, tisku byl dán náhubek. Vídeňská vláda se snažila, potlačiti (všemožnými) zastrašujícími prostředky odpor českého národa proti této válce, vyprovokované zločinným způsobem Rakousko-Uherskem. České kolonie v cizině odpověděly na tyto násilné skutky spontanními manifestacemi svého slovanského smýšlení, jakož i utvořením dobrovolnických legií pro armády spojenců.

Ale akce kolonií, jež byly událostmi stejně překvapeny, jako takřka celý svět, mohla býti na neštěstí jen nedostatečně organisována, a nemůže naprosto nahraditi naprostý nedostatek zastoupení českého národa u vlád spojených států, ježto jsou bez spojení s vlastí. Nynější situace žádá toho však velitelsky, aby smýšlení českého národa, jež je upřímně slovanské a protirakouské, bylo veřejnosti sděleno skutečnými politickými representanty naší vlasti, zástupci, kteří by se starali o to, rozvinouti českou otázku na poli mezinárodní politiky a již by paralelně s propagandou kolonií mohli začíti systematickou akci k zřízení české samostatnosti.

Proto se pan Masaryk, předseda sdružení býv. neodvislých vídeňských říšských poslanců, jenž od několika měsíců dlí v cizině a pan poslanec Dürich, předseda spolku pro zřízení škol Komenského ve Vídni, proto se tito pánové rozhodli, založiti český politický výbor, jako to před tím učinili Jihoslované. Tento výbor připravil již manifest, jenž rozvíjí program české neodvislosti a jenž vyjadřuje sympatie celého českého národa pro Rusko, Srbsko a jejich spojence. Oportunní důvody brání nám již dnes sděliti s Vámi

text tohoto manifestu, jenž ostatně bude muset získati schválení každého čestného a svědomitého Čecha. Majíce toto přesvědčení, dovolujeme si Vás prositi, abyste nám telegraficky (na adresu podepsaného) sdělil jméno zástupce české kolonie v Rumunsku, jenž by na znamení souhlasu kolonie se začatou akcí připojil své jméno k podpisům pp. Masaryka a Düricha, kteří stojí v čele výboru. Současně Vám sdělujeme, že koncem tohoto měsíce začne vycházeti v Annemasse česky vydávaný čtrnáctidenník »Československá Samostatnost«, jenž — jako orgán politických uprchlíků —, bude udíleti informace o událostech v Čechách, v českých koloniích různých zemí a v politickém světě vůbec. Přípisy redakci tohoto listu lze adresovati tiskárně Grandcampově v Annemasse, Haute Savoi, Francie (pro »Českou Samostatnost«).

Adresa:

Předsedovi českého spolku »Beseda«

Nananina, Bukurešť.

Psáno francouzsky, k usnadnění censury. (Poř. č. 454, 425.)

Pod poř. č. 454 přiložený elaborát »Neodvislé Čechy« (otištěno v díle II. str. 15), byl vyhotoven rovněž ve Švýcarsku a tvoří jeden z nejneklamnějších důkazů vědeckého odůvodnění snah po odtržení se v mocnářství samém, nebo v nejbližším sousedství a tím i naprostý důkaz úplné vážnosti snahy ve vedoucích kruzích po samostatném českém státu. (Poř. č. 1229.)

Z dopisu, jeho rozeslání a z celého obsahu jde na jevo, že se všude udržují styky.«

Tolik ze zmíněného odůvodnění rozsudku. Dnes po doznání Čechů a po jejich otevřeném žádání »suverenního« českého státu lze teprve viděti, jak správně a bystrozrace byla již tehdy poznána pravda, kterou však tehdy Čechové ještě popírali.

V souvislosti s tímto líčením hnutí mezi Čechy v cizině dlužno si blíže všimnouti jedné osobnosti a její pomahačů.

Bylo již řečeno, že na jaře 1915 nabyl republikánský směr mezi zahraničními Čechy stále více půdy. O tom praví obžalovací spis proti Hájkovi, Oličovi a soudruhům toto:*

»Příčina toho je jednak v skvělém úspěchu naší armády na jaře 1915, jemuž lze děkovati, že dobytí Čech ruskými zbraněmi zmizelo pro každého, aspoň trochu střízlivého pozorovatele, z říše možností, jednak i zasažení muže, jenž se přičinil o republikánský směr vší silou celé své autority, a jenž, díky svému nespornému talentu, díky stykům, jež již dříve navázal v cizině s učenci a s politiky, může býti označen přímo za vůdce velezrádného hnutí českého v cizině.

* Obžalovací spis str. 17 a násl.

Je to říšský poslanec a profesor pražské české university Dr. Tomáš

Masaryk.

Smutná proslulost, jaké si zjednal svou velezradou na vlasti tento budoucí president česko-slovenské republiky, jak bývá nazýván svými stoupenci, dále úzké styky s četnými obžalovanými pro velezradu, to vše odůvodňuje okolnost, že o celé obsáhlé

V. f)

ČINNOSTI PROFESORA MASARYKA

od jejího počátku bude pojednáno obšírněji.

Nejdříve budiž něco uvedeno o jeho

chování se před válkou.

»Narodil se 7. března 1850 v Hodoníně jako syn panského sluhy Josefa Masaryka. Po absolvování střední školy, a sice německého gymnasia v Brně, pak akademického gymnasia ve Vídni, studoval na vídeňské universitě, na níž byl r. 1876 promován za doktora filosofie. Dalších dvou let použil k dalšímu vzdělání na lipské universitě, až obdržel r. 1878 suplentské místo na Leopoldském gymnasiu ve Vídni, načež byl připuštěn za soukromého docenta na vídeňskou universitu. Má tedy co děkovati za své vychování a vzdělání německým ústavům. Roku 1882 byl ustanoven za mimořádného profesora české university v Praze, r. 1899 stal se řádným profesorem, v kteréžto hodnosti setrval až k svému definitivnímu odchodu z naší monarchie.

Vědecký význam Masarykův byl i mimo hranice naší monarchie uznáván. Jeho jazykové znalosti poskytovaly mu možnost, navázati za svých cest do ciziny osobní styky s cizími učenci. Vedle četných cest do Německa a do Italie, jel za politickými účely častěji do Srbska a byl i třikráte na Rusi, kde se mimo jiné sešel i s Tolstojem; roku 1901 podnikl studijní cestu do Anglie; třikráte byl v Americe, kde se roku 1878 v Brooklynu oženil s Američankou. Roku 1902 přednášel na universitě v Chicagu, r. 1907 účastnil se v Bostonu sjezdu pro svobodné náboženství a při té příležitosti podnikl i přednáškové tournée v různých amerických městech.

Masarykova kathedra v Praze měla nejen pro českou než i pro jihoslovanskou mládež zajímavou přítažlivost. Vliv, jaký měl Masaryk na studentstvo nejen svým vědeckým významem a svým způsobem přednášení, jež dávalo podnět k samostatnému přemýšlení, než i svou vlídností, svým pochopením snah mládeže, učinil z něho

přítele a rádce veškerého slovanského studentstva, jež v něm opět vidělo svůj vzor a ideál. Tím je vysvětlitelno, že jeho idey, z části bezděky žily dále i v kruzích, které se později od něho zdánlivě odvrátily, ano které i zaujaly opáčné stanovisko.

Začátky politické činnosti Masarykovy sahají do let osmdesátých. Při tom dlužno si uvědomiti, že založená Masarykem »realistická« strana měla nejdříve vědecký a kulturní cíl; a teprve v druhé řadě i politický význam. V tomto ohledu dá se cíl realistického hnutí charakterisovati tak, že realisté činili nárok na volnou kritiku, kdežto panství Staro- a Mladočechů bylo založeno na víře v autority. Jen snaha po »reálním«, t. j. názoru na věci prostém zděděných tradicí, měla dojíti výrazu v tomto hnutí, jež nesmí býti naprosto zaměňováno s materialismem.

Naopak, program realistické strany obsahoval po většině idealistické požadavky a proto nebyl již a priori střižen na velké massy. Stoupenci realistické, čili — jak se později jmenovala — pokrokové strany, byli tedy po většině inteligenti. Věren tomuto svému programu, vystoupil Masaryk v osmdesátých letech do veřejnosti, projeviv názor — později všestranně uznaný —, že kralodvorský rukopis je padělek. Tento, na tehdejší politické poměry velice smělý útok vedl k roztrpčeným bojům, v nichž byl Masaryk prudce potírán jako zrádce národa, jenž se prohřešil na svátostech národa.

Stejným způsobem zaujal stanovisko i proti přeceňování t. zv. státního práva, čímž se opět dostal do rozporu s vedoucími českými stranami; hleděl vyvoditi národní nároky Čechů ne tak z historických privilegií, jako spíše z kulturního a hospodářského rozvoje národa. Masarykovým původním záměrem nebylo založiti nějakou novou, politickou stranu. Spíše chtěl oživiti politický život tím, že by některá z existujících politických stran přijala jeho zásady. Zdálo se, že mu na této cestě kyne úspěch, když r. 1890 Mladočeši přijali nejdůležitější realistické programové body, načež vůdci realistů Masaryk, Kaizl a Kramář vstoupili do výkonného výboru mladočeského, načež byli r. 1891 zvoleni do říšské rady na mladočeský program. Ale toto přátelství nemělo dlouhého trvání. Již r. 1893 vystoupil Masaryk z mladočeské strany a za sedm let na to založil vlastní politickou stranu, jež nesla jméno »česká strana lidová«; orgánem jejím byl deník »Čas«. Roku 1905 povstala sloučením lidové strany s částí státoprávní pokrokové strany — »česká strana pokroková«. Tato strana sama o sobě byla počtem svých zástupců vždy jednou z nejslabších a nabyla důležitosti jen osobou svého vůdce, Masaryka, jenž byl naposled zvolen do říšské rady r. 1911 v okresu valašsko-meziříčském, a to za pomoci sociálně demokratické, jimž stála strana tato politicky vždy blízko.

Zvlášť důležitým v politické činnosti Masarykově bylo jeho, v nejširších kruzích sensaci vzbuzující, vystoupení v t. zv. záhřeb-

ském velezrádném procesu v roce 1908 v procese pro urážku na cti, jejž vedli členové srbsko-chorvatské koalice v chorvatském sněmu proti spisovateli Dru. Friedjungovi.

V obou procesech jednalo se o velkosrbskou propagandu na půdě našeho mocnářství. První z obou procesů zavdal Masarykovi příležitost k pilnému návrhu v rakouské říšské radě, kterýžto návrh také odůvodňoval obsáhlou řečí. Za této řeči útočil co nejprudčeji proti soudním funkcionářům, súčastněným v procesu, a popíral vůbec existenci jakéhokoli velkosrbského hnutí na půdě rakouské. Tvrdil dokonce, což není bez zajímavosti vzhledem k jeho dnešní činnosti, že pojem velezrady ztratil každý praktický význam, a to vzhledem k moderním názorům státoprávním. I v procesu Friedjungově zaujal stanovisko na prospěch soukromých žalobců.

Za tohoto přelíčení, jež začalo 9. prosince 1909 před vídeňskou porotou a jež se skončilo 22. prosince vyrovnáním, byl Masaryk slyšen jako svědek. Ve své výpovědi popíral rovněž existenci tajného spolku v Srbsku a tvrdil, že pověstná »Narodna obrana«, jež později dosáhla tak smutné proslulosti, byla založena jen k zamezení (!) demonstrací v Bělehradě u příležitosti annexe Bosny a Hercegoviny a povýšení Bulharska na království; ani na půdě rakousko-uherské, ani v Bosně neexistuje prý nějaká zaplacená velkosrbská propaganda.

Masaryk pojednal o tomto procesu v bružuře, nazvané »Vasič-Forgach-Aehrenthal«, v níž obvinil tehdejší rakouské vyslanectví v Bělehradě z falšování listin a tehdejšího ministra zahraničního hraběte Aehrenthala ze spoluviny. Domnění, že Masaryk v obou případech jednal v dobré víře, dá se těžko držeti vzhledem ke všem pozdějším událostem.«

... »Již je významno jen faktum, že Masaryk dal hanopis proti Forgachovi a Aehrenthalovi vytisknouti současně v Bělehradě v jazyce srbském. Pozdější události, jak je všeobecně známo, také dokázaly, že velkosrbské hnutí v naší říši skutečně existovalo, a to hnutí co největšího rozsahu a co nejnebezpečnější, ačkoliv to Masaryk (v srbské poměry a v cíle srbské politiky jistě výborně zasvěcený) tak rozhodně popíral.

Že skutečně mu organisace »Narodne obrany« a nebezpečí, jež hrozilo naší říši od velkosrbského hnutí, nebylo nejasno, o tom svědčí dopis srbského státníka Milana Pribičeviče z 30. května 1910 a dopis, jejž Masaryk 28. června 1914 psal bezprostředně pod dojmem zavraždění našeho následníka trůnu vídeňskému zpravodaji »Času« Hlaváčovi, v němž — aniž by pronesl jediného slůvka rozhořčení nebo odsouzení — píše, že tento atentát očekával.

Čí zájmy ležely Masarykovi na srdci při jeho vystoupení v obou procesech, to vysvítá z dopisu, jejž psal 21. května 1911 svému příteli, básníku Macharovi. V dopise tom si stěžuje, že byl dalmatskými

Srby a Chorvaty slabě podporován ve svém boji proti Aehrenthalovi a pokračuje pak doslovně:

»A vůbec, jak bídně to vedl v Srbsku Milovanović; nejen, že vyjednával s Forgachem o obchodní smlouvě, kterou Srbsko nic nedostane a kterou také nepotřebuje do té míry, jako Rakousko, on dokonce i dopustil, aby byl do jeho, respektive do Aehrenthalovy politiky zapleten sám král.«

Tak může zajisté psáti jen někdo, jenž cítěním i smýšlením je zcela na straně Srbska a ne na straně Rakouska. Nepochyboval-li tehdy nikdo vážně — vzhledem k jeho tehdejšímu vystoupení — o jeho dobré víře a jeho vlastenectví, tu lze to přičísti jen Masarykově pověsti jako rozvážného a umírněného (!) politika. Tento nátěr dovedl si Masaryk dáti v české politice.

Chování, jaké zaujal k panslavismu, ztělesněnému

v neoslavismu,

musilo tento dojem sesíliti. Skutečně nesdílel Masaryk toto hnutí, ač byl jinak pro kulturní společenství všech Slovanů. Účastnil se sice sjezdu v Praze r. 1908, na němž bylo novoslovanství založeno, choval se však naprosto zdrželivě; později neoslavismus výslovně zamítal.

Vysvětlení spočívá v okolnosti, že při svých demokratických ideách byl vůči officielnímu Rusku nepřátelsky naladěn. Viděl v něm totiž zcela správně zástupce reakce.

Toto chování se Masarykovo k neoslavismu je také důkazem, že správně poznal pravou podstatu tohoto hnutí, a že byl přesvědčen, že se při tom nejedná (jak bylo na sjezdu předstíráno) o kulturní sblížení se slovanských národů, nýbrž o politické průkopnictví ruské vlády. Jeho ideám odpovídá asi článek, otištěný 19. června 1891 v »Časopise českého studentstva«, jemu blízkém, v němž stojí:

»Myšlenky v onom článku »N. L.«* projevené representují četné u nás školy rusofilské nebo řekněme panruské v tom smyslu, že velebí a je u nich *všecko* krásné, co je ruské, slovanské, i vláda, i úřednictvo a snad i Sibiř, i národnostní násilí, konané na některých národnostech, které zde my u Němcův a v Uhrách u Maďarů zatracujeme jako neliberální, ano i přímo barbarské.«

Bylo by však chybou, považovati Masaryka za austroslavistu, t. j. za politika, jenž by se poctivě snažil slovanskou otázku řešiti v rámci rakouské státní myšlenky. Dovedl sice dáti si tento nátěr u svých odpůrců, ale nejen jeho chování v této válce, ale i stanovisko, zaujaté v srbském velezrádném procesu, poskytují možnost závěru o jeho tehdejších pravých úmyslech. I z jeho

korespondence s Drem. Kramářem

* [Národních Listů.]

vysvítá nesporně, jak scudil o dynastii a o Rakousku. Tak na př. píše v dopise ze dne 5. ledna 1898:

»Dostal Jste se pořádně na pravo! Mám proto jedno jediné psychologické vysvětlení (dlouho jsem o tom přemýšlel), že Jste nabyl důvěru, ba přímo lásku k dynastii ... Já nesdílím tuto důvěru a proto se zdá, že stojím »pořádně v levo«.

Ještě zřejmější je dopis z 9. ledna 1899, v němž stojí:

»Hlavní věc, Vy máte strach z Rakouska! Já ne. Palacký řekl: Byli jsme a budeme před i po Rakousku. Ale bylo-li to u Palackého jen frásí, chci, aby to bylo faktem. (Jsou i podobná fakta.)«

Již r. 1899 myslil tedy Masaryk na samostatný český stát mimo naše mocnářství. Že tohoto cíle nedosáhne mírnou cestou, ale jen cestou války, pro Rakousko nešťastné, o tom nemohl býti Masaryk v pochybnostech. Tím se vysvětluje i jeho

chování se po výbuchu války,

o němž se domníval, že ho přiblíží k vyplnění jeho snu. Dokud se nalézal v Rakousku, nemohl ovšem úplně odhoditi masku, ale stanovisko, jaké zaujal (jak teprve později vysvitlo z nalezených jeho zápisků), zatlačuje docela poslední pochybnosti o jeho pravém smýšlení.

V procesu proti Dru. Kramářovi vyšlo na jevo, že po vypuknutí války byly konány tajné konference jistého počtu českých vůdců stran, jichž se účastnil i Masaryk. Měl i 1. října 1914 poradu s několika národně sociálními poslanci,* na níž bylo jednáno o stanovisku, jaké by měli zaujati čeští vůdci při očekávaném obsazení Čech ruskou armádou. Účel této porady vysvitne nám ještě jasněji, uvědomíme-li si, že Masarykovým cílem bylo zříditi český stát, jenž by byl samostatný. Vtrhnutí ruské armády do Čech, jež bylo tehdy očekáváno, bylo by sice, dle jeho názoru, přineslo »osvobození z rakouského panství«, ale i potíž, jak se opět zbaviti »osvoboditelů«. Rusko mu nebylo — jako rusofilům — účelem, nýbrž jen prostředkem k dosažení cíle. Proto v oné poradě kladl hlavní důraz na to, aby byla tato věc posuzována se stanoviska českého programu, a aby se nespoléhalo jen na Rusy, jak v jeho zápiskách výslovně stojí. Zřejmě se obával, že by převaha rusofilských kruhů mohla vytvořiti v Čechách poměry, z nichž by nebylo lze již couvnouti k úplné politické samostatnosti. S tím souhlasí v jeho zápiskách uvedená poznámka o hovoru s poslancem Drem. Stránským, hned den po uvedené poradě:

»Rusové, zeměpisně, kulturně nám cizí, jak bychom mohli býti částí Ruska?«

* Choc, Buřival, Fresl, Vojna, Netolický.

Podobné noticky, ve formě hesel, jak je nalézáme v zanechaných papírech Masarykových, podávají nám i obraz jeho

rozhovoru s tehdejším místodržitelem českým, knížetem Thunem,

dne 2. října 1914, při němž hájil Masaryk pasivní chování se českého národa za války. Všechny české strany prý mají slovanský program; i on prý má slovanské sympatie, hlavně pro Rusy, přece však prý nebude pro carismus a pro caristickou politiku. Ukončil tento hovor — dle svých zápisků — charakteristickým obratem, že předpokládá, že bude také porozuměno tomu, co dnes jen naznačil.

V prosinci 1914 rozhodl se Masaryk, že v zájmu účinnější propagandy proti Rusku bude ve své

činnosti pokračovati v cizině,

hlavně ve Švýcarsku. Zdá se, že tato cesta byla usnesena na uvedené již tajné konferenci, neboť zahraniční listy později nejednou psaly, že Masaryk přijel do ciziny, maje mandát vynikajících českých vůdců stran, aby odsud horlivěji podporoval českou věc. V Masarykově orgánu, v »České Samostatnosti«, jež vychází v Annemasse ve Francii, stojí výslovně, že »profesor Masaryk opustil Prahu jedině za tím účelem, aby se v cizině věnoval politické akci pro náš český (velezrádný) program.« »S počátku zamýšlel,« stojí v článku dále, »složiti před svým odjezdem profesuru, s odůvodněním, že nesouhlasí s válkou a s rakouskou politikou; měl již depeši připravenu, kterou chtěl sděliti vládě své rozhodnutí. Jen z taktických důvodů zřekl se profesor Masaryk tohoto kroku.«

Na str. 75. zmíněné »obžaloby« čteme:

»Celkem vzato, lze říci, že švýcarští Češi, jichž dřívější činnost jsme již vylíčili, sami od sebe by sotva byli bývali s to, dáti své protirakouské agitaci ráz obzvláště hrozivý. Jejich vůdcům chybělo především nutné vzdělání a politická vyspělost; také nestáli na takovém sociálním stupni, aby byli mohli vstoupiti v bezprostřední styky s vlivnými osobnostmi nepřátelské ciziny. Byli to, pravda, horliví a odhodlaní agitátoři, kteří však potřebovali obezřetných, politicky vzdělaných vůdců, chtěli-li býti v zájmu velezrádného hnutí s úspěchem činnými. Takové vůdce našli teď v osobě profesora Masaryka a jeho pomocníků, národně sociálního kandidáta advokacie Dra. Lva Sychravy, jenž se objevil ve Švýcařích v září 1914, profesora české obchodní akademie Dra. Vítězslava Štěpánka, a od května 1915 i českého agrárního říšského poslance Josefa Düricha, předsedy spolku pro zřízení českých škol Komenského ve Vídni.

Teprve zasažení těchto osob dodalo českému hnutí ve Švýcařích zvláštní nebezpečnosti.

V

první době svého švýcarského pobytu

nevystupoval ještě profesor Masaryk veřejně; zdá se, že se obmezoval na vyhledávání styků s cizími politiky a publicisty, s nimiž byl znám již většinou od dřívějška, jakož i na přípravy k svému veřejnému vystoupení. Spojení se švýcarskými Čechy přenechal zatím výše uvedenému Dru. Lvu Sychravovi, jenž byl jeho oddaným pomocníkem a jenž vykonával službu jeho tajemníka. Tato skrytá činnost Masarykova byla tím podporována, že vzhledem k jeho posavadní, zdánlivě vždy umírněné politice, zdánlivě věnované zájmům celého státu, nikdo netušil a tušiti nemohl (!), že by mohl míti účastenství při velezrádném hnutí.«

Jeho pozdější zjevná zrada byla tedy i všem nezasvěceným kruhům opravdovým

překvapením.

Nad to dbal Masaryk s počátku pro svou osobu zvláštní opatrnosti. Ale hned v první době ukázal, jak málo ho tlačilo svědomí a pochybnosti při volbě prostředků, sledovati své protistátní účely. Muž jeho vědeckého významu a sociálního postavení, muž, jehož osobní čestnost nebyla nikdy vážně brána v pochybnost ani nejlitějšími politickými odpůrci, nerozpakoval se konati sprosté vyzvědačské služby ruské vládě, a sdělovati ruskému vojenskému attaché v Bernu zprávy o výrobě munice a o pohybech vojska v Rakousku, jež dostával od svých českých agentů. Rakouský vojenský attaché dozvěděl se i o

depeši,

kterou 29. března 1915 podal ruský vojenský attaché a v níž bylo hlášeno, že Prahou jela německá vojska, při čemž bylo zvláště uvedeno, že tato zpráva byla sdělena profesorem Masarykem, jemuž ji dodali čeští agenti.« I s ruským konfidentem Svjatkovským a s ředitelem ruské špionáže v Ženevě, Ivanovem, byl Masaryk v živém spojení. Podobné jednání, konání

špehounských služeb

ke škodě vlastní vlasti, jíž děkoval za své celé společenské a vědecké postavení, znamená u člověka, jenž si vždy hrál na nejpovolanějšího strážce mravních ideálů, jistě nejnižší stupeň mravního úpadku.

V téže době měl Masaryk také schůzku s bývalým francouzským ministerským předsedou Bourgeoisem, jenž ho navštívil v Ženevě.

Sychrava, Masarykova pravá ruka, účastnil se zatím dalšího

vybudování velezrádného hnutí mezi švýcarskými Čechy. Tak se účastnil základní

schůze švýcarských spolků 3. ledna 1915 v Bernu,

jíž byl přítomen i Rudolf Kepl, jako zástupce pařížských Čechů. Při této schůzi, řízené předsedou bernského spolku Josefem Bulíčkem, ukázaly se již první rozpory mezi republikánským a caristickým směrem; jeden z řečníků útočil totiž proti převládání »měšťáckého vlivu« mezi pařížskými Čechy. I Dr. Sychrava na schůzi té řečnil. Bylo zřejmo, že by rád urovnal rozpory. Výše uvedený Kyjovský vystoupil pro národní samostatnost Čech a pro sbratření a rovnoprávnost všech národů; na to navrhl založení ústředního svazu českých spolků ve Švýcařích. Sídlem měl býti Curych, shromaždištěm Bern. Tento návrh byl také přijat.

Nejbližším výsledkem tohoto bernského sjezdu byl

manifest českých spolků ve Švýcařích,

sepsaný Drem. Sychravou. V manifestu se praví, že švýcarští Češi se připojují s plným uvědoměním a s plným nadšením k akci, již podnikají české kolonie na Rusi, ve Francii, Anglii a hlavně milionové kolonie v Americe, k obnovení samostatnosti českých zemí (Čech, Moravy, Slezska a Slovače). Český národ si nepřeje této války, a jeho zoufalý protest nemůže jen proto býti Evropou slyšán, ježto je rakouskou vládou potlačen již v zárodcích. Konečně v protestu vyslovuje se pevná naděje ve vítězství trojdohody, z něhož vzejde nová doba práva a spravedlnosti, jež zbaví české země neblahého zotročení a jež jim vrátí samostatnost, která byla Čechám odňata protiústavními akty dynastie.

V březnu 1915 přinesly »Pacifické Listy«, vycházející v San Franciscu, článek, jenž — jak redakce podotkla — pocházel z péra jednoho z nejvíce vynikajících českých pokrokových politiků, jenž dlí v cizině. Je jasno, že to mohl býti pouze Masaryk, o jehož autorství svědčí i obsah článku, hlavně zamítavé posouzení Kramářovy politiky, s níž Masaryk nikdy nesouhlasil.

V tomto článku se prohlašuje, že jediná spása kyne Čechům z protirakouské politiky a že je nutno ve spolku s Ruskem překonati rakouský marasmus a německému imperialismu zasaditi smrtelnou ránu. K provedení této nádherné úlohy dodá síly styk s cizinou, organisace evropských a amerických Čechů a výcvik vojáků, kteří jsou zbaveni rakouského jha.

V témtéž měsíci byly také v »Borci americkém«, orgánu to sokolské župy »Fügner-Tyrš« v Chicagu, uveřejněny výzvy ke sbírkám na politickou českou akci v Evropě, při čemž bylo podotknuto, že tato výzva pochází od muže, jehož poctivost, odvaha a obezřelost

je dokázána celým jeho životem. Když tedy i tento muž věří v českou samostatnost, a když pracuje v tomto smyslu, k čemu tedy ještě čekati?

I když není zmínka o jménu tohoto muže, přece jen je více než pravděpodobno, že i zde je míněn Masaryk, jenž — jak již bylo uvedeno — skutečně dostal značné peněžní sbírky z Ameriky.

V oné době byla, dle důvěrných zpráv, zřízena v Ženevě vlastní

ústřední úřadovna revolučních výborů pro odtržení českých zemí a Slovenska,

jež byla ve spojení i s radikálními kruhy v Čechách, hlavně se stranou státoprávní a národně sociální. Duší této úřadovny, jež měla 25 členů, byl opět Masarykův výkonný orgán: Dr. Sychrava.

Sychrava se účastnil, patrně rovněž v zastoupení Masarykově, i druhého sjezdu švýcarských českých spolků v Bernu dne 4. a 5. dubna 1915. I na tomto sjezdu byli zástupci z Paříže, a sice Raoul Klepal, jakož i předseda socialistické skupiny »Rovnost« Antonín Veselý. Sjezd zahájil Kyjovský, jednání řídil Josef Linhart. Tentokráte byly rozpory ještě ostřejší, při čemž Veselý, Linhart a Kyjovský zas a zas s důrazem odůvodňovali nutnost demokratického rázu hnutí, směřujícího k samostatnosti a odtržení Čech. Dr. Sychrava doporučoval splynutí obou listů, vycházejících ve Francii: »L'Indépendance Tchèque« a »La Nation Tchèque«, a volbu profesora Denise za redaktora. Z toho plyne, že již tehdy bylo stranou Masarykovou rozhodnuto vydávati posledně jmenovaný list (jehož 1. číslo vyšlo 1. května 1915) a že přenesení redaktorství na Denise dlužno přičísti iniciativě Masarykově. S tím souhlasí i to, že měl Masaryk na obsah i směr tohoto velezrádného listu rozhodující vliv, jak velmi významně stojí v depeši, kterou zaslal »Russkému Slovu« římský dopisovatel tohoto listu, Amfiteatrov:

> »Masaryk zavčas odejel a vydává teď v Paříži »La Nation Tchèque«, vlastně ji vydává Denis, ale Masaryk je spolupracovníkem.«

Jak z nalezené korespondence vysvítá, byl Masaryk v čilém spojení s Denisem již před válkou. U příležitosti 60. narozenin Masarykových napsal Denis kratší článek do pamětního spisu. Zvláště významný je dopis Denisův Masarykovi ze dne 20. prosince 1905, v němž stojí:

> »Jsem o tom přesvědčen, že oba dva máme stejnou vášeň pro neodvislost českého národa. A to nám dovoluje jíti pospolu přes mnohé různé názory.«

»L'Indépendance Tchèque« vycházela i po založení listu »La Nation Tchèque« dále, a sice až do srpna 1915, kdy byla nahražena »Československou Samostatností«, kterou redigoval Sychrava.

Po nějaké době začal se i Masaryk sám osobně stýkati se švýcarskými českými kruhy. O tom však tehdy, patrně k jeho přání, nevyšlo nic na veřejnost. Na jaře 1915 měl přednášku v »Besedě Slovan« v Ženevě pod názvem: »Čechy a dnešní válka«; tato přednáška vyšla v 1. čísle kijevského českého listu »Češsko-russkoje Jediněnije«, v červenci 1915. (Srv. [v hlavě V. c.)].) V přednášce své vytkl s důrazem odpor Čechů proti válce, zdůrazňoval, že všichni Češi jsou srbofily a rusofily v nejlepším významu těch slov, stěžoval si do pronásledování českých politiků rakouskou vládou, při čemž se zmínil hlavně o zavedeném trestním vyšetřování proti Cyrilu Duškovi (spoluobžalovanému v procesu Oličově) a appelloval ke konci své řeči na všechny Čechy, žijící v cizině, aby všemi silami, a nedbajíce obětí, pracovali o zřízení československého státu. Závěrečná slova, jež napsal jakýsi Batetzki, charakterisovala s dostatek význam Masarykův pro hnutí osvoboditelné. Pravil:

> »Osobnost Masarykova, významná úloha, jakou hraje v českém politickém životě, a jeho činnost vědecká, to vše je příliš dobře známo, takže to nemusíme zvláště čtenářům uváděti na pamět. Podotýkám pouze, že je Masaryk takřka jediným velkým politikem českým, jemuž se podařilo ujíti ostrému zraku rakousko-uherské policie; maje plné pochopení pro dnešní situaci, vystupuje zmužile na obranu své vlasti a snaží se zorganisovati rozptýlené síly zahraničních Čechů, aby je svedl do řečiště, které vede ke konečnému cíli všech Čechů, t. j. k úplnému osvobození Čechů a Slováků z německo-uherského jha a ke zřízení samostatného, československého státu.«

Profesor Masaryk, stojí tam dále, vyslovil se prý v soukromých hovorech, že Češi musí osobně se účastniti dnešního boje, že musí zříditi legie, nebo vstoupiti jako dobrovolníci do armád dohody, aby si tak zajistili hlas na mírové konferenci.

Z těchto slov vysvítá, že v oné době, kdy doma neměli jsme o protirakouské činnosti Masarykově takřka ani potuchy, byla cizina o této činnosti již přesně informována. Jak daleko sáhala tato smutná proslulost ještě dříve, lze vyčísti z noticky v »Newyorkských Listech« z 5. května 1915. Tam je totiž zpráva, že zmíněný již agitátor Koníček-Horský, jenž byl tehdy v Americe, dostal od své choti z Paříže kabelový telegram, v němž mu sděluje brzké odcestování Masarykovo do Ameriky. I když k této cestě nedošlo, přece jen je tato zpráva důkazem toho, jak velký význam byl právem přikládán v kruzích zahraničních velezrádných Čechů Masarykovu zasažení.

I v protirakouských kruzích v Čechách byli lidé velmi přesně informováni o Masarykově činnosti. Dcera obvodního lékaře z Valašského Meziříčí Hana z Kraizsů psala 26. července 1915 v dopise válečnému zajatci v Rusku Tetřevovi:

»Náš poslanec je ve Švýcařích a pracuje jako včelička pro české lidi. Byl i mimo Švýcary.«

Toto poslední sdělení souhlasí i se zprávou jistého důvěrníka ze srpna 1915, dle níž byl Masaryk již dvakráte ve Francii a v Anglii.

Ze zprávy brněnského policejního ředitelství vysvítá, že již počátkem srpna se všeobecně ve Valašském Meziříčí šeptalo o velezrádné činnosti Masarykově.

Zjevně do veřejnosti

vystoupil Masaryk počátkem měsíce července 1915, kdy 500letá památka úmrtí Husova byla zahraničními Čechy využitkována k protirakouským slavnostem. Hus platil v těchto kruzích především za prvního revolucionáře proti rakouskému panství a za zástupce idey české oproti idei rakouské, jež je prý stělesněním klerikalismu. V tomto smyslu byla také

Masarykem pronesena na Husově slavnosti v Curychu

slavnostní řeč dne 4. července 1915. Pravil:

»Mezi českou a rakouskou ideou, jež byla u nás provedena násilně, protireformací, není smíření možné. ... Doufejme, že tato veliká válka povede i náš národ k svobodě a že se dle programu všech českých stran dožijeme české samostatnosti dle slov Palackého, že jsme byli před Rakouskem a — bude-li toho třeba — že budeme i bez Rakouska.«

Dva dny na to byla v Ženevě 6. července Husova slavnost,

ke které se dostavil i profesor Denis, jenž ve své slavnostní řeči pravil:

»Evropa musí dnes splatiti svůj dluh vzkříšeným Čechám, jež nechávala po dvě staletí ničiti brutální protireformací Habsburků.«

A profesor Masaryk nepovažoval pod svou důstojnost uchopiti se slova po této zjevně protistátní řeči muže, jenž měsíc před tím v »Indépendance Tchèque«, jistě i Masarykem čtené, tak vkusně srovnával Rakousko se zdechlinou. V souhlase s názory Denisovými dovozoval i prof. Masaryk, že se budoucně bude musiti každý Čech rozhodnouti pro reformaci nebo pro protireformaci, pro ideu Čech nebo pro ideu Rakouska, tohoto orgánu evropské reakce. Rozpor mezi ideou českou a rakouskou nevadil však profesoru Masarykovi nikterak v tom, že až do září 1915 (!), kdy již dávno pracoval nejpodlejšími prostředky proti Rakousku, bral od tohoto »orgánu evropské reakce« bez rozpaků plat universitního profesora. A hodní rakouští úřadové mu tento plat bez závady vypláceli!

»Důvěrník rakouské vlády, jenž byl přítomen Husově slavnosti v Ženevě, konstatoval také, že měl Masaryk v ženevském hôtelu Richmond pracovny a přijímací salon pro svou protirakouskou propagandu. Tomuto důvěrníku sdělil Masaryk svůj údiv nad tím, že lidé v Čechách klidně narukují a že při domovní prohlídce v »Národních Listech« nevypukla revoluce.

Veškera činnost švýcarských Čechů byla však vážně ohrožena událostí, jež působila jako blesk s čistého nebe. Bylo to

jednáni švýcarské spolkové rady,

jež odpovídalo pravým pojmům o neutralitě.

Je to zároveň i důkazem velké intensity rejdů, prováděných švýcarskými Čechy, když i vláda země, jež dle starých tradic byla útulkem politických uprchlíků ze všech států, viděla se nucena zakročiti proti tomuto hnutí, jež se jevilo jako zneužití toho práva útulku a jež v sobě obsahovalo i nebezpečí pro neutralitu Švýcarska. Již 1. července 1916 vyšel výnos švýcarské spolkové vlády, dle něhož se měli všichni cizinci, kteří nemají dostatečných legitimací nebo kteří mají průkazy, jichž platnost již prošla, hlásiti u okresních úřadů, které jim mohou dovoliti další setrvání v dosavadním bydlišti jen po složení kauce 1500 franků. Tímto opatřením byli postiženi všichni ti rakouští státní občané, kteří se ve Švýcarsku účastnili protirakouského hnutí a kteří byli většinou zběhy nebo uprchlíky před přehlídkami; těm ovšem byla vzata možnost žádati rakouské úřady o prodloužení platnosti legitimací a tím i možnost dalšího pobytu ve Švýcarsku, bez kauce. Švýcarské české spolky pracovaly proti tomuto výnosu tím, že tyto kauce platily za své členy ze spolkových peněz nebo z agitačních fondů. Udání našeho vyslance v Bernu k spolkové vládě, týkající se velezrádného hnutí mezi švýcarskými Čechy, přimělo švýcarskou spolkovou radu, aby provedla bedlivé vyšetřování českých spolků. Výsledek toho vyšetřování byl takový, že ani švýcarská spolková vláda nemohla již pochybovati o existenci revolučního hnutí, namířeného proti Rakousku. Proto sdělila koncem července 1915 všem českým spolkům, že každý, kdo se příště súčastní protirakouského hnutí, ať očekává své vypovězení. I když tímto opatřením nebylo české hnutí ve Švýcarsku udušeno, přece jen mu bylo zabráněno, vystupovati veřejně, takže se musilo omeziti na to, aby pracovalo tajně proti naší vlasti.

Jednání švýcarské spolkové rady mělo svoji dohru i při

schůzi spolku »Svatopluk Čech«

dne 31. července 1915, kdy se Kyjovský snažil dosáhnouti předsednictví na místě Vincence Chudoby. Proti Kyjovskému vznikla silná oposice, ježto byla vyslovena obava, že snad švýcarské úřady za-

kročí proti spolku, a sice proto, že je veřejně známo, že se Kyjovský horlivě oddával agitační činnosti. A přece se Kyjovskému podařilo (ač se v této schůzi veřejně za debaty přiznal, že dostával od ruského konsulátu měsíčně 400 franků), prosaditi ve schůzi dne 14. srpna 1915 svou volbu za předsedu spolku. Aby utišil podezření švýcarských úřadů, vydal jako předseda ústředního svazu Oběžník všem švýcarským spolkům, v němž je vyzýval, aby se vzdaly veškeré politické agitace, jež by mohla zavdati zemským úřadům příležitost zakročiti. Jak sám pravil, vydal tento oběžník jen pro forma.

Je pro Masaryka charakteristické, že se spojil s takovýmto individuem, placeným cizí vládou, a že s ním byl — dle sdělení důvěrníků — v stálém písemném styku.

Asi v téže době vznikla v pařížské »České národní radě«, ústředním to orgánu veškerého zahraničního českého hnutí, krise, jejíž podrobnosti nejsou známy. Zprávy, jež v zahraničních listech byly o tom uveřejněny, svědčí však o tom, že tuto korporaci hrozily rozbíti

rozpory mezi oběma směry českého hnutí.

Masaryk zakročil záchranně, což bylo jeho smutnou zásluhou. Svoboda a Crkal, redaktor »L'Indépendance Tchèque«, přijeli z Paříže do Ženevy, aby se radili o dalších krocích s Masarykem a Sychravou. Masaryk se hodil k úloze prostředníka hlavně proto, že požíval důvěry obou směrů, a že byl celou svou politickou činností blízek hlavně sociálním demokratům, s jichž pomocí také byl svého času zvolen do říšské rady. Výsledkem těchto porad bylo rozpuštění »České národní rady« jako veřejné korporace; její funkce byly pak přeneseny na

»Comité d'action tchèque à l'etrangère«,

v jehož čele stál Masaryk. Členem tohoto výboru, později jeho místopředsedou, byl též říšský poslanec české strany agrární Josef Dürich, jenž přišel z Rakouska do Švýcar v květnu 1915. Ruští Češi byli zastoupeni Bohumilem Čermákem a Bohdanem Pavlů, redaktorem »Čechoslováka«, angličtí Františkem Kopeckým a Janem Sýkorou, francouzští rusofilové Františkem Kupkou, francouzští republikáni Antonínem Veselým, předsedou socialistické skupiny »Rovnost«, američtí Čechové konečně Ludvíkem Fischerem, Emanuelem Voskou a Karlem Perglerem.

V souvislosti s těmito změnami bylo i

založení nového velezrádného časopisu

»Československé Samostatnosti«, jehož redaktorem se stal Masarykův panoš Sychrava. Že tento časopis, jehož první číslo vyšlo

22. srpna 1915, nebyl vydáván ve Švýcařích, ale v malém francouzském pohraničním městě Annemasse, nedaleko Ženevy, vysvětliti si dlužno tím, že asi, vzhledem ke korektnímu chování se švýcarské spolkové rady, mělo býti uvarováno nebezpečí, jež by z této strany hrozilo. Zábavnou věcí jest, že jiný věrný Masarykův, Dr. Vítězslav Štěpánek, stoupenec české státoprávní strany, jenž byl Masarykem rovněž vyhlédnut za redaktora »Samostatnosti«, ale jenž zůstal později mimo počet, přešel nyní docela do tábora pařížských Rusofilů a založil v Paříži s Horským nový list »L'Indépendance Tchèque et slovaque«, jako konkurenční podnik »Československé samostatnosti«. Ovšem zdá se, že se tento list dočkal jen jednoho jediného čísla.

»Československá samostatnost« byla — pokud se týče směru a způsobu psaní — důstojnou nástupkyní Crkalovy »L'Indépendance Tchèque«, jež koncem srpna přestala vycházeti. V článku, otištěném v č. 9. »La Nation Tchèque«, ze dne 1. září 1915, vítá Denis vydávání »Samostatnosti«, jež je určena k tomu, státi se spojovacím článkem mezi různými zahraničními českými koloniemi, »navázati opět úžeji jejich styky s naší vlastí a udávati direktivu naší akci.«

»Patronance »Comité d'action tchèque à l'étrangère« — stojí dále v onom článku — »s našimi poslanci v čele, jakož i jméno redaktora listu, našeho sympatického přítele a oddaného spolupracovníka pana Lva Sychravy, jsou zárukou, že se zde jedná o vážný a upřímný podnik, hodný největší důvěry v našich českých kruzích obyvatelstva.«

Masaryk ve své nové hodnosti předsedy centrálního výboru, konal nejprve přípravy k vydání manifestu. Jeho tajemník Sychrava rozeslal 6. srpna 1915

oběžník všem českým zahraničním koloniím,

v němž si především stěžoval, že nedostatečná posud organisace českého hnutí není s to, aby nahradila nedostatek diplomatického zastoupení českého národa u spojeneckých vlád; je prý tedy nutno, aby skuteční političtí representanti seznamovali veřejnost se smýšlením českého národa, aby rozvíjeli českou otázku na poli mezinárodní politiky a aby zahájili systematickou akci k zřízení české samostatnosti. Masaryk a Dürich prý se tedy rozhodli, utvořiti politický výbor, jenž by připravil manifest. Konečně byla kolonie požádána, aby sdělila svého zástupce, jehož jméno by bylo napsáno pod manifest.

Pro souvislost budiž hned zde připomenuto, že tento manifest dal na sebe z neznámých důvodů poněkud dlouho čekati, takže vyšel až 14. listopadu 1915. (Byl námi už doslovně sdělen.) Po zdůraznění slovanské solidarity a po státoprávním výkladu o po-

stavení Čech vůči rakouskému státu, následují obvyklé útoky pro domnělá znásilnění Čechů, jichž projevy proti válce prý byly potlačeny. Český národ, stojí na konci, neuznává prý více oprávněnosti Rakouska a snaží prý se po dosažení samostatného československého státu. Jak vidno, vyhýbá se manifest opatrně všem sporným otázkám mezi caristickou a republikánskou stranou.

V srpnu 1915 napsal profesor Masaryk k vyzvání jihoslovanského výboru (jenž si vzal za účel odtržení všech srbských, chorvatských a slovinských území naší monarchie a jejich spojení v jediný samostatný, jihoslovanský stát),

předmluvu k velezrádné brožuře, vydané jihoslovanskou mládeží.

Tato předmluva obsahuje známé útoky proti Rakousku a srovnává postavení Jihoslovanů s postavením Čechů. Styky Masarykovy strany s revolucionáři jihoslovanského hnutí vysvítají i z toho, že jistý důvěrník nalezl u Dra. Sychravy i jiný leták jihoslovanského výboru.

Jak nebetyčné byly Masarykovy plány v létě 1915, o tom svědčí zpráva oddělení generálního štábu c. a k. vojenského velitelství v Praze z 23. listopadu 1915, v níž se praví, že na schůzích v Ženevě a v Paříži byl Masaryk nadšeně uvítán účastníky jako první president české republiky a že tyto ovace přijímal se zjevnou radostí.

Zatím se ovšem musel Masaryk spokojiti postavením pro něho zvláště vytvořeným, postavením

správce nově založeného slovanského ústavu na londýnské universitě,

kde měl 19. října 1915 svou vstupní přednášku o problému malých národů v dnešní Evropě. Anglický ministerský předseda Asquith nemohl se pro churavost přednášky zúčastniti. Jeho zástupce lord Robert Cecil přečetl Asquithovo poselství, v němž tento dával výraz svému přesvědčení, že přítomnost Masarykova v Londýně, vítaná jím co nejživěji, bude tvořiti další pouto mezi Velkou Britanií a národy Ruska. Asquith patrně již počítal Čechy k ruské říši. Ve své přednášce, která, jak se rozumí, nesla se vesměs v duchu protirakouském, vyslovil Masaryk naději, že svobodné Polsko, Čechy a Srbochorvatsko vytvoří nárazníkové státy, a že umožní zřízení maďarského státu a Velkého Rumunska. Masaryk skončil slovy sympatie Srbsku, napadenému Německem, Rakouskem a Bulharskem.

K jeho poctě pořádala

česká kolonie londýnská banket,

na němž měl Masaryk řeč, v které mimo jiné pravil toto:

»Rakousko-Uhersko dokázalo, že je neschopno býti státem, v němž se ctí zákony lidskosti a civilisace. Dnes máme jistotu, že svou samostatnost můžeme uskutečniti a že přestaneme býti rakouskými poddanými.«

»Matin« ze 4. února 1916 charakterisuje politickou činnost Masarykovu těmito slovy:

»Jako poslanec rakouské říšské rady dovedl toho, že oklamal bdělost policie Habsburků, opustil svou zemi na počátku války a tím ušel pronásledování, jehož obětí se stali jeho kolegové. Od té doby je duší onoho vlasteneckého hnutí, jež cílí k tomu, aby byla znovuzřízena opět jednoho dne suverenita a neodvislost Čech. Anglická vláda vytvořila pro něho kathedru na Kings College a jeho vliv roste každým dnem.«

V tomto článku se také sděluje, že den před tím měl Masaryk hovor s francouzským ministerským předsedou Briandem, jemuž vyložil účel své propagandy. Briand prý mu gratuloval k jeho činnosti a pobízel ho k dalšímu pokračování. Vůči dopisovateli »Matinu« byl Masaryk velice hovorný. Jádro jeho vývodů tvořila these, že prosté seslabení Rakouska nestačí, nýbrž že je nutno jeho naprosté zničení.

V únoru 1916 uspořádal slovanský ústav pod patronancí pařížské university cyklus přednášek, v němž měl Masaryk v Paříži přednášku na thema: »Slované ve světě«. V této přednášce obírá se především obavou západních národů před panslavismem, zamítá panslavistický centralismus, a žádá samostatný vývoj všech slovanských národů na demokratickém podkladu; oproti tomu prý je pangermanismus, jenž prý skutečně existuje a jeví se v utlačování Slovanů a v tlaku na východ, opravdovým nebezpečím pro Evropu a pro veškeré lidstvo.

Počátkem května 1916 dal »zahraniční český akční výbor« shoditi letci na různých místech naší italské fronty výzvy, tištěné ve všech slovanských řečech, v nichž po obvyklých frásích o nespravedlivém jednání se Slovany v Rakousku, byli slovanští vojáci vyzýváni k porušení věrnosti. Tamtéž velebeny zásluhy Masarykovy a Dürichovy. (Srv. dotaz Bodirského, [v hlavě VIII.])

Z toho je vidno, jak cíle pracovali vůdci velezrádného hnutí a jak neopomenuli žádného prostředku, jenž mohl podporovati jejich účel.

Obzvláště důležitá věc byla pro vůdce zahraničního hnutí, aby neztráceli

souvislost se svými stoupenci v tuzemsku.

Neboť jen pak mohli vůdci počítati s povšimnutím si u vlád nepřátelských a neutrálních států, když se mohli odvolati na to, že jejich hnutí není vyvoláno jen několika jednotlivci, nýbrž že je

v souhlase s většinou českého národa, jíž jen »brutalita rakouské vlády« brání veřejně dáti na jevo své smýšlení. Stejně významno však bylo i to, aby stoupenci v tuzemsku byli nepřetržitě zpravováni o stavu velezrádného hnutí v cizině a aby jim byla udávána direktiva jejich chování se. Velmi správně tedy stojí v jednom článku prvního čísla »Československé Samostatnosti«:

»Ale bez spojení s vlastí, bez důkladné orientace o situaci Rakouska před válkou a za války nebylo možno improvisovati s úspěchem podobnou politickou akci... Tato bohužel zanedbaná česká zahraniční politika nemusí a nemůže vycházeti od kolonií, ale z Čech. Můžeme říci, že se již dnes tato politika provádí a že již nemálo bylo dokázáno.«

V tomtéž čísle se zdůrazňuje nutnost, aby »státy, na něž se spoléháme, byly authenticky o tom zpravovány, co se u nás doma děje, co chceme, co se připravuje, k jakým obětem je český národ připraven.«

Jak významný byl vliv Masarykův a ostatních vůdců na panující náladu národa českého v Čechách, to vysvítá ze zprávy c. k. policejního ředitelství v Praze ze dne 18. března 1916, dle níž v oné době byla mezi českou inteligencí rozšířena pověst, že samostatnost Čech tvoří jeden z bodů programu dohody,* na jehož základě bude světový mír umlouván. V oné zprávě se výslovně zdůrazňuje, že podrývačná práce Čechů v cizině, hlavně činnost Masarykova, jež je Čechům více méně známá a jež jim imponuje, sesiluje utopistické naděje na dosažení vytouženého cíle.**

Mimo tyto účely bylo nutno spojení s tuzemskem i k vůli publicistickým cílům, aby byly četné, v cizině vycházející velezrádné časopisy opatřovány zprávami z tuzemska; konečně sloužilo toto spojení nemalou měrou k účelům vyzvědačským. A skutečně se také zahraničním Čechům podařilo zaříditi

V. g)

TAJNOU VÝZVĚDNOU SLUŽBU,

sloužící tomuto účelu, kterou obstarávali jejich stoupenci, zbylí v Rakousku. Přes velmi bdělou censuru dopisů, přes bedlivou kontrolu cestujících do ciziny, nebylo přirozeně možno docela zameziti přenášení ústních i písemních zpráv.

Jak dobře tato tajná výzvědná služba fungovala, to vysvítá

---

* Srovnej s tím chování se Čechů v ústavním výboru rakouské říšské rady roku 1917.

** Další zprávy o pozdější činnosti p. Masaryka nalézají se v kapitole »Několik novějších dokumentů« [hlava VIII.].

z toho, že v cizích českých velezrádných listech byly často uveřejněny zprávy o událostech v Čechách, o nichž v tuzemských listech nebyla ani zmínka. Často uváděny dosti přesné podrobnosti.

Z č. 16. »La Nation Tchèque« ze dne 15. prosince 1915 se dozvídáme, že tento časopis měl své vlastní dopisovatele v Čechách; je tam totiž uvedena zpráva o rozpuštění realistické strany s poznámkou, že tato zpráva nebyla dosud potvrzena se strany dopisovatele listu. »Československá Samostatnost« mohla tudíž také ve svém prvním čísle slíbiti, že »kolonie budou dostávati prostřednictvím listu přesné zprávy o tom, co se děje ve vlasti, aby měly správný pojem o domácích poměrech.«

Obzvláště důležitá úloha při zprostředkování těchto styků připadla ovšem švýcarským Čechům, nejen vlivem příznivé geografické polohy této země, nýbrž i proto, že se zde zdržovali hlavní vůdci hnutí, především ovšem Masaryk.

Tak stálo v »Gazette de Lausanne« ze dne 20. května 1915, kde bylo pojednáváno o zakročení spolkové rady proti Dru. Sychravovi:

> »Švýcary zůstaly styčným bodem mezi rdousenými Čechami a mezi zástupci českého vlastenectví v cizině.«

Zpráva rakouského vojenského attaché sděluje s důrazem, že styk švýcarských velezrádných Čechů s říší je velice čilý, že jsou do Čech a na Moravu dopravovány výzvy, zprávy a jiné publikace velezrádného obsahu, a že opět z Čech do Švýcar se dostávají zprávy politického a vojenského obsahu. Jako poslové bývají používáni zpravidla lidé, kteří mají zcela řádně vystavené pasy, kteří vyhlížejí nepodezřele a kteří vystupují s jistotou.

Dle zprávy c. k. policejního ředitelství ve Vídni byly ve Švýcařích konány přípravy i k podloudnému dopravení přes hranice velezrádných letáků, tištěných v Ženevě, Paříži a Petrohradě, jimiž byli čeští vojíni vyzýváni k sběhnutí.

V informaci c. a k. ministerstva zahraničních záležitostí je přesně popsán postup styků švýcarského výboru s důvěrníky v Čechách pomocí poslů. Příklad chytrosti, s jakou se zde jednalo, uvádí i jistý německý žurnalista. Jistá dáma dobře sehranou pohnutlivou scenou dosáhla vystavení cestovního pasu do Švýcarska a tím i možnosti — přinésti důležité zprávy Dru. Sychravovi.

Zcela trefně tedy praví výnos c. k. ministerstva vnitra, ze dne 14. července 1915, že se »protirakouská činnost švýcarských Čechů jeví hlavně snahou, zaříditi a udržeti styky mezi panslavistickými agitátory a podobnými spolky v cizině a mezi stejně smýšlejícími kruhy v Rakousku,« a že

»*podloudné dodávání výzev a publikací velezrádného obsahu*

zdejším Čechům, jakož i přejímání zpráv vojenského a politického

obsahu, určených našim nepřátelům, poskytuje českým živlům ve Švýcarsku, smýšlejícím nepřátelsky o Rakousku, úplně prostředky k jejich podrývné činnosti.«

V Praze naopak se ustavil výbor za účelem informací ciziny o poměrech v Čechách; tak aspoň sděluje dopis z Ženevy, otištěný v česko-americkém listu »Cretecký Pokrok« ze dne 20. ledna 1915.

Počátkem října 1915 podařilo se pražské policii přijíti na stopu podobnému dodávání zpráv ze Švýcar do Čech poslem a sice Aloisií Linhartovou, spoluobžalovanou v procesu Oličově. Při tom byla zjištěna řada osob, jež se této tajné korrespondence účastnily. Vyšetřováním se zjistilo, že se tu nejednalo o ojedinělý případ, nýbrž že již dříve častěji a sice nejméně dvakráte, zdařilo se dodávání zpráv ze Švýcar a zpět po poslu, jednou pak pohlednicí s vložkou.

Ve Švýcařích vypravoval posly častěji již jmenovaný Jan Kyjovský, předseda »ústředního svazu švýcarsko-českých spolků«, jenž byl s Masarykem v úzkém spojení, a horní inženýr Pavel Baráček, jenž byl rovněž mezi Masarykovými pomocníky, a na nějž byla adresována pohlednice s tajně vloženým lístkem. Kruh je uzavřen tím, že pražskou ústřednou této tajné korrespondence byla redakce »Času«, orgán to strany profesora Masaryka, a že hlavním činitelem byl horlivý stoupenec Masarykův, soukr. docent pražské české university a profesor české obchodní akademie tamtéž Dr. Eduard Beneš, manžel obviněné Anny Benešové. V srpnu, kdy mu již hořela půda pod nohama, podařilo se mu útěkem do Švýcar vyhnouti se pronásledování úřady, zrovna jako jeho bratrovi, učiteli Vojtovi Benešovi se podařilo, lživými údaji vymámiti povolení k cestě do Ameriky, kde se teď horlivě účastní protirakouské propagandy.

Dr. Eduard Beneš podnikl již o vánocích 1914 a o velikonocích 1915 cestu do Švýcar, při čemž se sešel s profesorem Masarykem; tehdy se patrně dohodl o dalším postupu. Po svém útěku do Švýcar byl tím odměněn, že směl vedle Masaryka přednášeti v slovanském ústavu pařížské university a že se konečně stal generálním sekretářem českého akčního výboru v cizině, jehož předsedou byl Masaryk a místopředsedou Dürich . . .«

Obžalovací spis proti Oličovi a soudruhům praví dále:

»Policejním vyšetřováním se zjistilo, že

ve čtyřech případech

byl obžalovanými proveden styk se švýcarskými Čechy a s Masarykovou stranou; při tom jsou různé doklady o tom, že činnost obžalovaných byla dalekosáhlejší a že se obžalovaní účastnili ještě mnoha jiných případů této výzvědné služby, jež již nebylo lze zjistiti. Zjištěné případy jsou dle dobového pořadu tyto:

Koncem května nebo počátkem června 1915 objevila se u Bo-

humila Mareše, obžalovaného v Oličově procese, starší paní, a sdělila mu, že přichází ze Švýcar, odkud mu přináší pozdravy od Kyjovského. Při tom ho žádala, aby redaktoru Hájkovi, jehož byt mu oznámila, dodal

deštník a malý kufřík, v němž jsou uschována písemná sdělení.

Dodala, že Hájek bývá jen v poledne doma. Když paní odešla, přesvědčil se nejdříve Mareš o pravdivosti její údajů tím, že odstranil plech deštníkové hole a že v dutém jejím dolením konci spatřil opravdu svitek papíru. Odešel nejdříve bez deštníku a bez kufříku do Hájkova bytu a sdělil mu příchod té paní a její přání; Hájek ho vyzval, aby ty předměty přinesl večer v 9 hodin do redakce »Času«. Když se tam dostavil, převzal od něho Hájek oba předměty a požádal ho, aby si přišel pro odpověď příští den v poledne do jeho bytu. Když se tam Mareš druhý den dostavil, sdělil mu Hájek, že odpověď není posud hotova, aby však si večer došel do redakce »Času« a aby se tam ptal po Hájkovi nebo po Královi. Večer v redakci doručil mu Dr. Beneš deštník a řekl mu, že odpověď je na známém místě. Jako odměnu za jeho námahu dal mu dvacetikorunovou bankovku. Když Mareš přišel s deštníkem domů, čekala tam již na něho ona paní ze Švýcar, vzala si od něho deštník a odjela opět do Švýcar.

I druhého případu

se obžalovaný Hájek súčastnil. Censurním úřadem byla jako podezřelá konfiskována 3. srpna 1915 v Praze na poštu daná a inženýrovi Baráčkovi adresovaná

pohlednice.

Prohlídkou lístku bylo zjištěno, že byl karton rozpoltěn a po vložení malého lístku, popsaného písmenami, opět zalepen.

Rozluštěním zjištěno, že na lístku bylo napsáno české sdělení:

»V Čechách činí germanisační a terroristický režim pokroky. Přítel Smirtod byl přeložen, Braun povýšen a přeložen, Vojáček přeložen, Křikava pensionován. Všichni tito lidé jsou oddáni rakouské službě, ale vojáci praví, že na žádného Čecha nelze se spolehnouti, poněvadž jsou všichni zrádci. Také se poslední dobou mluví o vojenském guvernéru pro Čechy. Na drahách se všude zavádí německá vnitřní řeč, dle služebního rozkazu nesmějí ti lidé v službě mluviti mezi sebou česky.«

Obyčejným písmem přidána další poznámka v české řeči:

»Současně odeslány ještě dva lístky Joklovi a Ebenstreitovi. Přihlaste se o ně. Dojde-li to šťastně, pošleme touto cestou více. Expedováno 2. srpna.«

Adresátem je horní inženýr Pavel Baráček, narozený 1. února

1885 na Kladně, příslušník strany realistické, jenž odejel na podzim 1914 do Švýcar a tam vstoupil ve spojení se Sychravou, později i s Masarykem. Měl tu smělost, objeviti se koncem února 1915 v Praze, — patrně byv poslán Masarykem a Sychravou —, kde se chlubil, že manifest švýcarských Čechů je společnou prací Sychravovou, Keplovou a jeho. (!)

Na zevní straně pohlednice je toto písemné sdělení, podepsané »Jaro Král«:

»Praha, Vojtěšská 2.
3. srpna 1915.

Vážený a milý příteli!

Byl jsem tyto dny u přehlídky a nebyl jsem odveden. Tím je prozatím můj obchod zachráněn. Přes to však počítám stále ještě s tím, že budu sloužit. Pomýšlím na rozšíření obchodu, kdybyste měl chuť se vrátiti, mohli bychom pracovati spolu. O tom Vám budu však ještě psáti. Zatím Vás přátelsky zdravím a jsem Váš

Jaro Král.«

Toto sdělení i adresu psal obžalovaný Hájek. Je jasno, že »obchod«, o jehož rozšíření se jedná, není nic jiného, než zprostředkování velezrádné korespondence, jak také oznámeno na vloženém lístku, že, podaří-li se to, pošle touto cestou více.

Skutečně se zdá, že oba druhé lístky, poslané Joklovi a Ebenstreitovi, dosáhly svého cíle, neboť v č. 8. »La Nation tchèque« z 15. srpna 1915 jsou tyto sdělené zprávy již zpracovány v článcích »Politická situace« a »Nový režim v Čechách«. První článek začíná takřka týmiž slovy, jako šifrované sdělení.

Ebenstreit je členem spolku »Hus« v Šafhúzech. O osobě Joklově nemohlo býti nic určitého zjištěno.

Je charakteristické, že i v tomto případě bylo použito fingovaného jména Král, pod nimž vystupoval v květnu 1915 Dr. Beneš. Je tedy velmi pravděpodobno, že i toho případu se účastnil a že každý ze tří oněch lístků byl psán jinou rukou, aby, byl-li by jeden z nich zabaven, nepropadly témuž osudu i druhé dva lístky.

Třetí, zjištěný případ:

V tomtéž měsíci objevil se opět posel ze Švýcar s tajným poselstvím v Praze. Tentokrát to byl starší muž, jenž vyhledal obžalovaného Mareše v jeho bytě, a zase mu vyřídil pozdravy od Kyjovského — patrně to bylo pro Mareše poznávacím znamením — a odevzdal mu *deštník,* aby ho odevzdal Hájkovi.

Při tom napomínal, aby odpověď byla vložena do deštníku opatrněji. Také měla být spodní část deštníku lehce zalepena; také

nemělo býti psáno sdělení tužkou, jako posledně, ježto bylo těžko čitelno. Mareš se ještě téhož večera odebral s deštníkem do redakce »Času«, nezastihl tam však již obžalovaného Hájka, neboť ten mezitím narukoval. Mareš ptal se nejdříve redaktora Kunteho po Královi, ježto myslil, že se tak jmenuje Beneš.

Kunte se hned rozpomenul, že již nejednou viděl Mareše s Dr. Benešem hovořiti v redakčních místnostech a proto se domníval, že hledá Beneše. Již z toho vysvítá, že Mareš s Dr. Benešem pojednával častěji o tajném zpravodajství, než připouští. Udává totiž, že s Dr. Benešem mluvil před tím v redakci jen jednou. Poněvadž Kunte měl na spěch, zavolal z vedlejšího pokoje obžalovaného Cyrila Duška, aby s Marešem dále jednal. Současně mu sdělil, že snad Mareš hledá Dra. Beneše. Dušek vedl Mareše do svého pokoje. Tam mu sdělil Mareš, proč přišel a také co mu bylo sděleno stran opatření odpovědi a odevzdal Duškovi deštník. Dušek objednal si Mareše na příští den do nějaké pivnice, nebo do kavárny, ale to Mareš zamítl, podotknuv, že ve svém dělnickém obleku nemůže do takových místností. Proto bylo smluveno, že se sejdou na náměstí před vinohradským divadlem v 9 hodin večer. Při tom se Dušek zmínil o tom, že snad přinese odpověď jiný pán. K otázce Marešově, jak toho pána pozná, sdělil mu Dušek, že poznávací znamení bude palec, prostrčený knoflíkovou dirkou.

K smluvenému setkání dostavil se Dr. Beneš, jenž Marešovi sdělil, že odpověď není dosud připravena, aby si pro ni přišel druhého dne v 5 hodin odpoledne; odpověď prý bude v držadle cestovní tašky a v deštníku uschována. Poněvadž byl tou dobou Mareš zaměstnán v obchodě, bylo usneseno, že oba předměty budou odneseny do obchodu. Konečně dal Dr. Beneš Marešovi, stejně jako dříve, 20korunovou bankovku.

Skutečně přinesl také příští den odpoledne jistý pán do obchodu firmy Mazačovy cestovní tašku a deštník a odevzdal obé pokladní Schwarzové, která při uzavírání obchodu doručila oba předměty Marešovi. Od toho dostal je ještě téhož dne neznámý muž ze Švýcar, aby je vzal s sebou.

Kdežto všechny tyto podniky se podařily aspoň částečně, vedl počátkem října 1915 podniknutý pokus

k odhalení.

I v tomto případu přišel posel od Kyjovského. Úlohu posla převzala tentokráte manželka Josefa Linharta, předsedy českého spolku v Šafhúzách, jenž byl s Kyjovským v čilém styku. Ježto byl již Dr. Beneš ve Švýcařích a Kyjovskému bylo sděleno, že snad Hájek musel narukovati, byl tentokráte (v případu, že by poselství nemohlo býti vyřízeno Hájkovi) Kyjovským určen za adresáta říšský poslanec Dr. František *Soukup*. Ať již proto, že styk s ním

byl až posud vykonáván jinými, dnes již k dispcsici nejsoucími, prostředníky, nebo snad proto, že Dr. Soukup vůbec nevyžadoval zvláštní obezřelosti, tolik je jisto, že tentokráte uznal Kyjovský za nutno opatřiti Linhartovou zvláštní legitimací, z níž by adresát poznal, že zpráva je opravdu z kruhů českých velezrádců ve Švýcarsku. Za tím účelem dal si Kyjovský od Linhartové uříznouti

látkový knoflík její šatů,

vpravil pod látku na dřevěnou čočku malý lístek se šifrovanými znameními, načež byl knoflík opět přišit.

Aloisie Linhartová přijela 5. října 1915 do Prahy, navštívila nejdříve svého otce, domovníka Poláka, a šla ještě téhož večera k Marešovi. Jako dřívější poslové legitimovala se i ona pozdravem od Kyjovského; na to sdělila Marešovi, že má přinésti ústní poselství redaktoru Hájkovi. Prosila Mareše, aby jí zprostředkoval tuto schůzku a jako legitimaci mu dala onen knoflík.«

Obžaloba líčí pak důkladně, jaké kroky Linhartová podnikla, aby dosáhla spojení s adresátem.

»... Za policejního pátrání byli pak Mareš i Linhartová zatčeni; oba se snažili nesprávnými údaji zameziti, aby se knoflík nedostal do rukou policie, což se konečně přece jen podařilo, takže bylo pak možné rozluštění šifrovaného lístku. Zajímavo je, že bylo použito v tomto případu téhož šifrovaného klíče, jako při vložce v pohlednici, zaslané Pavlu Baráčkovi. Na lístku stálo:

»Poněvadž nevíme, přijel-li strýček a vyřídil-li naše poselství, proto vše ústně. Mějte plnou důvěru, paní je velice inteligentní, a informovaná. Dejte opět vzájemné a ústní poselství.«

Toto ústní poselství znělo dle udání Linhartové takto:

»Hradecký jel 26. září z Paříže do Londýna; Dr. Bloch má jíti k starému Giskrovi do mlýna, a vyprositi si a opatrně rozebrati bedničku, jež přijde z Davosu, ježto obsahuje zprávy.«

Hradecký je pseudonym Masarykův, jenž se opravdu oné doby přestěhoval do Londýna. I ostatní jména jsou pseudonymy, jež byly známy jen zasvěceným. Je také možno, že nadmíru intelligentní obžalovaná Linhartová, jež učinila dlouhou řadu dokázaně nesprávných údajů, i zde uvedla nesprávné pseudonymy, aby znemožnila další pátrání úřadů. A skutečně zůstalo tímto směrem zahájené pátrání zcela bezvýsledným.

Při domovní prohlídce v bytu obžalovaného Hájka byl nalezen kopírovací papír psacího stroje, na němž byl proražený text delšího šifrovaného sdělení z části čitelným. I zde bylo použito téhož šifrovacího klíče, jako v jiných případech. Doslovné znění tohoto sdělení nemohlo se ovšem již zjednati, ježto jsou čitelná jen jednotlivá slova, ale i tato poskytují nesporné jistoty, že se tu jedná o zprávu, slou-

žící velezrádnému účelu, v níž je zmínka i o jménu Masaryk. Je-li to odpovědí na první zprávu, kterou přinesla neznámá paní ze Švýcar, nebo je-li to odpovědí na jinou zprávu, jež až posud nebyla úřady vypátrána, nedá se dnes již zjistiti.«

Zajímavé jest i líčení téže obžaloby, jakým způsobem i vysoce postavené osobnosti se pokoušely

úřadům při jejich pátrání klásti do cesty překážky.

Stojíť tam o tom:

»Pátráním, jež pražská policie v této záležitosti rozvinula, podařilo se náhodou nalézti 13 beden a 3 kufry se spisy profesora Masaryka v bytě jisté Boženy Presslerové. Masaryk měl totiž ve zvyku o každém důležitém hovoru činiti si hned poznámky, dále sbírati výstřižky z novin a brožury o vědeckých a politických otázkách a tyto vedle svých vlastních poznámek o těchto thematech, spořádaných dle látky, uschovávati v regálech. Nalezené spisy obsahují asi celý, tímto způsobem po léta Masarykem sbíraný materiál jeho vědecké a politické činnosti. Ježto však z doby po vypuknutí války se našlo jen pět lístků s rukopisnými poznámkami, zdá se, že již dříve byly

přitěžující spisy odstraněny

a že jen nedopatřením nebyly tyto lístky zničeny. Lístky ty jsou vloženy do obálky s nadpisem »Válka« a již z nich jde přesně na jevo velezrádné smýšlení Masarykovo.

Zmíněné bedny měly od doby svého odstranění z bytu Masarykova, v květnu 1915, až do jejich nalezení, v říjnu téhož roku, velice pohnutý osud, ježto bylo jejich uschovávací místo několikráte měněno, patrně za tím účelem, aby nemohly úřady sledovati další stopy, i když by se dozvěděly o jejich odstranění. Hlavní úlohu hrál při tom opět Dr. Eduard Beneš. Navrátiv se ze své druhé cesty do Švýcar, po Velikonocích 1915, prosil ve jménu Masarykovu jeho dceru Alici, aby mu umožnila prohlédnouti si spisy jejího otce, aby část jich mohl za ním poslati do Švýcar. Dr. Alice Masaryková požádala dvě dámy, jež s ní pracovaly v sociologické sekci českého studentského Svazu, Ivu Neubauerovou a Renatu Janovou, aby pomohly Dru. Benešovi při pořádání spisů. Jinak se o celou věc nestarala.

Že by již tehdy byla věděla, jakého druhu je činnost jejího otce ve Švýcařích, nedá se s plnou jistotou dokázati. Nelze také s bezpečností vyvrátiti její tvrzení, že její otec v rodinném kruhu se vyhýbal hovorům o politických otázkách a že se domnívala, že se zase jedná jen o materiál k nějaké vědecké práci jejího otce; proto prý také na celé věci měla jen povrchní účast a dále se jí vůbec neobírala. Když Dr. Beneš provedl v knihovně profesora Masaryka

důkladnou prohlídku, při čemž leccos odstranil, svazovaly Iva Neubauerová a Renata Janová spisy, nalézající se v regálech a přidávaly ke každému balíku dva lístky, na nichž označily obsah balíku dle přehledného plánu, umístěného na regálu. Ukládání do beden obstarávala služka profesora Masaryka, Marie Bláhová. Dr. Beneš dal pak bedny odnésti a uložiti je ve skladišti domu u Riegrových sadů č. 14, v němž bydlil. Majitelem tohoto domu je obžalovaný dvorní rada Václav Olič, bývalý šéf bezpečnostního oddělení pražského policejního ředitelství, jenž je s rodinou Benešovou úzce spřátelen. Jeho dcera Anna je přítelkyní z mládí obžalované Anny Benešové, s níž se v Oličově domě jednalo jako s členem rodiny. I v létě bydlily obě rodiny společně v Řenčově ve ville, jež patří obžalovanému Oličovi, takže vzájemné styky obou rodin byly neobyčejně intimní.

V zmíněném skladišti zůstaly bedny do konce srpna 1915. Tehdy je dal Olič jménem Dra. Beneše prostřednictvím zasílatele Antfeista odvézti do sklepa jistého domu ve Vršovicích, jenž patří jednomu z bratří Dra. Beneše. Toto převežení stalo se několik dní (!) před vykonanou domovní prohlídkou v bytě profesora Masaryka, kterou provedl 30. srpna 1915 vojenský návladní. Je jisto, že se o tomto úředním zakročení proti Masarykovi Dr. Beneš nebo dvorní rada Olič zavčas dozvěděli a že proto provedli ono převežení beden.

Při této domovní prohlídce prohlásila paní Charlotta Masaryková, že její manžel zanechal před svým odjezdem pro případ domovní prohlídky lístek, na němž stálo, že veškery politické spisy dal odstraniti, aniž jeho rodina ví, kam. Tento lístek však nemohla paní Masaryková předložiti, ježto jej prý, dle svého udání, spálila. Již ve 4. čísle »Československé Samostatnosti« ze dne 23. září 1915 byla zpráva o této domovní prohlídce, jakož i zmínka, že policie našla pouze a jedině dopis Masarykův, že veškero hledání je naprosto zbytečno, ježto všechno, co by mohlo policii zajímati, bylo již zavčas uklizeno.

I uschování ve sklepě domu ve Vršovicích nezdálo se asi súčastněným dosti bezpečným, a proto koncem září 1915 byla vyhledána pro bedny nová skrýše. Dle doznání obžalované Benešové nařídil jí její manžel, před svým útěkem do Švýcar, aby bedny uložila v nějakém prázdném bytě. Neobyčejně vhodná skrýše byla také brzo nalezena. Sestřenice obžalované Anny Benešové, Božena Presslerová, najala totiž v domě dvor. rady Oliče ve Vršovicích byt, do něhož se chtěla teprve později nastěhovati, a dovolila k žádosti pí. Benešové, aby do komory, jež patří k bytu, byly uloženy zatím »bedny s knihami«. Paní Benešová se obrátila k dvor. radovi Oličovi, jenž opět pomocí zasílatele zařídil převezení beden do bytu Presslerové. Současně dal do bytu dopraviti nějaký nábytek, prý proto, aby

ho dal domovníkem opraviti a aby ho pak nabídl Presslerové ke koupi.

Když tam byly bedny a nábytek dopraveny, dostavil se do bytu sám dvor. rada Olič, uzavřel komoru a vzal i klíče od bytu k sobě. I když je nápadno, že se Presslerová vůbec do bytu nestěhovala a že také Oličův nábytek nekoupila, přece jen nevyneslo pátrání žádný důkaz toho, že by byla bývala Božena Presslerová do věci zasvěcena a že by najmutí bytu bylo jen smluvenou komedií. Tolik je jisto, že obžalovaní dovedli chopiti se příznivé příležitosti, jež se jim naskytla, a že umístili bedny takovým způsobem, jenž takřka úplně vylučoval veškeré nebezpečí prozrazení. Neboť nebylo pravděpodobno, že by policie mohla míti podezření, že jsou knihy uloženy v zařízeném bytu zcela nesúčastněné třetí osoby. Odhalení stalo se skutečně také jen následkem špatného svědomí obžalované Benešové.

Když totiž se policejní úředník ptal Benešové, domnívaje se, že i Masarykovy proklamace byly ze Švýcar do Čech podloudně dopraveny a zde ukryty, kde se nalézají Masarykovy spisy, tu z této otázky obžalovaná usoudila, že policie nabyla vědomosti o její účasti na odstranění beden a prozradila celé tajemství.

Daleko tvrdošíjnější než Anna Benešová byl obviněný Olič, jenž až do poslední chvíle všemožně se snažil zabrániti nalezení beden.

Stejně se staral, v tomto ohledu s částečným úspěchem, o to, poskytnouti obviněné Anně Benešové příležitost, aby spisy jejího muže byly odstraněny před policejní prohlídkou jejího bytu. Policejnímu agentovi Tomášovi, jenž přišel 10. října 1915 do domu, aby vyzvěděl, kde se teď Benešova rodina nalézá, udal nesprávně, že nejspíše je teď v Kozlanech, třebaže musil věděti, že je teď Dr. Beneš ve Švýcařích, jeho manželka pak ve ville v Řenčově. Ostatně se téhož dne, krátce před tím, vrátila jeho dcera Marie Oličová, z Řenčova do Prahy, takže kdyby byl měl nejmenší pochybnost o pobytu rodiny Benešovy, mohl se jen své dcery zeptati a mohl pak policejnímu agentovi dáti správnou odpověď. Při tom nelze přehlédnouti, že mu Tomáš výslovně sdělil, že se jedná o diskretní záležitost a že přichází z nařízení státní policie, takže musil býti Olič vědom důležitosti a nutnosti této věci. Jeho chování nedá se tudíž jinak vysvětliti, než že chtěl uvésti policii na falešnou stopu, aby získal času. S tím souhlasí naprosto i jeho další jednání. Neboť, jakmile odešel agent, nařídil své dceři Marii, aby, jakmile se vrátí do Řenčova, vyřídila obviněné Benešové, aby hned přijela do Prahy, ježto ji policie hledá. Paní Benešová jela také opravdu odpoledne 11. října do Prahy, kde měla poradu s dvor. radou Oličem. Při té poradě bylo prý usneseno, že ji bude příštího dne doprovázeti na policejní ředitelství.

Že předmět této rozmluvy nebyl jen tak nevinný, o tom svědčí

okolnost, že paní Benešová ještě téhož večera spálila ve svém bytu řadu spisů, jež patrně přitěžovaly jejímu muži, neboť, když druhý den ráno se objevila v bytě policejní komise, byly nalezeny v kuchyňské plotně a ve všech kamnech zbytky spálených papírů.

Obžalovaný Olič pokoušel se i pak, když Anna Benešová prozradila skrýši spisů, uvésti policii na falešnou stopu, udav, že o věci neví ničeho. I když mu bylo namítnuto, že se již Benešová doznala, trval na svém a prohlásil, že je Benešová asi blbá. (!) Popíral také, že má klíče k bytu Presslerové. Teprve pak, když se vyšetřující policejní úředníci vzdálili, aby dali byt Presslerové otevříti, když tedy další zapírání bylo bezúčelno, vydal klíče inspektoru stráže bezpečnosti Špačkovi. Z tohoto vylíčení jde na jevo, že se tu jednalo o postup smluvený mezi manželi Benešovými a mezi obžalovaným Oličem, jehož účelem bylo, zachrániti Masarykovy spisy před objevením úřady.«

Tak jednal c. k. dvorní rada a bývalý šéf pražského bezpečnostního oddělení!

Že podobná tajná výzvědná služba, jakou jsme právě vylíčili, nebyla sprostředkována jenom přes Švýcary, o tom svědčí hlavně

případ Poskerův.

Tento hrál úlohu i v Kramářově procesu.

Tento případ budiž zde sdělen tak, jak je vylíčen v

reservátní vyhlášce

5. armádního etapního velitelství ze dne 28. července 1915.

K nařízení velitelství c. a k. jihozápadní fronty, res. č. 8613 z 18. července 1915, sděluje se zpráva polního soudu vojenského velitelství Krakov v Mor. Ostravě I K 903/15 ze dne 7. července 1915 c. a k. armádnímu vrchnímu velitelství (etapnímu vrchnímu velitelství) k reservované vědomosti, k příslušnému pátrání mezi podřízeným mužstvem (hlavně české národnosti) a k sdělení výsledku vojenskému velitelství Mor. Ostrava s odvolám se k I K 903/15 ze dne 7. července 1915 cestou armádního vrchního velitelství.

Dodatkem ke zprávě ze 4. července 1915 předkládá se souvislé vylíčení zjištěných až posud fakt v trestní věci Emila Poskera a soudruhů, pokud tato fakta mají státní a vojenskou důležitost.

Emil Posker, rakouský státní občan české národnosti, 17letý, bývalý gymnasista, přišel po 6nedělním vyškolení v Kijevě, domněle jako sanitní ruský vojín, v pravdě však jako emisař protirakousky smýšlejícího sdružení »Česká Družina« do Lvova, a odtamtud do hlavního stanu generála Radka Dimitrijeva. Současně bylo posláno na různá místa na Moravě a ve Slezsku asi 50 emisařů z české legie (Česká Družina), utvořivší se v Kijevě.

Generál Dimitrijev nejednou se účastnil stolování emisařů a občas k nim i plamenně řečnil. Při svém odjezdu byl Emil Posker milostivě propuštěn stisknutím ruky generála Dimitrijeva a polibkem na rozloučenou, jakož i ujištěním brzkého shledání ve Slezsku. Ve vydrancovaném zámku jistého polského šlechtice opatřil si Emil Posker civilní šaty, spálil v nedalekém lese odznaky ruského Červeného Kříže a byv, pro větší bezpečnost, eskortován dvěma kozáky, dostal se až do jisté karpatské vesnice, kde za zahradou narazil na rakouskou hlídku.

Díky důvěřivosti českého četníka, jakož i s vylhanou upřímností přednesené výmluvě, že je polským uprchlíkem z Gorlice, a že proto nemá u sebe žádných papírů, jak to podezřelý Masopust blíže udal, dostal se Posker do Bardějova, do Prešova a do Abosu, odkud se dostal s nemocničním vlakem do Dombrové. Dle sdělení podezřelého Josefa Masopusta měl v sev. Uhrách Posker úkol dodati jistému slováckému faráři nebo pastoru dopis, který měl zašitý vzadu pod límcem svého svrchníku.

Vrátiv se do Polské Lutyně* počátkem listopadu 1914, přistoupil Emil Posker k vykonávání své vlastní úlohy. Především se asi 2—3 neděle zdržoval neohlášen doma, vycházel zřídka kdy z domu a udržoval tajné hovory jen se svými nejbližšími přáteli: Ferdinandem a Františkem Poskerem, Karlem Stankusem, snad i s Methodem Kračmarem, Františkem Sedláčkem a Janem Havlasem.

Do téže doby asi spadá také provedení jeho mise v Praze k poslanci *Kramářovi* a jiným, z nichž je i poslanec *Klofáč* výslovně jmenován jako jeden z těch, k nimž byl Posker poslán.

Car slíbil na počátku války jisté české deputaci neodvislý český stát s přivtělením Vídně. Tento stát měl dle dalších, Emilu Poskerovi sdělených informací, obejímati mimo Čechy a Moravu také ještě Lužici, hrabství Kladské, rak. Slezsko a uherskou Slovač, a do všech těchto zemí měli býti posláni emisaři, aby ještě před velkými válečnými úspěchy připravovali půdu mezi civilním obyvatelstvem ve prospěch Ruska. Při této české audienci u cara přítomný ruský ministr Sazonov prý, dle výpovědi podezřelého Masopusta, projevil neobyčejnou znalost českých dějin, což dokazuje, s jak značnou rozvahou a přípravou byla česká žádost o pomoc Ruska inscenována. To dokazuje i ta okolnost, že, dle výpovědi spolupodezřelých Faykuse, Švehelky a Masopusta, byla prý poslanci *Kramáři* přislíbena nejen carem, než i vedoucími politiky Anglie a Francie samostatnost Čech. Že byly ve Francii vydány známky s nadpisem ve francouzské řeči: »Pro samostatnost českých zemí«, je snad již známo.

---

* [Obec ve Slezsku.]

Dle výpovědi podezřelých Faykuse a Masopusta měl prý Emil Posker také úkol dodati poslanci Kramáři zprávy z Ruska.

Dalším úkolem Poskerovým prý bylo, dle výpovědi podezřelých Josefa Zrzouna a Ferdinanda Poskera, dělati ve své vlasti náladu pro Rusko mezi civilním obyvatelstvem, a dle sdělení podezřelého Methoda Kračmara, i dopraviti na Moravu a do Slezska ruské proklamace a manifesty, které měl uschovány ve své holi a v botách. Také právě v druhé polovině listopadu 1914, kdy již Emil Posker byl nejméně 14 dní doma, rozšiřovali podezřelí Nečas, Kraus a Cichy v Orlové a Dombrové ruské manifesty.

Konečně měl Emil Posker ještě další, daleko státu nebezpečnější úlohu, totiž přemlouvání narukovavších vojínů české národnosti, aby sběhli na ruskou stranu. To bylo dle výpovědi podezřelých Faykuse a Masopusta hlavním úkolem českých legionářů, kteří zdánlivě přistoupili jen k ruskému Červenému kříži. Emil Posker vyprávěl také podezřelým Švehelkovi a Masopustovi, že ruští vojáci dostali rozkaz, aby na české pluky nestříleli a že proto před každým bojem posílali zvědy, aby se dozvěděli, jaké národnosti mužstvo mají před sebou na nepřátelské (rak.-uherské) straně. Emil Posker vyprávěl také podezřelému Švehelkovi, že jednou poblíž Jaroslavi střílela ruská těžká artillerie na rakouské dělostřelectvo a že rakouská děla oheň neopětovala. Když pak Rusové postoupili, tu nalezli mužstvo dělostřeleckého pluku, sestávající z českých vojáků, jak nečinně leží; děla byla odmontována, lafety odtaženy. Mezi Ruskem a českými vojáky smluvené poznávací tajné znamení — emisary na Moravu a do Slezska a patrně i do Čech zanesené — sestávalo dle několika výpovědí v určité hudbě, při zápase pak muže proti muži bylo tím znamením, dle výpovědi podezřelého Masopusta, krátká věta v ruské řeči asi tohoto obsahu: »Já jsem tvůj bratr«.

Methoděj Kračmar vyprávěl spoluvězni Hoferovi v důvěrnosti, že Emil Posker stál i nadále ve stycích s Ruskem a že dostával rozkazy ze Lvova přes Štokholm. Tyto rozkazy byly psány mezi řádky nezávadných dopisů sympatetickým inkoustem, jež byly čitelny jen po smluvené proceduře. V jednom z těchto rozkazů prý stálo, dle výpovědí podezřelých Švehelky a Masopusta, aby Češi boj jen předstírali a aby při vhodné příležitosti přešli k Rusům.

Vzhledem k nutnosti pátrání po jiných emisarech třeba se ještě zmíniti o tom, že lze se domnívati, že mimo jiné tito čeští legionáři nalézají se v Rakousku:

1., 2., 3. Tři bratři Emila Poskera: Alois, Ferdinand a August, z nichž oba první žijí od několika let v Kijevě a náležejí prý k »České Družině«, a druhý prý, dle výpovědi podezřelého Masopusta, vyslovil vůči Emilovi při jeho odjezdu

z Kijeva naději, že se brzo sejdou a konečně třetí, August, jenž žil ve Francii, byl za války spatřen hostinským Alfonsem Moczydlanem a jeho ženou Žofií v Polské Lutyni.

4. Mladší syn bývalého dombrowského hostinského Františka Maxmiliána Wysockého, později elektrotechnika ve Zvino grodka u Kijeva a tchána Aloise Poskera, křestním jménem Josef, t. č. tlumočník v ruských službách.
5. František Oslak, jenž v listopadu 1913 odejel s Emilem Poskerem do Kijeva, kde mu, dle výpovědi podezřelého Švehelky, Alois Posker opatřil místo u firmy Laurin & Klement, u firmy to, u níž nalezlo zaměstnání několik protirakousky smýšlejících Čechů jako Raymann, Štěpán Horský a j.

I k české legii náležející bratr českého spisovatele Heyduka, jakož i snad zástupci kijevských Čechů na moskevském sjezdu dne 28. srpna 1914 Červený, Pavlů a Dědina, jsou prý teď někde v Rakousku.

Za účelem úspěšného dalšího vedení této i jiných špehounských afair, bylo by nesmírně důležitým přidělení chemika, s nímž by mohl ředitel vyšetřování bezprostředně se dorozuměti. Nadto jeví se za účelem odhalení tajné organisace ruských emisarů v Moravě, Slezsku a Čechách neobyčejně žádoucím, u všech pluků, u nichž jsou čeští vojíni zařazeni, zavésti přesný jich výslech o všech zde načrtnutých jednotlivostech, jakož i v zabavených prý u poslanců *Kramáře* a *Klofáče* dopisech a dokumentech pátrati bedlivě po nějakém spojení s Emilem Poskerem a s generálem Dimitrijevem.

Vzhledem na eminentní důležitost této protistátní propagandy očekávám, že pátrání budou provedena s veškerou obezřelostí a s příslušným důrazem.«

Již zde lze viděti, jak nebezpečné následky měla rusofilská propaganda mezi Čechy pro vedení války říše.

Je věc přirozená, že nejtěžší následky však mělo často velezrádné

VI.

CHOVÁNÍ SE ČESKÝCH MUŽSTEV V POLI.

Byla již při citování mnoha zpráv z českých, resp. nepřátelských novin sdělena dlouhá řada materiálu o těchto přezávažných událostech, hlavně pokud se týče činnosti českých legií ve Francií a v Rusku. Vzpomeňme jen případu Pavlů. (Srv. [V c.].) Budiž zde

především poukázáno k oněm údajům jistě nepodezřelých svědků. (Srv. s tím též [V c.].)

Mimo to však máme před sebou i dokumentární důkazy o chování se českých mužstev v poli, na základě nichž učinil

Jeho Excellence tehdejší ministr
zemské obrany svob. pán Georgi

své známé vývody v imunitním výboru dne 22. června 1917. Tyto vývody, jež zcela nezaslouženě vyvolaly neobyčejnou bouři mezi českými poslanci, buďtež zde uvedeny pro úplnost aspoň dle obsahu:

»Ministr zeměbrany svob. pán *Georgi* obíral se především případem *Klofáčovým* a mínil, že pro posouzení závažnosti této záležitosti bude jistě míti rozhodující význam, jaké následky měla činnost poslance *Klofáče* a jeho stoupenců.

On sám ho v letech 1908—1913 v branném výboru a v poslanecké sněmovně 13. května 1908 nejednou upozorňoval, jaké zhoubné následky by pro něho a jeho národ měla propaganda, pěstovaná pod heslem, v mnoha kruzích populárním, »antimilitarismus«, a jak nebezpečná by byla tato agitace pro vlast.

Když na příklad při odvodech byly mezi novobrance rozdávány letáky, jež mimo jiné obsahovaly tuto větu: »Budou-li vás učiti střílети, učte se to, v pravý okamžik bude vám pak možno obrátiti zbraň proti svým katanům«; když na příklad ve štváčském listě, jenž byl propašován do kasáren, stálo, že »v armádě jsou vojáci vychováváni na nebezpečné nepřátele lidstva, na řemeslné vrahy, na bezmyšlenkovité stroje a na zvířata, což znamená shroucení se křesťanské morálky,« tu lze z toho již viděti, jak nebezpečná byla tato propaganda, jíž se věnovaly pravidelně vycházející tiskopisy, v Praze přes 38, pod různými jmény a na různých místech Čech 41 malých listů.

Zlé sémě poslance *Klofáče* nepadlo však, bohudíky, všude na pravou půdu a zdravý rozum většiny českého národa, hlavně na venku, jakož i staletá tradice naší slavné armády zabránily tomu, aby toto sémě plně vyklíčilo ve chvíli vážné válečné tísně. Přes to vše, považuje za nutno, říci jednou otevřeně a zkrátka i jasně, bez předpojatosti vůči českým plukům, jichž dobrých vojenských zdatností naučil se za své služební doby osobně si vážiti, — co se stalo, aby jednak bylo zabráněno přehánění, jednak však aby bylo vystoupeno proti tvrzení, že se vůbec nic neudálo, co by nás oprávňovalo k tomu, vyčísti poslanci *Klofáči* a jeho stoupencům, že svou agitací způsobili velkou škodu armádě, státu i své vlasti.

Na počátku války nejevilo se v Čechách mezi českým obyvatelstvem mnoho nadšení pro válku, což sice, vzhledem k našemu slo-

vanskému nepříteli nebylo potěšitelno, což však, jak mínil ministr zeměbrany, dalo se při dobré vůli vysvětliti.

Doslovně pravil dále:

»Tím více však jevilo se v německých částech země obdivuhodné válečné nadšení, takže nemohu potlačiti vděčné jeho konstatování.

V Čechách bylo mužstvo za mobilisace vystaveno v mnoha případech rozkladnému vlivu agitátorů a hlavně členové Sokolstva, jakož i část českého učitelstva, jež vystupovalo v Sokolstvu jako vedoucí osoby, projevili se v Čechách i v zajetí rusofily.

Tak vyzýval sokolský činovník Hladůvka sokolské župy Rostislavovy (Morava) ke vstupu do Družiny, při čemž zvolal: »Splňte přísahu, kterou jste tolikrát opakovali v našich tělocvičnách a dokažte, že naše hesla nebyla prázdným zvukem.«

A jiný sokolský funkcionář, náčelník V. oddělení v Čechách se nacházející sokolské župy Barákovy X., vyzýval podobným způsobem všechny zajaté členy sokolských spolků této župy k přihlášení se do Družiny, při čemž jim rovněž připomínal splnění jejich přísahy.

Poměr mezi značnou částí Sokolů, kteří odešli na frontu a počtem českých vojáků, kteří jsou dnes v nepřátelském zajetí, pak i faktum, že sokolské legitimace sloužily za dokumenty rusofilského smýšlení deserterům a je v každém ohledu doporučovaly, to mluví jasně a přesvědčivě pro efekt agitační činnosti, jaká byla provozována v »tělocvičnách«.

Ministr zeměbrany poukázal pak k pasivnímu chování se Čechů v zázemí, na jejich známé malé účastenství při válečné půjčce, válečné péči atd. a přešel pak k úvaze o poměrech u armády.

V zázemí objevily se tu a tam u jednotlivých oddílů české národnosti častěji poklesky proti disciplině, a příkré případy insubordinace, jimž ovšem byl učiněn konec nejpřísnějšími prostředky; hlavně bývalo to při odjezdu, nebo při jízdě do pole, což bývalo podporováno nemírným požitkem alkoholu.

Větší počet pluků, ministr zeměbrany jmenoval číslici 10, byl tím postižen a vyšetřováním bylo nade vši pochybnost zjištěno, že kořeny tohoto zla dlužno hledati ve vlasti.

Aby byl spravedlivý, musí uvésti, že na př. jeden pluk na počátku války měl v tomto směru mnoho poklesků, ale pak byl velmi dobrý a teď, byv ovšem z $^1/_3$ promísen německým mužstvem z Opavy, Sv. Hypolitu a Vídně, vykonává nejskvělejší skutky válečné. Jiné, výlučně české pluky, vykonaly nejen jednotlivé vynikající činy válečné, ale i v celku držely se po celé polní tažení statečně a i v poslední době se často vyznamenaly.

Přes to však musí ministr zeměbrany bohužel konstatovati, že hlavně v první periodě války udály se četné případy deserce

k nepříteli, a jiné těžké vojenské delikty, tak v září, říjnu, listopadu, prosinci 1914, v březnu 1915 v mnoha dnech po sobě a také později.

Všechny tyto jednotlivé případy připouštějí závěr, že protistátní smýšlení zapustilo hluboké kořeny v nemalé části českého obyvatelstva. To nelze naprosto bráti na lehkou váhu.

Zvláště charakteristický byl případ bývalého redaktora »Národních Listů« Bohdana Pavlů, jenž byl i s Dr. Kramářem v přátelském poměru. Tento, přeběhnuv se svým oddílem k Rusům, stal se redaktorem listu »Čechoslovák«, jejž ruská vláda vydávala pro ruské Čechy a líčil v několika ruských novinách, jak se mu podařilo jako praporčíku rakousko-uherské armády všechno vyzvěděti, pak s celým svým oddělením skoliti polní stráže a přejíti k Rusům.

Rozpuštění pěších pluků č. 28. a 36. dlužno nejvíce vysvětliti veřejnému mínění.

Dne 3. dubna 1915 měl pěší pluk č. 28. stav 2000 mužů, z nichž po ukončení boje do 4. dubna zůstalo jen asi 150 mužů. V těchto těžkých bojích v Dukelském průsmyku vzdaly se dva prapory pěšího pluku č. 28., aniž použily střelné zbraně, jedinému praporu ruskému, čímž se bitevní situace stala kritickou. 73. pěšímu pluku ve spojení s říšsko-německým mužstvem se podařilo, udržeti se až do příchodu nových sil, ovšem s těžkými ztrátami (mrtvými a raněnými). Dělostřelečtí pozorovatelé konstatovali, že asi 3 setniny pěš. pluku č. 28. byly zajaty nezraněny a že byly odvedeny přes Lemanec do Bihara.

Rozpuštění pluku bylo císařem potvrzeno 17. dubna 1915.

Válečný zajatec jménem Pasovský, psal svým příslušníkům do Prahy, že si již zjednal ruské státní příslušenství a že bylo podáno 30—40.000 podobných žádostí českých zajatců. I po rozpuštění pluku přiházely se různé přitěžující případy.

Šikovatel Lahečka, dle hlášení jistého zajatce, pokud se pamatuje se zelenými výložky a na prsou s kulatým odznakem: bleskové šípy, byl Rusy zajat. Jako výzvěd Rusů byl pověřen úlohou, spojiti ruský telefon s rakouským. Později se seznámil s českými legionáři a nabídl se dobrovolně, že se vrátí k Rakušanům, aby je přemluvil k deserci. Dle výpovědi ruských zajatců podařilo prý se mu za půldruhé neděle přivésti k Rusům části 28. pluku. Mezi touto dobou prý jeden český zajatec přinesl od něho Rusům psaní, v němž šikovatel Lahečka ujišťuje, že, ač se dosud sám nemůže vrátiti, přece jen jeho úloha se jistě povede.

V zájmu pěšího pluku č. 28. nemůže prý ministr zeměbrany zamlčeti, že se jeden prapor pluku, nerozpuštěný, skvěle bil na sočské frontě, a že tím opět napravil čest pluku, takže tento byl císařským rozhodnutím z 21. prosince 1915 opět znovu zřízen, a dále, že se od té doby pluk ten bezvadně chová a statečně, jako jiné, bojuje.

Pěší pluk č. 36. se v prvních bojích držel dobře. Počátkem 1915 musel však býti vyloučen z výzvědné služby, ježto stále častěji přecházely celé hlídky k Rusům. Při útoku 6. května 1915 byl celý prapor zajat. V noci z 26. na 27. květen měly dva prapory držeti část severní fronty Sieniawského předmostí. K ránu podařilo se silným nepřátelským silám tuto posici obou praporů (jež byla po několik dní zřízena všemi prostředky polního opevnění) proraziti a to ku podivu v krátké době a takřka bez palby; při tom ztratil pluk 31 důstojníků a 1543 mužů do zajetí. Tím musely sousední skupiny, jež byly mocným útokem ohroženy v boku a vzadu, býti staženy na západní břeh Sanu, ústupem plným ztrát.

Závažným při těchto událostech u Sieniawy bylo, že, jak řečeno, byla posice pluku č. 36. vystavěna se všemi technickými prostředky a že koncem května na 2000 zajatců s jasně červenými výložky směrem od Sieniawy bylo vedeno Rosancem a provázeno bylo 6 Rusy. Všichni byli prý v nejrůžovější náladě. Císařským rozhodnutím z 16. července 1915 byl tento pluk rozpuštěn.

Lze si těžko představiti, s jakými pocity asi bojují mužstva, jež vědí, že v jejich sousedství jsou tak nespolehlivé živly, které je mohou právě v nejkritičtějším okamžiku opustiti. Tímto chováním byla nejen jiná mužstva těžce poškozena, ale i provedení dalších operací nanejvýše ohroženo a zamezeno.

Všeobecně však dlužno s důrazem říci, že na frontě samotné se velká část českých pluků osvědčila důstojnou svých starých tradic a že se i chování jednotlivých, ne bezvadných pluků změnilo, dle toho, přišly-li s pochodovými batailony nespolehlivé, agitátory svedané živly, nebo ne.

Daleko smutnější kapitolu však tvoří chování se Čechů v cizině a v zajetí.

Je dokázáno, že ve Francii existuje česká legie.

Pařížský Sokol dle své vlastní výroční zprávy na valné hromadě ze 4. února 1917 čítá 202 členy, z toho 113 na frontě, 3 jako vojáky v závodech, 34 po zranění opět vstoupivší do služby. 40 českých Sokolů pařížských padlo v řadách francouzských odpůrců. V celku spěchalo jich 190 pod prapory a dostalo 35 francouzských a 15 ruských vyznamenání.

Rakousko-uherský záložní poručík Václav Dostal (švakr bývalého vrchního ředitele Živnostenské banky, Preisse), padl v bitvě u Carenci dne 9. května 1915.

Mimo Sokoly vstoupili však ještě jiní Čechové a česká legie čítala z počátku 600 mužů; z toho bylo 400 mužů z Paříže, 50 z Anglie, a ostatní z jiných míst. Legie byla organisována v Bayonne, a obdržela od tamního purkmistra prapor, zdobený českým lvem.

České legie bylo použito v květnu a červnu 1915 u Arrasu,

v září v Champagni, v červenci 1916 v Picardii a z části v Sarrailově armádě v Bitolji a ztratila 80 mužů na mrtvých, a 30 na raněných; 84 jich bylo vyznamenáno. Dnes je jen 127 mužů na frontě. Česká legie utvořila také z 5 polních pilotů vlastní letecké oddělení. Zajímavo jest, že francouzští vyšší velitelé vydali české legii rozkazy, v nichž se legionáři varují před přeběhlictvím, a že legie musela býti na nějaký čas z disciplinárních důvodů přeložena do Lyonu a později dokonce do Afriky. Později ovšem byli, na základě návrhu zákona, jejž učinil v květnu 1915 senátor Lebert, dobrovolníci zpět povoláni z Afriky.

Jedním z nejnebezpečnějších štváčů ve Francii byl generální sekretář české národní rady Dr. Edvard Beneš (až přes počátek války profesor československé obchodní akademie a docent české university v Praze).

Edvard Beneš věnoval v září 1916 při slavnosti výročí bitvy v Champagni českým dobrovolníkům přednášku, a při tom dovozoval, že první dobrovolníci vstupovali do nepřátelské armády zcela instinktivně z nenávisti proti Německu, Vídni a Maďarům, zrovna jako čeští vojáci ve vlasti instinktivně přecházeli k nepříteli.

»Nesmí se zapomenouti,« praví Dr. Beneš, »že každá z našich knih, každý z našich učitelů a politiků, celý náš národní život po celá desetiletí rozséval idey a názory, jež jsou teď symbolisovány v našich hoších na frontě a v našich zajatcích v Rusku. Jaká by to byla inteligence, jací by to byli vůdci, jací by to byli učitelé, kteří by to po desetiletí zvěstovali doklady z dějin, z literatury, z politiky, a kteří by teď, kdy jejich učení v našich prostých, upřímných a nadšených hoších má nésti ovoce, chtěli zůstati způsobnými, nerozhodnými a Rakušany.«

I naši čeští zajatci ve Francii byli Benešem zpracováni v česko-revolučním smyslu v provolání z 31. března 1917.

Že Češi bojovali i v řadách Angličanů, je stejně dokázáno.

V Rusku byla zřízena legie pod jménem »Česká Družina«. Jejími členy byli nejprve Češi, žijící na Rusi; později byla tato legie stále více rozmnožována a rozšiřována přemlouváním a sváděním českých válečných zajatců.

První zřízení »České Družiny« stalo se v Kijevě a sice v srpnu 1914 počtem 1000 mužů, se svolením ruského vojenského ministerstva, výzvou, uveřejněnou 4. srpna 1914 v listu »Russkoje Slovo«. Prostředníky mezi ruskými vojenskými úřady a mezi »Českou Družinou« byli Češi Alois Tuček, zástupce firmy Laurin & Klement v Moskvě a z Čech pocházející petrohradský klenotník Zdeněk Reimann (oba byli ve spojení s Dr. Kramářem).

Dne 11. října (= 28. září, sv. Václavský den) dostala Družina v chrámu sv. Žofie běločervený prapor, zdobený znaky tří českých zemí a korunou sv.-václavskou. Velitelem byl plukovník Sezonto-

vič, subalterními důstojníky byli rakouští záložní důstojníci české národnosti, kteří za mobilisace zůstali v Rusku.

Zajímavy jsou i výkazy sbírek, jež byly konány na českou »Družinu«, jak byly uveřejňovány v »Čechoslováku«; jsou tam uvedena jména nejen zajatých vojínů, ale i zajatých důstojníků jako dárců.

Pozoruhodno jest, že na počátku války jistý český politik v ruských novinách dokazoval, že z několika set rakouských státních občanů, kteří žili na Rusi, přihlásili se k službě ve vlasti jen 3, všichni ostatní prý vstoupili do »Družiny«.

V lednu 1916 čítala tato první »Družina« čtyři roty (setniny); v březnu 1916 byl v Dumě udán její počet na 1500 mužů.

»Družiny« nebylo z počátku používáno jako uzavřené bitevní formace, ale k hlídkám a k výzvědným službám, k lákání českých mužstev k deserci atd. Jeden takový emisař, jménem Emil Posker, jenž prý měl přinésti zprávy poslancům Kramářovi a Klofáčovi, byl zatčen v tuzemsku.

V březnu 1915 byl moskevské české vojenské komisi předložen návrh, aby bylo utvořeno vojenské oddělení ze zajatých Čechů pro činnost uvnitř Čech.

Přítomnost »Družin« v Haliči byla tam obyvatelstvem nejednou konstatována a v různých ruských listech bylo sděleno — v ruském smyslu — mnoho pochvalného o české národní armádě; hlavně chváleny její vynikající přednosti pro výzvědnou službu.

»Česká Družina« prý se skládá z 60% z absolvovaných středoškolských a z 20% z vysokoškolských studentů, hlavně prý třetí pluk Jana Žižky z Trocnova.

Koncem 1915 vzrostla »Družina« již na československý střelecký pluk.

Jen v Omsku prý, dle výpovědí válečných zajatců, se na první vyzvání z 1200 zajatých Čechů přihlásilo 800 do »Družiny«.

V roce 1916 nastalo nové zvětšení a o velkonocích bylo rozhodnuto v Kijevě zříditi československou brigádu, která však koncem 1916 sestávala jen z jedné polní brigády a z jedné reservní trupy.

Polní brigáda měla tři pluky, první a druhý o 3 praporech, třetí o jednom praporu. V celku tedy 7 praporů, každý prapor o 4 rotách (setninách). Označení bylo: »Československý střelecký pluk.«

Třetí pluk, onen o 1 praporu, jmenuje se pluk Jana Žižky z Trocnova a přestoupil celý na pravoslavnou víru. Polní brigáda byla silna 6000—7000 mužů. Záložní formace 1000—1400 mužů.

Velitelem polní brigády je ruský plukovník Trojanov, mužstvo je po většině české, méně slovácké; jednotliví Rusíni a Poláci. Velení je ruské, u záložních formací ruské a české. Odznakem je bělo-červený proužek na čepici.

Další organisace je teď svěřena rukám generála Červinky. Tento, rodem Čech, vystěhoval se prý asi před 40 lety na Rus.

Již 13. prosince 1916 mluví se v ruských listech o československé střelecké divisi, a sice v listu »Čechoslovák«. Dne 25. ledna 1917 se oznamuje, že se již zřizuje druhá divise.

»Česká Družina« dobyla si četných vyznamenání a je hluboce litovati, že lidé s tak dobrými vojenskými vlastnostmi byli národnostními štvanicemi zahnáni do řad našeho nepřítele.

Co se týče přestoupení na pravoslaví, tu i 3. prapor 2. pluku následoval příkladu 3. pluku.

V den jmenin carových 19. prosince 1916 přestoupilo z této »Družiny« 14 důstojníků a 1370 mužů k pravoslavné víře.

Vůdci ruského hnutí mezi Čechy jsou bývalí záložní důstojníci rakouští: Tuček, Raimann, Pavlů, Klecanda, Vitáček atd.

Co však je zvláště smutné, je to, že ze zpráv jde na jevo, že mnozí, využitkovavše svého zvláštního postavení (Češi a Srbové v zajetí) týrali své spoluzajaté soudruhy jiných národností.

Zvláště ohnivými Rusofily byli členové tělocvičné jednoty »Sokol«. Tito byli šmahem nepřáteli Rakousko-Uherska a Německa. Však jen členové českého a srbského Sokola.

Nejvíce obvinění spadá na mladé záložní důstojníky české národnosti, kteří dokázaně měli často vinu na tom, že celé oddíly byly zajaty. Bohužel jsou kompromitováni i aktivní, ano i štábní důstojníci.

Všichni čeští zajatci však nevstoupili do české »Družiny«, nýbrž jistý počet věrolomných vstoupil do srbské dobrovolnické legie u dobrudžské armády; tak hlásí »Čechoslovák« v č. 70. z 30. října 1916, že 24 českých důstojníků a 40 jednoročních dobrovolníků vstoupilo do srbské dobrovolnické legie.

Generál Živkovič zmiňuje se ve svém vstupním rozkaze výslovně o Češích a Slovácích; počet zajatých Čechů, kteří v srbské divisi bojují proti Rakousku, obnáší přes 4000 mužů, což se potvrzuje i v »Temps« ze dne 20. listopadu 1916.

Ministr zeměbrany nechce prý zamlčeti, že z korrespondence zajatců lze nabýti potěšujícího dojmu, že mnozí čeští deserteři byli v Rusku trpce zklamáni a že teď bojují sami s sebou a se svým svědomím, jak by opět mohli svou zradu napraviti.

Ministr zeměbrany však také rád a se zadostučiněním uvedl, jako důkaz, že tisíce Čechů, v čestném boji nezaviněně zajatých, věrni byvše své přísaze a svému císaři, nedali se zlákati žádnými svody, že neschází ani zpráv, z nichž vychází na jevo, že velezrádná agitace často narazila na odpor nejen u důstojníků, ale i u mužstva.

V »Čechoslováku« č. 3. z 8. července 1915 vyjadřuje »Svaz« své politování, že mezi zajatci je tolik aktivních důstojníků, kteří sice jsouce Čechy, zůstali přece jen až do morku černožlutými.

Nebezpečných forem nabyla také agitace mezi Čechy v Americe, kteří hojně podporovali peněžně protistátní organisace Čechů v ostatní cizině.

Ministr zeměbrany poukázal konečně k tomu, jak těžké morální poškození vážnosti mocnářství bylo způsobeno v nepřátelské a neutrální cizině tímto velezrádným chováním a nazval důsledky toho nedozírnými.«

Chceme především poukázati k tomu, že je zde obsažena jasná odpověď na udivený dotaz pana *Staňka* a soudruhů, kteří dle dodatku k 13. sezení (str. 1401) mimo jiné tvrdili:

»Je jasno, že v celé této persekuci českých sokolských spolků panuje systém, ježto pohnutky tohoto pronásledování jsou nám a našemu národu buďto neznámy, nebo přímo — nepochopitelny!«

Nepochopitelny, to věříme! Neboť pan *Staněk* nikdy toho nepochopí, že tak intimní vztahy k nepříteli, jenž ohrožuje naše hranice, nesmějí býti ve válce trpěny!

Z uvedené řeči Jeho Excellence bývalého pana ministra zeměbrany je jasno, že skutečně uvedl velkou řadu fakt a že jmenoval jména, tedy ne, jak poslanec *Stránský* dne 27. června řekl, že »své vývody nepodepřel a nedoložil ani jedním jediným jakýmkoliv dokladem.«

Ale poněvadž pan poslanec *Stránský* tak velice volá po dokladech, neopomeneme za Jeho Excellenci svob. pána *Georgiho* uvésti svědka, s nímž si to výše jmenovaný pán může sám vyříditi. Je to totiž již dost často uvedený Dr. Beneš, smýšlením stoupenec pana poslance Stránského, tedy jistě naprosto hodnověrný svědek. Neboť o něm se jistě nebude pan poslanec *Stránský* domnívati, že se chce »mstíti« a že proto »bez dokladů« mísí jedy.

Budeme zde tedy citovati doslova jen jedno vylíčení z knihy Dra Beneše, docenta obchodní akademie v Praze: »Détruisez l'Autriche-Hongrie«, jež vyšla za války ve Švýcařích:

»Válka byla pro Čechy hrozným překvapením, nebyli dosud k rozhodujícímu boji úplně připraveni. Habsburkové stali se raději vasaly Hohenzollernů, než aby byli vládci státu, v němž by Slované nebyli utlačeni. Bylo tedy přirozeno, že od prvního dne války projevoval celý český národ bez výjimky své nepřátelství vůči Rakousku a Německu. Vítězství by znamenalo: uskutečnění všeněmeckých plánů, germanisaci Rakouska, podmanění rakouských Slovanů. Časopisy uveřejnily články proti Rakousku, obyvatelstvo odmítalo tvrdošíjně upisovati válečné půjčky, vzpíralo se rovněž poskytovati vládě potraviny a přispělo tímto způsobem k finančnímu a hospodářskému bankrotu mocnářství.

Dnes neexistuje ani jediná strana, jež by byla pro Rakousko. Konečně odepřeli čeští vojáci systematicky, dáti se pro Rakousko na pochod a bíti se pro ně. Svým jednáním desorganisovali a demo-

ralisovali s úspěchem ve velkém měřítku rakousko-uherskou monarchii. 11. pluk z Písku zdráhal se táhnouti na Valjevo v Srbsku a byl decimován, zbytek byl poslán do srbské kanonády a pak i maďarskou dělostřelbou úplně zničen.

Vojáci od 102. (Benešov) vyprávěli, jak se jejich kamarádi domluvili se svými přáteli Srby a jak toto sbratření bylo zakončeno vzdáním se českých vojáků, nezdarem u Kolubary a naprostým rozkladem rakousko-uherské jižní armády.

36. pluk (Mladá Boleslav) postavil se v kasárnách na odboj a byl z části zničen. Později byl úplně rozpuštěn. V Karpatech chtěl se 88. pluk vzdáti, přišel však mezi oheň pruské gardy a honvédů. 35. pluk (Plzeň) byl již za půl hodiny po vystoupení z vagonů v ruských zákopech, kde byl přijat s velkým nadšením. Tragické byly dějiny vzdání se 28. pluku. Tento se vzdal v Karpatech Rusům 3. dubna 1915 s celým svým materiálem i se svou hudbou. 2000 mužů přešlo tak na stranu ruskou. Mnozí z nich bojovali později proti Rakousku. Císař rozpustil tento pluk. Toto zrušení vyvolalo v Čechách a na Moravě revoluční hnutí. Aby byl tento dojem setřen, rozhodly se vojenské kruhy pomstíti se Čechům nadmíru brutálně.

V posledním podzimu sestavili nový prapor 28. pluku, výlučně z mladých, 20letých lidí, a poslali jej ke Gorici do italské dělové palby. Po litém útoku vrátilo se jen 80 mužů z celého tisíce. Ostatek zůstal na bojišti. Krátce na to přišel nový denní rozkaz, jenž sděloval, že hanba 28. pluku je smazána.« (To je tedy dle tohoto jistě spolehlivého svědka původ »rehabilitace« 28. pěšího pluku, o které se tolik křičelo! Že tyto oběti byli většinou Němci, to ovšem Beneš zamlčuje!) »Malé příhody, vzpoury, odpírání služby atd. jsou nespočetné. Mnoho spiknutí bylo odhaleno. Tento příklad nakazil i německé vojáky. V Gorlici bylo v dubnu 1915 odhaleno spiknutí českých vojínů, do něhož byli zapleteni i němečtí vojáci. Teď již neexistují žádné české pluky, jsou rozděleny.«

Nevěří-li pan poslanec *Stránský* Jeho Excellenci svobodnému pánu *Georgimu*, pak snad bude aspoň panu Dru. Benešovi věřiti.

Mohli bychom se vlastně spokojiti s tímto svědectvím. Chceme však nad to uvésti na důkaz doslova malý počet oněch nezvratných armádních rozkazů, jež byly vždy vydány na základě nastalých událostí. (Srv. s tím již dříve sdělené zprávy českých, resp. nepřátelských listů o chování se jednotlivých českých pluků.)

Op. č. 5581 vrch. velitelství z 23. prosince 1914.

Bylo zjištěno výpověďmi zajatců, že čeští dobrovolníci, sloučení v Družinách, jsou po praporech zařazováni do ruských pěších pluků. Tito dobrovolníci jsou prý dílem rakouští,

dílem ruští poddaní. Jako odznak... Je nutno mezi učiněnými zajatci co nejrychleji zjistiti Čechy a je jako velezrádce ihned zastřeliti v přítomnosti co možná hodně vlastních mužstev.

A. V. V. Res. 2832 z 27. ledna 1915.

U mužstva jednoho českého oddílu bylo konstatováno, že líc vložkového bloku v legitimačních kapslích byla pokryta nápisy s cyrilskými písmenami. Jejich obsahem je prý, že majitel je dobrý Slovan, že má s ním býti dle toho jednáno a že má pevný úmysl přejíti k nepříteli.

C. a k. 1. op. arm. vel.
Op. č. 2916 z 5. února 1915.

Poslední dobou nevrátily se hlídky, vyslané proti nepříteli, a to jak u domobr. pěšího pluku č. 32, tak i u zeměbran. pěš. pluku č. 32. Hlídky tyto přešly k Rusům. Nařizuji:

1. vzíti znovu v přísahu tyto pluky.
2. — — — — — —
3. Obecním úřadům budiž sděleno, že N. N. přešel k Rusům a že po svém návratu hned propadne popravčímu.

C. a k. 1. sb. vel.
R. č. 344 ze 14. března 1915.

Sokolské legitimace nalezeny i u důstojníků. Mimo to bylo armádnímu velitelství důvěrně sděleno, že jednotlivé vojenské osoby, jež mají takové legitimace, se v kruzích svých kamarádů vyjádřily, že se cítí zcela bezpečnými, ježto se jim i v dobrovolném zajetí dobře povede.

C. a k. 1. sb. vel.
Op. č. 637/15 z 16. dubna 1915.

Je konstatováno: »Na nejdolejší Szieniavě, v okolí Bobinu, Malkowic, Kuchar, konečně u Beysců se zachovali na podzim minulého roku rakouští vojíni české národnosti zbaběle a velezrádně. Skryli se mezi bojem v domech a sklepích, aniž se boje súčastnili, čekajíce tam na ústup vlastních oddílů a na příchod Rusů, kterým se pak dobrovolně vzdali.

Čeští vojáci odhodili dobrovolně pušky, pozdravovali blížící se Rusy slovy: »Servus, bratři!« a líbali se s Rusy. Důstojnická hlídka, čítající 14 mužů, vzdala se jedinému kozákovi, jenž také ne-

vypálil ani rány. Důstojník strhl si při eskortování hvězdy s bluzy.

Jisté postavení u Kuchar bylo 2—3 dny obsazeno českými mužstvy. Sedlák jakýsi přišel častěji do těchto postavení. Konečně přivedl tento sedlák 28 ruských pěšáků proti těmto postavením, obsazeným 200—300 mužů. Rusové nestříleli, útočili pouhým hurrá! Dva důstojníci a mužstvo, 200—300 mužů, dali se hned zajati. Jen jeden důstojník německé národnosti se při tom bránil revolverem a při tom padl.

Čeští zajatci řekli ruským vojákům: »My jsme také Slované, všem Slovanům se povede líp pod ruským panstvím.«

Jistý ruský hejtman vypravuje, že v Orenburském a Grodověckém pěším pluku slouží asi 2000 českých dobrovolníků, kteří desertovali již před mobilisací z Rakouska.

Věčná hanba padne na tyto zločince, kteří zapomněli na svou povinnost a kteří neznají vlasti. Nesvědomité štváče stihne osud.

Výnos armádního vrchního velitelství.
Op. č. 9274 ze dne 20. dubna 1915.

C. a k. pěší pluk č. 28 (Praha) měl na počátku bojů 3. t. m. stav asi 2000 mužů, z nichž bylo lze shromážditi po ukončení boje do večera dne 4. t. m. jen 150. Pozorovatelé dělostřelby konstatovali, že nepřítel odvedl asi 3 setniny nezraněných zajatců.

Z výpovědí plukovního velitelství jde s určitostí na jevo, že tyto oddíly, nevydavše ani jediného výstřelu, byly zajaty asi jedním nepřátelským praporem, či spíše odvedeny ze svého postavení, dále, že rozkladný duch vyšel od pochodových formací, jež poslední dobou přibyly.

Hanebné chování se těchto oddílů přimělo 3. armádní velitelství k tomu, aby v patřičném upotřebení ... bylo zařízeno zatímní rozpuštění jmenovaného pluku a rozdělení zbylých ještě důstojníků a mužů do oddílů 3. sboru.

Ku prosbě vrchního armádního velitelství ráčilo Jeho Veličenstvo naříditi Nejvyšším rozhodnutím ze 17. dubna:

»Povoluji 3. armádním velitelstvím nařízené prozatímní rozpuštění pěšího pluku č. 28 a poroučím, aby toto potrestání bylo v celé armádě ohlášeno, plukovní prapor pak aby byl ve vojenském museu uschován.«

»Dne 3. dubna 1915 vzdaly se v těžkých bojích v Dukelském průsmyku dva prapory pěšího pluku č. 28, aniž užily palné zbraně, jedinému ruskému praporu, a tím na sebe uvalily největší hanbu a potupu. 73. pěšímu pluku se podařilo ve spolku s říšsko-německým mužstvem udržeti se na místě až do příchodu čerstvých sil, ovšem se značnými ztrátami mrtvých a raněných. Pěší pluk č. 28 bude na

věčné časy z listiny rakouských pluků škrtnut a zbylí důstojníci a muži mají, rozděleni byvše v armádě a v námořnictvu, tuto vinu smířiti krví.

Velký hlavní stan, arcivévoda Bedřich m. p.

Naplněn bolestí nařizuji, aby pěší pluk č. 28 pro zbabělost a velezrádu před nepřítelem byl z mé armády vyloučen.

Prapor budiž pluku odňat a vtělen do vojenského musea.

Dějiny tohoto pluku, jenž, byv z domova otráven ve své morálce, táhl do pole, přestaly dnešním dnem existovati.

František Josef m. p.

Pěším plukům č. 21 v Kutné Hoře, č. 36 v Mladé Boleslavi, zeměbraneckým plukům č. 12 v Čáslavi a č. 8 v Praze.

Armádní rozkaz arcivévody Josefa Ferdinanda č. 4049, 15. června 1915.

Česká mužstva za tažení, hlavně v posledních bojích, opětovně zklamala nebo neodpovídala zcela. Hlavně selhala často v hájení připravených a delší čas již obsazených postavení. V zákopové válce podařilo se nepříteli v kratičké době navázati styky s ničemnými živly podobných českých mužstev. Skoro vždy namířil pak nepřítel, byv podporován zrádci, svůj útok právě na ony části fronty, které byly obsazeny podobnými mužstvy; zhusta podařilo se odpůrci překvapeně a takřka bez odporu vniknouti do podobných postavení a odvésti četné zajatce. Hana a hanba, opovržení a potupa těmto nesvědomitým a nečestným chlapům, kteří zrazují císaře a říši, kteří pokálejí prapory naší slavné armády a zároveň i čest svého národa. Dříve či později stihne je koule, nebo čeká je oprátka popravčího. Povinností každého Čecha, jenž má čest v těle, jest, aby udal svému představenému velitelství tyto lotrovské štváče a zrádce, kteří jsou v jejich středu. Kdo tak nečiní, je stejným lotrem, jako štváč a zrádce sám.

Tento rozkaz budiž veškerému mužstvu českých oddílů přečten s výkladem, a to několik dní po sobě.

Arcivévoda Josef Ferdinand m. p.

A. V. V. Op. č. 13.016 ze dne 19. července 1915.

C. a k. pěší pluk č. 36 nedostál v posledních měsících svým povinnostem jako bojovný oddíl. Vždy častěji přebíhali jednotliví

muži a celé patroly k Rusům, takže musil býti tento pluk konečně vyloučen z výzvědné služby.

Při útoku dne 6. května byl celý prapor zajat.

V noci z 26. na 27. května měly dva prapory udržeti část severní fronty předmostí Sieniawského. K ránu podařilo se silným nepřátelským silám proraziti tímto postavením, jež bylo zřízeno po několik dní všemi prostředky polního opevnění, a to proraziti v překvapivě krátké době takřka bez palby a bez boje, při čemž zajato 31 důstojníků a 1543 mužů. Následkem toho byly i sousední skupiny přinuceny k ústupu na západní břeh Sanu, plnému ztrát, ježto byly mocným útokem ohroženy v bocích a vzadu.

Těmito událostmi vidí se 4. armádní velitelství pohnuto, naříditi . . . Ku prosbě vrchního armádního velitelství ráčilo Jeho Veličenstvo Nejvyšším rozhodnutím ze dne 16. července naříditi: »Nařizuji prozatímní rozpuštění pěšího pluku č. 36.«

Nařízení vrchního armádního velitelství.

Op. č. 12.810 ze 17. července 1915.

Trpění panslavistické agitace úřady, jež často nebyly schopny své úlohy, stát udržující, vedlo mimo jiné k tomu, že nejen civilními osobami, ale i narukovavšími vojíny byly stále častěji nošeny všeslovanské odznaky, aby se veřejně dokumentovalo smýšlení, nebo z bezmyšlenkovitého nápodobení.

Tímto zlořádem může býti dle úmyslu nositele a dle příslušných následků spáchán zločin velezrády nebo svedení k ní, aniž bylo lze, za stávajících zákonitých předpisů a při pojímání většiny soudních orgánů, zakročiti proti tomu účinně.

K energickému potírání tohoto druhu projevování snah státu a armádě nebezpečných se nařizuje:

Nositi odznaky, jež poukazují barvou, znakem, obrazem a pod. k jakémukoliv vztahu k cizině, s výjimkou spojenecké, se zakazuje všem osobám veškeré ozbrojené moci.

Překročení tohoto zákazu podléhá, není-li spáchán čin, jenž by vyžadoval tužšího trestu, potrestání dle § 270. v. tr. z.

Conrad, g.-pl. m. p.

Nadmíru charakteristickou výzvu přináší »Čechoslovan« v č. 23. ze dne 30. října 1916. Tato výzva staví do pravého světla české »protesty« proti osvobození českého národa, ohlášenému tiskem dohody.

Tato výzva zní:

»Národně-socialistické mládeži!

Ze zmatků dnešní války vyvstane svoboda našeho, tak dlouho uhnětného národa. Spojenci bojují za osvobození malých národů ode jha německého a za jejich kulturní rovnoprávnost s ostatními národy; nám kyne zřízení neodvislého, československého státu. Tak se splní program, pro který jsme bojovali a trpěli.

V tomto velkém okamžiku nesmí český národ zůstati nečinný. Češi, hnaní do boje, proti velkému bratrskému národu, poznali svou úlohu správně, vzdávajíce se, nebo vstupujíce do českého vojska, zřízeného k boji po boku našich bratří. Naše výzva platí těm, kteří v těchto řadách chybí.

Bratři! Máte teď příležitost splatiti vše zlé, co Habsburkové a jejich pomocníci spáchali na našem národě. Splňte teď, co jste tak často slibovali na našich sletech!

Chystajíce se zbraní v ruce vybojovati národu svému samostatnost, plníme jen svou povinnost. Bráníme společně se socialisty spojených mocností právo, potlačené německým násilím a rakouskou byrokracií a chceme zajistiti evropským národům klidný, německým militarismem již neohrožovaný, vývoj.

Tvoří se velká česká armáda, jež bude bojovati na všech bojištích po boku spojenců za osvobození našeho národa.

Je vaší povinností, bez meškání vstoupiti do našich řad. Nic vám v tom nemá překážeti a nic také nemůže omluviti vaše vzdalování se! Náš podnik je prováděn se souhlasem všech českých stran politických, spojených v národní radě, jíž v čele stojí profesor Masaryk a poslanec Dürich, ke kterým máme neobmezenou důvěru.

Bratři! Z fronty jde k vám naše výzva. Vy teď víte, kde je vaše místo. Jednejte dle toho!

Operující armáda. 28. září 1916.

Bohuš Ausobský. Frant. Turek. Josef Psenick.*

*

Dle sdělení zástupného generálního štábu v Berlíně v únoru 1917 evidenčnímu úřadu c. k. generálního štábu učinil jistý z Ruska uprchlý válečný zajatec pod přísahou tyto výpovědi:

»V Irkutsku umístění čeští důstojníci a dobrovolníci vyzvali své spoluzajaté krajany rukopisnými výzvami, aby psali domů svým příslušníkům, aby nebojovali proti svaté Rusi, nýbrž aby složili zbraně a se vzdali. Rusko prý nechtělo válku, nýbrž osvobození slovanských národů. Vinníkem prý je jen německý císař.

* [Snad: Pšenička?]

Tyto výzvy byly českými důstojníky poslány i do jiných zajateckých táborů Čechům s vyzváním, aby v tomto smyslu psali domů.

Tyto výzvy byly často opsány. I já bych mohl jeden takový opis ukázati, kdyby mi jej nebyl spálil na poloostrově Kole jakýsi četník se všemi ostatními papíry.«

*

Nejvyšší velitel ruské armády učinil v lednu 1916 carovi toto sdělení:

»Zástupci zajatých Čechoslovanů, kteří pracují v kijevských vojenských zásobárnách, prosili mne, abych složil k nohám Vašeho Veličenstva překypující pocity lásky, vděčnosti a úcty za poslání Vašeho Veličenstva ku obraně a ochraně Slovanstva. Ujišťují, že tentýž cit slovanské povinnosti, jenž je pohnul k tomu, setřásti se sebe hanbivé jho rakouské armády, ovládá je i nyní, kdy spolupracují na opatřování statečné ruské armády, jež je jejich srdcím tak blízká. Vědí, že zatím mohou jen tím pomáhati k přemožení krutého lupiče. V tomto poznání jsou zajatí Čechoslované odhodláni napiati všechny své síly, vědomosti a energii, očekávajíce okamžik, kdy jim bude dopřáno, se zbraní v rukou přistoupiti k hájení své vlasti. (!)«

V odpověď na tuto proklamaci obdržel velitel vojenského okresu kijevského generáladjutant Trockij tento rozkaz:

»Kijev, 8. ledna 1916.

Jeho Veličenstvo císař ráčil nařiditi, aby zástupcům československých zajatců, kteří jsou zaměstnáni jako dělníci v kijevských vojenských zásobárnách, byl sdělen dík Jeho císařského Veličenstva za vyjádřené city.«

Tento rozkaz budiž čten ve všech továrnách, dílnách a podnicích, kde pracují zajatí Čechoslované.

*

O

chování se českých zajatců

a pod. praví se v odůvodnění rozsudku v procesu Kramářovu na základě úředních dokumentů:*

»Z úředního vyšetřování v Haliči po odchodu Rusů vychází na jevo toto:

Przecaw. Dle souhlasných výpovědí všech obyvatelů přišlo 26. prosince 1914 asi 200 rakouských zajatců (Čechů) se 2 důstoj-

* Odůvodnění v procesu Kramářově str. 208 a násl.

níky. Měli zelené výložky. Jeden důstojník šel do kanceláře etapního velitelství a vyšel odtamtud převlečen za ruského důstojníka. Vydal zajatcům německé rozkazy, načež za ním šli bez eskorty a seřadili se před jistým domem. Druhý rakousko-uherský důstojník šel s ním. Důstojník v ruské uniformě měl řeč a ptal se mužstva, chtějí-li míti vlastního krále a sloužiti carovi. Zakončil slávou na cara, všichni volání opětovali. Druhý den šli do Tarnowa, kde měli dostati ruské uniformy. Tito zajatci prý upadli do zajetí v Ryglici a Tuchově. (Zeměbr. pěší pl. č. 10.) Všichni čeští vojíni, kteří šli městem, se vyjádřili, že nechtějí bojovati proti Rusům, ježto Rakousko musí v každém případě válku prohráti. Přeběhlíci byli vzati do přísahy. (Poř. č. 741.)*

Tuchow. V tomto městě je známo, že Češi slouží v ruské armádě. Lékárník Boltinski předložil pasírku, zde ofotografovanou, která mu byla vystavena za invase ruské. Tehdejší staniční velitel velel současně i českým legionářům. Razítko zní: »Česká Družina, pervaja rota«. Oddělení družiny bylo silné asi 250 mužů. Měli ruské uniformy a přišli směrem od Tarnova. Všichni mluvili česky, někteří též německy.

Dle výpovědi jiného svědka zdržovalo se od konce března do konce dubna onoho roku v Tuchově oddělení ruských vojáků, silné asi 250—300 mužů, které se nazývalo »Česká Družina«. Vojáci mluvili po většině česky. Jeden z nich vyprávěl svědkovi, že jsou sběhy a že Rusové chtějí zříditi české království a dosaditi ruského velkoknížete za krále.

Dva mladí lidé měli zlaté přesky na remenou a platili za důstojníky.

U jedné paní v Tuchově byli na bytu tři legionáři: poddůstojník a dva jednoroční dobrovolníci. Řekli, že jsou Češi a že se zdržovali již před vypuknutím války v Rusku. Jeden z nich se jmenoval Jaroslav Růžička, dobrovolníci se jmenovali Ondřej Kozina a Josef Guth nebo Kut.

Kněz redemptorista Alois Polák z Prahy vypověděl, že do kláštera přišel důstojník se sedmi až osmi muži vykonat revisi spisů, ježto bylo známo, že jsou Redemptoristé dobrého rakouského smýšlení. Lidé prohledali všechno a nenašli ničeho. Později bylo leccos pohřešeno. Všichni mluvili česky a Polak se dal s nimi do řeči. Jeden se nazval Jan Kaher z Libně u Prahy, jiný byl z Králové Hradce, jeden z Plzně a jeden ze Smíchova. Řekli, že vstoupili do ruské armády dobrovolně, ježto se v jejich kruzích vyprávělo, že bude zřízeno samostatné království české. (Poř. č. 741.)

Tarnow. Dle výpovědi purkmistra Dra. Tertila nebyla přijata

* Tyto řadové číslice vztahují se k dokumentům přiloženým k procesnímu materiálu.

nabídka českých zajatců, vstoupiti do ruské armády, načež se Češi dali do služeb Ochrany, jejímiž byli nejhorlivějšími členy. Provedli také revisi purkmistrovy úřadovny, jenž byl znám jako austrofil. Velitel Ochrany, jemuž si purkmistr stěžoval, podotkl k tomu, že se Češi pro své velezrádné chování netěší u Rusů důvěře, ano, že jimi Rusové pohrdají.

Čeští desertéři byli, dle jiných výpovědí, hned oblečeni do ruských pěšáckých uniforem, cvičeni několik dní na cvičišti poblíž zeměbraneckých a hulánských kasáren a pak posláni na frontu. Před tím museli korporativně skládati přísahu před ruským arcijáhnem. Zpočátku se jim mnoho slibovalo, 25 rublů měsíčně, pozemek v Rusku. Když to nedodrženo, vznikla mezi těmito přeběhlíky nevole.

Hned v Tarnově byli rakouští zajatci děleni v Čechy, Němce a Maďary. Češi šli v čele kolony a nestrpěli mezi sebou žádného Němce. Zpívali české písně, zavěsili se do ruských vojákův a volali: »Sláva Rusku, pryč s Rakouskem!«

V době mezi prosincem a polovinou ledna byl hôtel a restaurace City v Tarnově často navštěvován důstojníky v ruské uniformě, kteří však mluvili česky. Jednou uspořádalo ruské etapní velitelství hostinu k poctě zajatých rakouských důstojníků; mezi nimi byl i malý zavalitý poručík; ten byl později viděn v společnosti ruských důstojníků, měl na sobě uniformu ruského praporčíka.

Od ledna do polovice března navštěvovalo kavárnu »Avenue« v Tarnově asi deset českých důstojníků. S nimi přicházel častěji starší, asi 50letý muž s plnovousem, jenž mluvil jen rusky a platil za plukovníka. Jeho podobizna a životopis byly otištěny v illustrovaném listu »Panorama«.

Jednou před vánoci stál na ulici důstojník v ruské uniformě. Na štědrý den byl viděn v civilu ve společnosti plukovníka a jiných důstojníků v uniformě. Tito mluvili česky. Byl asi 33 let stár, střední postavy, rusý, poněkud ku předu nachýlen a nosil skřipec.

U fotografa Mroczkowského v Tarnově našla se fotografie hudby »České Družiny«. Členy kapely byli prý čeští desertéři. Mluvili ovšem česky. Důstojník s plnovousem ve středu skupiny byl asi plukovník »České Družiny«. (Poř. č. 741.)

Ze zadržených korrespondencí

vysvítá rovněž používání rakouských zajatců z Ruska v Srbsku. Dopisový censurní úřad sděluje o tom:

»Již 31. října 1915 mělo skupinové oddělení příležitost, upozorniti na používání našich zajatců z Ruska v Srbsku. I ve všeobecném vylíčení ze dne 14. ledna 1916 bylo s doklady korrespondence poukázáno k používání našich zajatců z Ruska na jihovýchodním bojišti, což se příčí mezinárodnímu právu.

Dnes se předkládá zadržená korrespondence, jež se týká pomocné akce pro Srbsko z řad našich zajatců. Lístek je datován z Ťumenu dne 14. října 1915 a podepsán Adolfem Krekem, Karlem Sikáčkem a Janem Rambouskem.

Zdá se, že je Sikáček pisatelem lístku.

Adresáty jsou jednoroční dobrovolníci v Semipalatinsku, Sibiř, Rusko.

Zdá se, že byl lístek poslán již z cesty z pomocné expedice pro Srbsko a dobrovolníkům v Semipalatinsku se činí trpké výčitky, že odepřeli svou účast na této expedici. Patrně byla mezi zajatci konána propaganda pro srbskou expedici, jež však u jednoročních dobrovolníků v Semipalatinsku selhala.

Zde text lístku:

»Milí!

Jsme v Ťumenu. Nezůstaneme zde dlouho a pojedeme dále. Milí pánové, velice jste chybili, že jste nejeli a ještě větší chyby se dopouštějí ti, kdo to odsuzují. Nic nemůže české věci více prospěti, než tato akce. Vy byste nebyli váhali ani okamžik, kdybyste byli viděli zdejší nadšení. Každý národ má svůj prapor a s námi jdou Slováci a Francouzi. Srbsko potřebuje 50.000 mužů pro zázemní službu, aby mohli býti vlastní lidé posláni na frontu. Všude jsme pozdravováni a vítáni. Později to nahlédnete, jak jste jednali sobecky a čím se omluví tak zvaní Sokolové? Jen o tom přemýšlejte. Zdá se, že se vám vaří v žilách Semipalatinská polévka.

Pozdravují Vás Adolf Krek, Karel Sikáček, Rambousek Jan.«

Dále byly předloženy dva lístky, které byly poslány z Ťumenu od zajatců a jež mohou býti ve spojení s výše řečenou pomocnou akcí.

Ťumen a měsíc říjen 1915 zdají se tudíž býti centrem a termínem této agitace.

Zajatec G. Grás píše 30. září 1915 své matce Gabriele Grasové v Praze:

»VII., 839. »Jedu do Sr.« znamená asi »jedu do Srbska«.

Zajatec Jindřich Fleissig píše 15. října 1915 Boženě Vovákové na Smíchově, Komenského tř. 5 tímto nejasným způsobem:

». . . . Také přijde doba, že i Ty mi budeš moci psáti, ale ne již do Sibiře. Má ubohá Rusalko (v slovanských pověstech vodní víla). Ty jsi taková začarovaná Salka. (Koncovka slova Rusalka?) Bojím se to všecko vypsati, aby to nebylo censurováno. Měsíc . . . Tvé světlo vidí daleko. Vidí nouzi a hlad a uvidí i rozbité okovy.« (Poř. č. 1371. Srv. s tím hlavně zprávu v poř. č. 751.)

Lístek neznámého pisatele v Niši zajatci profesoru Jaroslavu Škorpilovi v Bijsku, gub. Tomská:

»My Češi myslíme poněkud česky a proto nám slibují němečtí a maďarští bratři doma vše možné. Přes to doufáme všichni v dobrý konec a ve svobodnou Čechii, jak se to říká a nedáme nic na jejich lákavé sliby. Co vy tam myslíte o budoucnosti? (Poř. č. 409.)

List s razítkem polní pošty, s datem 13. nebo 18. července 1915, mimo to s ruskou censurní poznámkou s datem 24. července a konečně s razítkem: »Česká Družina«. Adresa zní:

Antonín Cila, praporčík České Družiny,
u záložní setniny.

A obsah listu:

»Milý Antoníne! Posílám Ti srdečný pozdrav, myslím často na Tebe. Jak je Ti snad známo, jsem přidělen k veliteli 2. setniny, panu setníkovi Pamlovu, zatím ke 4. šiku.

Jsme již delší dobu ve vsi Neledově u 45. divise a neděláme nic. Mladí jdou jen na karaul (stráž), chránit cukrovar, aby ho civilisti a kozáci neroznesli. O tom, co se děje ve světě, nevíme skoro nic. Naše divise je na odchodu zároveň s 29. sborem ke 13. armádě a má velmi málo zpráv, jakoby byla vůbec odříznuta od světa. O novinách ani zdání. Chtěli jsme na kratší rast se dostat k štábu Družiny, ale nový velitel Trijanov to povoluje jen jednomu šiku, takže z toho asi nic nebude. Ale setnina by to potřebovala se zrestaurovat, je tu tolik hochů, kteří byli v Karpatech pořádně rozmláceni.

Prosíme Tě, Antoníne, piš mi, jak se vám všem vede pod novým velitelem, co se děje s českou věcí. Potom, jak to stojí s novým praporem v Žitomíru, a co je s těmi 140 lidmi, kteří jsou zrovna u vás. Doplní jimi družinu, nebo jak? Nemáš žádných zpráv od Jeníčka a Němce? A jak to stojí s novým jmenováním na praporčíky? Náš velitel navrhuje divisní cestou Syrow ie [?, Syrového?] plného Jirského rytíře, jenž se mimo to nedávno vyznamenal.

Právě jsem dostal úkol. Jdu se 20 lidmi na výzvědy — trochu daleko — taky nevím, co bude dál.

Zatím se měj hodně dobře. Srdečně Tě zdraví Tvůj

. . . .
(podpis.)

Na zdar.

Neledov, 30. června 1915.«
(Poř. č. 958.)

Otto Procházka ve Skobelvi píše 19. června 1915:

»Polní armáda, Česká Družina, praporčíku J. V. Vilímkovi.

P. T.

Jak se máte, pane Vilímku? Nebyl jsem přijat do Družiny, bezpochyby proto, že jsem jen byl sám. V Tarnově přijímali, ale já nemohu do Tarnova. Teď čekám, že brzo pojedeme k srbské armádě, již od několika neděl. Pád Dardanel by nám rozhodně zkrátil cestu. Čekám to den ode dne. Doufám, že se vám vede dobře a že jste zdráv. Srdečné díky za vaše pohostinství. Na zdar. Sláva slovanskému vítězství.« (Poř. čís. 957.)

»Polní armáda, Česká Družina, podpraporčíku E. V. Hušnerovi.

Ctěný pane! Jak se vám stále daří? Lituji, že jsem nebyl přijat mezi první české bojovníky. Doufám, že to bude míti stejný účel proti našim nepřátelům. Jsem hlášen jako dobrovolník pro srbskou armádu. Očekávám neustále odjezd. Doufám, že jste dosud zdráv. V hluboké úctě poroučí se Vám . . .

Pozdrav bojovníkům České Družiny!«
(Poř. č. 957.)

Další zprávy o chování se Čechů v poli a hlavně o československé divisi na ruské frontě, jsou obsaženy v oddíle »Některé nové dokumenty«; srovnej ostatně již výše sdělená líčení v zahraničním tisku.

Zvláštní důležitosti pro vojenskou stránku této otázky jest

VII.

VOJENSKY VĚDECKÉ DOBROZDÁNÍ,

jež sepsal pro Kramářův proces* podplukovník v generálním štábu Ronge. Stůjž zde v doslovném znění:

Vojenské dobrozdání k § 327., v. tr. z.

Na základě vědecky vojenského dobrozdání v souvislosti s ostatními důkazy se konstatuje:

Vědecky vojenské dobrozdání objasňuje především, proč se v revolučních kruzích a zvláště v zahraničním tisku opět a opět mluví o nedostatku připravenosti a proč se označuje teprve rok 1917 jako termín, v němž nepřátelé našeho státu očekávali srážku. S tím ovšem není naprosto v odporu, že od delší doby ze všech sil bylo směřováno k tomu cíli, míti v naznačeném termínu na celé

* Otištěno v odůvodnění rozsudku k procesu Kramářovu str. 556.

linii nadvládu. Nejen v čistě vojenském ohledu, nýbrž i přiměřenými přípravami v nitru mocnářství, podporou rozkladných snah a rozvázáním stávajícího spojenství mělo se přiblížiti k témuž cíli.

Potvrzuje se hladké provedení mobilisace na počátku. I armádní správě, jež měla povědomost o panslavistických ruso- a srbofilských proudech, jež byly za procesu opět a opět dotvrzeny, byly známy nebezpečné momenty, ježto byla pozorována i s tím související rozsáhlá činnost výzvědačská.

I se stanoviska konkretní vojensky vědecké zkušenosti ve válce v různých územích mocnářství, potvrzuje se vliv na vedení války vlastních i spojeneckých sborů četnými případy zrady na ruso- a srbofilském podkladu. Ostatní průkazní materiál je s tím v úplném souhlase.

Je zajisté jen přirozeno, že armádní správa, jež již za míru byla v každém ohledu nanejvýš bdělá, zbystřila tím více ve válce svůj zrak pro všechny momenty, týkající se vedení války; když již na počátku operací na východním bojišti byly pozorovány události, jež měly na operace škodlivý vliv. (Srv. též poř. č. 63.)*

Zprávy, jež dostala armádní správa o českých legiích (husitských legiích, družinách) a hlavně o používání osob české národnosti v ruské armádě, jsou zcela souhlasny s líčením, jež se tak často objevilo v zahraničním revolučním tisku, souhlasí s vystoupením takového Poskera, s vyšetřováním v haličských obcích po odchodu Rusů, se zprávami zajatců, s rozsáhlou zajateckou korrespondencí atd.

Nelze tedy, již z ohledu na mnohostrannost důkazů, na sobě nikterak nezávislých a ani v jednotlivostech ani v celku ne povážlivých, pochybovati o spolehlivosti zpráv.

Současně bylo pozorováno, že jak u civilního obyvatelstva české národnosti v zázemí, hlavně v Čechách a na Moravě, tak i u českého vojska, jež ještě zbylo v zázemí a v etapě, objevují se ve větším rozsahu protistátní činy, jež hrubě odporovaly vojenským služebním povinnostem.

Budiž poukázáno na tisíce velezrádných proklamací v Čechách a na Moravě, jež se staly notorickými celou řadou procesů, ale i spoustou proklamací, dále na neobyčejné rozšíření deliktu dle § 65. tr. z., jenž byl v četných případech spáchán ve zmíněných zemích projevy sympatie pro Rusy a Srby,** na časté svádění vojínů k porušení jejich přísežné povinnosti, na četné urážky Veličenstva; nemalé procento tvoří i trestní oznámení pro velezradu.

Pozoruhodné pro celkové chování se je stanovisko jisté části tisku a chování se obyvatelstva k různým válečným událostem, apa-

---

* Tyto číslice vztahují se vždy k aktovým přílohám k materiálu procesu.
** To jsou ta »nevinná slova« Dra. *Koernera!*

thické vůči úspěchům zbraní vlastních i spojeneckých armád, ano nezřídka i posměšné jejich kritisování, oslavování úspěchů nepřátel.

Grafická znázornění v přílohách *A* a *B* poskytují obraz, jenž — byť i byl neúplný a jen na válečných zkušenostech zbudován — přece jen s dostatek ukazuje na silné rozšíření se nepřátelství vůči státu na českém území.

Že zprávy vojenského úřadu nejsou jednostranny, to jde s dostatek na jevo z různých výpovědí svědeckých a z úředních opatření, jakož i jen na př. z uvedených větších politických trestních věcí některých soudů; z toho však také vysvítá, že některé kruhy intelligence mají na celém hnutí živé účastenství.

Rejdy ve vojenských kruzích v zázemí, jako vzpoury, nosení všeslovanských trikolor, různé delikty slovní, nápisy, prapory, neplnění služby, rozšiřování znepokojujících zpráv, smuteční odznaky při přehlídkách, a pod. jsou události, známé od soudů, v slovanských, specielně českých kruzích obyvatelstva, a potvrzují se zas a zase zprávami vojenských míst.

K tomu se druží četné zprávy o českých transportech mužstev.

Neméně všestranné je praktické provádění slovanské vzájemnosti a nepřátelství vůči válce v jiném významu mezi českými mužstvy.

Čeští zajatci dávají se zařazovati do ruské armády, české hlídací mužstvo se bratří s ruskými zajatci, zajatci české národnosti jsou dle výpovědí jiných zajatců nejhorší trýznitele jiných rakouských zajatců, české patroly nevracejí se často zpět, jsou zajímány, aniž se najdou známky boje. Toto pozorování potvrzuje i list »Čechoslovák« když se zmiňuje o tom, že patroly jdou na zvědy jen, aby našly příležitost k zajetí. Často se oznamuje vzhledem k českým mužstvům i přeběhlictví nebo vzdání se bez vojenské nutnosti. Že náklonnost k podobným podnikům u jednotlivých českých mužstev existuje, toho jasným důkazem je chování se nepřátel při provádění útoku, dále používání sokolských legitimací jako průkazu u nepřátel, jakož i špatná jakost Sokolů jako vojínů.

Chování se českých mužstev v Uhrách k obyvatelstvu a k válce vyjadřuje se v nepřátelství vůči Němcům a Maďarům, v projevech přátelství pro Rusy a v označení války jako bratrovražedné. Po odchodu českých mužstev najde se často odhozená ostrá munice.

Ža armádní správa musela z podobných zjevů vyvozovati různé důsledky, je samozřejmo,

a bylo by připuštění jednotlivých zjevů tak málo na místě, že o tom netřeba ztráceti slova.

Již pestrost zjevů u různých českých mužstev na různých místech a různých dobách vylučuje nutně připuštění ojedinělých poklesků.

A zprávy četných velitelstev, že vždy po příchodu nových oddílů ze zázemí k bojovným formacím zhoršil se duch mužstva, je rovněž dokladem pro hromadný zjev, jako i pro to, že podobné poruchy mají pro operace proti nepříteli nejškodlivější následky.

Jak malou potíž činí nepříteli hlídání takových mužstev, upadnuvších do zajetí, to jde na jevo z vyšetřeného případu, kdy 2000 zajatců bylo eskortováno 6 ruskými vojáky.

Ale nejen v uvedených již směrech vznikla vlastní i spojenecké válečné moci vzhledem k operacím proti nepříteli nezměrná škoda, nýbrž i ještě v jiném směru, z nutnosti totiž prováděti obranná opatření ve velkém rozměru a různého druhu, což vyžadovalo aparát a personál, jakož i dopravní prostředky, jež velké, nepřetržité přesuny vojska nutně vyžadují. To vše v dnešní válce, jež nutí všechny státy činiti nejkrajnější úsilí, aby byla existence zajištěna.

Při tom všem není ještě vzat zřetel na morální vliv na sousední mužstva, na vůdce a disponující místa a na význam nejistoty, co se týče důležitého to faktora v každé vojenské kalkulaci: důvěry v bezpodmínečné vlastenectví vojáků.

Sestavení *D* v souvislosti s četným listinným materiálem korrespondence českých zajatců, svědčí zřejmě o duchu, jaký ovládá tyto osoby, a jak velice hybným momentem pro jejich skutky je právě panslavistická, ruso- a srbofilská sbratřovací idea, nacionalismus (nebo raçové vlastenectví). (Srv. též poř. č. 160, 174, 265, 267, 309, 374, 409, 410, 566, 957, 958, 1204, 1210, 1212, 1226, 1227, 1230, 1231, 1232, 1235, 1236, 1240, 1242, 1272, 1369, 1371, 1460 a j.) I v této souvislosti musí býti poukázáno na zahraniční propagandu všeho druhu, jak byla provozována Drem. Kramářem, sokolskými organisacemi, »Národní radou českou«, informačními a obeznamujícími spisy; avšak i na činnost v tuzemsku, jež byla prováděna časopisy (»Národní Listy« a j.), řečmi, pořádáním slavností vzájemnostních a j.

Že český vliv v Americe není nepatrný, — aspoň ve spojení s jinými tam vystupujícími proudy proti mocnostem, tedy i proti Rakousku-Uhersku — hlavně pokud se týče oboru dodávek, vyrábění munice a pod., a že v boji, jenž vyžaduje, aby všechny státní síly byly pohotově ve směru vedení války, působí ve vojenském chledu mocnářství velkou škodu, vysvitne zcela jasně, nahlédneme-li do vyšetření v poř. č. 31. Revoluční tisk ciziny se tím chlubí.

Zjevy zcela obdobného druhu ve Francii, jako byly dokázány v Rusku, jsou oceněny jako rovnocenné na základě aktového materiálu. Spojovací cesta jde přes Švýcary, kde se rozvíjejí hlavní střediska pro revoluční rejdy a pro vyzvědačství ve velkém slohu, jež jsou v čilém spojení s tuzemskem, hlavně s Čechami.

Jak velkými a mnohostrannými byly tyto možnosti styků se

Švýcary a jak velice jich bylo používáno, o tom je řeč na jiném místě na základě listin jsoucích po ruce.

Jako jest existence českých legií, deserce a nespolehlivost jednotlivých českých oddílů, hlavně ve spojení s průvodnými zjevy, nesporným symptomem praktického provádění idey vzájemnosti, tak je také jisto, že tyto okolnosti musily býti tím významnější škodné faktory pro vlastní i spojeneckou armádu, ve spojení s korespondujícími s tím značnými výhodami pro nepřítele, když bylo zjištěno, že používání podobných příslušníků českého národa bylo využitkováno pro cennou službu výzvědnou.

V jednání s příslušníky českého národa se strany nepřátel, jež také je často písemně prokázáno, je obsaženo nejlepší měřítko, jak neobyčejně cenné byly nepříteli prokázané služby.

Rozšíření listu »Čechoslovák« mezi protirakouskými českými živly, onoho revolučního listu, vydávaného Pavlů-Švihovským, zprostředkuje také přímé spojení s »Národní radou českou« a s »Národními Listy«, jakož i s Drem. Kramářem a Drem. Rašínem ve smyslu § 327. voj. trest. zákona, s Červinkou—Zamazalem ve smyslu § 321. voj. trest. zákona.

V plném souhlasu s průkazným materiálem, jenž je k disposici, a s vlastním oceněním soudu dochází znalecké dobrozdání k závěru,

že dlouholetým sváděním

část českého obyvatelstva a hlavně i ti, kdož byli povoláni k válečné službě, dopustili se různých činův a poklesků, jež vedly k zradám, k dorozumívání se s nepřítelem ve válečných dobách, což bylo pro císařskou rakouskou válečnou moc a spojené s ní armády ke škodě, nepříteli k výhodě a čímž naše armáda vzhledem k operacím proti nepříteli byla značně poškozena.

Tím je objektivní skutková povaha i se stanoviska vojenské vědy zcela souhlasně s konstatováním soudu objasněna, pokud se jedná o spáchání zločinu dle § 327. voj. tr. zák. Drem. Kramářem a Drem. Rašínem jako spoluvinníkem a pokud se jedná o spáchání zločinu v naznačeném směru, t. j. o panslavistickou propagandu v nejrozmanitějších formách.

Namítá-li se znaleckému dobrozdání a řečenému vlastnímu průkaznímu materiálu, že se jedná vždy jen o ojedinělé případy, že tu není žádné příčinné souvislosti, tu odkazujeme k důkazům již nejednou předneseným, dále k příloze *D*, k vědecky vojenskému dobrozdání, z níž vysvitne, že referent o přeběhlictví u H. C. S. S. konstatuje číslici 27.331 kusů přeběhlické a velezrádné korespondence, z čehož je markantním počet přes 3000 tím, že je v něm obsaženo sebeobviňování. Obě číslice vztahují se pouze k české korespondenci.

Vztah těchto číslic k počtu obyvatelstva nebo k počtu narukovaných osob byl by falešný.

Při správném posouzení těchto číslic pro kriminalitu v zde rozhodujícím významu dlužno především i to uvážiti, že se jedná o stejnorodost poklesků, a to nejtěžšího rázu.

S těchto stanovisek trvá soud i znalecké dobrozdání na tom, že se zde jedná

o hromadný zjev,

jenž vzešel z naznačených kořenů; jako takový je i důkazem pro causalitu slovanského hnutí a zvláště pro jednání obou prvních obžalovaných.«

Co jsme až posud vyložili, může býti působivě doplněno řadou

VIII.

NOVÝCH DOKUMENTŮ

jež jsou rovněž nezvratné. Zvlášť zajímavy jsou zde opět ony doklady, jež osvětlují vojenskou stránku celé otázky.

Odkazujeme zde jen na časté zmiňování se o »hrdinských činech«

československé brigády

v úředních armádních zprávách ruských. Rakouská censura přece jen si netroufala tyto zmínky potlačiti, takže jsme o nich mohli čísti i v rakouských listech. Jsou známy veškeré veřejnosti, tedy i, jak doufáme, slavné vládě.

Nemůžeme opomenouti poukázati zde na hluboký dojem, jakým přirozeně musilo působiti na nejširší kruhy obyvatelstva, když právě den po amnestii, jež přece byla udělena v předpokladu, že pohne Čechy konečně k loyálnímu chování se, byla uveřejněna úřední zpráva o »úspěších« československé brigády u Zborówa, jež vystupovala za, bohudíky, krátkého offensivního snu revolučního, krvavého cara Kerenského, jako nejlítější nepřítel rakousko-uherských vojsk.

V »Neue Freie Presse« ze dne 5. července 1917 byla první zpráva o tom podána touto formou:

»Československá brigáda.

Z ruské zprávy.

Z válečného tiskového stanu se sděluje: Vídeň, 5. července. Ruský generální štáb sděluje:

»Statečná mužstva 4. finské divise, jakož i československá brigáda, zmocnila se silně opevněných nepřátelských posic na pahor-

cích západně a jihozápadně od vesnice Zborówa a opevněné vsi Korchilówa, prorazivši tři nepřátelské zákopové linie. Nepřítel ustoupil na druhý břeh řeky Malá Strypa.

Finská divise zajala 1560 důstojníků a vojáků a dobyla 4 zákopová děla, 9 strojních pušek a jeden vrhač min. Československá brigáda zajala 62 důstojníky a 3150 mužů, dobyla 15 děl a mnoho strojních pušek, jež byly většinou obráceny proti nepříteli.«

K tomu dodala redakce:

»Jak bezútěšný dojem!«

Vojenský spolupracovník listu »Neue Freie Presse« komentoval událost tuto tímto článkem:

Československá střelecká brigáda v ruských službách.

Od Fabia.

»Od jisté doby šuškalo a šepotalo se v monarchii od ucha k uchu o mnoha tajemných, vojenských událostech, jež se týkaly zvláště jednotlivých oddílů českých mužstev. Úředně ohlášené rozpuštění pěších pluků 28. a 36. potvrdilo část, až posud zcela neuvěřitelných, pověstí. Tyto veřejnosti sdělené i ostatní případy vojenských přečinů byly dle všeho sděleny nedávno parlamentním výborům bývalým zeměbraneckým ministrem generálem-plukovníkem svob. pánem Georgim. Jakého druhu a jakého rozsahu tyto poklesky byly, není nám známo. Můžeme říci jen tolik, že by zde generalisování bylo znásilněním pravdy a že dobrým právem můžeme říci, že to byla poblouzení jen jisté části. Mezitím byl pěší pluk č. 28., jehož sočský prapor se hrdinně bil, zase znovu zřízen, a čest jeho praporu byla opět napravena. Pěší pluky č. 28. a 36. jsou pluky s více než 200letou slavnou minulostí; první z nich se doplňuje z Prahy, druhý z Mladé Boleslavi. U prvního z nich sloužil zesnulý arcivévoda Otto jako podplukovník, u druhého zvěčnělý korunní princ Rudolf jako plukovník. Tyto dva pluky poskytly oběma vysokým pánům příležitost k praktickému poznání pěchoty, důkaz to, že tehdy oba pluky hodně platily. Ale již v 80. letech bylo pozorovati začátky jisté propagandy, již lze označiti jako antimilitaristickou a jež byla zanesena do českých pluků. Tato propaganda pokračovala stále intensivněji a zmocnila se lstivě velké části budoucího rekrutského materiálu, ježto byly za její pařeniště vyhlédnuty sokolské jednoty. Tak se mohlo státi, že mnohá hnisavá rána provalila se za světové války. V poslední době byli jsme skoro ochotni se domnívati, že starý, dobrý vojenský duch, jak hrdinské skutky mnoha českých pluků dokázaly, zase se vrátil do všech mužstev českého národa.

Třebaže tento úsudek mohl býti kolísavý, to, co jsme četli o československé střelecké brigádě v ruské armádní zprávě ze dne

3. t. m. je již něčím nezvratným; i v tom ohledu se dávno roznášely pověsti, jež tvrdily, že v nepřátelských službách jsou bojovné formace, skládající se z rakousko-uherských poddaných.

Tyto zprávy však se zdály býti tak hrozné, že nalézaly jen málo víry. Teď se však z pověstí vyklubala fakta, jež jsou konstatována nesporně, totiž s úředních míst nepřátelské strany.

Ruský generální štáb sděluje: »Statečná mužstva 4. finské divise, jakož i československá brigáda, zmocnily se silně opevněných nepřátelských posic na pahorcích západně a jihozápadně od vesnice Zborówa a opevněné vsi Korchilówa, prorazivši tři nepřátelské zákopové linie. Nepřítel ustoupil na druhý břeh řeky Malá Strypa.

Finská divise zajala 1560 důstojníků a vojáků a dobyla 4 zákopová děla, 9 strojních pušek a jeden vrhač min. Československá brigáda zajala 62 důstojníky a 3150 mužů, a dobyla 15 děl a mnoho strojních pušek, jež byly většinou obráceny proti nepříteli.«

Označení »československá« dlužno pojímati tak, že jádro této ruské brigády sestává z českých státních občanů, k němuž se přidružili druzí rakousko-uherští Slované.

Jak zní posouzení tohoto skutku? Je to akt felonie. A felonie je nejvyšší nesmazatelnou hanbou vojáků. Přeběhlíci obrátili své zbraně proti vlastním bratřím. Až posud platila jako vojenská zásada, že zrušení přísahy věrnosti platilo u přítele i nepřítele za čin hodný největšího opovržení. Ruská armádní správa vzdálila se od tohoto tisíciletého pravidla, dopustila se bezpříkladné nestoudnosti. Rozsudek dějin nad tímto křiklavým aktem bude žíti dále v dějinách.«

List »Grazer Tagblatt« psal o tomtéž předmětu:

»Česká brigáda u Zborówa.

Československá brigáda u Zborówa v boji proti našim sborům.

Officielní korrespondenční kancelář přinesla včera zprávu ruského generál. štábu, jež musí u všech národů, smýšlejících rakousky, vyvolati nejživější rozhořčení. Čeští vojáci, kteří za tři válečná léta přeběhli buď k nepříteli, nebo upadli do zajetí, tvoří v ruském armádním svazku brigádu, ne snad ke službám v ruském zázemí, ale k tomu, aby na frontě zvedli zbraně proti své vlasti, ano proti vlastním sourodákům.

Snad je tato událost od Zborówa nejhanebnější zločin, jaký byl syny Rakouska v této válce spáchán.

Češi, kteří po vydání amnestie tak pyšně nesli své hlavy, učiní dobře, budou-li po vítězství svých sourodáků u Zborówa vystupovati skromněji, a vzdají-li se konečně pěstování velezrady, ba budou-li i svědomí své vážně zpytovati, zda není snad jejich politika

a jejich taktika spoluvinna na této hnusné události.* Že všichni zajatí Češi v Rusku nebyli považováni za nepřátele, to jsme již dávno věděli. Že však klesnou tak hluboce, aby se účastnili na rakouské půdě offensivy, nařízené z anglicko-francouzské strany, to musilo se státi zjevným až v době, kdy jsou ruské pluky podíleny červenými prapory. Je-li to dík domu Libušina za vznešený čin našeho císaře?

Toto smutné »hrdinství« československé brigády musí však konečně dáti podnět, aby se řekla veřejnosti čistá pravda o jistých událostech v českých plucích a odhalila česká podryvná činnost v cizině.

Až posud nám censura znemožňovala tuto objasňující práci, a první pokus svob. pána Georgiho musil se díti za zavřenými dveřmi. Pařížský český výbor vydává ještě dnes list »L'Indépendance Tchèque« a jsme jisti, že náš zahraniční úřad má tento list ve svém majetku.

I Londýn má český výbor, jenž skládá své štvavé články proti našemu mocnářství v tomto listě. Je snad známo, že v jedné proklamaci tohoto výboru ze dne 2. března 1917 se píše:

»S pomocí jistého tisku, řízeného z Vídně a z Pešti, je stále ještě veřejnost klamána falešnými zprávami, že Češi šli do této války bez protestu, ba i s nadšením. Obyvatelstvu Čech, jež je rakousko-uherskou vládou utlačováno, je nemožno, aby prohlásilo pravý stav věcí. Aby se zamezilo další klamání, prohlašujeme my, svobodní Češi, bydlící mimo Habsburskou monarchii, že naši sourodáci často protestovali proti této válce. Všechny jejich protesty byly však surově potlačeny a zatajeny širší veřejnosti.«

Zdá se, že ona česká brigáda, jež v ruském armádním svazku bojuje proti nám, je prodchnuta tímto smýšlením. Snad je teď vhodná příležitost, vnésti poněkud světla do této české irredenty.

Opěrné body výcviku české brigády nalézáme v knize Hanse Paasche-a

»Der Fremdenlegionär«

(Cizinecký legionář)

od Kirsche (Berlín 1916), jenž píše o tom, co zažil v jihofrancouzském garnisonním městě Bayonně, toto:

»Jednoho rána byl velký hluk. Na kasární dvůr vešel v semknutých řadách velký šik Angličanů. Brzo jsme slyšeli, že to jsou Češi, kteří byli při vypuknutí války v Anglii; nejprve byli internováni jako Rakušané, ale pak propuštěni, když prohlásili, že jsou ochotni bojovati s Ruskem proti Rakousku za českou věc. Byli to po většině mladí muži, studenti, kupci, sklepníci, kteří náleželi k sokolským

* Dnes jsou již tak daleko, že to otevřeně a bez zahanbení doznávají.

jednotám. Byli vedeni muži vzdělaných stavů; mezi nimi byli rakouští záložní důstojníci.«

Možná, že mnohý z těchto mužů získal si pak u Zborówa ruské vyznamenání. Všeobecně se očekává, že český klub na říšské radě veřejně odsoudí tento hanebný skutek a prohlásí, že s podobnými živly, zapomenuvšími své cti, nemá nic společného. Neučiní-li tohoto prohlášení, tu musí býti toto mlčení v cizině tak vykládáno, že s touto velezradou souhlasí. České vítězství u Zborówa musí přinésti vysvětlení, je-li českému klubu v říšské radě věrnost ke státu jen prázdnou frásí, či svatou věcí.« —

»Všeobecně se očekává« — ale — český klub na říšské radě neučinil ovšem — praničeho. To jest s počátku; později byli členové klubu toho, kteří se — těmito »hrdinskými činy« přímo či nepřímo chlubili!

A vláda, plná blahosklonnosti, hleděla i na to s trpělivostí.

Tak vrátili se amnestovaní Češi »do svého rodného domu zpět«.

Není nezajímavo, vzpomenouti toho, jak tuto zprávu přijaly české listy:

České listy přinesly ruskou zprávu generálního štábu po většině bez komentáře. »*Venkov*« připojuje poznámku, že dlužno vyčkati, co je na těchto údajích pravdy. »Nám,« — píše »Venkov«, — »zdají se býti tendenčními. Že by byli Češi a Slováci na Rusi utvořili nějakou brigádu, o tom nemáme opravdu ani tušení (!) a také po celou válku nebylo o tom slyšeti ani slova. Kde by se tedy tato brigáda najednou vzala?«*

»Bohemia« poznamenala k tomu: »Potud »Venkov«. Tvrzení, že až posud nebylo ničeho známo o československé brigádě, není zcela správno. Neutrální a říšsko-německé listy psaly o tom jako o zcela známém faktu.

»*Národni Politika*« zaznamenává jen dojem této zprávy v ústavním výboru parlamentu.

»Němečtí poslanci,« píše, »rozšlapali tuto zprávu dokonale. Excellence Schreiner se tak rozčílil, že je div, že nedostal záchvat zuřivosti, tím spíše, ježto na oné frontě má syna. Listy šly z ruky do ruky. Němečtí poslanci vyjadřovali své nálady velmi hlasitě a volali neustále: »To přišlo právě včas!« »A tempo!«

Smysl těchto výkřiků byl dobře pochopen.

»*Večerník Práva Lidu*« píše:

»Vyjímaje několik všeobecných poznámek Hőferových v poslední době je to první zpráva o Češích, kteří bojují v ruské armádě. Censura předchozích vlád důsledně konfiskovala všechny zprávy, jež se týkaly života zahraničních Čechů. Tím ovšem nedocílila ničeho jiného, než že vznikly nejdobrodružnější zprávy a pověsti.

* To byl ovšem zjevný posměšek.

Bylo by již opravdu na čase, aby smělo býti promluveno v parlamentě (!) mužné slovo o životě, snahách a cílech zahraničních Čechů.

Teprve pak bude lze obírati se vážně touto záležitostí. Skládá-li se totiž československá brigáda z ruských státních občanů české a slovácké národnosti, kteří jsou v Rusku povinni vojenskou službou, pak by to byl týž poměr, jako rakouských a německých Poláků, Italů a Rumunů, a ovšem i v dohodových státech naturalisovaných Němců (!). Jsou-li však vojáky československé brigády rakouští občané, tu bude nutno obsáhle a klidně (!) prozkoumati příčiny, které tyto lidi pohnuly, že se chopili zbraní proti svým vlastním rodákům. Vášněmi se nic nenapraví a dnes snad již je opravdu na čase, hleděti na fakta bez vášní, neboť jen klidným a otevřeným jednáním (!) bude lze tuto věc objasniti a co hlavního, i nápravu zjednati. Tajnůstkářstvím se nedocílí ničeho jiného, než zmatení pojmů.«

Zde buďtež sděleny i zprávy, jejichž otištění censura nedovolila a které tudíž snad až posud nejsou slavné vládě známy:

Všeobecně budiž předesláno, že nacionalistický ruský tisk rozhodně se zastává práva sebeurčení národů Rakousko-Uherska; požaduje zvláště ostře zřízení československého státu, jemuž by musila býti zaručena nejen politická, ale i hospodářská neodvislost od Rakousko-Uherska, respektive od Německa. Vyřízení tohoto požadavku je prý úkolem mírového kongresu.

Tak souhlasí ruský tisk naprosto s poslancem dp. P. *Zahradníkem*, jenž, jak známo, řekl nedávno na jisté veřejné schůzi:

»My se nemůžeme spokojiti »samosprávou«; co požadujeme, je suverenita.«

Teď také rozumíme, proč čeští poslanci, řídíce se ruským pokynem, odmítli spolupracovati v ústavním výboru.

Budiž nyní především uvedeno, co píší »*Birževyja Vědomosti*« dne 26. května (8. června) 1917:

»Češi a Rakousko.

Na českém revolučním kongresu v Kijevě bylo vzpomenuto českých pluků rakousko-uherské armády, které přešly k nepříteli, a sice tímto způsobem: Již za mobilisace a při odchodu na frontu stávkovaly pluky rakousko-uherské armády, mezi jinými i 36. mladoboleslavský pluk; mužstvo neslo slovanské praporce nebo prapory s nápisy, jež se posmívaly Němcům; na srbské a ruské frontě došlo rovněž k vypovězení poslušnosti. 11. písecký pluk odepřel táhnouti na Valjevo (v Srbsku) a byl zničen v křížové palbě Srbů a Maďarů. 102. pluk benešovský se zbratřil se Srby (listopad 1914) a způsobil na řece Kolubaru rakouské armádě ohromné škody. Stávalo se, že na jižní frontě se čeští vojáci a důstojníci vzdávali Srbům v desítkách tisíců. 88. pluk, jenž se chtěl v Karpatech vzdáti Rusům,

byl rozstřílen pruskou gardou a honvédy. 35. plzeňský pluk se vzdal Rusům půl hodiny po svém vystoupení z vlaku v Haliči; jen ti vojíni se nevzdali, kteří byli Němci a Maďary postříleni. 28. pražský pluk přešel v dubnu 1915 s veškerým trainem a s hudbou k Rusům a byl zemřelým císařem Františkem Josefem vyškrtnut z armády. Celkem octlo se na 250.000 Čechů a Slováků v ruském zajetí. Nespolehlivost československých pluků pomohla Rumunům k jejich počátečním úspěchům v Sedmihradsku. Dnes neexistují v rakousko-uherské armádě vůbec žádné čistě české nebo čistě slovácké pluky.«

Velké pozornosti těší se v ruském tisku hlavně československá brigáda, jejíž vystoupení u Zborówa se zvlášť pochvalně vytýká. Kdežto starý režim nedovoloval účast Čechů operací na frontě, dovoluje se teď brigádě toto aktivní účastenství. Dle »Rusského Invalida« skládá se celá brigáda skoro výlučně z rakousko-uherských státních občanů (zajatců). Vytknouti sluší, že brigáda odpověděla na pozdravný telegram *Masarykův,* že si přeje, aby se na pluky nehledělo jako na nacionalistické, nýbrž jako na revoluční oddělení, jež se přidala k revolučnímu Rusku, proti utlačovatelům svobody. Přímo neuvěřitelna je poloúřední zpráva »Rusského Invalida«, že na rozkaz ministerstva vojenství jsou použiti nedávno zajatí vojíni pěšího pluku č. 81. k doplnění československé brigády. Zmínění zajatci dokumentovali, opouštějíce ruský hlavní stan, svůj vstup do revoluční ruské armády tím, že si na prsa a na čapky připevnili červené kokardy.

Zvláště buďtež uvedeny ještě tyto hlasy ruských listů a to doslovně:

»*Russkij Invalid*« ze dne 7. července 1917 píše:

»Žádost českých zajatců.«

List uveřejňuje tuto noticku:

Předsedovi válečného výboru ve městě Luze!

My čeští váleční zajatci, kteří se teď nalézáme v Dolgovské oboře a pod vedením inženýra Bekulina na stanici Mščinsku, prosíme vás srdcečně, abyste nás odeslal do města Bobrujsku v Minské gubernii, abychom tam mohli vstoupiti do náhradního praporu československé střelecké brigády.

Poslali jsme již několik žádostí s prosbou, abychom byli zařazeni do řad dobrovolných československých formací, abychom mohli bojovati za osvobození československého národa. Ježto se teď po celém Rusku organisují dobrovolné sbory, jsme přesvědčeni, že s Vaší pomocí budeme brzo zbaveni zneucťujícího znamení rakousko-uherského stejnokroje a že budeme moci vstoupiti do řad bojovníků za svobodu, právo a spravedlnost!«

Týž »*Russkij Invalid*« píše dne 8. července 1917:

»*Československáčti dobrovolnici.*«

První ofensivy revoluční ruské armády zúčastnila se, dle zprávy nejvyššího velitele, i československá dobrovolná brigáda. Jistý důstojník této brigády, jenž dlí v Petrohradě, sdělil nám o svých mužstvech toto: První československá dobrovolnická četa v Rusku začala se formovati v srpnu 1914 a odešla v říjnu toho. roku na frontu. To byla na Rusi dobře známá Česká Družina, jež se často účastnila úspěchů ruských mužstev svými smělými výzvědnými pracemi. Koncem roku 1915 bylo rozhodnuto, vzhledem k četným žádostem zajatců o připuštění do dobrovolné družiny, přeměniti Družinu, jež čítala 4 setniny, v pluk a v květnu 1916 přeměniti ji v brigádu. Od té doby byl další rozvoj československé armády zastaven, ježto vláda nepovolovala již zajatcům propuštění ze zajetí a vstup do Družiny.

Ruská revoluce přinesla i Čechům v tomto ohledu osvobození. Lidová vláda, jež sama vzešla z revoluce, nemohla nepřiznati i Čechům právo na revoluci proti našim tyranům, na osvobození naší vlasti od jha německého a maďarského imperialismu. Krátce, po vypuknutí revoluce bylo rozhodnuto další formování československé brigády ze zajatců. Než pro nedorozumění, vzniklá ze změny ministerstva vojenství a generálního štábu kijevského vojenského okruhu, bylo teprve asi před měsícem možno, sesíliti verbovací činnost, takže v nedělní bitvě (1. července) bojovaly ještě naše »staré« formace.

Chci vás ještě na to upozorniti, že naše československá brigáda skládá se takřka výlučně z rakouských a maďarských občanů; svým aktivním zúčastněním se boje proti rakouskému státu chceme světu ukázati, že ani my nechceme se zříci práva sebeurčení a tím i dokázati, že nechceme zůstati pod cizím panstvím. Mluví-li se a píše-li se o právu sebeurčení, tu se často zapomíná na náš národ, na národ, jenž krví, kulturou a ideály stojí Rusku tak blízko. Ona děla, jež námi byla ukořistěna, a jež, o čemž nepochybuji, budou stejně obrácena proti nepříteli, jako ony strojní pušky, o nichž se zmiňuje úřední zpráva, tato děla budou celému světu hromovým hlasem hlásati naši žízeň po svobodě a naši pevnou vůli, o svém osudu sami rozhodovati.

Jejich hřmění pronikne i do Slovače a do českých zemí, a uvědomí naše drahé, kteří úpí pod rakousko-uherským otroctvím, že chvíle osvobození již není daleka.«

»*Russkoje Slovo*« píše dne 5. července 1917:

»*Český pěší pluk č. 81.*

Válečný zpravodaj »Rusského Slova« M. Lembič sděluje mimo jiné toto: Nejkrásnějšího úspěchu dosáhla naše vojska včera (v neděli) v úseku Koňuchy. Tam dopadl náš náraz na mužstva známého

sborového velitele Hoffmanna, onoho tradicionelního smolaře rakouské armády. Kdykoliv jsme v této válce přešli k útoku, vždy byl generál Hoffmann nejlepším dodavatelem zajatců.

Český pluk č. 81., jenž se nám vzdal se vším všudy, i se svým velitelem, plukovníkem Siegerem, nalézá se pod velením generála Hoffmanna. Mimo jiné vyprávějí se ještě následující podrobnosti o vzdání se tohoto pluku: Když naše dělostřelba začala přípravy, zalezli Češi do svých úkrytů a poslali do našich zákopů přeběhlíky, se vzkazem, že je zbytečno tolik munice proti jejich zákopům vyplýtvati, ježto čekají jen na útok, aby se vzdali. A skutečně také dostáli Češi slovu a složili zbraně bez jakéhokoliv odporu.«

Totéž »*Russkoje Slovo*« píše 22. července 1917:

»Československé verbování mužstva.

Verbování dobrovolníků nabylo mezi Čechoslováky značných rozměrů. Sta emisařů cestuje od jednoho zajateckého tábora k druhému a vyzývají Čechoslováky, aby se zbraní v ruce vystoupili proti rakouské vládě a aby osvobodili československý národ.

Krytí všech výloh převzala československá národní rada, jež uložila národní daň všem Čechům a Slovákům, kteří žijí na Rusi.«

»Tak,« píše list, »zachvátilo revoluční hnutí český národ nejen ve vlasti, v Rakousku, ale i zde, v Rusku.«

A přes tato všechna fakta tvrdí s drzým čelem pražská »Union«, známý český list, psaný německy, o pověstech o českých legiích v Rusku: »Fama crescit eundo... To platí i o legendární československé legii...«

Mohou pisatelé takové noticky, mohou čeští poslanci podobným popíráním osušiti slzy oněch rakouských matek, jejichž synové padli pod onou palbou strojních pušek Čechů u Zborówa?

Dne 11. října 1917 odpověděl k dotazu, učiněnému v té věci, Jeho Excellence pan ministr zeměbrany takto:

Vzhledem k dotazu, učiněnému na mne ve 14. schůzi XXII. sezení poslanecké sněmovny dne 4. července 1917 pány Mag. Gustavem Hummerem, Oskarem Teufelem a soudruhy, o chování se českých mužstev 19. pěší divise u Zborówa, mám čest na základě došlých mne informací od vrchního armádního velitelství sděliti toto:

Obsáhlé vyšetřování vyjasnilo, že mužstvo 19. pěší divise, zvláště bosensko-hercegovský pěší pluk č. 1., prapor pol. myslivců č. 5. a dělostřelectvo bojovalo u Zborówa naprosto bezvadně a že vyšlo z této bitvy s čistým štítem. Jen menší oddělení dvou pěších pluků nedostála nadějím, jež do nich, vzhledem k obranné síle, byly kladeny.

19. pěší divise nalézá se, jako dříve, tak i nyní na frontě.

Co se týče účastenství t. zv. »československé brigády« na těchto bojích, na ruské straně, u příležitosti bojů u Zborówa častěji zmí-

něného, dovoluji si při té příležitosti dodati, že takový svaz, jak i ze zprávy ruského štábu výslovně vysvítá, skutečně existuje a že byl poprvé spolehlivě zjištěn na jaře 1916.

Bohužel je tento svaz z valné části složen ze zajatců naší branné moci. Ruská armádní správa se totiž nerozpakuje — což je v příkrém odporu se zvyklostmi u nás pěstovanými — sváděti naše zajatce všemi možnými prostředky k zrušení přísahy. Slabí a nesvědomitými agitátory poštvaní živlové dali se svésti k zradě odpřisáhnuté přísežní povinnosti, k zradě císaře, krále a vlasti.«

I když byla v této odpovědi poprvé s vysokého místa otevřeně vyslovena pravda, přece jen nemůže býti tato odpověď označena za postačitelnou, neboť je nutno, sděliti s veřejností veškeren úřední aktový materiál o »činnosti« těchto zločinců; neboť s takovou hnisavou hlízou nelze jemně zacházeti; ta musí býti úplně a řádně otevřena. Jinak je opravdu nutno, jak psal jeden český list, všechny příčiny tohoto chorobného zjevu a vše, co s tím souvisí, důkladně objasniti, neboť jen pak může nastati léčba a mohou býti zamezeny recidivy. K tomu je však třeba silné ruky!

Mimo to zdá se, že Jeho Excellence přece jen nebyla dostatečně informována o 19. pěší divisi, neboť dle věrohodných zpráv je beze vší pochyby zjištěno, že se právě hlavní její podstata, a tou je přirozeně pěchota — t. j. pěší pluky č. 35. (Plzeň) a 75. (Jindř. Hradec) takřka úplně a beze všeho vzdaly. O statečném chování oněch formací, jež Jeho Excellence jmenoval, nikdo nepochybuje. Chceme-li dáti pravdě čest, tu musíme doznati, že i tyto pluky právě jmenované dříve nebyly bez zásluh. Zdá se, že se v tomto změněném chování jeví škodlivý vliv přímo protirakouského chování se českých poslanců v parlamentu, a zprávy českých listů.

Je přirozeně také správno, že se 19. pěší divise »jako dříve, tak i nyní« nalézá na frontě. Ale to není divise, jež bojovala u Zborówa — ta se nalézá v dobrém uschování v Rusku. Než byla 19. divise poslána na jihozápadní frontu, musela býti nově zřízena, a úplně doplněna. Ostatně, dle doslechu, udály se tam již opět nepřístojnosti, jež vyžadují nového vysvětlení.

Proto by bylo velice žádoucí, kdyby byla tato záležitost znovu přezkoušena a kdyby byl výsledek sdělen veřejnosti.

Jak ostatně vystoupení českých poslanců působilo na náladu mužstev i obyvatelstva v zázemí, o tom svědčí tyto dva doklady:

Jan Bosek, nyní u střeleckého pluku č. 28., nedostavil se k přehlídce J. Proto byl předvolán k c. k. okresnímu hejtmanství v Klatovech pod hrozbou, že bude předveden, načež za sebe poslal dopis, v němž praví, že »v souhlase s deklarací českých poslanců v říšské radě, neuznává již nad sebou příslušnost rakouského branného zákona.«

Pozoruhodný je i lístek, jenž byl v Temešváru konfiskován vojenskými úřady:

»Spolubojující Češi!

Pošlete hned jménem pluků souhlas se státoprávním prohlášením českého svazu v říšské radě, na adresu Rudolf Bechyně, říš. poslanec, Vídeň, parlament, kam třeba říditi i stížnosti. Současně žádejte plným právem a s veškerým důrazem okamžité odvolání českých pluků z maďarské země, kde musíme trpěti tolik bezpráví a finančního vykořisťování. Doufáme, že se probudíte! Neváhejte!

Ať žije mír a císař Karel. Na zdar!

Na shledanou v nové vlasti!

My jsme již odeslali. Oznámeno všem českým vojínům ve všech českých plucích.«

Vysvětlovati tyto následky vystoupení českých poslanců, je zajisté věc zbytečná.

Do rukou rakouských vojenských úřadů dostal se neznámým způsobem dopis Josefa Kroupy, naroz. 1892 ve Vehlovicích, okres Mělník, tamtéž příslušného, střelce v střeleckém pluku č. 8., t. č. v ruském zajetí. Dopis byl adresován svazu československých spolků v Rusku, v dopise tom prosí Kroupa o místo v některé strojnické nebo zbrojní továrně, nazývá ruský národ spojeneckým národem a prohlašuje, že Češi nejsou jeho nepřáteli, že naopak přejí si z plna srdce vítězství slovanských zbraní a tím i osvobození Čech.

Ve spojení s tím budiž uvedeno ještě toto:

Jak známo, rozčilovali se Češi ke sklonku letního zasedání velice nad tím, že bylo vrchním armádním velitelstvím zapovězeno,

používati českých mužstev k hlídání ruských zajatců.

Páni tedy vyčítali armádní správě vše možné; nejmenší výtka byla, že — jak nesprávně tvrdili — přijdou prý nynější hlídací mužstva na frontu a tím prý je zahájen vyhlazovací boj proti Čechům!

Z jakých důvodů tento výnos opravdu byl vydán, to pádně dokazuje noticka »Pester Lloydu« ze dne 31. července 1917, jejíž ozvěnu bychom marně hledali v rakouských listech:

»Útěk generála Kornilova.

Ruský generál Kornilov, jenž dnes velí 8. ruské armádě, byl, jak známo, při průlomu u Gorlice jako divisionář s celým svým štábem zajat. Pět čtvrtí roku byl generál Kornilov zajat. V zajetí těžce onemocněl a byl umístěn v polní nemocnici v Köszegu, odkud však 12. srpna 1916 uprchl za pomoci českého vojína Josefa Mrňáka. Mrňák byl brzo na to, když chtěl pro generála sháněti potraviny,

zatčen v Berle četnictvem, Kornilov pokračoval však sám v útěku a 4. září překročil ruské hranice a octl se tak v bezpečí. Mrňák byl postaven před prešpurský vojenský soud a jím odsouzen k smrti provazem.

Tento rozsudek byl však vídeňským nejvyšším soudem vojenským zrušen (!) a proces octl se znovu před prešpurským divisijním soudem, jenž o něm pojednával po druhé v sobotu. Obžalovaný udal, že generál Kornilov mu slíbil za pomoc při útěku 20.000 K a propůjčení lékárnické licence v Rusku. Poněvadž je chudý, přijal sice Mrňák tuto nabídku, později však, na útěku, svého činu litoval (!), a měl záměr vydati generála úřadům, v čemž mu však bylo zabráněno jeho zatčením. (!) Po provedeném líčení a po plaidoyerech byl Josef Mrňák odsouzen k 10letému vězení.«

Později byl, jak známo, po pádu Brusilova týž Kornilov jmenován novým sociálně demokratickým krvavým carem Kerenským vrchním velitelem ruských armád. I dnes je — naděje dohody — Kornilov nebezpečným nepřítelem bolševiků a míru, a bohužel, není až posud zcela odstraněn.

Ústřední mocnosti mohou se tedy poděkovati za tohoto reorganisátora »demokraticky-revoluční« ruské armády podobnému českému »hlídacímu« vojínovi! Není opravdu zásluhou Čechů, jestli se jeho reorganisátorský pokus nezdařil. Kdyby bylo šlo po jeho přání, byly by musely téci nové proudy krve!

Dlužno se jen tomu diviti, že Jeho Excellence pan ministr zeměbrany, polní podmaršálek Czapp z Birkenstettenu se ve své odpovědi na český dotaz stran onoho výnosu omezil jen na všeobecné fráse a že opomenul uvésti i tento jediný, pádný důkaz »obzvláštní spolehlivosti« českých hlídacích mužstev.

Není tudíž divu, že vlâda, tehdy ještě nepřátelského Ruska, uznala a také odměňovala všechny tyto vynikající služby, jež jejímu válečnému vedení byly českými hlídacími mužstvy prokázány. Tak jsme bez závisti četli v »Rusském Slovu« z 16. srpna 1917 pod titulem:

»Zrušení všech soukromoprávních omezení pro Čechoslováky v Rusku.

Prozatímní ruská vláda se usnesla dovoliti místním úřadům vydávati průkazy k volnému právu pobytu v ruské říši osobám československé národnosti (vyjma zajatce, rukojmí, a osoby, jež jsou v podezření vyzvědačství), které jsou poddanými zemí, vedoucích válku s Ruskem a mohou se vykázati zvláštním potvrzením Svazu československých spolků na Rusi. Veškerá omezení v osobních právech i v právech jmění, jež byla buď zákonem neb administrativním nařízením vojenských neb civilních úřadů nařízena, buďtež zru-

šena vzhledem k osobám československé národnosti, jež mají v rukou potvrzení a doporučení Svazu československých spolků na Rusi.«

Mohou-li míti čeští poslanci ještě odvahu popírati, že podobné výhody se udílejí jen přátelům, ne však nepřátelům, a zdaliž se nestydí před nejubožšími z ubohých, kteří stále ještě hynou hladem a bídou na Sibiři, kdežto jejich čeští krajané mohou svobodně a bez překážky užívati ruských občanských práv?

Nenahlíží-li však i naše vláda posud, kam podobné poměry vedou, když jsou popírány a zastírány, když se nedá pravdě průchod a když přátelé a obhájci podobných vlastizrádců jsou ještě odměňováni?

Za takových poměrů není divu, když se naše vrchní armádní velení vidí nuceno znovu a znovu vydávati armádní rozkazy, při jejichž čtení musí každému řádnému Rakušanu zardíti se obličej studem, ale i hněvem, že musíme takové živly počítati k svým krajanům:

A. V. V., č. 27.566, dne 17. července 1916.

Jistý důvěrník, do Oděsy odeslaný, udává s určitostí, že viděl četné rakousko-uherské zajaté důstojníky a poddůstojníky, kteří čekali na dodání srbských uniforem bez čísla, aby vstoupili do srbské divise. Viděl v jisté kavárně dva rakousko-uherské důstojníky, s nimiž jednali ruští důstojníci s netajeným pohrdáním, jak prý jest zde tomu všeobecně.

Všeobecně vyprávěli onomu důvěrníku ruští důstojníci a hlavně městský velitel generál Jebelov, jehož zná osobně od dřívějška, že vládne jistý rozdíl mezi rakousko-uherskými a německými zajatými důstojníky. Oni prý často hned po zajmutí se snaží dobrovolnými výpověďmi ulehčiti svému osudu a vůbec prý zhusta hledí učiniti se u nepřítele příjemnými. Jebelov pravil, že i když Rusové podporují z vojenských důvodů podobné snahy, že přece jen cítí značné pohrdání k podobným živlům a že s nimi také (když své výpovědi učinili) dle toho jednají.

O této zprávě buďtež všichni důstojníci reservátně zpraveni s podotčením, že poškození vlastní branné moci a nedbání cti c. a k. důstojnického sboru bude po výměně zajatců na vinnicích co nejpřísněji ztrestáno.

Jistý důvěrník, jenž se vrátil z Turkestanu, sdělil, že se v Turkestanu a v Orenburku nalézají velké skupiny slovanských zajatých důstojníků, jež teď odcházejí na frontu. Oddělení našich neslovanských důstojníků od slovanských a soustavně prováděný vliv na ně prý je přivedl k cíli, jejž si Rusové přejí.

Ze zajatými důstojníky a mužstvy, u nichž bude konstatováno, že to jsou bývalí rakousko-uherští vojáci nebo naši státní občané, budiž hned naloženo dle stanného práva.

Provedení podobných rozsudků budiž V. V. hlášeno.

Kdo je s to, aby podobné ničemy demaskoval a udal, a přece toho neučiní, propadá rovněž bez ohledu nejpřísnějšímu trestu.«

Budiž ještě poukázáno na jinou další odpověď Jeho Excellence pana ministra zeměbrany na nový dotaz o

hlídacích mužstvech.

Zněla:

»K dotazům, učiněným k celé vládě ve vysoké sněmovně v sezení dne 28. září 1917 pp. poslanci *Daszyńskim, Lubomirským, Witošem, Zieleniewským, Głąbińským* a soudruhy, v sezení dne 11. října 1917 pp. poslanci Dr. ryt. *Isopesculem-Greculem, Faiduttim* a soudruhy a v tomtéž sezení pp. poslanci ryt. *Schillingem-Singalewiczem* a soudruhy, týkajícím se reservátního výnosu c. a k. ministerstva války, vyneseného v dohodě s c. k. ministerstvem zemské obrany, jímž se přikazuje

nezařazení mužstev německé národnosti do jistých formací, určených pro sočskou frontu,

dovoluji si na základě informací, dodaných mi c. k. ministerstvem války učiniti vysoké sněmovně toto sdělení:

Především oznamuji, že zmíněný výnos byl skutečně vydán, a že jeho část pány dotazovateli byla citována správně. Avšak — a to bych rád hned na počátku svých vývodů zdůraznil — tento výnos nemá svůj reservátní ráz pro ono citované místo, nýbrž proto, že obsahoval — hlavně ve své první části, kterou páni tazatelé zde necitovali, začež zaslouží díky — údaje o organisaci, jakož i data o určení cesty, a poněvadž byl — jako všechny příslušné výnosy — z čistě vojenských důvodů určen jen pro ona místa, jež ze služebních důvodů musí míti vědomost o obsažených v nich opatřeních.

Chci-li nyní objasniti pohnutky opatření ministerstva války, o nichž se v dotazech mluví, musím se dotknouti věci poněkud říše.

Ústředny v zázemí musí neustále se starati nejen o nepřetržitý tok záloh pro mužstvo v předních liniích, nýbrž i o sestavení a doplnění stavebních setnin, jichž se v armádě v poli používá.

Tyto stavební setniny pak se doplňují ze záložních setnin pro »hlídací služby«, v nichž jsou shromážděna vždy mužstva, jež dle své způsobilosti se hodí jen pro »hlídací službu«.

Z těchto »záložních setnin pro hlídací služby«, jsou brány reservy pro stavební setniny jen dle stupně způsobilosti a dle roku narození. Pokud se národnosti týče, tu přirozeně se nečiní žádného rozdílu. V tomto případě ojedinělá výjimka má však tyto zvláštní důvody:

Po výbušné katastrofě na Steinfeldu dne 17. června t. r. snažila se vojenská správa v době hned po katastrofě, veškerá bezpeč-

nostní opatření, jež byla k tomu určena, podobných neštěstí vyvarovati, přezkoušeti a — dle možnosti — doplniti. K tomu bylo nutno počítati i mimo jiné zvýšení hlídacího kontingentu na Steinfeldu, jakož i výměnu podobných mužstev, jež se nehodila pro obtížnou a zodpovědnou tamní službu.

Bylo tudíž požadavkem v zájmu služby a k zajištění objektů pro vedení války nad jiné důležitých a k uchránění okolního obyvatelstva před nebezpečím nového výbuchu — aby se sáhlo k německému mužstvu za tímto účelem již proto, že toto hlídací mužstvo musí býti s to, aby se dorozumělo s německým obyvatelstvem v okolí Steinfeldu.

Toto opatření strážního mužstva bylo přirozeně kvapné. Aby tudíž byli vhodní lidé co nejdříve dodáni — jednalo se okrouhle asi o 2450 mužů — muselo býti zamezeno, aby podobná mužstva byla rozptylována jinými úkoly. Proto musela býti tato mužstva vyňata z přidělování k stavebním setninám sočské armády, jež v stejné době a stejně potřebně hledala záložní mužstvo.

Jen z uvedeného důvodu bylo učiněno opatření, pp. tazateli vzaté v odpor.

Budiž mi dovoleno upozorniti při té příležitosti na okolnost, že již bylo nejednou diskutováno ve veřejných schůzích vysoké sněmovny o výnosech, jež byly vojenskou správou vydány důvěrně, z důvodů vedení války.

Doufám, že najdu u vysoké sněmovny plné porozumění, prosím-li co nejsnažněji, aby bylo upuštěno od podobných debat v plenu, jež dojista poškozují všestátní zájmy vedení války;* vždyť jsem stále k službám nejen každému jednotlivému z velectěných pánů, než i v branném výboru, kde podobné dotazy a rekriminace mohou býti předneseny.

V interpelaci pp. poslanců *Daszyńského, Lubomirského, Witoše, Zieleniewského, Głąbińského* a soudruhů uvádí se mimo jiné, že práce stavebních setnin je mnohdy nejtěžší ze všech a že jsou pp. interpelantům známy případy, kdy podobné setniny byly úplně potřeny.

K tomu si dovoluji poznamenati, že účelné použití stavebních setnin všeobecně nepřináší s sebou, aby byly vystaveny bezprostřednímu nepřátelskému ohni, ježto se jich používá pouze k technickým pracem v posicích, hlavně k stavbě a k opravám posic; proto také nejsou všeobecně a dle zkušeností, jejich ztráty, způsobené nepřátelskvm ohněm, průměrně na různých frontách veliké.

Loyálně musím dodati, že ovšem v docela výjimečných případech a v nanejvýš kritických momentech, nebyly-li pro tu chvíli vůbec žádné jiné síly po ruce, aby odrazily nepřítele — může se

* Tato »snažná prosba« najde jistě na české straně velmi málo porozumění.

přihoditi, že bylo jednotlivých stavebních setnin použito v boji a že si i různé stavební setniny nejrůznějších národností dobyly válečných vavřínů v těchto ojedinělých případech v této, tak dlouho trvající válce. Jsou to však, jak již podotčeno, jen zcela jedinečné případy, a proto nelze generalisovati a usuzovati, že by zařazení k stavebním setninám patřilo mezi zvláště nebezpečná zaměstnání.

Stejně však nelze označovati použití mužstev k hlídací službě na Steinfeldu jako bezpečné; tyto kontingenty stojí beze vší pochyby také na ohroženém stanovišti. Upozorňuji na stálé nebezpečí výbuchu, a vytýkám zvlášť důrazně, že při katastrofě, spojené s tak smutnými následky, dne 17. června 1917, bylo ze strážního kontingentu zabito 20 mužů a 360 poraněno.

V jednom z uvedených dotazů se tvrdí, že v odpor vzatý výnos má za účel

šetřiti mužstev německé národnosti

na úkor mužstev jiných národností tohoto státu.

Podobné tvrzení pronesl i pan poslanec

Stapiński

v sezení vysoké sněmovny dne 26. září t. r., když tvrdil, že hlavně na nejnebezpečnějších bodech sočské fronty nestojí žádná, nebo skoro žádná mužstva německé národnosti (!). I jiní pp. řečníci za jiných příležitostí pronášeli výtku, že prý jsou mužstva německé a maďarské národnosti šetřena na úkor mužstev jiných národů mocnářství.

Tomuto tvrzení,

— chci-li plné pravdě dáti průchod —

musím odepříti jakéhokoliv opodstatnění a chci se k objasnění svého stanoviska omeziti na ona data, jež jsem si dal sestaviti z oněch beztoho veřejných zpráv, a na své zkušenosti, jež jsem sám za války nasbíral.

Především prosím velectěné pány, aby mi věřili,

že obyvatelstvo německé národnosti nestojí v krvavých ztrátách této války naprosto na posledním místě.

Se statistickými daty pro toto tvrzení nemohu a z vojenských důvodů také nesmím přijíti za války, ježto by z těchto srovnávacích cifer mohl býti činěn závěr na jiné cifry a na jiné okolnosti, jichž udržení v tajnosti je rozhodně příkazem. Právě na sočské frontě bojují mužstva německé a maďarské národnosti právě tak, jako mužstva jiných národností.

Mohu tvrditi s plnou určitostí, že se žádný vůdce při používání podřízených mu mužstev na místě v daném případě nemůže

dáti vésti motivy, jaké jsou uvedeny v dotaze pp. poslanců *Daszyńského* a soudruhů — nehledě ani k tomu, že by žádný z našich vůdců podobných motivů ani neměl, i kdyby jejich realisování bylo možné.

Nejméně však byla by podobná tendence možná na sočské frontě, kde již následkem dlouhého trvání a následkem intensity tamních bojů, jež na příklad v 11. sočské bitvě udržovaly celou frontu v napětí, každý oddíl musí stejně se účastniti.

Nad to nedá se srovnati již se zásadami vedení boje, když by byl úsek, kde se očekává zvláště prudká bitevní činnost, zbaven v boji osvědčených mužstev, aby byla šetřena, leda že by jejich posavadní činnost bitevní vyžadovala odpočinku.

Všechny ostatní příčiny, jež všemožně mají vliv na používání mužstev, jsou podmíněny okolnostmi místní povahy nebo bitevními činy, jejichž posouzení musí býti nutně ponecháno vůdci samotnému, jenž nese plnou zodpovědnost za splnění svého úkolu.

V každém případě však musí býti všeobecně uznáno, že dlužno hledati příčinu vynikajících úspěchů, jež naše slavné voje dobyly na všech frontách, hlavně však těch, jež tyto voje v mocném a tuhém zápolení na Soči znovu a znovu dobývají, pouze a jedině v plodné součinnosti všech, jakož i v nejsvědomitějším plnění povinností každého jednotlivého z našich statečných hrdinů, ať již náleží kterékoliv národnosti.

Poměrně zřídka má šéf generálního štábu možnost, aby se zmiňoval ve svých bitevních zprávách o zvláštních činech jednotlivých oddílů. Většinou musí vzdáti hold a uznání *celku*, jak to je proneseno na př. v těchto zprávách se zvláštním důrazem:

Dne 24. srpna t. r.: »V nesrovnatelné jednotě mají synové všech žup obou států monarchie a Bosny účast na hrdých úspěších.«

Dne 31. srpna t. r. píše právě o nejprudčeji napadeném bodu bitevní fronty — o Monte San Gabriele —: »Opět bylo děkovati statečnosti a vytrvalosti mužstev ze všech dílů Rakouska a Uherska, že v sem a tam se zvlnivší bitvě udrželi jsme vítězně všechna svá postavení.«

Mezi jednotlivými oddíly však, jež si tu a tam zasloužily zvláštní pochvaly, mohou německé a maďarské oddíly s hrdostí tvrditi, že ze všech jiných národností dobyly si znovu a znovu zvláštní a trvalé slávy.

Prohlížíme-li tiskové referáty o 11. sočské bitvě, vidíme, že činy mužstev z německých a uherských krajin často a často jsou se zvláštní pochvalou vytýkány, což dojista nás vede k oprávněné domněnce, že snad přece jen nebyly tyto národnosti odvedeny od sočských bojů k vůli šetření jejich synů.

Tak byly na příklad zvláště jmenovány:

20. srpna: Chebští u Vrhu, vídeňská domobrana na frontě Descla-Monte San Gabriele, alpské pluky střelců na Fajti Hrib;
21. srpna: Dolnorakouská první domobranecká brigáda jižně od Descly;
22. srpna: Uherské pluky č. 39, 46: Fajti Hrib-Kostanjevica;
23. srpna: Vídeňský prapor polních myslivců č. 25 na Krasu;
24. srpna: Pěší pluk č. 47 (Maribor), pak uherské pěší pluky č. 51, 62, 63 na Krasu;
25. srpna: Štyrský prapor polních myslivců č. 9 na Monte San Gabriele;
27. srpna: Pěší pluk č. 47 (Maribor) východně od Auzzy;
29. srpna: Uherský pěší pluk č. 34;
17. září: Honvédská mužstva na Monte San Gabriele atd.

Uvedl jsem tato data jen proto, abych vystoupil proti častěji opakovanému tvrzení, že u naší armádní správy rozhodují nějaké národnostní ohledy; nepovažuji podobné debaty o větší či menší účasti v této nejkrvavější všech válek za poměrů dnešní těžké doby naprosto za žádoucí, jsem toho mínění, že by mělo býti snahou všech, vyhýbati se za všech okolností podobnému odměřování.

Každý národ naší vlasti, každá část jeho i každý jednotlivec má v tomto těžkém boji o naši existenci povinnost, dáti své nejkrajnější, a mezi pojmy nejkrajnějšího nemůže a nemá býti logicky žádného srovnávání; nejméně však je k tomu způsobilý dnešní moment, kdy ještě bojujeme na všech frontách, t[illegible]rudčím zápase za neztenčenou existenci své drahé vlasti!

Vídeň, 16. října 1917.«

Tato odpověď je z mnoha důvodů pozoruhodna. Potěšitelné je především úřední odmítnutí a vyčerpávající vyvrácení nenávistné a naprosto vymyšlené pomluvy, jakoby byla německá mužstva nějakým způsobem šetřena, kdežto je přece naprosto známo, že právě opak je pravdou!

Díků hodno je dále otevřené, pravdě odpovídající konstatování *krvavých ztrát německých* v této světové válce. Nenahlížíme však, proč nejsou statistické cifry uveřejněny, jsou-li pohotově (jak lze z odpovědi usuzovati), a proč musí býti tajeny. Není nám jasno, jaký užitek by měl nepřítel z těchto čísel, hlavně týkala-li by se vzdálenější doby, snad do 31. prosince 1916.

Ale i zde vyjde jednou rozhodně plná pravda na jevo. I tato statistika bude jednou uveřejněna, a pak se ukáže, zda »každý národ naší vlasti dal své nejkrajnější«, jak dle slov Jeho Excellence a dle našeho přesvědčení, bez mnoha řečí a bez dlouhého srovnávání, »měl« učiniti.

Opat Holm[illegible] ve své řeči, kterou jsme zde z části citovali, uvedl

již některá data o krvavých ztrátách ze svých domácích okresů. (Srv. díl I., str. 152.)

Až bude všechno uveřejněno, pak se uvidí, zda nelze skutečně provésti »žádné srovnání«, jak by to mělo býti ovšem dle prosté logiky a dle these Jeho Excellence pana ministra zeměbrany o »nejkrajnějším plnění povinností«.

Ale život nezná obyčejně logiky! To je právě, že tato these se sem nehodí, jak dlužno i objektivně doznati již na základě celého nesmírného sděleného materiálu.

I Jeho Excellence snad pochopí, že se zde nemůže zameziti debata, kdy se tvrdí z české strany zcela vážně, že vláda — — vede — vyhlazovovací boj proti českému lidu!

Při tom je většina českých zbraně schopných lidí bez zvláštní nouze v — Rusku, kdežto asi stejné procento německých mužů odpočívá již, bohužel, v chladné zemi a nikdy se již domů nevrátí. —

Jeho Excellenci panu ministru zeměbrany byl dne 20. listopadu 1917 podán také

dotaz

poslanců Dra. *Bodirského, Teufela* a soudruhů, o

protistátní agitaci mezi českými vojáky na jihozápadní frontě.

Tento dotaz nebyl dosud zodpovězen, proto zde budiž opětován:

»V tisících exemplářů byly před 11. sočskou bitvou na jihozápadní frontě shozeny letáky tohoto obsahu (srv. totéž jednání v květnu 1916, V f)):

Češi! Slováci! Drazí bratři!

Jako v loni, tak i teď k vám přistupují ti, kdož v Italii, Francii, Anglii a Americe bojují pro naši svobodu. Získali jsme přátelství spojenců pro svoji věc. Spojenci nám slíbili slavnostně osvobozeni Čechoslováků. Připravujeme velkou československou armádu, jejíž části již slavně bojují na ruské a francouzské frontě.

Češi! Slováci! Drazí bratři! Nebojujte proti svým přátelům! Nebijte se za své vlastní vrahy, za znásilňovatele a utlačovatele svého národa! Pracujeme v Italii, Francii, Anglii a Americe, jakož i v Rusku za své ideály a docilujeme nových prospěchů pro svoji věc. Uškodili byste své vlastní věci, svému národu, svým rodinám, a sobě samým, kdybyste bojovali za své dnešní pány!

Konec války se blíží. Německá říše a Rakousko-Uhersko budou zle poraženy, neboť spojenci nezastaví boj dříve, až tohoto cíle dosáhnou. Všichni naši to doma vědí, proto 1. června prohlásili v parlamentu, že z této války chceme vyjíti samostatní a že chceme rozbíti Rakousko-Uhersko.

Poslyšte našeho hlasu, slyšte naše lidi doma a naše poslance

v parlamentu! Neprodlužujte válku proti zájmům vlastního lidu! Nebojujte! Vzdejte se Italii! Čekáme na Vás! — Na shledanou!

Jménem československé národní rady v Paříži:

Profesor T. G. Masaryk, předseda; profesor Eduard Beneš, generální sekretář; Dr. M. R. Stefanník, zástupce Slováků.«

Z velmi spolehlivého pramene bylo dále sděleno o událostech na jihozápadní frontě toto:

Úspěch této agitace rakouských, resp. uherských státních občanů mezi vojíny české národnosti jevil se v tom, že v bitvě u Carzana 18. září 1917 a při jiných příležitostech čeští záložní důstojníci přešli k nepříteli, a sice byli to m. j. nadporučík v záloze Dr. Pivko, nadporučík v záloze Jirsa, poručík v záloze Kohoutek a poručík v záloze Zelený. U padlých italských důstojníků byly také nalezeny důkazy, že již dávno prozradili čeští vojáci Italům vojenská data a že v českých plucích jsou velezrádné rejdy horlivě pěstěny. Této agitace prý se účastnil jistý český poručík jménem Martinec; ježto ležel v nemocnici, nemohl nic dalšího podniknouti; je však v soudním vyšetřování.

I po poslední slavné ofensivě středních mocností na jihozápadní frontě byly nalezeny v italských výzvědných listinách důkazy, že Italové byli přesně informováni o místě a době začátku útoku, a to nejen odposloucháním telefonických hovorů na rakouské straně, nýbrž i písemnými zprávami z rakouských linií. Že přes to se podařilo proraziti italskou frontu, za to děkujeme jen převažující hrdinné síle našich mužstev.

I známý průběh 11. sočské bitvy lze odvoditi ze zmíněné české agitace. Italský útok na náhorní planině u Baňšice začal u střeleckého pluku č. 28, doplňující okres Písek (90 proc. Čechů), a sice u pravého praporu (u Bodreže). Jak se to tehdy vše stalo, neví nikdo. Jak silný, respektive jak slabý byl odpor, lze z toho viděti, že levý prapor (u Canale), jenž, pravda, velmi trpěl italskými vrhači min, musil býti z kaveren vyhnán ručními granáty svých levých sousedů (střelci č. 7, Plzeň, 70 proc. Češi, 30 proc. Němci ze Stříbra, Bisk. Týnice; důstojníci většinou němečtí učitelé), když již Italové přemostili Soču. Zde, se následkem chování těchto mužstev rozšířil průlomový prostor, takže se udrželi Sedmí jen s námahou, uzávěrkou v pravo. Mezitím postupovali Italové mezerou dále proti Vrchu, jak to je i z novin známo. Zde se proti nim »vrhli« Osmí, pražský zeměbranecký pluk (90—95 proc. Čechů); protiútok byl však pozdě podniknut. Pluk, který trpěl ovšem těžce nepřátelskou palbou, nepostavil se na odpor s náležitou energií, ač se zde mohl udržeti; ano, část se ho i vzdala. Těmito dvěma pluky bylo tedy zaviněno vše, co bylo pak v 11. sočské bitvě ztraceno. Mezi 15. a 16.

zářím útočili Italové opět u posic střeleckých pluků č. 8 a 28. Věděli již tedy, kde se tato mužstva nalézají. Počáteční úspěch byl opět na jejich straně; bylo to však jinými, spolehlivými mužstvy napraveno.

Tyto zprávy ze spolehlivého pramene osvětlují stále se opakující tvrzení, že Češi prý, aspoň na této frontě, vykonali svou povinnost. I když známý výkřik poslance *Stříbrného*, jenž pravil, že ti Češi, kteří se dobrovolně nepříteli vzdali, měli dobře, tedy konečné doznání samotnou českou stranou, vysvětluje stav věcí, přece jen zdá se býti nutno v zájmu historické pravdy, aby i výše uvedené události byly dopodrobna vysvětleny.

Podepsaní předkládají tudíž Jeho Excellenci panu ministru zeměbrany tento dotaz:

Je Jeho Excellence ochotna poslanecké sněmovně dáti dle pravdy vysvětlení o tom, zda se výše zmíněné události skutečně tak sběhly?

Je Jeho Excellence ochotna v zájmu historické pravdy předložiti poslanecké sněmovně všechny k tomu se vztahující doklady a dokumenty? Jaká opatření se stala, aby se pro budoucnost čelilo všem podobným událostem agitačním, válku prodlužujícím a brannou moc státu nanejvýš poškozujícím?«

Ostatně sdělil »Temps« a různé jiné listy ze dne 11. září 1917 z Inšpruku (!) pod názvem:

»*Odbojné české pluky na sočské frontě,*«

že musily býti dva české pluky vzaty ze sočské fronty pro opětovný odboj a nahraženy býti Slovinci. Tato zpráva se týká patrně právě vylíčených událostí.

Stejně posud nebyl zodpovězen dotaz poslanců Wedry, Dra. Wabera a soudruhů k ministru zeměbrany o osudu rakousko-uherské torpedovky č. 11. Proto tento dotaz zde opakujeme. Jest datován 9. t. m. a zní:

»Corriere della Sera« obsahuje v č. 282. ze dne 9. října 1917 tuto zprávu:

»*Una torpediniera austriaca, catturata.*

Roma, 9. ottobre, notte.

L'Ufficio del Capo di Stato Maggiore della Marina comunica: »Nell scorsa settimana catturamo in adriatico una torpediniera austriaca essa è entrata a far parte del nostro naviglio silurante. (Stefani.)«

Překlad:

»*Rakouská torpedovka chycena.*

Řím, 9. října, v noci.

V minulém týdnu ukořistili jsme v Adrii rakouskou torpedovku a zařadili jsme ji do své flotily torpedovek. (Stefani.)«

Z toho vysvítá, že v prvním týdnu měsíce října byla Italy ukořistěna rakousko-uherská torpedovka v Adrii. Torpedovka veplula do italského přístavu a hlásila se jako část italského loďstva. O tom se praví, že tato torpedovka vyplula 5. října t. r. ze Šibeniku, že důstojníci byli mužstvem, jež bylo pod vlivem českého torpedomistra, spoutáni a že pak byla torpedovka zrádnou posádkou v Anconě Italům vydána. A sice prý se jedná o torpedovku č. 11 pod velením poručíka liniových lodí Simmela. Podepsaní se táží, zda je ministr ochoten, podati vysvětlení o této události a o osobách, jež jsou vinny, jakož i o jejich národnosti.«

O téže události přinesl zprávu i telegram Reuterovy kanceláře z Holandska (otištěný v »Daily News« dne 13. října),

ve spojeni se zprávou o odboji v německém námořnictvu;

telegram hlásil »z nejlepšího pramene«, že »rakousko-uherská torpedovka č. 11 najela ráno 5. října k Porto Ricanati, 13 mil jižně od Ancony. Mužstvo lodi se vzbouřilo, přemohlo důstojníky a vzdalo se dobrovolně Italům.«

Římský zvláštní dopisovatel tvrdí, že »nespokojenost a nedostatek bojovného nadšení v rakousko-uherském námořnictvu stále vzrůstá. Velitelé se již nemohou spolehnouti, že rozkazy budou provedeny, ač mužstvo dosud nenásledovalo příkladu svých německých kolegů a nepřešlo dosud k zjevné vzpouře. Hlavní příčina nespokojenosti je prý nedostatečná strava.«

I zde by bylo velice žádoucí nejrychlejší úřední objasnění v zájmu uspokojení veřejnosti.

Stejně je tomu i v této záležitosti, o níž nedovolila censura listu »Deutschoesterreichische Stimmen« (Zeitungskorrespondenz, Wien VIII., Langegasse 13) podati zprávu:

»Krvavý boj mezi Němci a Čechy na ruské frontě.«

»»Temps« ze dne 15. září 1917, dle Agence des Balkans z Jass: Následující episoda, jež se odehrála v serethském úseku, vrhá nové, ostré světlo na nesmiřitelnou nenávist, jež dělí Čechy a rakouské Němce. Ruský prapor, skládající se z českých zajatců, jenž prosil, aby ho bylo použito proti Němcům, byl početně silnějším nepřítelem obklíčen. Po zuřivém zápase podařilo se části Čechů uniknouti. Ostatní byli zajati a hned rakouskými Němci oběšeni. Čeští důstojníci spáchali sebevraždu. Za několik hodin na to ti Češi, kteří se probili a kteří dostali posily, učinili protiútok, dobyli ztracených

posic a zajali asi 10 mužů. Přinutivše je, aby oběšené Čechy odvázali, oběsili je pak na těchže provazech.«

»Deutschoesterreichische Stimmen« poznamenávají k tomu:

»To se ví, takhle řeknou Češi u nás, že je to pomluva jejich skrz naskrz vlasteneckého národa, jenž pro Rakousko přece tak hrdinně bojuje a hladoví.

Že však dohodové listy podobné věci píší, to je trapné.«

I tato poznámka byla konfiskována.

Z téže fronty bylo hlášeno:

»Bosenský pluk přešel k nepříteli.«

»Matin« z 22. září 1917 přináší z Jass následující zprávu »Agence des Balkans«:

Bosenský pluk v plné výzbroji a se všemi svými důstojníky přešel minulé pondělí

u Okny

k Rusům. Plukovník byl mohamedánský Srb z okolí Sarajeva. Byv přiveden před generála, vyslovil mu prosbu svou a svých důstojníků, aby byl přivtělen k srbským a jihoslovanským pomocným sborům Srbska. Mužstvo tohoto pluku, jež teprve před 3 dny přišlo na rumunskou frontu, vyprávělo ruskému a rumunskému mužstvu, že jeho příkladu budou při první příležitosti následovati všechny české a jihoslovanské pluky rakouské armády.«

Přiznáváme se, že se nám tato zpráva nezdá býti dosti věrohodná, ježto je známo, že až posud se bosenské pluky bily statečně. Nebylo snad mužstvo a důstojníci tohoto pluku pravými Bosňáky? Vysvětlení tohoto případu, eventuelně objasnění, z jakých národností se tento pluk skládal, bylo by nutně třeba. Odehrálo se tam vůbec něco podobného? Neboť zcela vymyšlené nebývají, bohužel, tyto a podobné zprávy listů dohody.

Znovu budiž s důrazem vytčeno, že tato fakta a zprávy nepodávají zcela vyčerpávající obraz všech udavších se, nebo jen známých fakt, nýbrž jen výběr z nepřehledně bohatého materiálu.

Budiž nyní zcela krátce poukázáno k

ozvěně událostí v Rakousku se sběhších v dohodovém tisku.

»Journal des Débats« z 1. června 1917 uveřejňuje tento

český protest proti svolání vídeňské říšské rady.

Protest tento je podepsán T. G. Masarykem, presidentem národní rady českých zemí a českým poslancem na říšské radě.

»V okamžiku svolání vídeňského parlamentu zvedáme svůj protest proti všemu, co se připravuje proti našemu národu. Vídeňský parlament je svolán nezákonitou cestou. Mandáty poslanců nebyly

prodlouženy a jsou neplatny. Více než 50 poslanců nemůže vykonávati svou činnost, ježto je většina jich odsouzena nebo ve vězení. Ústava z roku 1867, kterou Češi nikdy neuznali, již neexistuje, ježto byla nejednou Františkem Josefem I. zrušena. Ale daleko těžší námitky nutí nás k protestu. Rakouská vláda rozpoutala válku, aniž se ptala parlamentu a bez výslovné vůle poslanců a českého národa. Dávala české vojáky hromadně stříleti, uvrhla sta našich vlastenců do vězení, k smrti je odsoudila, uvěznila naše poslance, utlačovala a zastavovala náš tisk, vyhodila přes 60 milliard na zločinnou válku, utiskovala náš lid a ničila naši vlast. Vzpírala se povoliti osmi zajatým a vypovězeným poslancům návrat do parlamentu. Měla dokonce drzost, hoditi vůdci radikálních Čechů panu *Klofáčovi* velezrádný proces na krk, a to dva dny před svoláním parlamentu, ač byl v preventivní vazbě již od počátku války. Připravila pro nejbližší měsíc dva nové, velké, politické procesy proti českým vlastencům.

Svolání parlamentu není ničím jiným, než podvodným manévrem vůči mocnostem dohody. Rakouská vláda doufá oklamati je tím, že je pohne k přijetí německého a rakouského míru. Jednak chce svaliti na národy část zodpovědnosti za své činy od počátku války, jednak též chce docíliti manifestace rakouských národů pro mír a loyálního prohlášení ve prospěch státu. Doufá tím způsobem provésti důkaz, že je mocnářství ještě schopno života. Musíme především protestovati proti těmto intrikám, v nichž je nebezpečí pro celou demokratickou Evropu. Již prohlásilo před několika dny 50 českých spisovatelů v souhlase s českými poslanci, že by nikdy nepřevzali tuto zodpovědnost za činy vlády, jež je zločinná, a že se chystají před poslaneckou sněmovnou zastávati úplně český program: Neodvislost Čech a spojení jich se Slovenskem. Přes to víme, že každé podobné statečné prohlášení Čechů proti rakouskému míru a proti každému projevu loyality bude násilím potlačeno (?!), tím spíše, ježto osm nejvlivnějších poslanců českých, tito skuteční vůdci národa, jsou uvězněni nebo z vlasti vypovězeni.

Jedině my máme úplnou svobodu, vyjádřiti pravou vůli svého národa. Protestujeme tedy vší silou proti všem těmto intrikám a proti veškerému utiskování, jehož předmětem jsme byli se strany Rakouska, a prohlašujeme před zdánlivým parlamentem vídeňským, že jeho rozhodnutí a jeho odhlasování nemohou vázati národ, jenž je již od tří let v zoufalém boji se svými utiskovateli ve Vídni, v Berlíně a v Budapešti a jenž dnes více než kdy jindy — po velké ruské revoluci — prohlašuje svou pevnou vůli, že chce konečně viděti provedenu svou svobodu a svou naprostou neodvislost.

(Au nom du conseil national des pays tchèques.)«

Jak bylo lze předvídati, nalezla i

státoprávní prohlášení,

učiněná v první schůzi poslanecké sněmovny slovanskými stranami, hned příslušný ohlas ve francouzském tisku.

»Temps« z 1. června 1917 praví:

»Tři leta nebylo odvahy svolati rakouský parlament. Dnes, kdy po 34 měsících války stojí Evropa před rozkouskováním Rakouska, dostala by vláda rakouská ráda od potlačených národností prohlášení loyality; ale hned je zjevný hluboko sahající a nevyhnutelný rozklad. Za těchto okolností poskytuje zasedání říšské rady rakouské velký zájem nejen se stanoviska vnitřní situace rakouské, než i se stanoviska všeobecné situace ústředních mocností v světové válce.

»Le Petit Parisien« z 1. [června 1917] shledává po státoprávních proklamacích slovanských národů pochopitelnou věcí, proč rakouská vláda se po tři leta neodvažovala svolati parlament. První historická schůze poslanecké sněmovny přinesla důkaz, že kdyby zásady, hlásané v poselství Wilsonově a mladou ruskou demokracií staly se všude pravdou, neexistovalo by již dnešní Rakousko, čili, že by se dnešní Rakousko od příštího Rakouska lišilo stejně, jako se liší Rusko z května 1917 od Ruska únorového.

»Journal des Débats« z 1. [června 1917] vzdává obzvláštní uznání českému státnímu právu. »Němci,« píše tento list, »kteří protestují proti obživnutí politických práv Čech, zapomínají, že tato práva tvoří přítomný zákonitý stav, čili dle německého terminu, státní právo Čech, jež nejsou ani rakouskou provincií, ani okresem, nýbrž královstvím, jehož panovník musí býti v Praze korunován a musí před českým sněmem skládati přísahu. Jak chce Karel I. a Clam-Martinic tyto rozpory uvésti v souhlas, je těžko pochopitelno.«

A tak tomu bylo po celou dobu zasedání poslanecké sněmovny. Vedlo by nás příliš daleko, kdybychom uváděli všechny časopisecké hlasy, jež dokazují, jak velice sloužilo chování se českých poslanců v rakouském parlamentu, aby oživilo vůli zvítěziti u obyvatelstva všech zemí dohody, kterážto vůle před tím již značně poklesla.

Budiž ještě uvedeno, co píše nejčtenější list francouzský »Le Matin« dne 21. června 1917 pod názvem:

»Krise v Rakousku, Čechy se zvedají.«

List tento referuje v článku podrobně o poměrech v Rakousku a vyvozuje mezi jiným toto:

»Teprve tři neděle zasedá ve Vídni parlament a již dnes lze říci, že je zasedání naprosto neplodné. Místo, aby byla svatá jednota učiněna skutkem, jak to bylo v měsících před svoláním horlivě

připravováno, je naopak výsledkem dosavadního zasedání, že je hanba rakouské správy před celým světem odhalena a že celý civilisovaný svět může viděti hanebné hospodářství, v jakém Habsburkové vládli nad svými poddanými slovanské raçy. Sezení se zvrhla v pěstní zápasy a vzájemná nenávist je dnes horší, než kdy před tím.«

»Matin« líčí pak pád ministerstva Clam-Martinicova, jenž byl těmito poměry zaviněn a pokračuje dále:

»Co se však děje v Čechách, je daleko závažnější, než všechno ostatní, ač oficielní zprávy novinářské se o tom ani slovem nezmiňují. Z bezpečného pramene zvěděli jsme toto:

Od několika dní je

Praha jevištěm rozsáhlého, revolučního hnutí.

Ustavil se dělnický výbor, jenž zastupuje české dělníky všech pražských a předměstských továren bez rozdílu stran. Ve vydaném manifestu žádají dělníci svolání konstitučního shromáždění českých zemí na základě všeobecného hlasovacího práva, jež by vyvolalo do života neodvislý československý stát. Protestují proti chování se t. zv. českých delegátů na štokholmské konferenci.

Revoluční hnutí pražských dělníků vyvolalo ve městě nesmírné vzrušení. Tisíce a tisíce obyvatelů shromáždily se na staroměstském náměstí před pomníkem Jana Husa a zpívaly — jak známo, zakázanou — hymnu »Hej Slované« s refrainem »Rusové a Francouzi jsou s námi.« Demonstranti odebrali se pak na Příkopy a zasypali německý dům kamením. Četníci a maďarští vojáci, kteří jsou v Praze posádkou, napadli lid s tasenou zbraní. Byli mrtví a četní ranění. Stejná povstání vznikla i v jiných hlavních městech Čech, hlavně v Plzni a v Budějovicích. Lze míti za to, že tyto události měly značný vliv na demisi Clama-Martinice.«

I když tato poslední domněnka není zcela správná, přece jen je vidno, jak je a byla cizina důkladně informována o všech událostech a náladách mezi Čechy, jež marně se v tuzemsku zastírají. Z toho především vysvítá, jak je neúčelno, když naše censura tyto události našemu obyvatelstvu zatajuje.

Z toho také vysvítá, že až posud je udržováno spojení nepřátelské ciziny s velezrádnými živly v tuzemsku, které slouží hlavně vyzvědačským účelům a jehož existence byla konstatována za předchozích 3 let válečných.

Lze si představiti, že všechny podobné zprávy znovu oživují naděje v nepřátelských zemích, jež již byly takřka vyčerpány, naděje, že přece snad se podaří přemoci ústřední mocnosti. Činnost oněch lidí, kteří podobné zprávy do ciziny dopravují, prodlužuje tedy opravdu válku a znamená neobyčejnou podporu nepřítele a poškození naší branné moci.

Nelze se ani diviti, že jsou podobné věci možny. Čtěme jen, co píše poslanec Dr. *Šmeral* v »Právu Lidu« o svých zkušenostech v Štokholmu:

»Nevyhnul jsem se také styku a velmi důkladné rozmluvě s jistým Čechem, jenž je v cizině v stálém styku s profesorem Masarykem. Je to bývalý pražský profesor Maxa, jenž se dostal jako zajatec z Przemyšlu do Ruska, tam teď žije svobodně, je žurnalisticky činný a Rakouskem je pronásledován pro zločin velezrady a deserce. . . . . Dal jsem se poučiti také o agitacích několika v cizině vycházejících listů, opatřil jsem si též čísla časopisu »Čechoslovák«, jenž pěstuje na Rusi protirakouskou agitaci a dal jsem si je veřejně poslati domů, prostřednictvím vyslanectví.«

Po tom, co právě uvedeno, není divu, že je cizina o našich poměrech stále zpravena. A pro naše poměry je charakteristický zjev, že rakouský poslanec, jenž veřejně doznává protirakouský ráz »Čechoslováka«, dá si tento list do tuzemska dopraviti dokonce pomocí rakouského vyslanectví v Štokholmu!

Není dále bez zajímavosti pro posouzení neustálé, státu nebezpečné činnosti Čechů v cizině a k posouzení zcela s tím souběžné činnosti českých poslanců, přečísti si článek

profesora Masaryka

o

utvoření budoucího samostatného československého státu.

Článek ten je otištěn v úředním ruském »Věstniku finansov i torgopromyšlenosti« a sice v č. 17. ze dne 13. května (st. st.) 1917; nejdříve však vyšel koncem února 1917 v londýnském listu »The new Europe«.

V úvodu se v ruském úředním lístu uvádí, že Masaryk opustil Rakousko hned na počátku války, a že teď patří k nejdůležitějším propagátorům idey rozdělení Rakouska na základě národnostního principu. Hlavně prý bojuje za zřízení samostatného československého státu dle programu, formulovaného dohodovými mocnostmi. Se zvláštní důkladností pojednává prý hlavně o hospodářských pramenech projektovaného nového československého státu.

Kdyby byly spojeny kraje, obývané Čechoslováky, t. j. země koruny svatého Václava: Čechy, Morava, Slezsko a severní komitáty uherské, obývané Slováky, měl by nový stát rozlohu asi 50.000 angl. čtverečních mil a kolem 12 milionů obyvatelů. Byl by tedy čtyřikrát tak veliký, jako Belgie, jež má rozlohu pouze 11.373 angl. čtverečních mil.

Počet Čechoslováků v Rakousku je prý de facto daleko menší než 12 milionů, — v Rakousku je 6,435.983 Čechů a v Uhrách

1,967.970 Slováků — avšak Masaryk považuje za nutno pojímati do hranic budoucího československého státu i národnostní minority, jež žijí na půdě tohoto státu. T. j. asi 3,000.000 Němců v Čechách a na Moravě, 230.000 Poláků ve Slezsku a 15.000 Maďarů na Slovácku. Masaryk prý hájí tento požadavek a nevidí prý v tom žádné porušení národnostního principu (!), v jehož jménu se Čechoslováci domáhají samostatného státu; jsouť prý na československém territoriu národnosti tak pomíseny, že nelze mezi nimi provésti zeměpisných hranic.

Projektovaný stát má prý vše, čeho k svému samostatnému hospodářskému životu potřebuje. Čechy prý nejsou nadarmo nazvány »perlou Rakouska«. Od první periody přivtělení Čech k Rakousku tvoří Čechy »páteř« říše. Alpské země byly již tehdy velmi chudy, Terst a mořské přímoří nemělo ještě toho významu, jako teď. Uhry rovnaly se tehdy v hospodářském významu právě nule. Čechy však již tehdy vyvážely obilí a fabrikáty (pracovní produkty). Teprve v 2. polovině minulého století staly se Uhry obilní komorou Rakouska a z části i Čech. Teď prý se zaměstnává polovina obyvatelstva Čech hospodářstvím, druhá polovina průmyslem. (V Čechách prý je 35 procent obyvatelstva činno v polním hospodářství, ostatek se zaměstnává obchodem, průmyslem a t. zv. svobodným povoláním; na Moravě a ve Slezsku je 50 procent agrárníků, v slováckých komitátech Uher je prý agrární procento ještě vyšší.)

V periodě od r. 1906—1914 obnášela průměrná roční obilní žeň v Čechách 54½ milionu metr. centů, na Moravě 24 milionů, ve Slezsku 4 miliony, což, odečteme-li semena, obnáší v Čechách 810 liber na rok a hlavu, na Moravě 890 liber, průměrně tedy 815 liber; v ostatním Rakousku nepřevyšuje žeň 511 liber na hlavu. V roce 1914 byla žeň v českých zemích průměrně 839 liber na hlavu. Při tom dlužno míti na zřeteli, že zemědělství v Čechách stále ještě nedosáhlo výše, na jaké se nalézá v Dánsku a v Belgii. Proto lze s bezpečností očekávati, že by výtěžek žní budoucně v českých zemích ještě značně stoupl.

V letech 1906—1910 odváděly Čechy a Morava asi 46 procent svého obilí Rakousku, 41 procent bramborů, 44 procent jetele a sena, 93 procenta cukrovky.« (A 1917??) »Rakouské cukrovarnictví je soustředěno vůbec v českých rukou. Nemenší účastenství mají české země na produkci zelinářské atd. Jejich význam pro rakouské zemědělství je větší než procentní poměr obyvatelstva a rozlohy těchto zemí k celému státu, ježto tvoří v celku 26.4 proc. celé rozlohy Rakouska a skoro 35 procent veškerého obyvatelstva.

Rakousko dobývá 26¼ milionu tun hnědého uhlí ročně a 15.8 milionu tun černého uhlí. Z toho připadá na Čechy 83 proc. (hnědé uhlí) a 86.66 procent (černé uhlí). Tyto číslice staví Čechy do

řady nejbohatších zemí na světě, vedle Anglie, Německa a Spoj. Států, neboť na hlavu připadá v Čechách 26½ metr. centu černého a 51 metr. centů hnědého uhlí ročně.

Ze 27 milionů metrických centů železné rudy, jež se v Rakousku dobývají, připadá na Čechy asi jedna třetina. Země česká není příliš bohata železem, ale pro rozsáhlou uhelnou produkci je v Čechách soustředěno více než 60 procent veškerého železářského průmyslu v Rakousku.

46 procent všech pivovarů rakouských je v Čechách; v českých zemích pěstuje se veškeren rakouský chmel. V Čechách je dále soustředěn značný díl strojnického, textilního, sklářského, chemického a elektrotechnického průmyslu Rakouska.

Souběžně s tímto značným průmyslovým rozvojem, mají Čechy i nejhustší síť železniční z celého Rakouska; z celkových příjmů poštovních připadá 52 proc. na Čechy. Co se bankovnictví a peněžních ústavů vůbec týče, tu jsou Čechy odvisly od Vídně, ale i tu se již značně v posledních desítiletích emancipovaly. Tak na příklad zvýšil se kapitál bank v Čechách od roku 1895 sedmeronásobně: z 48 mil. korun na 336 mil. korun.

Nejzanedbanějšími z českých zemí jsou slovácké komitáty v Uhrách. Průmysl je tam slabě rozvinut, zemědělství převládá, a poněvadž je kraj hornatý, proto je tam i zemědělská technika velice pozadu. Proto také je Slovač daleko chudší, než ostatní české země. V jižní části Slovácka, kde je nejméně hor, daří se dobře víno, severní část je však bohata železnou rudou, rozsáhlými lesy atd. Ty jsou ještě málo využitkovány, v budoucnosti však by zde byl průmyslový rozvoj velice možný. Slovač se podobá velice Slezsku, jehož větší část je teď zprůmyslněna. Slovač mohla by ostatní země české zásobiti železnou rudou, mědí a cínem. I k chovu dobytka se Slovač velice hodí. Značnou část národního jmění Čech tvoří i světoznámé lázně jako Karlovy Vary, Marianské Lázně, Františkovy Lázně, Teplice atd., a hlavní naleziště radia a uranu Jáchymov.

Tím jsou v českých zemích sloučeny všechny podmínky, jichž je třeba k samostatnému kulturnímu rozvoji. Rakousko až posud úžasně těžilo z Čech. Ježto pro jiné země rakouské vydání převyšují příjmy, je celkový deficit kryt a vyrovnán po většině příjmy z českých zemí. V tomto ohledu jsou Masarykem uvedené cifry o účasti českých zemí na přímých daních Rakouska — velmi zajímavy. Nehledíme-li k Dol. Rakousům, jež, jsouce sídlem říšské residence, mají výjimečné postavení, platí české země 57 procent, všechny ostatní země rakouské (bez Dolních Rakous) 43 procenta přímých daní. Při tom obnáší obyvatelstvo českých zemí 40.5 proc. všeho obyvatelstva rakouského (opět bez Dolních Rakous). Stejně

je rozděleno účastenství i na nepřímých daních. (A na válečné půjčce?)

Masaryk nepovažuje za překážku samostatné hospodářské existence Čech, že československé země nemají přímého přístupu k moři. Příklad Švýcarska prý ukazuje, že i země bez moře může býti nejen politicky samostatná, než i ve vysokém stupni průmyslově rozvinutá. Při tom prý nemá Švýcarsko uhlí, kdežto Čechy ho mají nadbytek. Konečně prý se nesmí zapomenouti, že by pro příští svobodné Čechy mohl býti přístupem k moři buď srbsko-chorvatský přístav Terst, jenž se má dle návrhu Masarykova státi svobodným městem, nebo přístav Gdaňsko, jenž dle jeho mínění bude přístavem polským. Utvoří-li se poměry mezi Německem a příštími Čechami tak, že by pro Čechy nebylo s výhodou používati přístavu hamburského, jenž je od Prahy stejně vzdálen, jako Terst tu může Čechám nahraditi Gdaňsko hamburský přístav, hlavně, bude-li vybudován kanál, spojující Moravu s Odrou a Vislou. Dle mínění Masarykova převezmou Čechy na sebe část rakouského státního dluhu, odpovídající důležitosti Čech, nezúčastní se však naprosto krytí válečných dluhů rakouských, jež již teď rostou do hrozné výše a jež stále přibližují finanční bankrot Rakouska. Tak vysvětluje prý Masaryk hospodářskou důležitost neodvislosti československých zemí. Je prý jasno, že by vyloučení českých zemí z rámce nynějšího Rakouska bylo pro dnešní říši Habsburků osudnou ranou, zrovna jako ztráta jihoslovanských území nebo Haliče.«

Ale pan

profesor Masaryk

je i dnes ještě neúnavný; tak ještě nedávno v čísle z 11. listopadu 1917 vyšel v »Daily Chronicle« článek, v němž polemisuje bývalý poslanec, profesor

Masaryk proti mírové politice hraběte Černína,

jakož i proti oněm anglickým kruhům, jež vidí v budapeštské řeči zmíněného státníka poctivé přání přivoditi brzo čestný mír. Jak profesor Masaryk dovozuje, nelze hraběti *Černínovi* důvěřovati, přes svůj český původ vydává se za Němce a je

zrádcem na českém národě.

Masaryk nazývá Černínův pacificism bezcenným, ježto je to prý »imperialistický pacificism« (!) a ježto prý směřuje k udržení statu quo. »Je jen jedno možné řešení a tím jest: rozkouskování Rakousko-Uherska, rozdělení jeho mezi Srbsko, Italii a Rumunsko, jakož i stvoření samostatného, českého státu.«

Nejnovější fase ruské revoluce je ovšem panu profesorovi Masarykovi zvláště nepohodlná. Nemůže potřebovati mír bez »roz-

drcení« Rakouska. Proto soptí hněvem proti bolševikům, jak sdělují vídeňské listy dne 26. listopadu 1917:

Profesor Masaryk protestuje.

Stará písnička štváčského apoštola.

Jak známo, byl minulý měsíc ústředním výkonným výborem dělnických a vojenských rad v Petrohradě zvolen Skobelev zástupcem demokracie na pařížské konferenci o válečných cílech a za tím účelem mu byla dána obsáhlá instrukce. A proti této instrukci protestuje profesor Masaryk ohnivě v listu »Utro Rossii« a vytýká ústřednímu výkonnému výboru, že se těžce prohřešil na zásadách o sebeurčení národů, jež Rusko přijalo, a že se zpronevěřilo demokratické věci. Instrukce, daná Skobelevu, neví ničeho o národu Husovu a Komenského, neuznává práv národů, ba chrání i Rakousko-Uhersko, jež svou podlou politikou na Balkáně vyvolalo (!) světovou válku.

Dělnické a vojenské rady prý tedy převzaly hájení říše, jež militarismem a degenerovanou autokracií utiskuje prý sedm národů.

Masarykův protest je pln bezmezných nadávek habsburské dynastii, proti níž staví »bojovníky za svobodu« Wilsona, Brianda, Asquitha, Lloyda George a j. Protest končí ujištěním, že pevný mír je nedosažitelný, dokud není německý a rakouský militarismus zdeptán a dokud není provedeno rozdělení Rakousko-Uherska.«

Je zajímavo, že současně i české listy v Čechách zastávaly totéž stanovisko. Tak píše již 10. listopadu 1917 »Prager Tagblatt«:

»Český hlas proti Leninovi.

(Je prý nepřítelem rakousko-uherských Slovanů.)

»*Venkov*« píše o Leninovi:

»Lenin, pravým jménem Federmann, jest židovského původu a zpříbuzněný s rodinou vůdce rakouské sociální demokracie Dra. Adlera. Tento muž je nyní »pánem Petrohradu« a dle německých listů i presidentem celého Ruska.

Kdyby se opravdu Lenin ve svém postavení udržel, což je ovšem velikou otázkou, pak v něm mají rakouští a uherští Slované velkého nepřítele. Lenin vždy hlásal, že politika rakousko-uherská je dobrá, poněvadž Slovanům ponechává právo svobodného vývoje. I Slovanům — dle jeho mínění — daří se prý v Uhrách lépe, než prý si v Rusku mohou představiti. Jest prý proto bláznovstvím každé tvrzení, že Slované rakouští potřebují jakéhosi osamostatnění... A jeho podporou jest Trockij, býv. spolupravoník němec. socialistických listů...«

To je ovšem strašné! Co teď bude z nadějí na »probuzení Ruska?«

11. listopadu píše »*Prager Tagblatt*«:

»Pozoruhodně obíral se česko-agrární list *Venkov*« včera mírovými záměry ruské bolševické vlády. List tento napsal mimo jiné:

»Cílem bolševického státního převratu je brzký mír. Cíl dojista krásný, ale bolševici na své cestě k němu se octnou před řadou obtíží. Především musí (!!) mezinárodní závazky říše přejímat jedna vláda po druhé, jako dědictví« (mezi jiným i závazek Ruska dle londýnské smlouvy, neuzavříti separátního míru).

Bolševici jsou však jiného mínění. Prostě anulovali všechny staré úmluvy a budou asi nuceni nésti toho následky, jež »Venkov« líčí takto:

»Vymknouti se z londýnské smlouvy, znamená, státi se ve chvíli, kdy počne jednání o mír, vůči dohodě již zpronevěřilým spojencem a vůči centrálním mocnostem být ještě nepřítelem. Vláda Leninovců to cítí a proto hledí obeplouti toto úskalí tím, že nemluví o míru, nýbrž o pouhém příměří. Toto východisko bylo by tedy jen východiskem na chvíli. A přineslo by mír? S centrálními mocnostmi dojista. Avšak čtyřdohoda? Nebylo by právě překvapením, kdyby se rozhodla po porušení londýnské smlouvy pokládati Rusko za nepřítele. A v tom směru by měla dost spojenců.« (Čínu, Japan.)

Rusové si patrně u Čechů velice uškodili. Bylo by pro ně najisto daleko lépe, kdyby za každou cenu vedli válku dále.

Češi jsou prostě rozhořčeni nad tím, že Rusko zrušilo své slovo, dané čtyřdohodě. Kdo by o tom ještě pochyboval, ten by byl vyléčen řečmi českých poslanců v říšské radě. Tak pravil poslanec *Modráček* v sezení říšské rady dne 27. listopadu 1917:*

»Počáteční strach před revolucí zvolna mizí a my můžeme pozorovati zajímavý obraz, že annexionisté a hakatisté v Německu, »Neue Freie Presse« ve Vídni a Tiszové v Budapešti vidí v Leninovi a v Trockém své nejlepší spojence. Se svým sociálním a národním programem budou sice poněkud v rozporu, ale pro Rusko samotno jsou dokonce odhodláni schvalovati i socialistický stát.

Nesmíme si skutečně zatajovati, že velká revoluční moc Ruska, jež s takovou silou postavila na denní pořádek světa svobodu a rovnost všech národů, že až přehlušila divé bouře války, zatím revolucí bolševiků nepřichází již v úvahu jako podpora a naděje potlačovaných národů a dělnictva mimo Rusko.

Revoluce ruší svou vlastní moc, jíž by bylo třeba, aby na mírové konferenci zjednala platnost svým vysoko se nesoucím ideám. Ale ani tato tragedie na východě neotřásla mou důvěrou, že i zde u nás zvítězí spravedlnost a idea svobody.«

Ještě ostřeji zdůraznil toto své stanovisko dne 28. listopadu 1917:

* Stenogr. protokol str. 2306.

Pan kolega Dr. *Ellenbogen* vyslovil se o mé včerejší řeči, že jsem snížil velkou ruskou revoluci. Revoluce bolševiků je neštěstím pro revoluci, pro ruskou republiku, pro všechny potlačené národy Evropy. To není jen mým názorem, to je názorem největší části socialistického světa (!) (Odpor) a velké části ruských socialistů. ...

Vůči slovům pana kolegy Dra. *Ellenbogena* uvádím: Revoluce bolševiků by měla smysl, kdyby měla na své straně revoluční moc německé sociální demokracie; dokud však němečtí sociální demokrati nechávají massy dělnictva odváděti (!) jako stádo ovcí na bojiště a to v zájmu imperialismu, dokud k neslýchanému utlačování dělnických mass v zázemí takřka (!) mlčí, dokud na ruské hranici stojí německá a rakouská armáda, jež každou chvíli může revoluci udusiti, dotud neznamená akce bolševiků práci pro socialismus, nýbrž pro německý a ruský carismus (!). Já nesnižuji význam a velikost ruské revoluce. Kdo ji snižuje, je především německá sociální demokracie, jež svou dějinnou úlohu v této válce nevyplnila.* Líbí-li se ctěným německým soudruhům tak velice revoluce bolševiků, proč tedy ve svých novinách tak rozhodně odmítají napodobení bolševiků? Kdo chce u nás a v Německu revoluci bolševiků tleskati, ten ji musí s sebou prodělati (!), jinak ho považuji za pouhého žvanila.«

Velmi správně charakterisuje tyto rejdy Čechů, válku prodlužující, »Reichspost«, dne 2. prosince 1917, tedy list, jejž jistě lze považovati za »hakatistický« nebo »všeněmecký«. Píše:

»*Rejdy proti míru.*

(Rušení mírového vyjednávání slovanskými skupinami rakouské poslanecké sněmovny.)

Rejdy slovanských tvrdošíjníků v poslanecké sněmovně začínají býti věru nebezpečné.

Není tomu ještě dávno, co si mluvčí českého svazu a Jihoslovanů hráli v poslanecké sněmovně na anděly míru, a co druhé obviňovali z prodlužování války. Nemýlíme-li se, byl to právě mluvčí jihoslovanského sdružení, poslanec *Korošec*, jenž se odvážil mluviti o »německých prodlužovatelích války«. A nyní se stalo neuvěřitelné, neslýchané, že totiž tito »pacifisté«, zdánlivě láskou k míru překypující, staví míru, jenž se na východě začíná ukazovati, vražednou elektřinou nabité drátěné překážky v cestu.

Předsedové českého svazu, jihoslovanského klubu a (z blá-

* Dle *Modráčka* měla asi její úloha spočívati v tom, ruinovati německý národ. Někteří vůdcové by to snad byli i rádi chtěli, na štěstí však je původní cit pravých dělníků, i sociálních demokratů, pro svou národnost ve velkých okamžicích stále ještě tak mocný, že dovede kráčeti přes falešné theorie podobných »vůdců«.

hové oposiční solidarity i) ukrajinského parlamentního zastupitelstva, usnesli se totiž na této společné

proklamaci:

»Nabídka míru dnešní ruské vlády nespočívá jen na zásadě »bez annexí a kontribucí«, ale i na principu sebeurčovacího práva všech národů, což je naší vládou zamlčeno. Proto konstatujeme, že basis, na niž dle prohlášení ministerského předsedy je rakouská vláda ochotna vstoupiti ve vyjednávání o mír, je v tomto závažném bodu v přímém odporu k podmínkám mírového manifestu dnešní ruské vlády všem národům válčících států. Neboť nabídka míru předpokládá záruky národního sebeurčovacího práva, kdežto prohlášení rakouského ministerského předsedy, učiněné v souhlase s ministrem zahraničí, se zdá zamlčením přímo vylučovati zachování sebeurčovacího práva. Vzhledem k tomuto rozporu, vzhledem k důležitému bodu nabídky příměří, obáváme se, že zahájená jednání nepovedou asi k uzavření míru, začež musíme vládu činiti plně zodpovědnou. Ze svého stanoviska konstatujeme ještě jednou, že ve smyslu své deklarace z 30. května t. r. trváme plně na požadavku sebeurčovacího práva všech národů.«

Tato proklamace má zjevně za účel, svévolným konstruováním rozporů způsobovati jednání o mír potíže, ano dle možnosti i uzavření míru znemožniti. Je to felonií, když v tomtéž okamžiku, kdy povolaný zástupce říše vůči cizině, c. a k. ministr císařského domu a zahraničí slavnostně prohlásí a petrohradské vládě sdělí, že »jí sdělené [podmínky] uzavření příměří a mírové smlouvy, stran jichž ruská vláda očekává protinávrhy, poskytují dle názoru rakouské vlády vhodnou půdu, na níž by se dala zahájiti tato jednání«, když v takové chvíli vyvstanou rakouské parlamentní strany a když se snaží protivníku, ochotnému k míru, namluviti, že mezi ním a námi existují nepřekonatelné odpory. Takové jednání je zločinem na bojovnicích všech národů a kmenů naší říše, kteří touží po hodině míru a kteří naprosto nehodlají k vůli pp. *Stránskému* a *Koroščovi* vésti válku o jediný den déle, než jak vyžaduje nezbytná vlastenecká nutnost, hlavně když i naší vládě zdá se býti věc možná, tuto válku teď ukončiti. Prohlášení předsedů tří slovanských skupin, mezi jejímiž členy, jak k jejich cti budiž se domníváno, je snad celá řada těch, kdož krok svých předsedů odsuzují, je politická taktika »ruce vzhůru«, ba hůře než to. Je aktivní podporou protimírových stran v Rusku a politiky dohodové proti vlastní vlasti. Deklarace tří předsedů skupin je beze všeho znatelna jako pokus, mírová jednání dle možnosti znemožniti, v každém případě pak postavení našich vyjednavačů ztížiti, a podmínky i vyhlídky naší vlasti předem zhoršiti.

To-li je díkem tří předsedů stran za vycházení vstříc, jakého

ode dne a roku nalézají u všech ústředních míst; to-li je díkem za ochotný sluch, jaký byl věnován jejich politickým rekriminacím, dík za blahovolné opuštění silného, cíle vědomého kursu, jenž držel perversní směr masarykovský na uzdě, to-li je

dík za vznešenou císařskou amnestii,

jež, chtějíc zajizviti rány, zasadila rány věrným, dík našim bojovníkům, kteří od 40 strašných měsíců denně vydávají svůj život v šanc a snášejí neslýchané věci a konají divy, aby zase zjednali vlasti pokoj a mír před mezinárodní, tajnými smlouvami spolčenou lupičskou bandou. Přiblížili jsme se k tomuto míru. Naši bojovníci ho stvořili. Mezi nejstatečnějšími a nejhrdinštějšími v rakouské čestné knize válečné jsou zaznamenána i naše chorvatská a slovinská mužstva, i naši ukrajinští bojovníci a přes různé, velmi politování hodné příhody, zaviněné tím, že naše krátkozraká vláda trpěla po léta nakažení české veřejnosti jedem masarykovského ducha, i pluky z různých českých krajů. Těm všem vpadla do zad politická felonie oněch tří parlamentních skupin, jež se odvažují ztížiti šachovním tahem mír s Ruskem. Viní ze lži svá vlastní mírumilovná slova, která jsme ještě nedávno od nich slyšeli, a katoličtí členové těchto tří skupin — tohoto konstatování nebuďtež ušetřeni — prohlašují se proti statečnému katolickému lidu, jejž mají zastupovati a proti autoritativní výslovné vůli nejvyšší hlavy církve, proti níž měl již jednou takový Zahradník smělost ve veřejné parlamentní schůzi vyslati šípy své nespokojenosti. Voláme zcela vážně ke katolickým členům těchto tří skupin: Kam to kráčíte? Jak dlouho ještě půjdete v kolejích takového *Stránského* a *Stříbrného?*

Jakým zájmem je vedena strana rakouského parlamentu, křičí-li do světa, že mezi návrhy míru naší a ruské vlády jsou neshody a rozpory? A i kdyby byly, není-li povinností takové strany vlastní vládu podporovati a přiměti ruskou vládu, aby se zřekla rozporů? Ale tvrzení, že naše vládní prohlášení »zdá se vylučovati zachování práva sebeurčení«, odporuje slovu i smyslu prohlášení rakouského ministerského předsedy, leda že si předsedové oněch tří stran osvojili onu definici »národního sebeurčovacího práva«, kterou si vymyslili v Londýně k zničení naší říše, definici, kterou by ani Lloyd George, ani Wilson, ani Clemenceau naprosto nechtěli míti doma prováděnu.

Východohaličští Ukrajinci jsou od jisté doby pod vedením poslance Dra. *Petruszewycze.* Nechybí nám naprosto porozumění pro náladu a nynější obtížnou situaci Ukrajinců. Ale může-liž se přivoditi zlepšení tím, dají-li se Ukrajinci přivésti *Stránským* a soudruhy do zdání smýšlení a taktiky Markova a soudruhů? To by bylo naprosto zvrácenou cestou a nejhorším prostředkem, jaký se dá mysliti.

Byl to zlý kousek, jejž provedli oni tři předsedové stran svým včerejším prohlášením naší říši a všem jejím národům; ale právě tento kousek vymstí se na těch, kdož ho spískali.«

Až potud umírněná »Reichspost«.

Úmysly Čechů jsou tedy se všech stran poznány, také leží dosti jasně před námi.

Aby bylo kolo plné, tu nesmějí scházeti v tom ušlechtilém sboru lidí, kterým pojednou stále ještě není dost války — pražští a plzeňští čeští dělníci stávkovali a demonstrovali již před několika měsíci prý »pro mír« — i nepřátelé státu z řad Jihoslovanů.

O tom sděluje dne 11. listopadu »Journal des Débats« pod názvem

»Jihoslované proti sovětům«:

Jihoslovanské sdružení v Paříži poslalo předsedovi prozatimní rady ruské republiky tento telegram: Jihoslovanská kolonie pařížská protestuje proti tomu, že v instrukcích, daných delegátu ústředního výboru sovětů Skobelevu, byla vynechána desiderata Jihoslovanů a appelluje tímto k ušlechtilosti a moudrosti prozatimní rady ruské republiky, aby tato informace byla ještě opravena, a do officielního programu prozatimní vlády bylo pojato jednomyslné přání Srbů, Chorvatů a Slovinců Rakousko-Uherska, po vysvobození ze jha Habsburků a spojení se Srbskem a Černou Horou v jeden národní stát. Tímto aktem ušlechtilosti vzdá prozatimní sovět ruské republiky i povinný dík oněm tisícům srbsko-chorvatsko-slovinských dobrovolníků, kteří padli na ruské frontě před i po revoluci v boji za ruskou a jihoslovanskou svobodu (!).«

Dva další protesty byly prý zaslány Skobelevu a Tereščenkovi.

Vždy a všude lze pozorovati tytéž tendence a činy. Kdo se ani z toho ničemu nenaučí, tomu je těžká pomoc.

Velice poučné jsou ještě jiné zprávy poslední doby

z jihoslovanského tábora.

Tak hlásí »Journal des Débats« ze dne 11. října 1917 ze Štokholmu pod názvem:

»Jihoslovanští socialisté proti svým rakousko-uherským soudruhům.«

V mezinárodních socialistických kruzích vyvolalo memorandum chorvatských, bosenských a hercegovských socialistů k dotazníku holandsko-skandinavského výboru živou sensaci. Memorandum, podepsané Drem. Radosevičem a Frankem Markićem, je prudkou obžalobou rakousko-uherské vlády a delegátů německo-rakousko-maďarských socialistů. »Naši rakousko-uherští soudruzi,« stojí v memorandu jihoslovanských socialistů, »znají velmi dobře bídné postavení Jihoslovanů vůbec a jihoslovanského proletariátu zvláště,

jak jsme je vyložili. Ostatně se i s jinými národnostmi mocnářství jedná stejnou měrou. Vědí to velmi dobře, a proto je nám zcela nepochopitelno, jak mohou ve svém memorandu tvrditi, že se rakouskouherská politika snaží Jihoslovany zachovati a protežovati. Nedovedeme si představiti, jak lze nazvati politikou zachování malých národů postup vlády, jež národy dohání k zoufalství, jež otrávila politický život agenty provokatéry, jež své národy hospodářsky, politicky a duševně vyhlazuje, jež je pokálí padělanými dokumenty (!), obrovskými procesy a justičními zločiny! Macchiavellistická politika Rakousko-Uherska se vždy oháněla při svých protirevolučních účelech demokratickými zásadami.

Jen když se nalézala v špatné situaci, jen tehdy bývala naše vláda k nám »dobrá«. My nevěříme jejím planým slibům. Než místo abychom vzdychali nad nespravedlností a abychom snili o svobodě, je daleko lépe, budeme-li za ni bojovati a uskutečníme-li ji. A třeba že jsou již síly Jihoslovanů zcela vyčerpány, přece jen ještě bojují, neboť tento boj směřuje k národnímu a sociálnímu osvobození se od staletého jha cizáckého. Aby byl budoucí mír pravým mírem, uzavřeným dle zásad, proklamovaných ruskými dělnickými a vojenskými radami, t. j. mírem, založeným na právu sebeurčení národů, mírem bez annexí a bez kontribucí, žádáme jménem Jihoslovanů a v zájmu proletariátu a světového míru, abychom se směli ustaviti jako politicky a hospodářsky neodvislý stát se všemi attributy suverenity,* abychom mohli vstoupiti do republikánské federace balkánské, abychom tam byli dohromady s jinými, nejlepší známkou míru.

K tomu ještě toto:

Srbský list »La Serbie« uveřejňuje v listopadu pod názvem:

»Rozpory v názorech mezi severoamerickými Jihoslovany o státní formu nového jihoslovanského státu«

zprávu z Washingtonu o činnosti srbsko-jihoslovanské propagandy v severní a jižní Americe, jakož i o přijetí, jakého se dostalo v amerisko-jihoslovanských kruzích

paktu na Korfu.

»Kdežto skoro ve všech srbských a chorvatských kruzích,« píše citovaný list, »zpráva o paktu na Korfu vzbudila největší radost, nelze toho tvrditi o Slovincích. Uznávají sice úspěch, dosažený deklarací na Korfu, a považují uvedené tam zásady za směrodatny pro zřízení nového jihoslovanského státu, v němž i Slovincům bude zaručeno daleko lepší postavení, než jaké zaujímají dnes v rámci

* Tedy totéž žádají i »měšťáci« pp. Staněk, Stránský a páter Zahradník pro Čechy.

rakouského státu, avšak nepřijímají navrženou tam státní formu, totiž monarchii, tedy také ne vládu Petra Karaďorděviče.«

»V Clevelandu vycházející »Slovenski Narod«, hlavní orgán amerických Slovinců, vyslovuje se o této věci zcela otevřeně a mimo to žádá, aby i Bulhaři byli pojati do jihoslovanského státu, jako plnoprávný člen.

Přirozeně, není hlavně o posledním požadavku ani řeči, a je věru politování hodno, že mezi Srby a Chorvaty s jedné a Slovinci s druhé strany mohlo dojíti právě v tomto bodu k různosti názorů.«

Tak píše »La Serbie«. Bylo by snad lépe, kdyby si tito pánové zatím nelámali hlavy příštím jihoslovanským státem. Snad konečně přece jen budou ústřední mocnosti rozhodovati o jejich osudu!

Konečně buďtež zde uvedena ve výtahu některá místa z orgánu

českých legií ve Francii,

v Paříži vydávaného měsíčníku

»Bulletin de la Colonie tchèque de France. Volontaires tchèques.«

Z citátů těch bude dokázána existence českých legií až do poslední doby.

Vánoční číslo ze dne 15. prosince 1916 obsahuje mimo jiné:

E. Denis, Husité a válka.

(Strana 1.—5.)

Spisovatel líčí význam husitských válek pro rozvoj budoucího válečnictví, jejich methody, prostředky atd. Konfesionelní moment je vůdčím motivem Husitů: Vítězství víry a neodvislost vlasti.

I.

Provádí se paralela mezi dobou husitskou a rokem 1914 . . .

Situace, jak vidíme, má nápadnou podobnost se stavem věcí před rokem 1914. Na jedné straně Německo se svým fanatickým kultem tradice, svou zakořeněnou nenávistí proti novým myšlenkám, se svou pasivní oddaností ztrnulé autoritě a zásadám, jež zastupuje; naproti němu Češi, zaujatí pro vzrušení citů, pokrok, hanobení pro svou neúprosnou potřebu bratrství, jež nalezli v dědictví Spasitelově . . .«

»Jistý německý spisovatel napsal, že bitva na Vítkově je Valmy husitských válek. Obraz je v letech 1420 a 1792 týž, jako dnes. Zrovna jako revolucionáři r. 1789 a Husité r. 1420, neohrožovali ani Rusové, Francouzi a Angličané nikoho, a nechtěli také celý svět si podmaňovati, když byli vyprovokováni šílenstvím Viléma II. a Františka Josefa. Znovu se zvedá Německo, hladovo jsouc bohatství a moci, neúprosně vyzývajíc svým brutálním a těž-

kým tělesem olbříma chce udusiti klíčící símě. Jsouc reakcionářským ve svých bohaprázdných, chorobných myšlenkách, nemajíc porozumění pro obrodu a pokrok, je nepřítelem lidstva, jehož pokrok ono zamezuje a k nejtěžšímu utrpení odsuzuje. Za čest si pokládá nenávist, kterou budí, je hrdo na proudy slzí a krve, jež označují jeho stopy. »Jen ať nenávidí, pokud jen se bojí.« Nikterak je nenávidíme, nebojíme se jich. Češi to dokázali v 15. století. Nechtěli válku. Kristovo slovo bylo jejich programem, jenž jim přešel v maso a krev, slovo Kristovo, jež kázalo učení spravedlnosti a lásky. Byvše přinuceni se brániti, rozsévali úzkost a hrůzu v srdci země neopatrného protivníka.

II.

Následuje pojednání o organisaci husitského vojska, o jeho moderním duchu, popis jeho »bitevních vozů«, výzbroje husitských vojsk, jeho dělostřelby, pěchoty atd.

III.

Denis dovozuje, že si Němci zvolna osvojili válečnou methodu, zavedenou Husity a že přejali husitský vojenský pořádek, jen že byli Husité v boji »méně suroví a divocí, než Němci«. Neboť Husité prý nikdy nezapomněli na přikázání Evangelia ... Mnoho-li staletí ještě mine, než Němci, tito »vyvolení« zástupci, dosáhnou morální výše »barbarských« Slovanů!

*

Při srovnání husitských válek v dnešní situaci musí jistá podobnost vzbuditi naši pozornost. Především r. 1914 zrovna jako r. 1420 vtiskli Němci zbraň do ruky mírumilovným národům, kteří nikdy nebyli vyzbrojeni pro válku. 1914 i 1420 hájili Němci minulost proti novým myšlenkám pokroku a sociálního obrození. Konečně 1914 i v 15. století chtějí vyhladiti své antipody a aby dosáhli nadvlády nad světem, neštítí se nejbarbarštějších prostředků a nejbohaprázdnějších method.

Aby byla podobnost obou epoch úplná, schází již jen jedno. je nutno, aby spojenci dosáhli oné materielní převahy a oné jednotné organisace, jakou si Husité tak rychle dovedli osvojiti. Doba bloudění a tápání byla dlouhá, je však zjevno, že se blíží ku konci, čehož jsou jistými důkazy neklid a pacifistické rejdy. Dílo, jež čeští sedláci v 15. století přivedli ku zdárnému konci, nemůže překonati sílu vůle Anglie, Ruska a Francie, když se přece jedná o to, aby byla jejich vlastní existence zajištěna, aby byla budoucnost a svoboda světa pojištěna před germánskými choutkami.

(Přeloženo J. Skalickým.)

Následují vánoční úvahy:

»Druhé vánoce na frontě« (str. 5.—8.), Vrchlického báseň »Vánoce« (str. 8.—9.), Jana Nerudy báseň »Lví stopou«. (Str. 9—10.)

J. Skalický provádí v článku, nadepsaném

»Reminiscence«,

srovnání mezi Paříží a Prahou, »oněmi dvěma městy, k nimž je připoután život všech nás sterými myšlenkami radosti i smutku«. Líčí svůj pobyt v Paříži v srpnu 1914. Marseillaisa není prý již jen písní Paříže a Francie, nýbrž »hymnou veškerého lidstva, jež nezná hranic, jen svobody a práva. V ní je vyjádřena naše touha, jíž po staletích uzrávají naše duše.« ».... Cítili jsme, že i pro nás teď udeřila hodina, pro náš národ a pro naši zemi a připravovali jsme duši svou pro okamžik ukřižování.«

»A v myšlenkách jsem viděl Prahu ... Blaničtí rytíři opustili své skály a rozptýlili se po bojištích, ale večer vrací se zpět a jako zářivé vidění letí po českých nivách a rozsévají nadšení a budí odvahu ... Nadešla hodina, kdy chce míti národ své místo na výsluní, kam ho jeho práce a jeho cena postavily ... Zvítězíme!«

(K tomuto článku jsou dvě vyobrazení: Jedna představuje v Blaníku spící staré rytíře, druhá moderní blanické rytíře, české dobrovolníky v prudkém boji s Němci, kteří většinou jim leží u nohou, probodeni českými bodáky.)

Následující článek obsahuje literární ocenění působení českého básníka Jana Nerudy.

Naše činnost.

(Str. 15.—16.)

Jednou z hlavních úloh konsulárního výboru je starost o dobrovolníky. Je nutno, aby byli podporováni ve svých nadlidských námahách, o nichž v zázemí nemáme ani ponětí. Je nutno, když přijdou na několik dní k nám, aby zde našli otevřenou náruč, klid a různé příjemnosti. Každému ze zámožných krajanů byla zaslána jedna adresa, na kterou má zaslati do pole svou vánoční nadílku.

V listopadu došlo 271 dopisů, odesláno 384.

Tento výkaz peněžní je uveřejněn:

	Pokladna kolonie	Pokladna vojáků	Pro vdovy, sirotky a zmrzačené
Pokladní hotovost 1. listop.	510·45 fr.	4704·35 fr.	2129·65 fr.
V listopadu přijato	989·55 fr.	707·80 fr.	193·— fr.
V listopadu vyplaceno . .	1115·85 fr.	973·25 fr.	281·65 fr.
Pokladní hotovost 1. pros. .	384·15 fr.	4438·90 fr.	2041·— fr.

Krajanům posláno vyzvání, aby pravidelně platili národní daň.

Dne 25. prosince, ve 2 hod. odpoledne byla v kavárně Véfour, rue de Valois 43, vánoční slavnost pro rodiny dobrovolníků.

I letos musíme pamatovati na české zajatce, kteří byli ze Srbska převedeni do Francie... Balíky z Čech je sem nezastihnou, neboť je sem Rakousko nepustí, nebo se proto ztrácejí, že zajatci musí častěji měniti bydliště.

»Conseil National des Pays Tchèque« přijímá pro ně prádlo a šaty.

Z propagační činnosti se uvádí přednáška Skalického 12. listopadu »Na prahu nové doby« a koncert Tonči Urbánkové a Boži Oumirova, věnovaný slovanské hudbě.

Dále se referuje o horlivé organisační činnosti českých kolonií v severní Americe, jež se zbrojí k »svému boji se silnými místními německými koloniemi.« Hlavně se uvádí česká kolonie v Buenos Ayres.

»V Rusku vyvstal nový život: zřizuje se česká armáda. Pod našimi prapory, pod naším, českým velením defilují již šiky, setniny a pluky. »V malé, zapadlé vesničce,« píše »Čechoslovan« z 6. listopadu, »nedaleko za frontou, kam zřídka kdy zapadne zpráva ze zevního světa, ale za to tím častěji zpráva o hrozném válečném útoku, je sídlo .... pluku

české armády.

Zde bydlí a pracují v bratrské lásce a shodě synové českého národa, kteří zvedají prapor odboje proti dědičnému nepříteli Čech, a kteří si ostří meč, aby společně s drahými ruskými bratřími poráželi nepřítele Slovanstva. Jak svobodně se zde dýše! .... Jsme pluk Jana Žižky z Trocnova, neseme jméno českého válečného hrdiny, a přísáhali jsme, že ho nezneuctíme. U nás nesmí a nemůže býti zbabělosti, zrady a lsti. My moderní Husité, nechceme býti ani o krok za starými Husity, naopak, v kamarádství a svornosti chceme je ještě předčiti. Pro nás nebudou žádné Lipany. Dnes byla zde výborná slavnost, v odděleních byly rozdělovány prapory.« Zpráva o slavnosti této končí: »Zaznívají zvuky národní hymny a velitel pluku má českou řeč.«

*

Na obálce je toto sdělení:

»*Naše organisace.*«

»Při vydání vánočního čísla »Bulletinu« chceme několik slov věnovati své organisaci. Přiložen je výtah ze stanov; samozřejmě jsou vynechány paragrafy, jež pojednávají o podrobnostech. K všeobecnému užitku uvádíme i ministerské výnosy, jež hájí naše zájmy a jež nám zaručují svobodu.

V čele kolonie stojí dva administrační a representační úřady· »Comité de la Colonie et des Volontaires Tchèques« (pro konsulární záležitosti) a »Alliance Nationale Tchèque« (propaganda). Jejich pragmatická práce se vzájemně doplňuje; jim náleží ochrana politických a hospodářských práv českého občana ve Francii a v její koloniích (§§. 3., 4., 5. stanov). Každý Čech je již »par sa qualité de Tchèque« členem organisace a musí plniti povinnosti, jež jsou jim uloženy (§ 7. stanov.)

Kdo má náš certifikát de nationalité, je svoboden a požívá všech úlev, pokud se nestaví v cestu mimořádné překážky. Kdo je internován, smí žádati za dovolení, aby se mohl vrátiti do svého bydliště před válkou (i se svolením jiných úřadů). Ale musí vždy míti zaručenu nějakou práci, nebo dostatečné prostředky k výživě.

Každý Čech, kdo obdržel certifikát o své české národnosti (de nationalité tchèque), je členem naší kolonie, je u nás zapsán, a není třeba, aby se zvláště hlásil. Jeho povinností je dělati čest českému jménu svými činy a v každém případu, jakož i dle možnosti přispívati měsíčně k udržování výše uvedených administračních ústavů.«

Březnové číslo II. ročníku (1917) je zahájeno pozváním k předplacení, kde stojí: »V době, kdy je spojení s vlastí úplně přerušeno, doufáme pevně, že si získáme přízeň svých krajanů, když čas od času jim poskytneme příležitost české četby, v níž by mohli nalézti mravní podporu a mravní posílení ve chvílích únavy a zoufalosti. Máme hlavně na mysli naše zajatce, jimž je každé české, přátelské a upřímné slovo hlasem vykoupení!«

Obraz na první stránce představuje dvojocasého lva, jenž rdousí dvojhlavého orla, ležícího na zádech. Obraz nese heslo: »Teď nebo nikdy!«

V prvním článku se oceňuje život a působení Palackého. Na to jsou připojeny dopisy vojínů, jež předchází tento úvod (str. 8.):

»Ve chvíli, kdy jdeme vstříc konečnému vítězství, jež nám přinese poslední, rozhodující úspěch, je dobře kráčeti v osvobozené, posvěcené atmosféře velkých myšlenek národa a sluniti se v jeho tajuplných, obdivuhodných silách, jež nás vedou a sílí dalekou cestou k dokonání úlohy. Zdá se nám, že nikdy neumrou; jejich poctivá vůle, jejich nezlomná energie, jejich nekonečná, křišťálová láska k právu a spravedlnosti rozlévá se znovu nad pokoleními, hýří silou a barvami pozdních květů, jež živily vesna a léto, roste časem a třpytí se v moři, jež hráze proráží. Proto uvádíme zde úryvky z dopisů, jež psala tato nová generace, již nekonečně rozmnožují řady neznámých hrdinů, kteří padli v službách pravdy a vlasti. Jejich slova jsou prostá, jednoduchá, plna mužné odhodlanosti, plna soucitu... tak jako ona sama.«

Dopis dobrovolníka J. Š.....
(padlého za vlast v zákopech 2. března 1915.)
(Str. 9.—10.)

»Drazí přátelé! Posílám vám nejsrdečnější přání k Novému roku! Sice trochu pozdě, než doufám, že mi to odpustíte. Zde není vždy chuti a co hlavního ani příležitosti k psaní. Co vám mám psáti? Myslím, že všichni dohromady máme teď jediné přání, a sice to, aby nám boj, jejž teď proděláváme, přinesl vytouženou svobodu, a aby, kdož v tomto boji již padli, neprolili své krve nadarmo.

Svobodné Čechy! Dočkám se jich? Nebojím se koule, protože jsem sem přišel, abych jí nastavil čelo, a přece mi kolikrát v duši zatřpytí přání, abych mohl tuto strašnou válku přečkati a viděti výsledek našich obětí a naší práce.

Polákům byla v manifestu carském slíbena svoboda. A co dostaneme my? Co se stane s 10 miliony Čechů, Moravanů a Slováků? Nebude-li konec této strašné války znamenati i počátek šťastnější éry, která nám snad přinese politickou a hospodářskou svobodu?

Doufám pevně, že se tak stane, a tato naděje mne sílí i ve chvílích, kdy mé síly začínají ochabovati. A teď znova do práce. Vy, naši důvěrníci, jste naší hlavou a my, kdož se zde bijeme, jsme vašima rukama. Nuže, pracujme tak svorně, jako až posud, za »svobodné Čechy« a za svoji plnou svobodu.

S přátelskými pozdravy tiskne vám ruku váš

Pepa Š.

»V zákopech 7./8. května 1915.

Slečně R.....

Má milá! Ještě před naším odchodem jsem měl štěstí dostati tři dopisy od Tebe. Má dobrá duše, proč byly Tvé poslední řádky tak malomyslné? Ty víš dobře, že kdybychom byli měli jeti do Lyonu, byl bych rád zde zůstal se Zuavy, nebo s jinými. A teď Ti mohu říci, že jsem šťastný, že půjdu společně se všemi soudruhy. »La legion tchèque« jde v první řadě, v čele pluku a v první řadě legie jdu já. Snad padnu! Snad! Ale ne všichni, kdo jsou v prvé řadě, padnou. Ale padnu-li, pak padnu s vědomím, že jsem vykonal svou povinnost jako Čech a jako republikán. Miluji Tě, má drahá, ale kdybych měl znovu voliti mezi láskou a povinností, učinil bych totéž, co dnes. Myslíme si, že svou krví probudíme »svobodné Čechy« k životu, a k dosažení tohoto účelu je nutno obětovati vše.

Vrátím-li se, pak mi bude Tvá láska a Tvé přátelství odměnou;

měla-li by však býti naše oběť marnou a měla-li by naše krev nadarmo téci a měly-li by Čechy nadále zůstati pod jhem bídných Habsburků, pak chci raději padnout. Ale ne, to se nestane! Vítězství je naše. Vím, že budeš na mne mysliti, ale nechci naprosto, abys se za mne modlila. Líbám Tě, miláčku, a doufejme, že se přece jen ještě sejdeme.

Tvůj Pepa Š.«

Dopis dobrovolníka J. K. (str. 11.), teď na frontě. Psán na cestě do macedonských hor, 7. května 1916.

»Velectěný pane! Přijměte, prosím, můj srdečný dík za Váš dopis a za noviny. Dopis i noviny jsou mi velice drahé a když je čtu, tu zapomínám na místo, kde jsem a zdá se mi, že se nalézám mezi drahými krajany. Od prvního dne, kdy jsem se uchopil dobrovolně zbraně, byla má snaha stále táž — totiž usmrtiti co nejvíce nepřátel československé země. S touto myšlenkou prodělávám všechny boje, moji představení i soudruzi uznávají mne za »poilu«, jenž nezná bázně před smrtí. Oněch pár slov, jež podplukovník před celým plukem v Champagni dal přečísti, podává vám o mně zprávu. (Následuje francouzský plukovní rozkaz.) Toto zranění přineslo mi válečný kříž, jejž jsem dostal zde, v Macedonii. Až tyto řádky přečtete, pak doufám a prosím vás o to, abyste mi vykázal malé místo mezi českými krajany, kteří bojují za svobodu milované vlasti na francouzské frontě.

Prosím vás, vážený krajane, za brzkou odpověď. Prozřetelnost vás opatruj.

Váš J. K.«

Hlasy zajatců.
(Str. 12.)

»Velectěný výbore! Byli jsme proti své vůli svými utlačovateli zařazeni do řad jejich žoldáků, abychom svou krvavou obětí posilnili jejich pěst, jež od dávné doby těžce spočívá na našem národě. Ale my jsme znali svou pravou povinnost a opustili jsme válečné spojenectví, jež bylo námi nenáviděno.

Ale tím jsme dle svého přesvědčení nesplnili docela svou národní povinnost a doufali jsme, že nám bude poskytnuta možnost, pracovati proti společnému nepříteli evropské kultury. Až posud jsme stále v zajetí, a nejen my, i tisícové jiných Slovanů, tisíce silných pěstí je nečinno. Vůle bojovati je zde, vůle, dokázati spřáteleným národům, že jejich nepřátelé jsou našimi nepřáteli, že na výsledku této války závisí i naše národní budoucnost, že osud našeho národa je úzce spojen s jejich osudem.

V Rusku jsou naši bratři pro naši velkou matičku Rus, v Srbsku bojovali po boku svých srbských bratří, ve Francii utvořili vlastní svazy, jen naše síly leží úhorem. Nikdo nevidí naši touhu, nikdo nerozumí našim citům.

Obracíme se k vám, jako k zástupci svého národa ve Francii, vědouce, že u vás nalezneme porozumění. Bude-li vám možno, postaviti nás v tomto boji na místo, jež nám náleží, pak vás jménem společné lásky k naší vlasti prosíme, učiňte tak. Jsme ujištěni, že úřady bratrské Francie nám dle možnosti vyjdou vstříc. Prosíme vás o laskavé sdělení, zda je možno, něco učiniti pro naše propuštění, a voláme našim bratřím ve Francii srdečné »Na zdar!«

. . . . Italie. T. a M.

(Pokračuje se.)

Přípis z fronty.
(Báseň, strana 13.)

V poli, 23. listopadu 1916.

Zem sněhem pokryta, na frontě duní děla,
bouřlivý vítr šumí v koruně stromů;
explose granátů rozrývají celý kraj,
v Rakousku je změna trůnu.

Kolkolem v Polesí planou požáry
a z dáli znějí honební fanfáry,
kde naše tlupy jdou na čekanou,
na Rakušany, Němce a Maďary.

Večer za soumraku ve stanech
řeší se všemožné problémy,
vymazáváme Rakousko z mapy Evropy;
pro ně není místa na světě.

Nedávno byl u pluku slavný pohřeb,
starého France položili do chladného hrobu
s oprátkou na krku. Škoda, že zemřel
dřív, než zažil horší dobu.

A na vrkočích maloruských děvčat,
učí se naši hoši příst koudel
až se vrátíme, zkusíme to v praxi;
a sice na každém, kdo to má pochopiti.

Měli jsme doma vždy tolik dobrých přátel
a různé přítelíčky, o jemine,
půl tuctu šibenic a celý vlak oprátek:
Odplata však ty pány nemine.

O čem mám dále psát? O naší tvrdé pomstě?
Louč dohasla, je čas již jíti spat,
kolébku naší české revoluce,
náš Kijev, pozdravte mi nastokrát.

»Čechoslovan«. Jaroslav Hašek.

V článku »Naše práce« (str. 14.) podává se zpráva o valné hromadě a výsledku voleb. Dále se sděluje: Úvodní článek vánočního čísla našeho »Bulletinu« »Husité a válka« byl ve francouzském originále otištěn v »Nation Tchèque« dne 1. ledna. Autor, prof. E. Denis, napsal k tomu věnování: »Hrdinům od Carency a českým dobrovolníkům, kteří v řadách francouzských a ruských vojsk tak statečně bojují.« Dnes, po valné hromadě citujeme několik řádek, které náš vážený předseda připojil ku konci článku: »Tento článek byl napsán pro vánoční číslo našeho »měsíčního věstníku«, jejž vydala česká kolonie ve Francii.

Chápu se s radostí té příležitosti, abych poděkoval české kolonii a gratuloval jí k jejímu dílu, jejímu výboru a jejímu předsedovi Kupkovi, jenž je nejen svému umění vážně oddaný malíř, ale i velkodušný muž. Nikdy neztratila svou víru a v žádné chvíli neklesla její oddanost. V hodinách trapné úzkosti, jež jsme všichni poznali, bylo nám mocnou vzpruhou míti po boku neohrožené spolubojovníky, kteří ve své lásce sloučili Francii s Čechami.« Všem členům naší kolonie budou tyto vývody drahým uznáním, jehož slova naleznou tak hlubokou ozvěnu v českých srdcích a jehož energické vystoupení za naši samostatnost od prvního okamžiku války nám mimo hranice i našim doma bylo nejcennější vzpruhou ve chvílích nejistoty a zmatku.

Běžné vyřízení konsulární agendy v měsíci lednu a únoru: 557 došlých a 582 odeslaných dopisů. Cesta Kupkova po koncentračních táborech měla zdárný výsledek. V souhlase s ministrem vnitra budou co nejdříve všichni Češi, jsoucí bez zaměstnání, umístěni v koncentračních táborech. Až posud byly prohlédnuty tábory v severozápadní Francii. V nejbližších dnech budou prohlédnuty tábory v jižních okresích. Hledají se zedníci a pomocní dělníci.

K našemu zakročení povoleny dovolené našim dobrovolníkům, kteří slouží v Alžíru a Marcku. (Ministerské rozhodnutí ze dne 11. února 1917.)

Zajatci z Italie (M. . . .) posílají 50 franků pro naše vojenské pokladny. Jak krásný příklad dávají našim krajanům!

Konečně prosíme za finanční podporu, tak aby mohl každý dobrovolník na 7 dní své dovolené dostati ze spolkové pokladny 30—40 franků.

Dubnový sešit přináší podobiznu Arnošta Denise se slovy: »Arnošt Denis, pokračovatel Palackého, spanilomyslný obhájce našich práv.«

V pokračování článku o »Františku Palackém« (str. 19.—25.) stojí na str. 21. jako doslov k citátu: »Kdyby nebylo Rakouska museli bychom je v zájmu Evropy co nejdříve stvořiti«: »Tehdy se ještě Palacký snažil věřiti v možnost spravedlivého Rakouska; za 17 let na to však zlomil nad ním hůl, jako dnes celá Evropa.«

Tento článek končí slovy: »Hus, Chelčický, Komenský, Dobrovský, Jungmann, Palacký, Havlíček, Rieger, Masaryk . . . může býti ještě lepší záruky našeho vítězství?«

Pod názvem »Ve službách idey a vlasti« (str. 25—29) jsou otiskovány úryvky z deníku četaře J. H., pilota, jenž zemřel 18. března 1917 »pour la patrie«. V úvodu obsaženo je ocenění povahy tohoto muže; na str. 27. stojí m. j.: V této tiché, vlahé noci, uprostřed nádherných růží, za svědectví tisíců hvězd byla složena tato slavnostní přísaha . . . několik dní na to padly dobře mířené výstřely v Sarajevu.«

V deníku vrací se zas a zas apotheosa svobody a vlasti v nejrůznějších variacích.

Přehled »Naše práce« (str. 30—31) má podtitul: »Za nepřítelem«.

Stojí tam:

»Po druhé válečné zimě přišlo jaro a s ním vítězství. Naši hoši — jak radostné pro ně zadostučinění! — nalézají se mezi pronásledovateli prchající německé soldatesky, jež loupila, pálila, studnice otravovala, stromy ničila a prchající ženy odvláčela do zajetí.

S každým jejich krokem ku předu kloní se dnešní válka ke konci a vítězství naší věci nad zpupnou domýšlivostí německou uskuteční se dříve, než doufáme. Provázíme své hochy v duchu po jejich cestě a přejeme jim z celého srdce, aby se brzo vrátili jako vítězové.

Zprávy z bojiště jsou nedostatečny, ale naděje žije, a radost bojovníků za svobodu. Barbarství Germánů se znovu ukázalo. Citujeme výmluvné svědectví svých hochů:

». . . Němci dostali z ohně našich děl horečku a zánět mozku. Šli domů, aby se léčili, ale ve svém bezmezném vzteku, že musí opustiti tak krásnou a bohatou zemi, pustoší ji jako divoši, ničí silnice, vypalují vesnice, otravují studny, a co je nejhorší z jejich

barbarství, ve všech zahradách uřezávají všechny ovocné stromy až u kořene...

František K.«

»Němci ničí všechno, silnice, dráhy. Ve všech zahradách, kolem nichž jsme šli, byly uprostřed přeřezány všechny ovocné stromy...

Josef R.«

»... Jsou zde také mnozí lidé, hlavně starci, ženy a děti z oněch měst, jež musili Němci opustiti. Ti jsou ještě větší chudáci, než my, ranění vojáci. Nemají nic jiného, než to, co mají na sobě, všechno ostatní jim Němci ukradli, i mladé ženy a dívky vzali s sebou...

Josef C.«

»K nesčetným našim intervencím a k neustále opětované žádosti našich tamních hochů, povolilo jim konečně velitelství odjezd ze Saidy do Francie. Za svou bravuru a za sílu vůle, vyplniti své povinnosti vůči nepříteli, zjednali si nejen uznání svých velitelů, ale i veškerého obyvatelstva, jež jim v den odjezdu projevilo své nelíčené sympatie.

Velitel posádky přál jim v denním rozkaze mnoho štěstí k odjezdu na frontu.« (Následuje francouzský denní rozkaz.)

Vyřízení konsulátních záležitostí za měsíc březen jeví tento obraz:

Došlo 395 dopisů, odesláno 365.

Se srdečným díkem kvitujeme větší obnosy pro vojenskou pokladnu: zajatci z Francie 22 franků a 23 franků; švýcarští Češi posílají 1000 franků.

Na to následuje zpráva o hudebním večeru.

Konečně se praví o přednášce inženýra Nováka:

»Přednáška inženýra Nováka, kterou jsme měli příležitost vyslechnouti si v poslední členské schůzi, měla značný úspěch. Je přirozeno, že se nám tají dech a že zatínáme pěstě, slyšíme-li vyprávěti o tragickém osudu svého národa doma, o neútěšných vzpomínkách na rakouské zákopy, o radosti z vysvobození, o pobytu v Srbsku a o pádu Srbska. Uvádíme alespoň jednu scénu: V Niši, v hlavní kavárně, tísní se tisíce uprchlíků mezi stolky. Rakušané postupují, strašný ústup začíná. Všude zmatek a zoufalost. Ve středu sálu sedí sedm rakouských důstojníků. Bledí v obličeji. Smutek a resignace v zraku. Blíží se sluha, jenž jednomu z nich cosi tiše sděluje. Všech sedm se zvedne a vzdálí se na chvíli. Za pár minut se vrátí jako sedm českých dobrovolníků-důstojníků v srbské armádě.

A teď z téhož

»*Bulletin de la Colonie Tchèque de France. Volontaires Tchèques*«
a sice ze sešitu květen-červen 1917 několik míst:

»*K 9. květnu, pamětihodnému dni.*«

»Pro nás, Čechy, vždy pamětihodnému dni. K němu se bude vždy český národ vraceti s posvěceným nadšením, s rozjasněnou odvahou. Den 9. května 1915 je významný tím, že v něm české setniny s českými prapory, darem to bayonských dam, vítězně bojovaly po boku svých milých kamarádů francouzské armády.

Toho dne dobyl 2. pěší pluk 1. cizinecké legie u Targette-Souchez-Carency v bodákovém boji tři linie německých zákopů a celý prapor *C*, v němž šli Češi v první řadě, byl v denním rozkaze zvláště vyznamenán »za bezpříkladnou oddanost, vážnost a obětavost«, projevenou v boji onoho dne.

Dále dovozuje autor článku — Kupka — že Francie nebyla k válce připravena, ježto nechtěla válku vésti. Po celou zimu musila trpěti vojsko na své půdě, »jež opět sem vpadlo a znovu tak jednalo, jak nejhůře může lidský tvor jednati ... Pravda, když se musí Francouz brániti, pak se brání kavalírsky a statečně. ... K válce výborně připravená vojska německá musila poznati, že se Francouz nejen statečně dovede brániti, nýbrž že i duševně má převahu. Bohužel nesvede často sebe vyšší intelligence ničeho proti brutální moci a proti množství. A tak neodtáhl vniknuvší nepřítel, nýbrž usadil se pevně ve svých vybudovaných zákopech.«

»Vzpomeňme jen politické a vojenské situace na frontě po celou zimu a jaro. Vzpomeňme si na trapné čekání, jak se Italie rozhodne ...«

Po vylíčení stavební činnosti Němců na frontě praví autor: »Mezi námi bylo již mluveno o naprosté nedobytnosti německých posic. Smutné dni naděje, jež se v naší duši přesně a zřetelně rýsovaly. Smutné dni i při pevné víře v slovo: »Byli jsme a budeme!« Při víře v nás samy, jež ani Francii neopustila a jež ani nás Čechy neopouští ...«

»Byl jsem již z fronty doma. Naši hoši šli opět na frontu po krátkém pobytu v depôt ... Byli dopraveni do Artois ... Přišly testamenty z fronty, testamenty dojímavě krásné, plné nadšení a nejušlechtilejší lásky k idei. Pojednou se po Paříži rozšířila zpráva, že u Souchezu, Targettu a Carency pokročila francouzská armáda ku předu a že urvala Němcům tři zákopové linie. A že na tom mají Češi znamenitý podíl!«

*

Autor líčí »zvěrstva« Němců v severní Francii, náladu mezi francouzským obyvatelstvem a pokračuje: »V takových chvílích po-

znáváme své pravé přátele. A kdo se vyzná v duchu a v srdci francouzském, ten mohl viděti, s jakou něžností a srdečností bylo již vyslovováno jméno českého dobrovolníka... Pro českou věc učinil český dobrovolník více, než se kdy stalo a snad i stane. Toto přátelství, o němž se až posud jen mluvilo, bylo 9. května bratrskou krví zpečetěno. Češi se pozvedli k výši francouzského národa, jenž je právem oslavován a za první národ světa považován, za elitu lidstva; a Češi dosáhli toho tím, že se postavili do řad Francouzů, a sice do prvních řad, že jsou nevojáky, jako Francouzi sami, společně bojovali, vítězili, nebo umírali.«

*

»Nemějte nám za zlé, drazí bratři, kteří jste v ruské Družině nebo v srbské armádě, že zde ve Francii mluvíme jen o francouzských dobrovolnících. Ve skutečnosti není jediné chvíle, kdy bychom na vás zapomínali. My všichni cítíme, že nás slučuje táž myšlenka a tudíž přání, že bojujeme za tutéž ideu, že všichni chceme, aby bylo lidstvo osvobozeno od pruského militarismu a aby konečně došlo k tomu, aby každý etnografický celek, národ, hospodařil doma sám, aniž byl jiným národem utlačován, že konečně bojujeme za svou samostatnost. I vy se můžete pochlubiti celou řadou hrdinských skutků, jako my ve Francii. Na to však kladu zvláštní důraz: povinností zdejší kolonie je, vedle praktického vykořistění slávy, již si našinci ve Francii dobyli, jejich činy také v dějinách písemně zachovati. A při prostředcích, jež nám poskytují možnost a jež jsou úzce omezeny, píšeme jen o tom, co se děje zde, ve Francii. To vám sdělujeme, doufajíce stále, že to bude vámi přijato s bratrskou upřímností, s jakou my zde přijímáme zprávy o vás v Rusku a v Srbsku.

Vězte tedy, drazí bratři: od té chvíle, kdy zde přišli Češi na frontu, neustali nikdy bojovati v první řadě, provedli celé řady útoků, všemi jsou ctěni a milováni... Jakmile se na frontě roznese zpráva »Češi jsou tu«, tu vždy prolétne praporem radostné vzrušení. To je pověst, jaké si dobyli. A mezi námi, doma, jsou známa jména jich všech a jsou vyslovována s posvátnou úctou a vděčností. ... Čeští dobrovolníci dobyli si v této válce již mnoho sympatií, mnoha vyznamenání a jsou oslavováni. Dovolte však, abychom vytkli jedno datum, 9. května 1915, kdy se v Artois česká setnina »Na zdar« pokryla slávou. Oslavujte tento den s námi, těšte se s námi, že toho dne bylo česko-francouzské přátelství zpečetěno, na němž nám tolik záleželo. Vděčně bude český národ vždy toho dne pamatovati a oslavovati jej jako svátek českých dobrovolníků ve Francii...«

Autor cituje přípis francouzského ministra války generála Roquesa:

»V této válce, kterou vede Francie již po dva roky za vítězství práva a spravedlnosti, nezapomínejte, že vedle jejích dítek bojovali i oni stateční bojovníci, kteří byli Francii nabídnuti českou kolonií. Krev prolitá pro Francii zpečetila na vždy spojení obou národů, kteří budou bojovati vedle sebe až ke konečnému, teď již blízkému vítězství, z něhož vzejde nový život veškerému lidstvu.«

Článek končí: »Oddanost, obětavost, zmužilost, co kdo z nás chce, ježto teď již jen na vojenské cestě zvítězíme!« Kupka.«

»V službách idey a vlasti«

jsou pojmenovány výtahy z deníku pilota, četaře J. H..., jenž padl »pro vlast« (pour la patrie); tuto výňatky:

»Dnes jsem se pohádal se seržantem. Nesnesu, když se na mne řve... Tací jsme všichni Češi. Je v nás tolik pýchy, tolik pudu k naší individuelní svobodě, že svou celou národní svobodu zasluhujeme daleko více, než kdokoliv jiný na světě. A jistě nám bude svatou! Proto jsme tady, a pro její mzdu!«

»Celý den jsem byl vesel. Dostal jsem zprávu, že Masaryk vážně přijde do Paříže. Je již opravdu na čase a my všichni máme k němu největší důvěru... Právě dnes jsem se dozvěděl, že zase byly řady našich hochů tak ostřelovány a že se Praha bouří a je rozrušena!«

Arras, 15. května 1915.

»Dobytí bílých posic, to je naše práce, náš úspěch! Zítra bude útok,... jsme netrpělivi, hoříme touhou setkati se blíže se svým nepřítelem, se svým odvěkým nepřítelem.«

Líčí se pak přípravy k útoku, francouzská dělostřelba a útok sám.

»Ohlížím se. Skvělé řady, spěchající do nedohledna. Tisícové se hemží, sraženi v řady, jakoby vyrostli ze země, útočíme dále, nezadržitelně, jako lavina.«

Na to líčí shledání se s jiným českým legionářem. Oba hledají po bojišti druhy.

»Tam se dozvídáme, kolik nás zůstalo, ze statečné »compagnie tchèque«. Bolestné ztráty.... Ale máme-li býti obětováni, pak padneme všichni, padneme sice a neuvidíme »svobodnou vlast«, ale padneme pro ni. Strašná tragedie, jež nemá v dějinách příkladu. Jsme v armádním rozkaze zvláště jmenováni a divisní generál nám blahopřeje.«

Pau, 8. března 1916.

»Proč se neobětovati, aby u nás doma mohl žíti svobodný lid v »království míru«?... Ruská revoluce je zde. Byla vždy touhou po sociální rovnosti, po lepším životě. U nás je však tato touha bo-

hatší. Je to boj za národní svobodu, pak teprve přijde socialismus a demokracie.«

Cazeaux, 15. října 1916.

»... Jaký by to byl život bez svobody? ... I kdybych po celý život zůstal světoběžníkem, jenž nenávidí, pohrdá, jenž je bez národa, bez vlasti, přece jen bych zůstal hrd na zbytek svého češství, hrd, že jsem Čech, i kdybych byl žebrákem nebo světoběžníkem! ... Věřím pevně, že políbím zemi, která mne zrodila, že budu u nás, domà, že uvidím svobodný národ.«

Na smrt Jendy H., českého pilota.

Z tohoto nekrologu, psaného ve formě dopisu, vyjímáme mimo jiné:

»Padl v boji za své přesvědčení; přál bych si jen, aby tato mladá krev nebyla prolita nadarmo ... Vzpomínám na 9. květen, na noc po útoku ... Byli jsme jediní, kdož přečkali útok z celého intimního kroužku nás 12. Ostatní byli ranění, mrtvi ... A později, 16. června. Bojovali jsme vedle sebe. Byli jsme v tomtéž okamžiku raněni, oba do levé ruky ... Jakmile mi však bude štěstí přáti a jakmile se srazím s nějakým Němcem, první z nich mi zaplatí Jendovu smrt ...«

Dopisy dobrovolníka Karla B., českého praporečníka, padlého za vlast 9. května 1915.

»Ano, my zvítězíme, ale jen oddanost, obětavost a vytrvalost.« Tato slova, myslím, byla heslem, jež nám dalo naši národní existenci; uznávajíc toto heslo, umírá naše nejlepší mládež; svými činy vetkala je na naše červenobílé prapory. 9. května jsme měli svou českou setninu, měli jsme svůj český praporec.«

Následuje charakteristika dvou českých dobrovolníků a konečně: ».... Naposled to bylo 29. května, kdy šli spolu k útoku, dle společného přesvědčení a za společnou věc. Dnes snad oba vědí více, než my zde. Odešli, aby rozmnožili neviditelnou řadu hrdinů, aby — zachovejme si tu dětinskou, krásnou víru — bděli nad rozsudkem nad naší vlastí. Před několika dny byla tato řada opět rozmnožena.«

Bayonne, 11. září 1914.

Popis Biarritze a jeho okolí. »... ještě v mlze vystupovala ve své podobě slovanská vše drtící obří síla. A na ní spočívá má víra. Ona bude naším obrozením, naším posílením po tolika staletích jha germánské tyranie.«

Bayonne, 30. října 1914.

»... Nesmíme se báti držeti zbraň v ruce. Držme ji přece, abychom ji v boji vedli za naši svobodu, kterou prohlašujeme za

svou osvětu. Za německé nadvlády nemáme ani svobody, ani osvěty. Proto pryč s německou nadvládou. Její surové řádění volá o pomstu k celému civilisovanému světu, jenž je mírumilovný.

Na svátek sv. Václava svolal nás všechny náš poručík a řekl: Češi! Přišli jste bojovat v zájmu evropského míru a za svobodu potlačovaných národů, tedy i za svoji svobodu. Přeji vám z plna srdce, abyste ji po míru dosáhli a volám: Ať žijí Čechy!«

Bayonne, 13. října 1914.

»Včera byl pro nás, české dobrovolníky, velký den.« Líčí se obšírně odevzdání praporu českým dobrovolníkům bayonnským starostou města Garatem; dobrovolníci přisáhají na prapor ten. Ve své řeči pravil Garat: »Přišli jste sloužit naší drahé Francii. Vy, kteří nejvíce pociťujete tlak Němců, přicházíte sloužit demokracii a lidstvu ... Jednejte tak, jako jednali vaši slavní předkové! Budoucí svoboda bude i vaší svobodou! ...«

»... Na to jsme vykonali tuto přísahu: »Ve jménu svobody, rovnosti a bratrství a v důvěře v republiku slibujeme, že budeme za republiku bojovati do posledního muže, do poslední kapky krve.« Hudba hraje českou národní hymnu. »V kasárnách pravil nám plukovník, že když jsme dostali tak slavnostně prapor, že ho nesmíme rozvinouti dříve, než půjdeme do ohně.«

V zákopech, 7. dubna 1915.

»... Dle mého soudu vrátíme se asi v srpnu. »Chceme a musíme.« říká každý z nás. A ty plány, jaké máme. Nikdy bys to nevěřil!«

Acq, 6. května 1915.

»Zítra útočíme. Prapor C má čest jíti první. I naše setnina bude první. 20 kilometrů máme na hranice. Snad jí dosáhneme. Musíme! ... Bázně neznáme ... Bylo by smutno opustiti život dřív, než dosáhneme, co chceme. Představoval jsem si vždycky, jak budu šťastně žít, a teď ten velký otazník. Ale přece jen nikdy neztratím nadšení ...«

Poručík Václav Dostál, český dobrovolník, padl »za vlast« dne 9. května 1915.*

»Ušlechtilý zjev, oddaný svým ideálům, zastávající je až do konce ... pln lásky k otčině.« Líčí se nám jeho smrt v boji, jeho účastenství v bitvě.

»Naše ztráty byly bolestny. Pojednou padl poručík Dostál na-

* Jak známo, švakr vrchního ředitele »Živnostenské Banky« Jaroslava Preisse.

znak, koule provrtala mu prsa. Zavolal na mne... slovy: »Pozdravujte mi Čechy!«

»Přítomný francouzský důstojník..... navrhl mne k vyznamenání.«

Z dopisů četaře V. S.

Quimper, 11. dubna 1916.

»...Máme pevnou naději v svoji nezničitelnou sílu, a jistě se nám začaté dílo podaří, ba snad i nad naše očekávání. Cesta k tomu je sice velice těžká, ale my všichni, kdož jsme dobří Češi a Slované, cítíme se dosti silnými, vzdorovati všemu nebezpečí a následovati příkladu našich předků... V ambulanci Červeného kříže v Douarnenezu je mé jméno, číslo mého pluku, má šarže, i má 3 vyznamenání zarámována a zasklena na památku prvního Čecha a vůbec prvního vojína, jenž na onom místě byl dekorován. S velkou radostí dívával jsem se často na své jméno, psané červenými písmenami a hlavně na slova »český dobrovolník«. Často se u této »pamětní tabulky« zastavovali návštěvníci a ptali se po mně...

Těší mne to, ježto to je vyznamenáním nejen pro nás všechny, ale pro celý český národ...«

Čeští dobrovolníci v Rusku.

(Z »Čechoslováka«.)

Líčí se jistá událost. Český dobrovolník, poručík C., plížil se s několika svými lidmi k rakouským zákopům. K pouhému vyzvání velitelským tonem vzdal se mu hned důstojník a 180 mužů. »A to nebyli snad Slovani, ale němečtí Tyroláci, smíšení s Maďary.« Na jiném místě fronty, kde, jak věděl, byli Češi, připlížil se tento poručík k »nepříteli« a jeho lidé začali zpívati »Kde domov můj?«. Tento krásný, táhlý motiv hypnotisuje Čechy, kteří sedí za drátěnými překážkami. Připojují se ze svých zákopů k zpěvu hymny... A tak jsme se sešli a vyjednávání bylo krátké: »Bratři, chcete býti svobodni?« Češi: »Chceme!« »Pojďte tedy s námi!« A rakouské zákopy se prázdní a naše dobrovolnické řady se množí a všechny strhuje vroucí přání, viděti své Čechy ne již pod jhem Švábů, ale svobodné a hrdé, jak tomu bylo před několika sty let, kdy byly Čechy kolébkou vzdělanosti a pochodní celé střední Evropy.«

»Naše dílo.«

Artois—Champagne—Picardie—Rennes.

Tato jména mluví sama za sebe, a naše slova nestačí říci vše to, co znamenají. Všude tam odpočívají naši hoši, naše pýcha. V po-

sledních dnech bojují naši hoši znovu v bitvě, jež se od 17. dubna rozvinuje východně od Remeše, v horském uzlu Marcuvillerském. Řada raněných, několik čestných hrobů v révonosné Champagni. Nechme je samy mluviti: . . .«

Následují výtahy z dopisů Čechů.

Balbone, 27. června 1917.

»Vaše zpráva o ztrátách našich potvrzuje naše obavy, jež nás tísnily od té chvíle, kdy jsme se dozvěděli, že náš pluk se súčastní boje. Zas o několik statných hochů méně. Kam jdeme, tam nasypáváme mohyly a klademe do hrobů své věrné padlé.« . . .

August Smutný.

V nemocnici, 24. dubna 1917.

»Když jsme byli do Champagně zavoláni, tu jsme hned věděli, . . . že budeme musit útočiti . . .« Následuje líčení francouzských dělostřeleckých příprav.

»S odvahou šli jsme do toho. Mnozí tam zůstali, ale my jsme přece jen svou práci zmohli.«

Josef V . . .

»Všichni dali svůj život v hodině, kdy se Germán pokusil o úskok, zničiti dosavadní všechny úspěchy . . . když ruský lid byl na počátku šťastné budoucnosti, získati znovu svobodu, jíž dosáhl a byl nepřipraven na úskok potměšilého nepřítele. . . . . Jako ti zde nechali svůj život na Marně a u Verdunu, tak se i tito obětovali v rozhodném okamžiku za celý, celý svět.« P.

Následuje zpráva o činnosti a jednání:

»Vyřizování konsulární agendy, sestávající z ochrany hospodářských a občanských práv Čechů ve Francii, obnášelo v měsíci dubnu 376 přijatých a 398 odeslaných dopisů . . .«

»Zvláštními díky jsme zavázáni svým zajatcům, kteří ze svých (skrovných) úspor pamatují na naše vojenské pokladny.«

V jednom dopise stojí: »Tolik vůle a síly v našich srdcích, ale naše pěstě jsou spoutány.«

Následuje výkaz došlých darů francouzských a českých organisací.

Čeští zajatci v Italii: 23. února 100 lir, 26. dubna 730 lir; spolek »Slovan«, Ženeva, 100 franků.

»Slavnost slovanské solidarity. Dvě události nesmírné důležitosti způsobily v minulém měsíci nečekaný obrat v soudobém zápase národů: ruská revoluce a vstoupení Spoj. Států do války. Obě udá-

losti dotýkají se v první řadě nás Čechoslováků; přinášejí plnou záruku — osvobození našeho národa z německo-maďarského jha a vytvoření samostatného československého státu.«

V pojednání o ruské revoluci, jež se v první řadě dotýká »nás Čechů, kteří jsme vždy s důvěrou a plni touhy čekali na okamžik, kdy se ruský bratrský národ osvobodí z pout samovládce«, čteme: »Věrně jsouce oddáni tradicím slovanské vzájemnosti, jejíž nejlepšími apoštoly bývali nejlepší synové naší vlasti, vyjadřujeme svým slovanským bratřím radost nad úspěchem vládní a ústavní změny v Rusku. Ruský lid, tato zdravá studnice síly a mládí... bude v budoucnosti ochráncem všech Slovanů.«

Vyjímáme dále z referátu, že česká kolonie ve Francii pořádala 26. dubna velkou schůzi »k poctě svobodného Ruska a na důkaz slovanské vzájemnosti«, při níž měl profesor E. Denis přednášku, ve které navrhl »nezávazný projekt« osvobození Poláků, Čechů a Jihoslovanů.

Následuje referát o české kolonii v Americe:

»Kanadští Češi měli již dříve příležitost dáti se zařaditi do kanadské armády. Před několika dny dostali jsme od nich pozdravný telegram z Winipeegu, kde stojí část jednoho praporu.«

Referát končí slovy: »Sláva české Družině! Sláva české práci v cizině!«

Z jiného čtrnáctideníku, oficielního orgánu »Národní rady československé« v Paříži, z

»Československé Samostatnosti«

(orgán politické emigrace),

budiž z č. 12., II. ročníku, datovaného: Paříž, 10. dubna 1917, uvedeno toto:

»Československým zajatcům ve Francii a v Italii!

Výzva sekretariátu československé národní rady našim zajatcům.
Čechoslovani! Slovani! Drazí krajané!

Ke konci 3. válečného roku obracíme se k Vám se slovy útěchy, ale současně i s pocity zadostučinění, uklidnění a radosti nad tím, co za války bylo učiněno pro naše budoucí národní postavení. Obracíme se k Vám také proto, abyste byli řádně a důkladně zpraveni o tom, co se stalo a děje, abyste poznali pravý stav válečných, politických a diplomatických záležitostí, jež se vztahují k našemu národu, abyste si dle toho mohli utvořiti správný úsudek, jak vzhledem k vlastní budoucnosti, tak i vzhledem k našim činům v minulosti a přítomnosti, a konečně, abyste viděli, jaké jsou naše povinnosti jako Čechoslovanů v této válce, v minulosti i v budoucnosti.

I.

Proč nás hnalo Rakousko-Uhersko na jatky? Chování se českého národa za války.

Rakousko a Německo vyvolaly roku 1914 světovou válku.* Válka tato měla za účel zabrániti rakouským Slovanům dosažení velkých nadějí, měla za účel uloupiti českým národům ona práva, jichž si za posledních staletí dobyli, tato válka měla býti posledním hřebíkem do rakve uherských Slováků; považíme-li, co dnes proti nám Rakousko provádí, jsme-li si toho vědomi, že je centralismus upevňován, jakož i absolutismus, panství německé řeči v úřadech, ve škole, na drahách a všude jinde; jsme-li si toho vědomi, že byly Srbsko a jihoslovanské země zničeny, když si konečně vzpomeneme na to, že v Berlíně Prušáci nejdříve vypracovali plán budoucí střední Evropy, jíž má býti vytvořena silná politická a hospodářská jednota, jež se má skládati z Německa, Rakousko-Uherska, Balkánu a Turecka a v níž by byli zas jen Němci a Maďaři pány, pak pochopíme, proč Rakousko a Německo tuto válku vyvolaly.

Pro tyto plány musili jste trpěti; jedni z vás prodělali ohromný ústup do Albanie, druzí byli zahnáni na skály a mezi propasti Alp, aby se tam bili za své pány a za své vlastní zotročení.

K uskutečnění těchto politických plánů byli jste povoláni proti Srbům a Italům, jiní vaši krajané proti Rusům a Francouzům.

V Čechách jsme všichni pochopili, co znamená tato válka. Viděli jsme, že z nás chtěli udělati potravu pro děla, aby z nás učinili otroky. Každý z vás viděl, s jakými pocity táhl český národ do války, která měla celý svět podrobiti panství Němců a Maďarů, a v které jste si měli ukouti vlastní okovy. Vy všichni jste pochopili, jak strašným atentátem to bylo proti vám, a my všichni dali na to odpověď, jaká na podobné zločiny je možná.

Víte dobře, že náš národ si v této válce zachoval svou čest, že se nesnížil k úloze zločince, že na sebe neuvalil hanbu, nýbrž že zamítl bojovati za své tyrany a proti právu a spravedlnosti. Víte, že na všech našich frontách se naši vojáci

všude s radostí vzdávali,

a že konečně tam, kde mohli Rakousku a Německu uškoditi a raniti, prováděli činy hrdinské. Vy víte, že je dnes v Rusku na 350.000 československých zajatců, mnoho v Italii a že ještě množství jich čeká, aby se mohli osvoboditi od rakouské uniformy.

Vy však také víte, že i za frontou se celý národ podobně za-

* Škoda, že Suchomlinův proces a tajné smlouvy dohody, uveřejněné bolševiky, dokazují celému světu pravý opak. Proto je nenávist Čechů vůči bolševikům velmi vysvětlitelna.

choval. Naše listy psaly tak, že se jim dnes veřejně vyčítá velezráda, poněvadž se netajeně těšily z každé porážky a z každého neúspěchu Rakouska. Náš lid doma kazil všemožným způsobem pokrok politické a vojenské správy, zdržoval transporty, zásobení armády, provádění rozkazů, vyrábění munice. Odpíral upisovati válečnou půjčku, odpíral vydávati vlastenecká prohlášení, kde se to jen dalo, podporoval ducha odboje, odmítal dodávati armádě a státu obilí, maso a jiné potraviny, jen aby se tím rychleji přivodil konec Rakouska.

Snad již také víte, že nás za všechny tyto skutky stihla pomsta. Vídeň se brutálně pomstila: řada vojínů byla zastřelena, řada procesů skončila hroznými rozsudky. Poslanci Kramář a Rašín byli odsouzeni k smrti, pak byl tento rozsudek změněn v 15- a 10leté vězení a nucenou práci. K mnohaletému žaláři odsouzeni i poslanci Choc, Vojna, Buřival, Netolický; Klofáč je od počátku války ve vazbě. Profesor Masaryk, jenž na počátku války odešel do ciziny a dnes stojí v čele našeho hnutí, byl za své nepřítomnosti odsouzen k smrti.* Ve vazbě byli i sociálně demokratický poslanec Soukup, básník Machar a Dyk, jakož i starosta »Sokola« Scheiner, ve vazbě jsou naši žurnalisté, publicisté a řada našich dam, vesměs nevinně. Sta a sta lidí bylo stiženo konfiskací jmění, sta z nich nalézají se od prvopočátku války v preventivní vazbě. Také víte, že většina našich listů byla potlačena, že naše knihy, pojednávající o našich právech a našich dějinách, byly policií konfiskovány a zničeny, že autoři, jako Machar a Jirásek, byli dáni na index, že jedním slovem bylo s námi jednáno jako v barbarském středověku. Běřou nám naše časopisy a knihy, zapovídají nám naše písně, naši hudbu, běřou nám naše odznaky, olupují naše děti ve školách o naše dějiny v čítankách, naše nejdražší upomínky národní převážejí z Prahy do Vídně, zakazují nám naše národní barvy a slovanské trikolory, odsuzují český prapor a českého lva k zapomenutí a zřizují nové školy a nové instituce, kde prý nám bude vštípen rakouský duch. Naše sokolské jednoty rozpustili, zrovna jako řadu socialistických dělnických a vzdělavacích spolků atd. Tím vším nám ukázali cíle války, již vyvolali.«

II.

Zánik Rakousko-Uherska je neodvratný.

»Ale notně se zmýlili ve svých výpočtech. Německo myslilo, že tato válka se skončí v 6 měsících mohutným triumfem, ježto předpokládalo, že spojenci nejsou připraveni. Tito však vydrželi první náraz a připravili se za posledních dvou let tak důkladně, že zánik

* Není pravda!

Německa a Rakousko-Uherska je dnes neodvratný. Obě ústřední mocnosti nalézají se dnes v různém ohledu na kraji propasti. Německo má již dnes válečný dluh 80 milliard, Rakousko-Uhersko 50 milliard. Oba státy trpí skutečně hladem a naprostým vyčerpáním. Veškeren průmysl je tam zničen, ježto oba státy mobilisovaly veškeré obyvatelstvo a vzaly různým průmyslovým odvětvím veškeré suroviny, jichž použily pro válečné účely. V Rakousku již není chleba, není masa, není mouky, není mléka, není vajec, není uhlí, není piva — není ničeho. Stát stojí před hotovou katastrofou, jež dříve nebo později musí přijíti nezadržitelně.

Obě ústřední mocnosti ztratily zvolna každou podporu a každého přítele. Válka sev. Ameriky proti nim bude co nejdříve vyhlášena, proti nim jde i Čína, proti nim stojí celý svět. Anglie je tak připravena, že neustoupí, Francie musí býti za své oběti odškodněna, Rusko, toto mocné Rusko, jež právě provedlo vítěznou revoluci, jež osvobodilo vlastní lid a učinilo doma pořádek, to teprve ukáže svou nezměrnou moc a sílu. Vše v Rusku ví, že nový režim svobody je jen tehdy možný, vydrží-li Rusko vítězně válku. Proto také obětuje vše, jen aby zvítězilo. S Ruskem zvítězíme i my, ježto svobodná Rus znamená i svobodné Čechy. A velké Rusko, má-li to opravdu býti znovuzrozením, musí zvítěziti a chce zvítěziti.

Za nedlouho uslyšíte o porážkách Němců na všech frontách. (!) Již teď utíkají Turci s Němci o překot na asijské frontě a ve Francii byli po prvé nuceni ustoupiti, utíkají před ofensivou, jež je proti nim připravena. To vše poukazuje k jejich příštímu pádu. Dnes je celý svět proti Němcům a Maďarům. Obě ústřední mocnosti jsou uvnitř vyssáty a tuší již svou brzkou katastrofu.

Předvídali jsme tento konec, byli jsme si jisti, že to tak dopadne. Věděli jsme, dokud ještě jsme byli v Čechách, že náš národ nebude bojovati s Němci a že naše bratry a přátele nebude porážeti. Naši politikové varovali dávno před válkou Rakousko, aby nesledovalo dále tuto politiku a naši vedoucí muži varovali rakouskou vládu ještě za války. Poslanec Kramář prohlásil, že československý národ odmítá zodpovědnost za tuto válku a profesor Masaryk řekl vládě přímo, že Rakousko-Uhersko ponese samo následky této války. Naši lidé upozornili i na to vládu, že český národ nebude se bíti za Rakousko, že naše ideály jsou jiné, že Rakousko stihne trest a že neustaneme, dokud si nedobudeme svobody.

Všechno varování bylo marno. Naši lidé doma a naši politikové sledovali správnou taktiku, když jasně ukázali, jaké city ovládají celý náš národ. Nejsouce s to, aby ušli šibenici a vězení, nebyli s to, aby podnikli něco otevřeně proti Rakousku. Proto si zvolili novou taktiku. Po celá 2 leta čekali a mlčeli. Vláda zuřila, že nemohla dostati od českých politiků ani jediné upřímné a vážné

proklamace loyality. Vláda se zlobila, ježto věděla, co toto mlčení znamená.

Dnes začali mluviti. V Praze založili naši poslanci jednotný klub, sestávající ze všech stran bez výjimky, od socialistův až po katolíky, a začali státoprávní politiku: prohlásili vůči Rakousko-Uhersku, že chtějí z této války vyjíti jako svobodný, neodvislý český stát. A oni pokračují ve své dobré taktice; činí státu potíže a čekají na okamžik, až se začne Rakousko rozštěpovati, pak mu posadí nůž na krk (!). Celý český národ rozumí této politice a čeká klidně. Má pevnou důvěru a jistotu. Vidí situaci v Rakousku a cítí, že brzo dojde k úpadku.

My, kdož jsme odešli za hranice své vlasti, jsme si dnes jisti souhlasem svého lidu doma. Ví, co se děje v cizině, zná politickou i vojenskou situaci a ví, že se Rakousko blíží k svému konci. Žehná nám za to, že hájíme v dohodových státech svoje práva, že upozorňujeme na svá přání, na své bolesti, na své touhy, své snahy. Náš celý národ zná dnes naši práci a těší se z ní nevýslovně. Náš celý národ nemá dnes pouze naděje, nýbrž i jistotu, že z tohoto boje vyjdeme jako vítěz a ne Rakousko a Německo. Proto začal doma politiku za českou samostatnost a vede loyálními prostředky boj, který my provádíme revolučními prostředky.«

III.

Naše zahraniční akce k osvobození českých zemí.

»Počali jsme se svou prací brzo po vypuknutí války. Především se organisovaly naše kolonie v jednotlivých státech. Dobyli jsme si uznání zpřátelených národů a sice všude: Nejdříve ve Francii a v Rusku, pak i v Anglii a Italii. Naši lidé, kteří žili před válkou v těchto státech a kteří byli po vypuknutí války internováni, byli propuštěni na svobodu, mohli žíti volně, a konečně byli prohlášeni za rovnoprávné s ostatními občany. Ve Francii byla založena česká legie, jež se bila statečně, a jež bude vždy tvořiti naši slávu. V Rusku byla do života vyvolána československá setnina, z níž se utvořil nejdříve pluk, pak brigáda a konečně celá divise. Teď se rekrutuje již druhá československá divise. Naši hoši v Rusku dobyli si v rekovných bojích nesmrtelné slávy a vděčnosti národa. Dnes je již i v Anglii a v Kanadě utvořena česká legie a co nejdříve dojde k zřízení jejímu i v Americe.

Vedle této vojenské činnosti bylo náramně mnoho provedeno i na poli politickém. Jali jsme se organisovati různé československé vystěhovalce a uprchlíky. Především podniknuty kroky k organisaci našich Čechoslovanů v Americe. Z Čech poslán tam učitel Vojtěch Beneš, jenž přinesl našim vystěhovalcům zprávy z Čech a jenž jim sdělil, co od nich vlast očekává. Bylo založeno »České národní

sdružení v Chicagu«, jež slučuje dnes v celku 700.000 Čechů. Naši američtí Slováci založili »Slovenskou ligu v Pittsburku« a vstoupili rovněž do boje. Organisovali se, začali s peněžními sbírkami pro politické akce a dnes můžeme říci s hrdostí, že celá česká a slovácká Amerika (asi $1\frac{1}{2}$ milionu lidí) s oddaností, upřímností a nevídanou rozhodností pracuje na zničení Rakouska. Poskytuje nám finanční podpory, sta svých časopisů, pracuje i v americké veřejnosti atd.

V Evropě začala pak pravá politická práce. Ti, kdož byli z vlasti posláni do ciziny, aby hájili zájmy svého národa, založili národně politickou delegaci, »Národní radu československou« se sídlem v Paříži, kde je i její sekretariát. V jejím čele jako předseda je poslanec, profesor Dr. T. G. Masaryk, jehož velká práce, obětavost, čestnost, znalost světa jako učitele i filosofa je vám všem známa. Pod jeho vedením dobyli jsme již takové řady politických úspěchů, o nichž se nám dříve ani nezdálo. Slováky zastupuje v Národní radě Dr. Milan R. Štefánik, důstojník francouzské armády, častokráte dekorovaný, známý učitel a vynikající pracovník, jenž hlavně naší práci ve Francii prokázal velké služby. Sekretariát (Paříž, 18 rue Bonaparte) »Národní rady« vede Dr. Eduard Beneš, docent české university v Praze.

»Národní rada« řídí všechnu naši politickou a diplomatickou práci ve spojeneckých zemích. Byla našimi koloniemi všeobecně uznána ze representantku našeho národa. Jedná s patřičnou autoritou a organisuje celé hnutí. Jejím orgánem je »Československá Samostatnost«, redigovaná Dr. Lvem Sychravou.

Pro žurnalistickou činnost funguje v Paříži v sekretariátu tisková kancelář, jež dodává listům zprávy o Čechách a Rakousku. Její filiálky jsou v Římě a v Londýně. Národní rada vydává i francouzskou revui »La Nation Tchèque«, jež byla založena profesorem E. Denisem a jež naší věci prokázala nezměrné služby.

V Rusku byl založen »Svaz československých spolků«, jenž centralisoval naše různé spolky v Rusku a provedl tam akci ve prospěch zajatců a dobrovolníků. V tomto ohledu docíleny znamenité úspěchy. V Petrohradě založen redaktorem B. Pavlů-em týdeník »Čechoslovák«, v Kijevě »Čechoslovan«. I v Americe založeny byly nové listy, určené výlučně boji za samostatnost. Před nedávnem založen tam byl anglický měsíčník.

Národní rada je nejvyšší orgán naší politické činnosti. Jednotlivé spolky a kolonie přenechaly svou veškeru politickou činnost jen tomuto zodpovědnému ústřednímu orgánu. V tomto smyslu požívá nejúplnější důvěry jak v československé Americe tak i v evropských koloniích.

S Prahou je v stálém spojení.

takže naši doma vědí vždy o celé naší činnosti. Tím způsobem bylo opravdu dosaženo, že naše hnutí náramně rostlo. Representuje asi 2 miliony zahraničních Čechů a podařilo se jí stvořiti jednotný program, jednotnou organisaci a jednotnou práci. Ve všech hlavních městech dohody řídí člen Národní rady naši politickou práci. Profesor Masaryk je v Londýně a Dr. Štefáník je již přes půl roku v Petrohradě. Slovácká liga v Americe poslala své delegáty do Evropy, aby spolu s námi pracovali o díle našeho osvobození. Dr. Štěpán Osuský pracuje v Paříži, Gustav Košík se obrátil do Ruska. Společná práce Čechů a Slováků je dokonalá.

Naše žurnalistická činnost nám především otevřela svět; když naše informační práce před 15 měsíci počala, vědělo se o nás ještě málo. Začali jsme tím, že jsme upozorňovali na chování se našeho národa, na pronásledování našich politiků, žurnalistů a vojáků, na to, proč Rakousko začalo tuto válku. Dnes je naše práce dokonána, dnes je podstata Rakousko-Uherska dokonale známa, dnes kde kdo chápe, jaký je to bídný stát a že je nutno, jej zničiti.

Dnes vychází sta a sta řádek o našich řečech, o nutnosti našeho osvobození, v nejpřednějších francouzských listech. Denně dostáváme řadu nejrůznějších listů, v nichž se o nás píše s nadšením a uznáním. Řada vynikajících Francouzů pracuje za naši svobodu a vzala československou věc za svou.

Stejně tomu bylo pozvolna i v Anglii a v Italii. Masaryk nabyl v Anglii značného vlivu, kde úsilovně pracuje jako universitní profesor a spisovatel. Pracuje současně mnoho v tisku a tak má stále příležitost objasňovati, co je toto Rakousko.

I v Italii se slibně pracuje.«

IV.

Záruky našeho konečného diplomatického vítězství.

»Tak se stalo, že se nám podařilo ve všech státech čtyřdohody získati mocné přátely. Dnes je idea nutnosti, zničiti Rakousko, všeobecná. Mohli bychom citovati sta a sta takových projevů, sta a sta projevů vynikajících mužů ve všech zemích dohody, kteří vidí jedinou možnost budoucího trvalého míru v zničení Rakouska. Uvedeme dnes jen nejdůležitější mínění. Je to asi přes rok, co šéf francouzské vlády poprvé před profesorem Masarykem vyslovil svůj úplný souhlas s naším bojem za samostatnost. Když profesor Masaryk před rokem začal v Londýně své přednášky, tu anglická vláda u té příležitosti vyslovila co nejrozhodněji přání, osvoboditi malé národy, kteří jsou utiskováni. Vedle toho můžeme citovati řadu oficielních i neoficielních mínění, vyjádřených vůči sekretáři Dru. E. Benešovi i vůči Dru. M. Štefáníkovi, hlavně z Ruska, o absolutním souhlasu čtyřdohodových států s našimi cíly.

Vrchol našich úspěchů tvořila odpověď čtyřdohodových států presidentovi severoamerických států Wilsonovi ze dne 10. ledna 1917, v níž se státy slavně zavázaly, osvoboditi Čechoslovany ze jha rakousko-uherského.

To znamená pro nás nezměrný triumf. Po 300 letech utváří se československá otázka poprvé opravdu jako mezinárodní otázka, jako otázka evropská, jež nemůže už býti odstraněna z mezinárodního fora. Po 300 letech dostává se Čechům slavnostního slibu takřka celé Evropy. Naši doma pochopili, co to znamená, a jejich radost byla ohromná. Máme zprávy z domova, jaký mocný dojem u nás vyvolala tato mezinárodní deklarace států čtyřdohody, nás se týkající. Máme zprávy, dle nichž všechny snahy rakouské vlády po vydání této proklamace, aby náš národ prohlásil svou loyalitu, byly marny; z toho je zřejmo, že je si náš lid toho jist, že z této války vyjde vítězem.

Nejsilnější a snad i největší záruky našeho konečného vítězství poskytuje nám ruská revoluce. (!) Vítězná ruská revoluce přinesla v Rusku moc našim osobním přátelům, mužům, kteří znají naše národní vůdce i naši politiku, kteří znají naši otázku a jsou odhodláni, za každou cenu osvoboditi Slovany a zničiti Rakousko. (!) Ruská revoluce znamená vůbec novou éru Slovanstva, ruská revoluce znamená, že nová a dobře organisovaná moc demokraticky ruského 180milionového státu se vrhne na Rakousko-Uhersko, ježto nemůže strpěti, aby vedle něho obstály autokratické, násilnické, militaristické státy, jako Německo a Rakousko, s nimiž se starý režim spojil proti demokracii a svobodě, v Rusku i u nás. Již dnes je jasno, že nám tato válka přinesla tak obdivuhodné obraty, jaké nikdo na počátku války ani netušil. Konec Hohenzollernů a Habsburků je neodvratný od té chvíle, kdy v Rusku triumfovala revoluce. Začíná se opravdu formovati budoucnost a svoboda slovanských národů. Ještě před nedávnem vyjednávala naše Národní rada osobně s dnešním ministrem zahraničí Miljukovem (!). Ještě před nedávnem slyšeli jsme jeho veřejné i soukromé názory v tomto smyslu.

Můžeme vám dnes sděliti, že jsme se přiblížili okamžiku, kdy v svůj triumf pevně věříme, kdy jsme si svého konečného úspěchu jisti.

Češi a Slované vyjdou z této války osvobozeni.

Dnešní Rakousko-Uhersko zmizí v této válce definitivně.«

V.

Naše zahraniční akce a naši zajatci.

»To všechno chtěli jsme vám říci, drazí krajané, klidně, střízlivě, bez přehánění. Když jsme začali svou práci, nevěděl o nás nikdo

nic. Dnes Francie objevila český národ a všude, kde nás poznali, mají nás rádi, obdivují se nám, milují nás pro náš staletý a neústupný boj proti germánské nadvládě. Evropa nás poznala a my slavíme všude úspěchy, ježto byla poznána naše politická a hospodářská síla, naše energie, naše národní hrdinství, naše slavná minulost, naše vzdělání a naše intelektuelní síla, náš zoufalý boj v této válce na ruské i francouzské frontě (českoslovanští dobrovolníci), protirakouské chování se našich vojáků, odpor našeho národa, naše utrpení i naše pronásledování. Poznali, že jsme hodni svobody, že ji dostati musíme, ježto jsme si ji zasloužili a to jak v minulosti, tak i v přítomnosti. Hlavně poznali, že je pro budoucnost Evropy nezměrně důležito stvořiti samostatný československý stát a sice v zájmu příštího, trvalého míru.

S tím vším obracíme se k vám, bývalí rakousko-uherští vojáci, nyní zajatci, abyste byli jednak informováni a jednak abychom vám poděkovali za vše to, čím jste přispěli k tomuto triumfu. Náš národ bude jednou s úctou vzpomínati toho, že v této strašné, historické době všechny jeho údy bez rozdílu instinktivně, bez propagandy (?), bez přemlouvání, konaly svou národní povinnost a nezhanobily naši slavnou minulost a naše poctivé, slovanské jméno. Mnozí z vás vědí sami, s jakým nadšením (!) byly v Praze a ve všech českých městech přijaty zprávy o vzdání se našich pluků (28., 11., 35., 88. a j.), o rakouských porážkách a o boji našich dobrovolníků v řadách spojenců. Dnes vám můžeme říci, že s kletbou vyslovují se jména těch několika jednotlivců, kteří u nás doma pro osobní okamžitý prospěch zapomněli na svou národní povinnost. A není pochybnosti, že ti, kdož se projevili býti nespolehlivými, budou jednou nuceni, styděti se do duše, až v svobodné Čechii se toho vzpomene, že ten a onen se v době, kdy se o svobodu ještě zápasilo, choval tak, jak se pravý Čechoslovan nikdy chovati nemá, má-li jen kouska cti v těle. Za to však se daří naší práci za hranicemi. O jejím úspěchu jsou naši lidé doma vyrozuměni (!) a slova díků vyjadřují ústa všech našich otců a našich matek všem těm, jimž se podařilo, zvednouti dnes hrdinně prapor našeho národa.«

VI.

Zakončení.

»Čechoslované! Slované! Drazí krajané!

Brzo vstoupíme do 4. roku této mohutné války. Nesmíte chtíti, aby tato válka byla nadarmo, aby vaši bratři byli vražděni a bez pomsty voděni na jatky. Nesmíte chtíti, aby byl váš národ pariou mezi národy, národ s tak slavnou minulostí, s tak velkým sebevědomím, národ, jenž se již po 12 staletí bije s nesmírnou přesilou Němců, a přece až posud nepodlehl a také nikdy nepodlehne.

Vytváří se pro nás brzká, krásná budoucnost, v níž se naše všechna utrpení skončí. Pomněte toho, pomněte své i národa svého budoucnosti, pomněte toho, že 12 staletí našich dějin hledí na každý jednotlivý náš čin, a že nebude dlouho trvati, kdy náš celý národ bude souditi o našich činech v těchto tak kritických hodinách.

Každý buď toho pamětliv, že je Čech, Slovák a Slovan. Pomněte, že Rakousko-Uhersko bylo vždy vaším nejhorším nepřítelem a že je jím posud! Pomněte toho, že revoluce v Rusku otevřela všem Slovanům dvéře k plné, národní svobodě a že dle všeho v Německu i v Rakousku stejně dojde k revoluci.

V našem hnutí a v naší činnosti máte spolehlivé zástupce, přátele a soudruhy.

Jste Češi a Slováci, jednejte vždy jako sebevědomí, poctiví a rázní Češi a Slováci!

Paříž, 31. března 1917.

Za sekretariát československé národní rady v Paříži:

Dr. Edvard Beneš,
generální sekretář.«

Z menších článků tohoto sešitu uvádíme toto:

»*Ze zajateckých táborů.*

Na jiném místě pojednáváme o životě našinců v zajetí. Jsme opravdu šťastni, že můžeme uvésti řadu projevů našich zajatců, z nichž vychází na jevo, s jakou opravdovostí, energií a horlivostí konají své vlastenecké povinnosti. To je opět důkazem toho, co jsme řekli výše, že náš národ neposkvrnil ve svém celku svou čest v této válce. Přáli bychom si, aby ti nemnozí z našinců, kteří ještě váhají nebo se bojí, četli tyto vřelé a radostné projevy.«

»Odpusťte, že jsem vám již dříve neodpověděl. Prožili jsme v našem táboře dny plné rozčilení, radosti, bolesti a bojů, ježto nás naši dobrovolní Srbové opustili, naši věrní a energičtí spojenci zde v našich, řekněme, bojích s Germány a austrofily. Odešli ... Jak nám bylo smutno, když před svým odchodem rozvinuli svou národní srbskou korouhev. Vzdali jsme, my Češi, před celým táborem čest jejich slovanským barvám a byvše při rozloučení s bratřími do duše pohnuti, zpívali jsme »Hej Slované« a jiné slovanské písně. Šli za svobodu do svobody a my robotujeme dále. Poněvadž jsme byli teď ještě více opuštěni, podnikli jsme rozhodný krok. Byli jsme Čechy a řekli jsme otevřeně, kdo jsme. Vlastním, francouzsky psaným memorandem svěřili jsme se veliteli nad zajatci se svými tradičními sympatiemi k francouzské republice, sympatiemi, jež jsou diktovány city občanů státu budoucnosti, jejž chce

ušlechtilá ruka svobodné republiky znovu zříditi. Spontánně přidali jsme se k české revoluci, jež je organisována na půdě československé národní rady. Náš národní a frankofilský cit je Němci a austrofily silně uražen. Doufáme, že naše osvobození z tohoto teroru, z těchto výhrůžek a urážek se brzo dostaví. Připravili jsme protirakouskou a protidynastickou proklamaci československých zajatců. S bratrským pozdravem vám všem, váš .... z C.«

»Za našeho pobytu ve Francii a s pomocí našeho časopisu jsme konečně po tak drahné době informováni o situaci svého národa doma i zde, v Americe i v Rusku. Naše oddělení, sestávající z .... Čechů, rozhodlo se podporovati krásný skutek našich dobrovolníků dle možnosti častými finančními příspěvky. Dříve to nebylo možno. V jakých poměrech jsme byli, to víte. První sbírku 22.20 franků jsme vám poslali. Srdečný dík našich hochů za laskavě nám zaslané prádlo, za rychlé splnění přání každého jednotlivce, a hlavně za posílání vašeho listu »Československá Samostatnost«, o který i pro budoucnost prosíme. O rozšíření našeho hnutí v Americe máme teď, díky vám a zaslaným nám časopisům, také již přehled. Oddělení českých zajatců v ....«

»Tento týden dostal jsem vaše milé psaníčko, za které vám tímto srdečně děkuji. Těší nás všechny, že zde máme někoho, kdo s námi cítí a dobře smýšlí. »Československá Samostatnost« jde zde z ruky do ruky a myslím, že není nikoho z nás, kdo by ji nebyl četl až do konce. Srdečný dík za zaslanou učebnici. Štěstí a zdar přeje vám váš M....«

»Velkou radost jste nám způsobili tím, že se o nás tak vlastenecky staráte. Ujišťujeme vás, že tato ochota zanechává u nás významný dojem a vznešenou náladu v našich srdcích, jež volají po uskutečnění naší národní touhy. Naše nejvřelejší přání vás provázejí, jako naše srdce, kéž vás posilní ve vaší práci. Dostáváme pravidelně české noviny, z nichž dychtivě čerpáme duševní sílu. Jsme hrdi a přesvědčeni o tom, že náš starý ideál spěje k uskutečnění a že náš stříbrný lev v červeném poli brzo bude vláti nad hlavami těch, kdož pevně dali život v řadách francouzských vojáků za naši českou svobodu. Četli jsme o útoku českých dobrovolníků u Arasu, a tento čin naplňuje naše srdce bolestí, tím větší, ježto jsme bohužel musili jíti v uniformě a s bodáky svých úhlavních nepřátel — Němců — proti svým slovanským bratřím. Máme pevnou naději, že ta prolitá krev netekla nadarmo a že se naše vlast — tento ráj pozemský — zaskvěje v nové Evropě v plném lesku svobody, jako až posud se skvěl náš ideál. B. N. N. v ....«

»Co se nás týče, jsme vám vděčni a těšíme se již z toho, když jen víme, že byste nám chtěli rádi pomoci. Naše poměry, ač jsou v porovnání s uplynulýma dvěma lety značně lepší, přece jen co se prádla týče, nejsou závidění hodny, hlavně pociťujeme trpce

nouzi o ponožky. A ještě jednu prosbu dovolujeme si vám přednésti a sice o četbu a knihy, neboť mimo váš časopis nemůžeme si opatřiti žádnou jinou četbu a váš list, jakmile dojde, je týž den všemi přečten. Tím vám také sdělujeme, co nejvíce potřebujeme a nechceme vás příliš obtěžovati, neboť víme, že vaší práce pro celý národ je více zapotřebí, než starosti o nás. Přijměte náš srdečný pozdrav. Vaší činnosti přeje mnoho zdaru a štěstí všem .... v Ch.«

»Sdělujeme nejvřelejší díky za zaslané dary národní radě a těm, kdo zaslání sprostředkovali. Bylo nám milo, že v cizině, mezi cizími, jsou přece jen duše, jež se podjaly toho, naše duše potěšiti vzpomínkou a pomocí, naše duše, jež jsou zmalátnělé touhou po domově a po svých milých rodinách, jakož i utrpením. I když jsme se pravidelným životem tělesně zotavili, přece jen naše duše ještě nezapomněly na útrapy v Albanii. B.«

»Dnes jsem po prvé ve Francii opravdu šťasten, ježto jsem dostal od vás »Československou Samostatnost«, dále knihy, brožury a také »La Nation Tchèque«. Děkuji vám co nejsrdečněji za to a postarám se, pokud mně, jako zajatci to bude možno, aby vaše zásilka nejen u mne, nýbrž i u ostatních Čechů a u Francouzů nesla bohaté ovoce. Mohu vám také říci, že úspěch vašeho váženého listu je znamenitý a k mému největšímu potěšení také velice zjevný. Je jen nutno, aby byli Češi koncentrováni do jediného zajateckého tábora, kde by si mohli založiti knihovnu, hudební kapelu, zpěvácký spolek a příležitostně i divadlo — samé věci, jimiž by bylo možno aspoň zahnati duševní hlad. — Naše všechny naděje jsou ve vás! .... v L.«

»Jménem všech zasílám vám srdečný dík za zaslání »Československé Samostatnosti«. Prosíme o další laskavé zasílání časopisu. Máme také zprávy o situaci doma, ale nejasné a nedostatečné. Zde je většina z nás odhodlána přiložiti ruku k dílu osvobození naší drahé vlasti a jsme vyzbrojeni k povolání v příhodnou dobu! .... v B.«

»Nemáme dosud »Československou Samostatnost« z minulého měsíce a čekáme na ni dychtivě. Ani na dopisy z domova se tak netěšíváme a nic nám není tak milé, jako váš list. Když přicházíme z práce, tu bývá naší první otázkou: »Přišel již časopis?« Posílejte nám své listy, i ruské, rádi se s vámi rozdělíme o sous, jež zde vyděláme. Máme jen to, co nám pošlete, a v tom hledáme útěchu a posilu proti výsměšným Němcům, Maďarům a všem našim »přítelíčkům«, vůči nimž své přesvědčení netajíme a jimž do očí pravíme, že nejsme žádní Rakušáci, ale Češi, Slovani!

Čeští zajatci v ....«

»Nedovedete si ani představiti, s jakou radostí čte Čech česká slova, ba, jak je přímo polyká, každý Čech, jenž zkusil přes $1\frac{1}{2}$ roku jen samé zotročení, takže skoro zapomněl, že je také člověk. Nic nepůsobí na jeho duši, zotročením zakrnělou a otupenou tak blahodárně, jako několik řádek v jeho drahé mateřské řeči .... v L.«

»Slibujeme vám, že je váš program i naším programem, poněvadž všichni nejsme ničím jiným, než Čechy, kterými chceme zůstati a kterými také zůstaneme. Co se týče národního smýšlení nás Čechů v N., tu se na nás můžete úplně spolehnouti. Bylo by si přáti, aby vaše působení mělo ve všech zajateckých táborech, kde se nalézají Češi, tolik úspěchu, jako u nás. Pak by nebylo pochyby, že vytknutého cíle dosáhneme. Naším heslem bude: Zničení Rakousko-Uherska a obnovení naší české vlasti, osvobozené ze jha rakousko-německé tyranie!

Krajanský pozdrav posílá jménem celého oddělení českých zajatců v .... A.«

»Čteme zde »Československou Samostatnost« jako evangelium, ježto mluví i k srdci národně vlažných tak svobodná a smělá slova, jež tlumočí naše staré touhy, a jež i vlažného musí vyburcovati k pravému úsudku o naší ujařmené vlasti. Těšíme se velice na knihy a na brožury, ježto je zde zapotřebí četby k probuzení národního vědomí a povinnosti každého Čecha vůči jeho národu! .... v C.«

»Jsme Čechy v uniformě rakouského vojáka. V jaké situaci se nalézáme, to víte nejlépe. Víme to, cítíme a srdce nám bije v prsou, ježto známe tradice svého milovaného národa ... Chceme národu udělati čest, ježto pevně věříme, že nadejde doba, kdy český lev znovu se zaleskne v nové slávě. .... v G.«

»Snášíme trpělivě svůj smutný osud, ježto pevně doufáme, že se vrátíme do své krásné vlasti jako svobodní občané českého státu. Byli jsme bídou a utrpením demoralisováni a nejvíce nám uškodila Albanie. V Italii jsme opět po 6 měsíců nevěděli o světě. Ale teď víme a poznali jsme, že v budoucnosti kyne českému národu místo mezi předními národy světa, a že národ náš bude svobodný. Nebude pak třeba, aby hledal český dělník svůj chléb u svých nepřátel. První povinností českého státu bude dojista, aby se staral o své příslušníky. Pak nebude český národ v žádném ohledu Němci utlačován. .... K.«

»Chceme vstoupiti do francouzské armády. Chceme svou krví sloužiti vlasti a Francii. Neboť, věřte mi, miluji francouzský národ stejně jako český, a mám k tomu své důvody a zkušenosti. Opakuji, že mne učiníte nejšťastnějším, dopomůžete-li mně k tomu, abych byl přijat do francouzské armády. Naše rodina byla vždy

protirakouská, ježto přece Habsburkové zničili naše předky a ježto se mi teď naskytuje příležitost, pomstíti se za utrpěné znásilnění. .... K.«

»Co se týče našeho zájmu a naší účasti na vaší politické akci, tu si myslím, že každý Čech bez rozdílu smýšlí jako vy. A neprojevuje-li své smýšlení tak otevřeně, jak by měl, tu jsou na tom vinny poměry, v nichž se nalézá. .... R.«

»Je nám těžko líčiti pocity, jaké v nás vzbudil váš šlechetný dar. Vděčně tiskneme vám v duchu ruku, vděčni jsouce za vaši značnou podporu, první toho druhu, jakou jsme za doby svého dlouhého zajetí obdrželi. Zároveň je nám tento dar morální podporou, a časopisy, jež od vás dostáváme, jsou nám důkazem toho, že nejsme a nebudeme již Popelkou mezi národy, ježto máme tak čilé zástupce v cizině, kteří šíří o nás povědomost a kteří chrání naše národní práva. Čeští zajatci v ....«

»Ze sekretariátu československé národní rady (oddělení pro zajatce). Československá národní rada v Paříži podnikla již dříve za účelem pomoci našim zajatcům kroky u příslušných srbských a francouzských úřadů a obdržela slib různého druhu ve prospěch československých zajatců. Jsou ovšem různé potíže, hlavně administrativní povahy, nedostatek pracovních sil, českých tlumočníků mezi vojáky atd., kteří na mnoha místech jsou placeni, aby byli Čechoslované vzdáleni od Němců a Maďarů a koncentrováni. Doufáme však, že se to stane v nejbližší době. Posíláme již teď spodní prádlo všem zajatcům ve Francii, kteří potřebují pomoci. K tomu cíli potřebujeme však úplný seznam všech československých zajatců ve všech táborech a přesné adresy důvěrníků, jimž mají býti zásilky expedovány.«

K důkazu, že ani »Nation Tchèque« v novější době nepovolila naprosto ve své nenávisti vůči rakousko-uherské monarchii, buďtež uvedena některá místa z »La Nation Tchèque« ze dne 15. dubna 1917.

Je to ono číslo, v němž se dosavadní vydavatel, profesor Arnošt Denis, loučí s čtenáři, ježto od nynějška převezme redakci nám již také dobře známý profesor pražské obchodní akademie Dr. Eduard Beneš. Profesor Denis praví otevřeně v úvodním článku, že jen proto pracuje o odtržení Čech od Rakouska, že je to v zájmu Francie. Mluví o tom, že až do vypuknutí války se stále doufalo, že budou Habsburkové »osvobozeni« od berlínského vlivu. »Doufali jsme, přes opětovné důkazy neintelligence Františka Josefa I., že by snad přece jen bylo možno, vyrvati ho z jeho strašného bludu ...« »Federalistické Rakousko, jež právě tím bylo by emancipováno od Německa, bylo by bývalo současně i zárukou všeobecného míru ...« ... »ale německý Bůh je krvelačné božstvo, pro

své věřící ještě strašnější, než pro nepřátele. Toto božstvo rozrušilo ducha Habsburků... Manie pronásledování vypukla. S radostným srdcem vyhledávali rakouský i německý císař oběti, aby se na ně vrhli. Světové dějiny, jež znají mnohé případy šílenství, přece jen nám nevyprávějí o žádném bláznovství, jež by bylo tak pravdě nepodobné a tak nevyslovitelné. Srbsku zaslané ultimatum, vypovězení války, jež bylo ještě šílenější, než zločinné, a od té chvíle všechny politické a vojenské události poskytly jasný důkaz, že delirium Habsburků je dnes skutečně nevyléčitelno. Ze ctižádosti, z domýšlivosti, z atavismu, ale především z omezenosti nechtějí Habsburkové nic jiného, než býti žoldáky Hohenzollernů. Tak si sami svůj osud určili. Zmizí tak, jako vždy žili — v moři krve.

I kdyby se dnes čestně starali, bylo by již nemožno napraviti zlo, jehož byli původem.«

»Motto našeho listu bylo nám dáno poměry: ...»Nutnost zničiti rakousko-uherskou monarchii...« ...»To bylo opravdu podivnou spravedlností, zachovati degenerovanou dynastii, jež myslí, že vládne, když masakruje, a jež zmírajíc udusí se v krvavém moři bahna.« »...Ptáme-li se po právech národů, tu uslyšíme odpověď. Nebyla-li nám dána tisíci československých, chorvatských a srbských vojáků, kteří za nebezpečí smrti utekli se do řad ruské armády, aby nemusili sloužiti věci, která se jim hnusí? Nebyla nám dána tato odpověď slovanskými dobrovolníky, kteří svou krev denně mísí s krví našich vojáků? Nebyla-li nám tato odpověď dána chováním se českých a chorvatských poslanců, kteří tak statečně kladli odpor všem hrozbám Tiszovým a Clam-Martinicovým?» »Jakým by to bylo nesmyslem vydati na pospas Němců a Maďarů 10 milionů Čechoslováků a 10 milionů Jihoslovanů, nemluvě ani o Rumunech, Rusínech a Palácích?! Jak má býti Francie mocnější, dovolíme-li svému nepříteli, aby i příště proti nám mobilisoval 30 milionů lidí, kteří si nepřejí ničeho jiného, než kráčeti po našem boku proti svým utlačovatelům? Odváží se kdo ještě věřiti hnusnému žvástu o sympatiích Maďarů k francouzské republice?« ... »...A tak toho vyžadují francouzské zájmy, budoucnost Evropy, všeobecný mír, vůle národů a spravedlnost — aby Rakousko zmizelo s povrchu světa. Jednotné mínění toho vyžaduje a toto mínění je tak jasno a mocno, že i vlády, jež často mají ve zvyku, couvnouti před radikálním a novým zakročením, jsou dnes v tom za jedno. Spojené Státy i spojenci prohlásili oficielně, že nebude všeobecného míru bez osvobození Čechoslováků, Jihoslovanů a Poláků.« ... »...Od tohoto cíle mohlo by nás vzdáliti jen náhlé sešílení spojenců.«

»Nebylo nám již psáno, pod záminkou čtyřdohodu rozbíti, že bychom mohli vyjednávati s Bulharskem? To by byl první krok k vyjednávání s Rakouskem. Pod pečetí mlčelivosti dozvídáme se

všechna tajemství. Šeptá se již: Máme činiti mladého císaře zodpovědným za zločiny Františka Josefa? Je prý ochoten dáti nám důkazy dobrého svého chování v budoucnosti. Vždyť jeho choť Zita má francouzskou krev v žilách a jeho švakři slouží přece v belgické armádě. Otevřeme tudíž náruč tomuto hříšníku, činícímu pokání!«

»Ale toto žvástání je jen směšné a jeho cíl je jasný. Rakousko je ranitelným místem Německa. Trefíme-li je ve Vídni, zavřeme mu cestu na Východ.« »Císař Vilém řekl k Habsburkovi: Zachraň své císařství za každou cenu, neboť jeho další existence je nejlepší zárukou naší budoucí revanche. Neváhej odloučiti se ode mne, neboť opouštěje mne, zachraňuješ mne před úplným zničením.« ... »Tento zločinný manévr Češi dobře prohlédli. Mají nepopíratelnou autoritu, vymeziti si své přesné cíle a úmysly. Sami rozumějí nejlépe tomu, jak se to má s podobnými manévry. Je tedy jen přirozeno, ponecháme-li jim rozhodnutí« ... »... S naprostou a plnou důvěrou odevzdávám vedení »Nation Tchèque« svému příteli p. Benešovi, jehož již naši čtenáři znají, a jenž je můj nejschopnější a nejzručnější spolupracovník. Dokázal svou oddanost svaté věci, kterou hájíme, tvrdými, osobními obětmi. S p. Masarykem je spiat pouty nejužší náklonnosti. Nikdo není nad něho lépe povolán k tomu, zastávati před veřejností věc československou.« ... »... Budu od ledna vydávati »Le Monde Slave«, jež bude jaksi zvětšeným vydáním »Nation Tchèque« a jehož účelem bude, seznamovati blíže Francouze s Rusy a jinými Slovany.« ... »Požíváme starých sympatií v Petrohradě i v Praze, ve Varšavě i v Záhřebu; hleďme, ať jich neztratíme.« ... »V každém případu je přirozeno, že »Monde Slave« bude státi na stanovisku »Nation Tchèque«. Neboť nikde nezapustila slovanská idea hlubších kořenů, než v Čechách. Proti Německu — za spravedlnost a neodvislost národů — toť bylo heslem Havlíčkovým, to je také heslem Jihoslovanů, Poláků a Rusů, to bude také naším praporem.«

V tomtéž sešitu je i obsah 2. ročníku. Vedlo by daleko jej zde uváděti. Z něho vysvítá houževnatost, s jakou se provádí soustavná štvanice proti Rakousko-Uhersku rakouskými státními občany v nepřátelské cizině.

To, myslíme, stačí. Zjevnější doznání není myslitelno. Co tomu říká vysoká vláda?

*

Není zajisté nutno dodávati ještě dalších slov po drtivé tíži uvedených fakt.

Ptáme se znovu vysoké vlády, nechce-li vzhledem k strašným těmto pravdám uvážiti, je-li cesta, kterou se dle všeho chce bráti, také správnou. Nevzejde-li z dalšího trpění a okrašlování, místo

pravdy a potírání podobných tendencí, jenom popud k dalším rejdům?

Apellujeme však také k svědomí oněch Čechů, kteří si ještě zachovali cit pro právo a zákon, nebylo-li by přece již na čase, veřejným vystoupením pro rakouskou vlast a rozhodným potíráním všech těchto zjevů aspoň z části napraviti to nesmírné zlo, jež vyvolali jejich protistátní rodáci.

Ptáme se i českých poslanců, chtějí-li i nadále míti odvahu, vůči těmto dokumentům popírati pravdu, místo aby mužně doznali, že vše, co jsme zde uvedli, odpovídá pravdě.

Podepsaní nemohli v zájmu historické pravdy mlčeti vůči pokusům Čechů obžalobou státu na více než 50 tiskových stranách tato fakta ututlati.

Nemohli však také mlčeti, vzpomínajíce oněch tisíců a tisíců věrných synů Rakouska a všech jeho národů, tedy i českého, kteří byli těmito protistátními rejdy na bojišti vehnáni v náruč smrti. Ještě teď kanou neztišeny slzy jejich matek a sester. Jejich památce jsme povinováni pravdou, mlčí-li ona místa, jež by byla v první řadě povolána, aby zjistila pravdu.

Podali jsme tedy ve velkých obrysech všeobecný přehled o

chování se Čechů v světové válce.

Dali jsme především mluviti některým českým hlasům, jež tvrdily, že vše je jen planá pověst a nedokázaná fakta. Na to jsme uvedli, jaké

I. *výstrahy obdržela vláda před válkou před následky strpění panslavistické propagandy.* (Viz [díl I.] str. 6.)

Na to jsme vylíčili

II. *situaci na počátku světové války* (viz [díl I.] str. 33), dále úřední

III. *odůvodnění zatčení Dra. Kramáře* (viz [díl I.] str. 35); pak bylo obsáhle pojednáno o

IV. *chování se Čechů v zázemí* (viz [díl I.] str. 41), především o

IV. a) *projevech smýšlení Čechů v Praze* (viz [díl I.] str. 41), pak dotkli jsme se

IV. b) *otázky českých učebnic* (viz [díl I.] str. 51); na to bylo líčeno

VI. c) *chování se českých státních úředníků* (viz [díl I.] str. 62), na to obsáhle pojednáno

IV. d) *o Sokolstvu* (viz [díl I.] str. 67), jakož i o

IV. e) *pozorovací zprávě z Litoměřic* (viz [díl I.] str. 96), jež doslovně uvedena. Obšírně pojednáno o

IV. f) *chování se Čechů k válečným půjčkám* (viz [díl I.] str. 100), dále též o

V. g) *chování se Živnostenské banky k válečné půjčce* (viz [díl I.] str. 110), jakož i o

IV. h) *ostatní finanční politice Živnostenské banky* (viz [díl I.] str. 118), dále o

IV. i) *chování se Čechů k válečné péči* (viz [díl I.] str. 134). Jeden z nejdůležitějších oddílů jedná o

IV. k) *chování se Čechů ve vyživovací otázce* (viz [díl I.] str. 147).

Větší rozsah zaujalo líčení

V. *chování se Čechů v nepřátelské cizině* (viz [díl II.] str. 1), hlavně

V. a) *ve Francii* (viz [díl II.] str. 4); zde je mnoho důležitého sděleno z »Nation Tchèque«, m. j. doslovné provolání Čechů z 15. listopadu 1915. Závěrek tvoří další francouzské novinářské zprávy. Dále sdělují se dokumenty o chování se Čechů

V. b) *v Anglii* (viz [díl II.] str. 56),

V. c) *v Rusku* (viz [díl II.] str. 62),

V. d) *v Americe* (viz [díl II.] str. 115), zvláště obšírně pojednáno o chování se Čechů

V. e) *ve Švýcařích* (viz díl [II.] str. 127), kde je hlavní dějiště

V. f) *činnosti profesora Masaryka* (viz [díl II.] str. 138). V souvislosti s tím je odhalení o

V. g) *tajné výzvědné službě Čechů* (viz [díl II.] str. 154), z ciziny do tuzemska a naopak.

Nejděsnější následky mělo často velezrádné

VI. *chování se českých mužstev v poli* (viz [díl II.] str. 167).

Zvláště důležitým v této věci je

VII. *vojenské dobrozdání o tom v Kramářově procesu* (viz [díl II.] str. 187).

Konečně jsou z množství materiálu uvedeny

VIII. *některé novější dokumenty* (viz [díl II.] str. 192) o všech těchto záležitostech.

Všechny tyto vývody byly podány dle originálních dokumentů, úředních sdělení a konstatování nebo zahraničních novin.

Na základě výše uvedených vývodů dovolují si nyní podepsaní učiniti tyto *dotazy* k Jeho Excellenci panu ministerskému předsedovi a k Jeho Excellenci panu ministrovi zeměbrany:

1. Jsou vysoké vládě známy tyto dokumenty o chování se Čechů v světové válce?
2. Je si vysoká vláda vědoma velké důležitosti, jakou nutně musí míti všechny tyto události na celkový vnitřní i zevní rozvoj rakousko-uherského mocnářství?
3. Pomýšlí vysoká vláda od nynějška při všech svých vládních opatřeních bráti zřetel k tomuto chování se Čechů v světové válce?
4. Je Jeho Excellence pan ministerský předseda a Jeho Excellence pan ministr zeměbrany ochoten v daném případě českým pokusům popíracím i v slavné sněmovně dáti pravdě průchod a s originálními dokumenty v ruce, jež přece vládě musí býti k disposici, konstatovati správnost výše uvedených fakt před celým světem?
5. Jaká opatření míní vysoká vláda učiniti, aby od nynějška učinila přítrž po případě předešla v budoucnosti podobným neslýchaným událostem a poměrům, jež by v žádném spořádaném státě nebyly možny?

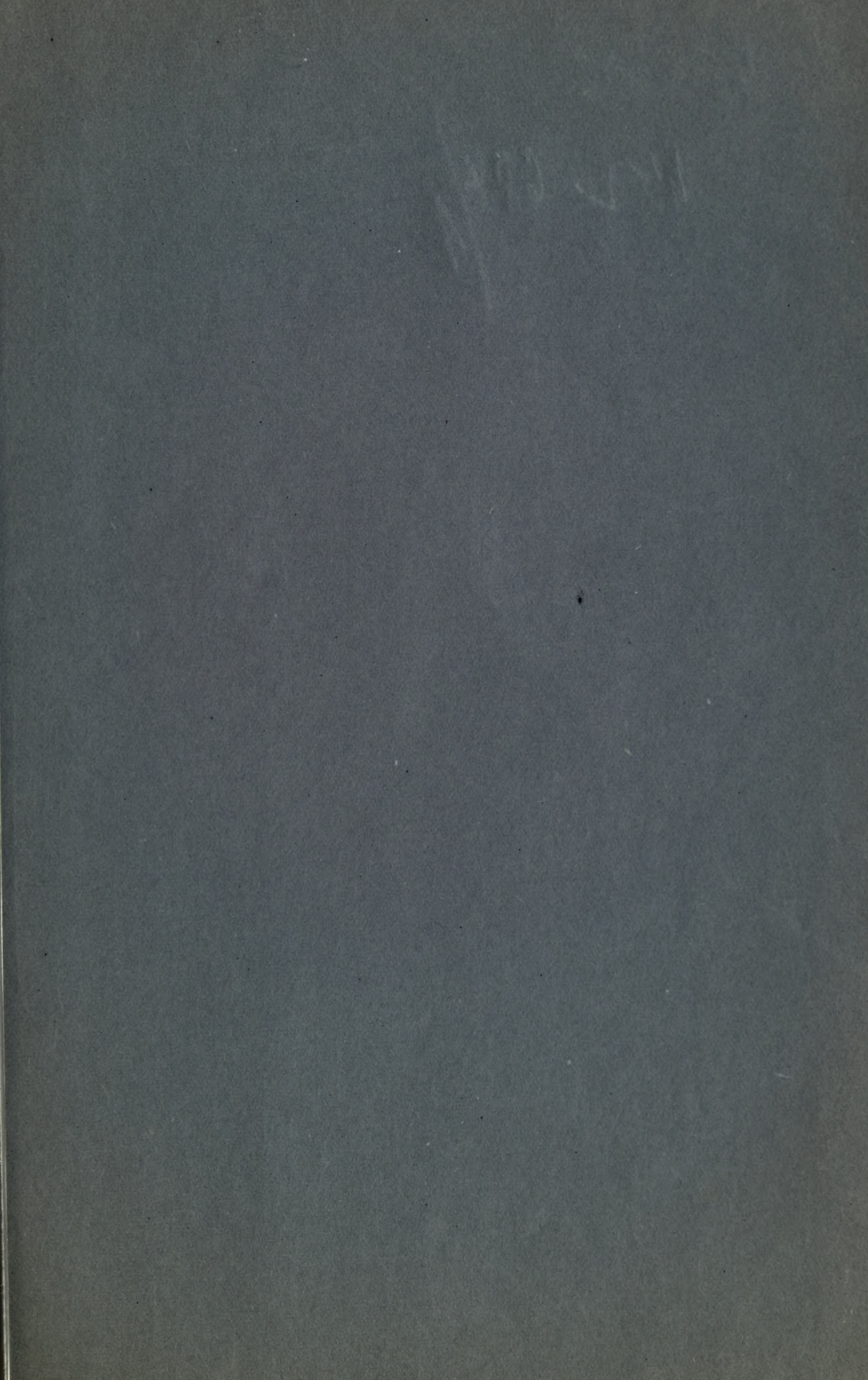
Vídeň, 5. prosince 1917.

Dr. Wichtl.	Einspinner.	Dr. Lodgmann.	Dr. *Schürff.*
Kroy.	Heine.	Beyer.	*J. Goll.*
Schreiter.	Kraus.	Hueber.	*Hartl.*
Dr. Bodirský.	Ansorge.	Kraft.	*Knirsch.*
Mayer.	Keschmann.	Dr. Erler.	*Langenhahn.*
M. Soukup.	L. Pongratz.	Dr. Kinz.	*K. H. Wolf.*
Waldner.	Dr. Mühlwerth.	Kittinger.	Wedra.
Pacher.	Dr. Michl.	d'Elvert.	Dr. Dinghofer.
Dr. Roller.	Dr. Sommer.	A. Seidel.	Urban.
Kasper.	Dr. Herold.	Müller.	Schreiner.
Glöckner.	Hofer.	Krützner.	Paulik.
Kletzenbauer.	Iro.	W. Teltschik.	**Richter.**
Luksch.	W. Maixner.	Kudlich.	**Dobernig.**
F. Held.	K. Schürl.	Dr. Waber.	Dr. Hofmann.
Strziska.	Felzmann.	Jesser.	Erb.
R. Marckhl.	Albrecht.	Dr. Sylvester.	Herzmansky.
Bernt.	Kopp.	Fahrner.	Bruner.
Freissler.	Denk.	Wagner.	Nagele.
Dr. Kindermann.	Keller.	Spies.	Lutschounig.
Dr. H. z Oberleithnerů.	Dr. Stölzel.	Pirker.	Mr. Hummer.
	Dr. Kofler.	O. Teufel.	Al. Rieger.

OBSAH DÍLU II.

REJSTŘÍK K DÍLU I. A II.

(Římská číslice I. a II. jsou číslice prvního a druhého dílu. Arabská číslice za touto následující jest číslice stránky příslušného dílu. Římské číslice nad I. a II. jsou číslice úvodu I. dílu.)

Dotaz německých poslancu o chování se českého národa za války

